ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.
Herausgegeben
von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.
Bd. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНІ МАТЕРІЯЛИ З УГОРСЬКОЇ РУСИ.

Зібрав
Володимир Гнатюк.

Т. VI.

Байки, леґенди, істор. перекази, новелї, анекдоти — з Бачки.

У ЛЬВОВІ, 1911.

Накладом Товариства.

З друкарнї Наукового Товариства імени Шевченка

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

В КНИГАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

у Львові, Ринок, ч. 10,

можна набути ось які видання, що доторкають ся етноґрафії:

Антонович В., Чари на Україні . . . . . 0·45 К.
Бодянський О., Українські казки . . . . . 0·50 „
Верхратський Іван, Знадоби для пізнаня угро-руських говорів, т. 1—2 по 2·00 „
Вовк Хведір, Кавказ і Карпати. Деякі проби етнольоґічних зближень . 0·15 „
„ „ Українське рибальство у Добруджі . . . . . 0·40 „
„ „ Антропометричні досліди укр. населеня Галичини, Буковини й Угорщини . . . . . 1·50
Гнатюк Володимир, Словацький опришок Яношік в народній поезії . 0·50 „
„ „ Русини Пряшівської епархії і їх говори . . 0·70 „
„ „ Словаки чи Русини . . . . . 0·80 „
„ „ Пісенні новотвори в укр. руській нар. словесности . 0·50 „
„ „ Угроруські духовні вірші . . . . . 2·50 „
„ „ Народня пожива на Бойківщині . . . . . 0·40 „
„ „ Весїле в Керестурі . . . . . 1·00 „
„ „ Бойківське весїле в Мшанци . . . . . 0·60 „
„ „ Віршована леґенда про рицаря і смерть . . . 0·40 „
„ „ Хоценський співапник Левицьких . . . . . 0·60 „
„ „ Леґенда про три жіночі вдачі . . . . . 0·25 „
Грушевський М., Історія України Руси т. I (містить огляд староруського побуту . . . . . 7·50 „
„ „ Розвідки й матеріяли до історії України-Руси, т. II. містить між иншим пісні з поч. XVIII в. . . 2·00 „
„ „ Етноґрафічні катеґорії й культурно-археольоґічні типи в сучасних студіях східньої Европи . . . . 0·30 „
„ „ Спірні питаня староруської етноґрафії . . . . 0·50 „
Доманицький В., Піонер української етноґрафії (Зоріян Доленґа-Ходаковский) . . . . . 0·80 „
Еґан Е., Руські селяни на Угорщині . . . . . 0·25 „
Етноґрафічний Збірник, т. I. Містить: М. Крамаренко, Різдвяні святки на Чорноморії. — О. Роздольський, Галицькі народні казки в Берлині лов. Бродського. — О. Шимченко, Українські людські вигадки. — Проґрама до збираня відомостей про українсько-руський край і нарід, уложена членами Наук. Тов. ім. Шевченка . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. II. Містить: В. Гнатюк, Лїрники, лїрницькі пісні, молитви, слова і т. и. з пов. Бучацького. — Ю. Жаткович, Замітки етноґрафічні з Угорської Руси. — Митрофан Дикарів, Чорноморські народні казки й анекдоти . . . . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. III і IV. Містить:
В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угорської Руси (Леґенди, Новелї, Казки, Байки, Оповіданя про історичні особи, Анекдоти), том по . . 3·00 „
Етноґрафічний Збірник, т V. Містить:
М. Дикарів, Народня гутірка з поводу коронації. — М. Єндик, Із народньої памяти про панщину. Гуцульські примівки (ріжних записувачів). — Ф. Колесса, Людові віруваня на Підгірю в с. Ходовичах, Стрийського пов. — І. Франко, Людові віруваня на Підгірю (доповнене до попередньої статї). — Р. Кайндль, Фолькльорні матеріяли і инші дрібнїйші статї . . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VI. Містить:
В Гнатюк. Галицько-руські анекдоти . . . . . 4·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні казки . . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. VIII. Містить: О. Роздольський, Галицькі народні новелї . . . . . 2·00 „
Етноґрафічний Збірник, т. IX. Містить: В. Гнатюк, Етноґрафічні матеріяли з Угорської Руси. Т. III. (1. Матеріяли записані в ком. Земплин, Шарош, Спіш. II. Пісні записані в Бачцї) . . . . 3·00 „

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Бн 12670—30/6
Ш24(49Кр)
Н36
Б-ка Сікевича
Рк 7732 ф
2 Ф

ETHNOGRAPHISCHE SAMMLUNG.

Herausgegeben von der Ethnographischen Kommission der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg.

Bd. XXX.

ЕТНОҐРАФІЧНИЙ ЗБІРНИК.

ВИДАЄ ЕТНОҐРАФІЧНА КОМІСІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

Т. XXX.

Етнографічні матеріяли з Угорської Руси.

Зібрав **Володимир Гнатюк.**

Т. VI.

Байки, леґенди, істор. перекази, новелї, анекдоти — з Бачки.

НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

У ЛЬВОВІ, 1911.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.

З друкарнї Наукового Товариства ім. Шевченка.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ш24(4Укр)1=911.0)*44

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

ФС

Шифр Ш24(4Укр)Н34 Інв.№ 27328842

~~Автор~~ НТШ. Етнографічна комісія (Львів). Етнографічний збірник. Т. 30: Етнографічні матеріяли з Угорської...

Назва

Місце, рік видання Львів 1911.

Кіл-ть стор. 1 355 с.

-\\- окр. листів

-\\- ілюстрацій

-\\- карт

-\\- схем

Том 30/6 частина вип

Конволют

Примітка:

27.02.02.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Переднє слово.

На отсім томі, що випускаю тепер у світ, кінчу свої матеріяли, записані в Бачці і загалом матеріяли, записані в Угорській Руси в часі моїх екскурзій. Вибираючи ся на екскурзії, укладав я собі ширші пляни, як зібрати самі фолькльорні матеріяли, а що скінчило ся лише на них, се не моя вина, а швидше обставин і тих трудностий, серед яких приходить ся працювати молодому — яким тоді я був — чоловікови, незнаному нікому, незаосмотреному в ніякі рекомендації, в чужій державі, якого підозрівають із ріжних сторін і як не добачують у нім злочинця, в першій мірі політичного, то в кождім разї непевну особу, за якою належить пильно слідити та в відповідній хвилї наложити на неї свою руку.

Та надію ся, що й оголошені матеріяли не будуть без користи і то не тілько для фолькльористів, але й фільольоґів. Досить буде зазначити, що в бачванських оповіданях стрічаємо ся перший раз із сильнійшими сербськими впливами: з фолькльорного боку видні вони найвиразнійше в ряді оповідань про Марка Королевича та инших героїв сербського народнього епосу, а з язикового в лексиці місцевого говору, що пробував я зазначити у словарци.

У словарець заводив я лиш такі слова, що можуть бути для читача або мало зрозумілі, або й зовсім незрозумілі. Вони показують ся переважно позичками з чужих мов сусідних, а то: словацької, сербської, мадярської. При поясненях вказував я одначе не первісне походженє слів, лиш безпосереднє їх запозиченє, прим. апатіка — переняте з мадярського, хоч первісне походженє слова — грецьке; дейта — переняте з мадярського, хоч первісне походженє латинське; серенча — переняте з мадярського, хоч первісне походженє старославянське і т. д.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

IV

Наконець іще одна невеличка увага про минуле. Коли я свого часу надрукував статю „Руські оселї в Бачцї“, а опісля „Русини пряшівської епархії і їх говори“, дехто закидав менї у рецензії, що я і Бачванців і тих Пряшівців, що говорять подібним говором до бачванського, зачислив до Русинів на тій підставі, що вони греко католики, та що вони не вміють себе відріжнити від близьких, споріднених націй. На сей закид відповів я опісля у статї „Словаки чи Русини“, де й навів арґументи, що спонукали мене зачисляти всїх інтересованих до Русинів. Тепер зазначу ще, що видруковані оповіданя приносять матеріял, який доказує, що бачванські Русини не тілько вміють зробити національну ріжницю між собою та Мадярами, Циганами, Жидами, Сербами і т. д., але й між собою та Словаками, яких мовою старають ся навіть говорити, на скілько можуть, прим. т. V, ч. 38, де коти говорять по словацьки, або т. VI, ч. 167 і т. д. Се й найлїпше стверджує національну свідомість Бачванців.

Що тикаєть ся формального боку виданя сього тому, то я тримав ся в ньому методи, уживаної в попередних томах, тому зайвим було би говорити про се тепер ширше.

В. Ґнатюк.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

I. БАЙКИ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

I. Малпа і її діти.

Йака школьарска наука? Трафело ше рас, же мала налпа пецеро младі і зберала йім по льеше йесц і ношела. І раз ґу йешеныі уж ньє стало ныйакей овоце у льеше. Піталі ше вони мацері, що буду от тераз йесц? — Мац йім гуторела, же уж ныч ньєт, льєм ореxі, то уж найсла́тша за тераз озоц. — І так вони ше шіцкі пецеро зобралі йедно рано, вішлі з дзірі і пошлі до льеса глєдац ореxі, бо йім мац гварела, же уж ньєт другей овоце за терас. І нашлі ореxі, альє у лупі. Почьалі грісц і то було горке. І гварелі, же то йіх мац шальєна, кед гуторела, же ньєт слатше, йак ореxі, а то таке барс горке. Прішлі вечьар ґу дзірі і гварелі мацері, же вони нашлі ореxі, альє то ньє мош йесц, бо то барс горке. Мац йім на то отповеда, же вони ньє йедлі ореxі, бо то орех слаткі; і гварела йім: Одведзеце ме рано, дзе ві йедлі ореxі. — І так вони мацер рано одведлі под орех. Мац орех ужала і роскушела, віньала йадро, та йім дала, та ше йім піта́ла, чі горке? — Вони гварелі, же тото слатке, альє цо вони кусалі, то було горке. Та уш теді гварелі, же йіх мац мудра, бо йім дала жесц йадро, а ньє лупу. Так і школьарска наука, така йе с почьатку горка йак на ореху лупа, а йак ше віучьа і досганьу свой хльєп, теді зажівайу з ореха йадро. І така то прісло́ука.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

2. Малпяча любов.

Заш йедна налпа і вона мала пецеро младі. І пошла йім зберац до льеса пожіульєньа і длуго ше забавела, же ньє могла нычього назберац. І тоті младі пецеро у дзірі ше повадзелі, кед уж барз гладні

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бу́лі. А на чім ше повадзе́лі? На тім, же йе́дно другóму гуторе́лі, же мньę пе́рше мац да, бо мньę найвóлы і дру́ге так гуторе́ло і тре́це і пійа́те. І на тім ше повадзе́лі і начьа́лі ше біц. Йе́дно од ных бу́ло наймоцньę́йше і тóто забі́ло ге́ўті штве́ро; с хтóрім до же́мі ўде́рело і ка́жде віца́гло вóнка пред дзі́ру. І бу́лі забі́ті штве́ро, льęм йе́дно жі́ве. Кęт прі́шла мац, відзе́ла штве́ро забі́ті, льęм йе́дно жі́ве; піта́ла ше, цо за рóбóта. І тóто жі́ве отповеда́ло, же зме ше повадзе́лі, же мньę мац найвóлы і мньę пе́рше да. І на тім зме ше позабіва́лі; йа бу́ла наймоцньę́йша, йа ге́ўті позабіва́ла. — Мац гваре́ла, же мньę бу́лі шіцкі йе́днак мілі, йа бу́ла вас шіцкіх йе́днак подзельę́ла! Хва́цела мац і тóто пійа́те, ра́пла з ным до же́мі: Та́кі мі бу́лі ге́ўті мілі, йак і ті. Так мац рóбі ньę з добрі́ма дзе́цмі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

3. Як лисиця обдурила ворону, а вівчаря не потрафила.

Бул йе́ден члóвек, бі́вал у варóшу. Худóбні члóвек бул, і́шол за надньі́цу. Пóшол до льę́са, хóдзел по льę́ше, збе́рал се́бе ґра́ньę на óгень, же́бі мал прі́ чім ува́ріц. Ше́днул под йе́ден дуб, да́ ше да́куе одíхньę. Кęд вон ше́дзі под ду́бом, йе́дна ўра́на прі́шла блы́ско на йе́ден дуб, почьа́ла кра́кац. Тóта ўра́на одльę́тла, прільęце́ла дру́га; ма́ла у пі́скох йе́ден дóбрі фа́лат ме́са. Рóўка провадзе́ла йу, док вóна ньę ше́дла на́ дуп. Пóчьала йęй гутóріц: Відзіш ті, ўра́но, йа́ка ті кра́сна, чьа́рна, блы́шчьа́ца, шіцкі льу́дзе те́бе хва́льа, же ті барс кра́сна. А цобіш бу́ла кра́сна, то е́шчі ньę на те́льо, а́лę барс кра́шньę зна́ш шпі́вац! — Ўра́на у́ тім се́бе дума́ла: Кęд ме рóўка хвальę́ла, бізóўно і льу́дзе ме хва́льа. Му́шім барс кра́шньę знац шпі́вац! — А рóўка йęй піта́ла ше: Шпі́вай, да́ це і льу́дзе чьу́йу. — Ўра́на почьа́ла кра́кац: Кра, кра! Док ўра́на закрака́ла, ме́со ўра́чі с пі́скох віпа́дло. Рóўка так і сце́ла, да йęй віпа́ньę, бо вóна барз гла́дна бу́ла. Ўжа́ла ме́со, та е тім пóшла. Йак пойę́дла ме́со, та се́бе са́ма гуторе́ла: Відзіш, хто му́дрі, ўше се́бе на́йдзе, же́бі мал цо йęсц. Мі рóўкі, мі льęм бега́ме, а ўра́ні мóжу льę́тац. Вóны скóрей се́бе на́йду, йак мі; ка́жді на́й ше трі́ма свойóго розу́ма. Кęд бі óд нас ўра́ні так мóглы віціґа́ньіц, мі бі шіцкі муше́лы поздíхац. С тім вóна, рóўка, пóшла до льę́са.

На дру́гі дзень, кęд ра́но, рóўка гла́дна; заш бі треба́ло, да да́ґдзе се́бе погльę́да, цó ма жесц. Пóшла до йęднóго вала́лу, на́ край вала́лу бу́ла йę́дна ма́ла хі́шка; у́ тей хі́жі бі́вал йу́гас. Вóна ходзе́ла

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

коло хіжі. Мал тот йугас у муре дзіру, цо му служела до коморі, да ма луфт. Роука пошла ґу тей дзірі, заньухала, же там йест мльеко і сіра оучього; глана була, та ше вохпала до тей дзірі; вошла до коморі, почьала хльеитац мльеко; а вецка йак ше мльеко найедла, нашла і сіра. Найедла ше так барз, же ньє могла на тоту дзіру вонка вісц, кадзі вошла. За тот краткі чьас прішла друга роука, ходзі коло хіжі, же чі бі ньє найішла дайаку дзіру, цо бі могла войсц нука. Кєт прідзе, у дзірі геута друга роука, цо нука, уш сце вісц вонка, альє ньє може, бо барз велькі брух мала, цо ше найедла мльека і сіра. Піта ше йєй геута, цо прішла ґу дзірі: Та ті цо ту робіш? — Ша уш тераз ньє робім нычь. Робела сом, док сом ше ньє найедла. Йєст ту мльека, а і сіра. Гібай, та і ті ше нажреш. — Цо йа будзем робіц, кєт ше йа найім, а вецка сом ньє годна вісц на тоту дзіру, цо войдзем, а дзвері йугасово замкнуті? — Будзеш ту зо мну уйедно, бо і йа вошла, а вісц ньє можем. Порадз ме, цо мам робіц, йак бі оталь могла сом вісц, кєт сом така полна, та ше ньє месцім на дзіру. — Геута роука, цо вонка була, та йєй крашньє ціхо гуторела: Відзіш, шестро, кєт ші вошла нука, та ші була шальена, бо за то, же ті знала, кєд войдзеш на дзіру до коморі, та ші ньє годна назад вісц — Поведз мі, цо же будзем робіц? — Шак чекай, може буц уш скоро йугас прідзе, та ші льехко віпаруйєш, же льехко на дзіру відзеш вонка. — Геута сіта другей роукі гуторі: Та ті, шестро, ньє думаш войсц нука? — Вона йєй гуторі: Прауда, же ньє пойдзем тераз на тот завот. — Чьом? — Увідзіш. Ідзе йугас на маґарцу дому, а с тім йа тебе мушім охабіц, бо йугас за собу веде псі; йа ше од ньіх бойім. — На тот чьас йугас прішол дому, скочі з маґарца долу, войдзе до хіжі, чьуйє, же у коморі хтошка йєст. Войдзе нука, роука там; вежньє пальіцу, дзвері завар за собу, почьал роуку біц. Так йу біл, же шіцко, цо пойедла, по коморі потрацела. І с тім йу добіл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

4. Пімста лисиці над вовком. А.

Шіцкі жвірі себе вібралі льева за цара, а фаркаша — другі по царові, а лышку за дохтора. І рас ше цар похорел і начьал барз річец, аш почело з древа лысце падац. І шіцкі жверьйата ходзелі царьйа льева патріц, йакі йє барз хорі. А лышка за длуго ньє прішла, гочь була і дохтор. І на то фаркаш начьал лышку огварйац: Відзіш, гварі,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ца́рьйу, кęд дайа́ка госціна, а лы́шка ту пе́рша, а те́раз, же ті хо́рі, а йęй а́ньі ту ньęт! — А лы́шка слуха́ла, йак йу фа́ркаш огва́рьйа і так прішла і во́на ґу царо́ві і уклоньє́ла ше і на ньу по́чьал льęў стро́го іст, з гньі́вом: Та йа та́кі хо́рі на у́мор, а те́бе ньęт? — Лы́шка на то отпове́да: Йа ше, ца́рьйу, трудзе́ла і лы́кі сом збера́ла, бо сом зна́ла, же ші та́кі ба́рс хо́рі. Альę і́шче йę́ден лык бі треба́ло і то сом прес твойо́го дозвольę́ньа ньę го́дна до́стац і то бі ші до́раз оздра́вел. Треба́ло бі зос фарка́ша ско́ру сца́гнуц і ті да ше до ньęй окру́ціш і до́раз здра́ві бу́дзеш! — Начьа́лі зос фарка́ша шіцкі жві́рі ско́ру ца́гац; на́чьал фа́ркаш ку́рйачкі дре́чаті. На то му лы́шка отповеда́ла: Ньę бу́дзеш ныко́го ве́цей прец ца́ром огва́рйац!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Василя Джюджара.

5. Лев, лис і вовк. Б.

Бу́ла йę́дна кральі́ца, ма́ла ве́льку жем, ве́кшу йак шіцкі царо́ве. То́та кральі́ца біва́ла у Афрі́кі, у йę́днім варо́шу. У тім варо́шу ве́цей рас прі́ходзе́лы жві́рі, йак у но́ці, так і во́ дньі. Кęд рас чьу́йę ше ве́лькі крік у льę́ше! Рі́чел шіцкім жві́ром йіх пан. То бул ста́рі йę́ден льęў. Льę́жі у сво́йęй дзі́рі, а хо́рі. Шіцкі жві́рі муше́лы прісц на йо́го річьа́ньę. Кęд уш шіцкі су там, да́ ро́скас поопа́трац, чі́ сме шіцкі ту. Па́тра, чіта́йу, от шіцкіх жві́рох шіцкі посходзе́ні ґу́ тей дзі́рі. Льęў — то йім бул на́йвекші пан. Запі́та ше: Шіцкі сце ту? — Фа́ркаш о́звал ше: Мі, па́ньę, шіцкі прі́шлы на ваш ро́сказ, льęм ро́ўка ньę прі́шла! — Док во́ны ма́лы ме́джі собу сво́йо, цо ма́лы ко́ньчіц, прі́шла у́ тім чьа́су і ро́ўка. До́раз на́ ньу зрі́чел йіх ве́лькі, сі́льні льęў: Дзе ші бу́ла до те́рас? Чі ті ньę́ знаш, йа́кі ро́сказ йа ві́дал у сво́йęй околі́ны? Шіцкі ше посхадза́лы до грома́ді, а те́бе ньęт так длу́го! — Пі́там вас, вельком о́жні па́ньę, опро́сце мі, йа ньę́ так, же сом муше́ла о́стац до́ма, а́льę сом о ва́шім здра́ўльу хо́дзела, бо сом зна́ла, же́ сце ба́рс хо́рі, та сом гльęда́ла вам лы́кі, да ві будзе́це на́шім ца́ром. — На́ то льęў розгны ва́ні до́раз зарі́чьал: Хто́рі сце на на́шу па́ны лыка́рку націґаньę́лы, же во́на і́нше ныч ньę ро́бі, льęм за вайца́мі, за кура́мі хо́дзі, ньę́ма кę́ді на ваш ро́сказ а́ньі ґу́ вам прі́сц? — До́раз ві́волалы, же то фа́ркаш гуто́рел: Па́ньę льę́ве! мі сме шіцкі ту, а́льę ро́ўкі ньęт. Відзі́це, па́ньę, мі шіцкі на́ ваш ро́скас прі́дземе, а ро́ўка ньę прі́шла; во́на ньę́ дзба, цо ві росказуйę́це. Ку́рі, ва́йца гльę́да, же да ма цо ше на́йęсц! — С тім льęў на́ кратко гуто́рел: То ньę мо́же буц пра́ўда. Йа йęй

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

уве́рел, же во́на о мо́йім здра́ўльу хо́дзі і за лыка́мі! До́рав роска́зал фа́ркаша пота́ргац, же́бі ве́цей ньę ціґа́ньęл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

6. Хорий лев і лис.

Кęд льęў уж раз уста́рел і ньę мог ныйа́ку жвіріну за се́бе уло́віц і спра́вел ше хо́рім і на́чьал йо́йчьац. На то го дру́гі жві́рі і́шлі па́тріц. Хто́рі прі́шол до йо́го дзі́рі па́тріц, а вон ка́ждого же́дол і с тім се́бе жі́вот оддальо́вал. Че́кал вон раз, же прі́дзе і лы́шка; а́льę лы́шка бу́ла та́ка му́дра, же му до дзі́рі ньę во́шла, льęм з ным з дальę́кі бешедова́ла. А льęў йęй гва́рел: Ші́цкі жві́рі уж ме бу́лі па́тріц у мо́йęй хоро́ті, а ті ньę! — Лы́шка на то отпове́да, же ве́льо прі́хо́дза, а ма́ло отхо́дза, та йа за то та́ка му́дра, же блы́ско ку те́бе ньę по́йдзем, бо ті ньę та́кі хо́рі, йа́кі ші гла́дні!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Василя Джюджара.

7. Штучки лисиці.

Бу́ла йęдна пу́ста жем. На́ тей же́мі чьува́лы крава́ре кра́ві, конда́ше шві́ны, йуга́ше о́ўці. Ма́лы во́ны вікопа́ну сту́дньу та́ку, цо ньę бу́ла мурова́на, ньę бу́ла паланко́вана, а́ны ньę бу́ло со́хі, а́ны дьęрмі, льęм на штра́нґу цага́лы во́ду. То́та сту́дньа бу́ла овальа́на, ма́ла помо́лу; во́на, ро́ўка, ходзе́ла по́ тім пашко́ву, цо́ бі да́цо пожіўльęньа дола́піц. Льęце́ла ўра́на ныі́ско с фала́том ме́са, а ро́ўка то обачье́ла, а бежа́ла за ўра́ну. Кęд ўра́на льęце́ла, во́на го́ре гла́ву трімала, ро́ўка, а ўше бежа́ла, чі да́ґдзе ўра́на ньę ше́дньę. Ўра́на про́сто на сту́дньу йугасо́ву льęцела. Ро́ўка йак бежа́ла, бу́х до сту́дны! Цо бу́дзе те́раз ро́біц? Ўра́на одльęтла. Во́на гла́дна спа́дла до́ тей сту́дны. Ма́ла та́ке ме́сто у́ тей сту́дны, цо мо́гла ше́днуц до йęдно́го кра́йу, же ше ньę задаве́ла та се́бе штудіра: Йак йа о́таль ві́дзем, кęт прі́ду йуга́ше? Во́ны мньę ньę го́дны віца́гнуц кра́шньę. Знам, же бі́та бу́дзем, льęбо бізо́ўно, же мньę забі́йу, а ско́ру преда́йу! — Альę се́бе помо́чі ньę мо́гла. Прі́шло пола́дньę, прі́шол йęден ко́зак смійа́дні. Прі́шол ґу сту́дны, а па́трі ну́ка. Ро́ўка увідзе́ла, почьа́ла му хва́лыц, йак йęй барс там до́бре. Гва́рела му: Ві́дзіш, коза́че, сі́ті ші, те́раз біш піл во́ді, а́льę йа

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ці ньę дам, гібаль же прідзеш нука. Погар ньę мам, аны фльашу, да ці відам вонка. — Козак гуторі: Йа вера смійадні, же бім напіл ше добрей воді. — Почьньę му роука хвальіц, йакęй вона жімней воді ма. Козак уверел і до студны скочел. Йак ше напіл воді, прішвечел роукі, же праўду гварела, йака жімна вода добра. Що же будземе тераз робіц, запітал ше козак роукі, — йак відземе вонка? — Роука му гуторі: Ньę маш бріґі, с тім найльęхчейше; упрі главу до глыіні, а йа скочім ці на хрібет, па вецка на главу; йа відзем вонка, льęхко тебе віцагньęм! — Вона скочела му на хрібет, вецка на рогі, а с тім віскочела вонка. — Гварі козак: Цагай ме, шестро, вонка; кęт ті вішла і йа бі сцел вонка вісц. — Вона му гуторі: Ей, козаче, да ті такі мудрі, да маш тельо мудросці йак на браді шерсці, та біш ньę скочел до студны. Ті знаш добре, же йа ньę мам драбіну, аны штранґі, да йа тебе пагам вонка. Ньę требало ці скочіц. — Начь ті мньę преведла? — Кęт ті такі мудрі, ньę требало ці скочіц до студны. — Що же будзем робіц? — Чекай, док твой ґазда прідзе. — Козак роукі гуторел: Кęді же то будзе? — Вона му гуторела: Док прідзе вечьар, дому ньę пойдзеш, муші це гльęдац. Теді це найдзе, та це віцагньę, ешчі це будзе сановац, йакі ші гладні у тей студны. — Козак роукі гуторел: Чекай, ті гамішна жвірко, йа тебе добре зробел, а ті мньę запрепасцела; а ті меркуй на себе, можеш ньęодлуга і ті до такей нужді паднуц, йак і йа. — С тім роука пошла, а козак остал у студны. Прішол коло вечьару ґазда та го гльęдал. Рас пітал ше, чі ньę відзелы такого козака, бо його козак скапал. Ныіхто ньę відзел. Но, вон пошол та го гльęда. Прішол і нат тоту студньу, дзе його козак спаднул. А вон козакові гуторел: Йак ші ту могол спаднуц?

Йа, мой ґаздо, ньę віновáті; йа бул смійадні, так сом ше сцел воді напіц; прішол сом ґу студны, у тей студны була йęдна роука; барз мі хвальęла, йак йęй там добре, добрей воді, жімней ма піц. Гібай, брату козаче, а і ті ту ґу мньę, та ше напійęш воді. Йа скочел долу, напіл сом ше воді, пітам ше йęй, йак відземе вонка. Вона мі гуторі: Полож рогі ґу муру, йа скочім ці на хрібет, па на рогі, віскочім вонка, а тебе віцагньęм. Кęд роука вонка вішла, шмейала ше зо мньę, же тераз ньęма штранґ, аны драбіну, да ме віцагньę вонка. Гварела мі: Ті, козаку, па маш тельо розума у главі, кęльо маш на браді шерсці, та бі ті ньę скочел до тей студны.

Ґазда погнывані погоршел ше на роуку: Чекай, ті гамішна жвірко, скоро ті прідзеш под мойо рукі!

Віцагнул козака вонка, приведол го дому. Даскęльо дны бул ґазда на салашу; прішол вечьар, курі по свойім обічьайу учьас шедайу горе на баґрену. Прішла роука ґу салашу, почьала хвальіц ше куром, йака

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вóна барз дóбра. Ві кýрі с когутáмі пашéце і йęце у двóре, а мі рóўкі, мі барз дóбрі, чькóду ньę робíме ньікóму, льęм зме дóбрі зо шіцкíма; ý нас у жвірох спрáвел ше мір, мóжу шіцкі жвірі ўйęдно буц, ньę шльęбóдно йęден другóго рýшац. А ві, кýрі, óздаль ше бойíце од рóўкох, зá то сце пошедáлы так ўчьас на дрéво. Ешчі áны ньę вéчьар. Пóцце дóлу, бýдземе ўйęдно пасц, збéрац сéбе, хтóре цо сце. Сáбад ўйęдно шіцкім у мíре буц. Тéрас по шіцкім орсáґу мір мáме.

Нá то кóгут óзвал ше: От кęді то так ше сконьчéло?

У нашóго пáна, цо нам цар.

Хто то вам цар?

Нам цар льęў, тот цо і вам.

Кóгут му гвáрі: Мі ньę мáме цáра, áны крáльа, мі мáме ґáзду, цо нас кáрмі, за другóго ньę знáме.

А рóўка гвáрела: Блáзні ві, кýрі; ньę слухáйце ньікóго, йа вам дóбре сцем. Пóцце дóлу, бýдземе ўйęдно, од ньęшка мáме мір. Дáўно пред да с двáцац рокáмі лапáлы рóўкі кýрі і гýскі і вáйца йęдлы, áльę ньęшка мір.

Нá то док вóны бешедовáлы, осетéлы і псі. Збрéхлы і учьýлы йу, зá ньу почьáлы бéжіц. Вóна почьáла сцéкац. Нá то кóгут óзвал ше: Гей, рóўко, стань, ньę беж, дзе сцéкаш? Шак мір мáме, ті гутóрела.

Вóна ше обрацéла, кęт сцекáла, гвáрела когутóві: Ньę шіцкім вер, же мір, бо псі зá мір ньę знáйу.

С тім і ґáзда вíшол вóнка. Учьул, же йóго псі барз брéхáйу. Йак обáчел, же псі рóўку лапáйу, éшчі бáржей пýйкал: Чéкай, ті то бýла, цо ші мойóго козáка до стýдны навéдла! То кóгут зáчьул: Пан ґáзда, так і нас вóна дáўно лýдзі дóлу, да мі відзéме, же од ньęшка мір мéджі жвірáмі. — Так вóна склама́ла а і мойóго козáка. А кóгут мýдрейші бул, ньę зíшол дóлу.

Пóшла рóўка дальęко до льęса. Прíдзе мéджі віньíці, гóрі, брéгі бýлы, відзéла, на йęдней обáлі там бýла йęдна лóза поцагáна. Нá тей лóзі бýлі грóзна. Вóна сцéла то дóстац, жéбі мóгла йęсц, бо глáдна бýла. От кýрох ньę достáла ньічь. Дóбре бі бýло і грóзно. Тéльо ше спінáла горе, бáла ше, же спáдньę до потóку. Пробовáла двá рас, трі раз, ньę мóгла дóстац. На остáтку гвaрéла: Ньę сцем го, йа знам, же йę квáшне; йа ньę льýбім квашнóго грóзна! — Хто ньę мóже дáцо дóстац, цó бі льýбел, на остáтку відзі, же ньę мóже то дóстац, мýші гáньіц, же уж ньęма дзéку нá то, льęбо ньę льýбі. Так і рóўка гвaрéла: Да сом мóгла зá то дóстац, йá бі зá то жéдла, бо сом глáдна, áльę ньę мóгла сом дóстац, мýшім дáльęй пóйсц.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ішла до льєса, відзела там на йєднім дубе йєдно гнізло; у тім гнізду булі двіві голупчьата, а прі ніх шедзелі голубі старі. Почьала роука хвальіц: Йак вам добре, же сце такі шльєбодні; можеце льєтац по верху! С тім почьала йіх страшіц, гварела: Кед мі ньє пушчіце йєдно голупче, йа вас пойєм! А воні ньє сцелі. На другім дубе шедзел ташьчьок; слухал, що йім роука гуторі, йак вона йіх преведа, же най йєй дайу йєдно голупче, бо вона відзе горе, та йіх пойє. Голубі позльєкалі ше, руцелі йєй йєдно голупче з дуба долу. Вона ужала та го жедла. Шіцко то відзел ташьчьок, ньє могол дочекац, док роука отамаль пойдзе. Прішол ґу голубом, та йім гуторі: Ві шальєні, начь ше даце превесц? Ві добре знаце, же роукі ньє годні вісц горе на дуб, ані ше йіх ньє бойце ніґда! — Роука пошла ґу другому дубу, пойєдла тото голупче, слухала, що гуторі ташьчьок. Прішла назад, а ташьчьок одльєтнул на другі дуп, та ше пріпатрал, що будзе од голубох зоз роуку, що вона будзе тераз голубом гуторіц. Вона пітала ешчі йєдно голупче: Дайце мі ешчі йєдно, бо кед мі ньє даце, йа пойдзем горе, та вас пойєм! Воні уж булі научені от ташька, же кед воні ньє дайу, вона йім ньє годна ніч зробіц. Роука йак відзела, же то ташьчьок голубох научел, пошла пот тот дуб, що на ним ташьчьок шедзел: Гей, ташьку, гібай ніжей на конар, да це слухам, бо ті барс високо шедзіш на древе, відзіш, йак тебе добре льєтац, шпівац знаш, льєм то ньє добре, кед велькі вітор, а ті ньє маш две ше скріц.

Ташьчьок му гуторі: Йа знам льєтац і шпівац і добре мі.

Роука гварела: Гібай ніжей, да це йа можем разуміц, бо ті поціхі гуторіш.

Ташьчьок зішол долу на ніскі конарчік, що було ньє високо од жемі. Почьал му гуторіц: Що ші ме жадала так ніско?

Роука гуторі: Відзіш, ташьку, йак ці добре, льєм йа ньє знам, кед вітор дуйє, а і дішчь пада, йак ті ше скрійєш.

А ташьчьок роукі указал: Відзіш, роуко, кед вітор дуйє, о с того боку, йа положім глаўку по' тот бок; а кед дуйє с того боку, йа положім по' тот бок.

Кет ташьчьок показовал, глаўку пот крідло положел, роука поскочела горе і достала ташьчька до піскох: Чекай ті, ташьчьку, йа тебе тераз жем; чьом ті голубох научел, жебі мньє ньє далі голупче? — Так, хто кому пораду да, а себе ньє знал роздумац, же може страдац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

8. Пес і вовк.

Бре́хал йе̨ден пес на ко́ньец вала́ла. Ішол фа́ркаш, та му гва́рел: Бе́лко, ньє̨ крічь на́ мньє̨, а́льє̨ по́ведз мі, дзе бі ше та́кі ма́йстор на́шол, цо бі мі чіжмі у́шіл, бо ідзе жіма, та мі бу́дзе но́гом жімно. — А Бе́лко му гуто́рел: Йаґ бім ньє̨ знал? Ша і йа ці ушійе̨м за до́бру пла́цу, ке̨д мі запла́ціш. — Фа́ркаш му запла́ці, цо бу́дзе пітац. А вон іншо Бе́лко ньічь ньє̨ сцел, льє̨м ка́чькі і гу́скі, да му но́ші, же́бі мал до́брі жівот. Вон му бу́дзе но́шіц. Йаґ му по́чьал фа́ркаш но́шіц жівіну, а вон вігре́бал йе̨дну дольіну, до́ тей дольіні хо́дзел Бе́лко і з ве́цей пайта́шмі с..ц. А фа́ркаш йім но́шел йе̨сц. Йак уш ше віпо́ньєл йе̨ден тідзень, фа́ркаш ше піта Белко́ві: Бра́ту, ке̨дік уж бу́ду мо́йо чіжмі гото́ві? — А Бе́лко му гва́рел: Че́кай, бра́ту, бо е́шчік ско́ра ньє̨ барз до́бра, віробе́на. Ешчі йе̨ден тідзень на́м бу́дзеш но́шіц йе̨сц, та о́зда за́тлы ушійе̨ме. — Ке̨т пре́шол тот тідзень, прішол фа́ркаш по чіжмі, а Бе́лко го одве́дзе ґу́ тей дольіны, та му ка́же: Но, водз до́ ньє̨й те́рав! — Фа́ркаш во́шол і вішол во́нка, па́чьа ше му, же кра́сні чіжмі до́стал за ма́лу пла́цу. Ве́ра ке̨т фа́ркаш ота́маль по́шол до ріту, заш вон по́чьньє̨ по во́ді хо́дзіц, се́бе пожіу́льє̨ньа ла́пац. Ньє̨ пре́шло то а́ны трі дны, йо́го та́лці ше подра́лы. Прішол вон на́зад ґу Белко́ві: Па́йташ, по́длі чіжмі ші мі у́шіл, та ше будзе́ме біц. На́ тот і на́ тот дзень прідзеш! — Бе́лко ше по́бал. Ке̨т то́ті дны прішлы, Бе́лко ше збе́ре, ідзе жало́сно на то́ту йо́го бітку, бо вон се́бе ду́мал, же фа́ркаш моцньє̨йші. Стре́тньє̨ вон ше з йе̨дну ка́чьку: Качічько-шестрічько! гібай мі на по́моц! — Во́на по́йдзе з ра́дей ду́ші до́ тей во́йні. Іду во́ны обідво́йо, стре́тньу во́ны і ма́чьку. Бе́лко йе̨й гуто́рі: Мачічько-шестрічько, гібай і ті мньє̨ на по́моц! По́йдзе і во́на. Іду ші́цкі тро́йо: пшічьок Бе́лко хво́сцік тріма до го́рі, а ма́чька до ка́ждей дзірі за мішом закуку́йе̨, а ка́чька у́ше крічі: Так, так, так! А фа́ркаш здальє̨ка ше прі́патра, же йіх сілне во́йско ідзе, же йе̨ден тріма пу́шку до го́рі, а дру́гі ку́лькі збе́ра, а тре́ці у́ше крічі, же так, так, так! тре́ба цілоо́вац. По́бал ше; скрічел вон здальє̨ка: Белко бра́ту! у́ мньє̨ намірка гото́ва! Іц ті до́му і йа по́йдзем, ньє̨ бу́дзем ше с то́бу ньіґда ве́цей біц! — А Бе́лко ше з ве́льку радо́сцу до свойо́го до́му у́ра́цел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Меланиї Фіндрік.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

II. ЛЄҐЕНДИ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

9. Бог і чорт Даніца.

Кęд Бог бул на ньęбе, та мал двох слу́гох: йęдно́му бу́ло ме́но Архáйіл, а другóму Міхáйіл. А Даніца то бул дьáвол. А íшче ше тéді Бох ньę вóлал Бох, льęм „пáньę". А Даніца гутóрел Богóві: Чьом же ві, пáньę, мáце двох слу́гох, двох анге́лох, а йа ньę? — А Бог му гвáрел: Ідэ до мóрйа та замáчьай тóті два пáльці (показує), та руц за се́бе, та ше огльáдный, а то бу́ду анге́лі. — А дьáвол пóшол до мóрйа, та замáчьал тóті два пáльці, ру́цел за се́бе, кęт ше огльáднул, а то бу́лі анге́лі. А ве́цка дьáвол шíцкі пáльці мáчьал, а ўше ру́цал за се́бе, та нару́цал, що ше волáлі аш цма цмоў. Та пóшол з ныíма на ньę́бо, а Архáйіл, Міхáйіл Богóві гвáрел, же чьом вон те́льо анге́лох ма? — А Бох гвáрел: Ша най ма. — Ве́цка сáдзел Бох рай вов Даніцом; та уж посадзе́лі, ньę мáлі лем трі наше́нка; а Бог гвáрел Даніцóві: Ну, дай íшче наше́нко. — А Даніца гвáрел, же ньęт ве́цей. — А Бог гвáрел, бо то йęст, льęм дай. — А вон віньал льęм йę́дно наше́нко, а íшче мал два, та гвáрел Богóві, же ве́цей ньęт. А Бог ве́цка йак тóто посáдзел, та му гвáрел: Дай, бо ті маш íшче. — А вон ўжал, та ру́цел Бóгові. Та гвáрел: Ньę мам ве́цей! А íшче мал йę́дно, льęм тáкі бул ціґан. А Бог йак тóто посáдзел, та му гвáрел: Дай íшче наше́нко. — Вон гвáрел, же ньęт ве́цей. А вон го скріл до у́стох под йáзік. А Бог му гвáрел: Бо ті маш у у́стох под йазíком. — А вон віньал, та Бóгові так: Нáце, нáце (з гньівом)! А йак пóшлі ґу Архайілóві, а Даніца ўжал Богóво рíзі; а Міхáйіл — вон бул барз злі — та ўше ше гньівал, кęд Даніца у́крат от Бóга рíзі. А Даніца ўше у́крат. А Міхáйіл гвáрел Богóві: Ве́сце од ньóго, пáньę, тоті рíзі, най у ньіх ўше ньę хóдзі Даніца; а вон ўше ше у ньіх прехóдзел. Архайілóві і Міхайілóві рóбел у пре́косц. А Міхáйіл гвáрел Богóві, же бу́дзе вóлац Даніцу до мóрйа ше ку́пац. А Бог му гвáрел, же вóлай. Пóшлі ше ку́пац до мóрйа Архáйіл і Міхáйіл і Даніца. Міхáйіл гвáрел, же вон пóйдзе дóлу до вóді, же ше так заму́рі, áньі го відно ньę бу́дзе. А дьáвол ньę сцел

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

буц остáтны ныґдзе, áльę ўшьáдзі пéрші, та гвáрел Міхайілóві: А йа пóйдзем аж до самóго спóтку, та пріньęшем пíску у рýкох! Дьáвол пóшол до спóтку, а Міхáйіл ўжал рíзі, та з ньíма польęцел до ньęба. А на вóду спрáвел Міхáйіл льад, цо ше змáрзла. Кęд Даніца вíшол ґу вéрху, а вóда бýла змарзнýта і вон мал свóйу моц тáку, йак і Бог, льęм же так шíцко ньę знал, йак Бох. Та йак дóшол ґу вéрху, а на тей вóді бул льад, та свóйо крíдла рóспушьчел, та льад прелáмал. Кęд вон пáтрі, а рíзох ньęт. Вон ше поогльáда, пóпатрі на ньęбо, а Міхáйіл уж прі Богóві дóраз зоз різáмі. А дьáвол ше розбéгнул, та пóдльęцел, та Міхайíла ўлáпел так за нóгу (показує, за подешву) та му шíцко вíдрал цéло зоз нóгі. За то тéраз каждóму чловекóві тáке цéло, йак вікрáте, бо то од Даньіцóвого чьудéса. А Міхáйіл, кęд го Даніца за нóгу хвáцел, та ше барс погнывал, та ньę знал, йак от гньíву на Бóга скрíчьац, та тéді перші раз Міхáйіл скрíчьал на Бóга: Бóже! Та скрíчьал Міхáйіл: Бóже, цо з ньім бýдзем? — А Бог му гвáрел: Маш копíйу, та го дріль дóлу. — А Архáйіл і Міхáйіл го дрільęл, та вéцка за ньім за штірáцец дньі падáлі тóті ангéлі, цо йіх у мóрйу намáчьал. А то бýлі шіцкі дьáблі. І то бýло дáўно.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлї Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські нар. леґенди, т. І, ст. 3—17, ч. 1—8 (поодинокі мотиви); т. II, ст. 217—220, ч. 382. Там указана також відповідна література. — В. Гнатюк, Етн. Матер. з Угор. Руси, т. І, ст. 1—4, ч. 1—2. — Др. І. Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 7—16 і 325—330.

10. Про хрестне дерево.

Кęд Адам бул стáрі, ньęрад бі бул ýмрец, бо знал от свойóго грíху, пре кóтрі согрíшел дльа дійавóла, знал, же пéкло ньę опкęрýйę; ньę рад бі бул ýмрец. Кльęкнул на кольęна прі свóйęй робóті — бо вон бул тíшлыр, рóбел дзвéрі і облáкі — помóдльęл ше Бóгу небеснóму, да íшче ньę ýмре, да му бýдзе обдальęна шмерц, бо вон зна, же цéшко согрíшел, та йę достойні і цéшко цéрпіц. Прíшол ґу ньóму áнгел у йóго молíтві, стáнул пред ньóго, так му гутóрел: Адáме, ті ше мóдльіш Бóгу небеснóму, жéбіш ньę ýмар; йа áнгел, послáні од Бóга, цо ту прет тóбом стóйім; пóслал ме Бог, жéбім ці тáк пóвед, да пóшльęш свойóго сíна до рáйу, да пріньęше с тóго дрéва трі прýткі, пот кóтрім ті пéрві рас согрíшел. Кęт ці пріньęше твой сін зоз рáйу тóті трі прýткі, окýпай

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше у ньіх, дóраз бýдзеш здрáві. Ішче тéльо бýдзеш жіц, кéльо ші жіл от почьáтку швéта, от кéді це Бох створел. — Пітал ше Адам ангелóві поньіжно: Йак мой сін ма до рáйу достýпіц, кęд сме вігнáті цешкóйу карóйу вóнка зоз рáйу, та мойóго сіна сйáті анґéлі, що рай чьувáйу зоз огньáнім федьвéром, ньę пýшчьа мойóго сіна, бо йę ньę достóйні дльа мойóго гріху достýпіц ґу рáйскім дзвéром. — Ангел му гутóрі: Адáме, бýдз Бóжім слóвом уверені. Пóшлы твойóго сіна, йаґ Бог небéсні роскáзал. — Кęт Адам пóвет, же пóшльę сіна до рáйу: Чі бýдзе знац мой сін дрáгу? — Ангел гутóрі: Бýдзе знац твой сін дрáгу до рáйу. Най ше помóдлы пресйáтей Богородіці, вóна стóйі і дньęш так на мешáцу, йак тéді стáла, кęт це Бох зоз рáйу віклькýчел. Та ці йу Бог зо свóйім сйáтім пáльцом преукáзал, же тéді бýдзеш от гріхох отшльęбодзéні, док ше тóта нарóдзі і док вóна сіна зрóдзі, що на мешáцу стóйі, бо ті знаш, же Бох так гвáрел: Тéбе йęдінóму ньікóму другóму; тóта стáньę на глáву зміну і на скорпійу і на ўсйу сілу ўражійу. Та най ідзе твой сін по тей дрáгі, по хтóрей бýдзе йóго мéшац провáдзіц. Альę і то кęд бýдзе ісц дóму нáзад, най опчьýва тóті трі прýткі, жéбі йіх дóньęс дóму. Тéді знай істíно, кęд йіх до свóйęй рýкі прíмеш, же длýго житійę мац бýдзеш.

Прівóлал Адам свóйого сіна до хіжі, а тéді ангел от Адáма прéпат. Пóвет Адам свойóму сінóві: Сіну мой найстáрші і наймілші! Пóйдзеш до рáйу, бýдзеш пітац с тóго дрéва трі прýткі, пот хтóрім йа согрішел. І так бýдзеш ісц с тіма пруткáмі, ньіґдзе з ньіма ньę захáдзей, льęм у рýкох трімай, жéбі от тéбе ньę препáдлі. — Зóбрал ше йóго сін і пóшол гльęдац дрáгу до рáйу. Кęт ше помóдльęл молітву пресйáтей Богородіці, так дрáгу знал, йáкбі нáуше у рáйу пребівал. І пóшол ґу рáйу ґу дзвéром, стóйі архангел Міхáйіл з огньáнім федьвéром. Устрашéні сін дльа óца свойóго гріхоў, ньę зна áньі йак пóвесц, начь прішол. Альę архáнгел Міхáйіл шіцко дóбре знал та му йóго путовáньę напрéдок претскáзал: Ті, сіну Адáмоў, прішол по тóті трі прýткі, кóтрі бі бýлі твóйого óца жівóту на вéлькі хáсен і на обдальувáньę йóго шмéрці. Альę ці, сіну, нá мáло і на крáтко вітолкýйęм, же тóті трі прýткі уш пречітáні у сйáтім йанґéльскім пісáньу, же с тіх прýткох бýдзе йęден Ісýса Хріста сйáті крест. І пóшол áнгел і пріньęс му áнгел тóті трі прýткі: Чьýвай, сіну Адáмоў, кéльо мóжеш, твойóму оцóві за послужéнство, áльe ці претпóвем, же тóті прýткі бýду от твóйіх рýкох одрадзéні. — Ўжал Адамоў сін от архангéла Міхайіла тóті трі прýткі, уклóньęл ше му ньіско Адáмоў сін, аж до сáмей жéмі, ўрáцел ше до путешествійа. Ньіґдзе ньę стáнул, льęм дзе баж мýшел. Уж бул глáдні і смйáдні, так сéбе подýмал, же ньę пóйдзе ньіґдзе до кáрчмі, хочь йę

НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йа́кі гла́дні, льєм по́йдзе край вала́лом: йєст там йє́дна ріка теку́шча, льєм ше напійєм кус во́ді, по́йдзем про́сто до сво́його до́му ґу сво́йому оцо́ві, же́бі о́цец предві́дзел, йа́кі сом му справедлыві. — По́шол Ада́моў сін ґу тей ріки теку́шчей, сцел, же бу́дзе піц во́ді. Прішло му на ро́зум за то́ті пру́ткі, же йіх ма барс чьу́вац: А кєд з ныма по́йдзем блыско ґу ріки, да́йак мі віпа́дньу, ста́ньє ше пра́ўда, йак мі архангел Міха́йіл претска́зал по сво́йім сйа́тім піса́ньу! Поло́жел пру́ткі да́льєй на стра́ну од ріки на йє́дно руце́ньє, на йє́дно чісте ме́сто, а сам по́шол ґу ріки і пріхільєл ше, на́піл ше во́ді. С тім ше зо́брал, ідзе до́му, а ду́ма се́бе, йак бу́дзе оцо́ві пріпове́дац, же чьул от архангела Міхайіла ішче і за Хріста, що ше дакеді ро́дзіц бу́дзе, же с тіх пру́ткох йє́ден Хрістоў сйа́ті крест бу́дзе. І с тім ве́лькім дума́ньом пріблыжел ше ґу оцово́му до́му. Кєт сту́пі до до́му, а прідзе му на ро́зум, дзе то́ті пру́ткі поло́жел. Ско́чі, барз бе́жі, же́бі що найско́рей на то́то ме́сто до́шол, дзе поло́жел в ру́кі то́ті трі пру́ткі. Йак до́шол, на́шол то́ті пру́ткі, там ста́лі йаґ йіх сам поло́жел. Альє вістáті, вітрапе́ні от понагльа́ньа, а ґу то́му і гла́дні, ку́шьчік ше́днул і за́спал. За ма́ле то бу́ло ўре́ме, що вон там ку́шьчік пре́спал. Ста́нул, ўжал пру́ткі до ру́кох, ідзе до́му. Кєт прідзе до́му, увідзі, нарот у оцо́вім дво́ре, барз віпутова́ні, уж йє барз од наро́ду і устраше́ні. До́рас ше піта, що то те́льо наро́да у на́шім до́му? — Отповеда́йу то́ті льу́дзе: Тво́його о́па зме віпровадзе́лі до гро́ба. — Жа́лосні сін і віпутова́ні ньє́ мог ныч, льєм се́бе му́шел льє́гнуц до сво́йєй посце́лы. Кєд за́спал, прішныло ше му, же́бі то́ті пру́ткі ньє одру́цел, бо то бу́ду на ве́лькі ха́сен і на спо́мен до страшно́го су́ду, а́льє же́бі йіх ўжал до ру́кох і да йіх поса́дзі на о́цоў гроб. Йак ста́нул Адамоў сін, ўжал то́ті пру́ткі і по́шол ґу свойо́му оцо́ві на́ гроб. Поса́дзел то́ті пру́ткі трі ґу оцо́вей гла́ві. Прішол до́му, пла́кал го́рко, чьом так ньє́ мог послу́жец свойо́му оцо́ві. Прішол на́ то ґу ньо́му а́нгел, барс го поце́шел, бо му так по́вет: Чьом пла́чеш? Учьул ті од архангела Міхайіла із йо́го сйата́го пісанійа, же ньє мо́же іншак буц, же бу́дзе с тіх пру́ткох Ісу́са Хріста сйа́ті хрест. — Поцеше́ні сін о́стал і жіл, по́кльа му Бог жівот одре́дзел.

А то́ті трі пру́ткі так кра́шньє ро́слі, що мо́же буц у шіцкім орса́ґу кра́шші трі дре́ва ньє мо́глі буц, льєм те́льо бу́ло, же два дре́ва бу́лі кус ме́нші, а то́то стре́дньє бу́ло сільно віско́ке і про́сте, ве́лькі ма́ло ко́рінь так, же обньє́сло зо сво́йім коре́ньом Адамо́ву гла́ву доокóла і пріньа́ло гла́ву коре́ньа ме́дзі се́бе так, го́чь бі да́хто то́ту гла́ву гльє́дал, ньє́ мог бі йу а́ны найсц.

Прітрафело ше о ве́льо ро́кі, же у́ тім варо́шу сце́лы, да обно́ўйа сво́йу це́ркоў; треба́ло бі йім йє́дно барз ве́льке дре́во; ньє мо́глі індзей найсц, льєм то́то, що прі Адамо́вім гро́бу бу́ло посадзе́не, а́льє ішче

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ї то було так доложено, же апъі ньę гочь хторе с тїх дрéвох, льęм тото, що у стрéтку віросну́те. Пошлі майстрове і вірубалі тото дрéво зо шіцкім, с корéньом. Положéлі на кочь і ньęслі там ґу церкві, дзе йім було потрéбне. Ішол кочь по драґі, дірдало (або ше трéсло) тото дрéво на кочьу так, же тота глава Адамéва мушéла віпаднуц на стред драґі. Йшол тамаль йęдного цара сін на кочьу зо своїм кочішом на лові. Кочіш станул, дрільęл тоту главу, да пойдзе аж до йарку, бо то глава мýші буц прекльата, кęд йу ньę прійма жем до сéбе, та за тойę вірýцéна настред драґі. А цароў сін отповет свойому кочішові: Ньę роп то, бо ті ньę знаш, йака то бі могла буц тота мéртва глава. Чекай, кочіш, стань. Зідзем йа долу зос кочьа, отпóве царскі сін, а вéжньęм йа йу до свойіх рýкох, а одньęшем на тоту вісóку гóру, йęст там йęдна вéлька долына, що дакéді тота гóра роснýкла. Пýшчім йа тоту главу там, най там спочіва до страшного сýду! — Ужал тот царскі сін Адамóву главу і одньęс йу на тоту вісóку гóру. Увідзел тото мéсто, дзе була роснукнута тота гóра і пýшчел там тоту Адамóву главу. І так прінóвед: Йак ші согрішéла, так чекай у тей дзірі свойо отпушчéньę гріхі! І с тім ше зобрал тот царскі сін, зішол з гóрі і пошол ґу свойому кочішові. А тоті майстрове одньęслі тото дрéво, положéлі ґу церкві і прішол майстор, помéрел го, йаке йім будзе за потрéбу. Альę майстрóве другі вéцей одрезалі с того дрéва, йак що йім було заповедáно. Остáло тото дрéво, льęм го положéлі прев йęден йарок мéсто малого мóсту, бо так було од даўна упісáно, же тото дрéво ны на йакі хáсен ньę будзе, льęм Хрістові сйаті крест будзе.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: Др. Іван Франко, Апокріфи старозавітні, ст. 28—32 і 90—91. — Він же, Апокріфи новозавітні, ст. 242—246. — Н. Тихонравовъ, Памятники отр. рус. литературы, I, ст. 308-309. — А. Пыпинъ, Памятники стар. рус. литературы, III, ст. 8. — Про сю леґенду є окрема студія А. Н. Веселовского п. н. Западныя легенды о древѣ креста и Слово Григорія о трехъ крестныхъ древахъ (Разысканія въ области русскаго духовнаго стиха, X).

II. Мученича смерть сїмох братів Маккавейських.

Бул йęден цар, було му мéно Антїйох; а йęдна була жéна ґдовіца, мала сéдем сінох. І вóна з ньіма оптрімовала свой закон оцóўскі. А тот цар ше дóзнал, же тота жéна ньę жійę по царскім закону, роска-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зал йу прівесц до свойого двора. Прішла тота жена во свойіма седем сінамі: наймлатші бул такі, що мал двана́ц рокі. Претставел йу цар прет себе і пітал ше йеи: Чьом вона ньеи тот закон тріма, хтори цар заповедал? — Тота женьска, ґдовіца, отповедла шмело, же вона по тім закону будзе до свойеи шмерці, хтори вона от свойіх родітельох спознала. — Одослал йу цар от себе, роскаазал прівесц найстаршого сіна. Кет царскі віслуговаче пріведлі прет цара найстаршого сіна, сцел ше го сам цар опітац, же чьом вон тот закон ньеи отступі, котрі його мац научела. Тот найстарші сін шмело прет царом одвітовал: Йа, царйу, ньеи отступім до шмерці от того закона, на хтори закон мньеи мойа мац научела! — Розгнываніі цар роскаазал, жебі го білі, доґ у ньім йест капкі жівей креві. Поставелі го пред мацерino очі і прет шесцох братох, там го білі, катовалі, доґ у ньім жівей креві малі. А тота мац льем свойім сіном барз наказовала, же гочь ше йак бойа, да ньеи отступйа свой закон божі, абі ньеи согрішілі прет свойу шмерцу протіво Бога. Йаґ уж остал тот мертві, роскаазал цар свойім послужітельом, жебі пред нього пріведлі другого. Йак пріведлі другого, цар му так гуторел: Відзіш, йак твой брат жіл протіво мньеи? Бой ше того мучітельства. Послухай мньеи, а йа це поставім свойім дворніком. — Отповедал на то шмело і другі брат: Льепше буц до шмерці напротіў царйу, йак Богу. — Розгнываніі Антійох цар роскаазал, жебі му віцаглі йазік вонка з клышчамі і да му вірежу. Одрезалі му йазік, роскаазал цар умученому, жебі ішче рас одвітовал. Но ньеи мог ныч, ньеи мал ў свойіх устох йазік, льем з рукамі отправел, же ше царові ньеи покорі. Роскаазал цар Антійох, жебі му руки і ногі порубалі. І так геутіх шіцкіх на велькe мучітельство йеднoго за другім бралі. Йак дошол шор на наймлатшого, роскаазал цар, жебі го претставелі пред нього. А мац устрашена, умодльала свойого сіна: Попатрі, сіну, свойіх братох муки, ньеи буц напротіў Богові, ратше умреш зо мну ўйедно, льем буц напротіў царйа. — Учьул то Антійох тоті слова, роскаазал на цешке мученійе тоту жену ўжац, альеи жебі йу так мучелі, жебі за длуге уреме свойо муки познавала. А тому наймлатшому цар покорно гуторел: Ньеи слухай, сіну, свойу мацер, ньеи пріімай на свойо цело младе двана́цлытне цешкі мученійа. А кет послухаш мньеи, поставім це свойому дому господіна. — Младі хлапец устрашені відзел цешкі муки свойіх братох і свойеи мацері. Роскаазал цареві: Царйу устрашліві і ньемілостіві! Най вольім, гочь будзем тоті мученійа церпіц, що мойа мац подношела. — Розгнываніі Антійох роскаазал, жебі розогралі у йеднім велькім котлу смолу, най го там положа ўйедно зоз його мацеру. Уш тоті мученійа прешлі тей мацері зо седем сінамі. Пошол цар Антійох на шпацір на свойіх коньох на краснім кочьу. Ішол фрішко по варошу, випат с кочьа, удерел ше на

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

правім бо́ку йе́дно ма́ле ме́сто, о́ткалъ му льєм кус кре́ві ішло. Прі-ньє́слі ца́ра до до́му, положе́лі до посце́лі, пріходзе́лі ўшельійа́кі войє́н-скі дохто́рі, ньє бу́ло льє́ише, льєм ка́жді дзень і ка́жду годзі́ну це́ише так, що так зло походзе́ло, же те́льо мал хроба́ці у сво́йім це́лу, що му ньє мог ньі́хто слу́жіц у йо́го страшлі́вей посце́лы. Бул охабе́ні от шіцкіх, ньє льєм од дохто́рох, от свойо́го ро́ду, а́льє і от сво́йіх послужі-те́льох. Прішло му на ро́зум, же то прішла то́та це́шка і страшльі́ва ка́ра на його це́ло, ко́тру росказо́вал вон тім се́дем сі́ном тей худо́бней ґдові́ці, мучіте́льство. Гла́сом во́лал до ньє́ба, крі́чьал: Бо́же, согрі́шел сом, прі́мам за поку́ту, льєм най уж бу́дзе досц; бу́дзем ше во́лац хрі-стійані́ном, а ньє ца́ром Антійо́хом. — Прішол пред ньо́го чьарні дьа́-вол з рога́мі, с пазура́мі, роство́рел му сво́йу кньі́шку, же́бі Анті́йох пречі́тал сво́йо роско́шні і ца́рскі льі́та. Анті́йох устраше́ні, кєд увідзел льаво́лскі пазу́рі, обра́цел ше, і́шче ве́кшім гла́сом крі́чьал до Бо́га, да му Бог опро́сці, да ше во́ла хрістійа́ніном. Дьа́вол ушміхну́то отпо́вед: Ньє бу́дзеш ті ше во́лац, проклья́ті Антійо́ху, хрістійані́ном, льєм бу́-дзеш зйаза́ні у йе́днім ла́нцу ўйе́дно з Луціпе́ром!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

12. Чудо при Христовім уродженю.

Кєт сйа́та Пречі́ста по шве́це ходзе́ла, а Ісу́са Хрі́ста у се́бе но-ше́ла, дал цар та́кі росказ, же́бі ше ші́цкі посходзе́лі, що од Давідо́вого покольє́ньа бу́лі, же́бі ше по́шлі до Назаре́ту прет ца́ра Іро́да запі́сац. І Йо́сіф по́шол зоз Марі́йу. Піта́лі ше до ка́ждей хі́жі, чі йіх да́ґдзе на́ ноц прі́йму. Йак до́шлі пред йе́дного кова́льа, піта́ла ше сйа́та Пре-чі́ста кова́льу: Що ті те́льо ку́йєш во́ дньі, ў но́ці, ньє спочі́ньєш? — Ку́йєм трі гво́зді жельє́зні, що з ньі́ма прібі́йу Ісу́са Хрі́ста на́ кріш. — Піта́ла ше сйа́та Пречі́ста кова́льа: Прі́м ме, кова́льу, на́ ноц до се́бе. — А ко́валь отпо́вед: Йа́ґже це прі́йац знам, ма́лу хі́жу мам, ве́льо дзе́ці мам.

По́шла сйа́та Пречі́ста во́нка за ва́лал помальу́чькі; кєд до хльі́ва доступе́ла, та сіно́чька породзе́ла. Ішло та́мац ковальо́во дзі́ўче, ру́кі ньє ма́ло, на о́чі ньє ві́дзело. А сйата́ Пречі́ста прегва́рела: Дзі́ўчьа́тко, дай мі мо́йо дьі́тьатко! — А дзі́ўче отпове́дло: Йа́ґже йа ці дьітьа́тко дам, кєд йа о́чі, ру́кі ньє́ мам? Док ше дзі́ўче прі́хєльє́ло, до́раз ру́чькі ма́ло, на о́чі патре́ло. Розбе́гло ше до́му, а так гуторе́ло: Апо мой, а́по, пожегнал ме Пан Бог і па́на Марі́йа, що ше піта́ла на́ ноц до нашого

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

двóра, та у пýстім хлыве Хрíста породзéла. А кéваль заплáкал, та так віповéдал: Кęд бі йа бул знал, же то пáна Марíйа, дал бі сом йęй пóсцель од злáта, от срібла, а сам бі сом льęгнул з глáву на камéньę, з глáву на камéньę, з ногáмі на цéрньę.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

13. Як Петро був Богом.

Кęд ішол Пéтро зос Хрістом, та ше му Хрістос пітал, чьом так завідзі дакóму. — А вон гвáрел: Кęт ше мі відзі, же так дóбре геýтóму, кóму завідзі. — А вец Хрістос ше му пітал, чі бýдзе завідзіц ішче дакóму? — А вон гварел, же ньę завідзі вéцей ньікóму, льęм Богóві, бо Богóві барз дóбре. — А Хрістос му гвáрел: Буц ті дньęшка Бох. — Пéтро гвáрел, же бýдзе. Ша óзда, гвáрел, ньę бýдзе мі так зло, йак мі бýло ўчéра, кęт сом кóшел. — А Хрістос му гвáрі, ша увідзіш! Так ше удесéло, же йęдна бáба вігнáла цельáта на пажіцу та гварéла: Най вас Бох чьýва. А Пéтро бул тéді Бох, та му Хрістос гвáрел: Бýдзеш, Пéтре, дньęшка Бох, бýдзеш тóті цельáта чьýвац. — А вон гвáрі: Ну та йа Бох, а цельáта бýдзем чьýвац? Най сéбе чьýва, чійо су. Та, гвáрі, йęдна бáба прігнáла цельáта, та гварéла, же най йіх Бох чьýва. — А Хрістос му гвáрел: Ті ньęшка Бох, та йіх чьýвай. — Кęд рáно, а цельáта пáшьу, ньę брíґа Петрóві. Радýйę ше, бо цельáта крáшньę пáшу. Аш сéбе гвізда! Альę кęд на полáдньę, цельáта спекáйу, йęдно тáдзі, дрýге тáдзі; Пéтро аш плáче, бо му досадзéло. Ту на цельáта горýцо, мýхі йіх кусáйу, Пéтро ньę мóже наўрáціц цельáта, на гвáрі: Най бýдзе Бох, хто сце, йа вéцей ньę бýдзем!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 82—84, ч. 99—100. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенды, ст. XXX—XXXI. — Романовъ, Бѣлор. сборникъ, IV, ст. 184—186. — Wenzig, Westslav. Märchenschatz, ст. 89—90.

14. Заплата за нічліґ.

Тéді éшчі, кęт Хрістос зос Пéтром по швéце хóдзел, прішлы до йęднóго валáлу, уж вéчьар і ціталы ше до йęднóго чловéка вá ноц-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Тот йіх ньę сцел прійац і пóслал йіх до свóйого худóбного кýма сабóла. І тот йіх ўдзéчньę прійал. Рáно йак поставáлы, гвáрі Пéтро Хрістóві: Цо дáме тóму чловéку за тóто, же нас прійал нá ноц, бо йому бі требáло помóчі. Худóбні йę, а дзéці ма досц. — Нá то му Хрістос отпóвет: Вéцей му ньę дáме, льęм тéльо, же цо рáно пóчньę рóбіц, та да ньę мóже зрóбіц аж до вечьáра. — Сáбол йак рáно пóчьал робóту, пéрше пóчьал крац, áльę фáлат ўше цáлі бул. І так вон цáлі дзень ўше крал так, же ше зос тóго іспóмог. Дрýгі дзень пріповéдал вон свойóму кумóві, же йак го обдарéлы тóті льýдзе, цо ý ньго ноцовáлы. Кумóві ньę прáво бýло, же чьом йіх вон ньę прійал. І ўше дýмал нá то, кęбі ше льęм ўрацéлы éшчі раз. Рас прішол тот чьас, же сйáті Пéтро і Ісус Хрістос заш прішлы до тóго валáлу і прóсто дó ньго ше пітáлы нá ноц. Вон йіх препóзнал і з радóсцу прійал. Рáно піта ше сйáті Пéтро Хрістóві: Йак заплаціме тóму чловéку нóцньік? — Ісус Хрістос му отпóвет: Та, гвáрі, най му бýдзе, цо рáно пóчньę рóбіц, най до вечьáра ньę скóньчі. — А тот ше зрадóвал, же вон бýдзе цáлі дзень йęден снóп тлáчіц. Альę йак сéбе порíхтал, мýшел пойсц вóнка і до вéчьара там бул. І так му ше ньę віплацéло ньічь. Бо хто ньę сце ньічь зрóбіц на ньęбізóўне, а тóто, цо дýма, же бізóўне, тóто го спревéдзе.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від о. Дениса Валаського.

15. Коли люди згадують Христа?

Бул тáкі йęден рок, цо ше бара зродзéло шіцко і жіта і óўса і кукурíці і вíна. Вец кęд бýло фáршанк, Пéтро уж бул на ньęбе с Хрістом, а Хрістос гвáрі Петрóві: Зродзéло ше, Пéтре, шіцкóго на жéмі, пóйдзеш на фашéнґі? — Пéтро гвáрел, же пóйдзе. Пýшьчел го Хрістос на трі дньі, да ше там вешéльі. Пóшол Пéтро на свáдзабу, па грáйу гудáці, кáжде весéле, барс танцýйу, а Пéтро кęд бул трі дньі, íшче ше му відзéло, же мáло. Вон сéбе прінýшьчьал, жебі ше му тідзен зрóўнал. Альę Пéтро так бýл бі льýбел буц на жéмі, го льęм за мéшац. Так му ньęдóбре, кęд уж тідзен, та мýшел пойсц ґу Хрістові на ньęбо. Кęт пóшол ґу Хрістóві, а Хрістос ше му піта: Цо ші, Пéтре, так длýго бул? — За то, пáньę, же там барз дóбре: вíна піну, а гудáці грáйу, та ше вешéльа. — Чі ше, Пéтре, за мньę дáхто опíта? — А вон гвáрел, же ньíхто; áньі стáра бáба ньę спóмньę.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кęд на́ рок, ньę зро́дзі ше ныічь. А Хрі́стос Петро́ві гва́рел: По́йдзеш, Пе́тре, на фаше́нґі? — А вон гва́рел, же по́йдзе. А Хрі́стос му гва́рел, же най бу́дзе там за ме́шац. А Пе́тро ше раду́йę, кęд бу́дзе за ме́шац. Кęт Пе́тро зі́шол до́лу, а ту на же́мі ка́жде та́ке сму́тне! А Пе́тро по́шол, же́ бу́дзе заш танцо́вац, бо го Хрі́стос на ме́шац пу́шьчел. Кęд йę́ден дзень Пе́тро на же́мі бул, па му ныі́хто ньę по́ве: Гі́бай, Пе́тре, дам ці ві́на! — бо ньę ма́йу ныічь. А Петро ше зо́брал, па гайд на ньę́бо ґу Хрісто́ві. А Хрі́стос му гва́рі: Цо же ші, Пе́тре, уж прі́шол? — За то, па́ньę, же там ньę йę ныічь на же́мі. Ньę зродзе́ло ше а́ньі ві́на! — А Хрі́стос му гва́рі: Спомина́йу ме, Пе́тре, на же́мі? — Ўше гуто́рйа: О Бо́же, Ісу́се Хрі́сте, да́йце, же́бі ше нам зродзе́ло на́ рок ші́цко!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

16. Петро збирає вишнї за Христом.

Кęд і́шол Пе́тро зос Хрі́стом по же́мі, і́шлі так з вала́ла на ва́лал. У йę́днім вала́лы бул пі́йац, ньę́слі же́ні ово́ці преда́вац у коша́рох, та потраце́лі. А Хрі́стос і Пе́тро кęд ґу ньęй до́шлі, та Хрі́стос гва́рел Пе́трові: Пе́тре, ве́жны то́ту ві́шньу! — то булі ві́шьны. А Петро: Ньę сцем йа льęм йę́дну. — А Хрі́стос ше схі́льęл, та дзві́гнул то́ту ві́шньу. На дру́гім ме́сце заш на́шлі, а Хрі́стос заш Петро́ві гва́рел: Схіль ше, Пе́тре, та ве́жны то́ті ві́шны — там бу́лі мо́же і шейсц — а Пе́тро гва́рел: Гм-м, ньę сцем. — Хрі́стос ўжал та поло́жел до кі́ше́нькі. Во́ні находзе́лі і так да́льęй то́ті ві́шны. Уш Хрі́стос ма по́лні два кіше́нькі ві́шны назбера́но. Йак до́шлі до йęдно́го варо́шу, дзе бул пі́йац, а Пе́тро гва́рел Хрісто́ві: Па́ньę, купме ві́шны. — А Хрі́стос му гва́рел: Ша куп, кęд маш піньę́жі. — А Пе́тро гва́рел: Ба, йа ньę мам, а́льę да мам, та бі сом ку́пел! — Во́ні уж ві́шлі з варо́шу, а Пе́тро ўше спомі́на то́ті ві́шны, же вон бі барз йę́дол. А Хрі́стос му у́каже, же ма у́ двох кіше́нкох. А Пе́тро гва́рел: Да́йце мі, па́ньę. — А Хрі́стос му гва́рел: Ша ті ньę́ сцел збе́рац. — Но, гва́рел, кęд льęм пойę́дна бу́ла. — Ве́цка му Хрі́стос пойę́дну пу́шьчьал, та і так му́шел пойę́дну ўше збе́рац. А те́ді ньę сцел, кęд му Хрі́стос ка́зал.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 82, ч. 98. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, I, ст. 69, ч. 29, 3. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 124, ч. 22. — Wisła, т. IX, ст. 116—117. — Materyały antr. archeol. i etnogr., т. III, 2, ст. 151.

17. Христос і рибаки.

Лапáлі рíбі галáше на мóрьйу. Уш трі днył лапáлі і трі нóці, ныч ньę налапáлі. Уш тáкі бýлі глáдныі, же ньę мóглі áныі шéдзіц, áныі íсц, бо уж трі днył ньę йęдлі. А пóшол ґý ныім Хрíстос та ше йім пітал, же чі йéст рíбі. А вóні гвáрелі, же ньęт, мушíме зохáбіц. А Хрíстос йім гвáрел: Рýцце íшче раз ў одеснýйу стрáну гáлоў до вóді. — Йак вóні руцéлі, та тéльо рíбі цагáлі, же ньę мóглі áныі обірóвац. Но, вóні уж бýду йęсц, áльę хльęба ньę мáйу. Бул там йęден кáмень, та го Хрíстос поблагослóвел. Булі з ньóго трі хльęбі, та с тíма трóма хльęбáмі і зос тíма рібáмі Хрíстос нарáньел цéйц éзрі дýші. А йак ше найęдлі, íшче бýло трі кошáрі фалáткі, цо і худóбнім пороздавáлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столицї від Юлі Молнар.

18. Христос воскрешує молодця.

Бýла йęдна жéна ґдовíца, мáла йęднóго сíна, та йęй ýмар, а вóна барз за ныім плакáла. Хрíстос і Пéтро тáмац íшлі, та ше прíпатрáлі, же вóна так барс плáче. А Хрíстос пóшол ґу йęй сінóві, та му гварел: Стань, младéньче, ідз ґу свóйęй мацéрі! Вон стáнул, та пóшол ґу мацéрі, а йóго мац барс ше му зрадовáла, та ше му пітáла: Цо же ші прíшол, мой сíну? — Зá то, же ме пóслал йęден члóвек, цо йę вéлькі учéнік та мі гвáрел: Ідз, младéньче, ґу свóйęй мацéрі, та пóведз йęй, же най тéльо ньę плáче, бо тéбе вóна зос свойíмі слéзамі зо жéмі віньáла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

19. Чому Жиди проклинають ся?

Íшол Пéтро і Хрíстос і нáшлі вóні йęден мех пéньęжі. Стрéтнул ше з ныíма йęден Жід, та ше пітал Хрістóві: Цо мáце, пáньę, у тім

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ме́ху? — А Хрістос му гва́рел: Мам йа там пе́ньежі. Бу́дзеш нам помагац ньесп, та і те́бе да́ме. — А тот Жід гва́рел, же бу́дзе. До́шлі до йедно́го варо́шу, а Пе́тро Хрісто́ві гва́рел: Па́ньє, йа́кі йа барз гла́дні! — А Хрістос му гва́рел: Іц се́бе пітай хльеба. — Пе́тро по́шол до йедней хіжі, там му да́лі хльеба, а тот дру́гі по́шол, та му да́лі йедну ґуму́льу сіра і так да́льей хо́дзел ішче на хльеба. Доґ во́ні по́ тім варо́шу ішлі, Пе́тро ньесол пеньежі, а Жід ньесол хльеб і то́ту ґуму́льу сіра. І тот Жід то́ту ґуму́льу сіра же́дол. Йак по́шлі ма́ло да́льей за ва́рош, бу́ла там йедна сту́дньа, а Пе́тро гва́рел Хрісто́ві: Га́йде, па́ньє, йедзме, бо йа уж гла́дні. — А Хрістос му гва́рел: Ша га́йде, йедзме. — Пошеда́лі йесц, сіра ньє бу́ло. Пе́тро гва́рі Жідові: Дзе сір? Ті го же́дол! — А Жід гва́рі: Йа го ньє же́дол. — А Пе́тро заш: Ті го же́дол! — А Жід гва́рел: Убіл ме Бог, кед йа сір же́дол! — Уж во́ні ше найедлі, бу́ду ше дзе́ліц зос пеньежа́мі. Йіх бу́ло тро́ме, а Хрістос дзе́льел на штірі грома́ткі. А Жід ўше ше пітал Хрісто́ві: Па́ньє, чьом же дзельіце на штірі грома́ткі, кед нас льем тро́ме йест? — А Хрістос му гва́рел, же за то. Йак уж подзе́льел Хрістос, та гва́рел Жідові: Ве́жны йедну громатку. А Петро́ві: Ве́жны і ті, Пе́тре, йедну. І Хрістос ўжал йедну; а то́та штва́рта най бу́дзе то́го, хто же́дол сір! — А Жід гва́рі: Убіл ме Бог, йа го же́дол. — А Хрістос гва́рі: Кет ші же́дол, та най бу́дзе тво́йа грома́тка. — А Пе́тро му гва́рел: Ті гва́рел, же ші ньє же́дол. — А Жід заш ше з Бо́гом заклыіна, же вон йу же́дол. За то ше́ так шіцкі Жідзі з Бо́гом ла́йу, же тот Жід ше пе́рші так лал. І те́раз жійу кед ньє пома́рлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Отсе оповідане лучить ся звичайно з мотивом про те, як Христос лікарював, а Жид (або Циган) хотів використовувати се для себе. Пор. В. Гнатюк, Гал. руські народ. леґенди, І, ст. 101—113, ч. 122—127. — В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, І, ст. 59—62, ч. 24. В обох книжках вказана також лїтература. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенды, ст. 15—23, ч. 4—5, і ст. 118—122.

20. Христос і Самаритянка. А.

Бу́ла йедна дзіўка, бу́ло йей ме́но Самарійа́нка. Барз бу́ла ўшельійа́ка: зло робе́ла, тро́йо дзе́ці ма́ла, кед бу́ла дзіўка, та шіцкі тро́йо до йедней сту́дньі пушьче́ла. А на то́ту сту́дньу ше ходзе́ло на во́ду. І так ше удесе́до, по́шла во́на на во́ду, а там бул Хрістос прі тей

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стýдны, та од ньęй пітал вóді. А вóна Хрістóві гварéла, же тóта вóда нье чіста. А Хрістос йęй гвáрел: Вóда чіста, áлье ті ньечіста, бо ші мáла трóйо дзéці, та ші до тей стýдны попушьчéла. — А вóна му гварéла, же йáґже ті знаш? — За то, же йа сін бóжі. — І вóна ше вéцка барз модльęла, жéбі йęй Хрістос гріхі отпýшьчел, а кęд вóна ýмре, жéбі пóшла до цáрства. Хрістос йęй отпýшьчел гріхі, та кęд умáрла, та пóшла до цáрства

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

21. Христос і грішниця. Б.

Ішол Хрістос по кольáдзе, а ў ньęдзéльу по обéдзе; ньęсла йęдна дзіўка вóді. Дай мі, дзіўче, вóді. – А, то вóда ньечіста, йакже ці дам, кęд йęст у ньęй ґáзу, лысца. — Хрістос йęй гвáрі: О дзіўко, дзіўко, вóда чіста, áльę ті ньечіста; трóйо дзéці ші зродзéла, дó тей стýдны ші руцéла, трóйо дзéці ньęкресцéні, трóме мýжі ньęвінчьáні. — А дзіўче ше бара ульęкло, дóраз на кольęна пред ным кльęкло: Кęт ші члóвек, ньę страш ме, кęт ші поп, споведáй ме, кęт ші Хрістос, отшльęбóдз ме! — А Хрістос йу так споведал, аж олтáрі попадáлі, сáмі дзвóні задзвоньęлі, сéдем швічькі йęй горéлі, так йęй дýшу провадзéлі, аж до рáйу до райскóго, аж до цáрства небеснóго.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелі: Оба варіянти отсього оповіданя інтересні тим, що вказують безпосередно на своє походженє. Перший варіянт опертий цілком на евангельськім оповіданю (Йоан., IV, 5—29), другий на доволі розповсюдненій пісні, з якої позаховували ся цілі стрічки і яку можна на підставі инших варіянтів вповні реконструувати. Пор. до неї: Я. Головацкій, Народ. пѣсни Гал. и Угор. Руси, I, ст. 235, ч. 68; III, 2, ст. 522, ч. 2. — Матер. до укр. етнольоґії, т. III, ст. 41—42. — Варенцовъ, Сборникъ рус. духов. стиховъ, ст. 240—241. — П. В. Кирѣевскій, Рус. нар. стихи, ч. 51. — П. В. Шейнъ, Бѣлор. нар. пѣсни, 1874, ст. 387—388, ч. 718. — П. В. Шейнъ, Матеріалы для изученія быта и языка рус. насел. сѣв. зап. края. II, ст. 607—612, ч. 12—16. — O. Kolberg, Lud (Kujawy, 1867), т. IV, ст. 68, ч. 267. — Sušil, Moravské nár. pisně, ст. 2—4, ч. 3. — L. Haupt u. I. Smoler, Volkslieder der Wenden, II, ст. 149—150, ч. 197. — R. Köhler, Kleinere Schriften, III, ст. 515. — I. Child, The english and scottish ballads, I, 1—6, 167—170; II, 437; VI, 507. — Про сю тему є окрема праця Ю.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Яворського п. н. „Духовный стихъ о грѣшной дѣвѣ (Изборникъ Кіевскій, 1904, ст. 287—352).

22. Божа поміч. Доля лінивого.

Кęт Ісус Хрістос с Пётром хо́дзел по жёмі, ішлы во́ны по по́льу, а там два жёні бра́лы коноші. Уж ньę ма́лы льęм кус брац, та ше йім сйа́ті Пётро пітал: Та уш ско́ро бу́дзе гото́ве, то́та ва́ша робо́та? — А во́ны му гваре́лы: Ша уж бу́дзе. — А сйа́ті Пётро йім отпове́дзел: Кęд вам Бог помо́же. — А во́ны ше озва́лы: Помо́же, ньę помо́же, уж йіх вібере́ме! Та там воны́ ше і на тре́ці дзень з ны́ма муче́лы. О трі дны Ісус Хрістос зо сйа́тім Пётром заш ко́ло ных ішлы; та ше йім сйа́ті Пётро зно́ва пітал: Та чі уж бу́дзе гото́ве? — А во́ны му фельęльова́лы: Бу́дзе, кęд нам Бох помо́же! Та до́раз вібра́лы.

Йак ше ота́маль Хрістос ру́шел зо сйа́тім Пётром, ішлы во́ны ко́ло йęдней загра́ді; у́ тей загра́ді по́лно бу́ло ово́ці. А пот то́ту ово́цу та́кі йęден по́длі льęжел та че́кал, док му дайęдна зос тей ово́ці до у́стох спа́дньę. А сйа́ті Пётро ше му пітал: Чьом йę та́кі барс по́длі, же ше льęну́йę зо жёмі ужац, та че́ка, док му до у́стох спа́дньę? — У тот чьас ше надману́ло йęдно кра́сне дзіу́че і барз у́ре́дне, ньęсло во́ді. А во́ны од ньо́го піта́лы, а во́но йім ра́до да́ло. А сйа́ті Пётро гва́рел: Го́споді, йа́кже бі то бу́ло, кęд бі ше та́кі двойо по́длі зішлы? — А Ісус Хрістос му гуто́рел: Відзел ші то́то дзіу́че, цо́ зме од ньо́го во́ду пілы? То́то дзіу́че то́му за жёну обеца́не. — А сйа́ті Пётро барш ше пітал кра́шньę: Най ше то́то дзіу́че так барз ньę убійę. Алье Хрістос так гуто́рел: Кęд бі ше двойо по́длі зішлы, ньę мо́глы бі на шве́це жіц. Та у́ше му́ші буц йęдно подльęйше, а йęдно у́редньęйше.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: Оба уступи отсеї леґенди виступають також як окремі оповіданя. До першого пор. В. Гнатюк, Гал. руські народ. леґенди, ст. 89—90, ч. 107: Христос і дві дївки. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 291—292, ч. 211.

До другого: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, I, ст. 90—91, ч. 108: Лїнивий парубок і дївка. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, ст. 145, ч. 98.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

23. Як Петрови відплатили мужики за його ревність.

Кęд ішол Хрістос по швéце зос Пéтром, пóшлі до йęднóго валáлу; а то бýло ў ньęдзéльу дóрас по полáдньу. Хрістос пóслал Пéтра, жéбі пóшол до йęдней хіжі кýпіц хльęба. Пéтро пóшол до двóра, а тóті льýдзе тлачелі; áльę то бýлі дóбрі льýдзе. Дóраз заволáлі Пéтра і Хрі-ста, дáлі йім, жебі ше найęдлі, а сáмі пóшлі ґу свойóму жіту, та с ціпáмі млацéлі. Йак ше Пéтро і Хрістос наполудньовáлі, а Пéтро ўше напоміпал Хрістóві, жéбі йіх дáкус поштрофóвал, бо чьом ў ньęдзéльу тлáчьа. А Хрістос опітал ше Пéтра: Йáґже бі ті, Пéтре, сцел, да йіх поштрофáме? Іду дрáгу, а так ше розгварйайу. — А Пéтро і заш льęм тóто йęдно пріповéда Хрістóві: Цóже йіх, пáньę, тіх льýдзох ньę поштрофáме? — А Хрістос піта ше Пéтрові: Та йаґже йіх поштрофáме? — А Пéтро отпóвет Хрістові: Тот áдьаш, цо дньęшка тлачéлі, йá бі так льýбел, да йім згóре! — Хрістос дошльęбóдзел Петрóві, най йіх так поштрóфа, да йім тóта слáма згóрі. — А Пéтро льęдво дочéкал, тáкой прішвéчел Хрістóві. Тім льýдзом почьáла слáма пламéньом у загрáді гóрі. А йак пóшлі за вáлал, а Пéтро гутóрі Хрістóві: Іц, пáньę тéрас ті до валáлу кýпіц дáкус хльęба, бо дальęко óтац вáлал дрýгі, та нам бýдзе трéба. — Хрістос пóшол до крáйньęй хіжі, жéбі кýпел хльęба. А Пéтро стал за валáлом, та ше пріпáтрал, йак тім льýдзом слáма гóрі. А тóті льýдзе дóрас так гуторéлі: То нам тóті льýдзе запальęлі, цо сме йіх накармéлі! — Вібéглі з двóра двóме хлóпі, увідзéлі, же там Пéтро стóйі, а пáтрі, йак йім слáма гóрі, улапéлі Пéтра, так го там дóбре набухáлі! А Хрістос знал та кус у валáльę почéкал. Кýпел хльęба, ньęше Петрóві. Пéтро с плáчьом отповéда: Ньę трéба мньę, пáньę, хльęба; так ші бул за длýго, а йа ше так вóлал і на óца небесного. — Хрістос ше го піта: Та цо тáке, Пéтре, бýло? — Прішлі тóті двóме льýдзе, цо нас накармéлі, так ме білі, аж ме звальęлі дожéмі! — Хрістос Петрóві отпóвет: Пéтре, заплáцел ті йім, же ў ньęдзéльу тлачéлі, вóні ці заплацéлі, цó нас накармéлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

24. Як Христос покарав дївку, що обляла його водою.

Кęт шьйáті Пéтро хóдзел с Хрістом по жéмі, та бýлі у йęднім валáльę, цо ше вóлал Кані-Галілéй. Йęдна дзіýка вóді ньęсла, та ше так,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йак зашмéйала до Хрíста і до Пéтра, та нá ных пльýсла вóді. А Пéтро ше погныівал барз, та гвáрел Хрíстові — íшче ше тéді ньę вóлал, же йę Хрíстос, льęм пáньę: Що с тóту дзíўку, пáньę, будзéме? — А Хрíстос ньę гутóрел Пéтрові ныічь, бо сéбе уж Хрíстос дýмал, ош що йęй бýдзе. Хрíстос йęй подýмал, жéбі вóна мáла дзéцко, кęд йę дзíўка. — Вéцка тóта дзíўка мáла дзéцко; óцец і мац барз йу бíлі, чьом ма дзéцко, гат відзéлі íшче скóрей, же бýдзе мац дзéцко і барз йęй мац плакáла, бо ше ганьбéла. Та гуторéла тóта дзíўка, же вóна ньę зна, жéбі вóна мáла леґíньа, да йу льýбі. — Ну вéцка вóна уж мáла тóто дзéцко, бул хлáпец. Вéцка уж тот хлáпец бул вéлькі, уж бул лéґінь, уж го сцéлі жéныіц і йак ше ожéньел, та му бýла свáдзба і так ше удесéло, же íшол тáмац Хрíстос і Пéтро кóло тей свáдзбі, а Пéтро гвáрел Хрістóві: Пóме, пáньę, на тóту свáдзбу. — А Хрíстос гвáрел: Ша пóме! А Хрíстос знал, же то тóго леґíньа свáдзба, що йóго мац го мáла, кęд бýла дзíўка. Йак вóні уж на тей свáдзбі бýлі досц, а Хрíстос гвáрел Петрóві: Пéтре, пойдзéме уж óтац гéтка? — А Пéтро гвáрел: Пойдзéме. — А йак вíшлі вóнка з валáлу, та Хрíстос гутóрел Петрóві: Пéтре, знаш кóму то свáдзба? — А вон гвáрел, Пéтро: Ба йа ньę знам. — Тей дзíўкі лéґінь, що нас тéді з вóду ольáла, та йęй ше тéраз сін ожéньęл. — А Пéтро ше так погныівал, та гвáрел Хрістóві: Да йа, пáньę, знал, же то тóму свáдзба леґіньóві, та бі сом ньę пóшол, бо ше нá ньу і тéраз барс гныівам. — А Хрíстос му гвáрел: Пéтре, ньę гныівай ше, óтпуш йęй за то, же вóна ньę знáла, жéзме бóжі учені́ці! І тéраз жíйу, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

25. Кому вільно їсти лежачи?

Íшол Пéтро зос Хрíстом по пóльу, а там льýдзе жíто кошéлі; вéцка шéдлі полудньóвац, а йęден льęжал та йęдол. А Пéтро Хрістóві гвáрел: О пáньę, то йóму гріх, кęд вон на льęжáці йę. — А Хрíстос му гвáрел: Йа ньę знам, йак ті пóвеш. — А Пéтро Хрістóві гвáрел: Ну, пáньę, йак ві сцéце. — А Хрíстос му гвáрі: Кóш ті на йýтро. — Ну та бýдзем. — Кęд на йýтро Пéтро жíто кóшел, кęд рáно до фрíштік, Пéтро мóже кýшьчік кóшіц; кęд до полáдньа, Пéтро так вíстал, зрýцел і кáлап, аны ше му йęсц ньę сце. Горýцо му, вíстал па йę глáдні. А Хрíстос ше му пíта: Но цóже, Пéтре, дóбре кóшіц? Йáку же тóму дáме кáру, що на льęжáці йęдол? — Хрíстос ше пíтал Пе-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тро́ві. — А Пе́тро гва́рел Хрісто́ві: Ньę да́ме му, па́ньę, ньійа́ку, бо тот, цо ко́ші, так вістáньę, же дру́гі, цо ньę ко́ші, та най му жу́ва, а вон льęм най льі́ґа, а най так отпочі́ва!

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

26. Христос і Петро на мандрівці.

Кęд хо́дзел Хрі́стос да́ўно по шве́це зос Пе́тром, і́шлі во́ні з йęдно́го вала́лу до друго́го. Пе́тро гуто́рі Хрісто́ві: Па́ньę, йа уж гла́дні! — Хрі́стос му отпове́да: Та ньę пі́тай, Пе́тре, док пойдзе́ме до друго́го вала́лу. — Пе́тро отпове́да: Чьом бі сом, па́ньę, ньę пі́тал, кęт сом та́кі гла́дні? Йа по́йдзем ту до дво́ра, кра́сна хі́жа, бога́та ґаздíньа, добі́йęм ньę льęм хльę́ба, а́льę і́шче да́цо і ґу хльę́бу. — А Хрі́стос знал на пре́док, йак то бу́дзе; так гуто́рел Петро́ві: Та гат льęм іц, Пе́тре. Кęд ньę мо́жеш по́йęсц, цо ці да́йу, прі́ньę́шеш і мньę. Альę за́ мньę ньę пі́тай, льęм за се́бе. — По́йдзе Пе́тро до дво́ра, отво́рі капу́ру, ґаздíньа сто́йі на дво́ре. Пе́тро йęй гуто́рі: Дай Бо́же, мо́йа ґаздíньо, до́бре ра́но, а́бо до́бре пола́дньę. — Погньі́вана ґаздíньа пона́трі на Пе́тра, так се́бе ду́ма: Озда йа вандроўньіко́ва ґаздíньа? Обраце́ла ше ґаздíньа ге́тка, по́шла до хі́жі; а Пе́тро блы́жей ґу ку́хны і заш йęй так по́ве: Мо́йа ґаздíньо! Да́йце мі хльę́ба, гочь і да́цо ґу хльę́бу. — А ґаздíньа ві́дзе погньіва́на, пльу́шньę на Пе́гра йę́ден та́ньęр мльę́ка. Пе́тро поганьбе́ні, помачьа́ні од мльę́ка твар на ньім, шма́ті, по́йдзе на дра́гу ґу Хрісто́ві. Хрі́стос ше му пі́та: Йа́ґже, Пе́тре, чі ші ше досц на́йęд? — Но, па́ньę, пра́ўду гуторі́це; начь сом по́шол? Мох сом гла́дні, альę ба́рем су́хі в ва́мі путо́вац; йак ше те́раз осу́шім, да ме ньі́хто ньę увідзі, бо ме нашме́йу, же сом йа́ ше да́ґдзе о́пім. — Хрі́стос му гуто́рі: Та льęм, Пе́тре, і́дз по тей ма́лей хі́жі, то́та худо́бна ґаздíньі те́бе нака́рмі і тво́йо шма́ті осу́ші. — Пе́тро на́ то отпове́да Хрісто́ві: Та ньę по́йдзем йа, па́ньę; та ме там у тім дво́ре і́шче і набі́йу. — Хрі́стос на́ то отпове́да: Но, Пе́тре, та льęм послу́хай! — Послу́хал Пе́тро, по́шол, а так се́бе ду́ма: Да ба́рем пан по́шол, бо йа знам, же мньę там набі́йу. — А Хрі́стос знал, цо Пе́тро ду́ма, та ше сам ошмі́хнул. По́йдзе Пе́тро ґу то́му мало́му дво́ру, у́хпа гла́ву до дво́ра, закуку́йę, сто́йі ґа́зда: Йак по́йдзем, знам, же ме та́кой набі́йę; бу́дзе мі так пове́дац: Ньę мо́жеш ті та́кі мо́цні та се́бе хльę́ба заро́біц? А ті і́дзеш с то́рбу по пітáньу! Так Пе́тро гва́рі. Га, ньę мам то́рбу, по́йдзем, та по́вем, же льęм най Хрісто́ві да́йу. Во́йдзе Пе́тро до

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

двóра, а ґáзда крíчі: А ті що сцеш? — На то Пéтро отпóве: Та йа, пáньę ґáздо, ньічь ньę сцем, льęм Хрíстос глáдні, да мі дáце кýшчік хльęба. — А ґáзда на то отпóве: Та сéбе чьом ньę пíташ? Но, кęт ші ньę глáдні, та іц, а най прíдзе Хрíстос, та ше дóбре навечéра. — Вíдзе Пéтро на дрáгу, дýма сéбе: Йак пóве Хрістóві? Кęд ґáзда роскáзал, най Хрíстос прíдзе, най ше навечéра? А мньę пан гвáрел, кęт сом глáдні, най сéбе упíтам! Ідзе помáлі, дóлу нá жем пáтрі, штудíра, Хрíстос ше го пíта: Що же, Пéтре, так штудíраш? — Ґáзда ме пóслал, пáньę, і по вас, да і ві прідзéце, да ше дóбре навечерáце. — На то Хрíстос отповéда: Пéтре, ті уш ціґáньіш. Йак ті пóйдзеш до двóра, кęт ті льęм за мньę вечéру пíтал? — Пéтро на то отповéда: Пáньę, йа так пóвем: Льęпше, кęд жíчім свойóму панóві, йак сам сéбе. — Пóйду до двóра, пошедáйу предз дзвéрі, прíньęше ґаздíньа хльęба натаньęру, зготовéну за Хрíста самóго вечéру. Пéтро пáтрі до таньęра, а Хрíстос вечéра. Прíхíльі ше Пéтро ґу Хрістóві: Пóвец пáньę, же ньę мóжеш шíцко пóйęсц, так гéўто, що остáло, пóйęм йа. — Хрíстос на то отповéда: Ньę мóжем спреводзіц і йа, кęт ті поспревéдал. Прíдай ше сам, йак ші поціґáньęл. — Пéтро на то отповéда: Ньę пóвем, пáньę, ньічь, бо мі то гáньба. — Хрíстос ше навечéра, подзекýйу ґáздові, ґаздíньі, пóйду вóнка з двóра. Пéтро ціхо отповéда: Дóбре тéбе, пáньę, же ті вечéрал, а йа тáкі глáдні! Йак йа бýдзем путóвац? — Хрíстос нá то отповéда: Вíдзіш Пéтре, ньę спревéдай ньікóго, остáньęш сам спреведзéні.

Іду дáльęй, íду, Пéтро ше ўше огльáда, чі бі ше ньę надмáнул дайáкі кочь. Хрíстос ше Петрóві пíта: Що ті, Пéтре, так ше огльáдаш? — Пáтрім, пáньę, чі ньę íдзе дайáкі кочь. — Хрíстос на то отповéда: Док бýдзе ісц кочь, дайáкі пóдлі, та це вéжньę. — Пéтро на то отповéда: Ідзе, пáньę, крáсні кочь, красні кóньі, дóрас дойдзéме до тóго валáлу. Сам члóвек на кóчьу, та нас дóраз завóла. — А Хрíстос напрéдок знал, та ше кус зашмéйал. Прíшол тот кочь блыíско пред ньіх, обíшол йіх, áньі нá ньіх ньę пáтрел. Пéтро погньівáні вíстал, глáдні йęр. Дýма сéбе: Дóбре тéбе, пáньę, же сом ці вечéру упíтал! — Хрíстос ше го пíта: Що ті, Пéтре, дýмаш? Ньічь ньę гутóріш? — Пéтро на то отповéда: Та ньę дýмам, пáньę, ньічь, льęм сом барз вíстал. — Хрíстос нá то отповéда: Пáльę, Пéтре, íдзе ту дайáкі пóдлі кочь, вéже каменьа на йęднім коньóві. — Пéтро на то отповéда: Кęд нас, пáньę, ньę ўжал тот члóвек, що íшол на прáзднім кóчьу на дóбріх кóньох, і тот нас, пáньę, ньę вéжньę. Кęд ма пóдлі кочь, пóдлого кóньа, а нóші на кóчьу пóлно камéньа. — Кочь дóйдзе блыíско ньіх, члóвек зíдзе дóлу с кóчьа, пíта ше йіх, чі вóні ньę вістáлі. Хрíстос нá то отповéда, же барз вістáлі. — Конь стáньę. Роскáже йім члóвек, жéбі гóре обідвóме

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пошедáлі. Іду помáле, дóйду до валáлу. Зíдзе Хрíстос дóлу і Пéтро. Пíта ше Пéтро Хрістóві: Цо му, пáньę, заплацíме? — Хрíстос нá то отповéда: Док тот члóвек пóйдзе дóму, тот йóго конь тáкой здóхньę. — Петро на то отповéда: Та чьом, пáньę? Чьом же го покáреш? Покáрай геўтóго чловéка, цо нас ньę сцел нá кочь. — Хрíстос на то отповéда: Тóму чловéку, цо нас прíвес, за то конь здéхньę, бо тот члóвек бýдзе íшче бáржей по прáўдзе рóбіц. А тот члóвек, цо нас нá кочь ньę сцел, тот бýдзе мац íшче крáшші кóны. — Пéтро погныванí отповéда: Пáньę, то ньę дóбре бýдзе. — Хрíстос нá то отповéда: Пéтре, то прáве так бýдзе по прáўдзе, йак ті по прáўдзе урóбел. Ньę пітал ші сéбе вечéру, льęм зá мньę, та ші áны ньę дóбел. Так, Пéтре, і тот члóвек ньę стáрал ше за сéбе, льęм зá мньę і за тéбе.

Тéрас Пéтро гутóрі Хрістóві: Пóдзме, пáньę, до тей кáрчмі, та йа сéбе кýпім вечéру. — Хрíстос нá то отповéда Петрóві: Ньę íдзме, Пéтре, бо дайáка нáпасц нá нас прíдзе. — Пéтро нá то шмéло отповéда: За свóйо пеньęжі, пáньę, прáве ныíґдзе ньę страдáме. — Хрíстос му дошвéчел: Прáўда, Пéтре, дóбре гутóріш, та гат льęм пойдзéме до тей кáрчмі. — Пóшлі нýка до кáрчьмі, Пéтро кýпел мáло за сéбе самóго йęдзéньа, а Хрíстос ньę сцел, бо знал на прéдок, йак то бýдзе. Пéтро ше навечéра, Хрíстос гутóрі Петрóві: Пóдзме, Пéтре, дáґдзе індзей спац. — Пéтро на то отповéда Хрíстові: Цó бі сме, пáньę, óтац íшлі дáґдзе. Цéпло нам ту, а і дóбре нам ту; ту ше кой хто насхóдзі, дáцо і новóго учьуйęме. — Хрíстос знал напрéдок, йак то бýдзе. Отповéда Петрóві: Дóбре ті, Пéтре, гутóріш; ту гат ґу пéцу польęгáме. Йа льęгньęм ґу сцéне, а ті, Пéтре, льęгны нá край. — Так вóні польęгáлі, йак ше сáмі мéдзі сóбу порадзéлі. О йęдно мáле ўрéме пóчьньę ше ту дрýштво схóдзіц, вéкше; чім дáльęй ґу полнóці, дрýштво і заш вéкше. Прíдзе і музíка, пóчьньу грац; тóто дрýштво, пійáні і ньę бáрс пійáні, пóчьньу танцóвац. Йęден с тóго дрýштва пóчьньę так гутóріц: Та мі льęм сáмі бýдземе танцóвац, а тóті двóме ту прі пéцу да мірно шпйа? Ньę бýдзе то так! Цагáйме нáпредз йęднóго, а вéцка будзéме цáгац і другóго! — Тáкой пóйду ґу Петрóві, пóчьньу го цáгац, же і вон мýші танцóвац. Пéтро нá то отповéда: Йа ньę мýшім; хто бі сцел, таґ мóже і сам танцóвац. — А тóті ў дрýштве пійáні шмéло поставáйу: Та íшче отпóвеш, же ньę бýдзеш танцóвац? Улапéлі го, дóбре го набухáлі; на, Пéтре. Пéтро по цíхі сéбе подýма: Пóйдзем йа уж от сцéні льęгнуц, та кęт прíду, най і Хрíста да кýшчік набухáйу. А Хрíстос знал напрéдок, цо Пéтро дýма. Пéтро ше обрáці ґу Хрістóві: Гíбай, пáньę, нá край, бо ці ту і горýцо. — Хрíстос нá то отповéда Петрóві: Пóйдзем, Пéтре, пóйдзем, бо мі ту барз горýцо. — Прéшол Хрíстос нá

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

край. Чім польęгáлі, дóрас тóті пійáні у дрýштве пóчьньу крічьац: Кęд сме цагáлі тóго, що на крáйу, цагáйме і тóго, що льęжі от сцéні. — Йęден з дрýштва отповéда: Ньę трéба го цáгац; кęд зме крайньóго набухáлі, набухáйме дóбре і геўтóго. — Дóбре Пéтро два рас прійал, що го там у кáрчьмі набухáлі. Рáно поставáйу, кęд бýло дзень, Пéтро гутóрі: Пóдзме, пáньę, гет скóрей. — Хрістос нá то отповéда Петрóві: Чьом же, Пéтре, чі ньę льýбіш мéсто, дзе ші ноцóвал? — Пéтро на то отповéда Хрістові: Дóбре тéбе, пáньę, же ті áньі раз ньę дóбіл на хрібет; ньę бýдзем йа вéцей áньі рас у кáрчьмі ноцóвац.

Рушелі ше і заш дáльęй до дрáгі. Кошá там льýдзе, дáльęй фріштікýйу. Прéшлі кóло тіх, іду свóйу дрáгу. Льýдзе кóша йęден прі другóму. Горýцо барс, а цéшка косітба; льýдзе умóрені, глáдні, шедáйу полудньóвац. Пéтро ше обрáца на йęдну стрáну і на дрýгу, кóго бі дáкус на дóбре поучьóвац. Хрістос пáтрі, піта ше Петрóві: Чьом ті, Пéтре, так вéльо роспáтраш і вéльо штудіраш? — Пéтро нá то отповéда Хрістóві: Пáтрім, пáньę, же то льýдзе тáкі, йак ньę хрістійáньę. — Хрістос нá то отповéда: Чьом то, Пéтре, на тіх льýдзох, же ньę хрістійáньę? — Пéтро нá то отповéда: Чьом калáпі ньę зньімáйу, а полудньóвац шедáйу? — Хрістос нá то отповéда Петрóві: Горýцо йім, Пéтре, та забýлі калáпі позньімац. Док польęгáйу, та калáпі позньімáйу. — Іду дáльęй Хрістос і Пéтро, а там йęдні льýдзе пóчьньу полудньóвац. Йęден члóвек шéдзі, тріма у рýкох хльęба і сланьіну, та полудньýйę; а дрýгі льęжі, на льęжáці полудньýйę. Пéтро увідзел, дóрас стáнул, так гутóрі Хрістові: Пóдзме, пáньę, трéба го гандрóвац, же то гріх, бо на льęжáці льęм псі най полудньýйу. — Хрістос нá то отповéда Петрóві: Іц, Пéтре, вéжньі тóту кóсу, зос хтóру тот члóвек кóшел, що на льęжáці полудньýйę. — Пéтро стáньę, вéжньę тóту кóсу, пóчьньę кóшіц. А Хрістос дал, жéбі тóта кóса тáка бýла, йак древéна. Пéтро кóші рас і два рас, ньę мóже. Пóчьньę тáргац зоз рукáмі. Полóжі кóсу дóлу нá жем, пóйдзе ґу Хрістóві, пóчьньę пріповéдац: Пáньę, пáньę! Ньę льęм на льęжáці да тот члóвек йę, áльę да ішче дáхто ґу ньóму шéдньę, да му клáдзе до ýстох хльęба і сланьіну!

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

27. Як св. Петро поміг воякови і господарови.

Бул йęден óцец, мал йęднóго сіна; тот сін хóдзел до шкóлі, барз ньę бул дóбрі. Раз з йęдней шкóлі вішол, уш пóйдзе до дрýгей. Гвáрел

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

на дра́же хла́пцом: Сла́ва Бо́гу, кęд йа с тей шко́лі ві́дзем, от то́го маґі́стра, цо з ге́рчкох ша́пку мал! — Хла́пці до́раз му гуторе́лы: Че́кай, прі́дзеш до шко́лі, да те́бе маґі́стер. — Кęт прі́шол до шко́лі, хла́пці пове́длы маґістро́ві, цо вон гуто́рел. Пі́тал ше маґі́стер: Цо ті гуто́рел, кęт ші і́шол зо шко́лі? — Вон гва́рел: Ныч. — А хла́пці гуто́рйа, же ті гуто́рел, же йа зос ге́рчькох ша́пку но́шім. — Вон маґістро́ві гуто́рел: Ві хла́пцом веріце? Йа́кі то маґі́стер, кęд ве́рі хла́пцом. — За́ то до́стал на́ ріц. Йак шко́лу віхо́дзел, по́шол слу́жіц до йęдно́го чіжма́ра. Бул там ше́ґерт за йęден рок. Чіжмар гва́рел: Кęт то́го хла́пца бу́дзем трі́мац за шеґęрта, йа му́шім оха́біц чіжма́рство.

Йаґ віро́снул два́цапро́чьні хлоп, прійа́лы го за като́ну. По́шол слу́жіц ца́ра. Слу́жел барз до́бре два́цац і пейц ро́кі. Да́ўно длу́го служе́лы, ко́го прійа́лы за като́ну. Раз вон наду́мал, да го отпу́шчі пан реґе́менцкоме́ндат. По́шол пі́тац од ньо́го о́пшіт: Мо́длым поко́рно ва́шо велічество, бу́цце та́кі до́брі, йа́ бі сцел, да ме отпушчі́це от слу́жбі. — Пан роска́зал два́цац і пе́йц на́ ріц му дац. Те́ді за като́ну достава́лы на́ ріц палы́ці. О даскęльо меша́ці по́шол мо́длыц на дьęньęраль-кома́нду: Мо́длым вас, ва́шо велічество, бу́цце та́кі до́брі, отпу́сце ме от слу́жбі. Йа бі жа́дал о́д вас о́пшіт. — Но, ві́дзіш, йа ці дозвольęньę дам; слу́жел ші два́цац і пейц ро́кі, те́рас це отпу́шчім.— Зо́брал ше като́на, ньę мал льęм шті́рі ґрайца́рі і йęден і пол профу́нта. По́чьал ісц до свойо́го до́му. Пі́та ше, ка́дзі то дра́га і ка́дзі йо́го о́цец бі́ва у хто́рім вала́льę? Бо те́ді ньę бу́ло по́шті, да пі́сал ка́жді чьас свойо́му оцо́ві. Льу́дзе му гуторе́лы: Тот ва́лат уж ньęт, дзе твой о́цец бі́вал. Оцец твой, мо́же буц, же да́ўно у́мар, а і мац. — Цо вон те́раз бу́дзе ро́біц? Зо́брал ше та і́шол за два меша́ці; вала́ла на дальęко ньę бу́ло. Ґайзіба́ні ньę бу́ло, му́шел пе́шо ісц. Кęт по́шол глы́боко до льęса, ўла́пела го ноц, преноцо́вал, хльęб же́дол, ньę остáло му льęм ку́шьчік. Стре́тньę ше з йęднім жобра́ком, а то бул жо́брак шве́ті Пе́тро. Поздра́ўкал му і пі́тал ше: Дзе ті і́дзеш, ста́рі като́но? — Бо шве́ті Пе́тро знал, кęльо вон ро́кі ца́ра слу́жел. — Вон му прі́пове́дал, йаґ вон слу́жел, шіцко. Пі́тал ше го шве́ті Пе́тро, цо вон жа́да се́бе од Бо́га? — Вон му гва́рел: Жа́дам, же́бім до́стал йęдну то́рбу по́лну с хльęбом і пече́ней шу́нкі; да ўше йęм і да мі йę ўше по́лно; і жа́дам йęдну чьуто́ру по́лну з ві́ном, да ўше пі́йęм, а да ўше йę по́лна. І да мам та́ку пі́пку, да ўше ку́рім, а да ньę му́шім ку́піц дуга́ну. — Пі́та ше му Пе́тро: Цо е́шчі? — Вон му гва́рел: Ве́цей ныч. — Пе́тро му гва́рел: Пі́тай і ца́рство. — А вон му гва́рел: Мньę ньę тре́ба. Ду́ша най і́дзе за другі́ма і дзе дру́гі по́йду, о́здаль і мо́йа ма ме́ста там. — С тім ше розі́шлы.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Шéднул под йęден дуб, йęдол, а і піл. Йак ше нáпіл, запáльęл піпку, пýшчел ше дáльęй до дрáгі. Уж го улапéла і ноц. Відзі вон ў нóці, же ше швіці ньęдальęко óгень. Дýмал сéбе: Пóйдзем, там мýша буц льýдзе, кęд клáду óгньа. Йа ше ньę бóйім од ньікóго. — Пóшол там ґу тóму óгньу, шедзéльі там двáпац дьáблі, трінáсті бул Лýціпер. Вон йім поздрáўкал дóбру ноц. Пітал ше йім, чі го прійму нá ноц. — Мóжеш преноцóвац прі нас, áльę мýшіш нам дац с тóго, що маш у тóрбі. — Йа вам с тóго ньę дам, бо і йа льęм дóстал. — Вóньі ше длýго ньę пітáльі, звальęльі го до жéмі, шіцко од ньóго зáбральі, éшчі дóбре го набільі. С тім го там охабéльі. Кęд рáно дзень, вон тáкі побіті, ньę мóже áньі стáнуц. Льęжел, уж бýло полáдньę. Прідзе ґу ньóму тот істі жóбрак, що бул пéрше прі ньóму. Пітал ше му, що вон рóбі? — Прішол сом нá ноц ґý тім ньęдóбрім, а і злім льýдзом. Ўжáльі óдó мньę шіцко і дóбре ме набільі. — Пітал ше му Пéтро: Чі льýбел бі ті éшчі раз, да мáш тóто, що ші мал? — Льýбел бім. — А Пéтро му шіцко тóто нáзат поўрáцел. — Ньę сцеш вéцей ньічь? — Катóна гвáрел Петрóві: Да мам тáкі кійак, кęт пóвем, жéбі біл, а вон да бійę, гóчь бі йіх бýло сто. — Уж мал і кійак. Уўйáзал тóрбу на кійак, пýшчел ше дáльęй до дрáгі.

Ішол за два дньі. Льęдво вішол с тóго льęса, на край льęсу бул йęден вáрош. Вон пóшол до тóго варóшу, пітал ше, дзе ту йę кáрчьма? Там му ньę сцел ньіхто пóвесц, бо то бул дьавóлскі вáрош. Відзел вон на цімéру, же віложéно пóтпіс на тáблы, дзе ше предáва віно, пальęнка і піво. Вóшол нýка, шéднул зá стол, розйáзал тóрбу, пóчьал йęсц. Там у тей кáрчьмі тот дзень правéльі дьáблі свáдзбу. Прішол дрýжба ґу ньóму, пітал ше го, що вон тý сце. — Вон му гвáрел: Прішол сом до кáрчьмі. — Іц óталь вóнка, бо бýдзеш дóраз біті. — Вон йім гвáрел: Так льęхко ньę відзем. — Пріштьі вéцей нýка дьáблі, почьáльі го віґáньац вóнка. Вон ньę сцел вісц, áльę гвáрел свойóму кійакóві: Кійак, бій пó ньіх! — Кійак пóчьал біц шіцкіх, кęльо йіх бýло. Прішол і Луціпер і тóті там бýльі, що йóго прі óгньу побільі. Ўлáпел Лýціпера, а кійак нá ньго клáдол. Шіцкі гéўті посцекáльі, Луціпер óстал побіті. Пéтро прішол до тóго варóшу, сцел віньац тóті дýші, хтóрі там бýльі заробльęні ý тіх дьáблох. Шіцкі ше преправéльі на óўці. Катóна бýдзе йіх чьýвац. Уж бýдзе йýгас. Пéтро піта ше му: Прéдай мі тóті óўці. — Йа ньę прéдам, пеньęжі мі ньę трéба, йęсц-піц мам досц. — Пéтро му гвáрел: Прéдай мі йіх, йа кýпім óўці, тéбе вéжньęм за йугáса. — Катóна му прéдал шіцкі óўці. Пéтро сцел одóгнац óўці до цáрства. А вон ше осéтел, же Пéтро йóго ньę сце, пóшол мéджі чьýпор, одóрвал сéбе да з дзéшец напрéдок, та йіх гóньęл. Пéтро му гвáрел: Ті ідз на зáтку, а гонь шіцкі, жéбі тóті ньę остáльі. — Вон Петрóві óтповед: Вон ньę

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зна, йак ше гóньа óўці. Тóті, що на прéдок ідy, а гéўті за ньіма сáмі пóйду. — Ньę сцел óстац на зáтку. Пéтро штудірал, да вон остáньę, да ньę пóйдзе до цáрства, бо вон гвáрел скóрей, же йóму ньę трéба цáрства. Альę вон мéджі оўцáмі ішол. Кęд бýлы блыско цáрства, Пéтро одóмкнул дзвéрі, пóчьалы ісц óўці нýка. Пéтро му гвáрел: Остань ті на зáтку. — Альę йýгас ýлапел ше за йęдну óўцу і пóшол до цáрства. Пóчьал го Пéтро вóнка гóньіц. Альę Хрістос гвáрел: Хто раз до цáрства пóйдзе, вóнка ньę шльęбóдно вігнац. — Намéсцел го Пéтро ґу дзвéром, да вон пýшьчьа до цáрства і да ше каждóму піта, йáкі ма ґріхі, бо Пéтро пóйдзе заш пáтріц по швéце, йак льýдзе жійу.

Пéтро зішол дóлу і хóдзел з валáла на вáлал, а катóна óстал на йóго мéсту. Хто прішол ґу дзвéром, задýркал, вон ше му пітал: Хто ші, йак ше вóлаш, бул ші катóна? — Бýл сом. — Дóраз го пýшчел нýка. Хто ньę бул катóна, áньі йęднóго ньę пýшчел нýка. Пéтро пóшол до йęднóго валáлу, пóшол опáтріц на пóльо, йак льýдзе рóбйа. Найішол на йęднóго чловéка. Тот члóвек óрал, слáбі коньікі мал, пóдлі плуг, барз горýцо бýло, жем сýха бýла, грýді ше му вальáлы, знóйęл ше. Пéтро ше му пітал: Йак ці ше óре, чловéче? — Вон му смýтньę гутóрел, же ше му барс пóдло рóбі. Мýчім ше, знóйім ше, а хáсну ньę мам. — Чі біш бул задовóльні, да ті мóжеш твóйу жем зóрац? — Вон му гвáрел: Знаш, жé бім льýбел. — Пéтро му твáрел: Дай тот плуг, най йа óрем, а ті дáкус отпóчны. — Ўжал Пéтро плуг, обішол йęдну окóло, шіцка жем бýла зорáна. Прішол ґу тóму чловéку нáзат, пітал ше му, чі йę задовóльні? — Вон му гвáрел: С тім сом задовóльні, áльę цо мі хáсен, éшчі мýшім пóшац, а і забрáньіц, а йа ньę знам áньі сам, йак йа то зрóбім, кęт так барс сýхо. — Пéтро му гвáрел: Дзе ці тот мех, най йа ці пошéйęм. — Ўжал мех нá пльęцо, рýцел йęдну гáрсц, шіцка бýла пошáта. Ўжьал брáну, обішол йęдну, крáшньę бýло забраньęне, ньę бýло там áньі йęдней грýді. Пітал ше му, чі йę задовóльні зос тім, що вон му зрóбел. — Вон гвáрел му: Уш сом задовóльні, áльę ньę зо шіцкім. Цо мі хáсен, же йę зорáта і пошáта, кęд Бог ньę да діжджьу, ньę гóдна áньі зо жéмі вісц, áньі ше зрóдзіц. — Пéтро му гвáрел: Дам ці два торбічькі; кęд йęдну вéжньęш, потрéшеш з ньу, бýдзе крáсна хвільа; вéжньęш дрýгу, кęт трéба бýдзе діжджьу, ті з ньу потрéшеш, бýдзе пáдац крáсні дішчь. — Так вон і зрóбел. Прійал от Пéтра обідва тóрбі. С тім ше розішлы і пóшлы, ґáзда дóму, а Пéтро пóшол дáльęй на дрýгі вáлал. Кęт требáло діжджьу, потрéсол с торбічьку, барс крáсні дішчь пáдал. Кęт требáло крáсну хвільу, потрéсол з дрýгу торбічьку і бýла крáсна хвільа. Кęт прішло льіто, дáл Бог крáсні урóжай по шіцкім хотáрі. Прішол Пéтро ґу тóму чловéку, пітал ше му, чі йę задовóльні зос тóту жéму. — Вон му гвáрел: Задовóльні сом; цо мам хáсен, же ше мі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зродзе́ло, кęд і дру́гі ма́йу ве́льо? А йа с то́го кушьчі́чька му́шел предац Жідо́ві. — А Пе́тро му гва́рел: Ша тво́йо жі́то інша́ке, йак льу́цке; ті е́шчі ньę па́трел. Йак вон вічьу́хал йę́ден кла́шьчьок до дла́ні, а то бу́ло зла́те жі́то. Вон се́бе ду́мал: За то одо́ мньę Жіт ку́пел, же вон знал, йа́ке то жі́то. Гочь мі Бог да, і так ньічь ньę бу́дзем мац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Осіфа Куліча.

28. Христос з апостолами у злого царя.

Бу́ла йę́дна же́на бога́та, ґдові́ца і ма́ла во́на йę́дного сі́на Дьо́рдьу. І во́на ше барз радова́ла то́му хла́пцу і ве́цка посіла́ла го до шко́лі. Тот хла́пец барш ше до́бре у́чел. А так му прі́шло до ше́рца, же вон ньę бу́дзе ньі́ґда знац за женску по́лу. І мац йо́го сце́ла, да вон ше же́ньі, да ро́бі свой ґазда́шаґ. Зйаза́ла му шма́ті, гва́рі: Сі́ну, кęт ше ньę́ сцеш же́ньіц, ту ці тво́йо шма́ті, та ідз, дзе сцеш. — І вон ве́цка сво́йо шма́ткі ўжал, та по́шол до стред льę́са і там ше сто́рела йę́дна кра́сна дзі́ўка. Гва́рі: Голт, Дьо́рдьо, ті сцє́каш, а́льę ньę сцє́кньęш. Па́льę, Дьо́рдьо, ту. Мам два но́жі, йę́ден до те́бе ўде́рім, а дру́гі до се́бе. — Вон ше барз зльę́кол, ньę мог ньічь гуто́ріц. І вец там поклькę́лы на го́лі кольę́на і прі́ша́глы там у тім льę́ше прі дре́ве. Йак во́ны прі́ша́глы там на го́ліх кольę́нох, же йę́дно дру́ге бу́ду барз ве́рньę слу́хац, вон йęй пове́дол: Йак мі бу́дземе жіц, кęд ньічь ньę ша́ме? І во́на му пове́дла, же ньę тре́ба то ше ста́рац. По́йдземе там, о́ткадз йа валоўшна, там ше ро́бі це́рква, там о́скудно за надньі́чьарох. І мі мла́ді та будзе́ме надньі́цу ро́біц. Та мі се́бе ші́цко покупі́ме.

І во́ны се́бе вімінь́ęлы йę́ден ква́ртіль і во́ны там ро́бйа прі ма́йстрох надньі́цу. І прі́шол цар то́ту це́ркву па́тріц. Кęд вон увідзел Дьоро́ву же́ну — а вон ньę відзел у сво́йім о́рсаґу та́ку кра́сну персо́ну — бул бі барз рад Дьо́рдьу загу́біц. І вон ве́цка ньę мо́гол ньі́йа́ку хі́бу на́ ньго по́весц. Дал вон заво́лац сво́йіх ші́цкіх міньісте́рох, да во́ны су́дза Дьуро́ві о гла́ву. Пе́рші міньі́стер напра́вел пльę́тку, же ше Дьу́ра пред ньім хва́льęл, же от кęді то́ті майстро́ве ро́бйа то́ту це́ркву, а ньę мо́жу йу сотво́ріц, а Дьу́ра же́бі йу сто́рел йę́дну ноц. — А вон за́ то ньічь ньę́ знал. І йо́го цар дал заво́лац, та ше му пі́тал: Дьу́ро, цо ші ше хва́льęл прет мо́йім пе́ршім міньісте́ром? — Йа го, ца́ру, а́ньі сом го ньę відзел. — І цар му отпове́дал: Дьу́ро, до ра́на кęд мі це́ркву ньę сотво́ріш, ра́но на о́сем го́дзін це дам обе́шіц.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

І вон ше зобрал ґу свойому квартільу, а жена го увідзела, і барс жалоснье Дьура плакал. Жена ше му питала: Дьуро, цо сце такі жалошльіві? — А йак ньє знам буц, жено мойа льуба, жалошльіві, кед на мньє направел царой перші міньістер, же йа ше хвальел, а йа го аньі ньє відзел; вон сце, цар, жебім до рана тоту церкву сотворел, а то ньє годно буц. — А вона го барс крашньє поцешела: Мужу мой, шедньі ґу столу та вечерай, а льєгньі до посцелы та отпочівай. — А вона зньала кньішкі, запальєла штірі швічкі і од вечьара до пол дванастей годзін кльєкла на кольєна і барс ше Богу небесному модльєла. Кед було дванац годзін, прішол старі чловек, подуркал до дзверох і крашньє поздраукал: Дзеці, дзеці — гварі, — чьом ньє отпочіваце? У дванастей годзіньє і птіці отпочіваиу; льєм ві польєгайце, а отпочіваице. — Кед рано станьу, а церква сотворена. По шіцкім варошу йасносц швіці. Цар, кет станул, аш трі раз багінді прерупцел од велькей йасносці. І Дьордьо одньєсол му кльучі на стол.

Кет прешло да з йєлен тідзень, а вон заш дал заволац шіцкіх міньістерох, жебі судзелы Дьордьові о главу. А тот перші його міньістер заш на ньго направел пльєтку, же ше Дьура пред ньім хвальел, же цар ма красну церкву, а брігку жем; та Дьура то шіцко йєлну ноц порауна. — І вецка Дьуру заволалы до цара. Дьура пошол до цара, цар ше му питал: Дьуро, цо ші ше хвальел пред мойім першім міньістером? — Вон му поведол, же го ньє відзел. — Цар му поведол: Ті, Дьуро, кет тото ньє зробіш, цо ші ше хвальел, кет тоту жем ньє порауна ш мі, та це дам обешіц! — Бо цар закте́вал од нього, жебі вон йєдну ноц то крашньє порауна л і віньіцу жебі там вісадзел, тота віньіца жебі прінь єсла род і у пугару віна жебі з ньєй прінь єсол рано. — Дьура ше барз одмагал. Вон му гуторел, же то ньє годно буц, гочь го дораз забійє, бо віньіцу треба садзіц; док прінь єше рот, треба трі рокі. — А цар го послал до дому і гуторел, же до рана будзе чекац, а рано да го обешіц. — Дьура барс плакал і гуторел свойєй жеиьі: Відзіш, жено, очь чього сом сцекал, гварі. Пре тебе тераз ньє обеша! — А вона му поведала: Ньє старай ше, мужу, льєм шедньі ґу столу, та вечерай. — І вона запальєла осем швічкі, ужала кньішкі с греді, шедла ґу столу і барс ше модльєла Богу небесному; так читала, же така була мокра, йак кед йу з барі віцагньє дахто. Кед настала дванацта годзіна, прішол старі чловек, подуркал до дзверох; воньі му гварелы: Сабат! — Вон йіх крашньє поздраукал і гварел: Дай Боже добрі вечьар, мойо дзеці. Чьом ньє отпочіваце, мойо дзеці? У дванацтей годзіньі і птіці отпочіваиу. — А йак знаме, старі оцец, отпочівац і вам міра дац, кед зме ше тераз ужєдно зішлы і чловека мі да даиу обешіц. — Но ньічь то, мойо дзеці, льєм ві льєгньійце, та шпійце. — Кед

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вóньі рáно стáньу, вінньіца вісадзéна і у пугáру вíно на стóльę положéне. Грóзно бýло ý ньім тáке крáсне! Дьýра йак рáно стáнул, крáшньę ше зачéсал і крáшньę ýміл, зóбрал ше до шмáтох, та одньęсол царóві пýгар вíна. І вон ше льýбел цар, же крáсна вінньіца, áльę éшчі сéдем раз бýл бі льýбел, да мог дóстац Дьурóву жéну.

Кęт прéшло заш да с тідзень, та дал завóлац шіцкіх міньістéрох, же да загýбйа Дьýру. А тот пéрші міньістер гутóрел царóві, же му нá тей жéмі ньę гóдні ньійáку робóту дац, жéбі вон ньę сотвóрел; льęм ше му відзі, жéбі тóту робóту ньę зрóбел, жéбі пóшол гóре на ньęбо і прівéдол двáнац апостóлох і сáмого Ісýса Хрíста на полудзéнок. — То ше барс царóві пачéло. Дал завóлац Дьýру до сéбе, Дьýра пóшол. Цар ше му пітал: Ну, Дьýро, цо ші ше хвáльęл пред мóйім пéршім міньістéром? — Йá го, цáру, áньі ньę відзел. — Вон му гутóрел: Дьýро, кęд мі йýтро на полудзéнок ньę прівéдзеш двáнац апостóлох і сáмого Хрíста, та це дам загýбіц по полáдньу на штірі гóдзін. — І вон вéцка гвáрел: Цáру, мóжеце ме доразíчькі загýбіц, бо йа грíшні члóвек ньę гóдзен пóйсц на воздýхі. — А цар му повéдол, же до тервíна ше чéкац мýші. — Вон ше зóбрал дóму. Кáдзі íшол, ýшáдзі зá ньім бáра стáла. Жéна ше му пітáла: Чьом так, Дьýро, плачéце? — А вон гвáрел жéні свóйęй: Уш цо бýло, бýло, áльę тéраз ньíхто мі ньę помóже. — А вóна запальęла двáнац швíчкі, дáла і йóму кньíшкі і сéбе, покльęкáльі на гóлі кольęна і барс ше Бóгу небеснóму модльęльі; а кęд настáла дванáста годзíна, прíшол стáрі члóвек ґу ньім. А то бул сам Бог небéсні. І вон йім гвáрел: Чьом ві ньę отпочівáце і мньę мíра ньę дáце? — Йак знáме, стáрі óцец, отпочíвац і вам мíра дац, кęд мі ше барз льубíме, а тéраз да ше росставíме! — А Бог кáзал йім польęгац, загáшіц швéтла, та да отпочівáйу, а на óсем гóдзін жéбі поставáльі. Дьóрдьа крáшньę най ше зачéше і умíйę, ті му дай фрíштік, цо бýдзеш мац, а вон най вéжньę кньíшку на дзéвец гóдзін, та най очíта сéдем вéрбі, там най кльęкне на кóльęна, най отвóрі кньíшку, най ше мóдльі Богу небеснóму. Кęт прíду дóлу двáнац апостóлі, жéбі ші ше, Дьóрдьо, ньę зльęкол.

Кęт прíшол Ісус Хрíстос ґу ньóму, та ше му пітал, чі ту ші, Дьóрдьо? Вон го вéцка, Ісус Хрíстос, пóслал до цáра, же цо цар зактéвал, ту су. Льęм гвáрел, жéбі цар з йęдного зáрна жíта мóгол йіх пéтнайц накáрміц і с кáпкі вíна напáвац. — А цар гвáрел: Най прíду гочь пéйц сто, бýду мац досц цо йęсц і цо піц. — Дьýра пóшол і гутóрі тóто Ісус Хрістóві. Вóньі ше вéцка йак зобрáльі, Ісус Хрíстос на прéдок, а Дьýра за Ісýсом Хрíстом, вéцка двáнац апостóлі зо зáтку за Дьуром. Дóраз Ісус Хрíстос гутóрі царóві: Ту сме цар, кęт ші нас зактéвал. Та чі ші нас гóдзен так чáсціц, йак сом ці кáзал? — Цар

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тутóрі: Йак бі йа, Ісýсе Хрíсте, мóгол, йак ві казáльі? Кęд йęдно заренко, кęт пýшчім до млыíна, áньі йęдна скóрка ньę вíдзе вóнка; а кáпкі вíна кęд усíпім до пугáра, áньі ше ньę вíдзі! — А йáкже ті, цáру, зактéвал од Дьýрі, да ці йęдну ноц сотвóрі цéркву? А Дьýра ньę спрáвел от свóйęй мóці тóту цéркву, áльę од бóжійęй мóці. Вéцка ші зактéвал му, да твóйу шíцку жем порóўна йęдну ноц, да ці вісáдзі вінньíцу, жéбі рот прíньęсла і у пугáру вíна да ці з ньęй прíньęше. А вон то ньę от свóйęй мóці зрóбел, áльę од бóжійęй. Трéце ші зактéвал нас, тá зме ту. Гат і ті, цáру, кęт по прáўдзе рóбіш, та ші гóдзен з йęднóго зарéнка шíцок швéт вірáньіц і с кáпкі вíна шíцок швет напóйіц; áльę ньę слýжіш Бóгу небеснóму, та ці Бог ньę помáга! — Вéцка цара закамéньęл Ісус Хрíстос і йóго міньістéрох шíцкіх, а Дьýру постáвел за цáра, а його жéну за царíцу. Ат і дньęшка жíйу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Миколи Шовта.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, I, ст. 73—76, ч. 30. — И. Рудченко, Нар. южнор. сказки, т. II, ст. 153—156, ч. 34. — П. Чубинскій. Труды, т. II, ст. 400—403, ч. 113. — Archiv f. slav. Philologie, т. XIX, ст. 261. — В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 173, ч. 353. — П. Шейнъ, Матеріалы, т. II, ст. 388—397.

29. Христос і Петро випробовують людий.

Кęд íшол Хрíстос с Пéтром по йęдней пустíньі, а йęден члóвек íшол кóло тей пустíньі тáкі худóбні та уж бýла ноц, та сéбе так дýмал, да йę тáкі богаті, йак тóт члóвек, цо ма тóту пустíньу, тá бі ўше худобнóго нá ноц прíйал. А Пéтро ше пíтал Хрістóві: Пáньę, цо тот члóвек сéбе дýма? — А Хрíстос му гутóрел, же дýма сéбе, да йę тáкі богáті, та бі ўше худобнóго нá ноц прíйал. — А Пéтро гвáрел Хрістóві: Пáньę, ша най бýдзе богáті. — А Хрíстос гвáрел: Ша най бýдзе.

Кęт тот члóвек пóшол дóму, тáкі бул богáті, же ше ньę знал дзе рýшіц от свойóго дóбра. Пітáйу ше до ньóго нá ноц Хрíстос і Пéтро; а вон вíдзі, же íшче дальęко йę од салáшу, а вóні ше пітáйу йóго жéні, а члóвек бéжі, та крíчі на жéну: Жéно, прíйм, бо йа кęд бул худóбні та сом сéбе так дýмал, же да сом богáті, та бі сом каждóго нá ноц прíйал; та жéно, прíйм і ті і дай льýдзом вечéру і пóсцель йім пóсцель, та най шпйа. — І кęд рáно пóставалі, та Хрíстос поблагослóвел тот йóго сáлаш, та íшче ўше вéцей мал. Вéцка пóшлі дáльęй.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ішлі коло йедней вінньіці, а тамац ішол йеден худобні і Петро ішол і Христос. А тот худобні себе думал, же да вон ма вінньіцу, та бі каждому грозна дал, хто бі коло його вінньіці ішол. А Петро ше пітал Христові: Паньє, що себе тот худобні дума? — А Христос му гварел: Дума себе, же да ма вінньіцу та жебі уше худобному грозна дал. — А Петро гварел: Паньє, ша най ма. — А Христос гварел: Ша най ма. — Кед було уж другі рок, тот чловек мал вінньіцу, що бул худобні, а вони ішлі коло тей вінньіці, а Христос гварел Петрові: Петре, пітай от того чловека грозна, бо то, гварі, тот чловек, що бул худобні, що гварел, же да ма вінньіцу, та же бі дал худобному грозна. — А Петро тому чловекові гварел: Гей чловече, дай мі грозна. — А тот чловек Петрові гварел: Ньє дам, і йа бул худобні, та мі ньіхто ньє спел дац; і йа ньє дам ньікому. Кед ішлі тамац дальей, там була друга вінньіца і тамац бул йеден чловек, а Христос Петрові гварел: Петре, пітай от того грозна. — А Петро гварел: Кед мі ньє да! — Христос гварел: Ша будзеш відзіц. — А Петро гварел тому чловекові: Гей чловече, дай мі грозна! — А тот чловек гварел: Одреж себе що найкрашшу ґірізду. — Петро пошол і Христос па ше найедлі. Гварел Петро Христові: Ну, паньє, йак будземе тераз зос тім чловеком? — А Христос гварел: Ша йак ті сцеш. — А Петро гварел, же вон так сце, же да ма барз вельо віна тот чловек. А вецка Петро гварел Христові: Що будземе, паньє, з геутім робіц, що мі ньє сцел дац грозна? — А Христос му гварел: Ша йак ті сцеш. — А Петро гварел: Йа, паньє, так сцем, же да тому чловекові шіцко бурйа побійе, каменьец. — Кед вони уж оттамац ішлі от того чловека, та геутому чловекові шіцко льад побіл вінньіцу, велька бурйа прішла, же ньє остало льем сподок з лозі. А геутот, що йім дал грозна, вон аньі ньє відзел, чі була бурйа. А тот чловек, що му бурйа побіла вінньіцу, та прішол до того, що му ньє побіла, та гуторел — тот му бул сушед: Що же сушед? Вашу вінньіцу ньє побіло, а мойу до чьарней жемі. — А тот ше му чловек пітал: Кеді же вашу вінньіцу побіло? — А тот му чловек гварел, же тераз така була бурйа, же думал, же і його забійе. — А тот му сушед гуторел його: Йа, сушед, ньє знам ньіч.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлїй Молнар.

30. Кара і нагорода Христова. А.

Бул йеден чловек і йедна жена, барз булы худобні. Малы трох хлапцох, та ше барс старалы, же йак йіх віховайу, кет су такі барс-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

худо́бні. Тот, що найста́рші, та ше пі́та оцо́ві: Чьом ві ше, а́по, так стара́це? — Вон гуто́рі: Йак ше ньę знам ста́рац, кęд вас аш трох мам, а ньі́чь ньę мам. — Тот найста́рші гва́рі: Ньę стара́йце ше, а́по Ша мі по́йдземе слу́жіц, ша ве́лькі швет, пойę́дна ше ка́жді, та будзе́мо мац пла́цу, та е́шчі і мі вас, а́по, віхова́ме. — Тот, що найста́рші, та гуто́рі мацę́рі: Ушійце нам, ма́мо, ка́ждому то́рбу!

Мац йім ушіла і пошлы́ вові. Йę́ден ўжал хльę́ба, дру́гі ўжал во́ді, тре́ні ўжал пеньę́жі; ку́шьчік і́ду да́льęй; тот, що ма пеньę́жі, та ше з ных шме́йę: Йа́кі сце, гва́рі, шальę́ні. Йęден ньę́ше хльę́ба, та ці че́шко; дру́гі ньę́ше во́ді, та ці і так че́шко; йа пеньę́жі, та мньę а́ны ньę че́шко. — Іду во́ны дальę́ко, гору́цо барз бу́ло, та тот, що ньę́сол хльę́ба, гва́рі: Дай мі тей во́ді. — Тот гуто́рі: Дам ці во́ді, кęд мі даш хльę́ба. — То́ті дво́ме ше подзельę́лы, а тот, що ма пеньę́жі і гла́дні і смійа́дні. Іду во́ны заш дальęко; тот гва́рі, що ма пеньę́жі: Дай мі хльę́ба! — Дам ці за пеньę́жі. — Дал му хльę́ба за пеньę́жі, ку́шьчік і́шлы дальęй, пі́та вон і во́ді. І тот му да во́ді за пеньę́жі, а́льę за да́рмо му ньę́ да, кęд вон ше з ных шме́йал. Тот заш от то́го во́ді за пеньę́жі, та ге́ўті ма́йу і хльę́ба і во́ді, а тот ньę́ма ньі́чь, бо пода́вал.

Іду во́ны заш да́льęй, стре́тньу во́ны двох льу́дзох. Пітайу во́ны ше, то́ті льу́дзе, дзе во́ны по́йду. — Во́ны гуто́рйа: Аны са́мі ньę зна́ме. Барз мі худо́бні, та ідзе́ме по шве́це. А уш сме і гла́дні і смійа́дні. — По́шлы во́ны там ґу йę́дней сту́дны. Во́ны ше во́ді напілы, кęд уж бу́лы і гла́дні. Іду с тіма льу́дзмі, йę́ден гуто́рі: Йа барз гла́дні. — Дру́гі гуто́рі: І йа ве́ра гла́дні. — Альę во́ны ньę зна́лы, йа́кі то́ті льу́дзе, що зоз ныма і́шлы. І до́раз йę́дна же́на прішла на дра́же, та йім прінье́сла йę́ден хльęб. І во́ны же́длы тот хльęб. Іду заш ку́шьчік дальęй, там йę́дна та́ка шумна хіжа; на о́блак ше прінатра йęдна дзіўка. Дзыіўка по́йдзе ву́ка, та гуто́рі оцо́ві, же такі шу́мні шлы та́дзі тро́ме леґіньę! — Оцец йęй гуто́рі: Ідз йіх во́лай ву́ка. — По́шлы ву́ка, тот чло́век ше до́рас пі́та: Чі бу́ду дайę́ден слу́жіц? — Во́ны гуто́рйа: Будзе́ме. Гочь слу́жіц будзе́ме, гочь най ва́ша дзіўка за дайęдно́го ше о́да. — І чло́век до́раз мал дзе́ку, до́раз гуто́рел сво́йęй дзіўкі, най се́бе йęдно́го вібе́ре. Но ге́ўті уш по́йду ота́маль ге́тка. Кęд і́ду ота́маль, а тот чло́век, що з ныма путова́лы, тот на́йстарші, та му гуто́рел: Ті́ те́рас о́стань ту і до́бре ці бу́дзе, льęм кęт прі́дзе ці дайа́кі жо́брак, же́бі ші каждо́му дал.

Іду во́ны заш то́ті штірме, заш там йę́дна хіжа. На обла́ку заш і на́ тім йę́дна дзіўка. Заш ше йім то́та дзіўка пі́та: Будзе́це дайę́ден слу́жіц? — Во́ны гуто́рйа: Будзе́ме. І заш во́ны по́шлы ву́ка. І заш ше ньę пойęдна́лы слу́жіц, а́льę во́на ше ода́ла за то́го леґіньа. І заш

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вóньі тóго охабйáйу, а тот гутóрі найстáрші: Ті ту остáньęш, áльę же на сéбе мéркуй; кęт ці дайáкі жóбрак прíдзе, жéбіш йóму ўше дал.

І так вóньі íду, льęм трóме уж йіх йęст. Путовáльі вóньі дальęко і заш там бýла йęдна хíжа і дзíўка. І заш вон ўжал і тóту за жéну. І остáльі вóньі шíцкі трóме тéрас.

Тóті двóме, цо з ньімі путовáльі, тóті пóшльі. Йęден бул Хрíстос, йęден бул Пéтро. Ходзéльі вóньі вéльо éшчі по швéце і нáзат ше ўрацéльі. Пéтро гутóрі Хрістóві, да вóньі пóйду опáтріц, йак тóті хлáпці ґаздýйу. Кęд вóньі пóшльі до тóго першóго, там тлачéльі, війáльі, весéлі барз бýльі, барс ше йім вéльо зродзéло жíта. Хрíстос гутóрі Петрóві: Ідз нýка, пáтрі, йáкі су весéлі, а пітай дáкус хльęба. — Пéтро пóйдзе: Мóдльęл бім, гвáрі, дáкус хльęба. — Вон ше огльáдньę на Пéтра та гутóрі: Та ідз до дьáбла рóбіц. Мі будзéме рóбіц, а тéбе будзéме дáвац? — Відзе Пéтро под óблак, піта ше Хрíстос: Цо ці гутóрел? — Вон гутóрі: Вігнал ме. — Хрíстос ше обрáцел, мáхнул з рýку, шíцкі камéньом постáльі, цо йіх там бýло.

Іду вóньі дáльęй. Пóйду другóго пáтріц: гéўті грóзна оберáйу, з вíном рóбйа, шпівáйу, весéлі су, кęд барз вéльо ше йім зродзéло. Гвáрі Хрíстос Петрóві, най íдзе пітац дáцо. Вон пóйдзе пітац, тот гутóрі: Да тéбе дам, вóльім вісíпац. — Пóйдзе Пéтро ґу Хрістóві, піта ше: Цо ці дáльі? — Гвáрі: Ньічь; гутóрел, же вóльі вісíпац, йак мньę дац. — Ньę дал тéбе, ньę бýдзе áньі вон мац. Заш ше огльáднул Хрíстос, мáхнул з рýку і тóті шíцкі остáльі на кáмень.

Пóйду тéраз до трецóго. Пóйду там, гéўтот худóбні. Пóйду нýка, пітáйу ше нá ноц. Прíму йіх нá ноц там; дóрас члóвек гутóрі: Тóті льýдзе барз вістáті; ідз йім прíньęш дáкус пальęнкі. — Тóта жéна гутóрі: Йа ньę знам, чі там йęст. — Тот члóвек гутóрі: Йęст, льęм іц прíньęш! — Вóна пóйдзе до піньвíці, кęльо мáльі гордóве прáзні, а вóньі шíцкі бýльі пóлні. Вóна гутóрі члóвéку поціхі: Да ті відзіш, кęльо мі там мáме пальęнкі; шíцкі гордóве пóлні! — Вон гутóрі: Льęм ті цíхо будз, ньę гýтор ньічь, áльę прíньęш вóді, а ýмій нóгі. — Вóна прíньęсла вóді і умíла нóгі і пóшла вáріц вечéру. Вóна тóту вóду вісíпáла нá двор. Дзе вісíпáла, там тáке квíце бýло крáсне, пахньáце, же áньі ньę мож бýло пó тім двóре пойсц. Вóна йім прíньęсла вечéру, пóшла до піньвíці на вíно, цо мáльі прáзні гордóве од вíна, шíцкі бýльі пóлні. Вóна пóшла дóйіц крáві, мáльі льęм шéйсц вéлькі, а шейсц мáлі. Кęд вóна пóшла до хльíва, там бýло двáцац і штíрі. Вóна заш прíшла, заш гуторéла члóвéку: Цо дýмаш, двáцац і штíрі крáві мáме, а тéраз льęм мі шéйсц мáльі. — Вон йęй гутóрі: Льęм ньę гýтор ньічь, áльę ідз, а пóсцель йім пóсцель, а най льęгáйу. — Вóньі там преспáльі, рáно поставáльі, заш йім дáльі пальęнкі і фрíштік, но, уж вóньі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тéраз бýду ісц гéтка. Хрíстос гутóрі тóму чловéку: Дам ці тóту палычьку, та пóйдзеш опáтріц свóйіх брáтох; і зос тей скльęнкі вóді ці охáбім, та йіх умíйęш. Вóньі пóшльі, вóна пóйдзе сцéльіц; пóсцель сцéльі, на посцéльі шíцко на плáхті óстал Хрíстос. Рáно ше розвíдньі дзень, вóньі поставáйу, пáтра, ў йіх двóре ўшáдзі пóлно, цо льęм думáльі, шíцко мáльі у двóре. І вон дóрас ше осéтел, же то тóті бýльі, цо ўйęдно путовáльі.

Но áльę вон пóйдзе пáтріц тéрас свóйіх брáтох, чі вóньі тáкі благословéні, йак вон. Кęт пóйдзе, там ньічь ньę вíдно, льęм шíцко камéньę. Вон ше барз зльęкнул і дóрас тім пруцíком удéрел, а вóньі остáльі жíві. Дал йім с тей вóді, да ше умíйу; вон гутóрі, тот брат, цо кáмень бул: Йак сом дóбре зáспал! — Тот гвáрі: Дóбре вéра, спал бі ші ўше, док швет, да йа ньę прíшол, áльę тéрас гíбай зó мну, та пойдзéме геўтóго брáта éшчі пáтріц. — Вóньі ше зобрáльі, кęт пóйду, і тот шíцко кáмень. І тот ше барз зльęкнул дрýгі, цо éшчі ньę вíдзел і барс плáкал. Тот му гутóрі: Чьом же плáчеш? Тáкі íсті і ті бул. — А вон гутóрі: Йáк бі сом тáкі бул? Да сом тáкі бул, та бі сом ньę хóдзел.— Тот му гутóрі: Чі вéріш, же і тот брат бýдзе éшчі з нáмі хóдзіц? — Тот заш гутóрі, же ньę вéрі, áньі же ньę гóдно буц. — Заш тот ўжал прýцік і заш удéрел і шíцкі ше ожівéльі. Дал йім вóді, да ше умíйу. Йак ше умíльі, та заш тот гутóрі: Йак сом дóбре зáспал! — Альę гéўтот гвáрі: Дóбре вéра, так ші зáспал, йак і йа; ньíґда бі ті ше бул ньę пребýдзел, да ньę йа. — Та йім гутóрі тот наймлáтші: Чьом сце обідвóме бýльі стáрші, а йа бул од вас мудрéйші? Бо ві знáце, кęт сме путовáльі, та йáк сме ше догварéльі, же худобнóму дац трéба. Альę ві бýльі богáті, тá сце за худóбніх забýльі; а йа бул найхудобньęйші, та сом тіх двох пýтніх льýдзох ньę вíгнал, áльę сом йіх нá ноц прíйал, та сом тéраз і вас вішльęбóдзел і сам сом óстал. Альę жéбі сце тéрас паметáльі, кęд вам прíдзе худóбні, жéбі сце му дáльі. Но, йа вас уш тéраз обíдвох вíдзел, йак ві стойíце, áльę тéраз і тóто сцем, да ві прідзéце мньę опáтріц, та да ві шíцку мóйу прáўду увідзíце.

І так вóньі ше зобрáльі і пóшльі вóньі аж дó ньго. Кęд вóньі íшльі, éшчі бýльі дальęко од йóго хíжі, льęм цо кýшчік му хíжу відзéльі, та уш так пáхло, же ньę мóгльі áньі íсц. Тот, цо найстáрші, гутóрі: Чі ві чьуйęце, йак барс пáхньę? — Гéўтот дрýгі гвáрі: Йа дáўно чьýйęм, áльę кęт ше йа ньę мóжем пречьудóвац. — Кęд вóньі там пóшльі, там так бýло крáшньę, же áньі ньę знáльі, кáдзі пóйсц. Йęден гутóрі: Кáдзі же пойдзéме, кęд йа ньę знам кáдзі. — Тот, цо йóго бул дом тот, гутóрі: Льęм ті іц прóсто; гочь кáдзі пóйдзеш, ўшáдзі ý мньę так крáшньę. — Пóшльі до піньвíці, вíна тéльо бýло, йак вóді. Дóбре тáке бýло, цо éшчі тáке ньíґда ньę пíльі. Пóшльі до хльíва, тáкі кóньі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

мал, що ешчі ныґда такі ньę відзелы. Пошлы до хлыва, краві такі мал, що ныґда ньę відзелы. Пошлы до хіжі, там шіцко таке було красне, так ше швіцело, йак слунко. Кęт пошлы до другей хіжі, две воны спалы, тота посцель була саме злато. Кęт ішлы по тей драґі, кадзі воны ішлы, тамаль було саме квіце. Пошлы воны пука, пошедалы, альę воны аны шедзіц ньę можу од велькей радосці, же йіх брат такі барз богаті. Ешчі ше ньę так радовалы, же йę такі богаті, йак же вон йіх ожівел назад. І док воны там кушьчік шедзелы, вера тей ґаздіны ше барс пачело, же його брацa прішлы; альę вона ше барз йім пітала, кęд воны прішлы, най ідзе кочь і по йіх жені та най і йіх жені відза йіх дом. І так вец пошлы і шіцкі прішлы і вецка вельку госціну справелы, та ше і тераз госца, кęд жійу.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Марії Надь.

31. Три брати і Христос. Б.

Бул раз йęден худобні чловек; барз бул худобні; ньę мал ныч. І жена му умарла, льęм тіх трох хлапцох мал. Чловек старі бул, прішла шмерц і на ньго. І вон умар. Що буду робіц хлапці? Пойду воны служіц на другі валал. Йак іду по драже, стретньу ше с Христом і с Петром. Ісус Христос ше йім піта: Дзе ві пойдзеце, хлапці? — Ідземе себе службу гльęдац. — А там, дзе ше стретлы, там бул йęден красні салаш і роўна жем. То Бох так створел. Ісус Христос йім ше піта: А чі бі ві знальі робіц на тім пустару? — Знальі вера! — найстарші гуторі. — А що бі сце ту робелы? — Орал бім, шал бім, та так бім ше жівел. — Та льубел біш, да тот пустар твой? — Вера льубел. — Но, най будзе твой. А чі біш так дал худобному жобракові, кęд бі прішол ґу твойім дзвером аламужну пітац? — Вера бім дал. — Но іц та роб, най будзе твой. — Найстарші пошол на пустар, там мал шіцко, і статок і серсан і біреш — вон пан.

Млатші двоме іду, стретньу ше заш з двома льудзмі. Поздраўкайу йім: Дай Боже добрі дзень. — Дай Боже і вам, дзеці мойо. Та дзе сце ше пушьчелы? — Ідземе себе службу гльęдац; худобні сме, ньę маме ныкого, оцец і мац нам помарлы та ідземе на другі валал служіц. — А там, дзе ше стретлы, там була велька віныіца. Та ше йім Ісус Христос піта: А чі бі знальі у такей віныіці робіц? — Старші гуторі: Знальі вера, льęм да нам Бог небесні да таку віныіцу. — А чі бі сце дальі так худобному аламужну, да прідзе ґу вашім дзвером дайакі ху-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

до́бні жо́брак. — Да́лы ве́ра. — Но, та най то будзе́ тво́йо. Іц та роб, льєм за худобно́го ньє за́буц. — По́шол до віньі́ці, там ма шіцко́го, цо тре́ба до йє́дней віньі́ці і надньічáре ро́бйа. Вон пан, ньє ро́бі ньічь.

Ідзе наймла́тші да́льєй. Стре́тньє ше заш зос ті́ма жобрацáмі; а́льє во́н йіх ньє по́знал, чі́ то то́ті, чі ньє́. Дай Бо́же до́брі дзень! — вон йім поздра́ўка. — Дай Бо́же і те́бе, сі́ну. Та дзе по́йдзеш? — Ідзем се́бе слу́жбу гльє́дац на дру́гі ва́лал, бо́ сом худо́бні, ньє́ мам ньіко́го, о́цец-мац пома́рлы, му́шім слу́жіц. — А та́м, дзе́ ше стре́тлы, бул йє́ден ве́лькі льєс. Пі́та ше му тот жо́брак: А чі́ бі ші знал у та́кім льє́ше ро́біц? ту́ ше жі́віц? — Зна́л ве́ра, ста́рі о́цец, льєм да́ йє мой. — Та у́дьан, цо́ біш у́ ньім ро́бел? — Ру́бал бім дре́во, та́ бім но́шел преда́вац на вала́лі. — А чі́ бі ші да́л так худобно́му алама́ўжну, кє́д бі прі́шол пі́тац ґу тво́йім дзве́ром? — Дал ве́ра, льєм кє́д бі то мо́йо бу́ло. — Но, і́дз до́ ньго, та роб, на́й то бу́дзе тво́йо.

По́шол до льє́са, назбе́рал дре́ва, та на хрі́пце о́дньєс до вала́лу пре́дац. Пре́дал во́н то; за то́ті пеньє́жі ку́пел се́бе шекє́ру і пі́лку, по́шол до льє́са на́зат, та ру́бал дре́ва заш, та на хрі́пце но́шел до вала́лу преда́вац. За йє́ден чьа́с та́к во́н ше жі́вел, назбе́рал се́бе уж кус пеньє́жі, ку́пел се́бе два коньі́чкі і кочь та́кі по́длі та се́бе ду́ма: Льє́пше мньє бу́дзе хо́дзіц на ко́чьу до вала́лу дре́во но́шіц, йак на хрі́пце. Ко́ны бу́ду у льє́ше пасц, до́к йа дре́ва нарі́хтам, та ве́цка одве́жем до вала́лу. І вон там ві́рос, чло́век на ме́сто, та се́бе ду́ма: Льє́пше бі то бу́ло, да́ вон ше оже́ны. Оже́ньєл во́н ше, та́ су дво́йо уж у льє́ше. Ма́йу уш шу́мні фа́лат же́мі, цо вікєрче́лы та во́ны то ора́лы. Наша́лы се́бе ку́шьчік жі́та, йє́ден фа́латок о́ўса, йє́ден фа́латок кукурі́ці — а дре́во ўше во́жа до вала́лу, предава́йу, ўше ве́цей пра́жней же́мі ма́йу чі́стей. Так во́ны там даскє́льо ро́кі. Уж ма́йу ве́лькі фа́лат же́мі ора́ней, ньє бірў́йу са́мі зро́біц. Пойєдна́лы се́бе йє́дного слу́гу, ўше о́ру, ше́йу, ка́жді рок ве́цей ма́йу. Уж ньє бірў́йу а́ны дво́ме зро́біц. Пойє́днал се́бе двох бірє́шох та ро́бйа. Во́жа дре́во до вала́лу пре́да́вац.

Рас по́йдзе Ісус Хрі́стос зос Пе́тром та́маль; пі́та ше Петро́ві: Удьан, Пе́тре, чі́ ті знаш хто́ то, цо ту на́ тім пуста́ру? — Бо йа ньє́ знам! — А чі знаш, кє́дз сме ше стре́тлы с ті́ма тро́ма хлапца́мі, цо се́бе і́шлы слу́жбу гльє́дац, та́ сме найстаршо́му дарова́лы тот пу́стар? — Пе́тро се́бе ду́ма: Знам. — Но́, то на́йстарші ту. Че́кай, гва́рі, те́рас пойдзе́ме; йа́ ше спра́вім за ве́лького жобра́ка, барз бу́дзем рана́ві, а́ ті по́йдзеш, та бу́дзеш пі́тац йє́ден фа́лат хльє́ба твойо́му оцо́ві. По́ведз, же йє ба́рс хо́рі там на дра́же, а барз йє гла́дні, та кє́д бі ці да́лы йє́ден фа́лат хльє́ба! — По́шол Пе́тро, там на́йвекша робо́та бу́ла: коше́лы і звожова́лы до бра́длох. По́йдзе Пе́тро там ґу дзве́ром, та пі́та

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йęден фалат хльęба, кęд бі му далы. Ґаздіньа му гуторі: Требало бі ці хльęба? А робіц ньę прідзеш? Пальę, ні, там ньęма хто сноні рýцац, á йа тебе дам йęден фалат за дармо? — А вон од брадла крічі: Ідз мі от тіх дзверох, бо кęт пойдзем ґу тебе, дам йа тебе хльęба зос тім длугім піпосаром! Ту ньęма хто сноні рýцац, ньęт хто робіц, а йожу бі хльęба за дармо. Ґібай робіц, та достаньęш. — Петро ше крашньę піта, же вон ньę сце с того хльęба, льęм його оцец барз гладні, ранáві, áньі ходзіц ньę може. — Ґазда крічі од брадла: Най здохньę, кęд йę такі. У мньę хльęба ньęт за дармо. Тý треба робіц за хльęп! — Петро пошол та гуторі Ісýсові Хрістові, цо му гуторелы на салашу, ешчі го і біц сцелы зос тім длугокім піпосаром. — Но відзіш, Петре, худобні кęд достаньę од дакого дацо, дайáкі велькі ґаздашак, сто раз йę горші, йак тот, хтóрі у ґаздашаґу вірос. Альę тераз, кęд вон так зробел, най му скаменьęйę шіцко! — І дорас то шіцко камень бýло. Та іду дальęй.

О йęден чьас іду заш тамаль, дзе ше стретлы зос тім, цо му далы віньіцу. Ісус Хрістос ше піта Петрові: Удьан, Петре, чі ті знаш, хто то, цо ма тоту красну віньіцу ту? — Бо йа ньę знам! — Та ньę знаш, кęц сме ше стретлы с тіма двома хлапцамі, та сме му даровалы тоту віньіцу? — Петро себе дýма, дýма: Знам! А то бýло праве ў йęшеньі, кęт ше грозно поберало. Знас цо, Петре? Ту тераз берба, грозно оберайу. Іц, пітай йęден погар віна; поведз, же ці оцец ту хорі барз на драже, старі і ранáві. — Пошол Петро до велькей віньіці, поздраўка йім: Дай Боже добрі дзень! — Ньіхто на ньго áньі ньę патрі. Піта йęден погар віна, кęд бі му далы, його оцові одньęше на драґу, бо оцец му барс хорі, ранáві і старі, та бі віна піл. — Дам йа тебе віна! Копац ші ньę прішол, оберац ші ньę прішол, а віна біш піл? Трац ше вонка, бо йа тебе дам дораз віна! — А там полно надньічьаре робйа і гудáці грайу на бербу, та ше шмейу с Петра, же бі віна піл, а копац ньę прішол, áньі оберац ньę сце. — Петро заш піта крашньę, да му дайу йęден погар віна. Ґазда ше погньівал, ўжал тот длугокі піпосар та ýдрі по Петрові. Удерел го два рас. Петро ше с тім вікрýцел, та ідзе гетка. А вон за ньім крічі: Достал ші два погарі віна, можеш пойсц. — Петро пошол ґу Хрістові та ше му поносýйę, йак му гуторелы. Банда грайе, надньічьаре робйа, та ше ошмейалы, же бім віна піл, а копац і оберац сом ньę прішол. А вецка ешчік ме і ўдерел два раз зос тім длугокім піпосаром, же чьом му ньę ідзем гетка од дзверох. — Хрістос му гуторі: Відзіш Петре, пýш пса пот стол, віґрабе ше на стол. І худобні так. Кęд му чловек даруйę дацо, же дайак зґаздýйę, ньę зна, цо робіц од беснóсці. Но, най скаменьęйę і тот зо шіцкіма надньічьарамі і с гудацмі, зо шіцкім!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Іду дáльęй. Раз іду кóло тóго льęса. То бýло нá йар, кęт ше до робóті лапáлы, орáлы і шáлы. Піта ше Ісус Хрістос Петрóві: Удьан, Пéтре, чі ті знаш хтó то ту на тім салáшу ý тім льęше? — Откуд бі йа зчал, пáньę? Знáце, же ньę знам. — Та ньę знаш, кęд сме тáдзі путовáлы, кęт сме ше стрéтлы зóс тім хлáпцом, цо ішол слýжіц, тá сме му тот льęс даровáлы? — Пéтро сéбе дýма, дýма, та гутóрі: Знам. — Ну, пóйдзеш нá тот сáлаш, та ше бýдзеш пітац, дá нас прíму нá ноц преноцóвац дáґдзе пот слáму. Пóведз, жé ці óцец стáрі і ранáві на дрáже, ньę бізуйęме ше дáльęй пóйсц, да нас прíму. — Пóйдзе Пéтро, поздрáўка: Дай Бóже дóбрі вéчьар. — Дай Бóже і вам. Вітáйце ý нас. — Здрáві бýцце. — Та цó сце нам прінь́ęслы новóго? — Прішол сом ше пітац, чі бі сце нас ньę прійáлы дáґдзе пот слáму преноцóвац. Оцец мі хóрі, ранáві і стáрі на дрáже, тá ше бóйім óстац зóз ньім там вóнка, жé йę стáрі і слáбі, та дáйак замáржньę ý нóці. — Прімéме вас, прімéме, льęм пóцце. Мі каждóго прімéме, хтóґот ше льęм піта.

Прíду нýка обідвóме, Пéтро пóшол по Хрíста, тá го прíвет, та íду пот слáму польęґац спац. Жéна йім гутóрі: Ньę льęґáйце éшчі, дóк нам чéльац прíдзе з робóті, бýдземе вечéрац, а вéцка так бýдземе спац. Бо дó нас хто прíдзе, кáжді мýші з нáмі йęсц. Та льęм чекáйце, дóраз вóньі прíду. — Рас ту орáче; та гутóрйа тім двом жобрáцом: Вітáйце ý нас. — Тóті отповéдлы: Здрáві бýцце. — Жéна гутóрі: Прíшлы ше пітац, чі бі сме йіх ньę прійáлы нá ноц. А йа йім гвáрела, жé йіх прімéме. Вóньі прíшлы, сцéлы польęґац пот сламу. А йá йім гварéла, же най ньę льęґáйу, дóк ше навечерáме, вéцка бýдземе спац. — Дóбре, дóбре, жéно, кęт ші йіх прійáла. Худóбні льýдзе, тá йіх трéба прійац. — Стáток намірéлы. Но гáйт, пóцце нýка, бýдземе вечéрац. — А льęм ві здрáві вечерáйце. Кęт сцéце, тá нам дáйце ту вóнка дáкус, а мі нýка ньę пойдзéме, бó йа ранáві, хóрі; йęст льýдзе, цо нá то ньę гóдны áны пáтріц. А і тáка то хорóта, жé то ше прíльíші на другóго. Та ньę пойдзéме нýка. — А йá, льęм пóцце нýка, мі ше ньę бойíме от тóго. Тó ше ньę прíльíші. — Ба йáко? Прíльíші ше. — Ньę енґęдовáлы йім, мушéлы пойсц нýка. Ўйęдно пошедáлы кóло стóла, та вечерáйу. Ґаздíньа гутóрі: Ньę вéльо сом поріхтáла, бó сом ньę знáла, же гóсцох достапьęме. Альę кęльо йęст, тéльо будзéме йęсц. — Навечерáлы ше шíцкі, éшчік йім і остáло од вечéрі, ньę пойęдлы шíцко. Тéраз вóньі сцу пойсц спац. — А йá, по вечéрі ше кýшьчік бешедýйę, дóк попійęме да з два, трі погáрікі вíна. Вéцка будзéме спац. — Йак попілы вíно, набешедовáлы ше, шíцко йім гутóрі тот ґáзда, же вóн худóбні бул, то йóму Бог дарóвал тот льęс. І тáк му гутóрел, же гочь хто пóйдзе дó ньго аламýжну пітац, жéбі каждóму дал. Та тéрас хтóґот прíдзе

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

до́ нас, ныко́го ньę пушьчі́ме, же́бі у́ нас ньę йę́дол: Кęт фрі́штік — фрі́штік, а кęт полудзе́нок, та полудзе́нок, кęд вече́ра, та вече́ра. Кę́льо ше зрі́хта, те́льо йę́ме і по вече́рі, хто́ сце ту ноцо́вац, ка́жді ноцу́йę у хі́жі, ньę пушьчі́ме го во́нка, ну́ка му́ші спац на посце́лы. Но, те́рас по́йду спац. Во́ны ньę́ сцу ну́ка спац, же́ ше обе́ру о́д ных то́ту хоро́ту і то́ті ра́ні. Во́ны по́йду во́нка. — А йа́, ньę бойі́ме мі́ ше то́го, же́ ше обере́ме. Бо́х кęд да́, прі́дзе на члове́ка і так, кęд Бог ньę́ да, ньę прілы́пі то́ ше.

Польęга́йу до хі́жі ші́цкі. Альę ма́лы во́ны і йę́дно дзе́цко. Ро́к му доходзе́ло. То та́ке кра́сне дзе́цко бу́ло і здра́ве, же́ го ньę́ мож а́ны ві́дзіц го́чь дзе. Ра́по йак поставáйу, бу́ду фрішгіко́вац. Ньę пушьче́лы йіх прес фрішті́ку. Йа́к ше найę́дза, тот жо́брак гуто́рі, же ше му шны́ло, да́ му да́йу то́то дзе́цко заре́зац, да́ ше с то́ту кре́ву поумі́ва, ші́цкі ра́ні бі́ ше з ньо́го очісце́лы. — А во́ны двойо ше сварйа́йу: Да́йме му то́то дзе́цко; ша́ нам Бог да дру́ге дзе́цко, а мо́же буц, же члове́ку бі то хаснова́ло. — Же́на гва́рі: Ша да́йме му. Бог до́брі, та́ нам да дру́ге. — Ужал вон дзе́цко, о́дньęс до піньві́ці, же́бі о́цец і мац ньę відзе́лы, кę́д го бу́дзе ре́зац. Оха́бел дзе́цко у піньві́ці, а сам ві́шол во́нка. Альę ра́ні ші́цкі ше очіецéлы з ньо́го, до́к вон с піньві́ці ві́шол. Но, відзі́це, же́ мі хаснова́ло. Ісус Хрі́стос йім так гва́рел: Іцце, а похова́йце го те́раз да́ґдзе. — Гат ньęдо́бре йім бу́ло за дзе́цком, йакот каждо́му оцо́ві і мацéрі жаль за сво́йім дзе́цком, кęд у́мре. Та і йім ве́ра так бу́ло, льę́м же да́лы члове́ку, же кę́д бі му льę́пше бу́ло, та до́бре. Чло́век бу́дзе здра́ві, а йім Бог небе́сні да дзе́цко дру́ге. Мо́же буц, же і ве́цей йак йę́дно. — По́йду до піньві́ці, же похова́йу дзе́цко. Кęт по́йду до піньві́ці, а дзе́цко ше ба́ві зо зла́тім йаблу́ком, жі́ве бу́ло, бо́ го Ісус Хрі́стос аны ньę заре́зал. Та́к ше му зрадова́лы, же ньę зна́лы, цо ро́біц од радо́сці. Одньę́шу дзе́цко ну́ка, та гуто́рйа тім жобра́цом, же́ йіх дзе́цко жі́ве бу́ло у піньві́ці, ба́вело ше зо зла́тім йаблу́ком. А тот жо́брак йім гуто́рі: А чі ві мньę позна́це, хто́ йа? — Во́ны отпове́длы: Бо́ мі ньę́. — А хто́ вам дал тот льęс? — То нам даро́вал Ісус Хрі́стос. — То йа́ буд, цо со́м вам даро́вал і йа Ісус Хрі́стос. Та те́рас кęт ші та́кі, кęт та́к льу́біш худобно́го даро́вац, та будзеш мац е́шчік сто́ рас те́льо. Альę тво́йо бра́ца на ка́мень сом ство́рел обі́двох, бо і та́м сме так по́шлы, йак цо і ту, пі́тац да с фа́лат хльę́ба ґу найстаршо́му, та́ нам ньę́ дал, бо́ там пра́ве звожова́лы, кошéлы, та сце́лы і біц Пе́тра, же ро́біц ньęт хто, а йę́сц бі бул хто за да́рмо. Та со́м го ство́рел каме́ньом, бо гва́рел, кęт сом го даро́вал, же за худобно́го ньę забу́дзе. А вон те́раз фала́ток хльę́ба ньę́ да худобно́му. По́шлы сме ґу геу́то́му, цо́ сме му дарова́лы віны́цу. Пе́тро по́шол пі́тац йę́ден пуга́рік віна, да́ мі да́йу, же́ сом барс хо́рі. А там

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бáнда грáла, надныічьáре робéлы, Пéтра ошмейáлы, же пóшол вíна пíтац, а рóбіц ньę, áны кóпац, áны обéрац. Пéтро пітал, дá му дáйу. А вон ўжал тот длугóкі піпóсар, та на Пéтра двá раз удéрел. Пéтро вібéгнул, йак през дýші воз віньíці, тá мі гутóрі, йáк му гуторéлы у віньíці. Та сóм го камéньом створел. Альę кęт тý сме прíшлы, пітам ше Петрóві, же чі вон зна, хтó ту йęст ý тім льęше? Бо йа ньę знам. Знáш ті тóго, цó сме му льęс дарувáлы? Знам, так отповéдол. Та сом го ту пóслал, дá ше прíдзе пітац, чі нас ньę прімéце нá ноц. Та кęт сце нас прійáлы і нагосцéлы, та пойдзéме опáтріц твóйіх брáтох, да відзіш. Бо дá і ті нам так мýдро отповéдол, йáк ці брáца, і ті бі бул кáмень, а тáк прóці тéбе і гéўтіх ожівім. — Тот попрáгал кóны до кóчьа, та пóйду там опáтріц. Кęт пóйду, там шíцко кáмень. Ньęт ныічь жівóго на шíцкім. Відзіш, фíйам, тáк бі бул і ті! Альę прóці тéбе, бо ті барз дóбрі, та і йіх ожівім. Нá тот прýцік, ýдер пó тім кáменьу.— Тот удéрі по камéньу, дóрас шíцко жíве бýло і робéлы так, йак тéді прет тім, кęт скаменьęлы. Вéцка дал і гéўтот вéльку госцíну, жé го Бог ожівел. Пóйду обідвóме ґу стрéдньому і Хрістос. Кęт пóйду там, і тáм шíцко кáмень. Ісус Хрістос гутóрі: Відзіш, сíну, так бул і ті. — А тот тéді барз заплáкал, же вон тáкі кáмень бул. Відзіш, то твой брат. А гей, же ньę пóзнал біш го? — Ша ньę, кęд йę кáмень! — Ну, нá тот прýцік, ýдер пó тім камéньу. Тот ўжал прýцік, удéрел по камéньу, дóрас шíцкі жíві бýлы, йакот прéт тім, кęт скаменьęлы. І тот дал вéцка вéльку госцíну, йáк му тóгі погуторéлы, же йак бýл, бо вóн ньę знал ныічь, же чі вóн бýл кáмень, чі ньę. Вóн то зо свойóго розýма ньę мóгол знац, бó льęм нáрас пóстал камéньом і óжіл пáрас так нá тім мéсце, дзе і скамéньęл. Тéді йім Ісус Хрістос гутóрел: Кęд дó вас прíдзе дайáкі худóбні фалáток хльęба пітац, льęбо погáрік вíна пітац, жéбі сце го ныíґда на прáзно ньę отпослáлы, бо кęд éшчі рас так постаньęце камéньом, ныíґда вéц-й по швéце хóдзіц ньę будзéце. — Так вóны кáжді до свóйого дóму пóшлы і робéлы, ґаздовáлы, йак знáлы. Мóже буц, же і ньęшка ґаздýйу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Імри Фаркаша.

Паралелї: П. Чубинскій, Труды, II, ст. 355—357, ч. 94. — М. Костомаровъ, Памятники старинной рус. литературы, т. I, ст. 117—118. — К. А. Шапкаревъ, Сборникъ отъ народни старини, т. III, ст. 18—24 і ст. 123—124. — Luzel, Légendes chrétiennes de la Basse Bretagne, т. II, ст. 11—17 і 64—81. — Про сю леґенду є окрема розвідка Мих. Драгоманова; пор. його: Розвідки, т. III, ст. 149—183 і 335—337: Славянські оповіданя про пожертвуване власної дитини.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Первісно друкована вона по болгарськи в „Сборнику за нар. умотворения, наука и книжнина“, т. I, ст. 65—96.

32. Христос і удовині сини.

Бу́ла йе̨дна же́на ґдові́ца, ма́ла во́на трох сі́нох, а барз худо́бна бу́ла; ньє̨ мо́гла йіх хо́вац, бо уж ньє̨ ма́лы цо йе̨сц. На́йстарші по́чьал ше збе́рац слу́жіц, та се́бе мацє́рі гва́рі: Да́йце мі, ма́мо то́рбу, по́йдзем да́ґдзе за робо́ту. — Зріхта́ла му мац, по́шол. Йаґ до́шол ґу йе̨дно́му льє̨́су, ше́днул, по́чьал йе̨сц. Прі́шол ґу ньо́му Ісус Хрі́стос, та од ньо́го пі́та: Да́й мі да́кус с то́го, цо йе̨ш. — Вон му ньє̨́ сцел дац. Йак ше найе̨́дол, по́шол до льє̨́са дре́во ру́бац. Наке̨́ді за́цал перші́ раз до дре́ва, та до́раз му скоче́ла шеке̨́ра до но́гі і у́мар там.

Но ньє̨т то́го длу́го до́му. По́чьал ше збе́рац мла́тші брат, гва́рі се́бе мацє́рі: Зріхта́йце і мньє̨ і йа по́йдзем, му́шім па́тріц се́бе жіво́та. — Да́ла мац і то́му фа́латок хльє̨́ба і вон с тім по́шол. До́шол ґу то́му льє́су, ше́днул под йе̨́ден дуп, та йе̨́дол. Ґу то́му Хрі́стос прі́шол та од ньо́го пі́та: Дай мі с то́го, цо сам йе̨ш. — Ньє̨́ да му, бо льє̨м кус ма. — І тот по́шол до льє̨́са, сцел, же бу́дзе ру́бац дре́во, зару́бал се́бе до бру́ха. Умар. І то́т ше до́му ньє̨ ўра́цел.

Мац застара́на; по́чьньє̨ ше і та́мтот тре́ці збе́рац слу́жіц. Уж му мац ньє̨́ма цо дац до то́рбі. Положе́ла му фала́ток це́глі, до йе̨́дней чьуто́рі набра́ла му помі́йі, а вон зо́с тім по́шол; шедньє̨ вон по́д льє̨с, барс ві́стал, да́кус бу́дзе отпочі́вац, та бу́дзе і йе̨сц. Ке̨д вон то́рбу розйа́же, у то́рбі це́гла. Прі́дзе Ісус Хрі́стос ґу ньо́му, пі́та од ньо́го: Дай і мньє̨, бо і йа уж гла́дні. — А вон му гва́рі: Да́л бі сом вам, а́льє̨ ньє̨́ мам цо. — А Хрі́стос гва́рел му: Йак біш ньє̨́ мал? Поблагосло́вел, зо́с тей це́глі кра́сні хльє̨п ше спра́вел, у чьуто́рі ві́но бу́ло. Пошеда́лы обідво́ме та йе̨́дза. Йак ше найе̨́длы, дал му Хрі́стос два пру́ті, та му гва́рі: С тім пру́том ке̨д ўде́ріш, та ці ше за́мкньє̨, а зоз дру́гім та ці ше одо́мкньє̨.

Ўжал от Хрі́ста то́ті пру́ті, та ше розі́шлы. По́шол до льє̨́са, ке̨д вон за́тньє̨ до дре́ва зо шеке̨́ру і вісі́пу ше з дре́ва ко́рец пеньє̨́жі. А вон ше барз зрадо́вал, до́раз йіх позбе́рал, по́чьал се́бе пра́віц йе̨́ден ко́чік і йе̨́дну ладі́чьку. Йак уш спра́вел ко́чік і ладі́чьку, зо́брал то́ті пеньє̨́жі до́ тей ладі́чькі, поло́жел на ко́чік, по́йдзе уш те́раз до́му. По́шол до йе̨дно́го вала́лу, пі́та ше до йе̨́дней же́ні на́ поц. Тота же́на го прі́мі, а́льє̨ вон пі́та, же́бі мох то́ту ладі́чьку се́бе да́ґдзе за́мкнуц. За́мкнул вон йу на йе̨́ден по́йдзік. До́знала ше служны́ца, же у́ тей ладі́чькі пеньє̨́жі йе̨ст. Бу́ла йе̨́дна та́ка дзі́ра, цо ше мо́гла пре́хпац, а́льє̨

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

гóла, зобльęкла ше, вохпáла ше на пóйдзік; кęд вóна ґу ладíчькі, же вéжньę пеньęжі, прірóсла йęй рýка ґу ладíчькі. Но, уж ньę гóдна пойсц, мýші там буц до рáна.

Кęд вон пóйдзе, а вóна там. Та цо ті ту рóбіш? — Йа сцéла пеньęжі ўжац, та ше мі рýка прірóсла. — Но дóбре. Вон цáга кóчік, а вóна бéжі за кочíком гóла. Відзі йęдна жéна, же тóта бéжі, — прáла, охабéла прáньę, бéжі зос праныíком, та йу ўдéрела по ріці: Пáльę, шальęна, гвáрі, йак бéжі! — Прірóснул ше йęй прáнык ґу гéўтей ріці, бéжі зá ньу і тóта. А тот цáга кóчік. Іду дáльęй, там ховáйу йęднóго чловéка. Кęт кóло пóпа прéйду, а панóцец у рýкох мал пальíчьку, льáпнул по ріці гéўту: Пáльę, шальęні, йак бéжа! Прірóсла ше йóго пальíчька, бéжі і панóцец за кочíком. Льýдзе крíчьа: Охаб нам пóпа! Хтóже нам хóвац бýдзе? — Одвéдзе йіх дóму, мац му гвáрі: Йай, сíну мой, начь ші мі йіх прівéдол, кęт áньі сáмі ньę мáме цо йęсц. — Чекáйце, мáмо, пóйду вóньі. Ўжал прýцік, пóчьньę йіх опéкац. Вóньі ше пóчьньу йęдно од другóго оттарóвац. Поп і тóта жéна посцекáлы, а дзіўка ньę пóйдзе, бо ше гáньбі, бо йę гóла. Піта од йóго мацéрі сýкньу дайáку. Тóта йęй ньę сце дац, бо і сáма ньęма, бо йę худóбна. А сін йęй гвáрі: Дáйце йęй, мáмо, кýпім йа вам другу, ша йа зарóбел пеньęжі. — Мац зо сéбе вобльęкла та йęй дáла. Пóшла вóна дóму, а сін і мац почьáлы ґаздóвац і вéлькі ґаздóве посгáлы. І барс худóбу донатрáлы, бо знáлы, йак то ньę дóбре, кęд ныічьóго ныт.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В сїй леґендї приходять два головні мотиви: 1) Як найменший брат трактує незнайомого і за те дістає якусь нагороду (пор. Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. V, ч. 1, початок). 2) Як парубок дістає силу, наслїдком якої всьо зростаєть ся, про що він подумає і без його волї не відлучить ся. Пор. тут: А. Аѳінасьевъ, Нар. рус. сказки, т. II, ст. 139—140, ч. 142. — Худяковъ, Великорус. сказки, т. III, ч. 99 — Erben, Slovanská čitanka, ст. 34—35. — Wenzig, Westslavischer Märchenschatz, ст. 61—62. — Grimm, Kinder u. Hausmärchen, т. I, ст. 310—314 і т. III, ст. 111—112, ч. 64. — Zeitschrift f. deut. Mythologie, II, ст. 197—201.

33. Митар, Христос і Червений витязь.

Кęдішік кęд Ісус Хрíстос хóдзел пó тей жéмі зос швéтім Пéтром, а дзе бýло, дзе ньę бýло, тóто вам ньę мóжем пóвесц, льęм бул йęден вéлькі пан богáті у йęднім варóшу, а прі тім варóшу бýла йęдна вéлька

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і шіро́ка во́да. Що бу́дзе ро́біц? Наду́мал вон, же́ да спра́ві мост прес то́ту во́ду. Спра́велы мост, а́льę хто та́маль і́шол пре́с тот мост, на́ трох ме́стох пла́ціц му́шел на мо́сце. Поло́жел сво́йіх трох сі́нох тот бога́ті чло́век, то́ті одбера́лы пеньę́жі. Хто і́шол пе́шо, ка́жді му́шел пла́ціц о́сем ґрайца́рі на ка́ждім ме́сце, а хто на ко́чьу і́шол, тот пла́цел ше́снац на ка́ждім ме́сце.

Ідзе та́маль раз Ісус Хрі́стос зос Пе́тром. На́йстарші бул прі варо́шу, на мо́сце пеньę́жі одбе́рал. Дай Бо́же до́брі дзень! — Дай Бо́же і вам. Пла́ціц тре́ба, і́ншак ньę шльęбо́дно прейсц.

Ісус Хрі́стос гуто́рі: До́бре, до́бре, зна́ме мі то, же тре́ба пла́ціц. Альę цо́ сцеш те́рас, чі да́ це научі́ме трі реме́сла, чі да́ ці пеньę́жі да́ме?

Вон се́бе ду́ма: Та йа во́лыім пеньę́жі. На́чь мі то́ті трі реме́сла?

Ісус Хрі́стос гуто́рі: До́бре, до́бре; кę́т ці тре́ба пеньę́жі, да́м йа ці пеньę́жі. Пе́тре, плац!

Пе́тро ві́ньал пеньę́жі, запла́цел за обі́двох. Іду да́льęй, а́льę то так дальę́ко бул ге́ўтот дру́гі, же пол дньа пре́шло, док во́ньі до́шлы; та́кі дру́гі бул тот мо́ст. До́йду ґу то́му: Дай Бо́же до́брі дзень, чло-ве́че.

Дай Бо́же і вам двом до́бре здра́ве. Ньę шльęбо́дно прейсц да́льęй, до́к ше ньę запла́ці.

До́бре, до́бре, зна́ме мі то, же пла́ціц ше му́ші! Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Альę цо сце́ш те́рас, чі да́ це научі́ме трі реме́сла, чі да́ ці пеньę́жі даме?

А во́н се́бе ду́ма, та́ йім гуто́рі: Зна́це цо? Да́йце ві мньę пе-ньę́жі. Начь мі то́ті трі реме́сла, мньę́ то ньę тре́ба!

Ісус Хрі́стос гуто́рі: До́бре, кę́т ці ньę тре́ба. Пе́тре, плац!

Пе́тро ві́ньал пеньę́жі, за́плацел за обі́двох та і́ду да́льęй. І тре́ці барз дальę́ко бул. Док во́ньі там до́шлы, та бул ве́чьар зо ші́цкім. Та́м бул наймла́тші. Альę ші́цкі тро́ме бу́лы у катона́цкіх шма́тох обльęче́ні. До́йду ґу ньо́му: Дай Бо́же до́брі ве́чьар, мла́ді като́на.

Дай Бо́же і вам двом до́бре здра́ве. Пла́ціц тре́ба, ньę шльęбо́дно прейсц, до́к ше ньę запла́ці.

Ісус Хрі́стос гуто́рі: До́бре, до́бре, сі́ну, заплаці́ме мі те́бе. Ньę́ бой ше. Альę цо во́лыіш те́рас, чі да́ це научі́ме трі реме́сла, чі да ці пеньę́жі да́ме?

А вон се́бе ду́ма, ду́ма: Ма́м пеньę́жі досц, ша ге́ўгі дво́ме ньę бу́ду знац, же кę́льо йа́ ту назбе́рам, бо ту́ ше і потро́ші з ньо́го. Та́ йім гуто́рі: Зна́це цо? Гат нау́цце ме на то́ті трі реме́сла.

Но, до́бре. Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Стре́ш ше.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Вóн ше стрéше, тáка крáсна злáта рíба, жé уш крáша ньę мóже буц на швéце.

Но рýц ше до вóді.

Вон ше рýці до вóді, шíцкі рíбі од ньóго фсцекáйу, á вон так íдзе по вóді, áньі го ньę вíдно, льęм вíдно вóду, йак рéже. Тáк йу рéзал, тóту вóду, йак кęд з вéльку шекęру дрéво рошчíпі. Кęд уж Ісус Хрíстос дýмал, же досц, тá му роскáзал, жéбі пáзат прíшол. Вóн на Хрíстоў рóсказ наўрáцел ше вáзад, вірýці ше нá брег. Но стрéш ше тéраз!

Вóн ше стрéсол, зáш бул члóвек. Ісус Хрíстос му гутóрі: А гей, сíну, же ші вíстал?

Га вíстал сом, пáньę, áльę ньę́ так барз. Ешчік сом мóгол плы́вац і вéцей.

Ісус Хрíстос му гутóрі: Дóсц то; áльę стрéш ше éшчі раз. Вóн ше заш стрéсол, тáкі крáсні йęлень злáті, же уш крáші ньę мóже буц.

Но íдз, бéгай тéрас тáдзі пó тíх льęсох.

Вон скóчі, пóчьньę фсцéкац; áльę так бéжі, жéбі го óздаль áньі кýлька ньę ўлапéла зос пýшкі. Бéга пó тíх гóрох, по дóлох, по льęсох, скáка, áльę цоґóд льęм бýло жвíрі у льęше, шíцкі од ньóго фсцекáльі. Кęд уш Хрíстос дýмал, же досц, тá му роскáзал, же дá ше наўрáці нáзад. І вóн ше наўрáцел на Хрíстоў рóсказ. Но, стреш ше тéраз!

Вóн ше стрéше, зáш йę члóвек. А гей, же ші ше набéгал тéраз?

Га набéгал сом ше, áльę ньę́ так барз, мóгол сом éшчі і вéцей бéгац.

Ісус Хрíстос гутóрі: А йá, досц то, льęм ше дакýс відíхай тéрас. Шéдньі та отпочíвай.

Пошедзéльі да с фéрталь годзíні, Ісус Хрíстос му гутóрі: Но стáнь, а стрéш ше éшчі раз.

Вон стáнул, стрéсол ше éшчі рас, тáкі крáсні злáті гóлуб, йак слýнко. Но, зльęтньі тéраз, а льęтай.

Вон зльęтньę, áльę так льęта гóре, жé го áньі ньę вíдно. А цо бýло птíці, цо гóре льęгáльі, шíцко од ньóго фсцекáльі. Кęд уж Ісус Хрíстос дýмал, же дóсц, рóсказал му, жé да прíдзе нáзад і вóн на Хрíстоў рóскас ше наўрáцел. Но, стреш ше тéраз! Вóн ше стрéсол, тá бул члóвек. Но, а гей, же ші ше тéраз нальęтал!

Га, нальęтал сóм ше, áльę ньę́ так барз, éшчі бі бул сом мóгол льęтац і вéцей.

Ісус Хрíстос му гутóрі: А йá, члóвéче, досц.

С тім ше зóбрал Ісус Хрíстос, пóйду дáльęй. Альę рас прíдзе царóві пíсмо, жé да стáва до пóльа до вóйні. Бýду войóвац. І вон, млáді хлоп бул, мóцні, здрáві, і вóн пóшол до вóйні, тот, цо знáл трі ре-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ме́сла. По́йду до во́йні, ца́р за́бул свой серенчлыві пе́рсцень до́ма і зла́ту хусто́чьку. Пре́с то́го ньę го́дзен войо́вац. Дал вігла́шіц у шіцкім во́йску, же хто́ бі бул та́кі, да́ му прінье́ше йо́го зла́ті і серенчлыві пе́рсцень і зла́ту хусто́чьку за два́цац за штірі го́дзін, да́ му сво́йу дзіу́ку за же́ну і пол кральо́уства. — Йе́ст там ве́льо катопа́ці, ньę шме ныіхто по́йсц, бо́ то барз дальę́ко; за пол ро́ка і́шлы до во́йні. То ньę мож за два́цац за штірі го́дзін схо́дзіц. Та́м бул і Черве́ні вітіз, во́н бі бул то льу́бел по́йсц прінье́сц, а́льę знал, же ньę мо́же. Раш ше по́йдзе йа́віц царо́ві тот, цо зна́л трі реме́сла, же́ вон по́йдзе і прінье́ше за два́цац за штірі го́дзін. Ца́р му гуто́рі: Но, кę́т ті по́йдзеш і прінье́шеш мой зла́ті і сре́тны пе́рсцень і зла́ту хусто́чьку, да́м ці мо́йу дзіу́ку за же́ну і пол кральо́уства.

До́бре, йа по́йдзем.

Ше́днул на ко́ньа, та і́дзе. Кęд одідзе од во́йска да с пол годзіні хо́ду на коньо́ві, ві́шол с ко́ньа, та́ го пу́шьчел пасц. То́ бу́ло прі йę́дней ве́лькей во́ді. По́шол ґу во́ді, стре́сол ше, та́ йę зла́та ріба. Та́ ше ру́ці до во́ді, та́к і́дзе по́ тей во́ді, а́ны ві́тор так ньę і́дзе. Кęд уж ві́стал плы́вац, ві́шол на́ край, віру́цел ше з во́ді во́нка, стре́сол ше, бул чло́век. Ку́шьчічько там отпочі́вал. Йак отпочі́нул, стре́ше ше заш, та́кі кра́сні зла́ті йę́лень, же уш кра́ші ньę мо́же буц, шві́ці ше йак слу́нко. По́чньę бе́жіц по́ тіх го́рох і по до́лох, по́ тіх льę́сох, так бе́жі, же́бі го ку́лька ньę ўлапе́ла зос пу́шкі. Кę́д уж ві́стал бе́жіц, ста́ньę, стре́ше ше, та́ йę чло́век заш. Ше́днул та отпочі́ва. Йак отпочі́нул да с фе́рталь годзі́ні, стре́ше ше, та́кі кра́сні зла́ті го́луб бул з нього, же́ уш кра́сші ньęт, а́ны ньę мо́же буц. Те́лі зльę́тньę, так льę́ці, же ві́тор го здого́ньіц ньę мо́же, а птіці, цо льęта́лы го́ре, шіцкі од нього фсцека́ты, а крі́лы ше до́лу до льę́сох. До́йдзе ґу ца́рскей пола́ті, а ца́рска дзіу́ка бу́ла го́ре на штва́ртей кондеґнаці́йі. Вон прельę́тньę рас ко́ло обла́ка, та́ го збачі дзіу́ка. Вон прельę́тньę дру́гі рас ко́ло обла́ка, дзіу́ка се́бе ду́ма: Ей, а́льę то кра́сні зла́ті го́луп, цо́ ту зальęту́йę Йа́ му отво́рім о́блак, та кę́д бі вон зльę́цел ну́ка! Дзіу́ка му отво́рі о́блак, та́ ше скрі́ла, же́бі йу го́луб ньę ві́дзел, та о́зда прі́дзе ну́ка. Вон льę́ці тре́ці рас ко́ло обла́ка, — о́блак отворе́ні, а во́н про́сто зльę́гньę ну́ка през о́блак та ше́дньę на́ стол. Дзіу́ка ста́ньę фрі́шко, а́льę сціха, зава́рла о́блак та се́бе прігваре́ла: Га́, ту́ ші, ньę по́йдзеш да́льęй, у́ш ші мой! Во́на го сце ўла́піц, вон зльę́тньę зо сто́ла на́ же́м, та́ ше стре́сол і бу́л чло́век. Дзіу́ка ше му піта: Удьан, цо́ ші за йę́ден, чловече́? І на́чь ші прі́шол?

Йа прі́шол оцо́ві по зла́ті пе́рсцень і по серенчлы́ві і по зла́ту хусто́чьку, бо́ прес то́го ньę го́дзен пойсц до во́йні. Дал огла́шіц по шіцкім во́йску, же хто́ му прінье́ше зла́ті і серенчлы́ві пе́рсцень і зла́ту

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

хусто́чьку за два́цац за штірі го́дзін, та́ му да сво́йу дзіу́ку за же́ну і пол кральо́ўства. Ньіхто ньę шмел прісц, а́ йа ше по́дньал, же йа́ го одньę́шем.

Та у́дьан кę́ді ші ше ру́шел отта́маль ра́но?

Кęт слу́нко віходзе́ло.

Во́на му гуто́рі: То барс фрішко, члове́че. Те́рас штірі го́дзін по пола́дньу. Но те́рав бу́дзеш йęсц, бо знам, же ші гла́дні, а ве́цка льę́гньęш, та бу́дзеш отпочі́вац, бо знам, же ші і ві́стал. А ве́цка ма́ме кę́ді бешедо́вац, док ше да кушьчі́чько віпочі́ньęш.

До́раз во́на йо́му пріньę́сла йęсц; цо бу́ло, то то ньę може́ме по́весц, льęм то́то зна́ме до́бре, же́ вон ше найę́дол до́бре, кę́льо му требо́ло. Йа́к ше найę́дол, льę́гнул та за́спал. Кęд уж дзіу́ка дума́ла, же уж віпочі́нул, по́шла ґу ньо́му, а во́н уж ньę́ спал. Дзіу́ка му гуто́рі: Ста́ньęш уж?

Ґа, уж мо́жем. Уш сом ше отпочі́нул.

Но, та стань.

Вон ста́ньę, ві́дзе с посце́лы до́лу, обльę́кол ше, дзіу́ка ше му пі́та: Удьан, анге́лу, ті мой, а йа тво́йа; по́вец ті мньę, о́ткаль ті то до́стал, же́ ті ше так мо́жеш спра́віц на злато́го голу́ба?

Во́н йęй гуто́рі: По́вем ці, ше́рцо мо́йо, бо зна́м, же ші мо́йа, ньę друго́го, а йа твой. Йа то́го і то́го богато́го члове́ка сін. Наш о́цец дал спра́віц тот ве́лькі мост прес то́ту ве́льку во́ду; нас бу́ло тро́ме бра́ца; на́йстарші стал на йę́днім кра́йу, стре́дні стал на стре́тку, а йа́ на дру́гім кра́йу. Мі одбера́лы пеньę́жі о́т тіх, цо пре́з мост і́шлы. Ішлы та́маль дво́ме льу́дзі, та́ сом йім гуто́рел, же ньę́ шльęбо́дно прейсц, до́к ше ньę запла́ці. А во́ны мі гуторе́лы, же во́ны зна́йу до́бре, же́ ше пла́ціц му́ші. Та́ ше мі піта́лы, же цо́ йа сцем, чі да́ ме нау́чьа трі ремє́сла, чі да мі пеньę́жі да́йу. А йа́ се́бе поду́мал: Йа с тіма даскęльо́ма ґрайцара́мі ньę бу́дзем бога́тші та́ сом йім гуто́рел, же́ йа во́лым трі ремє́сла. А во́ны мі гваре́лы, же до́бре. Нау́чьа ме. Каза́лы ше мі стресц, та́кі сом бул, зла́та ріба, по́тька, по́бегал сом по во́лі, ві́шол сом во́нка, за́ш ше мі каза́лы стресц, йа́ ше стре́сол, бу́л сом чло́век; а вец заш ше мі каза́лы стресц, бу́л сом зла́ті йę́лень. Йа́к сом ше набе́гал досц по го́рох, по до́лох, за́ш сом по́шол ґу́ ным, за́ш ше мі каза́лы стре́сц; йа ше стре́сол, за́ш сом бул чло́век. Каза́лы ше мі е́шчі рас стресц. Йа́ ше стре́сол, та́ сом бул зла́ті, бі́лі го́луб. Кęт сом ше нальę́тал досц, за́ш сом по́шол ґу́ ным, каза́лы ше мі стресц, йа́ ше стре́сол, бу́л сом чло́век. Та во́ны мі гуторе́лы, же во́ны йę́ден Ісус Хрі́стос, а дру́гі шве́ті Пе́тро, та йа о́д ных до́стал.

Во́на му гуто́рі: Ано́ льę́' ше стреш, да́ ші зла́та ріба.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Вóн ше стрéсол, тáка крáсна злáта рíба пóтька, жé уш крáша ньę мóже буц. А вóна му гутóрі: Знас цо, дýшо мóйа, йа с тéбе вітáргньęм трі пірка, мóже буц, же ше нам здáйу. Хтó зна, дóкльа там будзéце войóвац, та кęд дакęді ше наўрáціш нáзат, та то бýду знáкі.

Дóбре, жéно. Йа ньę дзбам, вітáргньі.

Вóна вітáргла трі лýпкі зоз бóку. Но стреш ше тéраз.

Вóн ше стрéше, тá йę члóвек. А вóна тóті трі лýпкі одложéла. Анó льę ше стреш éшчі раз.

Вóн ше стрéше, тá йę злáті йęлень, тáкі крáсні, же уш крáші ньęт на швéце і злáті ґóмбі мал нá верх рóгох. Вóна му гутóрі: Знас цо, чловéче? Йа зньęйęм йęдну ґóмбу і тó ше нам зда.

Вóн йęй гутóрі: Ша йа ньę дзбам.

Вóна ґóмбу зньáла, тá йу одложéла. А вец ше му кáже стресц. Вóн ше стрéсол, та бул члóвек. Вóна му заш гутóрі, нáй ше стрéше éшчі раз. Вóн ше стрéсол і бул тáкі крáсні злáті, білі гóлуб, жé уш крáші ньę мóже буц. Вóна му заш гутóрі, же éшчі і с хвóста вірве трі пірка. Вон йęй гутóрі: Йа ньę дзбам, жéно, вірві, та бýдзеш мац знак одó мньę.

Вóна му гутóрі: Йа бýдзем мац знáкі от тéбе, а тéбе дам знáкі одó мньę!

Ўжáла свой злáті пéрсцень, роскушéла го на пóлі і ўжáла свóйу злáту хустóчьку, розодáрла на пóлі. Но, нá дýшо мóйа. Тý маш знáкі одó мньę.

Вон ўжал та одлóжел. Вóна му гутóрі: Ньę пóйдзеш éшчік, áнгелу мой?

Вóн йęй гутóрі: Бо вéра бі уж ісц, жéбім ньę заóстал.

Вóна му напісáла пісмо, цо одньęше оцóві. Дáла му пісмо і óцоў злáті і срéтньі пéрсцень і злáту хустóчьку. Шіцко то откладáл, áльę окрéме од йęй пол персцéньа златóго і от пол злáтей хустóчькі. Вéцка ше найęдлы, пообочьковáлы йęдно дрýге, стрéсол ше, бул злáті гóлуб. Зльęтнул нá стол, вóна му отворéла óблак, зльęтнул зо стóла, пóшол през óблак. Льęці, льęці, так льęці, уж бáржей ньę мож. Кęд уж вістал льęціц, зльęтнул лóлу нá жем, стрéсол ше, бул члóвек. Кýтьчік отпочівал, зáш ше стрéсол, бул злáті йęлень. Бéжі, бéжі пó тіх гóрах і по дóлох так, же ньęт тей птіці, жéбі так мóгла льęціц, йак вон бéжел. Кęд уж вістал бéжіц, стáнул, стрéсол ше, бул члóвек. Мáло отпочівал, то бýло прі йęдней вóді. Стрéсол ше заш, тáка крáсна злáта рíба, жé ньę мош препóвесц. Тéді ше рýці до вóді, ідзе так пó тей вóді, льęм так вóду рéже. Кęд уж вістал плыівац, прáве там дóшол, дзé му кóнь пáсол. Вірýцел ше з вóді нá брег, стрéсол ше, бул члóвек. Льęгнул отпочівац. Дýмал сéбе: Мам кęді, уж ньęдальęко вóйско, а éшчі дальęко

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

два́цац штірі го́дзін. Льеґнул та за́спал. А Че́рвені вітіз на́ то мерко́вал. Кед вон за́спал, а́ тот по́шол, о́друбал му зо на́бльу гла́ву. Ньеґо́шуковал во́н го длу́го, же чі вон ма дайа́кі зна́кі од дзіу́кі, чі ньеґ. Йо́му то ніеґ прі́шло до розу́ма, льем у́жал о́цоу́ зла́ті і сре́тны́і пе́рсцень, злату хусто́чьку і пі́смо, ше́днул на то́го ко́ньа, по тот там оха́бел пасп, ду́мал се́бе, же кед на сво́йім по́йдзе. та́ го бу́ду по́знац, же́ то ньеґ тот конь бул, цо на́ ньім по́шол по зла́ті і по сре́тны́і пе́рсцень і по хусто́чьку. Одньеґше царо́ві. Но, прі́ньес сом, па́ру наййашньеґйші, зла́ті і сре́тны́і пе́рсцень, зла́ту хусто́чьку і дзіу́ка вам посла́ла уж йак мо́йа же́на пі́смо.

Цар ве́жме шіцко од ньо́го, ві́дзі, же йо́го і хусто́чька і пе́рсцень і у пі́шме йеґй, дзіу́кі піса́ньеґ. Но, до́бре, кет ші прі́ньес!

Те́ді ше аш почьа́ла во́йна. Альеґ там, дзе геу́то́му гла́ву одру́бал, та́ка кра́сна зла́та гру́шка віро́сла і зла́ті гру́шкі родзе́ла, же ньеґ бу́ло ве́цей на́ тім шве́це. Ра́но квітла, през дзень гру́шкі ро́слы́і, а ве́чьар узре́лы́і, до ра́на шіцкі скапа́лы́і. Кед ра́но, гру́шка заш квітла і гру́шкі през дзень ро́слы́і, през ноц капа́лы́і. То так бу́ло ка́жді дзень. Кед во́йна пре́шла, цар і́шол зо сво́йім во́йском до́му. По́лу во́йска вон прова́дзел, а дру́гу по́лу прова́дзел так, йак йо́го жец. Че́рвені вітіз. Кет цар до́шол ґу́ тей гру́шкі, на́казал у во́йску, же ньеґ шльеґбо́дно то́то дре́во ру́шац, бо на тім дре́ві бу́лы́і зла́ті гру́шкі. Та док узре́йу то́ті зла́ті гру́шкі, а́ вон прі́дзе, та́ йіх обе́ре. Кед ла́хто дайеґ́ну ру́ші зо́з ньеґй гру́шку, та го заштре́льа. Так во́лы́і пре́шлы́і, цар зо сво́йім во́йском. Алеґ і на же́ца се́бе отка́зал, же́бі мерко́вал, па да́хто ньеґ ру́ші то́ту гру́шку. Жец кед до́шол там, вон до́раз знал, же́ то с то́го гру́шка віро́сла, цо вон му гла́ву одру́бал. Сга́нул зо сво́йім во́йском, ро́сказал зру́бац шіцку то́ту гру́шку зо шабла́мі. Та́к йу пошека́лы́і на дро́бні фала́ткі. Алеґ кеґ́д йу шека́лы́і, дзеґ́од льем зо ша́бльу удере́лы́і, у́ша́дзі креу́ шіка́ла. Йа́к йу зруба́лы́і, та по́шлы́і.

По́йду до ца́ра, цар дзіу́кі се́бе гуто́рі: Но, дзіу́ко мо́йа, збе́рай ше, по́йдзеш до прішаґі, бо́ йа так обе́цал то́му, хто́ мі прі́ньеґше мой зла́ті і сре́тны́і пе́рсцень і зла́ту хусто́чьку, да́м му мо́йу дзіу́ку за же́ну і пол кральо́у́ства. Во́на ньеґ по́йдзе, бо́ то ньеґ тот бул по пе́рсцень. То бул йеґ́деп дру́гі! Во́на ше за́мкла до хі́жі, ньеґ сце пойсц до прішаґі, а́ны ґу се́бе ньіко́го ньеґ пу́шьчі до хі́жі. Ішол бі Черве́ні вітіз ну́ка, во́на го ньеґ пу́шьчі. Пі́та ше йеґй кра́шньеґ: Га́йде, же́по, по́йдземе до прішаґі.

Во́на му гуто́рі: Пойдзе́ме, пойдзе́ме, а́льеґ ніеґ до́рас, то бу́дзе другі́ рас, те́раз ньеґ. Сва́дзба сто́йі, ісц бі до прішаґі, дзіу́ка ніеґ по́йдзе. Ідзе Ісус Хрі́стос і Пе́тро та́маль, дзе то́то дре́во бу́ло зруба́не. Ісус Хрі́стос ше пі́та Петро́ві: Пе́тре, чі ті знаш, хто́ ту льеґ́жі ума́рті?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пе́гро му гуто́рі: О Бо́же мой, а хто́ бі знал, кęт ті ньę́ знаш? Кęт ті знаш на́йльęпше шіцко!

Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Знаш, кę́д сме то́го научéлы трі ремéсла?

Знам, — Пе́гро му отпо́вед.

Ну, тот ту льę́жі. Чéрвені вітіз му о́друбал гла́ву, а тéраз му мло́дей сва́дзба сто́йі, а во́на ньę́ сце по́йсц до прішáгі зо́с тім, цо́ йу наганьа́йу. Та но́ льę', позга́ртай то́ті трі́скі на йę́дну грома́ду.

Пе́тро позга́рта трі́скі, Ісус Хрі́стос му гуто́рі: Но́ льę', Пе́гре, побéгны до то́го льę́са, там йęст трі льіторо́сці прі йę́днім дрéве, та́ йіх вірéжеш і ту прінь́ęшеш.

Док Пе́тро по́шол прі́ньęсц трі льігоро́сці зоз льę́са, Ісус Хрі́стос поскла́дал то́ті трі́скі так на чловéчьу фу́рму, спра́вел та́ке, йак но́гі і ру́кі і гла́ву і шіцко цéло. Пе́тро прі́ньęсол трі льіторо́сці. Ісус Хрі́стос вéжме од ньо́го: Дай, Пе́гре, то́ті трі льіторо́сці.

Пе́тро му да, обі́дзе Ісус Хрі́стос трі раз наоко́ло ко́ло тіх трі́скох, ді́хнул на́ ных трі раз на то́гі трі́скі, удéрел на́ кріш трі раз зос ті́ма трі льіторосца́мі, ста́ньę чло́век та́ ше нацагу́йę. І так гуто́рел: Ей, а́льę сом сма́чньę за́спал!

Ісус Хрі́стос му гуто́рі: За́спал ші вéра, сі́ну, за́спал на о́рек, льęм да́ сме ньę наді́шлы та́дзі. Альę льę́м ше збер, та і́ц цо ско́рей, бо́ ці жéні сва́дзба сто́йі. А ньę́ сце по́йсц до прішáгі, а́льę йу нажéньу. Льęм ше пона́гльай, док ньę по́йду.

А во́н ше стрéше, спра́ві ше на рі́бу. Ру́ці ше до́ тей во́ді, так рéже то́ту во́ду, же а́ны йę́дна да́мша ба́ржей ньę. Кę́д уж ві́стал плы́вац, віру́ці ше зоз во́ді во́нка на́ брег, стрéше ше, та́ йę чло́век, а́льę ньę́ма кę́ді отпочі́вац Та́кой ше́ заш стрéше, та́ йę зла́ті йę́ень. Заш так бéжі прес то́гі льę́сі, го́рі і до́лі, льęм так ду́бі прескаку́йę. Кę́д уж ві́стал бéжіц, ста́ньę, стрéше ше, за́ш йę чло́век. Ньęт кę́ді отпочі́вац. Так сéбе ду́ма: Заш ше стрéше до́рас, та́кі кра́сні, зла́ті го́луб бі́лі, же крашо́го ньęт. Заш вон зльę́тньę, та льę́ці, льę́ці, так льę́ці, жé го ві́дзіц ньę́ мож. Ідзе йак ві́тор, кęі на́йбаржей ду́йę. До́йдзе ґу ца́рскей пола́гі, прельę́гньę ко́ло обла́ка. Дзі́ука го зба́чі і до́раз о́блак отворéла. Вон зльę́тнул про́сто на́ стол. Во́на о́блак отворéла, а вон зльę́гнул ну́ка на́ стол. Во́на о́блак зава́рла, а́ вон зльę́гнул на́ жем, стрéсол ше, та бул чло́век Во́на ше му пі́та: Та дзé ші бул, шéрцо мо́йо, так длу́го?

Ей, ду́шо мо́йа, вон йęй гуто́рі, йа уж бул ума́рті, Чéрвені ві́тіз ме ско́ньчел; кę́г сом ньęсол пéрсцень, барс сом ві́стал, льę́гнул сом спац, жéбім да́кус отпочі́нул, а вон гу́нцут за́ мну мерко́вал; кę́д йа за́спал, а́ вон прі́шол та́ мі гла́ву одру́бал. За́брал одо́ мньę шіцко, по́

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сом ньęсол оцóві, та óдньęс, а зó мньę вірóсла там, дзé мі глáву одрýбал, йęдна крáсна, злáта грýшка. Кęд вóйна прéшла, íшлы дóму з вóйні, цар накáзал шíцкім, жéбі зос тей грýшкі, áны йęдну ныíхто ньę шмел зóрвац, бó хто зóрве, тá ше го заштрéлы. Нá ньго так откáзал, жéбі на тóту грýшку мерковал, дá з ньęй áны йęдно лысце ньę хíбі. А то тáка грýшка бýла: рáно квíтла, прéз дзень грýшкі рóслы, а вéчьар узрéлы, до рáна шíцкі опадáлы і скапáлы. Дрýгі дзень заш так квíтла і грýшкі нарóслы, прéз ноц ўше скапáлы. Альę кęд вон дóшол ґý тей грýшкі, вон барз дóбре то знал, жé то вон мньę там глáву одрýбал і же тóта грýшка зó мньę вірóсла. Альę то йóму ньę досц бýло, жé мі глáву одрýбал, áльę кęд дóшол ґý тей грýшкі, рóсказал свóйім катонáцом, свойóму вóйску, жéбі тóту грýшку зрубáлы на дрóбні фалáті. Гуторéлы йóму йóго офіцíрі, же цар откáзал, же тóту грýшку ньę шльęбóдно рýшац, аны йęдно лысце ньę шме з ньęй хíбіц, бо на кóго ше дóзна, жé йу рýшал, тá го заштрéльа. Альę вон ньę енґęдóвал, мушéло ше зрýбац, а зóс тей грýшкі, дзé льęм зо шáбльу удерéлы, ўшáдзі креў шікáла. Йак йу зрубáлы та пóшлы. Ішол тáмаль Ісус Хрíстос зос Пéтром. Ісус Хрíстос Петрóві гутóрел: Пéтре, чі ті знаш, хтó ту льęжі? — А Пéтро му так отповéдол: О Бóже, та хтó бі знал, кęт ті ньę знаш. — Ісус Хрíстос гутóрел Петрóві: Ту льęжі тот члóвек, цó сме го научéлы трі ремéсла. А йóго ту Червéні вíтіс скóньчел; та позгáртай тóті трíскі на йęдну громáду. Вон позгáртал трíскі, Ісус Хрíстос го пóслал до льęса прíньęсц трі лыторóсці. А вон зáтльа посклáдал тóті трíскі на чловéчу фýрму. Пéтро прíньęс трі лыторóсці, Ісус Хрíстос ўжал одньóго, обíшол трі раз кóло тіх трíскох, ýдерел нá кріш трі раз зос тíмі лыторосцáмі пó тіх трíскох і дíхнул нá ных трí раз. Йа стáнул. І барш ше мі кáзал понáгльац ту.

Но, тéраз ныíчь, льęм ше позобльęкай, та бýдзеш йęсц, а вéцка бýдзеш спац, отпочíвац, бó ші вíстал.

Вóн ше позобльęкал, найęдол ше, льęгнул, та зáспал. Кęд льęжел да з два-трі гóдзін, пóшла ґу ньóму тá ше му піта: Уш ші отпочíнул?

Вóн йęй гвáрел: Уж мóжем стáнуц.

Альę йáк вон прíшол, найęдол ше і льęгнул спац, вóна дóраз дзвéрі поодмікáла, облáкі пороствера́ла, вíшла пóт конґ та шпацíра, радýйę ше, же йęй мíлі прíшол. Обáчел йу Червéні вíтіз, же вóна вóнка, бо зáтльа ныíґда вóнка ньę вíшла, дзвéрі позамікáла, ныкóго ґу сéбе ньę пушьчéла. Та вóн ше барз зрадóвал, же уж надумáла до прішáгі пойсц. Та йęй гвáрі: Та пойдзéме уж, жéно, до прішáгі?

А вóна му отповéдла: Пойдзéме, пойдзéме, льęм трéба прічéкац дáкус.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Тот пошол нука, дораз йавел царові, же уж дзіука падумала до прішагі пойсц. Уж ęе вонка, шпаціра по ковґу. Гуда́ці гра́йу, йак у цара. Може буц, же було двацац льęбо тріцец банді; альę ньę можеме повесц, кęльо йіх було, бо сме ньę відзелы. Кęд вон станул, йęй мілі, льубі чловек, обльęкол ше, вона му дала красні, царскі шмагі. Йак ше обльęкол, ўлапела го за руку, пойдзе з ньім до хіжі, та ше піга, чі йęй шльęбодно да з йęдно слово льęбо два ше озвац. Дораз йęй там отповедлы царове і кральове, що там було і велькі панове, же шльęбодно. Чьом бі ньę було шльęбодно йęдней паны млодей, а ешчі такей, йак вона царскей дзіукі.

Дораз вона ше озве, же да му осудза, що заслужела така душа, що два душі сцела зо швега зньęсц.

А Червені вітіс ше озвал: Но що, дзівім коньом за хвості поўйазац, та йіх пушьчіц до швега, най го ньęшу.

Но кęт ші осудзел, сам себе ші осудзел.

А вон шедзел на дзевец заглаўкох за столом. Дорас з под нього трі заглаўкі вільęцелы, так ше зльęкнул, кęт того учьул. То мой млоді, що сом го привела тераз нука за руку. Та почьньę приповедац шіцко, йак з ньім Червені вітіз зробел і йак опстал на драже і хто го ожівел і йак ту прішол. Кęт шіцко погуторела, спот Червеного вітіза заш вільęтньу трі заглаўкі. Уж льęм на трох шедзі. Альę вона заш ше препітуйę, же чі йęй шльęбодно ешчі да з йęдно слово, льęбо два ше озвац. Заш йęй отповедлы шіцкі нараз, же шльęбодно і вецей, ньę льęм йęдно, два. — Заш вона гуторі, же най вон йęй укаже знакі; вона му дала знакі йакішік, кęд вон бул по персцень і по злату хусточьку.

Червені вігіс ше озвал: Ті мньę ньę дала ньійакі знакі.

Дзіука гуторі: Но відзіш, тебе сом ньę дала, бо ші ту ньę бул, альę йому сом дала. Да льę', душо мойо, йакі сом ці знак дала?

А вон віньę зос кішеньі златі пол персценьа, а вона свой віньала. Ужала йęдну полу до йęдней руки, а другу полу до другей руки: Но патріце, панове, кральове, чі то ньę йęден бул?

А воньі шіцкі крічьа: Йęден, йęден!

Вона йіх зложела, тоті два полі, зрослы ше дораз, бул йęден персцень. Крічьа шіцкі, же жівійо! то праўда. Жівійо наш мла ці краль! А с пот Червеного вітіза вільęтлы і геўті трі заглаўкі.

Ешчік сом му дала йакішік знак. Най пове Червені вітіз, йакі.

Червені вітіз ньę може уж аны бешедовац.

Да льę', ангелу мой, йакі сом ці знак дала.

А вон віньę пол златей хусточькі, що мал одложено, а вона віньала свойу полу: йęдну полу вежньę до йęдней руки, а другу полу до другей руки: Но, панове, кральове, повецце терас, чі то ньę йęдна була?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

А вóньі шíцкі нáрас крíчьа: Йéдна, йéдна.

Вóна злóжі тóті два пóлі, зрóшньу ше тóті два пóлі, тá йę заш цáла хустóчька. Но повéцце тéрас, чі то ньę йéдна бýла?

А вóньі крíчьа шíцкі: Йéдна, йéдна. Жíвійо наш млáді краль.

Вóна ше заш препітýйę, жé чі йęй шльęбóдно éшчі йéдно льęбо два слóва пóвесц. Вóньі заш крíьа, же шльęбóдно. А вóна гутóрі: Най пóве Червéні вітіз, йáкі вон знáкі мньé дал? Альę гéýгот уж ньę мóже бешедóвац, уж йę умáрті на пóлі. Но льę', гвíздо мóйа, стрéш ше.

Вóн ше стрéше, тáка крáсна рíба, злáта пóтька, же уш крáша ньę мóже буц. Вóна йу вéжме на рýкі, та йу одньéше нá стол, полóжі. Опатрáйу йу шíцкі тóгу крáсну злáту рíбу: Ейньę, вéра йę крáсна, уш крáша ньę мóже буц, шíцкі так гутóрйа, áльę éшчі сéдем раз бі бýла крáша, дá йęй тóті трі лýпкі ньę хíбйа зоз бóку. А вóна вéжме тóті трі лýпкі, цо вон йęй охáбел, полóжі йіх на тóто мéсто, намéсці йіх, йак трéба; лýпкі прірóшньу. Та ше пíта заш дзíýка: Чі то ньę óталь тóті трі лýпкі, най пóве дáхто?

А вóньі шíцкі крíчьа, же óталь, óталь, жíвійо наш млáді краль.

Но стрéш ше, вóна му гутóрі.

Вóн ше стрéше, зáш йę чловéк

Но льé' ше стреш, éшчі раз.

Вóн ше стрéсол, тá йę крáсні злáгі йéлень. Шíцкі панóве крíчьа: Ейньę, чí йę крáсні! Альę éшчі седéм раз бі бул крáші, дá му тóта злáга ґóмба ньę хíбі зóз верх рóга.

А вóна вíньę злáту ґóмбу, полóжі нá верх рóга, ґóмба прірóшньę. Но, чі ньę óталь то тóта ґóмба? Най пóве дахтó.

А вóньі крíчьа шíцкі, же óталь, óталь Жíвійо наш млáді краль!

Вóна му заш гутóрі, же най ше стрéше. Вóн ше стрéсол, та бул чловéк. Но льé' ше заш стреш, премільéні мой!

Вóн ше стрéсол, та бул крáсні злáті, бíлі гóлуп. Шíцкі крíчьа: Ейньę, чí йę крáсні! А вон льęта по хíжі. Альę бо éшчі седéм раз бул крáші, дá му тóті трі пíрка зос хвóста ньę хíбйа!

А вóна вíньę трі злáті пíрка; гóлуп шéдньę нá стол, а вóна му намéсці трі злáті пíрка до хвóста. Пíрка прірóшньу. Но, чі ньę óталь то тóті трі пíрка?

Вóньі крíчьа шíцкі: Оталь, óталь, жíвійо наш млáді краль.

Но стреш ше заш. Вóн ше стрéсол, та бул чловéк. Альę Червéні вітіз уж умáрті, льęжі пот стóлом. Но тéрас Червéного вітіза вóнка. Віньęслы го нá двор, йак вдохлыну, вівéдлы йęднóго дзівóго кóньа зос хлыва, уйазáлы му нá хвост тóго Червéного вітіза, тá го пушьчéлы до швéта. Альę вóньі уш тéраз до прішьáгі ньę пóйду, бо уж ноц, ньę скóро зá ньіх. Пóйду на ньęдзéльу по полáдньу. Ў ньęдзельу по по-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ла́дньу зобра́лы ше, прова́дза йіх ба́нді, Бог зна ке́льо. Бу́ло і шва́пскі, бу́ло і мадьа́рскі, бу́ло і ра́цкі і ру́скі і ціґа́нскі і цітіра́ше і тамбура́ше і ґайда́ше і тротоко́ше. Йа́к ше прішаглы, прі́шлы до́му зос прішаґі, та за́ пол ро́ка у́ше фурт ше свадзбова́лы. Кęт сва́дзба пре́шла, препі́сал цар на же́ца йо́го ші́цку царові́ну і кральові́ну. Ньęзадлу́го жіл ве́цка, та у́мар. Остал мла́ді кра́ль зо же́ну, са́мі дво́йо, кральова́лы, царова́лы, кęд ньę пома́рлы, мо́же буц, же і ньę́шка да́ґдзе цару́йу і кральу́йу, льęм же мі за́ ных ньę зна́ме, чі жі́йу, чі ньę.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

34. Як бідак при помочи чудесного прутика став царським зятем.

Бу́ла йę́дна же́на, ма́ла йęдно́го сі́на; барз бу́лы худо́бні. Ма́ц му гуторе́ла: Сі́ну мой, ідз да́ґдзе до шве́та, бо ньę може́ме жіц, барз сме худо́бні! А вон по́шол до дра́ґі і і́шол по дра́же; рас прі́дзе ґу йę́дней сту́дні, а там ста́ток; а те́ді е́шчі Хрі́стос і шве́ті Пе́тро по же́мі ходзе́лы. Пітайу ше хла́пца: Дзе́ ті по́йдзеш?

А вон гуто́рі: Барз сме худо́бні, і́дзем слу́жбу гльę́лац.

А во́ны му гуто́рйа: На то́ту пальі́цу, та́ кęд бу́дзе ці тре́ба дакęдік, кęд да́цо на́йдзеш здохну́те гочь се́дем ро́кі, та кęд уде́ріш, та ожі́йę.

І і́шол хла́пец да́льęй та по́шол ґу йęдно́му йугасо́ві. А йу́гас му гуто́рел: Бу́дзеш у мньę слу́жіц?

А хла́пец гуто́рі: Слу́жбу гльę́дам!

Пойęдна́лы ше, чьу́вал о́ўці. А ґа́зда по́шол до вала́лу на́ хльę́п і заба́вел ше, ньę прі́шол на́ ноц. А хла́пец ше бал сам ноцо́вац. Альę ў но́ці прі́шол Хрі́стос і шве́ті Пе́тро, пітайу ше го, чі нас прі́мешна́ ноц?

Хла́пец гуто́рі: Прі́мем, бо́ ше бо́йім.

І хла́пец по́шол ґу о́ўцом, ула́пел бара́нче то́то, цо ґа́зда мал віуче́не, цо ґу ньо́му до́раз і́шло. Хла́пец заре́зал і згото́вел папрі́ґаш. Нака́рмел льу́дзох і ноцова́лы там і ра́но йім заш дал папріґа́шу. І по́шол Хрі́стос і шве́ті Пе́тро і наказова́лы му, най чьу́ва пальі́цу, цо́ му да́лы. І по́шлы то́ті дво́ме. Прі́дзе ґа́зда, до́раз і́дзе ґу о́ўцом, а ньę на́шол то́то бара́нче, цо мал науче́не. Пі́та ше хла́пца: Дзе на́шо бара́нче?

Вон гуто́рі: Йа ньę́ знам за́ ньго.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ґа́зда по́йдзе, па́трі льеѣ́пше, ньеѣ мо́же го найсц. Гуто́рі хла́пцу: Ньеѣт го, по́ведз мі, дзе́ йеѣ.

Хла́пец ньеѣ́ сце по́весц. Ґа́зда ўжал ба́тог та хла́пца на́біл. Хла́пец се́бе о́ткрал хльеѣ́ба і пальі́цу ўжал та́ го оха́бел. По́шол дальеѣ́ко, на́шол там ко́ньа на дра́же здохнуто́го. Ду́ма се́бе: Уде́рім го, ста́ньеѣ, фсце́кньеѣ одо́ мньеѣ. Ше́днул на́ ньго, уде́рел го рас, ко́нь ше ру́ша. Уде́рі го дру́гі рас, конь ста́ва. Уде́рі тре́ці рас, конь бе́жі дрі́нґом. По́шол хла́пец до вала́лу, гайо́ўше відзе́льі, же́ то конь йіх. Гуто́рйа йеѣ́ден ґу другому: То наш конь тот, цо нам здох! — А хла́пец гуто́рі: Кеѣ́д йеѣ ваш, бе́рце го!

І по́шол хла́пец да́льеѣй; ко́ло мо́рйа і́шол, на́шол йеѣ́дну косц; а то бу́ло зос кі́ті рі́бі, се́дем ро́кі во́да йу віруце́ла і там загіну́ла. Хла́пец йу уде́рел і ко́сц ше руше́ла. Кеѣд уде́рі другі́ раз, ві́дзі, же рі́ба. Уде́рі йу трецi раз, а рі́ба ше о́зве: На́чь ші ме ожі́вел, кеѣт сом загіну́ла, а те́раз му́шім заш гі́нуц. Альеѣ нош во́ді зоз мо́рйа, праў слы́шьчьа́нку. — Но́ші во́ді у кала́пе, напра́ві бла́то. Ўла́пі рі́бу за́ хвост, ку́шьчік йу по́цах, а кус во́на; і е́шчі но́шел і ца́гал йу заш. Рі́ба ше поца́гла і по́шла до мо́рйа. І ві́дзе во́нка з во́ді, гуто́рі хла́пцу: Гі́бай ґу́ мньеѣ і віта́ргны трі лу́пі; кеѣт ці бу́дзе ну́жда, та прі́дзеш ґу́ мньеѣ і запа́льіш лу́пу, та́ ці по́вем, цо тре́ба. — І зро́бел хла́пец так. Ўжал лу́пі, по́шол до варо́шу, а ва́рош бул с фатьо́лом опцагну́ті. Хла́пец ше пі́та на кра́йу до йеѣ́дней хі́жі, да́ го прі́му на́ ноц. А во́ны му гуто́рйа: Кеѣт ші хрістійа́нска ду́ша, о́біц трі рас ко́ло хі́жі, ці́ ше дзве́рі отво́рйа. — Хла́пец обі́шол, отворе́льі ше му дзве́рі. Пі́тал ше йіх: Цо́ ту но́ве? — Во́ны му гуто́рйа: Ца́рска дзі́ўка на о́дай, хто́ ше о́д ньеѣй скрі́йеѣ, за то́го по́йдзе; а́лье ше уж дзеведзе́шат і дзе́вец крільі, та́ йім гла́ві повны́ма́льі. — А вон се́бе ду́мал, же во́н ше скрі́йеѣ. Кеѣд ра́но, по́шол до ца́ра. Гуто́рел йім: Йа чьул, хто́ ше скрі́йеѣ, то́го дзі́ўка. — Во́ны гуторе́льі: Кеѣт це на́йдзе у жвера́тку, та́ ці гла́ва до́лу! — Тот по́шол хла́пец ґу мо́рйу, запа́льеѣл лу́пу, прі́шла рі́ба, гуто́рі му: Цо́ сцеш? — Во́н йеѣй гуто́рі: Крі́йеѣм ше от ца́рскей дзі́ўкі. — Рі́ба гуто́рі: Гі́бай до́ мньеѣ! Прельі́ґла го рі́ба і там бул до но́ці. Ві́шол з рі́бі і прі́дзе ве́чьар до ца́ра і до́раз доста́ньеѣ вече́ру, та преноцу́йеѣ. Дру́гі дзень по́йдзе ґу мо́рйу, запа́льі лу́пку, рі́ба прі́шла, пі́та ше го, цо сце. Вон гуто́рі: Скрі́ц ше мам. — Рі́ба му гуто́рі: Пона́глькай ше ґу слу́нку, та́ му стань за хрі́бет. — На пола́дньеѣ дзі́ўка погльеѣ́да у жвера́тку, ньеѣ ві́дзі го ньі́ґдзе. Гуто́рі оцо́ві: Ньеѣ ві́дзім го, а́по, ньі́ґдзе. — Оцец йеѣй гуто́рі: Па́трі до́брі, бо бу́дзе твой. — Во́на па́трі, уві́дзі го за слу́нком, та гуто́рі оцо́ві: Апо, ту́ йеѣ за слу́нком скрі́ті. — А кеѣд ве́чьар слу́нко ше́дло, та прі́шол до ца́ра. Преноцо́вал, тре́ці дзень по́шол

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ґу мо́рйу, запа́льєл лу́пку, рі́ба прі́шла, пі́та ше го: Цо́ сцеш? — Вон гуто́рі: Ма́м ше скріц трецí раз. — Рі́ба му гуто́рі: Ідз до ца́ра до загра́ткі, спра́ў ше на брамýшку, во́йц до бужу́ра до росквітнуто́го, до наше́нка. — Так зро́бел. На пола́дньє дзі́ўка ве́жньє жвера́тко, гльє́да го ўша́дзі, ньє мо́же го ньі́ґдзе на́йсц. Гуто́рі оцо́ві: Апо, ньє́т го ньі́ґдзе на шве́це. — Оцец йєй гуто́рі: Па́трі ўша́дзі по мо́рйох, по жґрі́длох, по шіцкіх ку́тох. — Во́на опа́трі ўша́дзік, ньі́ґдзе го ньє мо́же відзіц; та́ ше погньі́ва, уде́рі до же́мі зо жвера́тком, та гуто́рі оцо́ві: Ньє́т го на шве́це. — А вон ві́дзе з божу́ра, препра́ві ше на леґі́ньа і гуто́рі: Ту́ сом, ньє ска́пал сом! — А ве́цкаль во́на бу́ла йо́го же́на. Вец спра́велы сва́дзбу бога́ту і бу́л вец ца́рскі же́ц.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

35. Христос перед муками.

Тот пост, цо ма́ме пред Ве́льку но́цу, та Хрі́стос бул зо сво́йу мацéру у Віфта́нійі, так ше во́лал ва́рош. Ішче ше льєм Хрі́стос наро́дзел, та му так Бох опре́дзел, же вон му́ші пойсц до Йєрусалі́му, там сво́йу креў ро́зльац. Уш то́му тот чьас прі́шол, та Хрі́стос гва́рел сво́йєй мацéрі: Ма́мо, йа по́йдзем до Йєрусалі́му! — А во́на му гваре́ла: Ньє іц, сі́ну мой возльубле́ні. — Вон йєй гва́рел: Мушім пойсц, му́шім свойо́го о́ца бешéду ско́нчіц. Бо то і́шче да́ўно Ісаі́йа пророко́вал, же сін бо́жі бу́дзе за шіцок на́род на кріжу уме́рац. — А Хрісто́ва мац барс плака́ла, та му гваре́ла: Ньє ідз, дзе́цко мо́йо, пред Ве́льку но́цу, будз до́ма. — А вон гва́рел, же му́ші пойсц. Та ше зо́брал зо свойі́ма учені́ка́мі, і́шол до Йєрусалі́му. Йак по́шлі уж до Йєрусалі́му, та ше Хрі́стос мо́дльєл у йє́дней загра́ткі; апосто́лом гва́рел, да і во́ні ше за́ ньго мо́дльа, йак на́йбарже мо́жу. А Хрі́стос ше так мо́дльєл, аж до́лу льіц з ньо́го керва́ві зной і́шол. А йак ше уш помо́дльєл, уж бул дзень, та по́шол ґу апосто́лом; во́ні шіцкі спа́ні. А Хрі́стос йім гва́рел: Цо́же шпіце, йа вам ка́зал, да ше модльі́це, а ві шіцкі поспа́лі! Уш ту ґу жельєно́му штва́ртку, уш ше Жі́дзі о Хрі́ста сварьа́йу, же йак го бу́ду біц. Марі́йа-Ма́фта, то бу́ла йо́го мацéрі ше́стра, та го завола́ла на вечéру і його учені́ко́х. І Йу́да Шкарійо́цкі і вон бул йо́го учéнік; і вон з ньім по́шол там на вечéру. І шйа́тей Пречі́стей ше́стра завола́ла і йо́го ма́цер, же да бу́дзе з ньім і́шче те́раз раз на вечéрі, бо уж з ньім вечéрац ньє бу́дзе. А Ма́рійа-Ма́фта піта́ла ше Хрісто́ві, же чьом ньє вечéра? А Хрі́стоў о́брас так зожо́ўкнул, же йаґ жо́ўта ру́жа. А Хрі́стос йім гва́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

рел, же за то му так óбраз вожóўкнул, же то уж Жідзі на йўтро улáпйа. Йęден с тіх, що зос Хрістом шедзéлі, вон ше пітал Хрістóві: Гóсподі, хтóрі, óзда з нас дайęден? — А Хрістос гвáрел: Тот ме ўлáпі, хтóму йа дам хльęп посольęні і до жóўчьу замачьáні і до óцту. — А Хрістос замáчьал, та дал Йудóві, бо го Йўда мал ўлáпіц, та го дац біц Жідом. Вęцка ше розішлі отáмац, та Хрістос гвáрел свóйім апостóлом, да ше од ньóго ньę одрéпньу. А Пéтро гвáрел Хрістóві: Йа ше, пáньę, ньізач од вас ньę одрéпньęм. Дўшу свóйу за вас дам. — А Хрістос Петрóві гвáрел: Амінь, áмінь глагóльу ті! — Ўлапéлі Хріста у назарęцкей заграткі, та го прівéдлі до Кайафовóго двóра, а Пéтро там бул, та ше прінáтрал, йак Хріста бійу. Йęдна служніца вóді ньęсла, а йęдна óгньа роскладáла, та гуторéла Петрóві, же і ті йóго учéнік! — А вон гвáрел, же вон ньę. Та кóгут зашпівал. А вóні му гвáрелі, же гей, бо ішче го і йóго бешéда вішьвечьўйę, же йę Хрістоў учéнік. Та дрўгі раз кóгут зашпівал. А Хрістос на Пéтра попáтрел, та Петрóві на рóзум прішло, же барс согрішел. Та ше пóшол мóдлъіц до йęдней заграткі, да му Хрістос отпўшьчі гріхі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Др. Ів. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні євангелия, ст. 219—220.

36. Страсти Христові.

Кęд Ісус Хрістос у тріцац трęцім рóку бул, прішньіло ше пресйáтей Богородіці ў нóці, кęт спáла, претсказáлі ше йęй шіцкі Хрістóво мўкі пред йęй сйáті óбраз. Нье чекáла пресйáта Богородіца рáно, áльę пóшла на полнóці, дуркáла до дзвéрох, áбі йęй сін, Ісус Хрістос, отвóрел. Ісус Хрістос прерéкнул ґу свóйęй мацéрі: Мáтко мóйа наймільęньша, да ші льęм ньę прішла ґў мньę тéрас, бо ше уш сполньęло тóто, що бўло зá нас віповедзéно от Сіменóвіх ўстох, із йóго поучéньа, йак дакęді Сімеон гвáрел, кęд ме трімал на свóйіх рўкох, йак краль, кральóўна ўйęднак пошедáлі і тéбе сáмей дўшу прéйдзе оружійę. Та тéраз, мáтко мóйа, шéдньі ґў мньę, та ці шіцко пóвем о свóйіх мўкох.

Кęді йęй Ісус Хрістос пóчьал гутóріц за свóйо стрáшні мўки, що о два тіжні цéрпіц бўдзе! Відзіш, мáтко мóйа, мóйо цéло? Йўтро так побійу, жéбі ньę бўло áньі дзе зос іглу уштўхнуц. Відзіш мóйо ўлáсі? Льęм пойęден на мóйęй глáві остáньę. Відзіш мóйо нóхці? Та мі Жідзі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ті з ньім ўйедно ньę шедзела! І Йуда ше зобрал, пошол до Йерусалиму і през очьох і през чесці пошол до хіжі ґу Жідом. І так йім гуторел: О йаку бешеду ві кончіце? Бо йа знам, же ві за Хріста кончіце. Та що мі даце, йа го вам предам. — А воні з вельку радосцу тріцац сребренніки Йудові далі. Йуда ше зобрал, пошол назат ґу апостолом і ґу Христові. Альę Христос ньę патрел Йудову подлу роботу, льęм з ньім руку ўлапел і побочькал го. А пресйата Богородіца ше ґу Йудові прихільęла і поціхі так ше запітала: О Йудо, мой сіну! Йакі хір ші чьул за мойого сіна? — А Йуда отповедол пресйатей Богородіці: Добру йа му роботу охабел. — Подумал Христос Йудові: Ньę охабел ші мі добру роботу, альę добру шмерц! І с тім росказал, же буду шіцкі вечерац. І кęд вечеру Марфта пріньęсла на стол, апостолі смутні плачьу, попатрелі на Христа, а Христові образ барс ше пременьęл. І прегварел Йоан ґу Христові: Паньę наш, учітельу, змілуй ше нат свойу мацеру і сам нат собу; а кęт твойа мац увідзі, же ті вечераш, та і вона будзе, бо йę барз за тобу застарана. Ісус Христос почьал вечерац та і його мац од жальу кушчік ше умірела, та і вона вечерала. А Маґдалена прішла і пріньęсла у йęднім бадолу драге міропомазанійę і вісіпала Ісус Христові на главу. А Йуда прегварел: Начь то таку чькоду, чі ньę моглі сце то предац і худобі роздац? Альę то Йуда ньę за то гуторел, жебі требало худобі роздац, льęм за то гуторел, же вон бі сцел с тіх пеньęжох і себе украднуц. Та вец і шіцкіх апостолох на гріх Йуда заоначел, бо вец шіцкі так гуторелі, же льęпші бі було міропомазанійę предац, йак Христові на главу усіпац. — А Христос так йім смутно одвітовал: Тота жена то йęст Марійа Маґдалена; що зробела, то добре за мньę і за мойо цело. І йа вам терас повем, же кęд буду йęванґелійу за мньę чітац, ўше буду і Марійу Маґдалену і йęй драге міропомазанійę опоміпац.

Йак станулі по вечері, пошол Христос зо свойу мацеру до другей хіжі, а Маґдалена барс ше росплакала і так рекла: О наш паньę, ті наш благі учітельу! Ньę ідз до Йерусалиму, альę пребівай з намі Вельку ноц. — А Ісус Христос отповедал смутно Марійі Маґдальęні, же будзе у Йерусалиму на кріжу Вельку ноц пребівац. А йак булі у хіжі, сам Ісус Христос зо свойу мацеру, дорас почьал Ісус Христос дзековац свойęй мацері. Кльęкнул ґу ньęй і так пререкнул: Матко мойа наймілша! Дай твойу руку на мойу сйату главу, бо будзем терас тебе дзековац і будзем ше от тебе отпітовац. — І пресйата Богородіца свойу праву руку положела Христові на главу, слухала і барс плакала, що йęй будзе наймиленші сін віпоміпац. Ісус Христос зос плачьом цешко і смутно так вірек: Дзекуйęм ці, матко мойа, йак найперше, же ші на ангелово слово прісіала і мньę ші у свойęй утробі дзевец мешаці ношела; дзе-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ку́йęм ці, ма́тко мо́йа, що ші ме прі сво́йіх пе́ршох за два ро́кі дойче́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші ме от Іро́да захраньęла; дзекуйęм ці, ма́тко мо́йа, же ші ме два́нацлы́тного трі дны і трі но́ці стра́ценого воз ве́лькім стра́хом гльęда́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші зо́ мну за трі́цац ро́кі йаґ зо сво́йім сі́ном за хрістійа́нскі на́рот молі́тві покладала; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, же ші зо мну у Ка́ны Галіле́йу на сва́дзбі бу́ла; дзеку́йęм ці, ма́тко мо́йа, за ші́цку тру́тбу і за тво́йу ве́льку жа́лосц, що ші зо мну ўйę́дно жалу́йęш, а́льę і́шче те́льо ці подзеку́йęм, йа́ка і́шче трі дны презо́ мньę жало́сна бу́дзеш. — Поблагослове́ла го пресйа́та Богородіца, у тім ве́лькім жа́льу оста́ла так, йак ме́ртва. Прі́шла і Ма́рфта. Подзеко́вал йęй Хрі́стос за йęй слу́жбу і ру́шел ше до сво́йęй оста́тньęй дра́ґі. А Марі́йа Маґдале́на барз заплака́ла. Роспла́кал ше і Ла́зар і так по́вед: Йай мньę те́раз, ньę мам йа уж свойо́го па́на, що ме воскре́снул. Знам йа, же му́шім у́мрец зно́ва! — А пресйа́та Богородіца заплака́ла: Ньę мам ньікого, а́ны свойо́го йęдіно́го сі́на! І руше́лі ше за Хрі́стом, же по́йду і во́ні до Йęрусалі́му. А Хрі́стос ше огльа́днул і так Маґдале́ні гуто́рел: Мо́йа дзі́ўко! Ньę пушчь мо́йу ма́цер за мну да́льęй, а май на́ ньу ста́росц, бо ті знаш, же сом уж гуто́рел, же дньę́шньа вече́ра то йęст, йак на жельę́ні штва́рток, же нам ньę го́дна ўйę́дно буц дньę́шньа вече́ра; та ідз в мо́йу мацéру до́му, а за́ мну мо́йу ма́цер да́льęй ньę́ пушчь. — Обрацéла ше пресйата Богородіца на́зад в велы́кім пла́чьом ґу свойо́му до́му. Так плака́ла го́рко, же і сам Хрі́стос му́шел ше огльа́днуц і барз запла́кал, бо ше ньę мох стрі́мац од велько́го жа́льу. І так прерéкнул: Ма́тко мо́йа, змі́луй ше надо́ мну, так і са́ма нат со́бу. Умір ше да́кус у сво́йім жа́льу, бо мі тво́йа жа́лосц барз ве́лька му́ка, та ўрац ше в Маґдале́ну до́му, а йа бу́дзем пі́тац і́шче раз, або два раз і до трецо́го ра́зу о́ца свойо́го небесно́го, же́бі мі обда́льęл шмęрц, кęт го́дзен.

То оста́тньę сло́во бу́ло Хрісто́ві ґу сво́йęй мацéрі. І с тім по́шлі до Йęрусалі́му і пошедáлі устраше́ні апосто́лі, то йęст йак на оста́тньу Хрісто́ву вече́ру. І прінь́ęслі вече́ру ученьі́ці зос тіх, що бу́лі се́демдзе́шат учені́ці, а два́нац апосто́лі с Хрі́стом бу́лі посадзе́ні прі дру́гім сто́льę. Йак вечера́лі, Ісус Хрі́стос ўжал до ру́кох хльę́б і розла́мал і так по́вет сво́йім апосто́лом: Йę́цце, бо то мо́йо це́ло, що за вас і за ші́цкіх хрістійа́нох пораньę́не бу́дзе! — А вец ўжал по́гар зоз ві́ном і поблагосло́вел і так йім гва́рел: Пі́це, бо то мо́йа креў, що ше за́ вас розлы́вац бу́дзе; да зна́це, же од ньę́шка ўйę́дно йęсц а́ны піц ньę будзе́ме, док ше мі креў ньę розльę́йę і док но́ва запо́весц ньę наста́ньę. Альę льę́пше бі бу́ло тому члове́ку, що ме пре́дал, да ше на́ тот швет ньę наро́дзел! — А Йу́да до́рас ста́нул і так Хрі́стові гуто́рел: Оздаль йа то, па́ньę, те́бе пре́дал? — А Ісус Хрі́стос на́ то Йудо́ві

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

так отповедол: Ті гуторіш, же ші ме предал! — жебі геўті апостолі ше ньę дознали, же то Йуда Ісуса Хріста предал. А геўті апостолі шіцкі нарас прегварелі: Паньę наш і учітельу наш! Кед мі тебе дайęден предали, та най нас дорас фаркаші ростаргайу! — А Хрістос так гуторел: Кому дам хльęб од оцту і от солы, тот ме предал! І такой ўжал тот хльęб замачьані, та Йудові дал. Барс ше геўті апостолі зачьудовали, же йак то Йуда шмел робіц. А вец Хрістос станул зо столка, а апостолі устрашені, бо ньę знали, дзе Хрістос пойдзе, льęбо цо будзе робіц. А Хрістос ўжал воді до йęдней міскі і ўжал на себе йęдно біле платно, та пошол перше ґу Йудові і ўміл му ногі; а Петро ше барс чьудовал, же то Йуда поенґędовал, да му Ісус Хрістос уміва ногі. А кęд на Петра прішол шор, да му Ісус Хрістос ногі уміва, а Петро прегварел: Ті, паньę, ньę умійęш мойу ногу ньіґда! — Ісус Хрістос на Петра попатрел і так му рекнул: Петре, кęд йа твойо ногі ньę умійęм, у мойім царстве ньę будзеш учьаснік! — Устрашені Петро так рекнул: Кęд йа, паньę, у твойім орсаґу і у твойім царству ньę будзем мац часц, та ўмій мньę і главу, ньę льęм ногі! — А Ісус Хрістос так рекнул: Хто ше раз умійę, тот ўше чісті будзе.

І зобрал ше Йуда і пошол зос хіжі ґу Жідом, бо му велька старосц була, жебі фарізейę вельо катонацох пріготовелі. А йаґ уж Йуда пошол, а Ісус Хрістос так гварел: Но, тераз мойо ученіці і ві добрі льудзе, добре робіце, же ме ученіком волаце. Та терас пойдземе до мойęй остатньęй драґі. Та хто ма шабльу або дайаке оружійę, най зо собу вежньę. — А Пегро попатрел на мур і дорас там шабльу увідзел і так гварел: Йęст ту, паньę, йęдна шабльа. — А Ісус Хрістос отповет Петрові: Досц, Пегре, йęдна шабльа! — І рушелі ше през йęден поток і през Асафатову долыну. Йак дошлі блыско гефсіманьскей заграткі, апостолі прегварелі: Учітельу наш, паньę, Ісусе Хрісте! Ньę ідзме дальęй, жебі сме ньę упадлі до дайакого злого! — А Ісус Хрістос прегварел ґу апостолом: Меркуйце на себе і модлыйце ше, жебі сце ньę упадлі до дайакого злого. — Йак пошлі нука до гефсіманьскей заграткі, поставел Ісус Хрістос седемдзешат ученікох дораз, жебі пошедалі, а двана апостолох одвет кушчік дальęй, а Петра і Йоана ўжал зо собу, одвед вон йіх ішче найдальęй; альę і тіх двох ученіцох охабел, а сам пошол і кльękнул на свойо сйаті кольęна і волал ше на оца свойого небесного: Оче, чі може тот погар, котрі го мам віпіц, одо мньę дальęй пойсц? Альę ньę йак йа сцем, но йак ті! І прішол ґу апостолом і нашол йіх шіцкіх на спаньу і прегварел ґу ньім: Ньę можеце зо мну йęден малі і краткі чьас мерковац? Йак сом вам гуторел, же меркуйце і модлыйце ше, жебі сце ньę упадлі до дачього злого. — І зобрал ше друґі рас на свойу окрутну, то йęст цешку, молітву. Пошол на йęдно

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

руцéньę, кльęкнул на тот кáмень, óчі дзвíгнул до ньęба і так глáсом вóлал: Оче мой, Бóже мой, попáтрі на свóйого сíна, у йáкęй цéшкей молíтві по дрýгі раз йа ше до тéбе вóлам кірвáвім знóйом і слізáмі! — Ісус Хрíстос вóлал, áльę го ныíхто ныíчь ньę віслýхал. Стáнул Ісус Хрíстос от свóйęй молíтві і пóшол знóва ґý свóйім апостóлом, а нáшол йіх шíцкіх на спáньу. Зóбрал ше Ісус Хрíстос на трéці раз, же ше бýдзе вóлац шіцкóйу свойęйу сілóйу і молітвóйу, жéбі го óцец небéсні дáчім віслýхал. Пóшол Ісус Хрíстос, кльęкнул нá тот кáмень, обрáцел ше с твáру нá жем і так плáкал, аш шíцкі анґéлі зоз ным плакáлі. Вíдзел Бог óцец, же Ісус Хрíстос гóрко і чéшко вóла; прегвáрел ґу áнгелом пáн Бог небéсні: Но, тéраз мой сін трецí раз до ньęба вóла, жéбім го віслýхал. Та йак ві, анґéлі повéце, чі трéба мойóму сінóві ýмрец, чі ньę? Твардéйші бім бул, йак жельęзо, кęд бі сом свойóго сíна ньę віслýхал! — Анґéлі шíцкі нáрас закрічьáлі, же Ісус Хрíстос, сін бóжі і суд бóжі; йóму ныйáкі суд ньę трéба, áльę най нам бýду грíхі отпушчéні, кęт так повéме, же льęм ýмрец мýші. — Зíшол сам Бог з ньęба ґý свойому сінові і нарóмньę óпрец Хрíста стáнул і так гвáрел: Сíну мой йęдін наймíлші! Ті ше мóдльіш зá то, жéбіш ньę ýмар; твардéйші бім бул, йак жельęзо, кęд бі сом це у твóйой молíтві ньę віслýхал. Альę ростворім Аўраáмову кньíшку, жéбіш увíдзел, же льęм ýмрец мýшіш. І анґéлі тéльо доложéлі, же льęм ýмрец мýшіш. Та тéраз жéбіш знал, же íшче бýдзем пітац тіх сйáтіх óцох, Аўраáмові, Нóйу патрійáрхові і Адамóві, же що вóні повéдза, чі ті мýшіш ýмрец, чі ньę! І зóслал Бог óцец небéсні Аўраáма ґу Нóйу і ґу Адамóві, жéбі ше зíшлі і жéбі скончéлі, чі Ісус Хрíстос мýші ýмрец, чі ньę. Пéрше Адам так прегвáрел: Бóже мой, най мі Ісус Хрíстос шíцкі грíхі опрóсці, кęт так пóвем, же ýмрец мýші! Альę ньę льęм ýмрец, áльę гóлі на крíжу вíшіц мýші, бо йа гóлі согрíшел; áльę íшче і то долóжім, же му трéба рýкі напáгнуц на крíжу і прíбіц с гвоздáмі, бо йа прі дрéве согрíшел! — Аўраáм пітал прошéнійę од Ісýса Хрíста, да му грíхі опрóсці, кęт так пóве, же Ісус Хрíстос ýмрец мýші, áльę ньę льęм, же ýмрец мýші, áльę і на свóйім хрíпце крíш на гóру вíньęсц мýші, так йак мой сін Аўраáм на свóйу жéртву на гóру дрéво óдньęс. — А Нóй патріáрх і вон там пóвет: Най і мньę Ісус Хрíстос грíхі прóсці, кęт так пóвем, же ýмрец мýші; áльę ньę льęм ýмрец мýші, áльę íшче прет остáтньім діхáньом трéба го напóйіц óцтом і жóльчьом, бо йа с тім согрíшел, кęт сом первородзéні вінóград вíна покоштóвал, та сом ше так óпіл, що ньę вімірáно. — І вец шíцкі сйáті, що на мітáрству бýлі, шíцкі так крічьáлі, же ýмрец мýші, зо штрáнґом прі слýпу поўйазáні буц мýші, жéбі зá нас досц отслýжел і жéбі нас шíцкіх отшльęбóдзел од вíчней погібéлы. —

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Учьул то Бог óцец на небéсі і прегвáрел: Та льęм тáк осудзéно, же мой сін ýмрец мýші?

А за тóті чьáсі, док шіцкі сйáті Ісус Хрістóві шмерц судзéлі, а Хрістос тáкі бул ў гефсімáньской загрáткі, йак мéртві. А йóго мац за тóті чьáсі гóрко плакáла і т чéшку молітву до пáна Бóга і створітéльа свойóго волáла, жéбі йęй дал на знáньę, да бáрем зна, дзе йęй сін тéрас і по рóб'. Пóслал Бох óцец ангéла Гаўрійіла, жéбі йęй пойáвел за устрáшеного сіна. Пóшол áнгел Гáўрійіл, стáнул прет пресйáтей Богороліці обрáзом і так зашпівал: Жалóсна Марійо! — А Марійа от стрáху ньę мóгла прегвáрец, áльę зá то так прерéкла: О Гáўрійіле, чі то тóгі слóва, кóгрі ші мі напрéдок гутóрел: Рáцуй сйа благодатнáйа, Гóспоть с тобóйу? — А Гáўрійіл áнгел так отпóвед: Знам йа, мáтко Хрістóва, же ті жалóсна, áльę твóйа жáлосц тéбе бýдзе о трі дні на рáдосц. А тéрас ме Бох пóслал, да ці пóвем, же твой сін, а мой пан у загрáткі клęчі і так ше мóдлы, аш му зос твáрі кірвáві зной на камéньę пáда. Альę дáрмо ше мóдлы, бо ше го ньę віслýха, бо іншак ньę мóже буц, льęм ýмрец мýші; та тéрас прійме от Оца свóйого небéсного шіцкі тóті дáрі, зос котрíма го бýду Жідзі, поґáньę, фарізéйę і катонáці катóвац і мýчіц. А тéрас тáкой Бóг óцец пóслал пéршого áнгела, жéбі му óдньęс тот кáменні слуп, же ті тей нóці прі тім слýпу стац бýдзеш. — А дрýгі áнгел тáкой прішол і прíньęс йęден штранк і гвáрел Хрістóві: Пáньę, погóна сом от твойóго óца небеснóго, давá ці зомну на знаньę, же ті ше с тім штрáнґом тей нóці ґу тóму слýпу поўйáзац даш. — А трéці áнгел тáкой ўстýпел прет Хріста і прíньęс му йęден кріш і так му гвáрел: Мой пáньę, погóна сом от твойóго óца з ньęба і пóслал ці йęдну церньóву корýну, що ці бýдзе твой вéньęц, та це змýчі от глáві аж до ногі. — Кęт тот áнгел пóшол, штвáрті áнгел прішол і прíньęс йęден кріш чéшкі. Погóна сом з ньęба от твойóго óца небеснóго; послáл ці тот кріж, же го маш на свóйім хрíнце на гóру óдньęсц. — А пйáті áнгел заш прішол і так му гвáрел: Мой пáньę, Ісýсе Хрíсте, йа послáні от óца небеснóго, а послáл ці тóті трі гвóзді, що ці рýкі і нóгі прібійу. А то бýлі барс стрáшні тóті гвóзді; так ше ульęкнул Ісус Хрістос, так ше облывал с кірвáвім знóйом, аш прі ным бýла жем мóкра. Відзел Бог óцец на небéсі, же йóго сін у тáкім зармýтку, пóслал архангéла Міхайíла: Іц фрішко, Міхайíле, помóцуй мі мойóго сіна, бо от стрáху барс ослáбнул! — Пóшол архáнгел Міхáйіл у йęднім млáдім обрáзу і так зашпівал: О, Ісýсе Хрíсте, пáньę мілі, що то тáке, же ті тáкі жалосліві? Що то тáке, же ті ў тáкім вéлькім зармýтку, кęт ті мéртвім жівот, жалóснім потышенійа? — І на тóто слóво Ісус Хрістос дзвігнул свóйу твар од жéмі, áльę йóго твар бýла сáма креў. Архáнгел Міхáйіл поуцéрал го і вóзньęс ше до ньęба ґу

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

оцові небесному. Ангел прішол і пріньєс у йєдней судзіні оцет і жолчь і так прегварел: Йа, паньє, послані од оца небесного; і послал ці тот погар, же ті го тей ноці віпіц маш. Альє на шіцок народ наздраўкаш, а тебе першому попіц треба, бо за то на шіцок народ наздраўкаш, жебі кажді чловек до розуму ўжал, же тот погар попійє, кед будзе отходзіц с того швета. — І такой седмі ангел прішол і пріньєс йєдну копійу і так прегварел: Мой паньє, Ісусе Хрісте! Погона сом от твойого оца і створітельа небесного; дал ці зо мну на знаньє, же с тоту копійу твой боґ пребійу; будз моцні у войні, бо шіцок швет поґаньє, ішче і хрістійаньє шіцкі буду на тебе. — Пошол седмі ангел, а Хрістос станул і пошол ґу свойім двом апостолом, а воні льєм спалі, бо йім очі чешкі були. Зобудзел йіх і так йім гуторел: Станьце горе, ньє шпійце, ньє можеце зо мну мерковац тоті даскєльо чьасі! І пошлі з ньім тоті двоме найльєпші ученьіці, дзе ішче геўті дзешец були. І геўті шіцкі спалі. Ісус Хрістос йім гварел: Чьом так чешко зо мну у остатньім чьасу пребуваце? Станьце горе, бо ше пріблыжела тота годзіна, що грішньіком до рукох упадньєм. — А ученіці устрашені так прегварйа: О наш ученіку і наш паньє! Льєм, да зме ту ньє прішлі, бо дайака напасц на нас будзе. — А Йуда, док Хрістос зос ученікамі бешедовал, а Йудові ішче і старосц була, йак майу катонаці Ісуса Хріста улапіц, кед воні го аньі йєден ньє познайу. Так Йуда фарізейскім катонацом роскázал: Кого йа облапім за шійу зо свойіма рукамі і побочькам, тот будзе Ісус Назорейскі. — А катонаці зо шабльамі, зо штранґамі так ішлі, йак по лайакого жвіра. Йак Ісус Хрістос відзел, же уж непрійательі пріблыжені, так прегварел ґу свойім апостолом і ґу ученіцом: Ну, мойо дзеці, уж йа вас тераз охабім, бо ше пріблыжел Йуда зоз непрійательамі. — І прішол Йуда і опрец Хріста станул і пітал ше Хріста, фарізейскім катонацом: Кого ві гльєдаце? — А воні так отповедлі, же Ісуса Назорейского. — А Ісус Хрістос шмело отповедол: Йа тот. — І катонаці дорас шіцкі на жем спадлі! Зос тім ішче Хрістос показал, же то його ўладносц. І пітал ше йіх другі раз: Ньє бойце ше, льєм повецце, кого гльєдаце! — А воні на ново отповедлі, же Ісуса Назорейского. — А Ісус Хрістос отповедол: Йа вам уж гуторел, же ту сом. Ропце зо мну, що сцеце. — І станул Йуда ґу Хрістові, облапел го зо свойіма рукамі за шійу і побочькал го. А Ісус Хрістос Йудові так прегварел: О Йудо, пачь ші зішол на тот швет? Ті праведну креў предал! Льєпше бі було, да ші ше на тот швет ньє народзел! — А док Ісус Хрістос зоз Йудом бешедовалі, а катове, катонаці, улапелі Ісуса Хріста, так з ньім до жемі удерелі, же ньє мож віповесц, аш ше жем стресла. А апостолі устрашені, дзе нашлі у каменьох дзірі, там ше покрілі. А Петро вішол, бо вон ше так обецал, же вон с Хрістом готові

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ка́жді чьас у́мрец. Альę Хрі́стос Петро́ві так гуто́рел: О Пе́тре, на ве́льке ті ше поузда́ваш! Ньę льęм же ші гото́ві зо мну у́мрец ка́жді чьас, а́льę ше одо́ мньę одре́кньęш, же ме а́ньі ньę по́знаш! — І док Хрі́ста поўйаза́лі, а Пе́тро ві́бех во́нка с поме́дзі каме́ньа і ўжьал нош та йęдно́му ўладіково́му слуго́ві одру́бал пра́ве у́хо. А Ісус Хрі́стос, поўйаза́ні на же́мі, попа́трел на Пе́тра і так му гуто́рел: Пе́тре, о́длож свой нож, бо хто ш чім войу́йę, с тім і сам погіба́йę. А у́хо ўжал і прі-ло́жел ўладіково́му слуго́ві, зно́ва так бу́ло, йак кęд бі а́ньі одруба́не-ньę бу́ло. А вец з ве́лькім кріком Ісу́са Хрі́ста зве́злі зоз го́рі до́лу. І по́шлі до Кайа́фі до дво́ра і поставе́лі Ісу́са Хрі́ста до ко́нку поўйа-зано́го, дсґ да́лі Кайафо́ві на зна́ньę. А то бу́ло по полно́ці, кęт Кайа́фа найльęпше спал. І ста́нул Кайа́фа, обльęк ше і роска́зал, же́бі Ісу́са Хрі́ста до хі́жі прі́ве́длі. Уве́длі катона́ці Ісу́са Хрі́ста до хі́жі прет Ка-йа́фу, а Кайа́фа гуто́рі Хрісто́ві: Ві́дзіш, чі му́шел ші так ро́біц? Та те́рас кęд йа спем та шмерц стра́даш! А Хрі́стос ны́чь ньę гуто́рел. А то́ті, цо там бу́лі, та го бі́лі, штуха́лі. Роска́зал Кайа́фа, же́бі го од-ве́длі ґу Пілато́ві. А кęд го одве́длі прет прі́йате́льа Піла́та, ші́цко гу-торе́лі, цо там бу́ло прі Кайафо́ві. І Пі́лат спел ше сам Ісу́са Хрі́ста опі́тац: Та ті ны́чь ньę гуто́ріш, а цо ші та́ке ве́льке закрі́вел, же сом ны́ґда ньę ві́дзел те́льо шве́ткох на йęдно́го члове́ка, йак на те́бе? Та ньę ві́дзіш, же твой жі́вот у мо́йęй ўла́сці? — А Ісус Хрі́стос на́ то отпо́вед: Ньę мог бі ті мньę с тво́йу вла́сцу ны́чь по́чьац, кęд бі ці в ньę́ба ўласц да́на ньę бу́ла! — А то́ті, цо там бу́лі ў Пілато́вей хі́жі, так го йęден уде́рел, же до́рас Хрі́стос на́ жем спа́днул. А Пе́тро стал у ко́нку і прі́па́трал ше, йак там с Хрі́стом окру́тно і че́шко на-рабйа́йу. Прі́шол йęден од фарізе́йскей стра́ні і гуто́рел Петро́ві: Чі ті ньę йо́го уче́нік? — А Пе́тро ше одма́гал, же ньę. А ко́гут перші́ раз зашпі́вал. Пе́тро отта́маль по́шол до ку́хны і прі́па́трал ше, йак зос Ісу́-сом Хрі́стом окру́тно нарабйа́йу. А йęдна служны́ца прі́шла і так гуто-ре́ла: І ті Хрі́стоў уче́нік, бо те́бе тво́йа беше́да ошвечьу́йę. — І Пе́тро ота́мац по́шол на́ двор, а там о́гньа роскладзе́ного ма́лі, цо ше фарізе́й-скі катона́ці грейа́лі. І до́раз му йęден гуто́рел: Ті йо́го уче́нік, бо йа те́бе до́бре по́знам! — А Пе́тро до́рас ше кльал, же го ны́ґда ньę ві́-дзел. І роска́зал Пі́лат, же́бі го до Іро́да одве́длі, йа́ґбі з ньо́го ба́ржей шміх наробе́лі. А Ірод дал му ме́но, же́бі го прездзіва́лі: Іц ті, Бе́лійęў сі́ну! А ве́цце го до Піла́та! — роска́зал Ірод, бо вон з йо́го же́мі ва-ло́шні. А кęт прі́шлі прет прі́йа́тельа Пі́лата, барз ве́льо хі́бі нагльęда́лі на Ісу́са од жідо́ўскей стра́ні. А Пі́лат роска́зал, же да го вобльę́чьу і да го ґу слу́пу поўйа́жу. А кęд го вобльę́клі, стану́лі тро́ме, почьа́лі го біц; а кęд вікончéлі бі́тку, Ісус Хрі́стос стал го́лі прет шве́том. А кęд да́хто сце знац, кę́льо рас Хрі́ста удере́лі: Шейсц е́зрі шейсц

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сто шейсдзе́шат удере́ньа на́ ньго положе́лі. А от то́го ра́ні достал, цо му ме́сто росца́лі: пе́йц е́зрі штірі́сто седемдзе́шат і пейц. А вец го корунова́лі. Бу́ла там йе́дна цемні́ца, осе́мнац пйа́дзі длуго́ка, осе́мнац пйа́дзі шіро́ка. Там го зава́рлі, док му кріж пріньє́слі. А йак му кріш пріньє́слі, а сйа́ті оцо́ве, цо на міта́рству зактева́йу зо сво́йіма молітва́мі, же́бі го ско́рей прібі́лі, же́бі ше ско́рей Хрісто́ва ду́ша на міта́рства прібліже́ла; док сйа́ті оцо́ве моліту трима́лі, а Пі́лат ру́кі у́міл, же го се́бе ньє́ сце. А Жі́дзі скрічьа́лі: Йо́го креў най оста́ньє і на на́шіх сі́нох! І с тім віве́рлі Ісу́са Хрі́ста, положе́лі го кльє́чьац ґу свойо́му кріжу і так му гуторе́лі: Ві́дзіш, да ші ше до́бре справо́вал, та бі ші ше ту́ ньє до́стал! — А Хрі́стос побо́чькал свой кріш, у́жал го на свой хрі́бет і ньє́сол го. А йеде́н като́на затромбіто́вал, же́бі ше на́род зі́шол, і же́бі на мі́ру оста́лі, же так бу́дзе, йаґ жідо́ўскі на́рот сце.

Страшлы́ві глас, кет пресйата́ Богородіца то́ті сло́ва учьу́ла, же тромбі́ту на́ шмерц заду́лі. Ідзе Хрі́стос на го́ру, ньє́ше кріж, твар подрапа́на, у́ла́сі отарга́ні, но́хці оруба́ні. Кед до́шол там, дзе йо́го мац дочека́ла, попа́трел на ма́цер, а мац од ве́лького стра́ху ма́ло ньє погі́ну́ла. Ісус Хрі́стос до́лу гла́ву ньє́ше; спа́днул, уде́рел з локца́мі і дланьа́мі так, аш ше жем стре́сла. Кед на го́ру по́шол, зньа́лі му с хрі́пта кріш, положе́лі до́лу на́ жем, сца́глі зос Ісу́са Хрі́ста шма́ту до́лу і росказа́лі му, же́бі льє́гнул на свой кріш. А Ісус Хрі́стос так прегва́рел: Мой мі́лі кріжі! Поздра́ўльам це, прім ме ґу се́бе, мойо́му пораньєно́му це́лу ме́сто спочі́ўне! Льє́гнул Хрі́стос на́ кріж, улапе́лі ру́ку пра́ву Хрісто́ві і прібі́лі ґу кріжу. А кед гвозт пре́шол на дру́гу стра́ну кріжа, йе́ден фа́лат ко́сці с Хрісто́вей дла́ны зо со́бу ві́ньєс. Кет сце́лі лы́ву ру́ку прібі́вац, а лы́ва ру́ка ньє сце́ла до́стац там, дзе йу прі́біц треба́ло. Уўйаза́лі штранк на Хрісто́ву ру́ку, так цага́лі, аш Хрісто́ві у ру́кох шіцкі жі́лі потарга́ні оста́лі. Йак му ру́ку прібі́лі, ньє сце́лі но́гі до́стац там, дзе треба́ло, так на штра́нґу нацагова́лі, аш ше Хрі́стові о́чі до гла́ві завальє́лі. Креў му на у́ста так і́шла, аж жем мо́кра бу́ла. А йак го прібі́лі, та го зос кріжом на два́нац крочьа́йі да́льєй цага́лі. А йак дзві́глі кріш, дрільє́лі го до́лу на́ жем, же́бі го ба́ржей змуче́лі. А кед уж відзе́лі, же уж Хрісто́ві смерте́льні чьас, у́жьа́лі до ка́ньчова о́цет і жолчь. Хрі́стос покошто́вал, та ньє́ сцел, бо то барз ньедо́бре бу́ло. А пре́ цо тот по́гар Хрі́стос попі́вал? Та пре то́ті га́рла, цо ньевімера́но прес шо́ра чло́век попі́вал. С тім Ісус Хрі́стос одме́ньел шіцкі пійаньі́ці. І барз Ісус Хрі́стос во́лал на о́ца свойо́го небесно́го. А Ма́рійа пот кріжом ста́ла, барс плака́ла. Остал Хрі́стос ме́ртві.

Прі́шол йе́ден чло́век, ко́трого Бог по́слал зоз дальєко́го орса́ґу, же́бі прі́шол прет Піла́та. А Пі́латоў дом то бул на найві́шшім бре́гу, цо два́цец і штірі ґарадічі до йо́го до́му оправе́ні бу́лі. По́шол тот

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

чло́век, умо́дльал Піла́та, же́бі дошльеб́о́дзел, же́бі Хрі́ста до гро́ба положе́лі. Кед го зньа́лі с кріжа, поумівáлі, до бі́лого пла́тна окруце́лі, мацéрі го на ру́кі положе́лі. По́слал Пі́лат стра́жу, же́бі гроп чьува́лі, бо устраше́ні фарізе́йі ба́лі ше, же учені́ці Хрі́ста укра́дньу. А кед на ра́но бу́ла Жі́дом Ве́лька ноц, а Марі́йа ше обльекла до жало́сніх шма́тох та і во́на до це́ркві по́шла. Ве́льо наро́да бу́ло, що йу жалова́лі, бо зна́лі, же ше позбу́ла йедіного сі́на. І кед Ісус Хрі́стос у сво́йім гро́бу ме́ртві бул, зна́лі дійаво́лі, же уж йіх непрійа́тель прихо́дзі. Спра́велі ве́лькі за́мкі на сво́йо пе́кло. А о́гень і пе́кло так прегваре́ло: Ньеę ста́вай, Луціпе́ру, ўладно́му кральо́ві до о́чьох, бо знаш, же це́рпел му́кі ньеę льеęм за сйа́тіх, а́льеę і за ші́цкі грішні́кі. — І роска́зал Ісус Хрі́стос Ілійо́ві: Дзе же ші Ілійо? Удер пеко́льну капі́йу! На фрі́шко Ілійа загі́рмел і уде́рел пеке́льну капі́йу. А Ісус Хрі́сто́ва ду́ша зльеęтла на стре́док до пе́кла. І ста́нул Ісус Хрі́стос сам Луціпе́ро́ві на́ карк і так му гуто́рел, же чі отпу́шчі то́ті душі́чькі, що су олда́ўна у́ цмі? — А Луці́пер прегва́рел, же то́ті бу́ду отпушче́ні, хто́рі ньічь ньеę грішéлі. А то́ті ньеę отпу́шчім, що мац зо сі́ном спа́ла, льеęбо ше́стра зов бра́том дзе́цко ма́ла, льеęбо кра́сна обльеęче́на шті́рох-пе́йцох му́жох од йіх же́нох одльубова́ла і за то́ті пійаньі́ці, що попіва́лі, бльува́лі, то́ті же́бі зана́ўше у пе́кльеę оста́лі. А Ісус Хрі́стос так ше поносо́вал прет ті́ма грішні́ма душа́мі, же вон прі́йал за пійаньі́ці по́гар, а за ма́цер зо сі́ном прі́йал Ісус Хрі́стос до дла́ні стра́шні гво́зді; а за ше́стру, що зов бра́том блут творе́ла, руку му на́ штранк ўйаза́лі, а за то́ту же́ну, що кра́сней подо́бі льу́цкіх му́жох одльубе́ла, то мал ра́ні ґу кошу́лы прі́льіпе́ні. Та те́раз, гуто́рі Ісус Хрі́стос Льуці́перові, дам йа те́бе ланц на шійу, та ту бу́дзеш до страшно́го су́ду! А тім душі́чьком ше опі́тал Ісус Хрі́стос, же чі́бі во́ні спе́лі зов му́кох вішльеęбодзе́ні буц? — А душі́чькі йеęнім гла́сом закрічьа́лі: Най у́ цмі ньеę останьеęме за тво́йо це́шкі ра́ні. Роска́зал йім Хрі́стос, же́бі ше за йо́го шма́ту лапа́лі і же вон йіх віньеęше зо́с цмі. Ньеę мож віпо́весц, йа́ка там ше ра́досц стану́ла. Хто́ра грі́шна ду́ша ньеę мо́гла ше за Хрі́ста ула́піц, та ше улапе́ла йеęдна за дру́гу, а так йіх віньеęс Ісус Хрі́стос ґу свойо́му гро́бу, же́бі увідзе́лі і уверéлі, же Хрі́стос опце́рпел, йак во́ні то́ті душо́чькі ўшельійа́кім гріхом грішéлі. Кеęт по́шол Хрі́стос зос ті́ма душа́мі ґу сво́йому гро́бу, а сйа́ті опо́ве на кольеęна покльеęка́лі, а так сйа́ту Богороді́цу поздра́ўйац дава́лі. А ота́мац от свойо́го гро́ба спел ше во́брац Ісус Хрі́стос до ца́рства с ті́ма душі́чька́мі. І пі́тал ше йіх, чі во́ні бі ра́ді до ца́рства до́йсц? А сйа́ті опо́ве бу́лі попешéні, бо во́ні зна́лі і верéлі, же су уж откупéні. Альеę то́ті ду́ші, що ўшельійа́к, а і це́шко согрішéлі, то́ті се́бе душі́чькі і прі Хрісто́вім гро́бу ньеę верéлі, же чі во́ні бу́ду откуплéні. А Хрі́стос так йім на тва́рдо роспо́вет, же кед за

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йіх грíхі твáрдо цéрпел, цо от свóйęй вóлы согрішéлі, же най бýду увéрені, жéбі ньę бýлі на вíкі затрацéні. І пóшол Хрíстос с тíма душічькáмі ґу цáрству. Альę хęрувíмскі áнгел стóйі зос óштрім мéчьом прі двéрех небеснáго цáрства. Ісус Хрíстос роскáзал, жéбі áнгел ростворел дзвéрі. Ангел зашпівал хęрувíмскі: Цáрйу Хрíсте наймілéньші, сйáті óці, цо дóбре робéлі, та бýду до цáрства допушчéні. А тóті, цо цéшкі грíхі грішéлі, тóті най íду до пéкла, бо пекęльні мýкі заслужéлі! — Ісус Хрíстос зо свóйу благословéнну рýку ўжал йęден мáлі крест, удéрел по двéрех царствíйа, а цáрство ше ростворéло; ньę льęм, же ше дзвéрі ростворéлі, áльę аж зо завíсох спáдлі. І цáрство так зашпівáло хęрувімскóму ангелóві: Цо бі ві ньę прíпознáлі тíх душíчькох грíшніх откуплéньę? Кęд наш пан Хрíстос свóйо сйатé тыло от свóйіх кóсцох пóбіц дал! А сйáті оцóве íшче вéцка зактевáлі, жéбі і пресйáту Богородíцу познáлі. А за тóто ўрéме, док сйáті оцóве Ісýса Хрíста за пресйáту Богородíцу модльęлі, жéбі йу увідзéлі, барш ше модльęла і пресйáта Богородíца, кęд бі ше мой сін зó мну зйęднáчел. Та тéраз опісáне і предложéне пресйáтей Богородíці вімодльęньę. Пéтнац рóкі по Хрíстовей шмéрці на тей жéмі пресйатá Богородíца пожíла, а йак ше на шеснáсті óбрацело, пóслал Ісус Хрíстос анґéла Гаўрійíла, жéбі ше йóго мац зготовéла і же вон пó ньу прíдзе зо сйатíма оцáмі і зо шіцкíма душічькáмі. А пресйатá Богородíца так ше умірéла, йак бі льęм заспáла. І прíшол Хрíстос з вельóма ангелáмі і зо сйатíма оцáмі, полóжел йęй на глáву корýну і дал йęй до рýкі прáвей пальíчьку і óдньęс йу зоз ангелáмі на ньęбо, па мéдзі трóйцу посáдзел йу шéдзіц. І роскáзал йęй, жéбі вóна над нáродом пановáла аж на вíкі вікóў, амéнь.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

Паралелї: Страсти Христові належать до дуже улюбленої лектури між простим народом і розширювали ся між ним у численних рукописних збірниках, із яких багато ще неопублїкованих. У мене є просторий рукописний текст страстий з села Бачинець у Славонії, в якім жиють наші кольонїсти. — Ряд таких текстів оголосив др. Ів. Франко: Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні евангелия, ст. 222—292 і 412—415. — Н. М. Тупиковъ, Страсти Христовы въ запад. русскомъ спискѣ XV в. (Памятники древней письменности и искусства, ч. CXL). — Balthazar Opeć, Żywot Pana y Boga naszego Jezusa Chrystusa. — Rud. Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

37. Богородиця в Бачинцях.

Покáзала ше тéраз ў йęшéньі у Бачíнцох йęдна водíца, цо тóта стýдньа — тáка дáўна стýдньа бýла. Так бýла вóна у вінньíцох, а йęднóму ше хлáпцу прішньíло — то прáўда — же да тóту стýдньу открíйу. Хлáпец ньę знал, хтóру стýдньу. Вéцка там робéлі Словáці во Селéньчі, та ше йóго мацéрі, тóго хлáпца, прішньíло, же прíшла ґý ньęй йęдна жéна у тáкіх чьарніх шмáтох; вóна ше вобудзéла, а то бýло прáўда, бо тóта жéна тáкой прі ньęй стáла, та йęй гварéла: Открій тóту стýдньу, бо йа за то у тáкіх чьáрніх шмáтох, же тóта стýдньа забíта. — А тóта Словáчька вéцка гуторéла свойóму чловекóві: Пóме óткріц тóту стýдньу. — Пóшлі та открíлі тóту стýдньу. Йак йу открíлі та ше йім указáла шьйата Пречíста, та нáшлі прі тей стýдньі даскéльо слóва, же зá то йę тáка чьáрна, у чьáрніх шмáтох, же йу ньę сцу до тóго валáлу. Вéцка тóта Словáчька пóшла до валáлу, до Бачíнцох, до пóпа, же там у тей стýдньі шьйáта Пречíста ше показýйę на йęднóго ґазді жéмі. Та дáлі тóго чловéка вóлац, цо бýла йóго жем, чі вон сце на йóго жем водíцу. А вон пóшол на пóльо, та загáрнул тóту стýдньу. А йак прішол дóму, та ше му дóраз два кóньі крáсні похорéлі. А вон ше бал же му тóті кóньі здóхньу. Йак льęгнул спац та ше му прішньíло, же йóго кóньі здóхньу, і увíдзел зáрьйу. Кęд рáпо стáнул, йóго кóньі бýлі поздехáні. Та пóшол на пóльо, та отгáрнул тóту стýдньу, та ше му там шьйáта Пречíста указáла. Та вéцка пóшол до панóца, та гутóрел панóцóві, же най там бýдзе водíца. А пан óцец рáцкі у Бачíнцох, та он ньę барз то льýбел; гвáрел, же ньę трéба. Вец льýдзе ўше гварéлі, да íдзе пан óцец пáтріц, а вон ньę сцел пойсц. Вéцка йęден хлáпец там бул у Бачíнцох, зо шíцкім бул шльęпі, ньічь ньę вíдзел, та ше му прішньíло, же пó ньго прíшла шьйáта Пречíста, да пóйдзе ґу тей стýдньі, да ше умíйę, та же бýдзе вíдзіц. А тот хлáпец гутóрел мацéрі, же да пóйду ґу тей стýдньі. А мац гвáрела: Ша пóме. — Кęт пéрші рас пóшлі, та хлáпец ше ýміл, та гвáрел мацéрі: Відзíце ві, мáмо? — Мац ше му пітáла, же що. — А вон гвáрел, же швíчьку, же швіцéла. А кęд дрýгі рас пóшлі, та увíдзел шьйатý Пречíсту. І кęт прíшол дóму, та гвáрел мацéрі: Йа уж, мáмо, шíцко вíдзім. А йак трéці рас пóшлі, та ше му зо шíцкім óчі шчісцéлі. Та тóта жéна так ше радовáла, од радóсці барс плакáла, ньę знáла, йак Бóгу предзéковац. Вéцка ше паноцóве і одíнкац зíшлі, шокáцкі і рáцкі, та слýжелі слýжбу прі тей стýдньі. Кęт панóцец íшол с кадíлом ґу тей стýдньі, а вос тей стýдньі трі швíчькі вíшлі і Хрістóво роспйáце і шьйáта Пречíста. Та вéцка вéрелі.

Зап. в линни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юл Молнар.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

38. Маряюдська Богородиця.

Кęт ше сцéла пойáвіц у Марйайýду шйáта Пречíста, а там бýлі злі льýдзе, та йу ньę сцéлі. Пойавéла ше у тáкей ньíскей жéмі, дзе бýла вóда. А тóті поґáньę ўше до ньęй руцáлі камéньа і віганьáлі йу ґéтка, крічьáлі на ньу; вóна ньę сцéла отáмац пóйсц, а вóні пріньęслі пýшкі та до ньęй штрельáлі. Вóна ше отáмац зобрáла та пóшла до валáлу, шéдла на йęден маґáзін. Вóні йу отáмац віганьáлі, вóна ньę сцéла пóйсц. Вéцка так йęден члóвек сцел, да вон пóйдзе до тóго ґáзді, хтóрого бул тóт маґáзін. Там му гутóрел, же на маґáзін шéда шйáта Пречíста; а вон ньę вéрел. Вéцка вóна ше указовáла і йóго бірéшом у хльíве, кęт кóньі чесáлі; а вóні йу ўше білі. Зобрáлі ше і вéцей ґаздóве, та пóшлі до тóго, що бул йóго маґáзін. А вон прíшол, та вон вíдзел, же ше там доíста шйáта Пречíста показýйę А йęден бíреш прíшол, та йу біл. А вóна пóшла вéцка так мáло дáльęй, та шéдла на гóру, та ше тóта гóра розвальęла, та ше там спрáвел Хрíстос с камéньа у трýні. І вóна вéцка пóшла íшче дáльęй до вінньíцох і там ше показáла прі йęдней стýдньі. Йęден члóвек íшол дóму зоз вінньíці, та прі тей стýдньі вóді піл, та ше му указáло шйáтей Пречíстей óбраз. А вон пóшол дóму, та гутóрел свóйęй жéні: Жéно, йа вíдзел на сушедóвей вінньíці прі стýдньі шйáтей Пречíстей óбраз. — А вóна му ньę верéла. Та дрýгі дзень і сáма пóшла, чі увíдзі і вóна. Кęд вóна пóшла ґу тей стýдньі зос члověком, та ше йім заш укáзал óбраз. А члóвек йім гутóрі: Вíдзіш, жéно, же ші ньę верéла, íшче ці ше крáшші óбраз укáзал, йак мньę.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

39. Богородиця виратовує від чорта справедливу жінку.

Бул йęцеп пан барз богáті, а бул тáкі пан войęмскі і вон кáжді рок на свóйо мéно, йак на свой дзень, позволóвал, дзе льęм пóзнал дайакóго пáпа, жéбі ше зíшлі шíцкі дó ньго на госцíну. Трáйало тóму кęльо рóкі, док мал свойóго ґаздовáньа. Прíходзéлі дó ньго і вон отходзóвал дó дрýгіх на госцíну; а кęд уж свóйо доменíйę рóстрел і розмáрньęл, ньę вóлал го ньíхто па госцíну, бо ньę мал ньíчь, ньę мог ньікóго почьáсціц, та дóрас і йóго ньę сцел, áньі ньę почьáсцел. Альę зá то, кęд дóшол тот чьас, же йóму требáло госцíну прáвіц, почьáлі ше схóдзіц панóве от кáждей стрáні. А тот пан, що свóйо доменíйę роз-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ма́рньęл, сцéкол до льęса і скріл ше под йęдно вéльке дрéво. А дьáвол шéднул на крáсного кóньа і óдбег там, стáнул пред ньóго, зішол с кóньа, та му поздрáўкал: Дай Бóже, пáньę, на твой іменовáні дзень! Чьом же ші ше так вібрал од дóму? — А погáньбені тот пан ньę знал áньі сам, йáк бі ше мал повігвáрйац. Пóчьал гутóріц і так, йаґ бі му шумньęйша зґóда віпáдла. Альę тот пан ньę знал, жé то справодльіві дьáбол. А тот дьáбол так му отповéдол: Та ті, пáньę, так дýмаш, же то пре тéбе твой дом шіцок препáднул? То ньę пре тéбе, мой дóбрі пáньę, áльę пре твóйу жéну, бо вóна ньę бýла тéбе жéна справодльіва, льęм патрéла, йак найскóрей, жéбі твóйо доменійę премарньęла. Трімáла ше крáсна, а тéбе ньę сцéла. Твóйо дрáгі ствáрі і пеньęжі тім фрáйęром роздавáла, зос котріма ў нóці спáла. А ішче тó ці пóвем, же і до жéмі вéльо злáта-стрібла закопáла. Та ті худóбні, ньę маш ньічьóго, а вóна сéбе гльęла фрайęра за твóйо покріні пеньęжі. Альę йá ці пóвем, — гутóрі дьáбол, — за тóго твóйо злáто, кęд мі даш твóйу жéну. — А тот пан ньę барз довéрйал, чі бі то мóгла буц істіна прáўда. Альę дьáбол ішче рас так му повéдол: Мóжеш, чловéче, пойсц дóму і нáпредз опáтріц тóто злáто, та бýдзеш увéрені, же то істіна прáўда, що твóйа жéна с тóбу наробéла.

Увéрені тот пан пóшол дóму на тóто істе мéсто, дзе го дьáбол пóслал. Кęд опáтрел тот пан мéсто, дзе го дьáбол пóслал, а там сільно ў йęднім кóглу дукáті. Увéрені пан, пóшол знóва до льęса ґу дьаблóві і потпісал ше му зо свóйу крéву, же му одвéдзе на йýтро до поладньа свóйу жéну. Льęдво тот пан тóту ноц прéспал, кęд на рáно поставáлі, роскáзал пан свóйęй пáньі, жéбі ше пріготовéла, же мáйу лáґдзе дальęку дрáгу. А тóта жéна осетéла, же то цóшка пóдла робóта, помодльęла ше пресйáтей Богородіці молітву, жéбі йęй бýла ў пóмоц. Пóшлі тóті двóйо, а дьáбол тáкі радóсні, же уж ідзе тóта жéна, бо дьáвол знал, же кęд жéну одньęше, а члóвек прідзе і сам. Нáрас прішла вéлька хмáра так, же ше тот пан бáржей сам за сéбе бал, йаґ за тóту свóйу пáньу. Бýла там йęдна мáла цéрква. Завóлал тот пан свóйу пáньу, же пóйду кýшьчік до тей цéркві пошéдац, док діш престáньę пáдац. Пóшлі нýка до тей цéркві, жéна кльęкла ґу йęднóму обрáзу, що бýла нá ньім сйáта Богородіца, та ше кус помодльęла. Альę тот пан, вон ньę шéднул, льęм стал на дзвéрох, бо бі бул рад, да скóрей дóйду на тóто мéсто, дзе дьáвол роскáзал, же йіх бýдзе чéкац. Йак кýшьчік діж прéстал, зішла пресйáта Богородіца зо свойóго обрáза дóлу, та прегварéла ґу чловéку так: Пóдзме тéраз, мой пáньę, бо уж діж прéстал! — Альę тот пан, вон ньę знал, же то ньę йóго жéна, же то пресйáта Богородіца. Но льęм ішлі обідвóйо; а йак бýлі ньęдальęко дьáбла, дьáбол крічьал та і ўрéшчьал: Ньę ведз мі тóту мóйу непрійательіцу, ша тога

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

уж вéльо воз мóйіх пазýрох відрапáла! — І на тóто слóво закльáла го пресйатá Богородíца, а жем ще росступéла, вíбег плáмень, а дьáбла нáраз ньę стáло.

Ўрацéлі ше тóті двóйо, бо пан íшче ньę знал устрашéні, же то ньę йóго жéна. Дáла му на знáньę сйáта Пречíста і повéдла му: Ідз дó тей мáлей цéркві, а твóйа жéна там шпі; за то сом йу одменьęла, бо ше мі кáжде рáно і вéчьар помодльęла. А ті іц, зóбуц твóйу жéну, ідз з ньу дóму і óпать тóто злáто, кóтре ці дьáвол поуказóвал, да му даш твóйу жéну мíлу і справодлыíву. Буц увéрені, же то ньę бýло злáто, льęм бýло пóпел і блáто. І препáдла пресйáта Богородíца от тóго чловéка. А члóвек пóшол дó тей мáлей цéркві, пребýдзел свóйу жéну: Устань, жéно мóйа мíла і справодлыíва, просц мі, же сом це прéдал дійавóлу, бо мі так бýло погуторéно, же ті бáржей мóйо дóбро потрошéла с фрайęрáмі, йак цо йа з мóйіма госцáмі. Будзéме, жéно, йаґ сме гóдні худóбно жіц, так жéбі нас мóглі і дрýгі похвáлыіц.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

40. Богородиця і чорт.

Бýла йęдна жéна, мáла йęднóго велькóго леґíньа. Члóвек йęй слýжел на дрýгім валáльę. Вéцка йęй члóвек ýмар, а вóна сцéла, да ше óдда. А сін йęй ньę сцел дац. А вóна гвáрела леґіньóві, най вон йęй бýдзе муж. Вон йęй ньę сцел буц. А вóна го нáгварела, же мýшел йęй буц муж. Вéцка мáла вóна од ньóго дзéцко. Кęт ше народзéло, а дьáвол прíшол ґу ньęй, та тóто дзéцко ўжал, та го одньęсол, так на кóньęц заграду мал йęден йáрок там, та вон го до тóго йáрку сцел рýціц. А шйáта Пречíста пóшла ґу ньóму, та од ньóго тóто дзéцко брáла; а вон йęй ньę сцел дац, та го рýцел до йáрку. Вéцка пóшол до валáлскęй хíжі, та тóту жéну прíдал, цо бýло йęй дзéцко, же руцéла дзéцко до йáрку. Прíшлі по тóту жéну жандáре, та йу волáлі на валáл. А вóна гвáрела, же ньę пóйдзе, же йę хóра. — А вóні гвáрелі, же мýші пойсц, же дзе йęй дзéцко, же йу йęден члóвек прíдал, же руцéла дзéцко до йáрку. — А вóна гвáрела, же го ніę руцéла, льęм прíшол дьáвол, та го ўжал. — А шйáта Пречíста там бýла, та гвáрела, же вóна пóйдзе нá суд за тóту жéну. А то ныíхто ньę знал, же то шйáта Пречíста, áньі же то дьáвол. Кęт шйатá Пречíста пóйдзе до валáлскей хíжі, а дьáвол там шéдзі. Йак вон увíдзел, же то шйатá Пречíста, сцéкал, та гутóрел: Чьом сце мі тóту жéну прівéдлі, цо йа йу ньę вóлал?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

— А вóлі гвáрелі, же: Ша мі ньę знаме, же хтóра там бýла, та прішла. А шйáта Пречíста му гварéла: Іц ті, іц, ньęзбожныíку, ша ті то дзéцко до йáрку рýцел! А льáвол так сцéка, аж мáло с сéбе пéті ньę одóрве.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

41. Богородиця ратує грішних.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлі вóні йęдну дзіýку. А тóта жéна барс тáка бýла ўшелыйáка, гочь дзе бýло дáцо нáйгорше, вóна там пéрша бýла. А ґęй члóвек барз бул дóбрі. Вéцка тóта жéна умáрла. Ньę прéшло ту длýге ўрéме, ýмар і члóвек. Остáла дзіýка льęм сáма. А йęй ше прішьныíло, да вóна ше мóдлы, дзе йęй óцец і мац. Вóна ше вéцка модльęла на модльáціх пацéркох. Вéцка ше йęй прішьныíло, же прішла пó ньу шйáта Пречíста та йу одвéдла, да відзі, дзе йęй óцец. А йęй óцец барз у вéлькей красóті бул, ньę мож бýло попáтріц от красóті. Ўшелыйáка óвоц і шіцко крáсне. Оцец йęй шéдзі мéдзі ангелáмі. А вéцка йęй шйатá Пречíста гвáрела: Гíбай, та це одвéдзем і дзе твóйа мац. — Кęд вóна йу одвéдла, а йęй мац барз у вéлькіх мýкох бýла: грýні, дольíні, вéлькі óгень, а вóна ý тім óгньу бýла руцéна; так там ўрешьчьáлі, аж зо сéбе ўлáсі таргáлі. Та ше тóта дзіýка пітáла шйатéй Пречістей, же чі вóна гóдна свóйу мáцер вімóдльіц? — А шйатá Пречíста йęй гварéла, же гóдва, льęм най ше барз на модльáціх пацéркох мóдлы од шéрца, да бýдзе прійęмно. Но, тóта дзіýка ше вéцка модльęла, у тім вéцка і умáрла. Та прішла по ньу шйáта Пречíста, кęд умáрла, та йу одньęсла на свóйіх крíлох аж на ньęбо. Та йęй шйáта Пречíста гвáрела, же пойдзéме тéраз по твóйу мáцер. — А вóні пóшлі, та шйáта Пречíста ўжáла от тей дзіýкі модльáці пацéркі, та так трімáла нат тім óгньом. На кáжду пацéрку ше йęдна дýша ўлапéла, а йęй мац за йęдну ше ўлапéла, а гéўті íшче, цо там бýло, та ше йęдно за дрýге лапáлі, жéбі шíцкі вíшлі с пéкла. А йęй мац, кęт ше зá ньу лапáлі, та гварéла: Цо ше так ґрабéце? Ньę вáша ше дзіýка модльęла, áльę мóйа. І так Бог дал, же тóта пацéрка, цо ше йęй мац трімáла за ньу, та ше óдорвала, а йęй мац спáдла аж до сáмого спóтку до пéкла. І тéрас там льęжі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, II, ст. 101—102, ч. 287 і ст. 254, ч. 434 (тут зібрана також лїтература оповіданя). — Житє і Слово, 1895, I. ст. 7—8. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. легенды, ст. 31—32. — Federowski, Lud białoruski, I, ч. 1091. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 363—364. — Романовъ, Бѣлор. сборникъ, IV, ст. 40—41. — Этногр. Обозрѣніе, 1892, II ст. 80. — П. Кулишъ, Записки о Южной Руси, I, ст. 307. — Н. Костомаровъ, Памятники стар. рус. литературы, I, ст. 99: Повѣсть объ инокѣ, удостоившемся в изступленіи ума извлечъ за волоса из адской тины свою мать. — S. Chełchowski, Powieści ludowe, II, ст. 75. — Zbiór wiad. XI, 3, ст. 273, ч. 30. — O. Kolberg, Lubelskie, II, ст. 207—208. Poznańskie, VII, ст. 172. — Вѣстникъ Европы, 1867, XII, ст. 62—63. — Anzeiger f. Kunde d. deut. Vorzeit, 1836 (нїм. оповідане з XV ст.). — G. Pitré, Fiabe, nov. e racconti popol. siciliani, III, ст. 65—67. — Ortoli, Les contes popul. de l'île Corse, ст. 235—237.

Отся леґенда перероблена також на пісню. Пор. Як. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, II, ст. 44, ч. 10 і ст. 244, ч. 5. — П. Чубинскій, Труды, IV, 118. — А. Потебня, Объясненія малор. пѣсень, II, ч. 88. — В. Караджич, Пјесме, I, ст. 138—139, ч. 208. — Български народ. пѣсни одъ Миладиновци, ст. 47—51, ч. 44—46; ст. 56, ч. 49. — Štrekelj, Slov. narod. pesmi, I, ст. 112—116, ч. 64—66; ст. 443—445, ч. 412—414; ст. 448, ч. 419. — F. Kuhač, IV, ч. 1484—1485.— Fr. Sušil, Morav. nár. písně, ч. 2.

Пор. ще: Карнѣевъ, Стихъ о женѣ милостивой (Журн. Мин. Н. Просв. 1892, VI, 225). — Владиміровъ, Великое Зерцало, ст. 98—99. — М. Сумцовъ, Легенда о грѣшной матери (Кіев. Старина, 1893, V, ст. 195—208).

42. Як Богородиця виратувала невинну жінку від смерти.

Бул йе̨ден барс худо́бні чло́век, а барз мал ве́льо дзе́ці; го́чь йак це́шко, а вон сво́йо дзе́ці за́то лье̨м хо́вал. Алье̨ дьа́бол лье̨м ду́мал, же йа́ґ бі дайе̨́дно зо́з ньіх ула́піц. Прі́по́знал тот чьа́рні дьа́бол члове́ка по йо́го нату́рі, же вон йо́го го́дзеп ґу се́бе прі́ца́гнуц і ула́піц, на те́льо му дал слодо́сці, же́бі вон оха́бел сво́йу же́ну і сво́йо дзе́ці. Тот чьа́рні дьа́бол так члове́ку гуто́рел: Охап, члове́че, нье̨ рань то́ті дзе́ці, то а́ньі йе̨́дно нье̨ тво́йо. Ті і́шол по надньі́ці, та ші хлье̨́ба заро́бйал а тво́йа же́на, во́на ньічь ше нье̨ стара́ла, лье̨м з льуцкі́ма [мужа́мі] то́ті дзе́ці те́бе нахова́ла. — Погньіва́ні чло́век по́шол до́му, по́біл сво́йу же́ну, а сам ше зо́брал тот чло́век та по́шол до ші́рого шве́та.

То́та худо́бна же́на, йак мо́гла то́ті сво́йо дзе́ці, так хова́ла. Трафе́ло ше у́ тім вала́лье̨, йе̨дно́го богато́го па́на ума́рла же́на. Оста́ло

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ма́ле дзе́цко. То́та худо́бна же́на, цо йу муж оха́бел, одлуче́ла сво́йо дзе́цко от сво́йіх пе́ршох і по́шла до то́го па́на, модлы́ла ше то́му пано́ві, а́бі йеи дал то́то дзе́цко от сво́йеи па́ны, же во́на го бу́дзе допа́трац і прі сво́йіх пе́ршох до́йчіц. — Тот пан ше зрадо́вал, до́раз йеи дал то́то дзе́цко і так йеи гуто́рел: Кеи́льо тре́ба тво́йім дзе́цом хльеба, маш у мо́йім дво́ре шіцкого; пріц ка́жді дзень, о́дньеш тво́йім дзе́цом, цо йім тре́ба! — Так то́та худо́бна же́на, цо бу́ла от свойо́го члове́ка охабе́на, так ше на до́бре доста́ла.

Альеи чьа́рні дьа́бол і́шче і заш йеи члове́ка погльеи́дал і так го пора́дзел: Ідз до́му ґу сво́йеи же́ні, бо во́на те́раз барз до́бре жі́йеи, бо во́на то́му пано́ві прійа́ла ше за фрайеи́рку, а йо́го дзе́цку за до́йку; та іп, члове́че, поці́хі ў но́ці, а то́то дзе́цко пано́во на́йдзеш у колы́скі. А тво́йа же́на с твойі́ма дзе́цмі шпі на же́мі. Альеи ньеи зо́будз же́ну, а́ны ны́чь ньеи гу́тор, льем у́лап то́го дзе́цко, цо у колы́скі успа́не, на фрі́шко за́даў то́то дзе́цко до шме́рці. Гочь тво́йа же́на то́му пано́ві до́бра фрайеи́рка, уж во́на за то́ту робо́ту обеше́на бу́дзе.

Льеи́цво тот чло́век дочека́л вечьа́ра, по́шол до́му, зада́вел по полно́ці то́то дзе́цко у колы́скі до шме́рці. Уш те́раз дьа́бол ма мі́ра, уж ві́дзі, же ула́пел члове́ка до сво́йіх пазу́рох. Кеи́ра́но то́та же́на стану́ла, пе́рше патре́ла пано́во дзе́цко у колы́скі, же чьом во́но так длу́го шпі. Кеи́ же́на уві́дзі, же дзе́цко ме́ртве і жі́мне, зльеи́кну́та, до́рас по́йдзе до па́на. Альеи во́на, то́та же́на, йак цо дьа́бол гуто́рел, ньеи бу́ла пано́ві фрайеи́рка, льем бу́ла то́му дзе́цку до́бра до́йка. По́шла же́на, кльеи́кла прет па́на, так заплака́ла і барс ше жалова́ла: Йа, мой па́ньеи, ны́чь ньеи́ прічі́на то́му дзе́цку, а на́йдзем го у колы́скі задаве́не! — Розгныва́ні пан до́раз же́ну до цемны́ці дал; а́льеи і то́ті пе́йц дзе́ці дро́бні тей же́ні ґу́ ньеи́ за́прец муше́лі. Заш ше дьа́бол раду́йеи, же кеи́ обе́ша то́ту же́ну, та і пано́ву ду́шу дьа́бол мац бу́дзе. Уш тей же́ні осудзе́лі, же́бі йу о пе́йц дны́ обеше́лі, а то́та же́на барз во́на ше пресйа́тей Богороді́ці модльеи́ла, же́бі йеи бу́ла у по́моц. Йак пре́шлі пе́йц дны́, то́ту же́ну на шмерц провадзе́лі, а́льеи йеи дро́бне дзе́ці йак баранчьа́та за ньу бежа́лі. А кеи йу одве́длі ґу шібе́ны, же уж йу обе́ша, спра́вела ше пресйа́та Богороді́ца за йедно́го па́на, прі́шла там і пі́та́ла ше па́ном, цо то за но́ве, же так ве́льо льу́дзе сто́йа? — До́рас то́му пано́ві погуторе́лі, же йа́ка робо́та. А тот пан і так знал, бо то ньеи бул пан, а́льеи пресйа́та Богороді́ца. До́рас тот пан так скрі́чьал: Чека́йце, то ньеи́ мош до́раз обе́шіц. Ньеи мо́же на то́ту же́ну ны́хто дошве́ціц, же во́на са́ма то́то дзе́цко задаве́ла. Тре́ба вікопац то́то ме́ртве ма́ле дзе́цко, во́но зна, хто го зада́вел, му́ші по́весц. — А дьа́вол роска́зал, бо і вон бул па́ном обльеиче́ні, же́бі ше шіцкі пано́ве зашмейа́лі; а́ны чло́век ме́ртві ньеи одвіту́йеи, а йак та́ке ма́ле дзе́цко задаве́не одвіто́вац бу́дзе? —

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Альę тот пан, вон ше ішче сілньęйшім па́ном пока́зал так, же ґе́ўті пано́ве мушéлі послу́хац. Росказа́лі гробаро́ві, жéбі вікóпал тóго па́на задавéне ма́ле дзéцко. Пóшол грóбар, прíньęс мéртве дзéцко на свóйіх ру́кох. Альę пано́ве барз на нóво шíцкі з дьа́блом ўйęдно барс ше зашмейа́лі, а тот сíлні пан пíтал ше тóго дзéцка сам: Пóвец тéраз, мальу́чьке дзéцко, хто ці прічíнні твóйęй шмéрці? — А тóто ма́ле дзéцко дóрас прегварéло, а па тóго чьа́рного дьа́бла указа́ло. Тот пан роска́зал тóму чловекóві, цо оха́бел свóйу жéну, жéбі прíшол на полнóці і жéбі мньę зала́вел, бо йа з вечьа́ра, йак ма́ле дзéцко кра́шньę до кольíскі положéне, а до ра́на о дьабóлскей мóці задавéне. — Тéці пресйа́та Богородíца руцéла зо сéбе шма́ті, оста́ла у вéлькей йаснóсці, ма́хла з ру́ку на чьа́рного дьа́бла, цо бул па́ном обльęчéні, дьа́бол ска́пал. Тéді пано́ве увідзéлі, жé бі бу́лі ньęвінова́ту жéну за да́рмо обешéлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

43. Поганський цар, св. Веронїка і Пилат.

Бул йęден цар; поґа́нскі ца́р бул, а та́кі ньęздра́ві. Альę вон чьу́л, бо то éшчі бу́ло рок і пол по Хрістóве, же йęст побóжна Веру́нка, та ма тóту хустóчьку, цó ше Хрíстос у́тар. І цар то сцел, да́ ше дó ньęй посцéра, жéбі оздра́вел. Альę требáло ісц прейґ мóрйа. І пóшлы катона́ці зос капіта́ном по тóту побóжну Веру́нку, да́ йу прівéду ґу царóві, да́ ше посцéра дó тей хустóчькі, жéбі оздра́вел. Ішлы на мóрйу сéдем меша́ці. Йа́к йу на́шлы у Йęрусалíму, та́ йу ўжа́лі на ґалíйу. На́зат прíшлы за трі меша́ці, бó йім слу́жел вітор дóбре. Прíшла побóжна Веру́нка до ца́ра, дóраз вóн ше йęй віпітóвал, йак бу́ло зос Хрíстом. Вóна гуторéла, жé го бíлы Жíдзі, а Пíлат го потпíсал на́ шмерц; а йęй Хрíстос у́тар ше до йęй хустóчькі і дóраз óстал óбраз на хустóчькі. Хтó ше дó ньęй посцéра, оздравéйę. Дóрас ше цар дó ньęй посцéрал; і чьу́л дóраз, жé му льęкше у жівóце. І вéц ше йęй пíтал ца́р, побóжней Веру́нкі, чі жíйę Пíлат. — Вóна гуторéла: Жíйę éшчі. — І цар пóслал дóрас катона́цох і капіта́на, най прівéду Піла́та зоз Йęрусалíму. Пóшлы пó ньго. Ішлы за́ пол рóка, на́шлы го жівóго, а на́зат прíшлы зос Піла́том. Прíшлы за трі меша́ці. Альę тот Пíлат, кęт Хрíста прібíлы на́ кріж, а вон зоз гвóздох, цо бул Хрíстос на крíжу прібíті, дал сéбе напра́віц острóгі, а на ша́пку тóту гвíзду. А Хрíстос мал кошу́льу, кęд му бу́ло трі рóкі, та́ му мац ушíла. Та Хрíстос рóснул і кошу́льа рóсла; а кęд у́мар, Пíлат йу óбльęк на сéбе, та у́ ньęй

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бул. Кęд го цар мал прет со́бу, гньі́вал ше на́ ньго, же Хрісто́ві потпі́сал шме́рц. А кęд бул прет ца́ром, та́ му цар ньę́ мог су́дзіц, бо мал кошу́льу Пі́лат на се́бе, а́ньі ше го суд ньę ла́пал. Та́к му цар осу́дзел: Кęт Хрі́ста за́біл, цо йо́го ньę́бо і жем, ньę тре́ба, да́ го жем прі́ма. Ка́зал го́ цар дац на йę́ден остроў. Ньę тре́ба му дац льęм сіро́ве ме́со і сіро́ву му́ку, же́бі у́мар од гла́ду. — Так Пі́лат бул там на́ тім остро́ву ме́джі вода́мі, ла́мал пальі́чькі так на зу́кос, та прескако́вал, да́ ше здзе́йę на́ ньіх. І здза́л ше, та у́мар Пі́лат на́ тім сіґę́ту. Там Пі́лат ско́ньчел вец свой швет; а цар по́чьал ве́ріц Бо́га, бо те́ді фрі́шко ешчі сла́бо вере́льі, ньі́хто а́ньі по́весц ньę́ шмел, же́ йę хресті́йан. Да́т цар ро́скас по сво́йім орса́ґу, да́ ше хрістійа́нох чьу́ва. А побо́жна Веру́нка там скончела́ жі́вот прі царо́ві. Хусто́чьку охабе́ла на памньа́ток наро́ду. Хто́ ше поўсце́рал до́ ньęй, го́чь йакі хо́рі бул, та оздра́вел.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

Паралелї: Др. Ів. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні евангелия, ст. 237—239, 241—242, 353—358 і 362—364.

44. Про св. Онуфрія.

Бул йę́ден цар і царі́ца; обльę́кла ше царі́ца, же ше по́йдзе сповéдац. Ішла до це́ркві, а дьа́бол по́шол на́предз ньęй, обльę́кол ше за по́па, та ше́днул до сто́лка, запа́льęл швічьку, а так шедзел з ве́льку бра́ду, а че́кал, док царі́ца прі́дзе пред ньо́го, же́бі ше вісповеда́ла. По́шла царі́ца, кльę́кла пред ньо́го, же бу́дзе грі́хі сповéдац. Сце́ла ше прежéгнац, ўла́пел йу дьа́бол за ру́ку, так йęй по́вед: Мо́же то ше і так сповéдац, цо ше ньę му́ші а́ньі прежéгнац! По́ведз мі, кęльо рас ші зос фра́йęром спа́ла? — А царі́ца ше осете́ла, же так кльę́кла, йак пред дьа́бла з ве́лькім стра́хом. Йак ше прежегна́ла, до́раз дьа́бол од ньęй ска́пал. За то́то ўре́ме усту́пел і поп до це́ркве. Кльę́кла царі́ца, та ше вісповеда́ла, а йак по́шла до́му, ше́дла ґу сто́лу, с ца́ром полудньува́ла. По пола́дньу прі́шол дьа́бол обльęче́ні за по́па. Гуто́рел царо́ві: Тво́йа же́на дньę́шка ше споведа́ла, ші́цко мі віволо́ла, кę́ді зос фрайę́ром спа́ла. Ішче йę́ден ме́шац, бу́дзе тво́йа же́на от фрайę́ра дзе́цко ро́дзіц! — Розгньіва́ні цар то́то ўре́ме льę́дво че́кал. А дьа́бол ду́мал, же цар сво́йу ду́шу йо́му пре́дал. Роска́зал дьа́бол ца́рові: Кęт тво́йа же́на поро́дзі, ро́складз на́стред варо́ша ве́лькі о́гень, руц то́то

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дзе́цко до о́гньа, най згóрі; бо дьа́бол ду́мал, кęд бу́дзе ве́лькі о́гень гóріц, же тóто дзе́цко дóраз згóрі. — А кęт царі́ца породзе́ла, на дру́гі дзень роска́зал цар на́стред варóша ве́лькі о́гень напра́віц. Дóрас катона́ці наноше́лі дре́во, а льęм цо почьа́лі о́гень па́чьіц, а тот чьа́рні дьа́бол прішол, сі́льно ве́лькі о́гень дóраз напра́вел так, же за йęдну годзі́ну ньę мож бу́ло а́ньі блы́ско ланц же́мі ґу тóму о́гньу досту́піц. Дал і царóві на зна́ньę, же уж о́гень барз ве́лькі напальęні. Пóшол цар ґу свóйęй царі́ці ґу посце́лі, ўжал тóто дзе́цко зоз йęй ру́кох, а царі́ца дóрас на пóлі ме́ртва оста́ла. Пóшол цар ґу о́гньу, ру́цел тóто дзе́цко дóстред о́гньа, а льęм му прішло на рóзум, же́бі так скрі́чьал: Бóже, най по пра́ўдзе бу́дзе! Кęт тóго дзе́цко мальу́чьке от пóпа доста́те, най дóраз у о́гньу попе́лом ста́ньę. А кęд йę мóйо, та най жі́ве оста́ньę!

А тот чьа́рні дьа́бол зати́кал царóві у́ста, же́бі так по пра́ўдзе ньę гутóрел, бо дьа́вол уж бул поріхта́ні зо свойі́ма слуга́мі, йаґ бі ца́ра ра́зом жівóго до пе́кла цага́лі. Альę так Бог дал, же тóму царóві прішло на рóзум, же́бі ше і на оста́тку на Бóга завóлал: йęден фе́рталь годзі́ні тóто дзе́цко мальу́чьке у о́гньу бу́ло, а вец анге́лі на ру́кі го ўжа́лі і так зашпіва́лі, же тóму дзе́цку Онуфрі́йа ме́но назва́лі. Ра́досні цар прискóчел так блы́ско о́гньа на трі крочьа́йі. Сцел дзе́цко з о́гньа ўжац, но ньę мог, бо ше на́ ньім ца́рскі шма́ті запальова́лі. Прікроче́ло дзе́цко два-трі крочьа́йі од о́гньа да́льęй. Ра́досні цар ўжал свóйо дзе́цко на ру́кі і так пóвет: То мой сін родзе́ні Ону́фрі! Зóбльęк ца́рскі шма́ті, льęм о́стал у ґа́чьох і у кошу́лы, на гóліх кольę́нох дóму і́шол, а тóто мальу́чьке дзе́цко на ру́кох ньęсол. А катона́ці ньęслі му шма́ті і йóго самóго провадзе́лі. Пóшол цар на кольę́нох аж до хі́жі, уві́дзел свóйу царі́цу льęм кус жі́ву на посце́лы. Гла́сно закрі́чьал: Кральі́це мóйа і же́но наймілéньша мóйа! Прі́ньęсол сом на́шо дзе́цко Онуфрі́йа! Дру́гі дзе́ці з вóду у це́ркві окресце́ні, а ца́рскі йęді́ні сін Ону́фрі на́стред варóшу ме́сто кресце́ньа о́гньом опальęні! — На тóті слóва льę́іво царі́ца ку́шьчік була почеше́на і так се́бе до розу́му ўжа́ла, же́бі на ўше памета́та.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

45. Віднайдене чесного хреста.

Бу́л йęден цар, а бул пóґан, барз гу́бел хрістійа́нскі ду́ші. А Бог допу́шьчел на́ нього ве́льку ка́ру, шіцко бул са́ма хра́ста. Кęт ше ру́шел,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

та на́ ньім пука́лы то́ті хра́сті, та з ньо́го креў і́шла. І ка́зал дохто́рох во́лац, да́ го лы́чьа. Дохто́ре прі́шлы і лычі́лы го і ныч ме ньę хасно́ва́ло. Гуторе́лы му, най позбе́ра хрістійа́нскі дзе́ці трі́ сто ду́ші, да йіх да поре́зац, та до йę́дней ка́дзі креў позбе́рац, та ше мо́же оку́пац у́ тей кре́ві. А во́н то зро́бел. Шіцкі мацéрі хрістійа́нскі дал ро́сказ, да́ ше зі́ду до ца́ра. І позбера́лы ше на фрі́шко, во́ны думалы то́ті же́ні, же́ йіх бу́дзе цар даро́вац; а́льę ве́чьар бул, до́к ше посходзе́лы, та йім ныч ньę робе́лы, а ра́но йіх ма́лы погу́біц шіцкі то́ті ма́лі дзе́ці. Альę ў но́ці ше йім прішны́ло, то́му царо́ві, на́й то ньę зро́бі, бо е́шчі му го́рше бу́дзе. Альę му гуто́рел глас з ньę́ба: На́й ше опі́га йę́дного проро́ка, цо́ ма ро́біц. А про́рок му гуто́рел, же́бі ті ньę гу́бел хрістійа́нскі ду́ші, за́ то ші та́кі раньові́ті, же́ ші поґа́нскі цар. Альę зро́п так, йак йа ці по́вем.—А цар прі́стал: Ро́б мі, йак ті знаш! Про́рок му гуто́рел: Ве́ріш йę́діно́го Бо́га і сі́на і ду́ха сйата́го, тро́йцу сйата́йу? І окре́сцім це та бу́дзеш хрістійан. — Та прі́стал на шіцко і гва́рел, же ве́рі Бо́га во Тро́йці. Та про́рок прі́ньęс во́ді, а цар ста́нул го́лі. І сі́пал во́ду на́ ньго і гва́рел му: Крешчьайęт сйа раб бо́жі. І йа́к ше во́да сіпа́ла з ньо́го, та почьа́лы хра́сті па́дац і о́стал здра́ві і кра́сні бул, йа́кбі ныі́да ньę́ мал ра́ні на се́бе. Та те́лі ві́дзел цар, же йęст ог і ве́рел го і дал по орса́ґу роска́зац, жебі ше хрістійа́нскі за́кон ньę гу́бел. І ходзе́лы по шве́це, препатра́лы, хто́рі йак наро́ді Бо́гу слу́жа. А то́ уж бу́ло трі́ сто ро́кі по Хрісто́ві. Та́ ше пі́тал цар проро́ка: Йа́к то бу́ло зос Хрі́стом? — А про́рок му гуто́рел, же́ го Жі́дзі забі́лы, а кріжі до же́мі закопа́лы. А ца́р то сцел гльę́дац і те́лі бул ден Жід, мал трі́ сто ро́кі. Та́ го цар во́лал, чі во́н зна за Хрі́ста? А вон гуто́рел: Йа ма́лі бул, йа́ то ньę́ знам. — А вон му гуто́рел Альę ші чьул от сво́йіх ста́ріх. — Альę Жід ньę́ сцел по́весц. І ца́р го дал до йę́дней сту́дны ру́ціц, док ньę по́ве, йа́к вон чьул. І бул за трі дны і кріча́л: Віцагны́це ме, та́ вам по́вем. — Віца́глы го зо́ сту́дны і вец гуто́рел: Хрі́ста забі́лы на́шо ста́рі, а кріжі закопа́лы до же́мі на то́гу імпера́цку го́ру до за́хот слу́нка. — І копа́лы йіх лью́дзе і на́шлы трі кріжі у же́мі, а́льę ньę позна́лы, хто́рі Хрі́стоў. Піта́лы ше проро́ка: Йак бу́ду знац, хто́рі Хрі́стоў. — Про́рок йім гут Прі́ве́це чло́ве́ка ньęмо́го, калы́ку, та́ го прі́ло́сце на́ кріж, та кęд оздраве́йę на хто́рім, то бу́дзе Хрі́стоў.— Положе́лы го на йę́цен, ньі́чь і на дру́гі — ныч; а на тре́цім ше о́звал, та гуто́рел: То Хрі́стоў кріж бул. І ньę́мі прегва́рел сам і оздра́вел. І кріш пріукраше́лы і лы до Йęрусалі́му до це́ркві го о́дньęсц. Са́м цар ше о́бльęк кра́шньę до шма́тох і по́шол ґу кріжу і дзві́гал го, а́льę ньę́ мох од же́мі го ру́шіц. Та гуто́рел: Йак Хрі́стос бул помуче́ні, а ньę́сол го на го́ру, а йа́ го ньę мо́жем а́пы ру́шіц од же́мі. І по́шлы по проро́ка та́ му гуторе́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

лы, же́ го цар ньę мо́же а́ны ру́шіц од же́мі. А про́рок гуто́рі: Хрі́стос бул змуче́ні, старга́лы з ньо́го шма́ті, го́лі бул. А цар ше о́бльęк до кра́сніх шма́тох; а́льę ва́й ше зобльę́че пара́дні шма́ті, та най так пробу́йę о́дньęсц. І ца́р ше зо́бльęк пара́дні шма́ті і ве́цкаль го льę́ко дзві́гнул і о́дньęс го до це́ркві йęрусалі́мскей. Там сто́йі і ньę́шка; і бу́ла ве́цкаль ве́лька пара́да і ві́дзел на́род, же́ то бу́ло пра́ўда зос Хрі́стом, дошвече́ло ше зо́с тім ньę́мім кальі́ком. І цар ві́дзел, же́ то бу́ла праўда і дал ро́сказ, да́ ше слу́жі хрістійа́нскі за́кон по шве́це, і от то́го чьа́су почьа́ло ше твардо́вац барз. Ньę шльęбо́дно бу́ло хрістійа́на гу́біц. І так тот цар ско́ньчел сво́йо ца́рство у хрістійа́нству.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. І, ст. 139—140, ч. 156—157.

46. Марія покутниця.

Кęт ше пойаве́лі то́ті трі кре́сті, що Константі́ньска Йęле́на царі́ца вікопа́ла, ньę зна́лі, а́ны ньę мо́глі по́знац, хто́рі Хрі́стоў кріж. Пріходзе́лі хо́рі і льęга́лі на то́ті кре́сті, от хто́рого бі кре́ста оздраве́лі, та тот бі бул Хрі́стоў кріж. А йак уж візна́лі, хто́рі Хрі́стоў кріж, одньę́слі го ву́ка до це́ркві, поставе́лі го на́стрет це́ркві і так ґу ньо́му і́шол ве́лькі на́род: на́предз од бльі́жей, йак ше розглаше́ло і по дальшім орса́ґу, насходзе́лі ше льу́дзе ве́льо до ґалі́йі те́льо, же йіх бу́ло штірі е́зрі.

Бу́ла там йę́дна кра́сна дзі́ўка, ньę і́шла, же́бі кре́ст увідзе́ла, льęм за́ то і́шла, що там бу́лі хло́пі, а́бо леґі́ньę, так сце́ла, же́бі зоз ка́ждім спа́ла. А йак треба́ло зоз ґалі́йі схо́дзіц, пі́тал корма́нош пеньę́жі о́д ньęй; а во́на так гва́рела, же ньę́ма пе́ньęжі, а́льę кęт сце корма́нош, бу́дзе і з ньім спац. — Корма́нош ше зрадо́вал, бо була барс кра́сна. А йак по́шла ґу тей це́ркві, дзе ші́цкі льу́дзе і́шлі крест ві́дзіц, і во́на по́шла, же́бі Хрі́стоў крест увідзе́ла. Ішче бу́ла дальę́ко от це́ркві, йак з ньу руце́ло го́ре по́верх ші́цкіх льу́дзох. А во́на на дру́гі раз заш ше прібльęже́ла, же́бі крест увідзіц. Заш йęй так одруце́ло, же льę́во стану́ла. Відзе́ла, же ньę мо́же дойсц, же ше йęй ньę́да, по́шла на пі́йац, купе́ла се́бе трі ма́лі хльę́бі, а по́шла до пусті́ньі, бу́ла с ті́мі хльęба́мі задово́льна до седе́мнац ро́кі. А вец прі́шла на но́во ґу тей це́ркві, барс ше модльę́ла, же кęд бі да́йак да́кус Хрі́стоў

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

крест увідзе́ла. Стану́ла про́сто дзве́рох, те́льо сла́ва, же крест увідзе́ла. І по́шла ґу мо́рйу, барс ше модльеła то́му корманошо́ві, же́бі йу преве́зол. І по́шла за мо́рйо до пусті́ны, бу́ла там седе́мнац ро́кі. А кęт прі́шол ве́лькі пост, та́кі бул обі́чьай у тей це́ркві, же от поклóпней стре́ді росходзе́лі ше попо́ве, ка́жді се́бе на сво́йо ме́сто, дзе мал одредзе́не, да сам по́сці. Пороскла́дал йім тот найста́рші на грома́ткі льęньчі, а́бо смо́кві, а́бо пасу́лы, ка́жді сво́йу грома́тку ужал; розі́шлі ше по пусті́ны, хто́рі ка́дзі знал. Йęден по́шол аж за мо́рйо, ше́днул до сво́йęй хі́шкі і там ше мо́дльęл. На́раз оба́чел, же там на бре́гу хто́шка сто́йі, а́льę кус ві́шше от каме́ньа. Сцел ше йęй опі́гац, хто ші? — А во́на, то́та Марі́йа, прегваре́ла: Дай мі дайа́ку шма́ту, бо сом го́ла. — Дал йęй шма́ту тот пано́цец зо се́бе і по́шла ґу ньо́му, та так му гуторе́ла: Бу́дзем ше сповéдац прет то́бу, а́льę най ці по́вем, же́біш бул тва́рдей ві́рі, до́брого зако́на, бо йа ці бу́дзем ші́цко гуто́ріц, же йа ньę бу́ла та́ка, же сом ма́ла свойо́го чловéка, а́бо свойо́го йęдно́го фрайęра і бул мі та́кі дзень і та́ка поц, цо сом ве́цей, йак сто хло́пох пременьęла; та же́біш померко́вал на се́бе, бо ті хлоп, а йа же́ньска, жебі ші ше на́ мньę ньę наона́чел. — Йак йу вісповéдал, зо́брал ше, по́шол до це́ркві, а Марі́йа воста́ла з ге́ўтей стра́ні мо́рйа. А йак пре́шол рок, дочéкал йу тот пано́цец прі мо́рйу, а во́на пре́шла по су́ху зо свойі́ма нога́мі; дал йęй прі́чьасц, по́шла на́зад Ма́рійа, йак з ві́тром одльęце́ла. А о трęці рок по́шол тот поп у ве́лькім по́сце заш по́сціц, по́шол на то́то ме́сто, а Марі́йа уж бу́ла ме́ртва. Чьу́вал йу там йęден жвір, а йак тот поп по́шол там, а тот жвір віко́пал гроб зо свойі́ма пазурамі у йęднім каме́ньу, там йу захова́лі; а йак прі́шол тот поп с тей стра́ні мо́рйа, справел йęдну кньі́шку, спі́сал йęгіпецкей Марі́йі жі́гійę.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

Паралелї: Др. І. Франко, Апокріфи і леґенди з україн. рукописів. Леґенди про святих. І. ст. 266—288: Житіє Марії Єгиптянки (два варіянти). — Hermann Knust, Geschichte der Legenden der h. Katharina von Alexandrien und der h. Maria Aegyptiaca nebst unedierten Texten, ст. 103—346. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія и разсказы, ст. 132—133, ч. 30.

47. Марія убийниця. А.

Бу́ла йęдна же́на і бу́ло йęй ме́но Марі́йа. Во́на ма́ла йęдно́го сі́на, та зоз ньім спа́ла. Ве́цка тот сін у́мар, во́на ньі́ґдзе, ньі́ґдзе ньę

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ішла, да йу ныхто ньę відзі, же вона будзе мац дзецко от свойого сіна. Вецка вона мала дзецко, та го загубела, йак ше народзело. Положела го до йęдного древеного суда та го пушьчела до йęдного йарку. Та ше тото задавело. Вецка то льудзе відзелі, же вона там дзецко пушьчела, та ўшадзі по валальę за ньу бешеда була Вецка вона ше барз ганьбела, та предала свойо добро, цо мала. Мала там кушьчік худопкі, та попредала та себе надумала, же да вона пойдзе даґдзе дальęко, бо ше ту ганьбі. Но вона вец ше зобрала та ішла. Дошла ґу морьйу та шедла на ґалійу і вецей льудзе там шедзелі. Йак дошлі наштред морьйа та з ныма ґалійа станула. А тот чловек, цо на ґалійі комендірал, та барс ше зльękол, же цо з ныма ґалійа станула. І шіцкі ше барс позльękалі і барс ше модльęлі, да ше з ныма ґалійа руші. Ґалійа ныч, льęм стойі. Стала тота ґалійа з ныма за трі дны і за трі ноці. А тот чловек, цо з ньу комендірал, так уж вістал, же мушел заспац. Та прішол ґу ньому ангел у сну, та му гварел, же ше ґалійа ньę руші, доґод тоту жену до морьйа ньę руці, цо йęй мено Марійа. Та ше му ангел казал пітац, же да ше опіта, хторей мено Марійа, бо вон ньę знал. І тот чловек йак ше зобудзел, станул та себе дума, же ше будзе пітац, хторей мено Марійа. І вон ше схільęл ґу тей жені, цо йęй було мено Марійа, та ше йęй пітал: Поведз мі, жено, хторей мено жені ту Марійа, бо мі ангел гварел, да йу руцім до морьйа. — А вона му гварела: Мньę мено Марійа. — А вон ше йęй пітал: Тебе? Та йу саповал руціц до морьйа, та йęй дал чьамец, же най ідзе на тім чьанцу, дзе йęй вода одньęше. А вон йак чьамец откапчьал та йу положел на чьамец, та йęй гварел, же іц, дзе це вода одньęше. Пошла мало дальęй на воді та ше з ньу чьамец горе бздом обрацел, та пошла до спотку до морьйа.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

48. Велика грішниця. Б.

Була йęдна барс красна і богата жена, а мала і свойого чловека, льęм же го ньę сцела, вельо баржей льуцкіх прівольęла. Булі у тім валалы, льęбо у варошу, барз вельо катонаці і офіціре. А тота жена богага і барс красна, барз йęдного офіціра польубела; ўше ґу ньому на ноц отходзела. Охабела свойо дзеці і свойого чловека, а чловек бул барз добрі, шіпко знал, льęм йęй ныч ньę гуторел. А тога жена йак ўше ґу тому офіціро́ві ходзела, так го модльęла, чі вон бі йу ўжал за жену, та вона бі свойого чловека отровела. Офіцір на то отповед ў ноці,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

док спáлі на посцéлі, же вон йу вéжньę. Кęт пóшла дóму тóга жéна, та чловéка отровéла. На дрýгу ноц пóшла ґу тóму офіціpóві, так ше му похвальęла, же вóна уш чловéка ньęма. І піта ше тóму офіціpóві тóта жéна, на дрýгу ноц заш на посцéлі: Чі ві мньę, пáньę, вежньęце за свóйу жéну? — А тот пан офіцір уж ньę знал йак, так йęй отпóвед: Йá бі це ўжал, бо це льýбім, бо ші на мóйу дзéку барз міла. Альę ті маш двóйо дзéці, тó бі мньę бýло од мóйіх войęмскіх пайтáшох за вéльку гáньбу, же сом ўжал жéну, цо ма двóйо дзéці. Повéдлі бі мі, же бáрем гочь дáкус ньę бýла бі тáка міла, льęм най двóйо дзéці най ньęма. — Опітáла ше тóта жéна офіціpóві ішче раз на посцéлі: Чі ме, пáньę, вежньęце, кęд ньę бýдзем мац тóті двóйо дзéці? — Пан офіцір, док прі ным бýла, так йęй отпóвед, же вон бі йу ўжал, льęм най ньęма тóті двóйо дзéці. Кęт пóшла на рáно тóта жéна дóму, а йęй дзéці ішче спáлі на посцéлі, двóйо ўйęдно, йак двóйо голýпкі; йęднóму бýло пéйц рóкі, а йęднóму бýло трі рóкі. Тóта жéна, цо ґу офіціpóві нá ноц ходзéла, ўжáла нож і так фрішко тóті дзéці обідвóйо порезáла, порезáла і сáма погребáла. Ньę гльęдал йу ныхто, цо то бýло, а льęбо йак було. Пóшла радóсно тóта жéна ґу офіціpóві, за шійу ше му окльучéла і так му гуторéла: Уж йа, пáньę, уж йа бýдзем вáша жéна. — А тот пан офіцір, уж йу візнал дóбре, же йáка вóна і цо вóна за жéна. Так йęй нáраз отпóвед: Уж йа тéбе нá ўше ньę сцем, áньі дньęшка, гóчь біш бýла ішче і заш крашша, йак ші тéраз; доґ бі ті ше погньівáла, та біш і мньę отровéла, áбо зарезáла. — Опáтрі тóта жéна, сáма тéраз, же цо вóна наробéла пре фрайęра. Мóгла вóна у свóйім богáству трімац свóйо дзéці, свóйого чловéка і фрайęра. Банýйę барс, чьом так цéшко согрішéла. Ньę цéшко йęй, цо чловéка отровéла, льęм йęй цéшко, же тáкі дзéці крáсні, млáді, одруцéла, порезáла, а офіціpа за свóйого мýжа ньę достáла. Пóйдзе вóна ішче раз до тóго пáна офіціpа: Кęд ме, пáньę, ньę сцéце за свóйу жéну, а ві мньę вежньіце, йак сце мньę і до тéраз брáлі на кáжду ноц за свóйу фрайęрку. — А пан офіцір ше обрáцел, та так гвáрел: Іц ті, кýрво, гéтка, ньę вóлаш ті ше ішче áньі дóбра фрайęрка. Йęст то і вéцей тáкі жéні, цо сцу буц другóму фрайęркі, свóйіх мýжох мáйу, а ньę поотроўйáйу і свóйо дзéці мáйу, та ньę одруцáйу. Ньę ідз вéцей ґу мóйęй посцéлы, бо кęт це увідзім, та йа пі зо свóйу шáбльу глáву одрýцім; а ті бі ше за мáлі чьас і на мньę погньівáла, та бі ші ме отровéла áбо зарезáла!

Пóшла тóта жéна от пáна офіціpа, áньі там ньę препоцовáла. Ньę сцéла пеньęжі, цо йęй пан офіцір дáвал, йак другі раз з дзéкі ўжáла. Ньę пóшла áньі дóму до свойóго; охабéла свой дом, пóшла до швéта шірóго. Ішла вóна скітайýці, дóшла аж ґу мóрйу; тéльо пеньęжі мáла, цо бі сéбе ґалійу поотплацáла. Кęд ґалійа прі крáйу стáла, а тóта жéна

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

так ше запіта́ла: Кęльо тре́ба за ґалі́йу пла́ціц? По́йдзем с та́мтей стра́ні мо́рйа, кęд бі сом те́льо пеньęжі ма́ла. — Порахо́вал пан корма́ньош, цо йę на ґалі́йі: Тре́ба, же́но, пла́ціц пейдзе́шат форі́нті. — Те́льо же́на пеньęжі ма́ла, та до ру́кох пан корманьошо́ві да́ла. Во́шла до ґалі́йі, та та́кой шеда́ла, од ве́лького стра́ху, цо ро́біц, ньę зна́ла. Ру́шела ґалі́йа кус да́льęй от кра́йу, уж да́льęй ньę по́йдзе, та́кой ше мурйа́йу. Сто́йа позльęка́ні два дньі і два но́ці, а ґалі́йа з ме́ста ньі́ґдзе ньę отхо́дзі. Льęгнул пан корма́ньош од ну́жді, же́бі да́кус за́спал, да ше му прішньі́йę, чьом ру́шіц ґалі́йу ньę мо́же. А на́рот сі́льні ше́дзі на ґалі́йі, йęдні пла́чьу, а дру́гі ше ва́дза с корманошом, же цо йіх затрі́му́йę, же уж льу́дзе ньę бу́ду мац хльęба, та йім од гла́ду на ґалі́йі по́мрец тре́ба. — А йак корма́ньош за́спал, та ше му прішньі́ло, же да по́йдзе ме́дзі льу́дзі, цо ше́дза у ґалі́йі, та ше му прівідзі, хто́ра грі́шна ду́ша, та най йу ула́пі, а до мо́рйа най одру́ці, до́раз ґалі́йа по́йдзе са́ма, ка́дзі йу з льу́дзмі тре́ба.

Ста́нул пан корма́ньош, прехо́дзел ше поме́дзі льу́дзі, цо ше́дза ў ґалі́йі, а пі́тал ше: Пове́цце мі, льу́дзе, хто́ сце та́кі грі́шні? — А то́та же́на до́рас ше прі́позна́ла, же во́на найгрішньęйша і шіцко корманьошо́ві віпріповеда́ла, йак согріше́ла. А корма́ньош ньę сцел йу ру́ціц до во́ді, бо йу сано́вал за́ то. Ві́дзел йу, же йę зльęкну́та, а ві́дзел і же йę барс кра́сна же́на; так йęй по́вет тот корма́ньош: Йа це поу́чім, же́но! Йęст ту йęден ма́лі чьа́мец, йа ці го дару́йęм, ше́дньі на́ ньго та іц, ка́дзі це во́да одньęше. Кęд бу́дзеш мі́рно ше́дзіц, та ше чьа́мец ньę преу́ра́ці. По́йдзеш жі́ва ґу дайęдно́му кра́йу, та з ньо́го ві́йдзеш, та так іц з Бо́гом по сво́йęй дра́гі, а чьа́мец о́хап прі кра́йу; за ко́го бу́дзе потре́бні, та най се́бе го ве́жме. — І то́та же́на до́рас стану́ла і ві́шла з ґалі́йі во́нка, а пан корма́ньош отка́пчьал тот ма́лі чьа́мец од ґалі́йі. То́та же́на ше́дла на тот ма́лі чьа́мец і ўлапе́ла тот ланц до ру́кі, же бу́дзе ісц на тім чьа́мцу, ка́дзі йу во́да одньęше; і́шчек льęм цо ше́дла, а́ньі ньę подзекова́ла корманьошо́ві, же йу так до́бре пора́дзел — так ше задаве́ла зос тім ма́лім чьа́мцом, так по́шла до спо́тку, йаґ йęдна ве́лька шекęра. А то́ті льу́дзе, цо на ґалі́йі шедзе́лі, шіцкі відзе́лі, барс ше чьудова́лі, же та́ку кра́сну же́ну зос чьа́мцом до спо́тку до во́ді грі́хі упа́глі. А ґалі́йа до́раз руше́ла ше і по́шла са́ма; фрі́шше і́шла, йак прет тім гочь кęді, кęт по мо́рйу ходзе́ла.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

Паралелї: П. Чубинскій, Труды, I, ст. 182—183. — Отся леґенда вяжеть ся в деяких варіянтах із попередною про Марію покутницю та з дальшою про кровосумішника.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

49. Як син оженив ся з матерею. А.

Бул йеден пан старі і ужал дзіуче йедно за своїо. І вон тото дзіуче потховал вельке, а своїо дзеці ньеę мал ньіґда. Того пана ґоспоďьа умарла — а вон бул богаті — і тото дзіуче, йак вельке вірослo, що ше могло оддац, сановал дац другому, альеę сам надумал, да го вежньеę за жену. І вон з ньім рок жіл, с тім дзіучецом. І вона мала дзецко; альеę вон ше ганьбел, бо вон старі бул, же майу дзецко і так ше згварел зо своїу жену, да вони тото дзецко пушчьа на воду, да справуйа йедну ладічьку, да дзецко ідзе долу водом. Альеę того дзецка мац барс плакала, же йак вона го пушчі? Альеę кед мушела. І тот пан, док пошол дац ладічьку справіц, а вона зо златіма ньіткамі златі слова вішівала. Шіцко так вішіла, йак вона ше до того пана достала, йак вона ше ў ньго віховала і за жену му була дана; йак тоту кошульку вішіла, до ладічькі положела, жебі то пан ньеę обачел і тоту ладічьку долу водом пушчелі. — І троме галаше йу улапелі і так згварйалі, хторого то будзе, що на водзе відзелі. І кед вони ладічьку отворелі і там красне дзецко увідзелі, йеден так гуторел: Йа го ньеę сцем, йа мам досц дзеці. — Другі гварі: І мньеę го ньеę треба. — А треці гварі: Мньеę го треба. — І вон дзецко дому одньес і того хлапца себе потховал і трімал го до петнац рокох. Хлапец бул барз учені і барз вімудровані. І тот му так чловек гуторел, що го потховал: Ну, мой сіну, уш ші вельки, уш сом це дост трімал; тераз можеш пойсц сам зо собу; уш ші вельки, уш ші шмелі.

І тот хлапец дальеęко ше оддальеęл і ходзел вон два рокі по швеце. І вон пошол до йедного вароша і там ше пітал ноцовац. І вони му ше так пітали, що вон за йеден? — А йа широта барз жалосна, бо йа оца, мацер ньеę мам, а за родзіну ньеę знам. — І вон ше йім так віпітовал: Що йест у вашім вароша нового? — А вони му так гуторелі: Йест у нас барз вельке нове, бо ту йест йедна млада ґдовіца, що йеę млада, а барз красна, що йеę у вароша пари ньет. І пітайу йу дванац леґіньеę, альеę гат ньеę може пойсц, льеęм за йедного: альеę кед бі йу кажді сцел! І вона відзела, же вони себе осудзец ньеę можу, та йім сама осудзела і так йім гуторела: Но, йа відзем на високу хіжу, хтора йеę на два кондіґнаційі; ві будзеце шіцкі стац на жемі і будзеце трімац горе руки, а йа руцім йаблуко; хторому спадньеę до руки, того йа будзем. — То тоті льудзе пріповедалі леґіньові, дзе вон ноцовал. І вон себе так надумал: Пойдзем і йа патріц, да йа відзім, йак то будзе. — І вон кет пошол і там шіцкі тоті дванац леґіньеę тримали горе руки. Вон побех і сам

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ру́кі дзвігнул го́ре, да відзі, ко́му йа́блуко спа́дньę. А то йаблу́ко спа́дло само́му йо́му. І то́ті ше барс позльęка́лі, ге́ўті леґіньę, же чьом йо́му спа́дло, а ньę нам. І так то́та дзіўка ньę мо́гла буц с тіх два́нац а́ньі йę́дного же́на, льęм муше́ла буц то́му ле́ґіньові, бо так са́ма о́судзела. І так до́лу зішла і зос тім ше леґіньом повінчьа́ла; а тот ле́ґінь ўша́дзі то́ту ладі́чьку зо со́бу но́шел, цо го у ньęй о́цец-мац до́лу во́дом пушче́лі. Так во́ні жі́лі йę́дно два, трі меша́ці. І вон заш ше одда́льęл до льęса на ло́ві, а во́на се́бе так дума́ла: Па́льę, от кę́ді йа ше з ньім зішла, ньі́ґда сом ше му ньę опіта́ла, же цо йę за йę́ден, а́ньі сом ньі́ґда то́ту ладі́чьку ньę опатре́ла, цо вон у ньęй ма! І кęд во́на ладі́чьку отво́рі, на́шла там то́ту кошу́льку вішіва́ну зо златі́ма слова́мі. І во́на то́ті сло́ва почіта́ла і барз заплака́ла і ру́кі залама́ла, же то́ті сло́ва во́на са́ма вішіва́ла, та же то вон йęй сін, а ньę муж. І во́на го льę́дво до́му чека́ла. І ка́дзі го обаче́ла, же до́му і́дзе, барс плака́ла і о́пред ньо́го барз бежа́ла і так то́ті сло́ва віпоміна́ла: Сі́ну мой і му́жу мой! Сін ті мі, бо сом це родзе́ла, а муж ті мі, бо сом ше с то́бу вінчьа́ла. — І так барс плака́лі, же та́кі ве́лькі гріх зробе́лі і та́кой ше росста́валі. Вон ше барс бал то́го гріха, же з мацę́ру ше повінчьал і так се́бе ду́мал: Йа́кбі йа ше мо́гол віпокуто́вац? Одда́льęл ше до йęдно́го манасті́ра і у тім манасті́ру во́лал ше сйашче́ньік: преосйашче́ні Са́ва. Вон по́шол ше ґу ньо́му сповę́дац і сйа́шченьік му так гуто́рел: Кę́д бу́дзеш поку́ту то́ту ро́біц, та ці Бог про́сці гріх, хто́рі ті наро́бел! І вон по́шол до преосйашче́ного Са́ві до́му і спра́вел му йę́дну хі́шку, цо ше льęм сам до ньęй зме́сцел і до тей хі́шкі го за́мкнул, та му так гва́рел: тот кльу́чік одньę́шем до во́ді ру́ціц, та кę́т ше кльу́чік ўра́ці го́ре, та ці Бох про́сці гріх; а кęт ше ньę ўра́ці, те́ді ці ньę про́сці. — І преосйашче́ні Са́ва по́шол ґу во́ді і ру́цел кльучь, а́льę ше ньę ўра́цел, бо там бу́ла ве́лька рі́ба, та тот кльучь прельі́ґла. Вон бул у тей хі́шкі йę́дно два-трі меша́ці, ньę йęд, а́ньі ньę піл, льęм ше барз Бо́гу мо́дльęл і пресйа́ті Богоро́діці, да му бу́ду у по́моці. Раз лапа́лі гала́ше рі́бі і улапе́лі то́ту ве́льку рі́бу і так удесе́лі то́ту і́сту, хто́ра кльу́чік прельі́ґла. То рі́ба бу́ла барз ве́лька, гат тоту рі́бу худо́бні пла́ціц ньę мо́жу, та йу понука́лі до бога́тіх па́нох. Гат удесе́лі пойсц до преосйашче́ного Са́ві. І так йу пону́клі: Чі купі́це ве́льку рі́бу? То ше піта́лі слу́жніці. — А служні́ца йім там гуторе́ла: Прічека́йце, док ше сйашчено́му опі́там. — І преосйашче́ні Са́ва ві́шол во́нка, ка́зал то́ту рі́бу ўжац і роска́зал служні́ці, же́бі на полудзе́нок прігото́вала. Кęд во́на то́ту рі́бу очі́сці і роспа́ре, на́йдзе там йę́ден кльучь. — Вон ше до́раз осе́тел, же то тот бу́дзе, цо ньім хі́шку за́мкнул. І вон то́го одо́мкнул і то́го ме́ртвого на́шол; уж бул ме́ртві, бо ве́льо по́сцел за тот гріх, цо з мацę́ру ше

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вінчьал. І тот мертві сйаті остал, а дньєшка йє поховані у Царіґраду; над його гробом оправені манастір і хто там пойдзе ше помодльиц над його гроб, каждому йє гріх прошчені.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

50. Як кровосумішник став папою. Б.

Бул йєден цар, а мал барс красні двойо дзеці: йєдного сіна і йєдну дзіўку; такі були обідвойо красні, що бі може буц у шіцкім орсаґу кращі двойо дзеці ньє були. Дзіўку вельо паньскі сінове пріходзелі нітац, цобі йу сцелі за жєну. А цар одвітовал каждому паньскому сінові: Йа свойу дзіўку ньє-дам; ньіхто мі ньє заповеда, йа заповедам і над другіма народамі. Так сом надумал, же мойо дзеці так найкращі у шіцкім орсаґу ньє буду роспаровані; будзе мойа дзіўка мац за чловека свойого брата.

Тоті двойо дзеці, вони ше барз одмагалі. Рок були ўйєдно, а ньійаке медзі собу зле ньє спознали. А кед були два рокі ўйєдно, а тота дзіўка породзела од брата, дзецко достала. А тото дзецко було хлапец. І вони двойо, брат і шестра, льєпше знали, же то гріх, же вони ўйєдно дзецко мали, йак цо йіх оцец, бо йіх оцец ньє пріпознавал за гріх, кед йіх нагнал, да ўйєдно жійу. Уж вони ше двойо, брат зо шестру, льєпше порадзелі, же да ше так розіду, жебі ше ньіґда ньє відзелі. А тота дзіўка барз заплакала, так братові отповедала: Ідз, брату, ті шірім швєтом, бо йа бі сама пошла, альє йа по швеце ньє ходзела, ньє пробовала, та йа ше бойім, чі йа заш даґдзе ньє настрадам. — А йєй брат ше пріобецал, же пойдзе; так будзе, шестро, барз добре: ті зостань у одовім дворе, а йа пойдзем по шірім швеце, аньі ме с пісмом ньє гльєдай, аньі ше за мньа ньікого ньє запітай, а сама так патрі, йак найльєпше можеш. А ішче ше за йєдну ствар знова порадзелі: йаґбі тото дзецко от себе отпровадзелі. А його шестра, а того дзецка мац, так гуторела: Пушьме го на воду, йак пушчьела дакєді мац Мойсейа. А ті, брату, іц дораз до шірого швета. — І брат ўжал тото мале дзецко на свойо руки, та го кус потрімал і побочькал го, положел го до кольіскі, а зо свойу шестру руку ўлапел і так ше розішлі. А шестра, того дзецка мац, оправела тото дзецко до йєдней малей ладічькі, альє го на воду ньє пушчьела, бо ньє шьмела. Ньє рада бі була, жебі ше тото дзецко у воді задавело, льєм відзела, же там дальєй галасі рібі лапайу. Зашла

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тамаль і положела тоту ладічьку ґу воді, ґу крайу, а сама ше скріла, жебі увідзела, що рібаре с тім дзецком буду і йак буду. Кед го зосцу забіц, а йа го ньę дам; кед го радо вежньу, а йа прідзем дому, та ше будзем модлыіц за свойо гріхі Богу небесному. — Док тота дзіўка кушьчік дальей отступела, прішлі там галасі, увідзелі тоту ладічьку, а йеден ше розбег і пошол, бо думал, же пеньежі. Ўжал тоту ладічьку зос тім дзецком, та сцел руціц до Дунайу. Побегла тота дзіўка царска, та йіх барз модльела, же най го ньę одруца, альę най го вежньу. А другі ше подньал галас, же вон го вежньę, бо його жена льем ўчера уродзела; альę кęт повеш, йакім начіном тото дзецко ші достала? Альę мньę ньę треба твойо гріхі, жебім знал, йак ші тото дзецко погльедала, льем спіш на йеден папер і заші до йедней красней рęнді. Кęт ше твой сін віхова, жебі знал, хто му оцец, або мац, бо йа худобні галас, йа го ньę за то вежньęм, же мі го треба; уж йа мам пейц дзіўчьата, а шестого хлопца, йęст мі хто пойęсц хльеба. Льęм го за то вежньęм, же ў нас такі закон тераз настал, же котра жена породзі двох хлапцох, та йіх вежньу обідвох до школі за попох, та за тебе, жено, добре будзе, бо ті тото дзецко ховац ньę будзеш, а за мньę добре будзе, же прі твойім мілім сінові і мой сіночьок попом будзе. — Так тота дзіўка уробела, ўжала пірко і йеден папер, опісала шіцко свойо жітійę, хто тому дзецку дыідо і баба, хто тому дзецку оцец і мац і хто у варошу йакім паном бул і на остатку тот варош по імену до того пісма запісала. Зашіла до йедней красней чьарней, гадвабней рěнді, положела тому дзецку на шійу і побочькала го, прідала го галасові і так му поведла: Най це зоз ньім Бог оцец небесні поблагослові.

Галас пошол з велыіку радосцу ґу свойęй жені і так йęй повед і так йу поцешел: Нашол сом, жено, йęдного мальучького хлопчічька от царского роду, от царскей дзіўкі; вежмі го на свойу посцель ґу свойім першом, а йа пойдзем пойавіц ігуменові, же ші породзела двойо дзеці, обідвоме хлопці. — Жена тото дзецко прійала на посцель ґу свойому, дораз ньę познала, хтоpэ йęй родзене, бо ше сподобало йедно ґу другому, льęм по тім познала, же тото дзецко мало на шійі тот чьарні обрашчьок обешені; а чловек ше зобрал і пошол ґу ігуменові і пойавел: Паньę оче пресвітлі! мойа жена даскęльо дні двох хлапцох породзела. Кęд бі сце йіх моглі до школох ўжац, барз вас крашньę мойа жена поздравела, бо мі, оче пресвітлыійші, ішче пейц дзіўчьата дома маме, так бі сме вас барз умодльалі, да будзеце такі ласкаві, да приміце тоті нашодзеці за послужітельох до свойого манастіру. — Барз йіх радо прійал тот пресвітлі паноцец, запісал себе на свой папер і так гуторел тому чло-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

веку: Кęд бу́ду мац то́ті дзе́ці трі ро́кі, та йіх прінъęшęце предо́мньę, а йа бу́дзем от трох ро́кох за́ ньіх заступо́вац, бу́дзем ві́дзіц, йак ще бу́ду хо́вац і пошто́вац.

По́шол чло́век до́му, по́вет сво́йęй же́ні то́ту радо́сну похва́лу; а жęна то́ті двойо дзе́ці до ро́ка свойі́ма першамі раньę́ла, а йак пре́шол рок, йаґ мо́гла, і́шче за́ два ро́кі, так йіх опхова́ла, а кęд бу́ло дзе́цом по́ трі ро́кі, обльę́кла йіх до чі́стіх шма́ткох, а тот хла́пчік, ко́трі ньę́ бул йęй родзе́ні, то бул ші́цкому наро́ду за чьу́до му́дрі і воспіта́ні. Прidáла му то́та худо́бна мац тот чьа́рні обра́шчьок на ші́йу і так му гуторе́ла: Сі́ну мой мальу́чькі! Ньę зньі́май тот обра́шчьок чьа́рні ньі́ґда зо сво́йęй ші́йі, бо кęд го зньę́йęш, та до́раз у́мреш! Бо ньę сцéлі то́ті худо́бні льу́дзе, же́бі тот хла́пец за мальу́чька знал, од йако́го покольę́ньа і от йако́го гріху похо́дзел. Альę тот хла́пец барз бул у сво́йім розу́ме воспіта́ні, та барз до гла́ві на тва́рдо ула́пел, же ньę тре́ба тот обра́шчьок зос ші́йі зньац. І так отпове́дол сво́йęй мацéрі, бо вон ньę знал, же то ньé йо́го родзе́на мац: Ма́мо мо́йа, так йа вас послу́хам, же бу́дзе на́ у́ше тот чьа́рні обра́шчьок на мо́йęй ші́йі. — Улапе́ла йіх мац за ру́кі, тіх двох хла́пцох і одве́дла йіх до манасті́ру і прidáла йіх там, дзе бу́лі і́шче дру́гі два́нац паноцо́ве. І по́шла то́та мац до́му, а барс ше модльę́ла, кęд бі льęм Бох дал, да ше мой хла́пец за по́па вішколу́йę; а тот дру́гі, цо сом го льęм прійа́ла, гочь бі а́ньі ньę́ бул по́пом!

А кęт то́ті дзęці доступе́лі до дзешато́го ро́ку, зо ші́цкім тот хла́пец, цо бул найдзе́ні, так ше одлу́чьел од геу́то́го хла́пца, же мог ві́дзіц гочь ко́трі чло́век, цо ньę́ бул уче́ні, же с то́го хла́пца бу́дзе поп льę́бо йę́ден му́дрі пан. А тот дру́гі хла́пец ньę мо́гол до сво́йęй гла́ві ньі́чьо́го поучьено́го ула́піц. Почьа́лі ше то́ті хла́пці дво́ме барз ньęмі́ріц. Тот ньęучье́ні кęт по́шол до́му, а то́та йо́го мац ньę́ льęм да му розу́ма додава́ла, а́льę му те́льо пове́дла: Кęд ві́дзіш, сі́ну, же ше так барз до́бре у́чі, по́ведз му так: Гочь ті ше, Йаньі́чьку, до́бре у́чіш, ньé бу́дзеш поп, бо ті ньę́ маш а́ньі о́ца, а́ньі ма́цер, ті ньę мой брат родзе́ні, ті льęм прі во́ді у ла́ді найдзе́ні. — А тот хла́пец льę́дво дочье́кал, йак бі го мал чім найба́ржей ублыжо́вац, по́шол до манасті́ру ґу геу́то́му хла́пцу, йа́ґбі ґу брато́ві; а́льę од ньę́шка а́ньі го бра́том ньę поволу́йę, льęм му гла́сом гуто́рі прет ші́цкі́ма, йак йо́го мац научье́ла. Ге́ўтот хла́пец барз му́дрі і барз застара́ні поце́рпел то́му ньęдобро́му хлапцо́ві і́шче се́дем ро́кі. А кęт сту́пал тот воспіта́ні хла́пец до осемнасто́го ро́ку, мо́дльęл найстаршо́го пано́ца і ге́ўтіх ші́цкіх мла́тшіх пано́цох, же́бі прі ньім прімодльę́лі і же́бі бул от то́го манасті́ра отпушчье́ні, бо ві́дзел, же уж да́льей ньę мо́жу у́йę́дно буц. Йак то учьу́лі паноцо́ве, так на́ то

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

отповедáлі тóму поученóму хлапцóві: Мі отпушчíме геўтóго хлáпца ньę поученóго, а ті зостáньęш нá ўше з нáмі. Ну, áльę тот хлáпец барз бул мýдрі і каждóму поньíжні. Ішче раз йіх мóдльęл, жéбі го отпушчéлі: бо йа знам і прінóзнам, же і так зá то барз дóбре, кęд ме йóго óцец і мац тéльо прітульęлі; бýло бі йóго оцóві і мацéрі ўше за тім цéшко, же начь мньę віховáлі? Йа йім зá то дзекýйęм і пребачьýйęм. Йа так мóдльім, най йіх дзéцко остáньę ту во манастíру, а мньę отпýшце, йа мýшім пойсц по шірóкім швéту. — Відзęлі нá то шіцкі двáнац паноцóве, же вон барз мýдро гутóрі і так ше порадзéлі, же льęм да го отпýшьчьа, кęт сам надýмал, да пóйдзе. Заплáцме му пеньęжі тéльо, жéбі мал, дóк ше дáґдзе ньę прістáві. — Ньę сцел тот хлáпец ньійáкі пеньęжі, льęм йіх мóдльęл, кęд бі сцéлі, да му дáйу дайакóго кóньа, да ньę крáчьа на свóйіх нóгох по швéце, áльę бі пóшол на коньóві. — Дáлі му кóньа, побочькáлі ше з ньім шіцкі, кéльо йіх там бýло, а тот хлáпец рýшел ше с плáчьом до дрáгі, бо за то ше с плáчьом вібéрал, же знал, же уж ньęма дзе свóйу глáву на бізóўне мéсто положіц.

І рýшел ше на свóйім коньóві з валáла на вáлал, а тот обрáшьчьок чьáрні, цо на шíйі мал, ньíґда го ньę зньíмал, льęм го на тéльо зньал, дóк ше поумíвал, заш го на нóво на шíйу положел. Скітайýці шірім швéце, дóшол до тóго варóшу, дзе тот цар пребíвал, цо му бул дьíдо. Альę тот цар і тóта царíца, цо му бýла бáба, áньі йęдно ньę жілі. Тóта царíца бýла положéна йак за цáра, цо бýла тóму хлáпцу родзéна мац. Альę то ньíхто ньę знал, же тóта царíца дáраз, льęбо дакęді, дзéцко мáла. А йак тот учéні лéґінь бул ý тім валáльę, пітал ше: Чьóго мáце новóго? — А тóті льýдзе с тóго варóшу так му отповедáлі: У нас новóго йęст вéльо, а ньę добрóго. Нáша царíца ма пойсц о да скęльо дньі до вóйні, бо ньęма чловéка, мýші пойсц сáма напрéдок, свóйу глáву престáвіц. — Альę тот лéґінь, вон ньічь ньę знал, же тóта царíца, же вóна йóго родзéна мац, льęм зá то так повéдал; Іцце, пойáўце тей царíці, же кęт сце, пóйдзем йа на йęй мéсто до вóйні; бýдзем йа так комендíрац, йак вóна; кęд мі бýдзе Бог небéсні у помóці, та мóже буц, же і льęпше попровáдзім, йак сáма царíца.

Пóшлі тóті льýдзе до царскóго двóра, пойавéлі царíці, же прíшол йęден лéґінь і барс ше прійíма, же бýдзе так комендíрац, йак нáша царíца, а кęд му Бог помóже, сцéл бі ішче льęпше покомендíрац. — Тóта царíца, вóна льęдво дочекáла. Росказáла свóйім послужíтельом, жéбі пóшлі дóрас по тóго леґíньа. Тóті цáрскі послужітéльі пóшлі до тей кáрчмі, дзе тот лéґінь стал, а тот лéґінь прáве пóчьал, же бýдзе полудньóвац. Альę тóті цáрскі послужітéльі так отповедáлі, жéбі ньé полудньóвал

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і жéбі дóраз пóшол до царскóго двóру. І тот лéґінь шéднул на свойóго кóньа, цо му тóті двáнац попóве дáлі. Йак пóшол прет цáрскі двор, уш го там чекáлі двóме катонáці і трімáлі крáсного кóньа, жéбі нá ньго тот лéґінь шéднул і так да пóйдзе до царскóго двóра. А тот лéґінь так гутóрел: Та йа льęм пóйдзем нá тім свóйім коньóві, бо йа го ньę охáбім, бо йа ньę мам вéцей ньікóго, льęм тóго кóньа. — А тóті двóме катонáці дóрас пóшлі вýка до царскóго двóра, так царíці повéдлі, йак йім тот лęґінь гутóрел, же вон свойóго кóньа ньę охáбі ньі на кóго до шмéрці, бо вон ньęма ньікóго, льęм тóго кóньа. — А царíца дошльęбодзéла, же вон мóже і нá тім коньóві прісц до двóра. Пушчéлі тóго леґíньа, вóшол на свóйім коньóві до цáрского двóра, сцел зісц зос кóньа, áльę царíца скóрей ґу ньóму пóшла, áньі тот лéґінь ньę зíшол с кóньа. Пітáла ше го царíца, же чі вон тот íсті лéґінь, цо ше пріобéцал, же пóйдзе на мéсто царíці до вóйні. А тот лéґінь шмéло отповéдол: Йа, кральíцо, йа пóйдзем. — А царíца росказáла, жéбі му дáлі крáсні шмáті і крáсного кóньа; íшче му царíца отповéдла, жéбі ше тот лéґінь ньę бал за свойóго кóньа, же бýдзе тот конь у крáснім хльíве стац і же ше бýдзе дóбре костíрац. — Альę тот лéґінь льęм так отпóвед, же вон ньę сце ньічь, áньі дрýгі шмáті, áньі крашшóго кóньа, льęм вон пóйдзе зо шíцкім свóйім ґаздовáньом. — А царíца му дошльęбодзéла, най пóйдзе, йак сце, льęм кęт ше бізýйę, же бýдзе дóбре шíцкім спóр провáдзіц.

І зобрáлі ше і шлі до вóйні шíцкі офіцíрі і шíцкі катонáці, барс крáшньę пообльęкáні і оружéні. А вон ньę мал ньічь, льęм свóйо учітéльскі шмáті і тóго свойóго кóньа і у рýкі йęдну мáлу кньíшку, дзе стáла тóта молíтва, цо ше вімодльýйę: Ўладічíце мойа... Альę того леґíньа зá то шíцкі офіцíре барз рáдо напрéтку прі сéбе мáлі. Кęт пóшлі óпрец тóго непрійатéльа, кóтрі йіх мал пóбіц і наўлáдац, чім пóшлі, дóраз відзел непрійáтель вéцей вóйска пóверху ньіх, йаґ бýло тóго вóйска, цо íшлі по жéмі. Барз льęхко побíлі і надўладáлі тóті катонáці, дзе тот лéґінь комендíрал. Фрíшко побíлі і надальęко загнáлі непрійатéльа, а поўрацéлі ше крáсньę, мíрно до дóму. Кęт препатрéлі офіцíре свóйо вóйско, ньę хібело с тóго йіх вóйска льęм трíцац катонáці. Барс ше йім льубéло, же с тáку вéльку вóйну, а так мáло крęві млáді катонáці розльáлі. Кęт прíшлі, станýлі шíцкі катонáці і офіцíре до ґáрді, вíшла царíца óпредз ньіх, опітáла ше йіх, йак то вóні комендірáлі. Шíцкі офіцíре так скрічьáлі йęднім глáсом, же ньíґда льęпше ньę трéба, йак йім дóбре бýло непрійатéльа загáньац. І вец íшче йęдно шíцкі офіцíре царíцу модльęлі і наводзéлі, жéбі вóна сéбе ўжала тóго леґíньа за свойóго чловéка, то йęст йак за цáра. А царíца ньічь ше ньę одмагáла, бо

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

то бул лéґінь барс крáсні; а вóна ныч ньę знáла, áньі ньę подумáла, жęбі то мог буц йęй сін. О дайаке ўрéме спрáвела царíца вельку госцíну і повінчьáла ше вос тім леґíньом.

Прéшло дáйаке ўрéме, да с пол рóка, волáлі офіціре цáра, жéбі і вон пóшол з ныíма да з раз на лóві. Цар ше ньę одмáгал, сцел, же з ныíма пóйдзе. Йак мал на лóві пóйсц, сцел ше поумíвац, зрýцел зо сéбе тот свой чьáрні обрáшьчьок. А йак ше поумíвал, зáбул полóжіц на сéбе тот обрáшьчьок, льęм ше чім скóрей обльęкол і так пóшол зос офіцірáмі на лóві. Йак цар пóшол, а царíца пóшла до хíжі, увідзéла тот чьáрні обрáшьчьок на цáрскім стóльę. Прівідзéло ше йęй, же то тáке, йаґбí то бул тот обрáшьчьок, цо вóна дакęді тóму дзéцку дáла, цо от свойóго брáта мáла. Ўжáла до рýкох, розобрáла, віньáла тóто пíсмо; кęт почітáла, дораз знáла, же то йęй сін, а вóна го за свóйого чловéка поштýйę. Росплакáла ше, зньáла корýну зоз глáві свóйęй, барс плакáла і так глáсом віповéдла: Уш тéраз знам, же уж ныíґда Бóга ньę увíдзім; ньę сцем тóту слáву на сéбе, пóйдзем до швéта, йак пóшол тот мой брат, цо мі мýшел буц чловéком пре мойóго ньęдобрóго óца.

Бýла завáрта у свóйęй хíжі, а йак прíшол цар до дóму, пóшол до свóйęй хíжі, увíдзел дóраз, же ньęдóбра робóта, бо тóто пíсмо бýло на стóльę ростворéне. І кęт пречíтал, тéді знал, же вон жíйę зо свóйу мацéру і же порóдзі його мац цо дзень дзéцко. Пóшол до хíжі, йаґ ґу свóйęй мацéрі, уж ньę так, йаґ ґу свóйęй мíлей жéні. І поклóньęл ше йęй, та і сам заплáкал. Альę мац му так гуторéла, жéбі вон ньę плáкал, бо вон млáді, á ныі о цо ньę зна: Ті ше, сíну, ожьéньіш, вéжныі сéбе дрýгу жéну, та з ньу пожíвай до бóжей вóлы у тім цáрскім двóре, а йа пóйдзем, льęм док порóдзім, áньі ме вéцей нáзад ньę чéкай. — А тот йęй сін так отпóвед: Ньę пойдзéце ві, мóйа мац, останьęце у цáрскім двóру, а йа так пóйдзем, ньę льęм же пóйдзем з йęднóго валáлу на дрýгі, áльę так пóйдзем вóду, же ме вéцей ныíґда ньę бýду ныйáкі льýдзе вíдзіц. — Пóшол ґу вóді, а то так бýло од Бóга наредзéно, бо тот леґінь ныч ньę бул вінováті ныйакóму гріху.

Кęт тот леґінь пóшол ґу тей вéлькей вóді, уж го там áнгел чéкал йęднім чьáмцу. Альę тот леґінь ньę знал, же то áнгел бóжі, льęм ше так пíтал: Чі ті гáлас, чі дайáкі пýтні члóвек? — Ангел так отпóвед: Йа сом і гáлас і пýтні члóвек. Чьогó зактéваш, бýдзем рóбіц. — А тот леґінь так гутóрел: Чі ньę знаш за дайáку мáлу церкву, цó бі дáґдзе бýла за мньę самóго, жéбі ґý мньę ныíхто ньę мог дóйсц, да мóжем буц сам і во дныі і ў нóці. — А тот гáлас, тот áнгел бóжі послáні, дóраз му так пóвед: Ба йа знам за йęдну цéркву, áльę то барз дальęко. Кęд

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

біш пошол до тей церкві, так мушіме налапац рібі, за себе зготовіц, бо то нам треба цалі рок путовац. — А тот леґінь барс ше зрадовал, же так пойдзе дальеко, же го там ныхто ньеę будзе відзіц, гочь бі ше йак покутовал. Налапалі рібі і напеклі, рушелі ше до драґі. За йаке ўреме путовалі, а йак дошлі ґу тім дзвером, то та церква була заварта; альеę ангел божі знал, дзе кльучь, та му отворел тоту малу церкву. А тот леґінь йак вошол до тей церкві, так поведол тому галасові, жебі го замкнул до тей церкві, а кльучь жебі одруцел достред морйа, да до тей церкві ньеę можье ныхто пойсц. — Ангел так уробел, йак му тот леґінь роскázал; замкнул дзвері, віньал кльучь і одньеęс та достред морйа руцел.

Трафело ше у Ріму дайака друга ствар; умар рімскі оцец. Бул рімскі дом за трі рокі ґдовіца; а кęт штварті рок настал, зішлі ше ўладікове, же уж бі требало рімского оца положіц. Ньеę моглі знац, аны вібрац, хто бі йім бул рімскі оцец. Кęд вібралі да йęдного, такой ше йім дало на знаньеę, же тот, що йеę вібрані, ньеę достойні буц за рімского оца. За йęден цалі рок ўше вібіралі, но ньеę моглі ныйакім начіном дотрафіц, жебі вібралі того, що бі йім бул за рімского оца. Покльęкалі шіцкі ўладікове, барс ше модльęлі, йęдіноглásно, же йаґбі моглі намодлыіц і преувідзіц, хто йім будзе рімскі оцец. Прішныло ше йęдному йак найправедньęйшому ўладікові і так ше му пойавело, з ньęба учьул глас, же да ньеę гльęдайу рімского оца, бо майу рімского оца вібраного і положеного у тім і у тім месту, льęм най по ньго іду. Кęд на рано поставалі, зішлі ше і тот йім приповедал, же йак ше му прішныло, же дзе йіх чека рімскі оцец. Пошлі до церкві ішче рас шіцкі ўладікове, барс ше помодльęлі Богу небесному, жебі йім допомог і доісцел, дзе майу пойсц по вібраного рімского оца. Кęт польęгалі на другу ноц спац, шіцкім ше йім прішныло, же у тей малей церкві, що дальęко у швеце, там рімскі оцец вібрані і потвердзені: Іцце ґу морйу, там вас чека ґалійа, що маце пойсц по рімского оца.

Льęдво чекалі рано; тоті ўладікове пошлі шіцкі ґу морйу, а тот істі ангел там йіх чекал зоз ґалійу. А то бул тот істі ангел божі, що того леґіньа одньęсол до тей малей церкві. Кęд ўладікове пошлі ґу тей ґалійі, а тот ангел, що бул такі йак галас, дораз напредз йіх пошол; а ўладікове дорас ше го піталі: Чі ньę знаш ті за дайаку малу церкву, бо мі до ньęй маме пойсц, бо так нам пойавено, же нас там чека рімскі оцец! — Альеę ўладікове за то ньеę знáлі, же то ангел божі. А тот галас дораз йім так гуторел: Знам йа добре за тоту церкву і знам, же у ньęй йęст йęден млади леґінь. Альеę йа го завар до тей церкві, а роскázал мі, жебі сом руцел кльучь достред морйа; та йа вас

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ґу тей церкві льєхко попровадзім, льєм кльучь ньє знам, йак достаньєце або з морйа віньєце. А ішче йім повет тот галас, же то барз дальєко, же ше вони муша барс пріготовіц, жебі вони налапалі рібі і напеклі і так ше руша до драгі. Кєт сцелі, же буду дакус рібі лапац, нарас такой таку йєдну улапелі, цо була сільно вельіка. І кєд йу розрубалі, же себе пріготоўйа, дораз нашлі у рібовім черєву тот велькі кльучь, цо йіх потвердзел на істіну праўду, бо уж зналі, же за то тота велька ріба так льєхко була улапена, же вона йім тот кльучь пріньєсла. Йак себе уготовелі рібі, рушелі ше на ґалійі до драгі. Аны ньє подумалі, же так дальєко зо швета, а так за фрішко і за кратке ўреме дошлі. Кєд дошлі ґу тей церкві, а прі тей церкві така була трава, цо льєм кус дзвері було відно. Посходзелі з ґалійі вельо і вельо ўладікове, сцелі ростворіц дзвері, алье аны йєден ўладіка ньє шмел аны ньє могол тоті дзвері ростворіц. Мушел прісц тот галас, хтori бул ангел божі і ўжал од ўладікох кльучь і ростворел дзвері у тей церкві. А кєд отворел дзвері, а настрет церкві тот рімскі оцец кльєчьал; такі бул красні, светлі, йак слунко. І вони шіцкі дорас поклькєкалі на свойо кольєна прет тім рімскім оцом. І вон на ных свойо рукі рошшірел, а вони го крашньє з тей малей церкві вонка віведлі. Кєт го прівєдлі нука до ґалійі, а у Ріму ў церквох ўшьадзі самі дзвоні дзвоньєлі, швічькі булі, шіцко самі попальєні. Дорас шіцок народ рімскі знал, же ше рімскі оцец пріблыжуйє. Чекалі го трі дны і трі ноці прі морйу зоз вельким народом, с процесійамі і зоз другу дайаку славу. Розішол ше хір ўшьадзі, по шіцкіх странох, же двешка здальєкі рімского оца чекайу. Дознала ше і тота царіца, цо так прешла зо свойім сіном. Пошла і вона поклоныіц ше рімскому оцові. А кєт царіца дошла до Ріму, теді праве і рімскі оцец пріблыжел ше ґу Ріму. А вона, йак царіца, пошла на самі предок до церкві і там го дочекала; перша кльєкла пред нього, та почьала ше прец ным споведац. А йак шіцко пред рімскім оцом тота царіца вігуторела, теді вон ше йєй прідал, же вон йєй родзені сін, цо го з братом мала. І запітал ше йєй, чі жійє тото дзецко мале, цо од нього породзела? — А царіца от страху остала мертва. Ныіґда вецей ньє станула, аны ныіґда слово ньє прегварела.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: Отся леґенда, незвичайно популярна і розширена між ріжними народами, звязуєть ся з іменами то Юди Іскаріота, то Андрія Критського або Андрія Первозванного, то Павла Кесарійського, то св. Григорія, і має величезну літературу. Я подаю тут лише що найважнійше:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. I, ст. 70—73, ч. 29, 5. — В. Гнатюк, Галицько-руські нар. леґенди, т. I, ст. 120—124, ч. 142—143; т. II, ст. 145—146, ч. 337. — М. Драгомановъ, Малорус. нар. преданія и разсказы, ст. 130—131, ч. 29. — П. Кулишъ, Записки о Юж. Руси, I, ст. 309—311. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. I, ст. 63—66. — Др. I. Франко, Апокріфи новозавітні. А. Апокріфічні евангелия, ст. 343—348. — Н. Костомаровъ, Памятники стар. рус. литературы, т. II, ст. 415—442. — И. Порфирьевъ, Апокриф. сказанія о новозав. лицахъ, ст. 231—235. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 291—294 (De amore inordinato); ст. 399—409 (De mirabili divina dispensatione et ortu beati Gregorii pape); ст. 641—646, ч. 244. — Vie du pape Gregoire le grand, ed. Lazarche, Tours, 1857. — Bron. Grabowski, Podania o związkach między najbliższym rodzeństwem (Wisła, т. VI, ст. 54—79 i 279—299). — Н. Костомаровъ, Легенда о кровосмѣсителѣ (Истор. моногр. I, ст. 313—315). — С. Соловьевъ, Историко-литературные этюды. Къ легендамъ объ Іудѣ Предателѣ. Харьковъ, 1895. — V. Istrin, Die griechische Version der Judas-Legende (Archiv f. slav. Philologie, т. XX, ст. 605—619). — Rud. Hofmann, Das Leben Jesu nach den Apokryphen, ст. 203—204 i 333—334. — Douhet, Dictionnaire des légendes du christianisme, (Paris, 1855), ст. 714—726. — V. Diederich, Russische Verwandte der Legende von Gregor auf dem Stein und der Sage von Judas Ischariot (Russ. Revue, 1880, IX, ч. 9, ст. 119—146). — А. Веселовскій, Андрей Критскій въ легендѣ о кровосмѣсителѣ и сказаніе объ апостолѣ Андреѣ (Журн. Мин. Нар. Просв. 1885, VI, ст. 231—237). — Простору розвідку про сю леґенду написав М. Драгоманів п. н. „Славянські перерібки Едіпової історії“ (Розвідки М. Драгоманова про українську нар. словесність і письменство, т. IV, ст. 1—196).

51. Про св. Олексія.

Бул йęден пан барз богáті, мал свóйу пáньу, кóтра ньę мáла льęм йęднóго сíна, а бýло му мéно Алéксійа. Кęд уж дóшол до свóйіх осéмнац рóкох, посілáлі го мéдзі чéльадз, но ньę сцел ньíґдзе пóйсц, льęм дóма с кньíшкох чíтал, ўшельійáкі пíсмі пíсал. Йак прéшлі двáцец рóкі, казáлі му óцец і мац, жебí ше жéньęл. Мóдльęл Алексíйа óца і мáцер, жéбі му дáлі óстац нá ўше без жéні. Оцец і мац барз го модльęлі, же да ньę остáньę без жéні, бо кáжді, хто бéз жéні жíйę, кáжді шірóта. — А тот отповéдол лéґінь, же льęпше прівóлы, кęд будзе шірóта, йак да ма свóйу жéну, а да ньę жíйę з ньу. — А óцец і мац так му повéдлі: Трéба ше ожéньіц, а трéба зо свóйу жéну крáшньę і міло жíц. Кęт ше, сíну, ньę ожęньіш, льęм так зохáбіш, ньę мóжеш так зóстац, бýдзеш сéбе дрýгі жéні гльęдац. — А тот лéґінь так йім отпóвет: Та кéт так, а йа ше бýдзем жéньіц.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Погльедáлі му млóду, поріхтáлі, же бýду прáвіц свáдзбу. Зготовéлі свойóму сінóві шмáті, крáсне обльечéньє, ўжал тот лéґінь пéрсцень на рýку і пóшлі до цéркві: повíнчьал ше зо свóйу млóду. Прíшлі дóму, шéдлі вечéрац, а йак по вечéрі, послáлі Алексíйу зо свóйу млóду спац. Зобльéкол ше Алексíйа, зобльéкла ше і йóго млóда. Дал йей пéрсцень зо свóйей рýкі, а повéдол йей, же вон пóйдзе íшче дáкус ґу свóйім гóсцом. Полóжел свóйу млáду до посцéльі і так йей пóвед: Остань здрáва, мíла мóйа. — Пітáла ше йóго млóда: А дзе пóйдзеш, ті мой льýбі, же мі так пóвеш: óстань здрáва, мíла мóйа. — Алексíйа вéцей слóва ньє віпóвед, льем обльéкол свóйо шмáті, у хтóріх ўше хóдзел, пóшол дóраз до льéса. А прішла мац Алексíйова до хíжі ґу млáдей, бо дóраз учьýла, же млáда барс плакáла. Пітáла ше йей мац: А цо ті, Фебрóна, так барс плáчеш? — Отповéдла млáда Фебрóна: Ньє знам, цо то бýдзе; прíдал мі мой льубéзні і віньчьáні Алексíйа свой пéрсцень, а так мі пóвет: Здрáва остáвай, мíла мóйа! І пóшол одó мньє, же пóйдзе ґу гóсцом, — áльє мі ньє пóвет, чí прідзе пáзад, а льéбо ньє! — Дóраз мац знáла, же дарéмно свойóго сíна на женьíтбу наганьáла. Росплакáла ше і сáма мац і шíцкі гóсці дóраз знáлі, та ше дóму пороcходзéлі. А óцец і мац, по хтóріх стрáнох знáлі, ўшáдзі пісма посілáлі, а так свойóго сíна гльедáлі. Ньє мóглі го ньíґдзе найсц, бо вон ньé был мéдзі панáмі, áльє был мéдзі худобнíма жобракáмі. Хóдзел пó тіх манастíрох, дзе бýло найвéцей жобрáкох, а кед му пеньéжі надавáлі, а вон пороздáвал дрýгім жобрáком, цо там бýлі. А до йóго óца двóра кет пóшол жóбрак, барз го даровáлі, а каждóму ўше вóні ше віпітовáлі, чі ньє вíдзел, жéбі дáґдзе дайакóго пáна фаркáші ростаргáлі.

А вец Алексíйова мац барс ше модльéла, жéбі йу Бог віслýхал, жéбі йей сін го' льем дóму ýмрец пóшол. Прíшньіло ше Алексíйóві, дал му Бог на знáньє, же йóго мац зá то ше мóдлы, жéбі пóшол до свойóго дóму ýмрец: Іц, Алексíйо, послýхай твóйу мáцер, ýмреш ньєодлýга, буц покóрні свойóму дóму. — Послýхал Алексíйа бóжі слóва, пóшол до дóму, а пітал ше, чі бí му ньє дáлі йéдно мáле мéсто, жéбі ý нім до шмéрці пребíвал. Дóрас пóшлі слугóве, повéдлі ґаздóві і ґаздíньі, же йéден пýтні члóвек прíпітýйє ше, чí бі му ньє дáлі тáке мéсто, жéбі мох до шмéрці пребíвац. — Вíшол тот óцец і мац с хíжі вóнка, опатрéлі тóго худобнóго жобрáка, áльє вóні ньє знáлі, же то йіх сін, льем думáлі, же дайáкі худóбні, цо збíвал швет, йак і наш сін швет збíва. Дáлі му мéсто і росказáлі слýгом, жéбі му одньéслі кáжді дзень трíраз йесц, а на почьáтку барз му слугóве служéлі. А йак прéшол рок, вéцей раз забýлі, а кед ньє забýлі, а вóні ньє сцéлі, да му одньéшу, áльє íшче

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пóшлі, та го білі, наздзівáлі: Ті жобрáку, мáме с тóбу вéльку робóту! — А служнýіці кęт помілі судзіну, одньęслі, вісіпáлі вéцей раз нá ньго тóту брітку вóду. А уж ґу остáтку ньę дáлі му за штірі льęбо зá пейц дньі áньі вóді.

Уж відзел Алексійа, же уж ýмре, шіцко спісал свóйо житійę на йęден пáпер, йак цéшко у оцóвім двóре пребýвал. А ішче то потпісал на остáтку до пісма, же му найчéшше то бýло, же прóсто йóго облáка йóго млáдей жéні хіжа бýла, та йу ўше відзел, йак го з óчьмі гльęдáла і плакáла. Опрáвел сéбе мéсто, льęгнул у тіх жобрáцкіх шмáтох, та ýмар. Дóраз му почьáлі дзвóні дзвóніц; чьудовáлі ше шіцкі льýдзе, же хто ýмар, бо дзвóні сáмі дзвóньа. Гльęдалі ўшáдзі у кáждей пáнскей фамéлійі, ньę мóглі ньіґдзе найсц умáрте. Пóшлі до тóго пáна, до йóго двóра, пітáлі ше, чі ньęт ту умáрте. Отповéдол пан: У нас ньęт! — áльę ішче раз кáзал ше слýгох пóйсц попáтрец, чі ньę ýмар тот худóбні. Но слугóве дóрас ше зашмейáлі: Та óздаль бі тóму сáмі дзвóні дзвоньęлі? — Кęт пóйду до тей мáлей хішкі, а тот жóбрак льęжі умáрті. Йęден вéлькі пáпер тріма у рýкох. Дóрас прішол тот пан, цо му бул óцец і тóта пáньі, цо му бýла мац. Дóраз і вéцей там ше насходзéлі, сцéлі од ньóго ўжац тóто пісмо, а ньę мóглі. Кęд го зобльęклі зо шмáтох жобракóвіх, а вон тáкі бул, йак слýнко. Ньіхто ньę мох тот пáпер з йóго рýкох ўжац. А йак прішла йóго млáда жéна, дóраз му тот пáпер з рýкі віньáла і почітáла, цо там йęст напісáно. Барз заплакáла, бо знáла, же то йęй тот наймільші Алексійа. А вóна зо свóйęй хіжі ўше нá ньго патрéла, áльę ньę знáла, же то йęй члóвек, льęм думáла, же то жóбрак. Поховáлі го зоз вęльку парáду, а на йóго грóбу вірóсла крáсна біла лелійа, а на ньім мéно, на тім квéцу, зо злáтом росшвіцéне, красніма словáмі віповéдзене: То младéнец Алексійа.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Ганї Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники, ст. 38—39, ч. 14. — А. Метлинскій, Народ. Южнорус. пѣсни, ст. 359—360. — Богогласникъ (Львів, 1886), ст. 402—406, ч. 190—191. — O. Kolberg, Pokucie, т. II, ст. 274—276. — Романовъ, Бѣлорус. сборникъ, V, ст. 357—370 (3 вар.). — Безсоновъ, Калики перехожіе, I, ст. 97—154. — Живая Старина, 1907, I, 2, ст. 11—16. — П. Владимировъ, Житія св. Алексѣя, человѣка Божія. (Пор. також рецензію А. Будиловича на сю працю в: Отчетѣ о 32 присужд. наградъ гр. Уварова). — R. Hentschinsky, Das Leben des heilig. Alexius von Konrad v. Würz-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

burg. (Acta germanica, т. VI, вип. 1). — Рукописний співанник у бібліотеці Оссолїнських у Львові, Nr. 3.586, ч. 22. — П. Чубинскій, Труды, I, ст. 173—176.

52. Чорт у монастири в постати дївки і св. Антонїй.

Бул йеден манáстір, бýлы двáнац попóве, а йеден бул удвóрнык. Кед вéчьар, та позамíкал. А рас прíдзе дзíўка цáрска, дýрка до капýрі, а тот найстáрші йеґýмен гутóрі: Іц пáтрі, хто дýрка, а пітай ше му, цо сце, тá мі прíдзеш пóвесц. — А вóн ше му піта: Хтó то і цó сцеш? — Вóна му гутóрі: Йа цáрска дзíўка, мой óцец пóґан, а йа ньé сцем тóт зáкон, та мé сце зáбіц, та ўсцéкам од ньóго. — Тот члóвек вец пóшол ґу попóві, та гутóрі попóві: То цáрска дзíўка, фсцéка от свойóго óца, бо йý сцу зáбіц, бо йе пóґан. — А поп гутóрел чловéку: Ньé пуж йу нýка, дóк ці ньé пóве тот вóпрос, кéді Бох в мáлей робóті вéльке чьýдо твóрел? А тот члóвек пóшол ґý тей дзíўкі, тá йей гутóрел: Пýшьчім це нýка, кéд мі пóвеш тот вóпрос: Кéді Бох в мáлей робóті вéльке чьýдо зрóбел? — Вóна му гутóрі: С кýшьчік блáта чловéка ствóрел. — А члóвек прíдзе нýка, та гутóрі йеґуменóві, жé му одгáдла дóбре. Йеґýмен гутóрі чловéку: Ідз йей éшчі йéден вóпрос зáдай. Пóведз йей: Кéді Бог вельíке чьýдо зрóбел? — Члóвек пóйдзе та йей гутóрі: Ешчі йéден вóпрос мі одгáдны. Кéді Бох вéльке чьýдо зрóбел? — Дзíўка му гутóрі: Кéльо льýдзе на швéце, а кáжді на óбраз іншáкі. — Прíдзе члóвек та гутóрі йеґуменові: Отгáдла мі дóбре. — А йеґýман гутóрі: Іц éшчі рас, та кéт ці одгáднье, тá йу пýшь нýка. — Пóйдзе та гутóрі: Пóведз мі éшчі йéден вóпрос. Пóведз, дзе Хрíстос охáбел свóйо цéло? — Дзíўка му гутóрі: На персíцкей гóрі, там охáбел свóйо цéло. — Та тéді йей отвóрел капýру; і прíдзе ґу йеґуманóві, а то дзíўка бýла гóла, а то вóна бýла дьáбол. Вóна прíшла звóдзіц нá гріх. А тот поп, йеґýман, дóрас сéбе дýмал нá гріх. Раз дýрка до капýрі дрýгі члóвек. А йеґýман гутóрі: Іц опáтрі, цо сцé тот, пітай ше го. — Пóйдзе тот члóвек та гутóрі: Цó ті дýркаш, цó сцеш? — А вóн му гутóрі: Пітáйце ше тóму, цó го мáце нýка, нáй вам пóве, кéльо вáта од ньéба до жéмі. — А тот члóвек прíдзе, та гутóрі йеґуменóві: Кáже ше нам пітац тóму, цо прíшол нýка, кéльо вáта од ньéба до жéмі. Йеґýман ше піта тей дзíўкі: Кéльо вáта од ньéба до жéмі? — А вóна гутóрі: Йа ньé знам. — Йеґýман гутóрі тóму чловéку: Іц пóвец, же ньé зна. А тот, цо дýркал до капýрі, та гутóрі: Йáк бі вон ньé знал, кéт то дьáвол? Вон тéраз отáмаль. — А тот члóвек прíдзе, та гутóрі йеґуманóві, же йáк бі вон ньé

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

знал, кęльо вáта од ньęба до жéмі, кęд йę тéраз отáмаль? А тóта дзіўка скапáла. А поп відзел, йęґумен, же тó ньę дóбре, дóрас пóслал ґу геўтóму, що дýркал. Кęт пóйдзе, а і гéўтот скáпал, бо тó бул швéті. Та прідзе ґу попóві, та гутóрі, жé тот члóвел скáпал. Відзел поп, йęґýмен, жé то ньę дóбре, та льęдво чéкал до рáна. Та рáно гутóрел шіцкім пóпом, йáк тей нóці бýло. Та рáно почьáлы слýжбу слýжіц. Модльęлы ше Бóгу, да шé йім війáві, хтó то бул. Та йęден поп віслýжел, а дрýгі пóчьал, та шіцкі двáнац служéлы. Та вец дрýгу ноц прішол швéті Антон, та гутóрел, жé прішла тóта дзіўка цáрска; áльę тó бул дьáвол. Вóна прішла нá гріх звóдзіц, а йа зá то прішол, йа швéті Антонійа, бýл сом од Бóга послáні, бó бі тот манáстір прéпат. — Та так попóве модльęлы ше Бóгу, дá йіх зачьýва от такóго гріху.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

53. Як Антоній став із поганина християнином.

Бул йęден богáті пан, вóлал ше по свóйім мéну Антонійа. Мал свóйу жéлу, бýло йęй мéно Софрóнійа. Ньę мáлі áні йęдно дзéцко, жілі роспýстно, а с хрістійáнох барс ше шмейáлі. Кęт прішол вéлькі пост, ішлі хрістійáньę до цéркві, жéбі ше прет пóпом споведáлі. А тот Антонійа шéднул прет свой двор, крічьал на льýдзох: Дзе ві, льýдзе, пойдзéце, шальęні? Ідзéце пріповéдац гóршому от сéбе, йак сце согрішéлі? — За вéльо дны шміх рóбел зос хрістійáнох. А тóті хрістійáньę, що до цéркві пріходзéлі, повéдлі за тóго Антонійа свойóму сйашченікóві. А тот сйашчéнік, — так ше вóлал Йóан Благотвóрец, — дóрас тот поп льýдзом повéдал: Ныч то, мóйі дóбрі льýдзе, вон ше сам зо сéбе шмéйę! — Пóшол тот сйашчéнік до свóйęй хіжі, помóдльęл ше свóйу молітву Богóві, а тот пан Антонійа пóшол, льęгнул спац зо свóйу пáньу до посцéлы. Док льęм кус зáспал, прішлі тéльо жáбі, áны ше на пóсцель ньę змесцéлі. Зльęкнýті Антонійа льęдво чéкал рáна, бо тóті жáбі цáлу ноц по йóго посцéлы, по йóго глáві драпáлі. А кęд зішол, пóшол на дрýгу пóсцель от свóйęй пáны, а там го і жáбі і йáшчьýркі ішче вéцей чекáлі. Ньę мал до рáна мірного покóйа.

Зóбрал ше рáно, пóйдзе до цéркві, дзе шіцкі хрістійáньę хóдза. Увідзел го поп од дальęка, барс ше му зрадóвал, же пан Антонійа свóйо гріхі сам прінóзнал. І пóшол Антонійа, кльęкнул на кольęна ґу тóму

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

попóві, росповéдол му, йак ше зоз нім ў нóці стáло, та тéрас пріпознáва Антонíйа, же хрістійанíном і йóму дáўно буц требáло. Альę тот поп ньę мог го íншак віспове́дац, льęм му зáдал молíтву, а пóслал го до йę́дней мáлей капéлы, до хтóрей за вáлал вéцей раз на молíтву отходзéлі, а прікáзал му: Пóйдзеш, Антонíйо, льęм ше ньę бой, помóцуй ше у молíтві, бо на тéбе бýду дзвéрі заклькучéні, ньę дóйдзе ґу тéбе ньíхто, льęм сам дьáбол пекę́льні, бо льęм зá то бýду на тéбе напастóвац, йак бі це мóглі зос цéркві вóнка вівóлац. А кęт тóту йę́дну ноц у капéлы пребýдзеш, та ше хрістійанíном справодлы́вім вóлац бýдзеш. А кęт ше даш вíслац чьáрнім дьáблом вóнка с капéлы, ростаргáйу це йак фаркáші на вéльо стрáні.

Пóшол Антонíйа ґý тей капéлы на коньóві, поўйáзал кóньа ґу капéлы ґу йęднóму дрéву, а сам пóшол нýка до цéркві, а зáмкнул на сéбе дзвéрі. Пóчьал ше мóдлы́ц, а прі ньім два швíчкі горéлі. Почьáлі чьáрні дьáблі льáрму рóбіц, а йę́ден дьáбол обльę́кол ше за слýгу панóві Антонóві. І прегвáрел так: Мой пáньę Антонíйо, чьом ті охáбел тóго кóньа прі дзвéрох вóнка? Прíшлі фаркáші, пойę́длі твойóго кóньа, йáка то, мой пáньę, вéлька чькóда? Твóйого кóньа фаркáшом даш, а твóйу пáньу на посцéлы с фрáйęром маш? — Ньę уплáшел ше Антонíйа, льęм так повéдол: У мньę кóны íшче мнóго, а пáны най льýбі фрайę́ра, льęм кę́д бі краснóго, а ті, чьáрні дьáбле, ідз одó мньę, а йа óталь ньę пóйдзем до рáна! — А так нáраз дьáвол прéпат. Прíшол дрýгі чьáрні дьáвол, обльęкол ше за церкоўнíка. Пóчьал ше вáдзіц зос Антонíйом: Чьóго ті, пáньę, упáльęл мóйо швíчькі? Ньę шльęбóдно упáлы́ц швíчькі, док ньę бýду заплацéні. — Антонíйа шмéло отпóвед: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, то су швíчькі нá дар до цéркві прíньęшéні! — Кóньчел Антонíйа свóйу молíтву, а дьáвол прéпат. Тáкой прíшол трéці дьáвол. Обльę́кол ше за дзíйáка, пóчьал шпíвац. Упáльęл сéбе трі швíчькі, а дóрав пóшол ґу Антонíйóві, так зло прегвáрел: Чьóго ті ту прíшол до нáшей капéлы? Ті нáшу вíру хрістійáньску нашмéйал! — Антонíйа шмéло отповéдол: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, од мéне дáльęй, а йа óталь ньę пóйду до свíта. А кęд бі ті бул дзíйак, та бí ті іншáку пíсму шпíвал. — Пóшол тот дьáбол і прíшол штвáрті, обльę́кол ше за пóпа. І дрýгі дьáблі прíшлі, та прет пóпа поклькęкáлі, же ше бýду сповéдац. А прегвáрел поп ґу Антонíйові: А ті пóйдзеш вон з нáшей цéркві, бо йа ньę мóжем сповéдац! — Антонíйа отповęдол: Іді сéбе, чьáрні дьáбльę, а йа óталь ньę пóйдзем до свíта. А ві ше ту ньę можéце прé то сповéдац, бо мáце вéлькі рóгі. Мушéлі бí сце сéбе глáві пóклац. — А дьáбол нá то отповéдол: Та і тéраз, Антонíйо, зос хрістійáна шміх рóбіш? — Антонíйа зоз рýку на пóпа крест спрáвел, а дьáбол прéпат. — Тáкой прíшол заш дьáвол,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

обльęкол ше за його па́ньу. Ве́жнул це́глу, закру́цел до періні, пріціснул ґу се́бе, по́шол пред Антоні́йа плачьу́ці: Антоні́йо, мой па́ньę мілості́ві, чьо́го ту так задлу́го ше́дзіш? А йа ньę мо́жем до́ма спац у спокойу. Прі́шлі фрайęрі, на до́ мну хіжу запальęлі, те́лько йа іс тво́йу дьітіно́йу уце́кла. — А за́раз дьа́блі направęлі ве́лькі о́гень ко́ло це́ркві і почьа́лі крі́чьац: Уце́кай, па́ньę Антоні́йо, бо так і ті с тво́йу па́ньу зго́ріш! — Антоні́йа устраше́ні ста́нул, попа́трел го́ре, уві́дзел барз ве́льо чьа́рні дьа́блі, поло́жел на́ ных зо сво́йу ру́ку крест, ші́цкі пре-па́длі, і то́та па́ньа з дьітіно́йу. Остал Антоні́йа, от пол но́ці спал у мі́ру до ра́на. Ра́но по́шол до до́му і по́шол до це́ркві, кльęкнул прет по́па, віпо́вед, йак го чьа́рні дьа́блі на пейц стра́ні пробова́лі. Остал хрістійа́ніном Антоні́йа вісповеда́ні. По́шол до до́му, пріпове́дал сво́йęй па́ньі. На дру́ге ра́но і па́ньі ше пріпозна́ла, жебі ше хрістійа́нком позва́ла. Вісповеда́ла ше с хрістійана́мі до квітней ньęдзе́лы. Антоні́йа зо сво́йу па́ньу на вельку́ ноц ўйęдно з наро́дом па́ску ошвецęлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 9—13, ч. 2. — Др. І. Франко, Апокріфи і леґенди з укр. рукописів. Леґенди про святих, ст. 191—197.

54. Спокутований грішник.

Бул йęден Ру́жа Ша́ндор. Вон мал ве́льох пайта́шох. Бу́ло йіх трі сто і йęден. Во́ньі ма́лы у льęше вікопа́ну глыбо́ку йęдну дзі́ру, цо у́ ньęй пребіва́лы. Ма́лы дру́гу дзі́ру, цо кęт ходзе́лы кра́днуц, ші́цко до́ ньęй склада́лы. Покра́длы с це́рквох шма́ті, кны́шкі, от кра́льох, од ве́лькіх па́нох поодньима́лы ве́льо пеньęжі. Ве́льо гла́ві на́ драгох позабіва́лы. Во́ньі уш та́кі бу́лы, ньę ба́лы ше а́ньі кральо́ві. Цо сце́лы, та робе́лы. Трафе́ло ше, же пошлы до варо́шу, укра́длы дзі́ўку, льęбо же́ну, льęбо ма́ле дзе́цко і одньęслі до льęса. Цо́ льęм надума́лы, ші́цко мо́глы о́дньęсц. Уж во́ньі ші́цкі вімарлы, льęм о́стал сам Ру́жа Ша́ндор. Ньę дальęко у йęднім варо́шу бі́вал йęден ўладі́ка і у тім варо́шу бі́вал краль. Кра́льово о́ўці чьу́вал йу́гас і ўладі́ково; ве́лькі чьу́пор бул і ве́льо йуга́ше ўйęдно чьува́лы о́ўці. Ішлы до то́го льęса, там і ноцова́лы і през дзень там па́слы. Ру́жа Ша́ндор, вон уж о́стал сам у́ тім льęше і мал ве́льо кны́шкі, цо погара́лы це́ркву. Вон ше сцел віпокуто́вац за то́то, цо так ро́бел. Запа́льęл шві́чьку у йо́го дзі́рі, та́

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше мо́дльęл. Раз затре́ше ше жем, прі́дзе на́ ньго ве́лькі страх і по́чьал ше бац. Кęд вон ві́дзе во́нка с тей дзі́рі па́тріц, цо́ то, а во́но так кра́шньę ціхо, слу́нко шві́ці, красні дзень. Заш вон во́шол ну́ка, кльęкнул, та ше мо́дльęл і сцел, да ше од гріхох очі́сці. На дру́гі за́вод заш ше затре́сла жем так, же му аш кньі́шка з ру́кох віпа́дла. І барш ше бал. Го, Бо́же, цо́ то мо́же буц? Откęд йа жі́йęм і кęльо сом кра́днул і льу́двох забі́вал, а е́шчі сом ше так ньі́ґда ньę бал, йак те́раз! Ві́шол вонка, да́ вон ві́дзі, йак то. Кęд ві́шол во́нка, слу́нко шві́ці, кра́сні дзень, а́ньі кус ньę заду́йę ві́тор. Вон заш во́шол ну́ка.

У тім варо́шу, дзе бул ўладі́ка, йęден поп ве́льке наро́бел; мал зо служньі́цу дзе́цко. Ўладі́ка ше до́знал, то́го пано́ца до то́го льęса дал на поку́ті, най вон ше там віпокуту́йę. Пре́шло то да з два-трі ро́кі, тот пан о́цец мал поку́ті од ўладі́кі, же́бі ньę жа́дал ньі от ко́го ньічь. Тот пан о́цец, йак бул у тім льęше, по́шол ґу ўладіко́вім і ґу царо́вім йуга́сом. Пі́тал о́л ньіх, же́бі му да́льі от та́кей о́ўці мльęка, цо се́дем рокі ньę ма́ла бара́ньчьę. Йу́гаше гваре́льі, же во́ньі а́ньі та́ку ста́ру о́ўцу ньę ма́льі. Альę ма́льі йęдно́го бара́на, цо му бу́ло се́дем ро́кі. Пано́цец йім гва́рел: Патрі́це ві до́бре, чі то ньę о́ўца. — А во́ньі ше нашмейа́льі, же во́ньі ве́льо раз відзе́льі, же йę ньę о́ўца. Пано́цец йім гва́рел: Пробу́йце ві подо́йіц. — Во́ньі ўлапе́льі бара́на, па́тра, таке ма вімньа́чько, йак йęдна кра́ва. По́чьальі йу до́йіц, по́лні бо́ґрачь мльęка надойęльі. Пано́цец йім ка́зал на́дробіц хльęба і най йęдза з ньо́го. Во́ньі понука́льі і пано́ца, же́бі і вон йęдол. Пано́цец ма́лі па́льęц зама́чьал до то́го мльęка, облы́зал го і гва́рел йім: Льęм ві йęцце, йа́ке то до́бре мльęко! — С тім ше зо́брал і по́шол на сво́йо ме́сто до льęса. Йуга́ше одогна́льі о́ўці до́йіц до ўладі́кі. Пріповеда́льі ўладіко́ві, же йак прі́шол ґу ньім у льęше йęден поп і гва́рел йім: Да́йце мі мльęка от та́кей о́ўці, цо ньę ма́ла бара́ньчьа. А мі ше з ньо́го нашмейа́льі і гваре́льі сме му: Мі ньę ма́ме та́ку о́ўцу, мі ма́ме ба́рана, цо ма се́дем ро́кі. А вон гва́рел: Іцце та подо́йце; то ньę ба́ран, то о́ўца. Мі ньę сцę́льі уве́ріц, а́льę вон нам за́ то ка́зал. Мі по́шльі та́ сме подойęльі. По́лні бо́ґрачь сме надойęльі мльęка і йо́го сме понука́льі, же́бі вон з на́мі йęдол. А вон ньę сцел йęсц, льęм па́льęц зама́чьал, а облы́зал; а нам гуто́рел: Льęм ві йęцце, а йа і́дзем на сво́йо ме́сто. — Ўладі́ка до́раз гва́рел: Вон ма та́кі поку́ті, же ньę шме ньі от ко́го ньічь жа́дац. — До́рас по́слал свойо́го слу́гу, же най і́дзе по то́го по́па до льęса. Кęт слу́га по́шол по пано́ца до льęса прет са́мім пола́дньом, по́чьал гуто́ріц паноцо́ві: Пано́цец, жа́да вас ўладі́ка ґу се́бе. — І вон му гва́рел: До́рас по́йдзем, льęм кус прічекай, док ше наполудньу́йęм. — Слу́га гва́рел: Йа вас бу́дзем че́кац, бо йа уж полудньо́вал. — І поп до́раз о́творел о́блак, загві́здал, прільęтнул йęден та́шьчьок на о́блак

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і вон того ташька ўлапел, ўжал бічьак і зарезал ташька. Тота креў, що ішла с того ташька, покапкала на стол; вон ташька обрал от пірйа, крашньę скрўцел пірйę, положел на стол. Шірку ўжал, запальęл тоту креў, що була накапкана на стольę, того ташька. І упекол ташька і оціцал тоті косці і то барз було фрішко. Скрўцел до папера косці і тото пірйę, пошўлькал у рўкох і віпўшьчел през облак вонка. Ташьчьок зльęтнул на древе, красні бул, йак кęт прільęт до хіжі і краше знал шпівац. С тім ше зобралы панощец зо слўгом: Но, терас поме ґу ўладікові.

Слўга почьал ісц тамаль, кадзі перше ішол, а панощец почьал ісц по дрўгей драгі. Піта ше го слўга: Кадзі ві, панощец, ідзеце? — Йа ідзем по тей драгі, кадзі йа знам. — Пойдзем і йа за вамі. — Панощец му гварел: Можеш прісц за мну. — Прішлы до йęдного теметова; у тім теметову того панощa бўлы поховані у йęдней кріпті двоме брацa. Вон задўркал до кріпті, дорас ше му озвалы, же хто то. Вон ше йім пітал, чі ше уж віпокутовалы? — Воны му гварелы, же ешчі ньę. — А тот слўга шіцко чьул і відзел. С тім ше зобралы, іду ґу ўладікові. Прішлы ґу варошу, іду по йęдней ульіці, а там шпацірáлы ше трі царово дзіўкі, барс крашньę обльęчені. Воны двоме йаґ ішлы коло ных, поздраўкалы йім і воны йім ўрацелы. Кęді уж прешлы, обрацел ше поп на задок і прішол ґу наймлатшей дзіўкі. Задўркал йęй до першох, там ше му озвал малі хлапец: Цо сцеце? — Вон ше пітал: Сіну, хто ці оцец? — Дзецко ше озвало у брўху царскей дзіўкі: Мой оцец ўладіка. — То слўга шіцко чьул і ныч ньę гуторел.

Прішлы до ўладікі, слўга паноцові гуторел: Останьце ві вонка, йа ідзем ґу паноцові, ґу ўладікові, сам йавіц, же сце прішлы. — Пошол нўка, гварел ўладікові: Но пан ўладіко, уш ту тот панощец, цо сце го жьадалы. — Ўладіка му пітал ше: Дзе ші так длўго заостал? — Вон му почьал гуторіц, же цо відзел: Кęд йа пошол по панощa до льęса, волал сом го, же го ві жадаце, а вон мі гварел: Доразўчькі ідзем, док ше наполудньўйęм. Отворел облак і свізнул, прільęцел йęден ташьчьок і вон того ташька ўлапел і зарезал. Крашньę обрал, ўжал шірку, запальęл тоту креў, що с того ташька ішла. Упекол го, тоті косточькі оціцал крашньę, ўжал тото пірйę і косточькі ўйęдно, пошўлькал йіх і віпўшчел през облак. Ташьчьок одльęт на древе, краші бул, йак кęт прільęтнул, і краше себе зашпівал. І вон вецка зо мну ішол. Йа ішол по тей драшкі, що сом і там пошол, а панощец ішол по дрўтей. Йа ше мў пітал, кадзі вон ідзе, а вон гварел: По свойęй драшкі. А йа ше му пітал: Пойдзем і йа за вамі. А вон гварел: Йа ньę дзбам. Кęд сме ішлы по тей драшкі, прідземе до теметова. Пошол ґу йęдней кріпті, задўркал, там ше му озвалы два гласі. Вон ше йім пітал: Чі сце

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше віпокутовáлы? Вóны му гварéлы, же мі уж віпокутовáні. І с тім еме ше зобрáлы і прíшлы сме до варóшу. У варóшу шпацірáлы трі дзíўкі цáрскі. Мі йім поздраўкáлы, вóны нам ўрацéлы. Панóцец ше обрáцел нá задок, прíшол ґу наймлáтшей, задýркал йęй до пéршох, там ше óзвало дзéцко ґу паноцóві. Панóцец ше пітал, хто ці óцец? Дзéцко му гвáрело: Ўладíка. І то шíцко ўладíка слýхал. Гвáрел слугóві: Іц, пóвец тóму паноцóві, най íдзе нáзад до льęса. — І вон вíшол вóнка ґу паноцóві і гутóрел му, же го ўлáдíка пóслал нáзад, най заш íдзе дотóго льęса. І вон ше зóбрал та пóшол до льęса на свóйо покýті.

У тім льęше уж бýлы тéді двóме паноцóве на дрýгім мéсце на покýтох, цо йіх ўладíка там пóслал. Рýжа Шáндор у свóйęй дзíрі мóдльęл ше зо шíцкіх кныíшкох і сцел ше віпокутóвац нá тім швéце. Пóшол ше пéрше сповéдац ґу йęднóму паноцóві, ґу тім, цо бýлы у льęше. Кęт ше сповéдал, шíцко гутóрел, цо рóбел, доґ бул млáді. І тéраз бім ше сцел віпокутóвац, да сом ньę грíшні. — Панóцец вíслухал го, áльęму ньę мог дац покýті. Пóслал го нáзад до свóйęй дзíрі. Рýжа Шáндор éшчі ше мóдльęл да за кęльо тíжны. Пóшол ґу другóму паноцóві, да ше вісповéда і да поп го розгрíші. Пóйдзе ґу другóму, кльęкнул та ше сповéдал. Йак го поп вісльýхал, гвáрел му, же му ньę гóдзен дац покýті. Пóслал го нáзад. Даскęльо тíжны вон ше éшчі мóдльęл і пóшол ґу трецóму паноцóві. Пóчьал ше сповéдац і шíцко гутóріц, йаґ вон рóбел. Мóдльęл от панóца, да го розгрíші. Панóцец му гвáрел: Ідз до твóйęй дзíрі, позбéрай шíцкі кныíшкі, цо ші покрáднул зос цéрквох. Складз йіх на громáду і зáпаль йіх. — Вон пóшол до свóйęй дзíрі, позбéрал кныíшкі на громáду, запáльęл йіх. Панóцец му зáдал, жéбі вон назбéрал вéльку громáду ґрáньа і да тóто ґрáньę запáлы і да до тóго óгньа скóчі і да там згóрі. І то вон зрóбел. Кныíшкі попáльęл, ґрáньа назбéрал вéльку йęдну громáду, сцел запалыіц ґрáньę, шíркі ньę мал. Панóцец му гвáрел: Іц, пáтрі до тóго óгньа, цо кныíшкі горéлы, там йęст éшчі жірйáчькі. — І вон пóшол, та прінь́ęсол. Запáльęл ґрáньę, ґрáньę горéло, вéлькі óгень. І вон до тóго óгньа скóчел і там згóрел. С тім ше зóбрал панóцец, пóшол на свóйо мéсто.

По даскęльох дньох пóшол на лóві цáрскі йáґęр. Ішол по льęше, надíшол і нат тóту пíрньу і чьудóвал ше, цо то тáка громáда ту згорéла, же тéльо пíрны йęст. Пóчьал вон шпíртац пó тей пíрны і нáшол вон там два мальýчькі кóсці тáкі твáрді, йаґот два камéнькі. І вон тоўжал зо сóбу до кішéнькі, одньęсол йіх до цáра. Кęт пóшол до цáра, вíньал йіх с кішéнькі, полóжел йіх до тóрбі, обéшел тóрбу до прікльęта, а сам вóшол нýка ґу царóві. І дóрас тóті два камéнкі так пáхлы, же йіх бýло чьуц по шíцкей кýхны царóвей. Тóта дзíўка нáйстарша царóва вáрела полудзéнок і так йęй пахнýло, йак найкрáше квíце. І дó-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

раз вóна осетéла ше, цó наш йáґęр ньęшка нычь нам ньę прінь́ęсол. Дрýгі раз нам шіцкім тром дáцо прíньęс, а тéраз áны йęдней нычь ньę дал. Вóна óпатрела, цо вон ма ý тей тóрбі, жé так барс пáхньę. Вíньала тóті мáлі камéнькі, а то так пáхло, йак лíмун. І вóна сéбе думáла: Вон то нам прінь́ęсол, áльę нам зáбул дац. Вóна сéбе думáла: Йа кýшьчік бýдзем коштóвац, ша знам, же кęд нас бýдзе дзéлыіц, вон мі зá то дáкус да. — Сцéла кýшьчік откýшіц, то твáрде бýло, положéла до ýстох, вóно йęй сáмо убéгло аж до брýха. І вóна дóраз бýла весéльша і да зо трі мешáці дóраз нá ньęй пóзнац бýло, же вóна грýба. То ше царóві ньę спачéло і барс ше погнывал. Дóраз гвáрел: Йа ньę знам, цо йа бýдзем рóбіц с тíма мойíма дзіýкáмі; йа ше барз гáньбім од льýдзох, же мі наймлáтша бýла грýба од ўладíкі. тéраз заш найстáрша дзéшка достáла; то і йа сам ньę знам. — Ітáлы ше йęй, с кім бýла і дзе бýла, же мýші пóвесц, бо йу дáйу погýбіц. І так міністéрі пренáшлы: Кęд йę од Бóга, бýдзе íншаке, йак мі; кęд йę от чловéка, бýдзе таке, йак члóвек. — Дал вон йу до цемныіці, най там бýдзе, док ньę порóдзі. І там йу йęдна жéна допатрáла, йęсц і піц йęй ношéла. Кęт прíшол чьас, вóна зродзéла йęднóго барс крáсного, мудрóго хлáпца. Тот хлáпец ныґда ньę спал вéцей, йак два гóдзіні. На йęдéнац льęгал, на йęдну по пóлноці уш стáвал. І вон барз мальýчькі бул. Кęт пітал от свóйęй мацéрі: Мáмо, дáйце мі кошýльу і ґáчі, да йа пóйдзем до нáшого дыіда опáтріц, цо вон рóбі. — Мац му гвáрела: Йай, сіну мой, ті тáкі мальýчькі éшчі, а уш піташ ґáчькі! — Док му мац гуторéла, зáтлы му і ушíла ґáчі і кошýльу. Обльęкла го, послáла го до дыіда. Пóшол до цáра, поздрáўкал: Дай Бóже дóбрі дзень, дыіду! — А цар му ўрáцел. Пітал ше: Цо робіце, чí сце здрáві? — Цар му гутóрел: Здрáві сме, мой сіну. — І цар мал йęднóго сіна і тот йóго сін дóрас тóго хлáпца сцел зо шáбльу порýбац. Бал ше, же тот хлáпец бýдзе цáром. Альę го дыідо ньę сцел дац. Прíшло од другóго цáра, жéбі пóшлы на госціну. І дóрас тот цар гвáрел слýгом: Тей нóці накармíце кóны штірі до гінтóва і пойдзéме до другóго цáра на госціну. — Цáроў сін гвáрі: І йа пóйдзем, áпо. — А тот мáлі хлáпец гвáрі: І йа пóйдзем. — Альę цароў сін ньę сцел, дá тот мáлі хлáпец íдзе. І вон ше скріл до дыідового царовóго уйáша до кішéнькі, дзе цар трíмал жáчьку з дугáном, а і пíпку. Кęт шедáлы нá кочь, то бýло éшчі ноц. Шéднул цар і йóго сін і кóчіш і педíнтер, áльę цар ўжал кáпут, вíньал пíпку і жьáчькоў, наклáдол сéбе дугáну, вíньал шíрку, запáльęл, а ýйаж скрýцел, та сцел нá ньго шéднуц. Аны осéтел, кęт пíпку вíньімал, же там йęст у кішéнькі дáхто. Сцел на ýйаж шéднуц, áльę хлáпец скрíчел: Дыіду, ньę шедныіце, бо ме задавíце. — Цáроў сін то зáчьул, вітаргнул шáбльу і сцел му глáву одрýбац. Хлáпец крíчел: Йай, дыіду, ньę дáйце

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ме. — І дыідо го облáпел ґу сéбе і вачьýвал го. І пушчéлы ше до дрáгі. Пóшлы до йęднóго варóшу і там ховáлы йęднóго пáна барс крáшньę. Вéльо панóве го провадзéлы, музíка грáла і шíцкі дзвóні дзвоньęлы. Цáроў сін óзвал ше ґу оцóві: Ей вéра, áпо, крáшньę хóвайу тóго пáна. — А тот мáлі хлáпец і вон прі дыідóві шедзел; вон ше óзвал: Бо ньę крáшньę, áльę брíтко. — Цáроў сін погньíвал ше, тá му гвáрел: Ньę стáвай мі на йáзік, дóрас ці ґлáву одрýбем. — Вон скрíчел на дыíда: Дыíду, ньę дáйце ме. — І цар го облáпел і ньę сцел го дац зарýбац. — Пушьчéлы ше дáльęй до йęднóго валáлу. У тім валáльę ховáлы йęдного худобнóго чловéка. Ньíхто зá ньім ньę íшол, льęм йóго двéці і йóго жéна за трýну, і панóцец і дзíйак. Йóго сін гвáрел: Пáцце, áпо, тóго чловéка йак брíтко ховáйу! — А тот мáлі хлáпец гутóрел: Ба, барс крáшньę. — Тот цáрскі сін віцáгнул шáбльу, та му гвáрел: Дóрас ці глáву одрýбем. Ўше мі стáньęш на йáзік. — А вон крíчел: Ньę дáйце ме, дыíду! — Заш го дыíдо облáпел і ньę сцел го дац. Шéдлы нá кочь і так дáльęй íшлы. Прíшлы нá йęдну дрáгу у йęднім льęше, зíшлы дóлу, шíцкі трóме бýду вóду пýшьчьац. Тот мáлі хлáпец на зáтку кóчьа стал, свóйого дыíда ґу сéбе вóлал: Пóцце, дыíду, ґý мньę, да відзíце ту йęдно чьýдно! Жем ше отворéла і вон укáзал царóві і царовóму сінóві: Відзíце там дóлу, йак там тóму, цо го так крáшньę ховáлы? Тáмтот бул грíшні, ньęдóбре рóбел нá тім швéце; бул богáті, ньíґда ше ньę мóдльęл Бóгу, ўше хóдзел на забáўкі до касíні, на дейáтрі і на свáдзбі. Гудáці му грáлы і док жіл і кęт ýмар. Відзíце, йак тéрас там гóрі у пéкльę; пóшол ньę віпокутовáні на дрýгі швет. А тот хýдобні, цо го так ховáлы, цо ваш сін гвáрел, пáцце, áпо, йак тóго брíтко ховáйу. Тот відзíце, йак ше там радýйę, йак ше мóдлы. Йóму уш там дóбре. Тамтóму, цо го так крáшньę ховáлы, дóбре му бýло нá тім швéце. Ту ше радóвал нá тім швéце, піл і йęдол, тéрас плáче і гóрі у пéкльę. — А с тім жем ше завáрла і тот цáроў сін препáднул ўйęдно зос тім хлáпцом. Ешчі хлáпец тéльо закрíчел: Іцце, дыíду, дóму, понагльáйце ше, йак найбáржей можéце, бо док дóму пойдзéце, дóраз умрéце. — Дóраз го ньę відзел áны йęдного. І цар ше барз наплáшел і кочішóві гутóрел: Гонь, кóны, цо нáйскорей мóжеш. — І кóчіш гóньęл. Йак пóшлы дóму, éшчі кóчіш кóны ньę віпрáгнул, а цар уж ýмар.

Тот хлáпец мáлі, вон éшчі ньę бул віпокутовáні, вон бул од Рýжа Шандóра йóго шéрцо. Вон прíшол покутóвац заш нá тот швет, бо кęт сгóрел у óгньу, то éшчі мáло бýло. Ешчі йа мýшім два дýші óдньęсц на дрýгі швет. — Пóшол вон до йęдней жéні худóбней; тóта жéна мáла пецéро дзéці, а барз бýла хóра. Дзéці шéдза кóло пéца, а плáчьу. Вон вóйдзе нýка і відзі, же там шмерц уш сцéла подрýбац тéй жéні нóгі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і уж дóраз бі умáрла. Альę вон вíгнал шмерц вóнка, бо санóвал барс тóті двéці, же тáкі худóбні остáну, а плáчьу. І йа жéну оздрáвел. І прíшол сом на тот швет і ньę одньęсол дýшу. — Но тéрас, кęт ші дýшу ньę прíньęсол, ідз нáзад дóлу, éшчі йęдну прíньęш; зáтлы ньę пóйдзеш до цáрства.

Прíшол дóлу, íшол по йęднім валáльę. Прáве надíшол на йęднóго панóца капýру, цо мá пред двóром отворéна, тáкой кóны попрагáні і панóца чекáйу, же пóйду на дрýгі вáлал: Гóньце, панóцец, най вам дрáгу ньę прéйдзем. — Панóцец ше óзвал: Дзе ті íдзеш, мой сíну? — Йа íдзем, панóцец, слýжбу гльęдац. — Стáньęш дó мньę слýжіц, мньę трéба двох слýгох. — Стáньęм. — Вóны ше фрíшко пойęднáлы і тáкой тот хлáпец нá кочь шéднул зос панóцом і пóшлы до тóго валáлу. Кęд íду на óрсаґ дрáгі, вон прет крíжом кáлап ньę зньал і паноцóві барш ше то ньę польубéло. Дáльęй íшлы, кęт прíду до йęднóго валáлу, там двóме на карчьмóвіх дзвéрох мáйу пол лíтрі пальęнкі у рýкох. Йęден дрýгому поздрáўка: Дай Бóже. — Бóже дай здрáўльę. — Вон ше йім поклóньęл і кáлап зньал дóлу. І то ше паноцóві барз ньę пачéло. Ішлы дáльęй, прíшлы пред йęднóго чіжмáра. Слýгові кáзал панóцец: Ідз дóлу, вóлай тóго чіжмáра вóнка. — І слýга пóшол, та го прівóлал на дрáгу. Вон ше му пíтал: Чíжмар! Ушíце мі чíжмі. Тáкі чíжмі, с тáкей скóрі да бýду, цо да йіх нóшім за сéдем рóкі. — Хлáпец ше нашмéйал, а панóцец ше му пíтал: Цо ці так шмíшно? — А вон му гвáрел: Ей панóцец, панóцец, ві ньę думáце, чі ві так длýго будзéце жіц? Ві можéце ýмрец, áны чíжмі ньę бýду готові, а ві сéбе дáлы шíц на сéдем рóкі. — Панóцец йак пойęднал чíжмі, кáзал слýгóві, жéбі гóньęл дóму. І то ше барс паноцóві ньę пачéло, цо му хлáпец гутóрел. Йак пóшлы дóму, поносóвал ше панóцец дзійакóві, йак йóму тот хлáпец гутóрел, бо дзíйак ше му пíтал, чі ше му пáчі тот слýга мáлі, цо го пойęднал. А вон му гвáрел: Шíцко бі дóбре бýло, робóту дóбре зрóбі, кóны дóбре кáрмі і чíсто йіх трíма, льęм то ньęдóбре рóбі: Кęд сме íшлы на дрýгі вáлал, а вон прет крíжом кáлап ньę зньал. Пóшлы сме до валáлу, íшлы сме кóло йęдней кáрчьмі, там двóме хлóпі стáлы на дзвéрох, у рýкох трімáлы фльáшку с пальęнку, а здраўкáлы йęден на другóго: Дай Бóже здрáўльę! — Дай Бóже і вам. — А мой слýга пóшол, та ше йім уклóньęл і кáлап дóлу зньал з глáві. Прíшлы сме прет чіжмáра, йа дал чíжмі шіц чіжмарóві, жéбі мóгол нóшіц за сéдем рóкі. А вон мі гвáрел, ше зашмéйал: Ві, панóцец, дáлы чíжмі шіц, можéце скóрей ýмрец, йак чíжмі бýду готóві. То ше мі барз ньę пачéло. — А тот хлáпец у двóре бул і гвáрел паноцóві і дзійакóві: Патрíце гóре на тýрньу на крíжік, цó там увідзíце? — Вóны патрéлы, відзéлы там пóлно ньęчістіх. Пíтал ше му дзíйак, ві óздаль знáце анґéльскі глáсі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шпівац. — Йа знам. — Пóшлы до цéркві, панóцец обльęкол ше і бýдзę слýжбу слýжіц. Дзвóні дзвоньęлы, льýдзе ше сходзéлы, же бýду слýхац. Пóлно кóло цéркві стáлы. Вон зашпівал, шіцкі слухáлы, йак то бýло крáшньę. І тáкой кęд бýло готóве, вішпіване і панóцец дýха свойóго віпýшьчел зо сéбе. Льудзе ше позльęкáлы, шіцкі ше чьудовáлы і дóму отходзéлы. Вон ўжал паноцóву дýшу і одньęсол на дрýгі швет. Паноцóво цéло поховáлы і вон вéцей нáзад ньę прішол. Уж і вон ше віпокутóвал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелі: Отся леґенда поскладана з ріжних казкових і леґендарних мотивів. До перших належать уступи: про царя і його доньки; про чоловіка, що згорів, а з його кісток відродив ся новий чоловік; про маленького чоловічка (Бобика, Медвеже ушко); до остатного пор. Етноґр. Мат. з Угорської Руси, т. V, ст. 299—302, ч. 47. — До леґендарних мотивів належать уступи про розбійника, що спасав ся (пор. Етн. Збірник, т. XIII, ст. 146–153, ч. 338—341 і т. XIV, ст. 251—256, ч. 46) та про ангела на службі (пор. Етн. Збірник, т. XIII, ст. 158—161, ч. 345–346).

55. Син гріха.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, уш тот члóвек бул тáкі стáрі і тóта жéна. Вон ше так порáдзел зо свóйу жéну, же кęд вóні бýду ішче жіц, да ньę рóбйа блуд вéцей, же су уж стáрі. А жéна гвáрела, же так. Ходзéлі до цéркві, та ше модльęлі. А ґу тóму чловекóві пóчьал хóдзіц дьáвол. Вон ньę знал, же то дьáвол. Та му гутóрел, же чьóм вон зо свóйу жéну ньę шпі? — А тот члóвек гвáрел, же за то, же ше так порадзéлі, же су стáрі, та ньę бýду рóбіц блуд, льęм бýду до цéркві хóдзіц, та ше бýду Бóгу мóдльіц. — А тот дьáвол тóму чловекóві гвáрел, же да вон зá то зо свóйу жéну шпі. — Тот члóвек прішол дóму, та гвáрел свóйęй жéні, же мýші з ньім спац. А вóна гвáрела, же ньę бýдзе, же то гріх, бо уж раз гутóрел, же ньę бýду ўйęднак спац. А жéна плакáла, бо вóна знáла, же бýдзе мац дзéцко, кęд з ньім бýдзе спац. Ну вóна з ньім вéцка спáла, та так гварéла: Мýшім с тóбу спац, а кęд бýдзем мац дзéцко, та го дьаволóві дам. — А тот члóвек вéцка ýмар, та ньę дóчéкал, кęд йóго жéна породзéла. Прішол дьáвол — вóна мáла хлáпца — та йęй гвáрел, же да тóго хлáпца дóйчі за шéйсц рóкі, а кęд бýдзе шéсті рок, та вон пó ньго прідзе. А вóна гвáрела, же го ньę да. А дьáвол йęй гвáрел, же го

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

му́ші дац, же во́на го обеца́ла дьаволо́ві, і́шче льęм ше за́чьал. — Ну во́на ве́цка барз плака́ла, кęт то́го хла́пца дойчье́ла. Кęд му бу́ло трі ро́кі, та тот хла́пец гуто́рел: Чьом, ма́мо, так барз плаче́це? — За́ то, же му́шім. — Уж му ту ше́сті рок дохо́дзел, а во́на му ве́цка пове́дла, же чьом во́на пла́чье: За то, дзе́цко мо́йо, пла́чьем, же сом це обеца́ла дьаволо́ві, і́шче ші ше льęм за́чьал. — А тот хла́пец барз бул кра́сні. Ка́жді на́ ньго патре́ло, же йę та́кі барз кра́сні. Ве́цка го по́слала, то́го хла́пца, до йęдно́го пано́ца, а у тім варо́шу бу́ло і ве́це паноцо́ве, так йак дзе су калуґе́ре, а вон по́шол до то́го по́па та гуто́рел паноцо́ві, чі го го́дзен о́дньац, да го дьа́бол ньę ве́жньę? — А пан о́цец му гва́рел, же та́мац йęст і́шче йę́ден пано́цец, льęм да ше барз ґу ньо́му пона́гльа. А тот хла́пец, кęд до́шол до то́го пано́ца, та́кі бул вісто́ті, же а́ньі гуто́ріц ньę мо́гол. Йак ше оддіхал, та паноцо́ві гуто́рел, же чьом вон та́м прі́шол: За то сом ту прі́шол, же чі сце ме го́дні о́дньац, да ме дьа́вол ньę ве́жньę? — А пан о́цец ше му пі́тал, же хто го обе́цал дьаволо́ві? — А вон гва́рел, же йо́го мац го обеца́ла, і́шче ше льęм за́чьал. — А вон гва́рел, же го го́дзен, доґ бу́дзе слу́жбу слу́жіц. — І служе́лі слу́жбу ве́льо попо́ве і тот пано́цец, хто́рі там бул найста́рші та то́го хла́пца ўжал, уўйа́зал го ко́ло се́бе зос по́йасом та з ньім це́ркву ка́дзел. А дьа́вол прі́шол, та го барз ґра́бал с пазура́мі от то́го пано́ца. А йак це́ркву пано́цец пока́дзел та поло́жел то́го хла́пца на прі́стол, а сам брал кньі́шку, а дьа́вол прі́шол, та с прісто́ла то́го хла́пца до пазу́рох ўжал, та з ньім по́шол уж ґу пеке́лнім дзве́ром. А Бох по́слал анге́ла Гаўрійі́ла, та ві́ньал дьаволо́ві то́го хла́пца з ру́кох, а дьа́бла ру́цел на спо́док до пе́кла; а хла́пца прінье́сол до тей це́ркві, та го поло́жел на прі́стол; та ве́цка тот хла́пец там бул у то́го пано́ца і йо́го мац. Барс ше йо́го мац ўше модльę́ла, же да йęй Бох отпу́шьчьі грі́хі, да йęй ньę бу́дзе гріх, цо пред Бо́гом согріше́ла. А тот хла́пец барз ўше то́му паноцо́ві слу́жел, же го о́дньал од дьа́бла.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Лїрники, ст. 33—34, ч. 11. — В. Гнатюк, Угроруські духовні вірші, ст. 69—70, ч. 56 і ст. 251—252, ч. 210. — В Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 80—82, ч. 32. — Житє і Слово, т. Ш, ст. 215—217 і 307—312. — Безсоновъ, Калѣки перехожіе, т. I, ст. 777—778. — Jac. a Voragine, Legenda aurea, ed. Grässe, ст. 122—123. — C. Kiesewetter, Faust in der Geschichte und Tradition, ст. 114. — Douhet, Dictionnaire des légendes du christianisme, ст. 257 - 260.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

56. Як женщина була монахом і як її признано батьком. А.

Бу́ла йе̨дна же́на, барз Бо́гу служе́ла, уче́на бу́ла. По́шла до йе̨дно́го манастíра, а́льє во́на ше так обльє̨кла до хло́пскіх шма́тох. І прійа́лы йу там за калуґе̨́ра. Бу́ла там се́дем ро́кі, служе́ла слу́жбу. Во́ны ньє зна́лы, же йе̨ же́на. Ра́з йу посла́лы до друго́го манастíра, а там бу́лы ве́цей попо́ве; йу́ там ноц улапе́ла, ноцова́ла там. То́ту ноц ше трафе́ло, же прíшла же́на та́ка, ку́рва, і робе́ла гріх з другíма попа́мі. І трафе́ло ше, же оста́ла гру́ба. І тот калу́ґе̨р, цо бул посла́ні з друго́го манастíра, по́шол ра́но до́му; а то́та же́на, цо те́ді там прíшла, цо́ ше скурве́ла, ке̨т породзе́ла та прíньє̨́ла дзе́цко до то́го манастíра тім по́пом, чíйо бу́ло. А во́ны то пораховалы і гуторе́лы, же́ то то́го калуґе̨́ра, цо у́ ных ноцо́вал. До́рас по́шло пíсмо на геу́то́го калуґе̨́ра, же́ ке̨д ноцо́вал, та зро́бел гріх, бо́ то йо́го дзе́цко. А тот калу́ґе̨р, вон же́на бул, а́льє ньє гуто́рел ныч, прíйал дзе́цко, а тот мана́стір ше погу́бел. Калу́ґе̨р по́пом ньє́ бул і жіл е́шчі два́нац ро́кі. Умар, предзвоньє̨́лы му, ке̨д го умівалы, те́ді відзе́лы, же́ вон же́на. Відзе́лы, же дзе́цко ньє йо́го. Ве́цка пісáлы до геу́то́го манастíра, йа́ке ше чьу́до ста́ло, же́ то ньє́ хлоп, а́льє же́на, йак мо́глы на́ ньго та́кі гріх і га́ньбу поло́жіц. І ве́цкаль ше ге́у́тот мана́стір погу́бел, а то́т ше обно́вел, бо ньє вінова́ті бу́лы, бо ке̨́льоґод рас ше гріх зро́бі у манастíру, тот мана́стір препа́дньє, амінь.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

57. Як св. Теодора була монахом. Б.

Бул йе̨́ден чло́век, мал йе̨́дну же́ну, а барз бу́ла кра́сна. Ма́лі йе̨́дну дзíу́ку, то íшчек у́ше бу́ла найкра́шша, а́ны ше йе̨й у́ тім вала́льє ньє сподоба́ла пар. Барс ше цеше́лі о́цец і мац, же та́ку барс кра́сну дзíу́ку ма́йу. Сце́лі во́ні ше барз усіло́вац, же́бі йу кра́шньє прíобльє̨́клі, мо́же буц пре йе̨й кра́су, же́бі йу дайа́кі бога́ті пан у́жал. А йак то́та дзíу́ка осете́ла, же йе̨й о́цец і мац, же во́ні бі йу о́дац сце́лі, а у тім вала́льє та́кі бул обíчьай, ка́жда дзíу́ка ноше́ла длу́гі у́ла́сі роспушче́ні, а то́та Фтеодо́ра по́шла до йе̨́дней хíжі, острíга́ла сво́йу гла́ву. Увідзе́ла мац, од ве́лького жа́льу ньє зна́ла, цо ше йе̨й ста́ло; ростворе́ла дзве́рі, вісла́ла сво́йу дзíу́ку с хíжі во́нка; по́шла

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Фтеодóра вóнка з мацерíней хíжі, áльę ше огльáдла на свóйу мáцер, áльę ныч зá то мацéрі ньę повéдла, льęм пóшла до комóрі, віньáла оцóво шмáті, обльęкла на сéбе, пóшла дознавайýці, йáк бі дознáла, дзе бі бул тáкі манáстір, жéбі мóгла óстац ý тім манастíру. Ішла трі дні і трі нóці. Пóшла до йęднóго льęса, увідзéла там йęднóго старóго чловéка. Пітáла ше тóму старóму чловéку, йáк бі йу порáдзел, дзé бі бул йęден манáстір. А тот стáрі члóвек, то бул сáм Бог з ньęба. Так йęй пóвед: Йęст ту йęден манáстір барз блыско. Трéба ту монáха, а йáкже ті за монáха пóйдзеш, кęт ті дзíýка? — Тóта Фтеодóра барс ше зльęкла, дóрас ше го пітáла: Знам йа, же ті вéлькі прóрок, кęт ті знаш, же йа дзівóцка осóба. Альę зá то йа ше подйáжем зо свóйу наýку і зо свóйу молíтву, же йа мóжем монашéство провáдзіц. — А Бог йęй так прегвáрел: Фтеодóро сйáта, мóжеш провáдзіц і бýдзеш, áльę так ці пóвем, буц твардóго закóну, бо на тéбе барз вéльке похíнство полóжа. Бýдзеш упісáна за нáýше йęднóму дзéцку за óца. Пóдньęй ше, прíйм тóто дзéцко на свóйо рýкі сйáті. Ішче і на обрáзу бýдзеш положéна, а бýдзеш мац вéньęц на глáві, а на лыíвей рýкі бýдзеш мац мáле дзéцко, у прáвей рýкі бýдзеш мац бíлу лелíйу. І с тім ці пóвем, Фтеодóро, жéбіш знáла, же йа сам Бог з ньęба! — На тéді тóго чловéка ньęстáло. А Фтеодóра бýла помоцовáна íшче твардéйше у свóйęй вéрі.

Кęт пóшла до тóго манастíру, ньę бýло там льęм пéйцме монáхі. Дóраз йу прíйáлі, а йęй мéно Фтеóдор упісáлі. Барз за мáлі чьас тот Фтеóдор бул поучéні так, йак гéýті монáхі, íшче і льęпше, так же тот найстáрші найбáржей шíцко на Фтеодóра бул побізовáні. За йęдно ýрéме тот найстáрші мал йęдну дрáгу, пóшол нá трі дні от свóйіх монáхох, áльę тóті монáхі уш Фтеодóра барз ньę льубéлі. Уж вóні йóму сцéлі найсц дайáкęй погібéлы. Бул там йęден мáлі пóток, а тéльо бýло жвíрох прí ныім, хто там пóшол раз на вóду, чі прíшол жíві, áбо áны ньę прíшол. Надумáлі тóті монáхі, да пóшльу Фтеодóра нá тот мáлі пóток на вóду, а кęд бі Бог дал, жéбі го тóті жвíрі пойęдлі. А Фтеóдор мóнах уж нáпредок знал, цо сцу з ныім урóбіц. Альę за то послушлыíві Фтеóдор ýжал кáнті, мóдльęл ше Бóгу, пóшол нá тот мáлі пóток мéдзі тіх жвíрох на вóду. А тотí монáхі вíшлі шíцкі гóре на манáстір, жéбі відзéлі, йак Фтеодóра жвíрóве ростаргáйу. А кęт Фтеóдор ґу жвíром дóшол, збéглі ше шíцкі, мéдзі сéбе го ýжáлі, одньęслі го дóстрет потóка, жéбі нáбрал Фтеóдор фрíшкęй вóді і да одньęше до манастíру. Погнывані монáхі, бо відзéлі, же ше Фтеодорóві íшче і жвíрі повінýйу, ньę мóглі од гныíву áны пáтріц. А цо íшче йęдно урóбéлі: Кęт прíшла ноц, послáлі йęдну служвíцу, жéбі пóшла ґу Фтеодорóві на йóго пóсцель спац. Пóшла тóта служнíца ґу Фтеодорóві, побýла і дáґдзе íндзей, боуш тóта служнíца знáла, же хлáпца льęбо дзíýче погльęдáла. Льęдво-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дочека́ла, же йу посла́лі ґу Фтеодоро́ві. То́ті пе́йцме мона́хі, ка́жді се́бе до кньі́шкі запі́сал, же́бі зна́лі, йак ма́йу по́весц.

О йа́кім ўреме́ну то́та служні́ца породзе́ла. До́рас ші́цкі мона́хі то́ту служні́цу ошведоче́лі, же відзе́лі, же во́на бу́ла прі Фтеодо́ру. Тот ста́рі мо́нах заганьбе́ні пре Фтеодо́ра, а та́к го барс льу́бел у сво́йім манастіру, пово́лал го прет се́бе і гуто́рел му: Чьом ші, сі́ну, так уро́бел? Йа це так льу́бел, у ші́цкіх сво́йіх мона́хох йа льєпшо́го леґі́ньа ньє́ мал, а так ші ме зага́ньбел, а сам пред Бо́гом небе́снім согрі́шел! — А Фтео́дор ше прі́позна́вал, же то йо́го гріх. Прі́ньєслі му то́то ма́ле дзіўчьа́тко, а вон з ньім по́шол до йєдно́го льє́са, пребі́вал там за пе́йц ро́кі; а йак то́то дзіўче подро́сло, опі́сал свой жі́вот до йєдно́го пі́сма, запечето́вал, бо уж знал, же у́мрец ма. Роска́зал то́му дзіўче́цу, же́бі одньє́сло до то́го манастіра і же́бі преда́ло найстаршо́му монахо́ві. Опі́тал ше мо́нах то́го дзіўче́ца, хто му о́цец? — Во́но так пове́дло, же Фтео́дор, а пребіва́ме у льє́ше прі йє́дні́м дре́ву. — По́шло дзіўче на́зад до льє́са ґу свойо́му оцо́ві, а то́го дзіўче́ца о́цец уж льєм барз бул ку́шьчік жі́ві. Бежа́ло дзіўче на́зад ґу монахо́ві, льєм ма́лі фа́лат оді́шло. Ішол ста́рі мо́нах сам пе́шо, а плачьу́ці сво́йо ру́кі ламайу́ці, бо сам на се́бе почьудова́ні бул у сво́йєй старо́сці, та ше дал пре́весц мла́дім мона́хом. Ві́слал Фтеодо́ра з манастіра, а те́рас пречі́тал от Фтеодо́ра пі́смо, що го сам напі́сал зо сво́йіма рука́мі, йак го барс мона́хі у ші́цкім уквільа́лі. Кєт по́шол мо́нах, уш Фтео́дор бул ме́ртві. Пла́кал на́д ньім, а вец прі́шол до манастіру і прі́ве́дол то́то пейцро́чне дзіўче ґу се́бе, а вец по́шлі ші́цкі мона́хі і спе́лі, же прі́ньєшу Фтеодо́ра на ко́чьу, та во́ні го до сво́його манастіру похова́йу. Альє ньє́ мож бу́ло, бо жві́рі ньє да́лі так, йак Хрісто́ва стра́жа, так го жві́рі чьува́йу. Там го погре́блі, дзе го на́шлі мертво́го. Віро́сло на́д ньім кра́сне кве́це, жельє́не. На́ тім кве́цу на са́мім ве́рху та́кі кра́сні обра́шчік бул вімальова́ні, жі́ві Фтео́дор зо сво́йім дзіўче́цом, а на гла́вох обідво́йо ве́нці ма́лі. Так льу́дзе і́шлі, йак процесі́йа; ве́цей наро́да на́шло, йак до манастіра, бо ше льу́дзе чьудова́лі, же бу́ла дзіўка, а дзецко йєй да́лі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Тані Рамач.

Паралелї: В сїй леґендї приписане перебране за монаха св. Теодорі, а в рукописнім текстї св. Марині. Пор. Ів. Франко, Апокріфи і леґенди з укр. рукописів Леґенди про святих, ст. 288—293: Житіє св. Марини монаха. — Н. Янчукъ, Къ исторіи и характеристикѣ женскихъ типовъ въ героическомъ эпосѣ (Юбилейный Сборникъ въ честь В. Ѳ. Миллера, 1900, ст. 365—366).

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

58. Царівна — монах.

Бул йęден цар, а барз мал два красні дзіўкі, йęдней було петнайц рокі, а йęдней було двáнац рокі. Тота петнайцрочьна дзіўка барз до церкві ходзела, кажді дзень свойу молітву Богу вімодльęла. А кęд йęй було осемнац рокі, почалі йу пітац богаті кральове. Оцец ше барз зрадовал, прісілóвал дзіўку і так йęй гуторел, же ше муші оддац. А тота царска дзіўка кęльо могла, тельо ше одмагала. Кęд уж вілзела, же йęй оцец ше у то дал, же ше уж муші одац, а вона свойого оца барз модльęла, жебі йęй ішче тельо ўремена дал, жебі по шіцкіх манастірох походзела, манастірі поукрашовала і одаровала. Та йęй оцец ньę сперал, льęм зоз ньу штірі женьске послал. Альę так йім наказал, жебі йу ньігдзе ньę отступелі, жебі зоз ньу і во дньę і ў ноці ўшадзі ходзелі. А ў йęднім валальę мала блыскі рот, та ше дознáлі, же вона ма прісц рано до того валалу; та ше барс пріготовелі, чекалі, жебі йу зоз вельку параду дочекалі. А вона йак ше дознала, же йу с параду чекайу, росказала свойім слугом і служныцом, жебі коны пасц попушчалі і жебі самі польęгалі. А вони, тоті служныці польęгалі, альęйęдна, льęбо два, ўше на царову бешеду подумовалі, жебі йу твардо чьувалі, бо кęд йу ньę дочьувайу, кажде страці свойу главу. Два і трі раз ў ноці ставалі, а патрелі, же чі су од ньęй ньęзохабені. А кęд надодньом у трецей годзіні, а вони шіцкі поспалі. А тота царска дзіўка цалу ноц ньę спала, льęм ўше мерковала, же йак бі ше од ньіх скріц або оттаманыц. Так йęй Бог дал, же домерковала, вобльęкла зо себе дзівоцкі шматі, обльęкла ше до тіх шматох, що мала зготовені, йак за йęдного калуґіра. Пошла до йęдного ріту, дзе ньіч ньę росло, льęм самі вербі, там вона ше за йęден рок претрімовала. Так йу спілі сіньуґі, же ньę познала свойо цело аны на рукох, аны на ногох. Зобрала ше отамац, пошла до йęдного манастіра, барс ше там пріпітовала, жебі йу ґу себе прійалі. А тоті попове так йęй гуторелі: Мі тебе прімеме, альęйęст нас осем, а мі шіцкі барз робіме, церкву порайіме, пруті рубаме, кошарі пльęцеме, предаваме, та мі ше льęм с тім обжіваме.

А вона ше тота дзіўка ньę пріпознала, льęм ше монахом і сама за монаха прілала. І барз йіх служела, ішче скорей од другіх монахох школі віучела. Була ўсілоўна до шіцкей роботі і послушна до шіцкей службі так, же йу найстарші от шіцкіх найбаржей прельубел. І вона ше уж по шіцкіх валалох монахом іменовала. І так ґу ньęй доходзелі, хторі пошлі хорі, станулі оздравені. Альę тот монах ньійаку плацу од льудзох ньę пріімал; барз му хір пошол по шіцкім швеце. А тоті старші монахі барз булі понагньівовані. Уш так го ньę сцелі, аны ўйęдно прі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йеднім столье ньє йєдлі. Увідзел то найстарші монах, же то уж ньє добре, дал му йєдну хішку, жебі там сам за себе пребувал. Прішлі ґу ньому тельо народа, йак йєдна процесійа. А вон ше одмагал, же ньє зна ньічь, аньі ньє може. Посілал тіх льудзох ґу найстаршому монахові. Відзел то монах, же отходза хорі смутно, ньє віздравені, модльєл го і сам, кед можеш, такіх хоріх ньє отпушчьай.

А тот цар йак ше дочьул, же його дзіукі ньє стало, бо тоті штірі женьскі ньіґда ше ґу царові ньє наурацелі, бо воні зналі, же так булі пот плацу, под вельку дочьувац майу, а кед ньє дочьувайу, то йім главі позньімац малі. Дочьул ше цар, же тот монах хоріх віздраві, а кому дахто у роду страцені, повет тот монах за ньго, у хторей йє страньі. Похорела ше того цара тота млада дзіука, барс ше до того монаха пітала. Засмуцена мац ньє шмела свойу дзіуку послац, но зобрала і вона ше та пошла і сама. А кет пошлі до того двора, дзе пребівал тот монах, а тота дзіука, що монахом була, дорас свойу мацер і свойу шестру познала. Барз йєй цешко було і барз була застарана. Ньє спел тот монах аньі зо свойєй хішкі ґу ньім пойсц. До трецого разу цешкім гласом волалі; ньє мох ше зважіц монах, жебі ґу ньім пошол, бо ше му так відзело, же будзе пред ньіма росплакані. Пошла царіца зо свойу дзіуку ґу гуменові, барз модльєлі, жебі умодльєл зо свойу молітву монаха, бо то царіца барз ньє весела, страцела ше йєй йєдна дзіука, а друга у цешкей хороті умера. — Пошол тот найстарші ґу монахові і так му ґуторел, так го модльєл: Буц, сіну, такі потульні, йака то царіца ужальєна; йєдну дзіуку одредзела, а друга у цешку хороту — ньє умера. Змілуй ше над ньіма, оздраў, кед можеш, йєдіну дзіуку мацері. — Вішол монах зос хіжі зармуцені, нат свойу шестру кльєкнул і помодльєл ше, свойо руки положел на йєй главу. Дорас тота дзіука остала от свойєй хороті очішчена.

Альє дійавол льєдво дочекал, йак бі на векші гріх цара наонач. Кед блыско рок тота дзіука царова так цешко ходзела, уж льєм чекалі, же що дзень, жебі породзела, отпісал цар на того найстаршого монаха, жебі го вігнал зос того манастіру, альє ньє льєм, да го з манастіру віженьу, альє до найцешшей цемніці заўре. — Уплашені гумен пошол ґу монахові, а так му повет: Сіну, чього ші так велького уробел? — За тото ўреше, док ігумен пріповедал свойому монахові о тоті стварі, прішлі от цара катонаці, жебі го коло коньох пешо до варошу отпровадзелі. Мушел монах зобльєчіц монашескі шматі долу, ішол коло катонацох отпровадзені аж до того цара жемі. А йак пошол, зос царскей дзіукі дійавол гласом крічьал на тей дзіукі уста: Прішол тот монах, що зо мну спал, та так ме ісцільал! — Прійал на себе монах тоті хібі. Дал го цар барс побіц, а на трецi дзень було росказано, йак го

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ма́йу загу́біц. Од йедно́го като́ну то́та дзі́ўка, цо мона́хо́м бу́ла, па́пер, пі́рко запіта́ла, так свой жі́вот опіса́ла, ге́ўта дзі́ўка у ца́рскей пола́ті на у́ста дійаво́лскім сло́вом закрічьа́ла: Обеші́ц го ньє́шка тре́ба, бо ше обе́ші сам до ра́на! — Кєд ра́но стану́лі, ума́рті мо́нах у цемньі́ці; ро́сказал цар у́міц і обльє́чіц. Кєт с посце́лі до́лу зньа́лі, прі гла́ві пі́смо почіта́лі, те́ді зна́лі, же то мо́нах ньє от хло́пскей гла́ві, а то бу́ла дзі́ўка ўла́сна царско́му оцо́ві і мацє́рі і тей ше́стрі з дійаво́лом наполньє́нім.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

59. Чудо над невинно повішеним. А.

Бу́ла йє́дна же́на, ма́ла йєдно́го сі́на, барс кра́сні бул. Ходзе́ла по манасті́рох то́та же́на зо сі́ном до Йєрусалі́му і по́шла раз на йє́ден ва́лал, піта́ла ше на́ ноц. Прійа́лы йу льу́дзе, преноцова́ла, а ра́но ма́ло буц о́тнуст; у́ тім вала́льє бул мана́стір, дзе ноцова́лы, та бу́ла дзі́ўка; барз льубе́ла то́го леґі́ньа. Піта́ла ше му ра́но, да́ йу ве́жньє за же́ну. А вон гуто́рел мацє́рі, же во́на бі по́шла за́ ньго. Ма́ц му гуторе́ла: Мі сі́ну ньє за́ то ходзі́ме, да́ ше же́ньіш, а́льє ходзі́ме по манасті́рох, да Бо́гу служі́ме. — Гуто́рел ле́ґінь ґу тей дзі́ўкі, же во́н йу ньє ве́жме. Во́на ше поганьбе́ла, гуторе́ла оцо́ві, же́ з ньу́ сцел ве́лькі гріх зро́біц. Оцец ше погньі́вал, прі́дал го до су́ду. Су́д му осу́дзел, да́ го обе́ша. До́раз го ўлапе́лы і обеше́лы го, а ма́ц му за то по́шла до манасті́ра. Модльє́ла ше Бо́гу, да́ йєй сін ньє вінова́ті, да́ йєй Бог да, да́ з ным мо́же бешедо́вац. Кєт пре́шла слу́жба у манасті́ру, ма́ц ше ўра́ці, прі́дзе ґу шібе́ны, а сін ше о́зве ґу́ ньєй. Во́на ше зрадова́ла, по́шла ґу судійо́ві: Цо робі́це з мо́йім дзе́цком? Чьо́м го ньє здейме́це? А то бу́ло ве́чьар. Во́ны вечера́лы, йє́длы йу́ху. Ко́гут бул зареза́ні. Ма́ц йім гуторе́ла: Йа зо сі́ном бешедова́ла. — Во́ны гуторе́лы: Те́ді твой сін бу́дзе с то́бу бешедо́вац, кє́т то́т ко́гут у́ тей мі́скі зашпі́ва. — Ко́гут стре́пе, тот варе́ні, та зашпі́ва. Ші́цко йім о́чі с то́ту це́плу йу́ху позапльуско́вал. Те́ді ві́дзел судійа, же́ то ве́льке да́цо, же та́ке чьу́до ше сотворе́ло. По́шлы па́тріц сво́йіх ме́ншіх, да ві́дза, чі́ тот жі́йє на шібе́ны. А то́т ше ґу́ ным о́зве. Прі́шлы до́раз на́зад ґу судійо́ві, гуто́рйа му, же жі́йє. Ві́дзел то судійа, же́ то од Бо́га, ка́зал го пу́шьчіц. І во́н здра́ві пре́з дзень ві́шел на шібе́ны, бо́ му Бох помо́гол. І здра́ві хо́дзел по манасті́рох зо сво́йу мацє́ру.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

60. Чудо св. Луки. Б.

Бул йęден чло́век барс худо́бні, мал сво́йу же́ну і йęдіно́го сі́на. Йак ше розглаше́ло по шве́це, же у́мар йęванге́лісті Лу́ка, барз ве́льо льу́дзе і́шлі на йо́го гроб, і тот худо́бні чло́век зо сво́йу же́ну і зос тім сво́йім йęднім сі́ном. І во́ні ше позбера́лі, хльęба се́бе ка́жді на хрі́бет набра́лі; за́шла йіх це́мна ноц. Піта́лі ше до ка́ждей хі́жі на́ ноц, ны́хто йіх ньę прі́йал; і́шче до йęдпей хі́жі по́шлі, до йęдно́го ве́льского па́на, піта́лі ше, чі бі йіх ньę прі́йал до сво́його дво́ра на́ ноц. А тот пан — так го і́шче і вола́лі: Ньęблагода́рні пан. Альę то́т пан прі́йал то́ті тро́йо худо́бні. Дал йім йęдну ма́лу хі́шку, дзе́ бі польęга́лі; а йак польęга́лі спац то́ті тро́йо, то́го па́на дзі́ўка стану́ла, бо сцела, же́бі спа́ла с тім леґі́ньом. Альę ле́ґінь ньę сцел йу, отсі́лал йу от се́бе. Дзі́ўка погныва́на і поганьбе́на, же йу ньę́ сцел ґу се́бе, по́шла до сво́йęй хі́жі, льęгла на по́сцель, ньę бу́ло йęй пра́во. По́шла і́шче раз, ўжа́ла йęден кра́сні ме́шьчьок з дукатáмі, прі́хільęла ше і́шче раз ґу то́му леґіньо́ві, чі йу сце. Альę ле́ґінь ньę сцел йу, льęм ше од ньęй ге́тка обра́цел. То́го па́на дзі́ўка то́ті ценьę́жі положе́ла до леґіньо́вей то́рбі, по́шла на сво́йу по́сцель погныва́на, льęгла се́бе спац. Кęд ра́но постава́лі то́ті худо́бні тро́йо, до́ дньа по́шлі.

А тот пан ве́лькі йак ста́нул, до́раз увідзел, же ньęт тот зла́ті ме́шьчьок з дукатáмі. Опі́тал ше сво́йęй дзі́ўкі, чі ньę зна, дзе дука́ті. Отповеда́ла дзі́ўка оцо́ві: Бо йа знам! Тот ле́ґінь прі́шол ґу́ ньę до хі́жі, ґу мо́йęй посце́лы, по́драл на́ ньę шма́ті, а́льę йа ньę сце́ла зро́біц дльа но́ці льа́рму! — Розгныва́ні пан по́слал катона́цох, дзе стре́тньу тро́йо льу́дзі, най бі йіх до́раз на́зат прі́провадзе́лі. По́шлі катона́ці ма́ло да́льęй за ва́рош, тіх льу́дзох до́раз на́зат прі́провадзе́лі. А льу́дзе устраше́ні, а́льę за́ то ны́чьо́го ньę зна́йу. Пе́рше гльęда́лі у оцо́віх шма́тох у то́рбі прі хльę́бу, ньę на́шлі пеньę́жі. А вец гльęда́лі у мацері́ніх шма́тох у то́рбі прі хльę́бу; йак ньę на́шлі, тім дво́йім роска́зал пан, же во́ні мо́жу по́йсц. Альę мац ньę сце́ла по́йсц, бо во́на ньę оха́бі свойо́го сі́на. Оста́ньę з ным, же́бі увідзе́ла, йа́ка бу́дзе коньчі́на. Кęт почьа́лі гльę́дац йęй сіно́ві у шма́тох, дораз на́шлі кра́сні зла́ті ме́шьчьок по́лні з дукатáмі. До́рас тот пан фрі́шко прі́шол, ўжал тот ме́шьчьок до сво́йіх ру́кох з дукатáмі і до́рас по́вет то́му сіно́ві: Йак ті шмел прі́сц до хі́жі, ґу та́кей бога́тей фра́йлі ґу посце́лы? — А ле́ґінь одма́гал ше, же вон ньę́ бул а́ны с хі́жі, бул до ра́на прі свойо́му оцо́ві і прі мацéрі. До́рас пано́ве так одредзе́лі, же́бі то́го сі́на обеше́лі, а ма́цер же́бі одосла́лі, най і́дзе, дзе ше пушче́ла по сво́йęй дра́гі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йак уш тóго сіна обешéлі, пóшла мац плакайýці ґу тóму грóбу, дзе льęжал Лýка йęванґéлскі, а там бýло нарóда барз вéльо. Пóшла і тóта мац блыіско ґу самóму грóбу, а барс плакáла. Тéді Лýка йęванґéліст ґу тей жéні прегвáрел: Ньę плачь, жéно, льęм віпóвец, чьóм так барс плáчеш? — А жéна уплакáна так повéдла: Нычь ньę знам, льęм тóто йęдно, же мі сіна обешéлі, а ньę знам зáчь. — Дóраз Лýка йęванґéліст прет шіцкім нарóдом глáсом крічьал: Ті ньę знаш, твой сін тéбе ньę пóвет, дзé сце ноцóвалі; у тім пáньскім двóру, прішол дьáбол, пóслал дзіýку ґу твойóму сінóві, дзіýка пóшла, ньę сцел твой сін с тóту дзіýку спац; пóшла погныівáна, прішла і по другі раз зо свóйого óца дукатáмі. А йак ньę сцел твой сін тóту дзіýку ґу сéбе, охабéла му тóті пеньęжі, пóшла погныівáна до свóйęй посцéлы. Та ті, жéно, ньę плачь, льęм іц ґу твóйому сінóві, уж вон трі дны обешéні, áльę вон зá то ньę мéртві. Пóйдзеш до тóго пáна і так пóвеш панóві: Най прідзе сам зо свóйу дзіýку, най пýшьчьа твойóго сіна дóлу. Твой сін трі дны гóре стал ньęвінні на тей шібéны, а тéраз най повіша тóго пáна дзіýку трі фертáлы годзіні, та тéді бýдзе одредзéні сут справодлыіві. — Пóшла тóта жéна, барс понаґльáла; ньę пóшла пéрше до пáна, но льęм пóшла опáтріц пéрше свойóго сіна. Ньę мóгла ґу ньóму дóйсц, бо там бул йęден вéлькі плот і вéлька капýра. Альę тóта жéна прéшла прес тóто цéрньę ґу свойóму сінóві, чі вон наісце жіві. А кęт пóшла тóта мац, дóраз увідзéла, же йęй сін жіві. Пóшла фрішко до пáна, повéдла панóві: Мой пáньę, сін жіві на шібéны; та тéрас так одредзéлі, жебі сце прішлі зо свóйу дзіýку і жебі сце мойóго сіна долý зньáлі. Мой сін трі дны віші жіві, а вáша дзіýка най бýдзе трі фертáлы годзіні, тéді бýдзе одредзéні сут справодлыіві.

Зльęкнýті тот пан і шіцок нáрот пóшлі пáтріц, чі бі то бýла прáýда, да лéґінь трі дны обешéні мóже буц жіві. Кęт пóшлі, ростворéлі тóту капýру, пóшлі нýка ґу тей шібéны, а тот лéґінь крáсні — жіві трі дны обешéні. Та дóрас прегвáрел, же вéцей ныч ньę зактéва, льęм най бýдзе тóта дзіýка трі фертáлы годзіні обешéна. — А кęд леґіньа дóлу спушчéлі, тáкой дзіýку тóго пáна гóре завішéлі. Дóрас ше там барз вéльо ýрáні насходзéлі, так йу таргáлі, йак псі с кáждей стрáні. Відзел тот нáрот, цо там бýлі, же аш тéрас сут справодлыіві. А тóта худóбна мац пóшла до дóму зо свóйім сіном, бýла розглашéна по шіцкім швéце.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. в Угор. Руси, т. III, ст. 30—31, ч. 15. — R. Köhler, Klein. Schriften, III, ст. 223—228. — F. Wolf, Portug. u. catalan. Volksromanzen, N. 7. — Child, English and scottish popular ballads, 1, 236—239, 505; 2, 501; 3, 502; 4, 451; 5, 212, 288. — Germania, 33, 337. — Haupt-Schmoler, Volkslieder der Wenden, 1, 285, ч. 289. - Grundtvig, Danmarks gamle folkewiser, 2, 518, ч. 96. — Antwerpener Liederbuch, ч. 20. — Uhland, Volkslieder, ч. 303. — Acta sanctorum, Majus, III, ст. 171; Julius, VI, ст. 46.

61. Як живцем похована ожила.

Бул йеден чловек, мал і жену свойу. А того чловека прійалы за катону. Пошол од дому до дальекого крайу і там служел цара. Нашол себе другу жену. Тота жена му ньє верела, же вон ньє ма дома жену, та ше пришагла зоз ньім. Док вон там служел, та зоз ньу жіл, йак уж віслужел, та сцел з ньу прісц дому. А йей мац ньє верела, же вон йу там ньє будзе мучіц, та му гуторела: Гібай ту до церкві, йа мам ту йедного сйатітельа, пришагны ше пред ньім, же ті ньє будзеш мойу дзіуку там мучіц! — А вон ше пришагнул, та ше вібрал з ньу до свойого крайу. Йак уж булы блыско прі валальє, вон віцагнул шабльу, та йей гварел: Кет повеш мойей жені, же і ті мойа жена, та ці одрубем главу! — Жена ше зльекла, гварела, же ньє пове. Йак пошлы дому, вон жені гуторі свойей: Прівет сом ці служныіцу. — А жена ньє верела, та уше на ньу уйедала. Альє вон гуторел, же йей муші дац покой. Йак вона кус там побула, його жена відзі, же служныіца груба, та ешчі баржей почьала на ньу ше уйедац. Пришол чьас, служныіца породзела. Жена відзі, же дзецко таке істе, йак йей муж; а тога там жіла і служела за йакі чьас. А вец йу ґаздіньа послала до валалу, а вона дзецку дала отрові. Дзецко на фрішко умарло; док жена пришла, а на уста му вішла пена. Жена відзела, же дзецко ньє од Бога умарло, та ужала губу, поусцерала дзецку уста, а губу одложела до кішены. Кед ріхтала другі дзень полудзенок, насіпала ґаздіны віна до пугара, тоту губу оплукала у ным, дала ґаздіны віпіц, да відзі, чі то була отрова. Ґаздіньа віпіла, на фрішко умарла. Йей родзіна знала, же то ньє добре, же вона барс фрішко умарла, гуторелы, же вона йу мушела отровіц. Осудзелы йей родзіна, да йу жіву до гроба загребу. Йак йу загреблы до гроба, вона ше барз модльела пресйатей Богородіці, жебі йу отамац ментовала. Божа сіла пришла, ужала йу з гроба, одньесла йу аж до йей мацері. Пришла ґу мацері і гуторела шіцко, йак з ньу там робелы. Пришол дайакі чьас, того волайу за катону заш. Вон пришол просто до

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йęй мацéрі, бо вон дýмал, же йęй мац нычь ньę зна. Йак прíшол, йęй мац шé му віпітýйę за свóйу дзíўку, що вóна рóбі, чі йę здрáва. Вон гутóрі: Здрáва йę і рóбі свóйу робóту. А дзíўка зоз вóнка прíшла на дзвéрі, а вóн ше так зльęкол óд ньęй, бо знал дóбре, же йу загрéблы до грóба. А вóна тéрас ту дóма! Спáднул та зáмльęл.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Бесермені.

62. Покараний син.

Бул йęден члóвек, мал йęднóго сíна, та тот сін барз го мéржел, та гвáрел оцóві, же да му да йóго чьасц та вíдзе гéтка зо свóйу жéну. А óцец му ньę сцел дац. Вон вéцка вíшол од óца гéтка, та уж ґаздóвал, йаґ знал. Оцец дó ньго íшол опáтріц го, же да вíдзі, йак ґаздýйę; а вóні сцéлі йęсц, а йóго óцец до ньóго íшол. А служныíца му гвáрела: Ідзе, ґáздо, ваш óцец. — А вон ўжал йęдзéньę зо стóла та одньęсол на польíцу, та зáкріл зоз йęднім вéрхом. А йак йóго óцец прíшол до йóго хíжі, та бешедовáлі так да за два годзíні. А вон ше ньę мóгол дочéкац, та пóшол ґу тóму йęдзéньу, же прінь́ęше до хíжі, же бýду йęсц. А вон йаґ откріл тóто йęдзéньę, а Бох так дал, же ше справéла вéлька жáба, та му скочéла на ýста; за то, же скріл од óца йęдзéньę, та го Бох покáрал. Вéцка му тóта жáба од дайáке ўрéме зíшла зоз ýстох, та Бох дýмал, же вон ше покáйę, а вон ше ньę сцел покáйац, льęм вéцка óцец му гвáрел: Гíбай, мой сíну, ґý мньę, та óзда ýж бýдзеш льęпші. — А вон пóшол ґу оцóві, áльę барз óца мéржел; ўше ше пітал оцóві, же кęді вон умре. — А óцец му гвáрел: Ша йа ньę знам кęді. — Вéцка так Бог дал, же йóго óцец бул хóрі, та ше му óцец пітал: Льýбел бі ші, сíну, да йа ýмрем? — Льýбел бі сом барз. — А óцец му гвáрел: А кęт ýмреш і ті за мноў. — А вон гвáрел, же ньę дзбам, гочь ýмрем о трі дньі за вáмі, льęм умрíйце ві пéрше, да йа вíдзім, йак то през óца ґаздóвац. — Оцец йóго ýмар, а вон ше барз радýйę, же уж ньę мож бáржей, так ше радýйę і вон і жéна. Уж вóні óца поховáлі, та за ньім шіцко уж попорáйęлі. Кęд вон уж пóйдзе на пóльо, на трéці дзень, йаґ йóго óцец ýмар, а вон рóбі на пóльу зо свóйу жéну і зо служныíцу. Вéцка му так Бог дал, так збелáвел, йак пóстал та ýмар, бо сéбе льęм трі дньі од Бóга віпітал, да жíйę, да зна, йак то ше през óца ґаздýйę.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

63. Побожні сестри.

Бу́лі два же́ні, во́ні бу́лі ше́стрі; йе̨дней чло́век у́мар, оста́ло йе̨й ве́льо дзе́ці, а і ге́ўта дру́га бу́ла ґдові́ца, ньє̨ ма́ла а́ньі йе̨дно дзе́цко, ўше ходзе́ла до це́ркві, то́та, цо ньє̨ ма́ла дзе́ці, барз Бо́гу служе́ла; а то́та, цо ма́ла ве́льо дзе́ці, чьіґда до це́ркві ньє̨ ходзе́ла, бо ма́ла ве́льо дзе́ці, та ньє̨ мо́гла. Ішьче ше ньє̨ мо́гла а́ньі мі́рно помо́длыіц. Го́та, цо ма́ла ве́льо дзе́ці, та ума́рла, а то́та, цо ньє̨ ма́ла дзе́ці, та гуторе́ла: Знам, же мо́йа ше́стра про́сто до пе́кла по́шла, бо ньіґда до це́ркві ньє̨ ходзе́ла, а́ньі ше ньє̨ мо́гла мі́рно помо́длыіц. Та то́та, цо ньє̨ ма́ла дзе́ці, во́на ше ве́цка модльє̨ла, да ше йе̨й прішньі́йе̨, дзе йе̨й ше́стра, чі у́ ца́рстве, чі у пе́клье̨. А йе̨й ше прішньі́ло, йак ше модльє̨ла у це́ркві, так Бог дал, же муше́ла за́спац, та ше йе̨й прішньі́ло, же прі́шол ґу́ ньє̨й а́нгел та йе̨й гва́рел: Тво́йу ше́стру два́нац анге́лі на ньє̨бо отпровадзе́лі! А во́на ве́цка ше модльє̨ла і́шче, да ше йе̨й прішньі́йе̨, ке̨льо во́на ма анге́лох, ке̨д йе̨й ше́стра до це́ркві ньє̨ ходзе́ла, а два́нац ма. А йе̨й ше ве́цка прішньі́ло, же во́на ма льє̨м йе̨дно́го а́нгела і тот од ньє̨й барз дальє̨ко.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

64. Святі женщини на пущі.

У йе̨дні́м вала́льє̨ бу́ла йе̨дна же́на барс кра́сна трі́цац ро́кі ґдові́ца, а льє̨м йе̨ден рок з му́жом жі́ла. Ве́льо бу́лі пано́ве, барз йу пі́тали, же́бі ше одда́ла; а то́та же́на на́раз каждо́му отпове́дла, же ше ньіґда ньє̨ о́дда. І прі́шол йе̨ден пан аж зоз дру́гей же́мі, прі́шол ґу́ ньє̨й-на йе̨де́н рас, пі́тал йу за сво́йу же́ну. То́та же́на отпове́дла, же ше льє̨м ньє̨ о́дда. А тот пан так йе̨й по́вет: Ішче на йе̨ден рас прі́дзем, а ке̨т ше ньє̨ о́ддаш за́ мньє̨, а на тре́ці за́вот прі́дзем с катонца́мі, а поло́жім це на́ свой кочь, а так це одньє̨шем до свойо́го до́му пре тво́йу кра́су, а льє̨бо йа це ньє̨ оха́бім жі́ву. — То́та устраше́на ґдові́ца до́рас ше огада́ла за́ свой ро́зум, йаґ да отпо́ве то́му пано́ві і до́рас так ре́кла: Но, мой па́ньє̨ наймілє́ньші, уж йа бу́дзем тво́йа же́на! Та ше з ньім поруковала і да́ла му те́рвін до то́го чьа́су, то йе̨ст йак за́ два меша́ці, же́бі по́ ньу прі́шол. А о́ два меша́ці мо́же прісц на бізо́ўно зо ші́цку пріготове́ну сва́дзбу.

Уверені тот пан по́шол весе́ло до до́му, бо та́ку кра́сну осо́бу ньє̨ гочь дзе мож бу́ло увідзіц. Йак по́шол до́му, а́ньі му ньє̨ бу́ла дру́га

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

робо́та на розу́ме, льęм йаґ бі ско́рей то́ті чьа́сі пре́шлі, да мо́же по́йсц чім ско́рей по сво́йу мла́ду. Ньę че́кал ўре́ме, і́шче о́сем дні ско́рей збе́рал ше по сво́йу мла́ду. А тота́ ґдові́ца і́шче бу́ла мудре́йша, йак вон, бо во́на сво́йо доме́нійę за о́сем дні те́ді до́раз, йак мло́ді по́шол, ші́цко худо́бнім пороздава́ла, а то́та служні́ца, цо йęй служе́ла, тей сце́ла то́та ґдові́ца ве́льо до́бра зоха́біц, а са́ма сце́кньę до дайа́кей пусті́ні. А то́та служні́ца отпове́дла сво́йęй па́ні ґдові́ці: Ньę́ сцем йа ні́чь; дзе по́йдзеш ті, там по́йдзем і йа. Ро́здай ті тво́йо ґаздова́ньę ші́цко худо́бі, ньę о́хап за́ мньę, бо йа льęм там по́йдзем, дзе і ті. — Йак ші́цко до́бро худо́бнім подзельę́лі, а са́мі два ў но́ці по́шлі до йę́дней пусті́ні, же́бі йіх ні́хто ньę ві́дзел, а́ні ньę́ знал, дзе во́ні ше два подзе́лі.

Кęт то́то ўре́ме прі́шло, о́сем дні ско́рей, і́дзе сва́дзба ве́лька, весе́ла; прі́ду до дво́ра, а там ні́чь, льęм худо́бні льу́дзе біва́йу. Погні́ва́ні пан гльę́дал йу у ші́цкім вала́льę два дні і два но́ці. По́шол до свойо́го до́му погніва́ні, а найба́ржей поганьбе́ні. А то́та же́на зо служні́цу уж мі́рно пребі́ва у пусті́ні. — Бу́ло ў тім вала́льę та́кі за́кон, же хо́дзел чло́век до ка́ждого дво́ра і до манасті́рох, дзе бу́лі да́ґдзе у по́льу, зазбере́вал порці́йу, а́бо царові́ну. По́шол до йęдно́го манасті́ра, а там бу́ло барс кра́сне йę́дно дре́во; йę́дна о́воц на́ тім дре́ву дозрева́ла, а дру́га росквіта́ла; йак у жі́мі, так у льę́ту, ўше на тім дре́ву назре́тей ово́ці бу́ло. А тот чло́век, цо збе́рал царові́ну, барс ше на то́то дре́во прі́па́трал. Ві́шлі попо́ве з манасті́ра, да́лі му царові́ну. А вон ше йіх пі́тал, тот чло́век, цо́ то за дре́во та́ке на ве́лькі ха́сен, же на́ ньім йęст о́воц чловéку за пожі́ўльę́ньę, а заш на но́во кві́тньę? — Отпове́длі то́ті попо́ве: То ньę льęм за́ нас то́то дре́во, а́льę і за́ тіх, цо у пусті́ні да́ґдзе ше покуту́йу. — І на то прі́шол йę́ден ве́лькі чьа́рні птах і попа́трел, дзе найве́цей узре́то. Одла́мал йę́ден ко́нар, одвьę́сол, а так прі́шол, та́кой дру́ґі ко́нар сцел одла́мац. А то́ті попо́ве то́му чловéку і са́мі се́бе так гуторе́лі: Уш хто́шка заш у пусті́ні, бо тот птах ньę се́бе те́льо с тей ово́ці бе́ре! — А йак прі́шол на тре́ці рас тот птах, одла́мал йę́ден ве́лькі ко́нар, а так го пома́лі ньę́сол. А тот чло́век, цо збе́рал царові́ну, по́шол фрі́шко за́ тім пта́хом, же́бі уві́дзел, чьо́му но́ші. Тот птах ше́днул на йę́ден грун. Доче́кал то́го чловéка, доґ ґу ньо́му до́шол, а йак тот чло́век до́шол там, дзе го чьа́рні птах доче́кал, а тот чьа́рні птах на́рас ула́пел ко́нар до сво́йіх пазу́рох, а пу́шчел ше до́лу до пусті́ні. Тот чло́век ньę́ мог да́льęй по́йсц, же́бі уві́дзел, дзе чьа́рні птах польę́цел. По́чьал брац до ру́кох каме́ні і ру́цал до то́го до́лу. І до́рас о́звал ше му глас зос то́го до́лу: Хто ші за чло́век, же до́ нас ру́цаш то́ті ве́лькі каме́ні? Кęт ші дайа́кі по́ґан, ідз з Бо́гом, бо нас ні́ґда ньę на́йдзеш, а кęт ші хрістійа́нія, по́ведз нам, льę́хко нас на́йдзеш. — А тот чло́век до́раз отпо́вед, же вон хрістійа́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

нін. — Кęт ші хрістійанін по пра́ўдзе, ве́жны твой ка́пут, о́бвій йęден ка́мень, а так руц до́лу, бо́ сме два же́ньскі, та ше обльęче́ме. — А тот чло́век так зро́бел. Зо́бльęк зо се́бе йęдну шма́ту, о́бвіл ка́мень і ру́цел до то́го до́лу. А вец то́ті же́ні зно́ва так гуторе́лі: Обрац ше, хрістійаніну, до віхо́ду слу́нка, ука́же ці ше йęдна дра́шка, а йаґ до́йдзеш ґу йęдно́му ізво́ру, там ше умі́йęш, бо і́ншак з на́мі бешедо́вац на бльі́сконьę бу́дзеш. — Обра́цел ше тот чло́век до віхо́ду слу́нка, указа́ла ше му йęдна дра́шка. Пу́шчел ше тот чло́век по́ тей дра́шкі, а йаґ до́шол, увідзел тот і́звор. До́раз знал, цо то; а то бу́ла кра́сна сту́дньа. Уміл ше тот чло́век на́ тей сту́дны, а по́шол кус да́льęй. Увідзел там два же́ні, а прі тіх двох же́нох бу́лі два анге́лі. Тот чло́век ульęкну́ті, уплаше́ні; запіта́лі ше го, то́ті два же́ні: Чьом ші хрістійа́нін та́кі уплаше́ні? — Ньę́ знам, цо́ то прі вас та́кі страх. — А то́ті же́ні отпове́длі: То анге́лі і на́шо хранітелы. Буц та́кі до́брі, хрістійаніну, да по́йдзеш на́зат до то́го манастіру і да по́шльęш ґу́ нам йęдно́го сйашченіка. — А чло́век барз йім отпо́вед, же по́йдзе, а́льę і вон зос сйашченіком на́зат прі́дзе.

Но, по́шол тот хрістійа́нін до манастіру, вішлі о́прец ньо́го то́ті два́нац попо́ве, опіталі ше го, цо то та́ке но́ве, бо попо́ве так подума́лі, же тот чло́век прішол на дру́ґі рас пітац царовіну. А тот чло́век так йім отпо́вед: А йа бул ў пешче́рі; увідзел сом там два хрістійа́нскі же́ні, і так мі гуторе́лі: Іц, хрістійаніну, прівéдзеш нам сйашченіка. — На́ то до́рас шіцкі бу́лі зготове́ні, же по́йду до́лу до пустіны. Альę найста́рші от по́пох так роска́зал, же льęм йęден по́йдзе; і же́бі шіцко потре́бне за слу́жбу ўжал. Ру́шелі ше то́ті дво́ме, хрістійа́нін і сйашче́нік. По́шлі до́лу до пустіны. Йак до́шлі, то́ті два же́ні покльęка́лі та ше вісповеда́лі і вец жьада́лі от то́го сйашченіка, же́бі йім слу́жбу слу́жел. А кęд йім по́чьал сйашче́нік слу́жбу слу́жіц, то́ті два же́ні на ме́сто дзійа́ка шпіва́лі, а анге́лі на ньę́бе і́шче ба́ржей помага́лі так, же чьуц бу́ло аж до манастіра. То́ті, цо там бу́лі у манастіру, шіцкі барс слуха́лі. Йак отко́ньчел сйашче́нік слу́жбу, а то́ті два же́ні оста́лі ме́ртві. Тот хрістійа́нін там йім гро́бі поко́пал, зо сйашченіком до йіх гро́бох похо́вал. А кęд бу́лі то́ті дво́ме ґу манастіру поўраце́ні, барс прі́поведа́лі за то́ті два сйа́ті же́ні; а от то́го чьа́су чьа́рного пта́ха за дайа́кі чьас прі́хо́дзіц на то́то дре́во ньę увідзе́лі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

65. Христос на образї свідком.

Бул йеден тарґовец, куповал зарно до лады, і барз му ньę добре ішла тарґовіна, бо зарно драго плацел, а туньо предавал. І так охудобньęл, же ньічого ньę мал, льęм йедну хішку. А прі його хіжі бівал йеден Жід. Тот Жід бул богаті, а барз бул добрі сушет тому тарґоўцові. А тот тарґовец так себе думал: Пойдзем йа пітац пожічіц пеньęжі од мойого сушеда. Кęд бі йа могол ішче раз мойу ладьу зо зарном напольніц! — І тот тарґовец пошол до сушеда: Сушед, барз вас крашньę модлым, кęд бі сце мі подалі тельо і тельо пеньęжі і кęд бі мі тарґовіна добре ішла, та йа бі вам фрішко пеньęжі ваші ўрацел. — Альę тот Жід ньę знал з ньім що робіц, та послал тарґоўца дому, доґ вон ше зо свойу жену порадзі. І Жіт ше так зо свойу жену радзел: Що з ньім будземе робіц? Чі му тельо пеньęжі даме? — А Жідоўка, його жена, так му гуторела: Дайме му, гочь нам ньіґда ньę ўраці, шак мі маме, слава Богу, досц! — І воні го заволалі знова до ньіх і Жід му так гуторел: Йа ці дам, льęм мі дай йęдного шветка! — І вон му так гуторел, тарґовец: Ґібай зо мну до мойęй хіжі. Йа мам шветка! Бо вон мал Ісуса на образу роспйатаго. І так тарґовец Жідові гуторел: Тот роспйаті ці пеньęжі пріньęше, то мой шведок. — І Жід дал му пеньęжі, тарґоўцові. І тарґовец накупел зарна і напольньęл ладьу і оддальęл ше дальęко і барз му тарґовіна добре пошла, бо вельо пеньęжі добіл. І вон такой дал справіц йęдну ладічьку і тоті пеньęжі до ладічькі положел і пушьчел на воду і так гуторел: Ісусе роспйаті, ті мой шведок! одньęш тому Жідові пеньęжі! І тота ладічька водом ішла. Ґу тей воды ше вельо льудзі збеглі і відзелі, же цошка ідзе. Йак тот Жід обачел, же вельо льудзі іду, та і сам пошол ґу тей воді. Льудзе ше пріпатралі, йак тота ладічька ідзе, йак йу габа гоньęла. Йак дошла ґу крайу і руцела йу габа ґу Жідовім ноґом; Жід ладічьку хвацел і дому з ньу бежал. І такой опатрел, цо у тей ладічькі йęст і увідзел вон пеньęжі. Кęт почітал, дораз увідзел, же то тарґовец послал. І кęт ше тарґовец ўрацел о да скęльо дньі і дал заволац Жіда до себе і пітал ше му: Цо же, сушед мой, достал ші пеньęжі? — А Жіт так повед: Йа пеньęжі ньę відзел. — А йа тебе пеньęжі послал так і так. — Вон ше і так ньę прізнал. А тарґовец му так гуторел: Дзвігні два пальці пред мойім шветком роспйатім! А Жіт ше бал дзвігнуц, же му рука отпадньę. І тако ше Жід окресцел, так у роспйатого уверел, же хрістійаном постал.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Марії Янкань.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

66. Гроші — то смерть.

Бул йęден дыдо барс стáрі і вон хóдзел до льęса дрéва рýбац. І вон так барс ше мóдльел, кęд íшол през йęден мост, да го Бог заварýйę од вéльох пеньęжох. І так ше ўше мóдльęл кáжді дзень. А у тім льęше бівал йáґęр; а тот йáґęр мал слýгу. Тот слýга од дыда чьул, йак ше тот дыдо мóдльęл і гутóрел так свойóму панóві йаґęрові: Да ві, пáньę, чьуйęце, йак ше тот дыдо мóдлы, да го Бог зачьýва од вéльох пеньęжох; да вон так нáйдзе пеньęжі, чі ўжал бі вон йіх? — А пан слугóві так гутóрел: Бýдземе з ным прóбу рóбіц і руціме пеньęжі нá мост, кáдзі дыдо хóдзі, та бýдземе відзіц, чі йіх дыдо вéжньę. — Дыдо йак íшол, відзел на мóсце, же там цóшка йęст. І óчі заджьмýрел і так през мост прéшол. А пан і слýга та ше на óблак пріпатрáлі і відзéлі, же дыдо ньę ўжал. Альę íшлі трóме тáмаль през мост. І тóті пеньęжі нáшлі і барз тім ше пеньęжом зрадовáлі. І вóні ше так згварйáлі, йак ше подзéльа зос тíма пеньęжмі? І вóні так пéрше гýторелі: Купíме вíна, та ше напійęме і так ше подзельíме! Двóме пóшлі до варóша, йęден óстал прі пеньęжох. І вóні ше двóме так згвáрелі: Кýпіме вíна і отрóві, та геўтóто отруйęме, та ше двóме подзéльіме! — А гéўтот, цо пеньęжі чьýвал та сéбе так дýмал: Кęд бі йа мóгол гéўтіх двох зáбіц, та бі мóйо пеньęжі бýлі; і вон сéбе зґóду пріготóвел. Вóні двóме йак прíшлі з вíном і пріхільęлі дóлу, вон обíдвох зáбіл і так ше зрадóвал, же: Мóйо пеньęжі бýду і йа ше вíна напійęм і пеньęжі вéжньęм! І вон с тіх пеньęжох хóсен ньę мал, бо ше і сам отрóвел, бо ньę знал, же ў вíньę йęст óтрові. І сам дóраз ýмар. А тот пан йáґęр і зо слýгом ше згварйáлі, же прáўду ше тот дыдо мóдльęл, да го Бог заварýйę од вéльох пеньęжох, бо пеньęжі йę мамýна, обýду і за Бóга забýду.

Зап. в серпни, 1897, в Керęсгурі, Бач-Бодроґ. стол. від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 110, ч. 295. — Садовниковъ, Сказки и преданія Самарскаго края, ст. 268—269. — O. Kolberg, Kujawy, т. I, ст. 150—151.

67. Деревлянний колач.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна, мáлі вóні штвéро дзéці, а тáкі бýлі худóбні барз, а сýшед бул прí ных богáті; а тот чьас бул, цо ше ріхтáло ґу Вéлькей нóці. Вец на рáно ўшьáдзі мáлі колáчі напечéно, мéса наварéно і вáйца і ґу тóму шіцко, цо трéба на Вéльку ноц. А тоті

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

худо́бні ньę ма́лі. По́шлі то́ті худобно́го дзе́ці до богато́го суше́да, а сушедо́во ма́лі кола́чі напече́но і шіцко, цо на Ве́льку ноц тре́ба. Прі́шлі дзе́ці до́му, та гуто́рйа оцо́ві і мацéрі, же сушедо́во шіцко ма́йу пріготове́не, цо на Ве́льку ноц тре́ба, чьом же мі, ма́мо, ньę ма́ме? — А во́на гва́рела, же за то, же́ зме худо́бні. — Ве́цка дзе́ці і́шче по́шлі до суше́да, а сушедо́во ма́лі ўшелыйа́ку о́воц у хі́жі на йę́днім дре́ўку. Дзе́ці прі́шлі до́му, та гуто́рйа оцо́ві і мацéрі, же сушедо́во ма́йу та́кі кра́чьун, цо на ным шіцко йęст. А то́го члове́ка а́нгел во́лал до льę́са: Гі́бай, члове́че, до льę́са. — Вон ше пі́тал, же на цо? — А а́нгел му гва́рел: Бу́дзеш се́бе дре́ва збе́рац. — А тот чло́век ве́цка по́шол. Йак до́шлі до льę́са, а на йę́днім дре́ве барз кра́сні ко́лачь віросну́ті. А тот а́нгел то́му чловеко́ві гва́рел: Іц го́ре, та се́бе ота́ргны тот ко́лачь! — А тот чло́век по́шол, та тот ко́лачь ота́ргнул. Вец прі дру́гім дре́ве бу́ло та́кі кра́чьун, йак і сушедо́во ма́лі, та му а́нгел гва́рел: Іц се́бе, члове́че, ве́жны тот кра́чьун, та о́дньęш до́му, най і тво́йо дзе́ці ма́йу та́кі кра́чьун! — Тот чло́век по́шол до́му, указу́йę же́ні і дзе́цом, же вон на́шол там на йę́днім дре́ве ко́лачь і тот кра́чьун. По́шлі дзе́ці до суше́да ше похва́лыіц, да прі́ду сушедо́во па́тріц, йа́кі во́ні ма́йу кра́сні ко́лачь. Су́шедово прі́шлі, та патре́лі, же барз кра́сні. Ве́цка по́шлі ґу це́ркві па́ску шве́ціц, а тот су́шед, цо бул бога́ті, та па́трел до то́го худобно́го кошва́ркі, же йа́кі йо́го барз кра́сні ко́лачь. Та гва́рел худобно́му, да ше че́ра. А тот бога́ті дал худобно́му ве́цка і́шче і ме́са ґу то́му і зо шіцко́го йędзе́ньа, а тот му худо́бні дал. Та ве́цка тот худо́бні і вон шіцко мал, йак і ге́ўті бога́ті, та ше йо́го дзе́ці барз радова́лі, же шіцко ма́йу. Тот бога́ті ве́цка тот ко́лачь ньę же́дол на Ве́льку ноц, а́льę го одло́жел, же вон бу́дзе пра́віц госці́ну та заво́ла по́пох і дзійа́кох і так да́льęй ве́льо льу́дох, та йім ука́же, йа́кі йо́го же́на кра́сні ко́лачь упе́кла. Йак ше наполудньова́лі, вон прі́ньę́сол тот ко́лачь, да го ві́дза, же йа́кі йę кра́сні. Ну, шіцкі гва́рйа, же барз кра́сні. Га́йде вон ка́же паноцо́ві, же да го пано́цец на́чньę. Пано́цец го сце на́чьац, ньę мож з ньо́го ны́чь одре́зац. Ну, вон ньę́ зна, цо з ным ро́біц. Вон го ве́жньę, прі́ньę́ше у йę́днім ша́фльу во́ді, та го зама́чьа до во́ді, же о́зда ше розмо́чі, та же з ньо́го го́дзен одре́зац. Но, ньę́ сце ше розмо́чіц. Вон се́бе поду́мал, же чі вон ньę зогрі́шел, же вон пано́ца спре́вед, же то йо́го же́на упе́кла, а вон ше зо суше́дом че́рал! Га́йде по́йдзе вон до суше́да, та ше сушедо́ві пі́та: Ш чьо́го то, су́шет, тот ко́лачь, же го ньę́ мож на́чьац, же йę та́кі, йаґот древе́ні. — А су́шед му гва́рел, же то древе́ні, бо вон по́шол до льę́са, бо го а́нгел во́лал; а а́нгел му ве́цка ука́зал у льę́ше на дре́ве, же там йę́ден ко́лачь, та ве́жны, та о́дньęш до́му. А кęд бу́дзе от те́бе су́шет пі́тац, а ті ше ньę че́рай, до́ґод ці су́шед ньę да зо шіцко́го йędзе́ньа. Та і ті бу́деш мац шіцко, цо тре́ба на Ве́льку ноц

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 35, ч. 117.

68. Бог знає, чим чоловіка карати має.

Бул йеден ґазда, або йеден пан, барз богаті; тельо мал дукаті, ньє мог му ныхто пораховац: Ньє мал ныкого, льєм свойу жену, або свойу паньу. Малі у свойім дворе барз вельке древо, барз грубе, барз високе. Так ше тоті двойо льудзе медзі собу порадзелі, же ньє майу ныйаку бріґу, аньі ныґда ньє буду мац. Справелі у тім древу високім вельке место, усіпалі свойо дукаті, оправелі з другім дрезом, цо ньє мож було аньі познац, же там дацо оправене або погубене. Тераз пошлі до хіжі, так себе пріповедайу: Гочь ше ныґда ньє зродзі, док мі жійеме, а мі маме досц шіцкого, аньі ньє пожійеме. Жійу роскошно і весело, майу у дворе йедну малу хіжу, трімайу себе там йедного худобного чловека і худобну жену, цо йіх у шіцкім послуговалі, за тот фалат хльєба, цо пойедлі. Ньє зродзело ше йім льєм йеден рок; цо малі шалаші, то йім погорелі. Прішла велька бурйа, откріла йім хіжу, дзе воні бівалі. Вітаргла того древо, дзе воні пеньєжі насіпалі і запаковалі, ньє майу з гола ныч, льєм тоті шматі, цо су у ныіх обльєчені. Відза воні обідвойо, же йіх велька нужда дочекала, так самі бешедуйу себе: Так нам Бог дал за то, же мі гуторелі, же ньє будземе ныґда у бріґі і же аньі ныґда ньє пожійеме. Цо же маме тераз робіц?

Тот худобні чловек, цо йім послуговал, тому бурйа хіжу ньє откріла, вігнац го ньє можу, бо так го прійалі, же йім мушел служіц до шмерці зо свойу жену. Альє пойду обідвойо тоті богаті до тей малей хішкі ґу тому худобному, йак свойому слугові, або йім дал пораді, дзе майу пойсц дайаку надныіцу погльєдац. Тот худобні і сам мушел ходзіц на надныіцу. Пошол себе барем дакус древа назберац; а ті, жено, дацо уваріш, та буду з намі і тоті двойо полудньовац. Кед булі такі богаті, а мі худобні у йіх дворе пребівалі, най і воні тераз з намі пребівайу. Кет так пострадалі, най себе хльєба гльєдайу, а з намі на ноц ту най пребівайу. — Збера чловек древа коло Дунайу, а рас патрі, увідзі там таке барз вельке древо. Так себе подума тот худобні чловек: Йаке то вельке древо, йак тото древо, цо було мойого пана. Кед бі льєм прішло тото древо ґу крайу, а йа бі пошол дому по мойу жену, та го одньєшеме дому, будземе мац досц на огень. — Док себе чловек подумал, пріньєсла вода того древо на край; пошол тот худобні чловек по свойу

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

жéну: Поц ті, жéно, йáке там вéлькę дрéво тáке íсте, йак тóто, що наш пан áбо ґáзда насíпал до ньóго дукáті. — Жéна пóйдзе, цагáйу тóто дрéво дóму. Члóвек гутóрі свóйęй жéні: То бýдзе тóто дрéво, що у ньім пеньęжі. — Жéна на то отповéда: Ньę тáке то дрéво, áльę за нас дóбре, бо будзéме мац прі чім увáріц, та і гéýті двóйо ше бýду с тім дрéвом послугóвац. — Вéжньę члóвек шекéру, пóчьнę тóто дрéво рýбац, льęм ше вісíпу барз вéльо дукáті. Члóвек устрашéні дóрас пóзна, же то тóго пáна тóто дрéво. Чім скóрей забéру тóті пеньęжі, посíпу йіх до йęдней лáді. Пóйду до хíжі, тот худóбні зо свóйу жéну і так ше рáдза: Кęд йім дáме тóті пеньęжі, вóні заш буду богáті, а мі будзéме худóбні. А так зме йіх цешко за тот фáлат хльęба служéлі! — На то жéна отпóве свóйому чловéку: Ньę дáме мі йім тóті пеньęжі, най бýду дáкус у нýжді. Альę бýдзем на рáно пéчіц хльęба та і йім упéчем зос свойóго цéста два мáлі хльęбíкі. До йęднóго полóжім пейдзéшат дукáті; чі ше похвáльа, же нáшлі у хльęбу дукáті. А кęт повéдза, же нáшлі, а мі на то так отповéме: Відзíце, Бог од вас ўжал, та і заш вам дал! — Жéбі ньę знáлі, же мі мáме йіх дукáті! І так жéна уробéла. Упéкла йім два хльęбíкі зос свойóго цéста, до йęднóго хльęба положéла нýка пейдзéшат дукáті, дáла йім тóті хльęбíкі у йęднім ручьнíку: Ту мáце два хльęбíкі, йęден вам, ґáздо, на пожіўльęньę, а йęден ґаздíньі; за то йіх ґáздом поволáла, бо вóна у ньíх прет тім служéла.

Прійáлі тóто двóйо льýдзе тóті два хльęбíкі у ручьнíку, заўйазáлі, пóшлі на надньíцу; кęд вíшлі за вáлал, там бул йęден мост, прес тот мост ўше мушéлі хóдзіц на надньíцу. Йак пóшлі зá мост, бýлі там уж і вéцей худóбні надньічьáре. А тóта жéна, кóтра бýла богáта пáньі áбо ґаздíньа, гутóрі свойóму чловéку: Предáйме йęден хльęбік; досц нам будзе йęден; бýдземе мац і двáцац ґрейцáрі і хльęба. — Предáлі йęден хльęбік, удесéлі тот прéдац, що бýло ý ньім дукáті, бо ше йім вíдзел, же йę кýшчік цéшші. Шчьаслíві бул тот, що кýпел тот хльęбік. Кęд розрéзал надньíчьар, пóшол весéло дóму, бо уж ма дóбру надньíцу. А тóті двóйо, що бýлі богáті, рóбйа до вечьáра весéло, бо мáйу досц хльęба і двáцац ґрéйцарі.

Пóйду вéчьар дóму, до тóго чловéка, що йім бул дóрас слýга. Пíта ше йіх тот члóвек: Йáкже сце, ґáздо, на надньíці пребувáлі, кęт сце ньíґда áньі ньічь ньę робéлі. — На то отповéда ґáзда: Дóбре сме робéлі і тарґовáлі. Прéдалі сме йęден хльęбік, а йęден сме пойęдлі. Мáме тéраз і пеньęжі і хльęба. Тот худóбні члóвек уж знал, же вóні тот предáлі, у хтóрім бýлі запаковáні тóті пейдзешат дукáті. Далі йім вечéру і польęгáлі шíцкі спац. Тот худóбні члóвек роскáзал свойęй жéні, áбі йім на рáно заш хльęба дáла, да мóжу рóбіц надньíцу, бо вóні свойóго ньічóго ньę мáлі. І так жéна рáно ставýла, йак йęй члóвек розкáзал;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зготовéла йім до ручныíка хльęба, до йęднóго таньęра фрíштік і так йім напóмла, áбі ше за вечéру ньę старáлі, же вóна йім да, льęм най сéбе пеньęжі откладáйу, áбі мáлі і на дáльęй у свóйęй старóсці чьóго ужíвац.

Пóшлі тóто двóйо на надныíцу, а тóго худобнóго чловéка жéна набрáла і заш дукáті до йęдней хустóчькі, пóшла шéднуц пóд мост, же док бýду тóті двóйо віхóдзіц нá мост, а тóта жéна рýці дукáті, áбі нáшлі зо свóйіх дукáтох, бо íншак ньę мóгла дац, бо ньę рáда бі йім шíцкі давáла, а кус положéла до хльęба і то предáлі. — Кęд уш тóті льýдзе на мóсцę бýлі, а тóта жéна спод мóста руцéла дукáті напрез ныіх у йęдней хустóчькі заýйазáні. А тóті двóйо льýдзе, цо бýлі тáкі богáті, стóйа гóре на мóсце і так бешедýйу: Дóбре нам за то, гочь ньę мáме ныічь. Дáйу нам пó кус хльęба, а мі йім ныíґда ньę сцéлі дац, а вóні нас дóбре послугýйу. Альę пáдьме тéраз, йак тóті льýдзе жíйу і трáпйа ше, цо ньę вíдза білóго швéга, цо ше волáйу шльęпі льýдзе. Поýйáжме сéбе óчі, да відзíме, йак то цéшко тáкі льýдзе жíйу. — Поýйазáлі сéбе óчі і члóвек і жéна, та íшлі помáле прéз мост, док прéшлі прес тóті пеньęжі, цо йім тóта жéна подруцéла. Йак прéшлі прéз мост, одйазáлі сéбе óчі і так гуторéлі: Слáва Бóгу, льęм кęд мі відзíме. Уж мі сéбе пожіýльęньę заробíме! — Пóшлі на надныíцу; а тóта жéна, цо бýла под мóстом, вíшла гóре нá мост, ўжáла тóті пеньęжі, пóшла дóму ґу члóвéку свойóму і так сéбе пріповедáлі: Ньę мóже буц íншак, льęм йім Бог ньę обéцал с тіх пеньęжох, áбі йіх до рýкох прійáлі. Ньę одньęшéме йім вéцей áны раз, льęм йім охáбме тóту хíшку, цо йу нам дáлі, а мі сéбе кýпме дрýгу і давáйме йім пожіýльęньę, док жíйу, та бýдзе дóбре і зá нас і зá ныіх, бо кęд бі шме ше пред ныíма прідáлі, жé сме нáшлі йіх пеньęжі, вóні бі свóйо пеньęжі ўжáлі, а нас бі дóбре пошрофáлі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Ганї Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 115—117, ч. 302. — Вѣнокъ Русинамъ на обжинки, т. II, ст. 332—337.

69. Смерть кумою.

Бул йęден худóбні члóвек, мал вон вéльо дзéці. І мáла му жéна мáле дзéцко і тóто дзéцко трі дныі ньę бýло крéсцéне, бо ньę мóгол кýма нáйісц. І тот члóвек і жéна барс плакáлі, же су тáкі барс худóбні,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

же йім ньę сце ныхто прісц дзецко окресціц, бо з ных льудзе барс шміх робелі, же барз вельо дзеці малі. І тот чловек так надумал, же вон пойдзе себе кума гльęдац аж на другі валал. Стрегнул ше з йęднім чловеком і тот чловек ше му так пітал: Дзе ті пойдзеш, худобні чловече? — А вон му так отповедал: А цо ше мі піташ, кęд мі ньę поможеш? — Льęм ті мі твойу бріґу поведз, та йа ці у шіцкім поможем. — Мам йа дзецко мальучьке, трі дньі міна, ньęкресцене, бо ньę можем кума найісц. — Оурац ті ше зо мну дому, будзем йа тебе кум, та мі дзецко окресціме. — А тот чловек ше му так опітал: А цо ті за йęден? — Йа, гвари, Бог! — Кęт ті Бог, та це ньę сцем за кума, бо ті ньęдобре робіш, бо йа худобні, та мі вельо дзеці даваш, а з ґаздом ше льęхко понамірйаш. — І вон ше рушел заш дальęй і тот істі го здогоньęл і так ше му заш опітал, льęм же вон го ньę познал: Дзе ті ідзеш, чловече? — Ідзем себе кума гльęдац. — Урац ше зо мну, будзем йа кум. — І вон ше му так пітал: Цо ті за йęден? — А йа шмерц. — Ну, кęт ті шмерц, телі сцем за кума, бо ті по праудзе робіш, бо ті береш і старого і младого і худобного і богатого. — І воні ше урацелі і так дзецко окресцелі і там кус погосцелі. І шмерц му так гуторі: Ті от тераз будзеш дохтор, будзеш льічіц хроміх, шльęціх і ушельійакіх хоріх. — І вон му так гуторел — тот худобні чловек тей шмерці: Йакже йа будзем льічіц, кęд йа ньічь ньę знам? — Назберай ті ушельійакей траві, цо ті будзеш ушельійакіх оздраульовац і ісцільовац. — Пошлі воні до йęдного вароша і там бул пан хорі, богаті. І воні ше на валал обйавелі, же йęст ту нові дохтор. Альę шмерц му так наказала: Дзе йа будзем стац прі гласі, того кождого оздравіш, а дзе будзем стац прі ногох, там ньę почінай роботу. — І воні го так волалі ґу тому панові хорому і вельку му плацу обецалі: Кęт ті того пана оздравіш, вельку плацу достаньęш. — І вон ше барз радовал, же шмерц прі гласі увідзел і того пана уздравел і вельку плацу достал. І так воні ішлі дальęй до другого вароша. Там була спайіска дзіука за вельо рокі хора і тей спомох. А кęт пошол до трецого валату і там бул леґінь богаті хорі; і воні му вельку плацу обецалі і так му гуторелі: Самі ньę знаме, цо ці даме, кęд му споможеш. — Кęд вон пошол до хіжі, увідзел шмерц прі ногох, а йому ше то ньę зльубело, бо му прет тім шмерц так гуторела: Дзе увідзіш ме прі ногох, то му ньę роб ньічь, бо того ньę оздравіш! А вон бі барз льубел, бо бі вельку плацу достал. І вон улапел гласу і обрацел там гласу, дзе ногі. То ше шмерці барз ньę льубело, же вон тото так зробел, бо кęд і того оздравел, і шмерц му так гуторі: Гібай зо мну на госціну, да це поводзім по мойім дому! І вон шіцко обісце у тей шмерці поопатрал. Шіцкі му ствари поуказовала, льęм йęдно место таке мала, цо му указац ньę сцела. І вон ше барз

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

допітóвал, бо бі бул шіцко сцел знац; а то мéсто тáке бýло, цо у ньім швічькі горéлі. А то швічькі тáкі бýлі, же хторóго кéді догорéла, то тот ýмре. А вон ше барс пітал, хтóра йóго швічька. А шмерц му ньę шмéла укáзац, хтóра йóго швічька бýла, бо йóго тáкой догорйувáла. Альę му шмерц так гуторéла: Ті ше барс понáгльай дóму, бо ті тáкой ýмреш, та ті пеньęжі двéцом і жéньі óдньęш! І вон швічьку дрýгу ўжал, цо нáйвекша бýла, та сцел мéсто свóйęй полóжіц, áльę му шмерц так гутóрела: Льęм ші ме рас прéвет, вéцей мé ньę превéдеш, бо ші полóжел глáву, дзе нóгі! — І вон пóшол дóму, пéньęжі óдньęс і тáкой ýмар.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. II, ст. 32—38, ч. 235—238. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 89—91, ч. 75. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 118—124, ч. 155. В усїх тих виданях вказана також лїтература леґенди.

70. Рицар і смерть.

Бул йęден вáрош вéлькі і украшéні; і прі тім варóшу бýла йęдна вóда вéлька, прі тей вóді бул йęден ґрад, ý тім ґрáдзе бýлы направéні крáсні хіжі і вéлькі касáрні, бýло вéльо катонáці, бýло вéльо офіціре. Зас трафéло ше, пóшлі до кафáні офіціре і сварйáлы ше о шмéрцу, йáка то мóже буц шмерц, кéт члóвек ýмре. Бешедовáлы вóньі шіцкі ўйęдно, вéльо йіх там бýло, же шмерц ньę пáтрі, бул богáті, бул худóбні, і крáльа і цáра і ўлалікох і міньістрох і офіцірох. Вóна хторóму чьас прідзе, вóна го с кóсу поткóші, нóгі йóго, ньę вібéра, гочь стáрі, гочь млáді, мýші ýмрец. Йęден офіцір барз богáті і барз мóцні і шмéлі і знал дóбре войóвац; вон гéўтім шіцкім гутóрел: Йá ше шмéрці ньę бóйім! — Гéўті ше з ньóго шмейáлы, а вóн йім гвáрел: Бізóўно ше йа шмéрці ньę бóйім! І вéцей рас прішлы до кафáні, а бешедовáлы о шмéрцу. А тот офіцір ўше гутóрел, же вóн ше шмéрці ньę бóйі. Прішло му раз до шéрца, жéбі вон ішол до пóльа на шпáцір. Пóшол дóму, мал два кóньі, кáзал слугóві, дá му кóньі поріхта і шéдла нá ньіх да поклáдзе. Пітал ше му слýга: Дзе пойдзéме, пáньę? — Пáн му гутóрел: На шпáцір до пóльа. — Слýга крáшньę поріхтал кóньі, пан шéднул на кóньа і кáзал слугóві, жéбі і вóн шéднул на другóго кóньа і жéбі з ньім пóшол на шпáцір. Вібрáлы ше, пошедáлы на кóньі, пóшлы на шпáцір. Йак бýлы дальęко од варóшу, зáшлы за йęден брег. Кęд вóньі пáтра нáпрес сéбе, а з дальęка відза цóшка біле, вéльке, ньęше на хріпце

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кóсу і ньęше грáблы і мęглу. Стрáшне, уж бáржей ньę мож. Йáк то вíдзел пан офíцір, ньę гутóрел ныч, áны ше ньę бал. А йóго слýга прí ным íшол, áльę ше бáрз бал, жę вон тáке ныґда ньę вíдзел. Йáк ше зблыжовáлы блыско і офíцір сęбе дýмал: Бізóўно бýдзе то шмęрц, цó ту íдзе, бо дáўно сом чьул от стáршіх льýдзох, же шмерц йę тáка — сáмі кóсці, а хóдзі зос кóсу; кóго вóна поткóші, тот вęцей ньę стáньę. І вóны ше уж ўйęдно і зíшлы. Пітал ше офíцір шмęрці: Дзę ті íдзеш, чьудовíско йęдно? Йа тáке чьýдо ныґда ньę вíдзел окáте; і піскáта і ребрáта і ныйáку зґóду ньę маш. Ньę маш на сęбе фалáтка мęса. Тáка ші брíтка, брíтшей уж ньęт. — А вóна му гвáрела: Вíдзіш ме тęрас, тó йа шмерц, цó ші ўше гутóрел, же ше шмęрці ньę бóйіш. Йа прíшла, жęбі ші ме вíдзел і да увęріш, же йęст шмерц. — Вон розгныванí: То ті тáка барз зла і ньęдóбра? Ті то збęраш льýдзох богáтіх і худóбніх і млáдіх і стáріх? — Вóна му гвáрела: Йа, по кóго йа пóйдзем, тот мýші ýмрец. — Офíцір і тęді ше ньę бал: Ті йęдна ґáдна шмęрцо, тęбе ше ньę бóйім йа, кęд віцáгньęм тóту шáбльу, шíцко ці кóсці порýбем. — Шмерц му гварęла: Гýтор, цэ маш гутóріц, бó йа ньę мам кęді чьáсу, да с тóбу вęльо гутóрім. — А вóн йęй гвáрел: Кęд ньę маш кęді, а ті ідз одó мньę. Пáльę тóта шáбльа, дóрас це розóтньęм. — Вóна му гварęла: І йá мам кóсу і йа тęбе мóжем розóцац. — Офíцір гвáрел: Іц ті с твóйом оружíйом, ньę маш áны зґóду, да ті розóтньęш чловęка! І дóраз вітáргнул шáбльу зос пóшві і сцел йу зарýбац. Дóраз му рýка омльęла і пóчьал ше шíцок тресц. І вон дóраз одмęкнул, пóчьал йęй гутóріц: О шęстро мóйа шмęрцо, ньę буц тáка ньęмілосęрна, змілуй ше надó мну, ньę зáруб ме, йа ньę мам жęну, а мам вęльо богáцтва, йá ці шíцко дам, цó ці трęба, бýдзеш мóйа жęна, ньę бýдзеш ныч рóбіц, льęм бýдзеш ґоспóдьа. — Вóна му гварęла: Пęрвей ші гутóрел, же сом тáка брíтка, зубáта, піскáта, а тęраз біш ме брал за жęну? Вóн йęй гвáрел: А йá то шíцко пребáчім, льęм ті прідз дó мньę. Мáм йа крáсну хíжу і прíдам ці óд ньęй шíцкі кльýчі, пат шíцкім бýдзеш панóвац. — Вóна му гварęла: Ньę трęба мньę ныч, мньę мýжа ньę трęба, áны твóйо богáцтво мі ньę трęба. Йá мам досц богáцтва, йа ньę рóбім за пеньęжі. Йа кęд бі сцęла рóбіц за пеньęжі, шíцкі бі худóбні помáрлы, а богáті остáлы. Альę йá то ньę рóбім, йá льęм по прáўдзе, на кóго прíдзе шор, же мýші ýмрец, йа пó ньго прíдзем і одньęшем. Тęрас сом прíшла і по тęбе зá то, же ші ньę сцел вęріц, же йęст шмęрц. — І вон дýмал, жę го шмерц бýдзе с кóсу рýбац. Альę вóна áны ше з мęста ньę рушęла, а вóн ше льęм трęсол і пóчьал бльáднуц. І помáлі, помáлі с кóньа спáднул. І шмерц скапáла, а слýга тот йóго шíцко вíдзел і шíцко бешедóвал, кęт пóшол дóму. Мушęлы по пáна на гінтóве пойсц. Прівęзлы го дóму і дóраз вęлькі гук стал по варóшу, же йáк тот офíцір

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ўмар. Дрўгі офіціре ше згварйалы: Ўчера вечьар з намі у кафані йедол і піл, а на йўтре го уж будземе ховац! Шіцкі зачьудовані булы, же йак вон гуторел йім, же ше шмерці ньę бойі, а йак слўга гуторел, же йак льęхко спаднул с коньа, же го ныіхто аны ньę рўшел. І слўга шіцко гуторел, йак то було. Крашньę шіцкі катонаці і шіцкі офіцірі ше зішлы на погреб і крашньę го ховалы. Банда царска му грала. Йак го поховалы, шіцкі за ным жалобу пошелы, же йакі здраві на фрішко ўмар.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, І, ст. 120—121, ч. 46. — В. Гнатюк, Гал. руські народні леґенди, II, ст. 31—32, ч. 234. — В. Гнатюк, Леґенди з хітарського збірника, ст. 14—20. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. легенди, ст. 154—155. — Б. Грінченко, Із уст народа, ст. 415—420. — В. Гнатюк, Віршована леґенда про рицаря і смерть (Записки, т. 85). — И. И. Ждановъ, Къ литерат. исторіи рус. поэзіи (Сочиненія И. И. Жданова, І, ст. 489—743). — О. Батюшковъ, Споръ души съ тѣломъ въ памятникахъ средне-вѣковой литературы (1891). — Русскій Филол. Вѣстникъ, 1910, кн. 3—4, ст. 317—336: Н. К. Гудзій, Преніе живота и смерти и новый украинскій его списокъ.

71. Про царя, що ходив красти.

Бул йęден цар та ше тому царові так шныло: Цару наййасньęйші! Кęт пойдзеш краднуц, та це ньę забійу. — А цар себе так думал, же йаґже бі то було, да го теді ньę забійу, кęт пойдзе краднуц, кęт то забіваю за крадзеньę! Дрўгу ночь заш ше му так шныло: Кęт сцеш мац, цару, жівот, іц краднуц! І трецу ноц так ше му істо шныло. А вон себе так цар думал: Йак йа пойдзем сам краднуц, кęт йа сам ньę знам. І цар вобльęк зо себе шмату царску і обльęк вандроўску і пошол до йęдней карчьмі і там нашол йęдного чловека, пійаныіцу. І тот чловек му так гуторел: О, ту мой пайташ; будзем йа мац с кім краднуц. — А тот ше цар так зрадовал, бо йому тото требало. І тот вандроўнык так гуторел, — бо тот вандроўнык ньę знал, же вон цар, бо вон так думал, же вон такі чловек, йак і вон. — І вон му так гуторел: Чекай, пайташ, будзе ту рано велька дейта стац і пріду ту велькі панове і ту буду вельку дейту коньчіц і то будзе на йутро. — І воні у йęдней шопі ноцовалі обідвоме; і то царові була велька бріґа, бо вон мал у свойęй полаті мехку посцель, а там у шопі мушел на жемі. І вон льęдво чекал тото рано, бо му там було нужно спац. І воні рано йак поставалі та ше двоме так зварьйалі: Цар ше пітал вандроўкашові: Чі то скоро

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дейта будзе? Вандроўкаш вішол вонка і пайташа так поцешел, же ше дейта уш скупуйę, а на царьйа ше згварьйайę. А пайташ ше піта: Уш пойдземе краднуц? — Ньę пойдземе, кус прічекай, док йа пойдзем кус потслухац, зачь ше дейта окончьуйę. А дейта ше окончела, жебі цара отровела. Купме віна і отрові, насіпеме до пугарох, жебі пара отровелі. А тот пайташ йак потслухал, йак там дейту окончелі, пайташ прібег ку царові, льęм же то ньę знал, же то цар бул, льęм ше му так пітал: Уш пойдземе краднуц? — А вон му так гуторел: Ньę пойдземе, бо йа перше пойдзем дац знац царові, жебі ньę піл с тей отрові. — Доґ вон пошол до карчьмі по торбічьку, а цар побех аж до дому. Льęхко було царові, кęд вон чьул свойо загібелы. І тот побег ґу царові, альę цар ше ньę зобльęк зоз вандроўскіх шматох, льęм того там дочекал, та го запер до йęдней хішкі та ше зобльęк і до царскіх шматох ше обльęк. І пріготовел себе свойо войско. І на тей дейті так оконьчелі, жебі пошлі ґу царові. Пошлі вони на трох кочьох і так му гуторелі: Цару наййасньęйші, жебіш на дейту прішол! — А тому у хішкі барз велька нужда була, що го цар до хішкі завар, же му ньę могол повесц о його шмерц. Льęхко було уш царові, бо вон був уш пріготовені, бо вон шіцко чьул і ньę бал ше о свойу шмерц. І йак царьйа провадзелі, вельку му там чесц давалі: Цару наййасньęйші — заздраўкалі с пугарамі! Перше ві напіце і так дейту окончьуйце! Бо на тей дейті так сконче́лі, жебі цара отровелі. — А цар йім так гварел: Перше ві ше напіце. — Вам, цару, перше спада, да пійęце. — А цар піц ньę сцел, бо вон ото шіцко знал, бо му претком пайташ погуторел, жебі перше з віна ньę піл, да го ньę отруйу. І цар на ньіх насіловал, жебі самі перше пілі. Йак попілі, шіцкі ше отровелі; геўті другіх пойавалі і на шібень повешалі. І йак цар пошол до дому і пошол ґу тей хішкі, дзе тамтого завар і вон ше му так опітал: Що ті у тей хішкі робіш? — О цару наййасньęйші! Йакіщік бул ту гунцут, та ме ту завар. — А цар го за главу погласкал: О сінку, то добрі бул, що це ту завар: тераз будзеш другі по царові, бо да ньę ті, та бі ме отровелі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди з Хітарського збірника, ст. 4—9, ч. 1. — Житє і Слово, т. IV, ст. 172—173. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 592—593, ч. 77. — В. Добровольскій, Смолен. этн. сборникъ, I, ст. 384. — M. Dowojna-Sylwestrowicz, Podania żmujdzkie, I, ст. 416; II, ст. 470. — S. Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

I, ст. 259—268. — Сочиненія А. А. Котляревскаго, II, ст. 49. — Národ. Sborník, III, ст. 103.

72. Покараний цар.

Бул йеден цар, барс сцел буц мудрі. Ростворел йедну кньішку, нашол у ньей такі слова, же хто барс високі, годзен бі буц барс поганьбені і поньіжені. Почьал себе цар думац: Хто пісал, тот ньę розумел, бо то ньę може буц правда! Кęд йа тераз цар, хто же мньę може поньіженого і поганьбеного на мойім прістолу справіц? Улапел тот папер і вірудцел зос тей кньішкі вонка. Ньę о длуге уреме зобрал ше зо свойіма пайташамі і с катонацамі, бо ше сцел пойсц окупац. Йак дошлі на тото место, дзе ше майу купац, а за самого цара було место окреме оправене. Йак бі ше мог на тім месту льęм сам окупац? Позобльękал ше цар, складол свойо шматі на йеден стол, а почьал ше купац. Нарас прішол ангел, обльękол ше до царовіх шматох і пошол ґу свойім офіціром і катонацом, такой заповедал, же просто дому пойду. Пошлі дому, пошедалі ґу царскому столу. А кęт ше уш цар накупал, пойдзе ґу шматом і сце, же ше будзе обльękац. Ньęт там шматох, ньęт там пайташох, ньęт аньі катонацох; остал сам прі воді, а голі. Дочекал вечьар, йак було цма, подумал себе, же ма дорас на крайу йедного барз доброго качьмара. Пошол ґу облаку, задуркал, да му качьмар ростворі. Качьмар станул, ростворел, вошол цар нука, а голі. Модльі качьмара, най бі му дал дайаку шмату, бо го охабелі катонаці і пайташе, альę і шматі зо шіцкім забралі. Качьмар аньі ньę патрел, бо го ньę познал, льęм ше му ньę льубело, же го надармо зогнал. Ужал качьмар йеден прут, ішче му даскęльо і на хрібет дал. Прішло царові на розум, же його чловек і дзійак барз добрі. Пошол до дзійака, задуркал, да му дзійак отворі. Дзійак станул, ростворел му, піта цар дайаку шмату на себе, же йę голі. Дзійак го ошмейал: Но ньę подлі то наш цар, цо под облаком голі стал? Ужал йеден пруцік, та цара добре набухал. Пошол отамац цар і до панопца. І панопец му добрі чловек, вецей раз уйедно і вечералі. Задурка, отворі панопец дзвері, а цар войдзе до хіжі голі. Модльі го цар, жебі му поп дал дайаку шмату, бо йę голі, бо го пайташе охабелі. А поп го добре вішмейал: ужал йедну стару реверенду та на цара здзал. Пошол цар у тей старей реверенді прет царскі дом ґу капурі, а там стража дорас стойі. А вон йім гуторі: Пусцце ме нука, бо йа цар.— А стража добре го вішмейę та го гетка одганьайу. А цар йіх модльі, же да го пушьчьа, го' льęм ґу царіці, да го царіца увідзі. Пушчі го стража і такой го зо собу провадза

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і шме́йу ше з ньо́го. По́йду го́ре, а цар ше́дзі і йо́го офіці́ре і катона́ці. Гуто́рі йім с пла́чьом, же вон цар. Царі́ца ше шме́йę: Йа́кі ті цар? — Ге́ўті ші́цкі па́тра, та ше шме́йу, же добі́лі ново́го ца́ра. А те́ді а́нгел ста́ньę от сто́ла і прішве́чі йім: То істі́ні ваш цар. За то́ту бешéцу, цо у кньі́шкі увідзел і ві́драл, та́кі штроф і ка́ру од Бо́га до́стал! — Йак віпо́вед а́нгел то́ті сло́ва, оста́лі са́мі шма́ті прі сто́льę, ньę ста́ло анге́ла. А царі́ца устраше́на, же свойого ца́ра так задлу́го ньę вере́ла. Зру́цел цар зо се́бе то́ту ста́ру реверéнду, обльę́кол ше до сво́йіх шма́тох, а кльę́кнул на сво́йо кольę́на і так гла́сно віпове́дол: Ньę тре́ба віру́ціц а́ньі з йę́дней кньі́шкі, льęм так чі́тац, хто́ра з йакі́ма слова́мі віполньę́на.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Леґенди з Хігарського збірника, ст. 20—27, ч. 5. — В. Гнатюк, Гал. руські нар. леґенди, т. I, ст. 202—203, ч. 197. — И Рудченко, Народ. южнорус. сказки, т. II, ч. 36. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 410—412. — Moszyńska, Bajki, ч. 14. — S. Ciszewski, Krakowiacy, т. I, ч. 98. — Chełchowski, Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza, I, ст. 254. — O. Kolberg, Lud, Krakowskie, т. IV, ст. 102—103. — Ровинскій, Рус. нар. сказки, т. IV, ч. 45. — Сборникъ матеріаловъ для опис. мѣстн. Кавказа, т. XVIII, 3, ст. 194. — Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 360—366, ч. 59. — А. Веселовскій, Славянскія сказанія о Соломонѣ и китоврасѣ. — Этногр. Обозрѣніе, 1894, III, ст. 126—127. — Národ. Sborník, т. III, ст. 103. — Archiv f. slav. Philologie, т. XVII, ст. 572.

73. Несретя і Усуд.

Бу́лі двóме бра́ца та бу́лі барз бога́ті, ве́цка ше по́дзельęлі; а тот мла́тші мал йę́дну дзі́ўку, цо йęй бу́ло ме́но Мі́ліца. А тот, цо бул ста́рші, ньę мал а́ньі йę́дно дзе́цко, та так ші́цко од ньо́го йо́го до́бро пре́шло, ньę мал сере́ньчу; а́ньі ньę піл, ньіч ньę́ губел, а му́шел буц худо́бні; ве́цка уж ньіч ньę́ мал, а йо́го брат у́мар, а то́та Мілі́ца, йо́го бра́та дзі́ўка, льęм са́ма оста́ла. Та тот чло́век ве́цка, цо бул худо́бні, та тей Міліці ро́біл жем. А і́шла та́мац йę́дна Несре́тьа, цо бу́ла то́го чловéка. А Міліца гуторе́ла оцово́му брато́ві, же най ньі́ґда ньę по́ве, хто ше му бу́дзе пі́тац, же чі́йа то жем, льęм най по́ве, же то Міліцова, най ньę по́ве, же мо́йа. А йо́го Несре́тьа тамац і́шла, та ше му піта́ла: Гей, чловéче, чі́йо то жі́то? — А вон гва́рі: Мо́йо. — Кęт то́та Несре́тьа пре́йдзе ма́ло, а то́то жі́то ші́цко го́рі пла́меньом; а вон крі́чі за

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Несрétьу: Ей чловéче, нійę мóйе, áльę моґ брáта, Міліціно. — Па зá то, кáже, не мой казáті, да йę твóйо, йęлче і óво све пропáсті, бо ті не маш серéньчу; áльę ше іц пітац до Усýда. — Там бул йęден тáкі члóвек, цо го волáлі Усут, та ше ґу ньóму ішло през йęдну вóду, а вон ґу ньóму сцел пойсц, та ше пóшол Міліці опітац. Кęт пóйдзе до Міліці ґу хіжі, а Міліца прéдзе на злáтной пресліці, а злáтна жіца ньой іде. А вон йęй вéцка гвáрел, же пóйдзе до Усýда. А то бýло ішче і вéцей тáкі, цо мáлі дáйакі ýзрок та бі бул ішол і дрýгі до Усýда. А вóні ше так порадзéлі, же да тот йęден шіцко скóньчі. Йęден члóвек пóшол ґу ньóму, та му гутóрел, же кęт пóйдзе до Усýда, да ше піта за йóго óца і за мáцер, же чьом так длýго жійу; а дрýгі бýлі двóме брацa, та бýлі богáті, льęм же йęден мал вéцей крáві і цельáта, йак гéýтот, цо мал дрýгі; і гéýтот мал, льęм же мáло. Та прішол тот ґу тóму чловекóві, цо ішол до Усýда, же кęт пóйдзе до Усýда, та да пóве зá ньго, же чьом йóго ше крáві ньę шкęркáйу. А вец йак уж ішол през йęдну вóду, у тей вóді бýла йęдна ріба, та ньę мáла плóда, та пітáла ше тóму чловекóві, да ше піта за ньу, чьом ньęма плóда.

А вон пóшол до Усýда, та ше пітал, же чьом вон ньęма серéньчу. Зá то, же му у цéрньу заспáла. І кęд бýдзе ісц дóму, та кęт стрéтньę дáйаку жéну, же цо бýдзе рóбіц, чі бýдзе спац, най зобýдзі, чі бýдзе стац, най ше ґу ньęй óзве, бо то йóго Несрéтьа. — А вéцка ше пітал за тóго чловéка, цо му óцец і мац так длýго жілі. А вон му гвáрел, же за то тóго чловéка óцец і мац так длýго жійу, же йіх ньę допушьчі ґу стóлу йęсц, льęм за буджьáком йęдлі, та йім там льęм кóсці руцáлі од мéса і скóркі од хльęба. І ньіґда ньęвéста ньę да швекрóві áньі ґáчі чісті, áньі кошýльі, áньі швéкрі ньę да кóшульу, áньі вóді йім ньę да, да ше óперу. За то вóні так длýго жійу. Альę най вон [да] тот члóвек, óца і мáцер вóді звáріц па поумівац, па кошýльу чісту і ґáчі і оцóві і мáцері, па зá стол най йіх полóжі, най йім да йęсц, та му óцец і мац о трі дні ýмру. — А вéцка ше пітал за тóго чловéка, чьом ше йóго мáрга ньę шкęрка, так йак йóго брáта. А тот му Усуд гвáрел же за то, же на тот дзень, цо вон ше рóдзел, ньіґда госціну ньę праві, так йак йóго брат. А йóго брат ýше кęт тот дзень, та ýше спрáві вéльку госціну. Зарéже цо нáйкрашше цéльę, льęбо прáше та завóла і богáті і худóбні; а вон ýше льęм тáке мáле зарéзал, пóдле, та льęм два-трі хіжі завóлал богáті, а на худóбну áньі ньę пáтрел. — А ріба ше му казáла пітац, же чьом вóна ньęма плóда. — А Усуд гвáрел, же за то, же ішче ньікóго ньę задавéла. Та му так Усуд гвáрел, же кęт пóйдзе ґу тей вóді, та да рібі пóве, доґ бýдзе з геýтóго бóку вóді, же чьом ньęма ріба плóду; бо кęт пóве нá тей стрáні, та го ріба задáві. А вон пóшол ґу тей вóді, — а то ріба прéвожовала — та гвáрел рібі,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

же да го превéже. А вóна гвáрела, же чі ше пітал за ньу. — Вон гвáрел, же ше пігал. — Гвáрела му: Пóведз мі. — Вон йęй гвáрел, же ньę пóве, аж доґ бýдзе на гéýтім бóку. — Йак го ріба превéзла, та ше му пітáла: Ну, та пóведз мі! — А вон гвáрел: Пóвем ці, доґ пóйдзем дáльęй. А йак уж бул дальęко, та скрічьал на рібу: Зá то, же ші ішче ньікóго ньę задавéла. — А тóта ріба ше за ньім руцéла, та льęм тéльо йак на ýлáску, цо го ньę задавéла. — А вéцка пóшол до тóго чловéка, та му гутóрел, же чьом ше йóго мáрга ньę шкęрка: Зá то, же кęт тот дзень, кęд вон ше рóдвел, та ньіґда вечьéру ньę прáві, льęм ýше тáке пóдле цéлье зарéже, да з два-трі хіжі богáті завóла, а на худóбні áньі ньę пáтрі. Та зá то ше йóго мáрга áньі ньę шкęрка. А йóго брат, кęд бул тот дзень, цо вон ше рóдвел, та найкрáшше цéлье зарéзал, та за то ше йóго мáрга так шкęркáла. І гéýтот вéцка так рóбел: Цо нáйкраше цéлье мал, та зарéзал та завóлал і богáті і хýдобні. — А тот, цо му óцец і мац длýго жілі, кęд му пóшол пóвесц, же чьом йóго óцец і мац так длýго жійу за то, же чьом йім за бýджьак йęсц дáва і ньіґда йім ньę да шмáті чісті, льęм ýше тáкі бріткі; най йім да чісті шмáті і пáй йіх полóжі зá стол йęсц, та му óцец і мац о трі дні ýмру. А вон так зрóбел, па кęт трéці дзень, його óцец і мац умáрті, вон ше барз радýйę, же уж му óцец ýмар. — А кęт пóшол ґу Міліці, та ше му Міліца пітáла, же чьом вон ньęма серéньчу; а вон гвáрел, же за то, же йóго серéньча у цéрньу заспáла. Та вéцка на Міліцові жéмі вон рóбел, та ньіґда ньę пóвед, хто ше му пітал, же чійо то жіто, льęм ýше гутóрел, же то мойóго брáта Міліціно. І кęд мал крáсні вóлі, крáсні кóньі, та ше му пітáлі, же чійо, то кóньі. А вон гвáрел, же мóйо. А тóті кóньі шіцкі поздіхáлі, а вон вéцка ше осéтел, та крічьал за тім чловéком, же ньę мóйо, áльę мойóго брáта, Міліціно. Вéцка тóті кóньі шіцкі ожілі і тéраз жійу, кęд ньę поздіхáлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Ся леґенда сходить ся з казкою про подорож до сонця, в якій задачею героя є також — добути відповіди на ріжні питаня. Пор. Етноґр. Мат. з Угор. Руси, т. V, ст. 252—265, ч. 35—36.

74. Розмова снопів.

Слунéчко зішло, престáла вéлька горучьáва і прішол вéчьар, хтóрей ше хладнóсці кáжді радýйę. На ньęбе гвізді трéпу, йакот кýрі, а мешьáчьок мéжі ньіма стóйі йак óцец. У тей гробóвей ціхóті дзвігнул

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше йęден сноп і гутóрел дрýгім снóпом: Хвáльце Бóга і дáйце му хвáлу за дóбро! Тот сноп, цо гутóрел, препілкі і шіцкі птіці ше зішлі і слухáлі у сцерньáнкі, цо гутóрі пéрші сноп: Відзіце, Бог нам шіцко дáва і шіцко дóбро; требáло бі, да го ўше слухáме. Альę мі го ньę сцéме; чьом же бі сме го ньę сцéлі, кęд нам шіцко дáва? Остáтньі раз гутóрі пéрші сноп: Хвáльце Бóга за дóбро і дáйце му хвáлу. — Дрýгі раз дрýгі сноп стáньę: Льýпце Бóга і давáйце му хвáлу, бо відзіце, йак вон нам дáва; ві браньіце, орéце і шейęце, а кęт ше на вас Бог погньіва, та ше за дáрмо бýдзеце трáпіц. Відзіце ту од востóка іду хмáрі, сýхі і мóчьні, іду жімні і цéплі; кęд нас Бог сце, добійęме дáцо. — Трéці сноп заш стáньę і гутóрі: Хтóрі зо слізу шéйу, тóті бýду зос радóсцу жац Йęдней ґдовіці хлáпец ўше пітал от сушéда жіга кус, же пошéйę; зо слізу шал, áльę за то зос радóсцу кóшел. Відзіце, йак то хто зо слізу шéйę, тот зоз радóсцу кóші. — Штвáрті сноп стáньę і гутóрі: Льýпце Бóга і модльіце, жéбі нам дал цáрство, бо хто до цáрства пóйдзе, тот хвáльі Бóга з ангелкáмі, бо тот пóйдзе до вічней радóсці; а хто пóйдзе до пéкла, тот пóйдзе до вічней смутнóсці. — Остáтні сноп стáньę пйáті і гутóрі: Льýпце Бóга, йак сце нáйбаржей гóдні, бо хто льýбі Бóга, тот льýбі і чловéка, а хто ньę льýбі чловéка, ньę льýбі áньі Бóга.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

Книжне походженє сього оповіданя таке ще свіже, що навіть претенсіональний штучний стиль не вспів іще перемінити ся на простий народний. І тілько з сього погляду воно для нас цікаве.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

III. Історичні перекази.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

75. Цар Лазар, Мілош Обіліч та битва на Косовім поли.

Бул йеден цар, барз богáті і барз мóцні. Мал два дзіўкі. І вон тóті дзіўкі óдал обідва. І мал двох жéцох, барс ше ў ных цéшел. Льубел йіх і тáк ше нá ных збізóвал, йак сам на сéбе. Прішло ўрéме, отпісал нá ньго друґі цар, жéбі му стáвал дó польа на бітку. Кęд уш тóму прішло пісмо, ўжал і пречітал. Дóраз дал звóлац свóйіх міньістéрох і вóн з ныма бешедóвал: Цо будзéме рóбіц? Трéба нам, да ідзéме на вóйну. Ту вам указўйęм пісмо, цо нá мньę отпісал з друґей жéмі цар, жéбі сме ішлы на бітку.

Міньістéре дóраз бўлы побуньęґі. А йóго сін мáлі бул éшчі; прідáвал вóйско — йęдну чьасц старшóму жецóві, друґу чьасц млатшóму жецóві, йęдну чьасц охáбел сéбе. Тот млáтші жец ньę бул дóма у тóт чьас, а стáрші жец націґáньęл нá ньго, же вóн свóйому швекрóві ньę вéрні, же вон кęт пóйдзе до вóйні, вон свóйо вóйско запрéда геўтóму царóві. Відзіш, гвáрі, áны ці тéраз ньę прішол. Вон ньę дўма, жéбі мі геўтóго цáра наўладáлы. Вон дўма прі геўтóму царóві буц вéлькім пáном. Тó йа уш чьул од друґіх, цо нá ньго гуторéлы, же вóн запрéда свóйо вóйско.

Дóчьул ше млáтші жец. Мáл вон свóйіх двох вéрніх пайтáшох тáкіх, дзе вон ішол і вóны там. Дзень і ноц ныґда йóго ньę отступéлы. Бўлы з ным прішагнўті. Вóны трóме так прішагáлы, дзе йęден погіньę, там шіцкі трóме; йęден за другóго свой жівот рескірал. Кęт то ше дóчьул, тóті слóва, цо нá ньго гутóрел прет цáром йóго шóўґор, дóраз зо свойíма пайташáмі там пóшол. Йак пóшол до цáра, до свойóго швéкра, шіцкі там бўлы ўйęдно зобрáні у йęдней вéлькей хіжі. Кęт тóті трóме вóшлы нўка, до жéмі ше поклоньęлы. Обльęчéні бўлы шіцкі трóме у жельęзніх шмáтох, кáжді мал прі сéбе свóйо оружійę. Йак вóны у хіжі там бўлы, шедзéлы óколо шіцкі, а вóны трóме поставáлы настрéт хіжі. Стáрші йóго шóўґор, а цáроў жец, шéдзел му до прáвого бóку. Дóрас пар насіпал до пугáру віна і наздрáўкал на свóйого млатшóго жéца:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Дзвігам тот пóгар у мóйęй прáвей рýкі. Дай Бóже нам шіцкім здрáве! — Пéрше ше обрáцел на Обіліч Мілóша, свóйого жéца: Сіну мой, ньęдóбра новіна на тéбе, цó ше чьýйę, бó сом чьул, жé ші мі ньę вéрні, ном тéбе трімал за найльęпшóго. Йа на тéбе ше бізóвал, дзе ті пóйдзеш, то шіцко йęдно, йак кęц бі йá там бул. А ті тéраз дáл ші ше прéвесц тýрскому царóві, цо нам йę ньęпрійáтель і цó нас сце пóбіц і óдньац нáшу царовіну!

На тóті слóва у Мілóша затвáрдло шéрцо. Шмéлі, мóцні хлоп бул, сцéло ше і плáкац, чьом так нá ньго ньęпрáўду гуторéльі. Альę ше отрімал, же ньę пýшьчел áньі йęдну слізу. І вон йак цáра віслýхал, пóчьал вон гутóріц. Ўжал до рýкох пóгар і наздрáўкал на цáра: Мой наййашньęйші пáру і мой óче! Йа уж знáм, хтó нá мньę націгáньęл. Тот, цó пі шéдзі пот прáвім бóком. Відзіш тéраз, йá ше залáйęм жівім Бóгом, же йá бі то ньę зрóбел за свой жівот тóго, цо вóн нá мньę гутóрел; бізóўно, жé то вон тóто дýма врóбіц. — І гвáрел царóві: Кęт ті мі ньę вéріш, же йа ці прійáзні, йа éшчі ньęшка до вóйні стáньęм з мóйіма двóма пайташáмі і так ці гутóрім, же йа пéрші мýшім пóйсц до турскóго табóру і прóсто пóйдзем, дзе тýрскі цар ма розложéно свой шáтор і мáм го ньęшка льęбо на йýтре роспáрац. Кęц го роспáрем і на ґáґор му скóчім з нóгу. Кęц мі ньę вéріш, то бýдзе прáўда за свóй жівот. — Йак вігутóрел, розгньівáні попáтрел на свóйого шóўґра злóслыіво і тáк му гутóрел: Бýц ті прекльáті од Бóга, дá це дóрас, кęт стáньęш до вóйні, йак найбрітше шмéрцу забійу.

Чьéшко то бýло царóві, кęт тóті слóва чьул, і шіцкім міньістéром; шіцкі му до óчьох патрéльі, кęд гутóрел, же цó вон бýдзе рóбіц с тýрскім цáром. Альę вóньі думáльі, жé вон бýдзе чéкац, дóк ще шіцкі на вóйну вібéру, жé вон бýдзе тéді тóго рóбіц с тýрскім цáром. Вóньі йак вігуторéльі у тей собрáней хіжі, нáпільі ше віна, пóклоньęльі ше крáшньę шіцкі трóме і гварéльі: Здрáві ту остáньце, бó мі сáмі ньę знáме, чі будзéме ўйęдно дакęді віна піц і погáрі чéркац.

Йак вішльі вóнка, йіх кóньі по цáрскім двóру шейтáльі. Пошедáльі на кóньі з двох бóкох Мілóша, ішльі вóньі трóме до турскóго табóру, а Тýрок зальęгнул барз вéльке пóльо Косóво. Прі тім пóльу граньіца ше одлучéла з йęдну вóду, вóда ше волáла Сітньіца. Кęт тóті трóме прішльі ґý тей вóді Сітньіці, кóньі одморéльі і напойęльі, пошедáльі ўйęдно шіцкі трóме і почьáльі віно піц. Вóньі трóме бешедовáльі, жéбі йęден другóго ньę охáбел мéджі Туркáмі. І поставáльі на свóйо нóгі і пошедáльі па кóньі. Кęт станýльі уж до тýрскей жéмі, стрéглі йęднóго катóну, ішол на коньóві. Тот катóна то бул од йіх цáра. Бул по тýрскі обльęчéні, по тýрскі знал і гутóріц, ньіхто бі ньę дýмал, жé то Рац; кáжді, хтó го відзел, за Тýрка го пóзнал. Альę Мілош дóраз

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

го пóзнал, жé то óд йіх вóйска йęден бул послáні препáтріц тýрске вóйско. І запітал ше му Мілош, дзе бýл і що рóбел. — Вóн йім пóчьал гутóріц, же бул препáтріц тýрске вóйско. — Пітал ше му Мілош, йáк там стóйі і чі йіх вéльо йęст. — Вóн йім гутóрел: Шáтрі пóлне Косóво пóльо. Нáстрет пóльа цáроў шáтор розложéні. А і гвáрел йім: Тýрцох тéльо вéльо йęст, же дá мі шіцкі соль посганьęме, тá бі сме йім йęден полудзéнок ньę посольęльі. — І Мілош ше кýшьчічько застáрал; áльę му гутóрел: Кęт пóйдзеш ґу царóві, ньę гýтор так, йáк ші пам гутóрел, áтьę му пóведз: Можéце ше ўлáпіц, льęхко йіх наўладáме! — І с тім вóньі ше розішльі. — Тот катóна прішол ґу царóві, а вóньі трóме пóшльі до Тýрскей.

Відзéльі то Тýрці, же йáкі то трóме іду обльęчéні у жельęзу і оружéні. Прáвельі йім дрáгу прóсто ґу царовóму шáтру. Вóньі йіх познáльі, жé то трóме вéлькі панóве од Рáцох. Дýмальі сéбе: Тóті трóме прішльі на прéдок ґу царóві, бізóўно вóньі сцу прéдац нам вóйско! — Кęд дóшльі ґу царовóму шатóру, тóті, цо чьувáльі цáроў шáтор, дóраз йавéльі царóві, же іду тáкі трóме панóве од Рáцох. Цар сéбе дýмал: Бізóўно бýдзе цáроў жец Обілічь Мілош! Гвáрел свóйęй стрáжі: Пýшьце йіх крáшньę ґу мойóму шáтру, вóньі нам прішльі прéдац вóйско.

Прáве вóньі уш тáкой прі царовóму шатóру; с кóньох посхадзáльі дóлу і с тіх двох йęден ўлáпел Мілóшового кóньа, а Мілош пóшол пот шáтор ґу царóві Муратóві. Гутóрел му цар: Дóбре, жé ші прішол, знáм, же ші прішол і пріньęсол ші нам пóве дáцо. Йа, відзіш, тéбе бі дал комендірац зоз мóйім шіцкім вóйском. Бýл біш нат шіцкіма офіцірáмі пáном. Бýл біш ý мньę дрýгі по царóві. Йá бі ці дал вéльке богáцтво і бýл біш вéлькім пáном і мáл біш вéльку ўлáду; у мóйęй царовіньі шіцкі бі це мушéльі слýхац; цó бі ті роскáзал, тó бі так мушéло буц.

Йáк то Мілош віслýхал, ньę сцел ше му уклóньіц і ньę сцел на тóто прістац. Гвáрел царóві: Йá мам досц шіцкóго, мам богáцтва, а мам і вéльке пáнство. Йа млáді хлоп і мóцні і до вóйні сом спосóбні. Йа ньę прішол запрéдац мóйого пáра вóйско, йа ньę прішол ньікóму ше подльізóвац, йá льęм прішол дó войні, до біткі.

Йáк то цар чьул, роснывáні бул. І Мілош му рýку дáвал, а цáр му нóгу мéсто рýкі нацáгнул. Мілош йáк то відзел, ўлáпел го за нóгу, віцáгнул свой нож, од нóгі аш по ґáтор го роспáрел і зóрвал го зоз йóго престóла, цо нá ньім шéдзел. Дóк вон цáра роспáрел — то фрішко бýло — бо там ньę льęм вóньі двóме бýльі, бýло і там прі царóві вéльо панóве, офіцірі, цо слухáльі, йак вóньі двóме бешедовáльі і окóло шáтру стрáжа стáла, хлоп до хлóпа. Кęд відзéльі, же Мілош цáра роспáрел, почьáльі на Мілóша шáтор тáргац. Шáтор бул зов дрóтох. Кęт

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

спа́днул до́лу на Міло́ша, ньę мо́гол ше так фрі́шко віта́ргац. Док ше вон вімо́тал с пот ша́тру, ге́ўті дво́ме ўш ше бі́лы во́нка. Мі́лошоў конь бе́гал ко́ло ша́тру. Мі́лош віско́чел на ко́ньа і почьа́лы ше бра́ньіц шіцкі тро́ме. Удере́лы на́ ньіх око́ло с ка́ждей стра́ні і во́ны барз ве́льох Ту́рцох позабіва́лы. Йę́ден с тіх трох уш спа́днул до́лу с ко́ньа, а́льę го ге́ўті дво́ме охраньę́лы, док ньę ві́шол на ко́ньа. Во́ны ше ца́лі дзень бі́лы і ньę мо́глы йіх Ту́рці наўла́дац. Прі́шлы ґу́ тей во́ді Сітны́ці, посходзе́лы до́лу с ко́ньох, да́ ше да́кус одмо́рйа, да одіхну́, бо барз віста́лы. Кęд во́ны бешедова́лы ўйę́дно, же шіцкі тро́ме ві́шлы здра́ві, ньę о́стал а́ны йę́ден ме́ртві, те́ді прі́шло Мілошо́ві на ро́зум, йа́к вон гуто́рел пред кнез Лаза́ром, же вон турско́го ца́ра роспа́ре і на ґа́ґор му ско́чі. Вон ца́ра роспа́рел, а́льę за́бул му ско́чіц на ґа́ґор. До́раз гва́рел сво́йім пайта́шом: Йа за́бул ско́чіц турско́му царо́ві на ґа́ґор; ўра́цме ше на́зад, бо́ йа жі́вім Бо́гом пре́клы́нал ше, же́ то зро́бім. — Ге́ўті му гваре́лы дво́ме: Знаш, льу́дзе гуто́рйа: у поўраце́ньу ньęт сре́ты. Мі чье́шко відзе́ме ота́маль, кęд е́шчі рас пойдзе́ме. Альę кę́т ші прі́ша́гал, же́ то зро́біш, а мі по́ме на́зад, бо і мі йę́ден за друго́го креў розльęйę́ме. — Бо Мі́лош гва́рел: Кęд ві дво́ме ньę прідзе́це, йа по́йдзем сам.

Во́ны пошеда́лы на ко́ны, ўраце́лы ше на́зад. До́раз йіх почьа́лы Ту́рці біц. Во́ны йак до́шлы ґу царово́му ша́тру, уш те́ді ца́ра дохто́ре зашіва́лы. Мі́лош ско́чел с ко́ньа до́лу, убе́гнул пот ша́тор, ві́рвал ца́ра мертво́го од дохто́ровіх ру́кох, ўде́рел з ньім до же́мі і ско́чел му на ґа́ґор. Ге́ўті дво́ме ньęпреста́но ше бі́лы. Кęд Мі́лош ві́шол во́нка, ньę мо́глы так льę́хко ше біц, йак на пе́рші за́вод. Уш ше шіцкі Ту́рці дозна́лы, же Мі́лош Обі́ліч ца́ра роспа́рел. Кęт ше́йсц е́зрі йę́ден од йо́го пайта́шох по́біл, у́ж го те́ді с ко́ньа збі́лы і на ме́сто у́мар. Ньęодлу́га забі́лы і друго́го пайта́ша му. Кę́т то ві́дзел Мі́лош, же во́н уш сам о́стал, розгпыва́ні та́к біл Ту́рцох, йак кęд ка́ба ульę́ці ме́джі ве́льо та́шькі. Вон се́бе сам бешедо́вал: Бо́же мі́лі, на шве́це ці фа́ла, да́ мі те́рас прі́дзе мой побра́тім кральę́віч Ма́рко! Шіцкіх бі сме Ту́рцох побі́лы. Та ньęт на шве́це та́кіх двох йуна́цох, йа́к мі дво́ме!

Кę́д уж Мі́лош ві́стал ше біц, ньę мо́глы го наўла́дац, прі́шла йę́дна ба́ба ту́рска, предава́ла жемлы́чькі катопа́цом. Во́на йім гуторе́ла: Льę́хко ві го ўлапі́це, льęм так ро́пце, йак йа́ вам по́вем: Копі́йі до же́мі закопу́йце йę́дну ґу дру́гей, да шіцкім копі́йом о́штре сто́йі го́ре! І во́ны то до́раз робе́лы, цо́ йім ба́ба гуторе́ла. І то Мі́лош ду́мал, же то́ вон льę́хко преско́чі. По́чьал на ко́ньу прескако́вац і пре́дзал ше му ко́нь. Мі́лош ві́дзел, же́ го уш сцу наўла́дац, а і сам знал, же го́чь бі мо́гол сам ше охра́ньіц, а́льę во́ны бу́лы прі́шагнуті шіцкі тро́ме ўйę́дно, дзе йę́ден загі́ньę, там му́ша шіцкі тро́ме. Мі́лош гва́рел Ту́рцом:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Прiцце ґу́ мньє, нє бо́йце ше одо́ мньє! — Альє ка́жді ше бал блы́ско прiйсц ґу ньо́му. Гваре́лы му: Одруц ша́блу, о́друц копiйу і шiцко оружiйє! — І вон одру́цел от се́бе. Во́ны му гваре́лы: Одруц і тот нош, цо́ шi на́шого ца́ра роспа́рел! — І во́н шiцко одру́цел. Йа́к го ўлапе́лы до ру́кох, сце́лы з ньо́го обльє́чiц жельє́зні шма́ті, а нє мо́глы, бо́ то шма́ті бу́лы на́ ньім замкну́ті. То́та ба́ба, цо́ там бу́ла ньєдальє́ко, цо́ йім гуторе́ла, же йак ма́йу го ўла́пiц, во́на йім і поведла, дзе́ вон кльу́чі трiма от сво́йіх шма́тох. Гва́рела йім: Патрiце, у йо́го ба́йусох сто́йа му кльу́чі од йо́го шма́тох! — Вон мал байу́сі ве́лькі і та́м му на́шлы кльучiкі. Кєд розо́мклы, шма́ті з ньо́го зньа́лы і сце́лы го погу́бiц; а́льє вон вiдзел, же у́ж му бу́дзе ко́ньєц, заво́лал ґу се́бе то́ту ба́бу, же вон ма ве́льо пеньє́жі на йє́днім ме́сце закопа́ні. І ба́ба ше да́ла на́весц, же прiшла аж ґу ньо́му блы́ско, бо вон гва́рел, же iншак ньє мо́же йєй по́весц, льєм на шепта́цi, же́бі дру́гі ньє чьу́лы. Ба́ба ше да́ла пре́весц, прiложе́ла у́хо ґу йо́го гла́ві і сце́ла слу́хац, цо́ йєй бу́дзе ше́птац. Мiлошо́ві ру́кі бу́лы зйаза́ні, ньє мо́гол ба́бу iншак ўла́пiц, льєм з гарсца́мі. Ўла́пел йу за́ твар, до́раз ба́бі о́чі вiскоче́лы, а нос і у́ста йєй одо́рвал і ба́ба до́рас там ума́рла. Мiло́ша положе́лы до цемны́ші.

Кєд бу́ло тре́цi дзень, прiшлы шiцкі Ра́цi на во́йну і воз ньі́ма iшол кньєз Ла́зар. Йак прiшлы ґу́ тей во́ді, вiдзе́лы во́ны креў розльа́ту, ве́льох ме́ртвіх позабіва́ніх. Зачьудова́ні кнез Ла́зар до́раз гуто́рел сво́йім офiцiром, цо́ то мо́же буц, же́ ту те́льо позабіва́ні. То бiзо́ўно бу́дзе пра́ўда, цо мой гуто́рел жец Обiлiч Мiлош, же гуто́рел: Йа по́йдзем до́ войні, ньє бу́дзем а́ны вас че́кац! І прiшло му на ро́зум, же вон гва́рел, же Турско́го ца́ра роспа́ре і ста́ньє му на га́рло. І во́н ше до́раз дочьул, же йак во́ны ше тро́ме бiлы і до́чьул ше, же Мiлош ца́ра роспа́рел. Те́дi вон запла́кал за сво́йім же́цом Мiло́шом і кєд на́ ньіх Ту́рцi удере́лы, ве́лька бiтка бу́ла; от кє́дi швет шве́гом, та́ка во́йна нє бу́ла, бо там муше́лы ўйє́дно ру́бац ше і клац ше, бо те́дi ньє бу́ло пу́шкі, ньє бу́ло дзе́ла, льєм ша́блы і копiйі і буздова́ны. Кє́т ше дзвiглы шiцкі Ту́рцi на́ ньіх, ка́жді дзень ба́ржей йіх ўлада́лы. І Ра́цi преўлада́лы бі Ту́рцох, да ньє пре́дал кнез Лаза́роў жец ста́рші во́йско. Вон уде́рел зо сво́йім во́йском ньє на Ту́рцох, а́льє на сво́його кня́за. Те́дi вiдзел кньаз[1]) Ла́зар, же йа́ка то пра́ўда і ньєпра́ўда бу́ла, цо Мiлош Обiлiч гуто́рел. Прiшло му на ро́зум, же кє́л му гва́рел: То́т, цо́ цi на́ мньє гуто́рел, же йа пре́дам во́йско, тот пре́дал сам. Вон аш те́лі уве́рел, же Мiлош сво́йєй бешє́ді ньє́ бул цiґа́ном, же вон зро́бел по пра́ўдзе, а тот, цо на Мiло́ша цiґа́ньєл, же Мi-

[1]) Се слово вимовляв оповідач ріжно, що й зазначено.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

лош так зрóбі, а вон зрóбел сам. У тім чьáсу забілы под кньаз-Лáзаром кóньа і дóраз му дрýгого дáлы. І барз вéлька моц бýла прі кньаз-Лáзарові. Ньę мóглы так льęхко преýлáдац йіх. Там погінýлы вéльо Тýрці, погінýло там вéльо і Рáці. Преýладáлы Тýрці Рáцох і кньаз Лазáра ýлапéлы жівóго і полапáлы вéльо офіцірох, предньáцох. Уж бул мір. Прівéдлы кньаз-Лазáра ґу царовóму шáтру, дзé бул тýрскі цар умáрті і тáм му кньаз-Лазарóві одрубáлы глáву і Обіліч Мілошóві і гéýтім, цо остáлы ґęньęрáльę і офіцірі. Кęт ховáлы двох цáрох ýйęдно, а Мілóша по кóнцу нóгох царóвіх. І кнез-Лазáра пріньęслы до Равáніці до манастíра. І ньęшка, хтó сцę відзіц йóго цéло, мóже пойсц опáтріц.

І пó тей вóйні вéльо там бýлы пораньęті і мéртві.. Йęдна дзіýка íшла тáмаль і ньęсла вóді і йęден пораньęті льęжел у крéві і пітал óд ньęй вóді: Дáй мі, дзіýко, дáкус вóді, дá ше напійęм, бо дóраз мі бýдзе кóньęц! Йęден Тýрок хóдзел тáмаль, препáтрал, йак вéльо йęст мéртві, а і вéльо йęст пораньęті, éшчі жійу. На йęднóго надíшол, льęжел у крéві. Йęден бок му бул пребíті, éшчі кýшьчічько жіл; тó бул йęден ґęньęрáль од Рáцох, мал крáсні шмáті на сéбе, мал крáсну, дрáгу годзíнку ý кішéнькі, мал прі сéбе і досц пеньęжі, а мал і крáсну шáбльу. Шáбльа коштáла трі царóво ґрáді. Бýло нá ньęй драгоціні кáмень, дійамáнт; тáк ше швіцéла, йак на полáдньę слýнко; зо злáтом бýла вібівáна і бýло нá ньęй трі слóва вібіті од злáта. І тот ґęньęрáль прегвáрел ґу тóму Туркóві: Відзіш, побратíме, йá уж ýмрем скóро. Прічéкай да с пол годзíні, дóк ше мóйа дýша от цéла розлýчі, йá ці охáбім шíцко мóйо, цо прі сéбе мам, льęм ме закóпай до жéмі, лá мі ýрáні і óрлі мéсо ньę таргáйу. — Тýрок ньę сцел чéкац, óдрубал му глáву, ýлáпел го за йęдну рýку і за нóгу, рýцел го до тей текýчей вóді Сітньíці. А тóто шíцко од ньóго одóбрал. Прехáдза ше Тýрок по Косóвім пóльу і барс ше цéшел, жé ма тáку шáбльу, жé йу от Тýрцох ньíхто ньę мал. Кáжді ше му пітал, дзé то вон дóстал. У тім чьáше, кęт тóта вóйна бýла, кральóвіч Мáрко бул у босанскóго крáльа на госціні, бо вóн ше кнез Лазарóві ньę сцел пітац, а кнез-Лáзар го ньę вóлал до вóйні. І то йóму ньęдóбре бýло за свойíма братáмі, же йіх так Тýрці побілы. Обльęк ше по тýрскі і по тýрскі знал бешедóвац і пóшол опáтріц на Косóво пóльо, дá вон відзі, йáк йіх барс побілы. Кęт прішол до лóýґру, éшчі Тýрці мáлы вéльо шáтрі на Косóвім пóльу. І вóн ше прехáдзал даскęльо дні. Надíшол на тóго Тýрка, цо мал тóгу шáбльу. Пітал ше му, чі ньę прéда тóту шáбльу? — Тýрок му гвáрел, же ньę прéда. — Пітал од ньóго йу опáтріц. — Тýрок му дал до рýкох і вон шáбльу познáвал пó тіх нумéрох, цо бýлы вібіті. Йęдно слóво бýло: Вýкашін краль. Дрýге слóво бýло: Кральóвіча Мáрка. — І вон

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пóзнал шáбльу, жé то йóго óца бýла. Пітал ше Турко́ві: Пóвец по прáўдзе, чі ші йу дóстал на вóйні, чі ці од óца остáла, чі ші йу кýпел. — Тýрок му гутóрел: Кęд ме так твáрдо піташ, йа ці барш по прáўдзе пóвем. Ньę остáла мі од óца, áньі сом йу у вóйні ньę задóбіл, áньі сом йу за пеньęжі ньę кýпел. Кęт сом хóдзел помéджі рáньęтіх, надішол сом на йęднóго ґенęрáльа. Льęжел у крéві пораньęті. Кęд ме увідзел, тá мі гутóрел: Причéкай мóйу шмерц, тá ці охáбім годзінку і пеньęжі і шáбльу. А йа ньę сцел чéкац, віцáгнул сом шáбльу, одрýбал сом му глáву, ўлáпел сом го за рýку і за йęдну нóгу, рýцел сом го до вóді, а сам сом ўжал шіцко од ньóго, що мал. — А то Мáрко пóзнал, чійа то шáбльа і знал, що Тýрок рýцел до вóді і пітал ше му: Чьóм ті то зрóбел, чьом ші ньę чéкал, дóк вон ýмре? — Альę Тýрок Мáрка ньę пóзнал, бó вон дýмал, же і Мáрко Тýрок. Шіцко му вівóлал. Мáрко од ньóго пітал кýпіц шáбльу, жé му барз дрáго заплáці. І вóн му прéда шáбльу. Альę Мáрко му гвáрел: Гібайме дáльęй óталь дáґдзе пóд мост, дá нас ньę відза Тýрці, же йá мам тéльо пеньęжі, бо йá Тýрцом вéльо длýжен. Кęд увідза, же йá мам пеньęжі, кáжді бýдзе свóйо пітац. І Тýрок прістал на то, пóшол з Мáрком под йęден мост і Мáрко му чітал пеньęжі за шáбльу, а шáбльу віцах, тá йу опáтра. Кęд Мáрко чьýл тóго, цó му Тýрок гутóрел, йáк вон шáбльу дóстал, мáхнул зóз ньу, одрýбал Турко́ві глáву, ўлáпел го за рýку і за нóгу, рýцел го дó тей вóді і гвáрел му: Ідз, гльęдай мóйого óца! А Мáрко пóшол аж ґу мóрйу. Чьéшко тарґóвіц Тýрком с кральęвічьом Мáрком.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Милош Обилић у народним песмама (Нови Сад, 1885), ст. 136—137, ч. 18: Милошева заклетва; ст. 137—139, ч. 19: Милош Обилић и Иван Косанчић. — Краљевић Марко у 25 песама (Нови Сад, 1884), ст. 58—65, ч. 9: Марко Краљевић познаје очину сабљу.

76. Королевич Марко воює з Турками проти Арабів.

Пісал тýрскі цар на крáлевіча Мáрка, дá му прідзе у пóмоц на вóйну, бó го барз бійę арáпскі краль. Кęд Мáрко пісмо дóстал, у йęдней годзіні дóстал трі пісма: Йęдно пісмо, да ідзе на вóйну, дрýге пісмо дóстал, да ідзе на свáдзбу, трéце пісмо дóстал, да ідзе на кресцéньę

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

за ку́ма. Кęд вон пречі́тал шіцкі трі пісма, по́шол ґу сво́йęй мацéрі і гуто́рел йęй: Цо́ йа бу́дзем ро́біц, ста́ра мац?

Мац ше му піта́ла: Чьом, сіну мой?

Во́н йęй по́чьал гуто́ріц: До́стал сом трі пісма, поздраўльę́ньę от ту́рского ца́ра, да і́дзем му на во́йну у по́моц, бо бі́йу го барс Ара́пі; дру́ге пісмо сом чі́тал, да і́дзем на сва́дзбу; трéце пісмо піше мі, да і́дзем на кресці́ні за ку́ма.

Мац віслуха́ла го, та́ му гуторе́ла: Ві́дзіш, мой сіну, то́т, цо́ ці піше на во́йну, да му і́дзеш у по́моц, во́н ше во́ла на тéбе од ну́жді, а ньę од роско́шу. Цо́ це во́ла на сва́дзбу, то льęм на вешéльę, то ньę ну́жно. Тот, цо́ це во́ла на кресці́ні, вон сéбе бу́дзе во́лац друго́го за ку́ма. Іц ті, мой сіну, у по́моц царо́ві на во́йну, то́г це во́ла од ну́жді. Помо́чі сéбе ньę го́дзен, дру́гого во́лац ньę мо́же, бо́ му ка́жді ньę го́дзен помо́чі; му́ші во́лац льęм тако́го, цо вон сéбе ду́ма, же то́т мі го́дзен пома́гац. Во́н ці піше с кра́снім сло́вом, бун та́кі до́брі і мілосéрні, прійдз мі помо́чі, ка́жді дзень нас мéньęйę йęст.

Ма́рко кральо́віч кęт то у́чьул, цо́ му мац гуторе́ла, обльę́кол на сéбе ка́пут от курйа́ка, ша́пку от фарка́ша, обéшел на ко́ньа сéбе на шéдло буздо́вань, на дру́гі бок завішел йęден мех по́лні з ві́ном, да́ му ньę кріві ше шéдло з бо́ка на́ бок. Ко́пійу пріпа́сал на пра́ві бок ґу но́гі, ша́бльу пріпа́сал ко́ло пойа́са, шéднул на ко́ньа і гва́рел мацéрі: З Бо́ґом ді́ко, йа і́дзем на во́йну, чі прі́дзем йа жі́ві і здра́ві, чі ньę прі́дзем, бо йа і сам ньę знам, цо́ мньę там бу́дзе.

Ма́ц го віпровадзéла во́нка на дра́гу, гва́рела му: Шчешьльі́во, мой сіну, да́ ше мі поўра́діш жі́ві і здра́ві на́зад!

І зо́брал ше, і́шол до ту́рскей. Кęт прі́шол ґу царо́ві турско́му, барз го цар кра́шньę дочéкал і з вéльку пара́ду. І по́чьал ше му поносо́вац, йа́ку ма вéльку бріґу, йа́к го барз Ара́пі бі́йу. І Ма́рко ше найęдол і на́піл, шéднул на сво́його ко́ньа і по́шол на во́йну. Кęд го увідзéльі Ара́пі, так од ньо́го сцека́льі, йак курчьа́та, кęд йіх сце со́ва ўла́піц. Кęльо позабі́ва, тéльо с ко́ньом поґа́жі. Кęд раз ма́хньę зо ша́бльу, по́ двох на́рас прерýбе, с копі́йу шту́ха, прéйк сéбе йіх ру́ца. Кęд йіх оку́пел по трі сто, на́раз до грома́ді йіх збі́л, на́гнал йіх прет ца́ра, мéртвім гла́ві сці́нал і но́шел. Так гуторе́льі Ту́рці, жéбі цар ньę вéрел, жé вон так барз бі́йę. Дру́гі му завідзéльі Ту́рці, ші́цко царо́ві гуторе́льі, жé вон мéртві гла́ві но́ші прет ца́ра і же вон тіх го́ньі жі́віх, цо Ту́рці залапéльі. І ца́р за́ то ньічь ньę гуто́рел. Ма́рко ше до́чьул, же цо гуто́рйа на́ ньго Ту́рці царо́ві, і пі́тал ше царо́ві, жé вон йу́тре ньę го́дзен по́йсц на во́йну, бо йо́му бу́дзе швéто, ньę бу́дзе ше біц на́ тот дзень. А і гва́рел, же вон за трі дньі сла́ві кресцéньі дзень і ньę го́дзен ше біц. — І ца́р му енґęдо́вал. Во́н сéбе ду́мал: Йа пой-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дзем сла́віц, да́ йа ві́дзім, йа́к во́ны ще бу́ду біц, кęд йа́ там ньę бу́дзем! Уві́дза во́ны, чі так бу́ду ўла́дац, йак кęд йа́ там бул. Бу́дзе ве́ріц і цар, же́ то ньę пра́ўда, же йа ме́ртвім гла́ві оці́нал, а но́шел пред нього. Бу́дзем ві́дзіц, чі те́раз бу́ду залапйо́вац Ара́пох, жі́віх прет ца́ра го́ньіц.

Гва́рел му цар: Розлож свой ша́тор у по́льу, пі і йęдз, кęльоґод ті сцеш, йа бу́дзем пла́ціц шіцко!

І мал ту́рскі цар йęдно́го предньа́ка от Ту́рцох. То́му бу́ло ме́но Му́стаў Аґа. І то́го се́бе Ма́рко заво́лал до свойо́го ша́тру, же бу́ду піц і йęсц, же́бі мал с кім бешедо́вац. Льęдво че́кал Ма́рко, да йу́тре ско́рей дзень. Кęт слу́нко віходзе́ло, удере́лы на́ ньіх Ара́пі, шіцкі закрічьа́лы: Бі́ме йіх, ньęт уш то́го страшно́го йуна́ка! — Кęд йіх почьа́лы ра́но біц, ца́лі дзень ньęпреста́но йіх бі́лы. Ньę ма́лы а́ны йęдзе́ньа, а́ны шедзе́ньа. І ца́р то до́чьул, йа́к йіх барз бі́йу, же ньęт кральові́чьа Ма́рка, по́слал слу́гу свойо́го ґу Марко́ві, поздра́вел го, же́бі йу́тре прі́шол на во́йну, бо йіх барз Ара́пі бі́йу. А во́н ше нашме́йал зо сво́йім пайта́шом і гва́рел му: Ві́дзіш, па́йташ, мо́же те́рас цар уве́ріц, чі то пра́ўда, цо на́ мньę гуторе́лы Ту́рці. — На́стал дру́гі дзень, Ма́рко ньę і́шол зо ша́тру. Бі́лы йіх Ара́пі е́шчі ба́ржей, йак пе́рші дзень. Заш пі́сал цар на йęдней ка́рті: Гі́бай, Ма́рку, бо до́раз бу́дзе гу́йа мойо́му ца́рству! — Ма́рко ньę по́шол на йо́го сло́ва. Вон сцел ві́дзіц, цо́ то бу́дзе за трі дны. Тре́ці дзень, кęт слу́нко ві́шло ра́но, ві́шлы Ара́пі го́ре на йęден брег і закрічьа́лы: Гу́ра, гу́ра, бі́ме йіх, ньęт йім то́го страшно́го йуна́ка! — Уш тре́ці дзень і сам цар ду́мал зо сво́йęй пала́ті сце́кац. По́слал послані́ка йęдно́го, най бу́дзе так до́брі кральо́вічь Ма́рко, же́бі прі́шол до во́йні, бо́ кęт те́раз ньę прі́дзе і во́н му́ші сце́кац. Та́к йіх бі́йу Ара́пі. — І Ма́рко по́слухал і по́шол до во́йні. Кęд го увідзе́лы Ара́пі, до́рас ше розбе́глы ші́рцом по по́льу і по льęсох. Розгныва́ні та́к йіх біл, йак у шко́лі маґі́стер дзе́ці. Ве́льо йіх оку́пел, прі́гнал йіх до ца́ра. Барз ве́льо і с ко́ньом поґа́жел. Тот дзень змі́рел шіцку во́йну. Уш те́ді вере́лы Ту́рці, же кęд Ма́рка ньę бу́ло у во́йні, та́ йіх барз бі́лы Ара́пі, а кęд Ма́рко прі́шол, так сцека́лы ші́рцом, йак зайа́ці. І кęт ше змі́ре́ло, дал заво́лац цар Ма́рка ґу се́бе, пі́тал ше му, цо́ му хі́бі, чі йę барз раньęті.

Ма́рко гва́рел: Ма́м седе́мнац ра́ні.

Пі́тал ше му цар, чі то бу́ду смерте́лні ра́ні, чі вон ше го́дзен вільі́чіц.

А вон гва́рел царо́ві: Йа ду́мам, же ньę бу́ду смерте́лні; ду́мам, же́ то го́дзен віго́йіц до́хтор.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Дóраз му цар дал сто дукáті і кáзал му, жéбі ше лыічел, да ньę ўмре.

А вóн ўжал пеньęжі до кішéнькі і пóшол до кáрчьмі, піл і йęдол, з йęдней до дрýгей хóдзел, дóк ше му рáпі ньę погойęлы. Йóго качьмáрі лычéлы, ньę требáло му дохтóра.

Кęд вон пóбул там да скęльо дні, прішло пісмо од йóго дóму зос Прільіпа ґрáда, же на йóго ґрат удéрел ньęпрійáтель і шіцко му позабівал, слýгох і служньіці і стáру мáцер с кóньмі поґáжел, а жéну му одньęсол. Кęт то Мáрко прéчітал, відзел то і тýрскі цар. Мáрко ше удéрел по кольęньę і пітал ше му цар, цо пóве? — Вон гвáрел царóві: Ньę дóбре ше стáла новіна. Мóйо обісце і мой ґрáд йęден обешéньак шіцко попáльęл і мóйу чéльац шіцко позабівал. Мáцер мі с кóньмі поґáжел, жéну мі одньęсол.

Гвáрел му цар: Ньę стáрай ше, мой сіну, кралевічьу Мáрку, йа тéбе напрáвім крáші ґрад, йáк ші го мал. Йа тéбе ожéньім, крáшу ці дзіўку дам, йак твóйа, цо бýла. І шіцко ці дýплу заплáцім, цó ці нарóбел чькóді.

Мáрко дóрас царóві гутóрел: Йá то, цáру, шіцко вéрім, жéбі то мóгло буц, áльę йá ше гáньбім, жéбі мньę дрýгі царóве правéлы ґрáді. Йá ше гáньбім, жéбі мньę дрýгі женьęлы. Льýдзе бі гуторéлы: Відзіш ні кралевічьа Мáрка; вóн уш шіцко пóпіл, прекýрвел, вóн уж ньęма ньічь. Льýдзе бі думáлы, жé ше ньę мóже ожéньіц сам. — Вон крáшньę зá то дзекóвал цáру, жé му цар обéцал, же му напрáві дóмі і жé го ожéньі. Пітал от цáра, лá му цар да трі сто надньічьáрох тáкіх, цо знáйу кóпац у віньіці і дá йім да каждóму мотіку, же вон пóйдзе на робóту до тóго крáльа, цó му погáрел йóго ґрад і попáльęл, бó тот краль мал вéльо віньіці і требáло му надньічьáрох.

І вóн ше зóбрал зос тіма трі сто хлопáмі і пóшол до йęінóго манастíра і там ше віспове́дал, бо вéльо лýші позабівал. Йáк там у калуґęрох бул, пітал сéбе од йęднóго калуґęра шмáгі попóўскі, же і вон бýдзе калуґęром. Обльęкол ше, то бул і стрáшні поп, гéўті льýдзе прі ньім бýлы льęм дзéці. Пóшол там до тóго крáльа, цó му йóго дóбро погáрел. Кęд го увідзел тот краль, врадóвал ше му, жé му тéльох роботньікох прівéдол, а тáкой му требáло кóпац у віньіцох. Йóго завóлал нýка, а роботньіці льęжéлы у йóго двóре. Вон сéбе дýмал, жé то бізóўно калýґęр, бо на вéцей мéстох ше трафéло, же калуґęре худóбні і же іду за робóту. І йóго прінóзнал тот краль, жé вон прінуждéні робіц, чьáсцел го з йęдлом і с піцом. Кęт шедзéлы прі стóльę, Марко́ва жéна йім служéла, йęдла йім ношéла і піц йім ношéла. Мýчьно то бýло Марко́ві, кęт свóйу жéну відзел у другóго крáльа залапéну. І йóго жéна познавáла, жé то йęй муж, кралéвіч Мáрко, áльę сáма сéбе ньę верéла,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

жебі бул йеи муж попом. Думала себе: Вон бі то ньеи зробел, жебі обльекол калуґерскі шматі! Другі рас кед даґдзе ішол ше біц, вон брал оружійеи і шматі свойо ужал, а тераз жебі ужал калуґерскі! Ньеи доверйала себе, же то йеи муж. Кельо рас пріньесла віна на стол, уше на ньго попатрала. — Кеґ ше уж найедлы і напілы, пришла музіка до конґу і почала йім грац. Було йіх там вецей друштва, цо ше весельелы, танцовалы і пілы. Йак ше Марко напіл, бул у найльепшей дзекі. Пітал ше кральові, чі му шльебодно потанцовац на дробно калуґерскі. — І краль му гварел: Шльебодно каждому; хто йак зна, най так танцуйеи. — Вон станул на ногі, почьал на дробно танцовац, даскельо рас ше вікруцел по хіжі, віцагнул шабльу зос пошві, вікруцел ше около у танцу, раз махнул, главу зньал кральові. Дорас ше побуньело шіцко його доменыйеи, бо вон почьал слугох, служныіці забівац, а свойім роботныіцом, цо йіх одведол, казал йім да шіцко обісце попальа, шіцко блаґо да поберу на громаду. — І слугове ше рошкочелы, шіцко поабровалы, ґрад ростреналы і свойу жену улапел і побочькал, бо вона ньеи була вінована у тей роботі, вона ше іншак ньеи могла одньац од геутого кральа, мушела з ным пойсц. І то Марко відзел і пізнал ше, же гочь вона ньеи сцела, альеи мушела. Так льудзе гуторйа, цо муші буц, то аны ньеи чьешко. А вон ше зобрал зо свойіма надньічьарамі, до Прілыіпу ґраду одньесол велько пеньежі і дал себе поправіц свой ґрад ешчі краше, йак було. Надньічьарох послал кращньеи шіцкіх дому до турского цара. І тераз бі жілы, да ньеи помарлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

77. Як визволив Марко королівну від чорного Арабина.

Раз надумал кральовіч Марко, да ідзе препатріц швет, бо чьул у йеднім крайу, барс ше ньедобре робело. Ешчі дома бул, достал йедно пісмо з йеиного варошу од йеднеи царовей дзіуки. Було у ным написано: Поздраульам це, наййашньейші кральу Марку. Чьула сом за тебе, же ті годзен помочі, кому ті сцеш; і перше написал сом[1]), краль, зо свойу руку пісмо кралевічьу Марку: Гібай мі, мой сіну, у помоц, бо мі чьарні Арап ма прісц по дзіуку. Йа бі йу ньеи сцел дац за Араба; іншак сом йу ньеи годзен одньац, бо ше чьарні Арап ньеи бойі; да з о йеи-

[1]) Оповідач забув, що царівна почала лист писати і далі продовжує його від імени царя.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ден мéшац ма прісц пó ньу. Пісал мі уш пісмо: Кęд йу крáшньę ньę дам, нáй му стáвам до пóльа біц ше.

І Мáрко дóраз ньę ішол, ньійáкі óдвіт ньę дал. Дрýгі дзень пішеціріца на Мáрка: Пітам це крáшньę і кýмом це нáзвем, пріц у пóмоц, óдньęй мі мóйу дзіўку од Арáпа. Дáм ці трі товáрі блáґа і дáм ці йу за жéну. Вóльęм йу тéбе дац, йак чьарнóму Арапóві.

Мáрко дóстал пісмо, пречітал і дýмал сéбе, же пóйдзе óдньац дзіўку, áльę сéбе дýмал, же мá кęді. І ньę дáвал óдвіт ньійáкі. Ньę мóглы ше дочéкац, дóк вон прідзе; дзіўка міра ньę мáла, кáжді дзень плакáла. Спац ньę спáла áньі ў нóці, áньі вó дньę, áньі йęсц ньę гóдна, бýла барз застарáна. Кęд уж мал прісц на трéці дзень Арап пó ньу, ўжáла пірко до рýкох, удéрела з ньім до свóйого льіца і почьáла пісац во свóйу крéву: Пішем ці, побратіме мой, кралевічьу Мáрку, прідзмі у пóмоц, óдньęй ме од Арáпа; вóльім пóйсц за тéбе, йак за Арáпа. Волáла ше нá ньго барс крáшньę: Кýмім це швéтім Йáном; дáм ці шéйсц товáрі блáґа і дáм ці міску злáту; у тей міскі гад і тріма у піскох драгоціні кáмень, дійамáнт, тó ці шіцко дарýйęм; дарýйęм ці пол кральовіні і цо бýдзеш жáдац, шіцко ці дáме.

Йак Мáрко дóстал пісмо, пречітал і чьéшко му бýло за тóту дзіўку, йáк ше нá ньго крáшньę вóлал сам краль і кральіца. На трéці раз барс крáшньę ше волáла і кральова дзіўка. Опрáвел свойóго кóньа крáшньę, шéдло полóжел нá ньго, буздóвань обéшел на йęден бок шéдла, на дрýгі бок обéшел пóлні мех з вíном, жéбі му ньę крівéло áньі тáдзі, áньі тáдзі. Ўжал на сéбе кáпут от фаркáша і шáпку от фаркáша, шéднул на кóньа і прóсто ішол до тóго варóшу, дзé мал прісц чьáрні Арап по кральову дзіўку. Йак дóшол до тóго варóшу, пóшол до йęдней кáрчьмі нýка до двóра і сцел кóньа напóйіц. Кęд вон пóйдзе ґу стýдньі, відзі там йęдну дзіўку: ўлáсі роспушьчéла, рýкі лáме, а плáче, слізі йęй йęдна за дрýгу капкáльі з óчьох, од жáльу ньę мóгла бешедóвац. Відзел то кральóвіч Мáрко, запітал ше йęй, чьóм ті так плáчеш? Вóн йу ньę пóзнал, же чійа вóна дзіўка; á то бýла дзіўка сáмого крáльа, цó уж йýтрейші дзень мал прісц пó ньу чьáрні Арап. А дзіўка ньę знáла, жé то крáльовіч Мáрко. Вóн ше йęй áньі ньę спóвет. Пітал ше йęй, же чьом так плаче. Вóна му отповéдла: Чьóм ме піташ, кęт ші мі помóчі ньę гóдзен? Пó мньę ýж ма прісц йýтре чьáрні Арап. — Вóна пріповедáла сáма ґу сéбе. Стóйі прí тей стýдньі, а плáче: Вóльім скóчіц дó тей стýдньі, йак за чьарнóго Арáпа пóйсц. Вóльім ше, стýдньо, за тéбе óдац, йак за Арáпа.

Йáк то Мáрко зáчьул: Ньę скáкай, дзіўко мóйа, до стýдньі, ньę роп сéбе шмерц.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Дзіўка му гуторі: Вольім скочіц до студны, йак да дочекам чьарного Арапа. Кęт себе подумам, йакі йę чьарні, бріткі, льęм ше му зубі більęйу; кęд го мам облапіц, мушім умрец. Йа чьула за кральовічь Марка, же вон бі могол мньę одньац од Арапа; уш сме му трі рас пісалы, а ныйакі нам одвіт ньę дава, чі прідзе, льęбо ньę прідзе. Оздаль да мал прісц, уж бі ту бул.

Шіцко то слухал Марко, а ньę віволал йęй дораз. Йак вона уж мала дзеку, же скочі до студны, вон йęй гуторел: Ньę скочь, шестро мойа, ньę роп себе шмерц, йа це прішол одньац от чьарного Арапа. То йа кральовічь Марко. Йа думам, кęд мі Бох поможе, йа це одньęйęм. Ньę будзе ці Арап бочькац твойо льіца!

Йак то зачьула дзіўка, руки рошіреła, за шійу го облапела, за льіца го бочькала, од радосці мало ньę спадла на жем і дораз го волала, да прідзе до кральа, до йęй оца. Альę вон йęй гварел: Ньę гутор ныкому, шестро мойа, же йа прішол, льęм ідз дому, поведз оцові і мацері, же йа прішол; і най мі зріхтайу добру вечеру і доброго віна, а вельо. І най мі пріньęшу до тей карчьмі, йа ньę пойдзем до вашого дому. Йа будзем у карчьмі ноцовац і йутре ту будзем, кęт прідзе Арап; а ті ше за то ньę бой, льęм кęт прідзе Арап, крашньę го дочекайце, йęсц, піц му дайце, тебе крашньę най віпровадза з ным. Шіцко най ці дайу, жебі вон ше ньę сподзівал, же то дацо може буц. А ті ше за то ньę бой, йа будзем знац, дзе ше з ным біц.

С тім дзіўка пошла дому. Гуторела оцові, мацері, же вона бешедовала с кральęвічьом Марком. Пітал ше йęй оцец, дзе вона була. Вона му гуторела, же була у тей карчьмі і сцела сом скочіц до студны, альę вон там надішол і мньę гуторел, жебім ньę пробовала скочіц до студны, альę жебім прішла дому і поріхтала вечеру і да му одньęшем до карчьмі.

Оцец йęй гуторел: Чьом ші го дому ньę пріведла?

Вона оцові гварела: Йа го волала, альę вон ньę сцел прісц. Так мі гуторел, же йутре, жебі шме так дочекалы чьарного Арабіна, йак найкраше можеме і жебі сце ме віпровадзелы з ным вонка з варошу, же вон будзе знац, кęді ше з ным біц.

Йак оцец віслухал свойу дзіўку, пріріхталы вечеру добру і пріріхталы доброго віна і одньęслы му до карчьмі. Шеднул Марко за стол і почьал вечерац. То було прет самім вечьаром. Качьмар почьал заверац двері. Піта ше му кральовіч Марко: Чьом уше так учьас заверace? Ешчі ньę вечьар.

Качьмар му гварі: Бодай го Бог убіл і чьарного Арапіна. Ма прісц тераз вечьар по царову дзіўку і шіцкі ше мушіме у варошу заверац, бо ше го барз бойіме од його велького страху.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Марко му гуторі: Ньę шльęбодно заўрец дзвері. Йа сцем вілзіц Арапову свадзбу.

Шіцкі ше позаверали у варошу, льęм у тей карчьмі ньę було заварто аньі дзвері, аньі облакі. Кęт прішол вечьар, почьньę ісц льарма, гук по варошу. Напредок ішол млоді чьарні Арап на кобулы, ценкей Бедевійі. І за ньім ішлы пейц сто сватове і старі йęден Арап — то бул староста. Под млодім скакала його кобула по каменьу, камень віруцевала с копітамі до дзверох, до облакох, камень льęцел от кобулі; розбівала облакі і дзвері на дутьанох. Кęц уж булы просто тей карчьмі, що кральовіч Марко піл ў ньęй віна, теді Арап сам ґу себе гуторел: Боже мілі, чьудо вельке. Цалі варош ше заверал од мойого страху; льęм тот йęден ньę позаверал, муші ў ньім ньę буц ньіхто, льęбо може буц дайакі шальęні ў ньім біва, хтóрі ньę зна за мньę, аньі ньę чьул! — І пошлы воньі до цара і цалу ноц у цара свадзба тримала ше. Кęд рано станьу, цар віведол дзіўку Арапову і пред нього шіцкі ствари накладол на дванац кочі. І зобрал ше Арап зоз дзіўку, прес шіцок варош ішлы до Арапового дому. Кęд булы просто тей карчьмі, дзе Марко піл і теді ньę булы дзвері позаверані. Кęт то відзел Арап, сцел опаріц, хто там нука йęст. Нагнал ценку кобулу прет самі дзвері; відзел, же там пійę йęден віно, а ньę пійę так, йак другі льудзе с погара, альę пійę зоз йęдного чьабра, що дванац ока йę велькі. Полоўку пійę, а полоўку коньові да. Сцел Арап нука войсц, альę Маркоў конь Шарец ньę да му нука войсц. Вірґал Арапову ценку кобулу по реброх. Но, Арап ше ўрацел ґу свойім сватом і пошлы вонка з варошу. Станул кралевіч Марко, преўрацел капут на спак от фаркаша, преўрацел шапку от фаркаша, на свойого коньа шедло положел і пріўйазал. Обешел на йęден бок мех з віном, на другі бок обешел чешкі буздовань, да му ньę превáжі аньі тадзі, аньі тадзі. Ўжал сільну копійу ґу себе і шеднул на свойого коньа Шарца. Вішол вонка з вароша і почьал здоганьац сватох. Йак здогоньęл, почьал йіх дораз біц од затку. Прішол аш по дзіўку, дзе була у стретку; дораз забіл кума, старосту; і дочьул ше на предок Арап млоді, дораз му гуторелы: Прішол йакішік йунак меджі твойу свадзбу на коньу Шарцу. Конь му ньę такі, йак другі коньі, альę таркасті, йак крава. А йунак ньę такі, йак другі йунаці: На ньім капут зос фаркаша, на главі му шапка от фаркаша, цошка тріма у зубох чьарне, йак от полрока баранче. Кęд нас здогоньęл, почьал біц шором і забіл ці кума прі дзіўкі, прі млодей.

Ўрацел ше Арап с претку ґу Марковi, дораз му гуторел Арап: Зло ці було, ньę познам це, ті йунаку. Цо це за дьабол ту пріньęс меджі мойіх сватох, да мі забійęш кума і старосту? Чі ші шальęні, чі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ші такі моцні, чі це жівот омержел? Бізоўно тварда мойа вера, седем рас це прескочім там і назат, так ці главу одрубам.

Гварел му кральовіч Марко: Ціхо буде, ньє ціґань ті, чьарні Арапіньє. Кед Бог да і сретьа йунацка, ті ґу мньє аньі бльіско прісскочіц ньє можеш. А камо льі, да ме прескочіш? А да відзіш чьарного Арапіна! — Потаргнул кантар на кобулы, а удерел йу з ременім батогом, так потскочела, бізоўно сцела прескочіш. Альє Маркоў конь Шарец ньє ла ше. Зошнул ше на два ногі і кобулу за ўхо уланел, та йей ўхо одорвал. Дорас шіцка кобула кірвава була. Хто ше прінатрел, тот відзел, кет ше ўлапелы біц йунак на йунака. Ньє сце ше дац кралевіч Марко, ньє сце ше дац аньі Арап. Зо шабльамі ше білы за штірі годзіні. Кед відзел Арап, же го Марко паўлада, почьал сцекац на свойей сценкей Бедевійі. А Марко за ньім. Альє Арапова Бедевійа баржей могла бежіц, ньє могол йу Марко здогоньіц. І сцел сцекнуц. Прішло Марко́ві на розум за буздовань. Ўжал буздовань до руки, вімахнул ше і удерел Арапіна помеджі пльєца. Арап спаднул с кобулі долу, а Марко такой прісскочел, одрубал му главу, ўланел його кобулу і прішол назад ґу свадзбі, альє от сватох ньікого ньет, льєм сама красна дзіўка остала і прі дзіўкі тоті стварі, цо йей цар дал. Ўрацел Марко дзіўку назад, одведол йу до цара до двора. Царові крашньє гуторел: Ту ці твойа дзіўка і ту ці Арапова глава і ту ці назат шіцко, цо ші свойей дзіўкі дал.

Обрацел коньа свойого і дорас пошол до Прільіпу ґрада. На другі дзень рано почьал цар ріхтац седем терхі блаґа і седем парткі ньє ткані, аньі ньє предзені, альє от сухого злата і пошльє му ёедну міску злату і у міскі окруцені гад главу горе тріма, а у піскох драгоціні камень. Так ше шьіці ў ноці, йак у поладньє слунко. Спрема му шабльу, хтора кошта трі сто дукаті, у хторей йест трі каменьа драгоціні, і меджі ньіма царова печьац стойі, да го ў тей царовіні ньіхто ньє шме рушац. Шіцко послал кральовічьу Маркові. Гуторел: Посілам ці блаґо, кед бі ці ньє стало, же ці мало будзе, запітай ше на мньє, ешчі ці пошльєм!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 97—109, ч. 16 Краљевић Марко и Арапин.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

78. Марко і дванайцять Арабів.

Шатор праві кралевіч Марко на арапскім польу, пот шатором шеднул, па пійę віно. Ешчі Марко ньę попіі йęдну літру віна, прішла ґу ньому йęдна красна дзіўка і почьала го назівац: Брату мой льубі, кралевічьу Марко! Жівім Богом і шветім Йаном це кумім, одньęй ме од двапац Арапох і од йęдного найстаршого Арапа. Учера рано сом му падла до рукох і одньęсол ме ґу двапац Арапіном; ньę тримайу ме, йак залапену, альę ме бійу з ременім батогом, цо йę тройньісті, паганьайу ме, да йіх бочькам, а йа ньę можем на ньіх патріц, ньę да йіх бочькам.

Марко йу ўлапел за руку, казал йęй шеднуц ґу себе, ўжал ремень і припасал йу ґу себе і дал йęй погар з віном і казал ше йęй напіц: Ші, мойа дзіўко, віна; ньęшка це слунко огрело, кęт ші прішла пот шатор. Ньęшка це будзем одньімац. Йа думам, же вецей ньę будзеш бочькац чьарніх Арапох; кęд мі Бог поможе, шіцкіх йіх побійęм.

Дзіўка ўжала погар до свойіх рукох, сцела ше напіц віна, альę ту Арапі на двапац коньох арапскіх. І дорас почьалы крічіц па кралевічьа Марка: Ті йęден пійаньіца, ті йęден курваш, ті оздаль другі цар на жемі, же ті одньімаш дзіўку од нас, цо мі йу залапелы. Ті йęден обешеньак-чловек.

Нашмейал ше кралевіч Марко: Іце огаль, хлапці арапскі, да йа ньę согрішім пре вас, да ше йа ньę окірвавім од вас!

Альę злі двапац Арапі шіцкі нарас шаблы повіцаговалы і сцелы над Марком шагор звалыіц. На шатру поруба́лы древо, поньву му порезалы. Спаднул шатор па Марка сокола і на його Шарца коньа. Кęт то відзел кральовічь Марко, браньęл ше зо шатора. Барз розгньівані скочел на свойо ногі горе, прісскочел ґу коньу Шарцу свойому, дзіўку ўжал на коньа за себе, трі раз йу опасал коло себе зос пойасом, а штварті раз з ременьом. Кęд віпагнул шаблу оковану, кęт почьал ше біц з двапац Арапамі, почьньę йіх рубац, хторого по гарлу, хторого по пасу, од йęдного по двоме падайу с коньа, прерубал йіх на полі. Од двапац направел двацец і штірох. Зобрал ше і пошол польом широкім.

Ішол йак мешац по ньębe помеджі гвізді і прішол аж до Прільіпу ґраду і заволал свойу стару мацер: Відзіш, мамо, цо сом ці прініьęсол? По Богові мі йę шестра; кармі ме, йак ші ме кармела, да ці будзем моцні йунак, да ці одньімам, хто ше на мньę вола. І ту сом ці одньал ньęпознату дзіўку. Йęй ше віпітовал: Откаль йę і цо йę за йęдна.

Йа із Рудніка ґрада білого, йа дзіўка Діздаріґьова і мам дзевец міліх братох.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пітал ше йęй Марко: Йак тебе ўлапелы Арапі?

Дзіўка му гварела, йак свойому братові родзеному: Йа ішла до польа ґу свойім братом, дальęко було од валалу, надішлы на мньę двана́ц Арапі, ўлапелы ме і одньęслы ме до свойęй жемі і сцелы, да йіх льубім і да йім бочькам льіцо чьарне; да ті там ньę бул, йа бі жіва ньіґда ньę прішла назад. Йа ці крашньę дзекуйęм, цо ші ме одньал. Кęд будзеш дакęці ісц коло мойого оца ґрада, прідз нас опатріц, мньę і мойого оца і мойіх братох дзевецох. Будземе це госціц, йак свойу родзіну. Прімем це до себе, йак свойого брата родзеного! — Кльękла му до ногох, побочькала му руку, гварела му: Здраві остань, мой брату мілі!

Марко йęй дал погар віна: Напі ше мі, дзіўко, і так пойдзеш до свойого дому.

Дзіўка ше зобрала зов Маркового ґраду і просто ішла до ґрада Руднїка. Кęт прішла до свойого оца, од радосці заплакала. Оцец і мац йу обачелы, за шійу йу облапелы і бочькалы йу. Питалы ше йęй: Дзе ші була, дзіўко наша, так длуго? Уш пре́шло йęден цалі мешац, йак мі тебе ньę відзелы і ньę знаме, дзе ші ше подзела. Мі тебе гльęдалы, за тебе ше питалы, ньіхто нам ньę могол повесц, дзе ші скапала.

Дзіўка от плачьу ньę могла йім вігуторіц дораз, мушела кушьчік одіхнуц. Почьала свойому оцові і мацері гуторіц, йак вона ішла на польо і на драже йу наішлы двана́ц Арапі на двана́ц коньох чьарніх і йу ўлапелы, одньęшлы йу до жемі Арапскей. Розложелы шатор на польу і мньę білы і нагапьалы ме, да йіх бочькам і да йіх льубуйęм. Мньę ньę могло подньęсц, да йіх льубім. Ньę дзбала сом, да ме дораз забійу. Пришол йęден ньęпознаті йунак красні, направел себе шатор гадвабні, шеднул пот шатор і піл віна. Йа вішла вонка от Арапох, увідзела сом його шатор, пошла сом ґу ньому, почьала сом плакац і питац ше му, да ме одньęйę от тіх чьарніх Арапох. Гуторела сом, йак ме бійу, йак ме за ўласі цагайу. Вон мі гварел: Шелны, шестро мойа, ту ґу мньę, ньę бой ше; кęт шму, най пріду ту ґу мньę. І дал мі йęден погар віна, касал ше мі напіц. Йа ўжала до рукох, сцела сом ше напіц віна, а тоті двана́ц Арапіньę прібеглы на коньох і почьалы крічіц на того йунака: Ті обешеньак йęден, ті курво йęдна, ті одньімаш од нас дзіўку, цо мі йу ўлапелы! А йунак ше нашмейал з ньіх, та йім гварел: Іце отал, хлапці Арапскі, док сце мірні, да йа од вас шматі ньę окірвавім. А воны ше погньівалы, шаблы повіцаговалы і шатор над ньім порубалы. Шатор на нас спаднул і тот йунак барс ше погньівал. З очьох му слізі ішлы, а з носа му креў ішла. Опасал ме зос пойасом трі рас коло себе, штварті раз з ременьом, шеднул зо мну на коньа свойого Шарца, удерел на тіх двана́ц Арапох і почьал йіх рубац; зов

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йęцпого двох напра́вел, воз два́нац два́цец і штірме бу́лы. Йа́к йіх порубал, прівьęсол ме до свойого ґра́ду і сво́йęй мацęрі гуто́рел: Йа, ма́мо, о́дньал ньęпозна́ту дзіўку од два́нац Ара́пох. Ньіґда бі то́та до свойого о́ца ньę по́шла. Ма́ц му гва́рела: До́бре ші, мой сіну, ро́бел, же ші о́дньал ньęпозна́гу дзіўку од Ара́пох. Йа́ му кльęкла до́ ногох, кра́шньę сом му дзекова́ла, ру́ку сом му бочька́ла і во́н мі дал по́гар віна: На, пі, ше́стро мо́йа, віна. Йа по́гар ўжа́ла і попіла сом віно. І пігал ше мі, о́ткаль сом і чі́йа сом дзіўка. І йа му кра́шньę гуторе́ла, же йа з ґра́ду Рудніка, йа дзіўка кра́ньа Дізда́рітьа.

Оцец йу обла́пел за шійу, польу́бел йу за льіцо, пітал ше йęй: Чьо́м ші ше ньę пітала, мо́йа дзіўко, хто́ то бул тот йу́нак?

Дзіўка опо́ві гуторе́ла: Йа, а́по, чьу́ла, кęд на́ ньго Ара́пі крічęлы: Ті ку́рво, кралеьічьу Ма́рко!

Йęй о́цец до́раз гуто́рел: Йа по́знам то́го йуна́ка; чьо́м ті йо́му ньę гуторе́ла, на́й бі вон прі́шол до на́шей же́мі, да мі йо́му заплаціме, цо́ вон те́бе од Ара́пох о́дньал.

Дзіўка опо́ві гуторе́ла: Мо́же буц, же́ вон ско́ро прі́дзе нас опа́тріц! — І йęй о́цец ўше го че́кал і ньę мо́гол го дочęкац. І ньęшка го че́ка.

Зап. в вер-сни, 1897, в Коцурі, Біч-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 80–82, ч. 13: Краљевић Марко и 12 Арапа.

79. Як Марко зарубав арабську королївну.

Ціга ше мац сьо́його сіна, кра́левічьа Ма́рка: Чьо́м ті, сіну мой, та́кі зармуцęні, застара́ші?

Гва́рел йęй кральо́віч Ма́рко: Вęра Бо́же, ма́мо мо́йа ста́ра, йа і́шол на мо́йім коньо́ві Шарцо́ві по ара́пскей же́мі, прі́шол сом ґу йęдней сту́дньі, а там бу́лы прі сту́дньі два́нац Арапі́ньі на два́нац ко́ньох і во́ньі свойо ко́ньі напава́лы, а йа мойо́го ко́ньа сцел пęрші напо́йіц; во́ньі мі ньę сцęлы дац. Йа ўжал буздо́вань до ру́ко́х, до́рас сом йęдно́го за́біл, а мньę йęле́нац білы. Кęд йа йęленасто́го за́біл, мньę дзешęцме білы. Йа за́біл дзешато́го, дзевęцме ме білы; дзеўйато́го сом за́біл, о́сем ме білы; о́смого сом за́біл, се́дем ме білы; кęт сом за́біл седмо́го, шęйсцме ме наўлада́лы; зйаза́лы мі ру́кі і но́гі, одньęслы ме кра́льу Арапско́му. Кра́ль ме ру́цел до цемньіці, йа у цемньіці шęдзел за

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

се́дем ро́кі; цемны́ца мі ньę досадзе́ла, досадзе́ла мі кральо́ва дзі́ўка Арапо́ва. Ка́жді дзень прі́шла ґу обла́ку цемны́ці, та́ мі гуторе́ла: Ті шальę́ні кральові́чьу Ма́рку, йак за да́рмо ше́дзіш у цемны́ці. Ньę му́шел біш шедзіц; ве́жмі ме за же́ну, віпу́шьчім це с цемны́ці і твойо́го ко́ньа Ша́рпа ці дам. Ші́цко ці го оквецім зоз дукатамі. Ньę му́шіш буц у цемны́ці. — А во́н йу ньę льу́бел, бо барз чьа́рна бу́ла. І во́на му ка́жді дзень прі́шла ґу обла́ку, ўше ше му пітала: Ве́ж ме за же́ну, віпу́шьчім це! Те́льо дука́ті вежньę́ме зо со́бу, кę́льо льęм може́ме о́дньęсц.

Ма́рко се́бе лу́мал: Ньę́ барз йу сцем, а́льę і́шшак ньę го́дзен сом віку́піц ше с тей цемны́ці. — Ньę́ знал вон, кę́ді жі́ма, ньę́ знал, кę́ді льę́то, льęм по́ тім знал, кę́ц му ў жі́ме дзі́ўка руце́ла ґому́льу шны́гу, а ў льę́це му руце́ла йę́дну зйаза́ну грома́тку квіці. По́ тім знал, же йę льę́то. І вон се́бе раз наду́мал, цо́ вон зро́бі, йа́ґ бі во́н ше ві́пьал с цемны́ці? Заво́лал дзі́ўку ґу обла́ку і гва́рел йęй: Прі́праў ше на ве́чьар, та́ ме віпу́шьчіш с цемны́ці, та́ це ве́жмем за же́ну!

Во́на то льę́дво чека́ла, до́раз весе́льша бу́ла. Во́на му гваре́ла: Йа́ ні так ньę ве́рім, же ті́ ме ве́жмеш за же́ну, до́к ті ше мі ньę зала́йęш і ньę прішагньęш предо́мну.

Ма́рко се́бе наду́мал, йа́к вон бу́дзе прішагац. Поло́жел на кольę́по сво́йу ша́пку, на ша́пку па́трел і ша́пкі бешедо́вал, а Арапо́ва дзі́ўка слуха́ла: Тва́рда мо́йа ве́ра, йа́ це ньę оха́бім. На́й мньę слу́нко ньę огре́йę, на́й ме ме́шац ньę ошві́ці, жі́вім Бо́гом ше прішагам, же́ це зо со́бу ве́жмем!

Дзі́ўка дума́ла, же во́н ше йęй кльę́йę, а во́н ше ша́пкі сво́йęй. Кęт прі́шол ве́чьар, уж бу́ло цма, прі́шла ґу цемны́ці, одомкну́ла дзве́рі і пушьче́ла Ма́рка во́нка. Ві́ведла му ко́ньа Ша́рца с хлы́ва і се́бе йęдно́го ко́ньа і оквеце́ла йіх зос самі́ма дукатамі. Да́ла му йо́го ша́бльу і да́ла му йо́го буздо́вань. Ві́бра́лы ше от кра́ньа і почьа́лы сце́кац. Ца́лу поц і́шлы, уж ві́шлы на хо́тар; ра́но, кęт слу́нко ві́шло, до́лу посхадза́лы с ко́ньох, да́ ше да́кус отпочі́ньу. Арапо́ва дзі́ўка облапе́ла кральові́чьа Ма́рка за ші́йу, почьа́та го льу́біц, бо́чькац за льі́ца. Шмі́шно йęй бу́ло. Ма́рко то уві́дзел, йа́ка во́на чьа́рна, а зу́бі йęй бі́лі. То́ му у ше́рцу бу́ло барз ньęдо́бре, ньę́ мог ва́ ньу па́ґріц, ньę мо́глого по́дньęсц, да́ з ньу і́дзе. Віца́гнул ша́бльу, розру́бал йу на по́лі ко́лопа́су, ше́днул на ко́ньа Ша́рпа і по́чьал і́сц. Ешчі дзі́ўко́ва гла́ва преґваре́ла те́льо: Ньę о́хаб ме ту, кральові́чьу Ма́рку! — Ма́рко ньę слу́хал, про́сто до Прілы́пу ґра́ду прі́шол. Кęт прі́шол до́му, мацę́рі гуто́рел, йак бу́ло. Ма́ц му гва́рела: То́ ші барз ве́льке згрі́шел, мой сі́ну; му́шіш ше віспове́дац о́т тіх гріхох і да́й худо́бнім, да́ ше за́ це мо́дльа!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа сам добре знам, же сом зогрішел, кед мі мучьно було патріц на ньу, ньє мох сом ше іншак од ньей ментовац; от тіх гріхох йа ше мушім віпокутовац! І тераз жійу, кед ньє помарлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 83—85, ч. 14: Краљевић Марко и кћи краља арапскога.

80. Королевич Марко і цар Арабин.

Кедішік кед Марко кралевіч войовал по швеце, вон бул йеден моцні чловек. А вон ішол уше з валала на валал, уше путовал так, йак зайац ньема дом, ґотово і вон так бул. Ішол рас так на коньове, стретньє йедну дзіуку прі йедней студны. Піта од ньей воді. Дзіука ше му піта, же дзе вон путуйе?

А вон йей гуторел: Ідзем по швеце, швет пробуйем. А чьом ті така шіва, а варкочь ношіш? Чьом ші ше уж ньє одала?

Е, кет у нас так, хто ше сце одац, двацац і пейц дукаті треба плаціц, а хто ше сце женьіц, тот ма пейдзешат дукаті плаціц; а йа дзіука худобна, йа ньє мам двацац і пейц дукаті, за то сом ше ньє одала. І за то мі варкочь ошівел.

Марко ше йей піта: А хто то у вас так заповеда?

Краль Гарапін.

А дзе вон стойі?

Дзіука му гуторі, же там і там йім стойа шатрі. Но добре, йа дам ці тріцец дукаті, та ше одай, да ньє ношіш шіві варкочь, бо і йа ше сцем женьіц, та ше за то пітам, же дзе вон біва.

Розішол ше зоз дзіуку. Йак ідзе, сціснул себе коньа, кед уж бул ньедальеко от шатрох. Так ішол тот конь, же му с піскох огень бухал. Стражаре го збачелы, пошлы йавіц кральові, же ідзе йеден свадзбуріну куціц. Альє ма бесного коньа, так ідзе на ным, аж му с піскох огень буха.

Краль йім гуторі: Но добре, кет такого коньа ма. Вон положі сто дукаті за свадзбуріну.

Пойдзе там Марко, скочі с коньа долу, бузеґвань до рукох, коньа пушчел шльеборного, а сам ідзе просто нука. Катонаці му сцу коньа улаціц, хтóрі ідзе ґу ньому, ґу коньові, каждого забійе. Ньє дал

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше до́ рук ўла́піц. Хо́дзі шльєбо́дні. Кєд Ма́рко по́шол ну́ка, поздра́ўка кральо́ві: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу наййашньє́йші.

Дай Бо́же і те́бе. Цо́ там но́ве?

Сце́л бім свадзбурі́ну.

По́лош сто дука́ті, кєт сцеш свадзбурі́ну.

Йа ньє́ мам сто дука́ті.

Кєд ньє́ маш сто дука́ті, ньє́ тре́ба ці свадзбурі́ну.

Альє йа сцем свадзбурі́ну.

Ці́хо, ньє́ бреш; кєт сцеш свадзбурі́ну, сто дука́ті.

Йа ньє́ мам сто дука́ті. Два дука́ті дам.

Ці́хо, ті ше бу́дзеш ту зо́ мну йє́днац? Ті ньє знаш, же хто́ йа, же йа ту краль; ті то ньє знаш, е́шчік ші мі бу́дзеш ту йє́днац? Ті смарка́ті йє́ден!

Ма́рко му гуто́рі: Смарка́ті ті.

То́т ше барс погньі́вал, же Ма́рко му так гуто́рел. Ўжал бузе́ґвань, по́шол ґу Марко́ві, та́ го уде́рі. Ма́рко му гуто́рі: Чі ті ше ша́льіш, чі цо́ то?

У мньє ша́лі ньєт, ту на о́зай і́дзе ші́цко.

Ма́рко ўжал бузо́ґвань свой, та дзві́гньє го́ре. Ара́пін му гуто́рі: Ешчі ті на́ мньє шмеш бузе́ґвань дзві́гац? Ньє гуто́рел сом ці, же хто́ йа? Уде́рі го другі́ раз.

Марко му гуто́рі: Ньє́ шаль ше.

Гва́рел сом ці, же у́ мньє ша́лі ньєт.

Ма́рко му гуто́рі: Кєд у те́бе ша́лі ньєт, ньє бу́дзе а́ньі у́ мньє! Нацо́гнул ру́ку з бузоґва́ньом, так уде́рел Арапі́на, до́рас ше преўра́цел і у́мар. Ві́шол во́нка, ші́цко во́йско му позабі́вал, льєм двох хло́пох оха́бел. То́ бул йє́ден за штірі́х хло́пох і дру́гі. Та́ йіх по́слал йє́дного та́дзі, а дру́гого та́дзі, на ка́жді ва́лал да по́йду оглашо́вац, по ка́ждім шо́ре, же шльєбо́дна свадзбурі́на, шльє́бодно ше ожє́ньіц ка́ждому і о́дац.

То́ті дво́ме по́шльі на ка́жді ва́лал, та ўша́дзі оглашє́льі, же ньєт свадзбурі́ні, шльєбо́дно ше ожє́ньіц каждо́му і о́дац, ньє ко́шта дука́ті. Та за́ то нам те́рас шльєбо́дно ше жє́ньіц, хто́рому два́цац трі ро́кі і дзі́ўкі, кєт ше́снац пре́йдзе, шльєбо́дно ше йєй о́дац.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

Паралелі: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 134—140, ч. 23: Краљевић Марко укида свадбарину.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

81. Свати королевича Марка.

Шéднул Мáрко вéньар ґу вечéрі зо свóйу мацéру і пóчьал мацéрі гутóріц, нáй бі му пріньéсла вíна, дá ше вон напíйę. Мáц му гуторéла: Йá, мой сíну, уш остарéла, ньę мóжем ці слýжіц, áньі рíхтац вечéру, ньę мóжем ці нóшіц вíно; óжень ше, мой сíну, док йа жíйęм, дá мам жéну за мойóго жівóта.

Гутóрел Мáрко свóйęй стáрей мацéрі: Вéра Бóже, мáмо мóйа, прéшол сом дзéвец кральовíні і дзешáгу тýрску царовíну, ньę нáшол сом за сéбе дзíўку, а за тéбе ньęвéсту. Ньíґдзе ньęт зá мньę дзíўка, льęм на йęднім мéсце сом нáшол у крáльа Шішманíна, мáмо мóйа, у жéмі буґáрскей. Йá йу ьíдзел прі йęдней вóді. Опáтрел сом йу дóбре, жé сом сéбе дýмал: Тó бі бýла зá мньę жéна, а за тéбе, стáра мац, ньęвéста. Рíкгай ме, мáмо, да йа íдзем пітац тóту дзíўку.

А стáра мац льęдво дочекáла. Ньę чéка рáно, áльę дóраз вéчьар почьáла пéчіц колáчі і ґуґльóфі і цýкерпукęрáйні. Кęд рáно поставáльі, рíхта Мáрко свóйого кóньа Шáрца. І полóжел нá ньго шéдло, обéшел на йęден бок пóлні мех з вíном і на дрýгі бок чéшкі буздóвань. Шéднул на Шáрца і прóсто íшол до жéмі Буґáрскей прóсто до двóра до крáльа Шішмáніна. Дальęко го краль увíдзел, нáпрез ньóго пóшол, рýкі рошíрел, за льíца ше побочькáльі, йęден другóму за здрáве ше пітáльі. Царóво слýгове прíшльі дóраз, кóньа му ўлапéльі і одвéдльі до хльíва, а краль одвéдол Мáрка до хíжі; зá стол пошедáльі і пóчьал Мáрко піц вíна. Кęт ше напíльі вíна, Мáрко стáнул гóре на нóгі, покłóньęл ше кральóві до жéмі і пíтал от крáльа дзíўку за жéзу. Крáль му дóраз гутóрел, жé му дзíўку да, ньę гутóрел áньі йęцно слóво, жé ньę да. І дóраз му пéрсцень лáльі і йęцно крáсне, вéльке йаблýко. А Мáрко вíньал трі éзрі форíнті і дал йіх дзíўкі: Кęт прéйдзе трі мешáці, док йа пóйдзем дóму і дóк ше прірíхтам за свáдзбу. — Мáрко пóшол дóму; гуторéла му дзíўка, кęд го вінпровадзéла, най крáшньę оквéці свáтох. Кęд го вінпровáдзел краль, гвáрел му: Мой жéцу Мáрко! Ньę вец цудзóго старóсту, áльę вóлай брáта льęбо братовóго сíна, бо дзíўка барс крáсна, мí ше зá ньу бойíме, жéбі лáґдзе на дрáже, кęд будзéце ноцóвац, дайáка ше гáньба ньe трафéла!

Тóту ноц преноцóвал Мáрко у крáльа і рáно крáшньę стáнул, порíхтал сéбе свóйого кóньа, шéднул нá ньго, прíшол до Прíльíпа ґрáда. Кęд бул бльíско ґрáду, увідзéла го йóго мац, прíшла нáпрез ньóго, облапéла го, побочькáла го за льíцо, а вон мáцер за бíлу рýку. Пітáла ше му мац: Мой сíну, крáльовічьу Мáрко! Чí ші мíрно хóдзел, чі ші мі ньęвéсту спíтал; мньę ньęвéсту, а тéбе жéну?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Гва́рел Ма́рко сво́йеи ста́рей мацéрі: Йа, ма́мо, кра́шньę хо́дзел і спі́гал сом дзі́ўку сéбе за жéну, а тéбе за ньęвéсту. Потро́шел сом трі éзрі форі́нті. Кęт сом по́шол до кра́льового дво́ра, гва́рела мі дзі́ўкова мац і краль: Мой жéну кралеві́чьу Ма́рку, ньę́ водз мі цудзо́го старо́сту, а́льę прі́ведз бра́та льę́бо братово́го сі́на, бо дзі́ўка барс кра́спа, мо́же ше тра́фіц на дра́же дайа́ка га́ньба. Ма́рко гва́рел: Йа бра́та ньę́ мам, а́ньі братово́го сі́на ньę́ мам.

Гварéла му мац: О мой сі́ну, ньę́ водз за́ то брі́гу. На́піш йę́дно пі́смо, по́шлы го до ду́жді од Мльę́така, на́й ці прі́дзе за ку́ма до вінчьа́ньа і най прівéдзе пейц сто сва́тох зо со́бу. Дру́ге пі́смо на́піш Штефано́ві Земплітьо́ві, да́ ці бу́дзе ста́роста прі дзі́ўкі; і во́н най прівéдзе пéйц сто сва́тох, па́ ше вéцка ньę́ бой ньійа́кей га́ньбі.

Кęд Ма́рко у́чьул, цо́ му мац гуторéла, по́слу́хал сво́йу ма́цер, до́раз напі́сал пі́смо, до́рас послал дуждо́ві Мльęтачько́ві; дру́ге пі́смо по́слал Штефано́ві Земплытьо́ві. За мале у́рéме ста́ло так і прі́шол ду́жда зо свата́мі, за́ ным і́шлы пéйц сто свато́ве. Ду́жда прі́шол до ґра́ду, а свато́ве оста́лы на по́льу. Ньęодлу́га за́ ным прі́шол і Штéфан зо сво́йіма пéйц сто свата́мі. Оха́бел йіх прі гéўтіх сва́тох на по́льу, а сам прі́шол до ґра́ду. Кęт ше ўйę́дно зі́шлы, напі́лы ше ві́на і свато́ве ше спрема́лы і почьа́лы іец про́сто до жéмі Буґа́рскей. І за́ ным і́шлы шіцкі у грома́лі про́сто до кра́льового дво́ра. Барс кра́шньę го краль дочéкал і йо́го сва́тох. Ко́ны йім полапа́лы слуго́ве, до хлы́ва одвéдлы, а краль ўла́пел йіх за бі́лі ру́кі, одвéдол йіх до хі́жі. Претрі́мал йіх трі дны. Кęт штва́рті дзень па́стал, почьа́лы ше збéрац свато́ве до Прі́лыпа ґра́да і кра́ль йіх прітрімо́вал, жéбі оста́лы на длу́жей, а́льę во́ны ньę ма́лы двéку длу́жей о́стац. Каждо́му подаро́вал з йа́кім та́кім да́ром: старосто́ві дал зо зла́та кошу́льу і прі́дал му ко́ньа і дзі́ўку. Гва́рел му кра́ль: Ту́ ці дзі́ўка і ко́нь, жéбіш одвéдол йу до Ма́ркового дво́ра. Прі́дай йу Марко́ві, кра́сну дзі́ўку. Марко́ві дзі́ўку прі́дай, а сéбе ко́ньа о́хап; с ко́ньом це дару́йęм.

Рушéлы ше шіцкі свато́ве до дра́гі зос жéмі Буґа́рскей. Так льу́дзе гуто́рйа: Двé йę срéтьа, там і несрéтьа. Кęт і́шлы, на дра́же по́чьал ві́трік дуц. Дзі́ўка бу́ла с фатьо́лом заньęшéна йęй твар, ві́гор йęй о́дул, увідзéла ше йęй твар. Ві́дзел то ду́жда од Мльęта́ка, старо́ста. До́раз го гла́ва забольęла. Та́к ше му попачéла, же льęдво чéкал, да у́ш ско́рей вéчьар, да ско́рей ноц, бо дзі́ўка барз бу́ла кра́спа, а во́н йу барс польу́бел. Тéді дальęко бул ва́лал од вала́ла. Мушéлы ноцо́вац на по́льу. Направéлы сéбе ша́трі. Кęт почьа́ла но́ц буц, по́шол ду́жда од Мльęта́ка до ша́тру Штефанового, па Штефано́ві ці́хо по́чьал гуто́ріц: Старо́сто Штефа́ньę, дай мі тво́йу мло́ду, цо́ йу вéдзеш, да йа́

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

з ньу у твойім шатру тей ноці шпім, йа ці дам полну йедну чіжму дукаті.

Гварел му Земплыіцкі Штефан: Ціхо буц, скаміньел біш. Прішло ці на розум, да погіньеш?

І ўрацел ше дужда назад до свойого шатра. Рано поставалы, крашнье, мірно ішлы дальей. Цалі дзень ішлы, заш мушелы ноцовац на польу. Кед другу ноц ноцовалы, заш пошол ґу Штефанові, пітал йу от Штефана от старості: Дай мі млоду, да йа з ньу прешпім ту у шатру тей ноці, дам ці два чіжмі дукаті.

Штефан му гуторел: Ціхо, іц оталь, страцел біш главу.

Поўрацел ше до свойого шатру. Рано поставалы крашнье, ішлы цалі дзень, нье дошлы до варошу, мушелы ноцовац на польу. Кед ноцовалы, заш дужда пошол ґу старостові Штефанові: Дай старосто, гвари, тоту ньевесту, да йа з ньу прешпім у шатру твойім, дам ці трі чіжмі, шіцко жолті дукаті.

Преведол ше Штефан Земплыіцкі за трі чіжмі жолтіх дукатох і дал му свойу ньевесту, а Маркову жену, то йест млода була і прійал од нього трі чіжмі дукаті. Ўлапел млоду за руку, одведол йу до свойого шатру па йей ціхо гуторел: Шедны долу, міла мойа кумо, да ше облапйаме і да ше льубіме.

Гварела му дзіўка: Вольел біш буц хорі, дужде од Мльетака; под намі бі ше жем завальела, а над намі бі ше ньебо отворело, кед бі ше кума с кумом міловала.

Гварел йей дужда: Ньe будз, мойа льуба кумо, шальена. Йа уж до тераз дзевец польубел, уш сом польубел куму, що сом йей кресцел, а польубел сом ньевесті двацец і штірі, аны под йедну ше жем ньe завальела, аны ше ньебо ньe предрало. Льем ті шедны ґу мньe, да ше льубіме.

Гварела му дзіўка по ціхі: Мой куме дужде, мньe мойа мац міла преклынала, да ньe льубім брадатого чловека, льем да льубім младого красного леґіньа, пана кральевічьа Марка.

Кеґ то чьул дужда, що му дзіўка ціхо гуторела, вон ноцну годзіну ше обрітвел. Йак ше обрітвел, поклоньел ше крашньe дзіўкі, а дзіўка тоту обрітвену браду позберала і до хусточькі заўйазала. І заш вон йей гуторі: Шедны долу, кумо мойа, шедны ґу мньe, а ціхо будз, да ше польубіме.

А дзіўка му ціхо гуторела: Ей, мой куме Дужде, кед учьуйе кралевіч Марко, обідвойо нас забійе.

Вон гварел: Ціхо будз, ньe буц шальена; ша Марко дальеко од нас, аж настрет сватох; його шатор ше відзі; на його шатру положене

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йаблуко, у йаблуку два драгоцінї каменьа. Так ше відзі ў ноці, йак і во дньеę, льеęм ті шедньі ґу мньеę, да ше льубуйеęме.

Гварела му красна дзіўка: Чакай, куме, кушьчічько льеęм, док відзем вонка, да відзім, чі йасне пьебо, чі хмарне.

Кеęд дзіўка вішла вонка, відзі шатор кральеęвічьа Марка; розбегла ше просто ґу кралевічьовому Марковому шатору помеджі сватох. Бежела так, йак йеęлен, кеęд му рок, до шатру Маркового. Марко ціхо спал у шатру, дзіўка вошла нука, станула ґу Маркові і прельала слізі, почьала плакац. Пребудзел ше кралевічь Марко. Дораз гварел: Ті буґарска дзіўко, ті бі ше льубовала, та ньеę можеш прічекац, док ньеę прідземе дому і док ше ньеę прішагньеęме?

Розгньівал ше, шабльу віцагнул с пошві і сцел йеęй главу одрубац. Поклоньеęла ше му дзіўка аж до жемі і крашньеę му гуторела: Паньеę мой, кралевічьу Марку, йа ньеę с такого роду, да сом така презобразна; йа з роду панского, альеę ті зо собу водзіш гамішніх льудзох, курвашох, кума Замплытьа Штефана і дужду. Предал ме Штефан дужді за трі чіжмі дукаті. Кеęд мі ньеę веріш, ту ці брада дуждова у хусточькі.

Вітресла на жем брадлу. Відзел кралевічь Марко, вон йеęй ціхо гварел: Шедньі долу до мойого шатру, йутре погльеęда йіх Марко! А Марко льеęгнул спац. Кеęт ше розвідньеęло, слунко вішло, крашньеę швіцело, станул Марко, уміл ше і зачесал ше, ужал на себе капут зос фаркаша і ужал буздовань до рукох. Просто пошол ґу кумові і ґу старостові. Дораз йім поздраукал: Дай Боже добре рано, куме і старосто! Дорас ше запітал кумові і старостові: Дзе вам ньеęвеста?

Ціхо булы, ньічь ньеę гуторелы. Почьал бешедовац лужда: Мой куме, кралевічьу Марко, ньеęшка льудзе ушельійакі пудзі, ньеęшка ше ньеę мож аньі шальіц з ньі с кім, аньі франтовац.

Гварел му кральовічь Марко: Ей мой куме, й..ем йа тебе матер, горка твойа шала; то ньеę шата обрітвена брада. Пітал ше му: Дзе же ці брада, ша учера ші мал?

Сцел му лужда гуторіц, альеę Марко ньеę чекал. Махнул зо шабльу, одрубал му главу. Штефан Земпльіцкі почьал сцекац. Злогоньел го Марко і його на полі розоцал зо шабльу, па ше ураціл назад до шатру. Сватом крашньеę гуторел: Берме ше, мойо сватове, поме до Прілыіпу ґраду! Здраві і сретньо прішлы, льеęм кумові і старостові ньеę була сретьа. Воньі обідвоме остальі на драже.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 37—44, ч. 6: Женидба Краљевића Марка.

82. Як Марко визволив своїх товаришів із неволї.

Йедно рано барс штрельалы у ґраду Варадіну. Думалы, же то гірмі на ньебе. Вучьа дьеньераль улапел трох рацкіх йунацох, йеден бул Мілош от Поцерйа, другі бул Топлыіца Мілан, а трєці бул Косанчіч Іван. Поуйазал йіх до жельеза і руцел йіх на самі сподок до цемныіці, дзе ішла вода попот цемныіцу. У цемныіці було до пасу косці од йунацох. Йойчьа шіцмі троме у цемныіці, бо ньє булы научені шедзіц у цемныіці. Раз йедно рано попатрел Мілош на облак, відзел по драже йедного чловека і завołал го ґу себе, крашньє му по ціхі гуторел: Мой браціку льубі, ідз мі купіц папер і тінту і пірко, да напішем пісмо і да одньешеш до Прілыіпа ґрада кральевічьу Марку.

І чловек послухал Мілоша і пошол до дутьану, пріньесол му папер і пірко і тінту. І Мілош шеднул у цемныіці і почьал пісац пісмо: Брату мой мілі, кральевічьу, чі ньє чьуйеш за мньє, чі за мну ньє дзбаш, до йакіх мукох сом ці паднул? Улапелы ме і мойіх пайташох у ґраду Варадіну. Руцел нас Вучьа дьеньераль до цемныіці і мньє і мойіх братох, дзе вода ідзе до кольена, полно косці од йунацох у цемныіці. Уж льежеме, брату, трі дны. Кед будзем, брагу мой, ешчі трі дны льежіц, ныіґда ме вецей ньє увідзіш.

Зо свойу креву напісал пісмо і прідал му до рукох, тому чловекові і гварел му: На, дам ці двацец дукаті, одньеш го до Прілыіпу ґраду, кралевічьу Марку.

Тот чловек зньал шапку долу, дзековал за двацец дукаті і просто пошол до Прілыіпу ґраду. Кед уж одньесол пісмо, поклоньел ше Маркові і поздраўкал му: Добре рано! — І Марко му ўрацел назад: Дай Боже добре здраве! — Дорас ше го запітал Марко: Цо ші мі пріньес, ньепознаті чловече? — Пріньесол сом вам йечно пісмо.

Тот чловек, цо одньес пісмо, дал Маркові до рукох і Марко го на стойаці пречітал. Кет чітал, відзел, цо там піше у пісму, дораз заплакал, дораз гуторел: Альє тот мой побратім Мілош до чешкіх рукох паднул! Йа вера, Боже, йа мушім ісц мойіх братох вікупіц, кет сом годзен за пеньежі, кед ньє іншак, а йа з бітку!

Дорас пошол до свойого хлыіва і казал слугом, жебі поріхталы коньа, а сам шеднул за стол, а піл віна. Йак ше напіл віна, пріпасал себе шаблью коло пасу, на свойого коньа пріўйазал на бок буздовань, на другі бок обешел мех з віном, і копійу пріпасал ґу себе і шеднул

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

на свойого коньа Шарца. І пушьчел ше до драгі просто до ґраду Варадіну. Йак прішол блыіско ґраду, шеднул на Майерску пажіцу, зньал себе мех з віном і піл віна; кельо сам попіл, тельо коньові дал. Удерел до жемі копійу, а за копійу пріўйазал свойого коньа. По ґраду, по верху шпацірала ше кральова ньевеста, обачела, же на Майерскей пажіці льежі йеден йунак. Кед го увідзела, трірочьна йу жіма ўлапела і скрічела на глас: Апо, поцце, да відзіце, йакі там йунак льежі на траві, ньє такі, йак другі йунаці; вон на главі ма шапку зос фаркаша, обльечені йе у капуту от фаркаша, пошка тріма у зубох чьарне, йак от пол рока бараньче, пійе віно, а ньє пійе так, йак другі льудзе, альє пійе зос йеднього шафлыіка од двана́ц ока; полоўка пійе, а полоўка коньові да.

Нашмейал ше Вучьа льеньераль, свойей ньевесті гуторел: Ньє бой ше мі, мойа льуба Белеміровіца, йа у цемньіці мам уш такіх йунацох! — І дорас дьеньераль заволал свойого сіна ґу себе і гуторел му: Вежны, сіну, зо собу трі сто катонацох, іц на польо на Майерске, там шедзі йеден йунак, ідз го улап, пріведз мі го. Йа і його руцім до цемньіці.

Велемір, його сін, ўжал себе трі сто хлопох і пошол го лапац. Кед вішлы вопка з ґраду, опкольелы Марка на штірі страні, а Марко шедзел, а піл віна. Альє Маркоў Шарец увідзел катонацох і почьал гребац з ногу. Кет то відзел кральовіч Марко, фрішко попіл віно, да ше му ньє росіпе, скочел на ногі, віруцел ше на Шарца. Кед ўдерелы катонаці на Марка, а Марко на ных: ласкельо зо шаблью порубал, ласкельо с коньом поґазловал, геўті другі, по осталы, напла́чел йіх до Дунайу, до воді. Велемір почьал сцекац на свойім коньове. Кед Марко увідзел, же Велемір сце сцекнуц, обрацел свойого коньа Шарца за ным. Ўжал по руки буздовань, руцел до ньго, кушьчік го удерел і с коньа го збіл долу. Велемір спаднул долу, а Марко добегнул ґу ньому. Поўйазал го, обешел го на шедло на стремено, пріньесол го на тото место, дзе вон перше льежел і піл віна. Пріпатрала ше зоз верхнього ґраду Велеміровіца. Кед відзела, же Велеміра Марко поўйазал і ґу себе положел, заплакала і бежела ґу швекрові, гварела му, же уж Велеміра йунак поўйазал, а катонацох побіл, і до Дунайу нагнал. Кет то зачьул Вучьа льеньераль, гварел свойей мілей ньевесті: Міла мойа ньевесто, ньє бой ше, ньє плачь, док йа ше ньє рушім; кед йа пойдзем, йа ці го живого пріньешем!

Зобрал ше Вучьа льеньераль, ўжал зо собу трі езрі катонацох, ошедлал свойу кобулу, ценку Бедевійу, наредзел катонацох, жебі с каждей страні опкольелы Марка. Марко то ньє відзел дораз, мал кушьчік віна ешчі і піл. Його конь Шарец почьал гребац зоз ногу до жемі,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кęд уж відзел катонáцох. Мáрко стáнул на нóгі, шéднул на кóньа свойóго, ўж го тęді катонáці окóло обішлы. Кęд удéрел нá ных, тáк йіх біл, од йęднóго двох напрáвел; по штірох нáраз звáльęл дóлу. Катонáці відзéлы, почьáлы сцéкац; вéльо пóбіл, вéльо с кóньом поґáжел, вéльо до Дунáйу наплáшел. Вýчьа дьęньęраль то відзел і пóчьал сцéкац на свóйęй кобýлы. Кобýла му бýла швітка, барз мóгла бéжіц; і Мáрко зá ным здогáньал, ньę мóгол го здогóньіц, ўжал буздóвань дорýкох, рýцел дó ньго, удéрел го зос порíском буздованьóвім і збіл го дóлу до жельęней трáві. Мáрко прібéгнул ґу ньóму, кльęкнул нá ньго, мал у кішенькі порвáскі і поўйáзал го, рýкі і нóгі. Так го зйáзал, йак мéсар цéльę. Обéшел го кóньу на шéдло, кобýлу му ўлáпел, прівéдол на тóто мéсто, дзе йóго сін льęжел прійўйазáні, Велемір, у трáві. На йęден бок прійўйáзал сіна, а з другóго бóку óца, прерýцел йіх прейк ценкей Бедевійі, йęден віші нá тім бóку, а дрýгі нá тім. Обрáцел шедо Прільіпа ґрáда. Кęт то відзéла з ґрáду дьęньęральóва жéна і ньęвéста, вóны двá ше прінатрáлы, йак Мáрко поўйáзал óца і сіна, і йак вóн йіх полóжел на кóньа і одньęсол. Кральіца напісáла пісмо і послáла кральовічьу Маркóві, дá йęй Мáрко ньę погýбі крáльа і сіна, дá йіх пýшьчі і вóна му пýшьчі Мілóша і Топльіцу і Косанчіч Івáна. Прішло пісмо крáлевічьу Маркóві. Кęд відзел Мáрко, цо бýло напісáно, ўжал пірко і пáпер і напісал дрýге пісмо. Бýло у пішме напісáно: Мóйа вéрна, льýба Вýчьа дьęньęральіцо! Пýж мі мóйіх трох побрáтімох і дай йім трі éзрі форінті, бо йунáці вéльо церпéлы у цемньіці і дай мньę трі éзрі форінті за тóто, цо сом мойóго кóньа вімýчел. — І царіца прістáла нá то. Віпушьчéла йіх вóнка с цемньіці, одвéдла йіх до свóйęй хіжі і дóрас прівола́ла брітвáрох, дá йіх обрітвйа. Йęден брітвар мідльęл брáду, а дрýгі брітвел, трéці нóхці орезóвал. Кральіца росказáла, дá йім прінькęшу віна і пальęнкі. Напойęла йіх і пакармéла йіх і гварéла Мілошóві: Кęт пойдзéце до Прільіпа ґрáда, ґу Маркóві, модльіце го крáшньę, дá мі пýшьчі мойого пáна і мойóго сіна Велеміра.

Мілош йęй гутóрел: Дáй мі кóньа Вýчьа дьęньęрáльа, цó го шедлал раз до рóка, кęд ішол нá ным до цéркві до Текійі. Опраў го, йáк го опрáўйал Вýчьа дьęньęраль і дáй мі од злáта карýцу і двáнац чьáрні кóны дó ньęй, цо нá ных ідзе Вýчьа дьęньęраль раз до рóка до Бéчьу ґу царóві, дá мі одньęшу старóго Топльіцу. І дáй мі шмáті дьęньęральóво, цó йіх нóші на Вéльку ноц, да обльęчем мойóго Топльіцу.

На шіцко прістáла кральіца. І каждóму дай по éзер дукáті, жебі шме мáлы на трóшок до Прільіпа ґрáда.

І віпровадзéла йіх кральіца і пóшлы до Прільіпу ґрáду. Кęт пóйду до ґрáду, Мáрко йіх радóсно дочéкал і віпýшьчел Вýчьу дьęньęрáльа

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і його сіна. І дал їім катонацох, да їіх отпровадза до ґрада Варадіна, а своїіх трох побратімох одведол до хіжі. Пошедалы за стол, їедлы і пілы. Йак ше понапівалы, кажді Марко́ві руку побочькал і кажді до свойого дому пошол: Здраві остань, наш побратім Марку, може буц мі тебе будземе у помоці дакеді; бо да ньеę ті, мі бі ньіґда жіві ньеę булы! — С тім ше розішлы і тераз жійу, кед ньеę помарлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 45—53, ч. 7: Краљевић Марко и Вуча ђенерал или Краљ. М. ослобађа тавнице три српске војводе.

83. Як Марко на свої іменини повісив юнака, який хотів його вішати. А.

Кедішік кед Марко кралевіч войовал по тім шеце, кед його дзень бул, а вон надумал, да пойдзе рібі пріньесц госцам на свой дзень. Йак ше зобрал, мац му гварела, же най ньеę бере оружійеę, бо даґдзе заостаньеę. Вон мацер послухал, шеднул на коньа льем так на льехко та ідзе. Стретньеę ше з їеднім їунаком. Тот їунак ше му пітал, же чі вон ньеę зна за Марка кралевіча, дзе вон ше претрімуйеę. — Марко ше ульеę та ше му пітал, же що сце з Марком. — А вон му гварел, же ше сце з ньім повітьажіц, чьом вон його брата забіл. — Марко гварел, же вон ньеę зна. С тім ше розішлы.

Пошол Марко мало дальеę та себе подумал, же то ньедобре будзе, кед вон му ньеę вівола, же то вон, бо пойдзе до його дому, там ньеę ньікого, наробі там комендійі; мац сама дома, та їу забійеę. Йак мало одішол дальеę, та скрічел, же то вон Марко кралевіч. Тот ше нагло вікруцел на коньове, та руцел до ньго бузоґвань і дораз Марка с коньа збіл долу. Пошол ґу ньому, віложел го на свойого коньа, а сам шеднул на Маркового. Ідзе з ньім, ньеęше го даґдзе до валалу, та го обеші. Пойдзе до їедного валалу, сце го там обешіц; альеę там ше му шіцок народ барс пітал, жебі го там ньеę обешел, да їім ньеę шмердзі, альеę най го ньеęше дальеę; дайу му їеден кочь пеньежі. — Но, добре, одньеęше го дальеę. Далы му їеден кочь пеньежі та ідзе. Пойдзе на другі валал, сце го там обешіц. І там ше му народ барс крашньеę пітал, да го там ньеę віша, да їім там ньеę шмердзі; дайу му їеден кочь пеньежі. — Но, добре, пойдзе дальеę. Ідзе дальеę, надумал, да вон ше ураці назад. Одньеęше го ґу їедней воді та там го обеші, же да

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньę шмéрдзі ньікóму. Пíта ше Маркóві, же чі вон ньę́ зна, дзé бі мóгол там вóді піц, бó йę барс смійáдні. Мáрко му так отповéдол: Йунáці кęд йунáка ўлáпйа, та ньę звíклы вóді піц, áльę ше з йунáка крéві напíйу!

А тот ше нá ньго барс погныíвал, же Мáрко му так мýдро отповéдол, тá му гутóрел: Ешчі мі так шмеш гутóріц? Мéркуй, бо дóрас це ту скончім!

Мáрко му гутóрі: Прáўду ці гутóрім. Йа знам, ту ньęдальę́ко йęст йę́дна кáрчьма, áльę йа там ньę́ шмем пойсц, бó сом там барз вéльо длýжен тей качьмáркі.

Тот му гутóрі: Но, прáве це тéрас там одньę́шем зá то, же шї там тéльо длýжен.

А то бýла Мáркова фрайę́рка. Пóйдзе з ньім там та крічі на качьмáрку: Качьмáрко, тý ці тот йýнак, цó ці длýжен вéльо длýства.

Кáчьмарка вíшла, дóраз відзéла, жé то Мáрко. Мáрко нá ньу льęм блыíснул, уж вóна знáла, же цо трéба. Та гварéла: Ага, ті йунáку! Прíшол ші тéрас ту! Чéкай, маш одльę́жіц за длýство!

Дóраз одвéдла геўтóго йунáка, а Мáрка уцáглы пóт стол. Кáчьмарка му нóші вíна за лáрмо, жé йęй Мáрка ўлáпел. Тéльо му вíна наношéла, тот ше так óпіл, йак жем. Кęд уж качьмáрка відзéла, жé му досц, шéдла крáшньę ґу ньóму, тá го облáпйа, бóчька, жé йęй Мáрка одньę́сол ўлапенóго. Кę́льо пугáрі вíна вон попíйę, тéльо на Мáрка вісíпе, ўше до óчьох; тéльо го качьмáрка облапйáла і бочькáла, дóк му кльýчі с кішéнькі ньę вíньáла. Кęд вíньáла, Мáрка пушьчéла, рýкі му роспушьчéла і нóгі, Мáрко стáнул, ўжал жельę́за, поспíскал геўтóго, тá го рýцел пóт стол. Нóші качьмáрка вíна Маркóві, свойóму фрайęрóві. Мáрко йę́ден пóгар вíна віпíйę, а на йунáка ўше два погáрі вісíпал. Бóже мі дай здрáве, йунáку! — А тот льę́жі пот стóлом поўйазáпі. Кę́т ше Мáрко уж нáпіл дóсц, полóжел йунáка на кóньа, попріўйазóвал го, та дзé вон Мáрка мал обéшіц, тéраз Мáрко йóго там одньę́ше обéшіц. Пеньę́жі, цó му дáлы за Мáрка ý тіх двох валáлох, жé да го там ньę вíша, Мáрко шíцко дал нáзад; óдньęсол го ґý тей вóді, спрáвел му шíбень, тá го обéшел. Там сéбе кýпіл і рíбу, та одньę́сол дóму нá свой дзень. Прáве гóспі там бýлы, тá ше му пітáлы, же дзе йę так длýго. А вон йім гутóрел, же мал вéльку брíґу, жé го íшол гльę́дац йáкішік йýнак, а вон ньę́ сцел, же да прíдзе му ґу обíсцу, дá му мáцер забíйę. Шíцко йім росповéдол, йак бýло. Та вéцка ше госцéлы за трі днї і за трі нóці.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

84. Королевич Марко і Темо Бртянїн. Б.

Надýмал крáльєвіч Мáрко, же бýдзе прáвіц госцíну. Дáл вон позволóвац вéльох пáнох і ўладíкох і пóпох і калуґéрох. Бýло йіх вéцей, йак два стó. Бýла госцíна вéлька, йак у йєднóго крáльа. Бýло йєдла ўшельійáкі і піц, хтó цо спел. Йáк ше уж найєдлы, ўжал йєден ўладíка пóгар до рýкі і пóчьал віньчьóвац: Слáва Бóгу, кєд сме ше найєдлы. Шíцко бýло дóбре і шíцко бýло досц, льєм éшчі рíбі ньє бýло.

І то крáльєвіч Мáрко чьул. Вíшол вóнка с хíжі і брáл ше, же пóйдзе кýпіц рíбі. Пíта ше му мац: Дзе пóйдзеш, мой сíну?

Вон мацéрі гутóрел: Ідзем рíбі кýпіц, бó мі гварéлы, же мáм шíцко йєсц і піц досц, льєм рíбі ньє мам. Йá сцем, жéбі бýло і рíбі і мýшім пóйсц кýпіц.

То требáло Маркóві ісц на дрýгі вáрош, досц дальєко от Прільíпа-ґрáда, бо Мáрко бíвал у Прільíпу-ґрáду, то йóго бýло трімáньє. Мáц му гварéла: Кєд ідзеш, сíну, на пійац льєм рíбі кýпіц, ньє бер зо сóбу оружíйє. Ньє трéба ці там, óздаль ше ньє бýдзеш біц, кєт трíмаш госцíну.

Мáрко мáцер послýхал і ньє ўжал оружíйє, шéднул на кóньа і пóшол рíбі кýпіц. Кєд бул на дрáже, стрéтнул го йєден Тýрок, пíтал ше го, чí вон ньє зна, льєбо чі ньє чьул за крáльовічь Мáрка. Мáрко ше óзвал: Йа знам, дзе бíва. У Мáрка тéраз у Прільíпу ґрáду госцíна. Там йіх йєст вéльке дрýштво, Мáрко дава свéчьар.

А тот Тýрок бул Тьємо Бртьáньін: Йа ідзем гльєдац крáльовіча Мáрка. Мáрко мньє ньє дóбрі члóвек; вон пред даскєльóма рокáмі зáбіл мойóго брáта Мýсу Кєсéдыйу. Йá ше му тéрас сцем отслýжіц.

А то Мáрко чьул, бо з ньім бешедóвал. І зóбрал ше Мáрко, пóшол свóйу дрáгу кýпіц рíбі, а Тьємо Бртьáньін обрáцел свóйу цéнку Бедéвійу-кобýлу прóсто до Прільíпу ґрáду. Мáрко йак пóшол на йєдні гóні жéмі, дýмал сéбе: Ньє дóбре сом зрóбел, же сом гутóрел, да ідзе там до Прільíпа ґрáда, жé там госцíна. Вон кєт пóйдзе там, йá там ньє бýдзем, вóн ше погньíва, мóже шíцкіх позабíвац. Йа нá ньго скрíчім, жé то йа крáльовіч Мáрко. Йа знам, же і так ньєдóбре бýдзе, бó йа ньє мам оружíйє, ньє гóдзен сом ше з ньім біц. Альє сéбе дýмал: Йа досц дальєко од ньóго, йá му вівóлам, жé то йа крáльовіч Мáрко. Дýмал сéбе: Йа од ньóго сцéкньєм, а вон зá мну най бéжі. Вóльім йа стрáцац, йак гéўті шíцкі. — І так вон зрóбел. Обрáцел ше на зáдок, закрíчел, цо мал гáрла: Гей Тьємо Бртьáньіне, йа кралевіч Мáрко!

Кєт тот зáчьул, Тьємо Бртьáньін, обрáцел свойу цéнку Бедéвійу, пóчьал угáньац за Мáрком. Сам ґу сéбе гутóрел: Чéкай, ша йа тéбе дам тéраз! — Альє Мáрка ньє мóгол здогóньіц. Вон вíдзел, жé го ньє

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ўла́пі, ўжал свой буздо́вань до ру́кі і ру́цел го за Ма́рком і потра́фел го попа́сц. Збіл го до́лу с ко́ньа і кęт Тьęмо Бртьа́ньін прібе́гнул ґу ньо́му, кльęкнул му на пе́рші і поўйа́зал му но́гі і ру́кі. Ўжал го на хрі́бет, віло́жел го на сво́його ко́ньа, а сам ше́днул на Ма́ркового Ша́рца. І по́чьал го ньęсц до йęдно́го вала́лу, же́ го там обе́ші. Кęт прі́шол блы́ско вала́лу, відзе́лы то льу́дзе, же Ту́рок ўла́пел Ма́рка кральові́ча і же́ го ньęше обе́шіц. Пітальі ше му барс кра́шньę: Ньę о́беш нам кра́льовіча Ма́рка, ньę бу́дзе ше нам ро́дзіц жі́то, а́ньі о́вес, а́ньі кукурі́ца, а́ньі йа́рец. Ньę бу́дзе ше нам ро́дзіц а́ньі ві́но. Да́ме ці трі е́зрі форі́нті, льęм го да́льęй ньęш.

Тьęмо Бртьа́ньін прі́йал пеньęжі і ньęсол го на дру́гі ва́лал. Кęд го пріньęсол до друго́го вала́лу, ві́шлы хло́пі і же́ні на́през ньо́го, пітальі ше му крашньę: Ньę о́беш нам Ма́рка, бо кęд го обе́шіш ту, ньę бу́дзе ше нам ро́дзіц а́ньі жі́то, а́ньі о́вес, аньі кукурі́ца, а́ньі ві́но.

І Тьęмо Бртьа́ньін послу́хал; да́лы му трі е́зрі форі́нті, по́шол з ньім на тре́ці ва́лал. На тре́цім вала́льę за́ш там ві́шлы же́ні і хло́пі, пітальі ше му кра́шньę: Ньę о́беш нам Ма́рка, ньę бу́дзе ше нам ро́дзіц а́ньі жі́то, а́ньі о́вес, а́ньі кукурі́ца, аньі ві́но. Да́ме ці трі е́зрі форі́нті.

І вон прі́йал трі е́зрі і ньęсол кральові́чьа Ма́рка да́льęй. Кęт прі́шлы до йęдней пусті́ньі дальęко, ньę бу́ло вала́ла, ньę бу́ло сту́дньі, а Тьęмо Бртьа́ньін бул смійа́дні. Пітал ше Ма́рка, чі ньę зна да́ґдзе дайа́ку сту́дньу, бо во́н бі барс піл во́ді. — Ма́рко ше о́звал: Кęт ші та́кі йу́нак, ньę пі во́ді, а́льę пі ві́на!

А во́н ше зашме́йал та́ му гва́рел: Ґі́баль одру́бем ці гла́зу, бу́дзем тво́йу креў піц.

Ньę кре́ві пі, а́ньі ньę пі во́ді, а́льę пі ві́на.

Йа́ бі піл, кęд бім мал.

Ма́рко му гва́рел: Йа знам, дзе́ ту йęст йęдна ка́рчьма; йа́ бі ці пове́дол, же да та́м по́йдзеш піц ві́на, а́льę сом ве́льо рас там бул і піл сом на́ борґ, а́ ньę пла́цел сом і то́та ше на́ мньę качьма́рка барз гньі́ва, та сом ці ньę сцел за́ ньу а́ньі по́весц, а́льę сом се́бе ду́мал: Ші́цко мі йęдно і та́к мі бу́дзе уш ко́ньęц, та ньę дзбам, гочь ме дзе одньęшеш.

А Тьęмо Бртьа́ньін ше зрадо́вал, же́ му то́то гуто́рел, та му гва́рі: Та́м йа це і одньęшем, дзе́ ше на́ це гньіва́йу.

Альę Тьęмо ньę знал, же то Марко́ва фрайęрка бу́ла, же во́на Ма́рка льубе́ла ба́ржей, йак да йęй да́вал Ту́рок Бо́г зна кęльо пеньęжі. А Ма́рко ше радо́вал, же во́н го там одньęше, ду́мал се́бе: Бізо́ўно, кęд ме там одньęшеш, то́та це преве́дзе і бу́дзе штулі́рац, йа́к бі мньę шльęбо́дзіц. — Кęд го одньęсол блы́ско ка́рчьмі, качьма́рка ста́ла

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

на дзвéрох і відзéла вóна, йак Мáрка поўйазанóго ньęше Тýрок. Мáрко нá ньу попáтрел, ýж вóна знáла, цó вон дýма; знáла вóна, жéбі требáло, лá му рýкі і нóгі шльęбóдзі. Сановáла го, йáкі бул утрапéні, поўйазáні, чéшке окóво нá ньго полóжел, дóраз го зньęсол дóлу, бо качьмáрка почьáла грóзом на Мáрка: Дóбре, же ші мі го прівéдол, бо йá ше ўше от тóго бáла, вéльо рáз мі чькóді нарóбел. Так му трéба. Дáй го ту нýка, рýц го пот стол, най відзі, йак мі бýдземе йęсц і піц, а йóму ньę лáме.

Зньáл го дóлу с кóньа, ўльęкол го до хіжі, рýцел го пóт стол, а сам шéднул зá стол і дóраз му пріньęсла качьмáрка дóбрей пальęнкі, мóцней. І вон пóчьал піц. Качьмáрка наварéла йęсц і йак йęдлы і пріправéла качьмáрка добрóго віна і намішáла му до віна отрóву, цо бул пійáні тáкі, йак мéртві. Кęльо раз дзвігнул пóгар, наздрáўкал го на Мáрка, áльę му ньę дал. Ўше дó ньго зос чіжму кóпнул. І Мáрко бул жáдні віна піц, бó го нóшел на кóньу цáлі дзень, а барз бýло горýцо, ньę дал му áны йęсц, áны піц, а качьмáркі ньę шльęбóдно му бýло дац. Йáк ше напіты і найęдлы, зáспал за стóлом Тьęмо Бртьáньін, а качьмáрка ўжáла кльýчі зос кішéнькі от Тýрка і отворéла жельęзо на Марковіх рýкох і на нóгох і отшльęбодзéла Мáрка. Йак Мáрко стáнул, зрадóвал ше барз, жé йę отпушьчéні, а Тýрок льęжі пійáні за стóлом. Ўжал тóго жельęзо, покáпчьал му рýкі і нóгі наопáко, ўжáл го зá карк і за нóгу, удéрел з ньім пóт стол до жéмі. Кęт ше Тýрок осéтел, жé вон поўйазáні, тáк ше барс потáргнул, же дóраз му рýкі у пльęцох попукáлы і ў кольęнох нóгі вішлы з мéста, áльę ньę мóгол áны мóкнуц ше дáльęй. Шéднул Мáрко зá стол і йęдол і піл. Качьмáрка ше радовáла, же Мáрка шльęбодзéла. Мáрко ше тéді уж ньę бал, бо уж йóго оружійę одóбрал сéбе. Йáк ше нáпіл і найęдол, ўжал Тьęму Бртьáньіна за рýку і за нóгу, полóжел го на свойóго кóньа Шарца, а сам шéднул на йóго кобýлу цéнку Бéдевійу. Рукóвал ше зос качьмáрку, же: Будз здрáва, цо ші ме шльęбодзéла! Йа тó ці ньę забýдзем ньіґда, йа тéбе éшчі наградзім за тóто, бó йа тéраз одньęшем го на тóгі валáлі, цо вон мньę нóшел, бó то уж бýло чьуц ўшáдзі, же крáлевічьа Мáрка нóшел поўйазанóго Тýрок Тьęмо Бртьáньін і же го дáґдзе обéшел, льęбо му глáву одрýбал. Уж тó ше чьýло і відзéло ше, же Мáрко ньę бýдзе вéцей по швéце хóдзіц, а вон зá то і одньęше го там, да відза льýдзе, же уж вóн го поўйазанóго нóші.

Кęд го одньęсол на пéрші вáлал, дóраз вішлы там на кóньęц льýдзе, хлóпі і жéні і крічéлы на Мáрка: Обеш нáм го! — А Тьęмо Бртьáньін дýмал сéбе і гутóрел тім льýдзом: Кęд йа Мáрка сцел обéшіц, ві мньę гуторéлы, жé ше вам ньę бýдзе рóдзіц ньічь, а кęд мньę тéраз кажéце обéшіц, тéрас ше вам бýдзе рóдзіц? — Вон, Мáрко,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кра́шньę йім ўра́цел йіх пеньę́жі, що во́ны плаце́лы, же́бі Ма́рка ньę обеше́лы. І гва́рел йім: Ньę обе́шім го ту, одньę́шем го і на дру́гі ва́лал, да ві́дза і ге́ўті! — С тім ше зо́брал, ньę́сол го да́льęй. Кęт прі́шол до друго́го вала́ду, то́ті і́сті ві́шлы на́през Ма́рка, каза́лы му, же да́ йім обе́ші Тьę́му Бртьаны́на, бо́ йім Ту́рок ве́льо зло наро́біл, а Ма́рко йіх ве́льо раз охра́ньęл. Альę вон йім гва́рел: Му́шім го одньęсц і на тре́ці ва́лал, же́бі го і ге́ўті відзе́лы! Ўра́цел йім на́зад йіх пеньę́жі, а ньę́сол го да́льęй. — Кęт прі́дзе на тре́ці ва́лал, ві́шлы там заш на́през ньо́го і ші́цкі крічелы: Обеш го нам ту! І Ма́рко на тре́цім вала́льę ві́шол до́лу, по́шол пот ші́бень зоз ным і обе́шел го і ўра́цел йім йіх пеньę́жі, що во́ны за́ ным плаце́лы.

Зо́брал ше ота́маль і по́шол рі́бі ку́піц. Рі́бі ку́пел і прі́ньę́сол дому. Кęт прі́дзе до́му, ші́цкі пано́ве ше зачьудова́лы, що йо́го так длу́го ньęт. Во́н йім по́чьал прі́пове́дац, йа́к ше ста́то на дра́же і ка́дзі го но́шел Тьę́мо Бртьа́ньін і йак го сцел обе́шіц і йа́к го качьма́рка шльęбодзе́ла. Ші́цко йім кра́шньę бешедо́вал. Во́ны позльека́ні і розрадова́ні: Мі ше чьудова́ты, же те́бе так длу́го ньęт. Уш тре́ці дзень ше поўра́ціц — мі зна́лы, же́ то ньę до́бре! Йак ше наї́ęдлы, с тім ше розі́шлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 117—122, ч. 18: Краљевић Марко и Ђемо Брђанин.

85. Як королевич Марко орав.

Кра́льęвіч Ма́рко ўше хо́двел по орса́ґох і по дру́гіх царові́нох. Кę́льо раз да́ґдзе по́шол, му́шел вон ўше ше біц. Рас прі́шол до́му, шма́ті му бу́лы кірва́ві. Пі́тала ше йо́го мац му: Сі́ну мой, ньę́ ходз мі уж ны́ґдзе, най йа́ ці ньę пе́рем, ньę ра́йбем ўше кірва́ві шма́ті. Останьдо́ма, ма́ш же́мі, доль́ні і бре́гі, ве́жны се́бе во́лкі і плуг, ідз о́рац, йак і дру́гі льу́дзе.

Ма́рко се́бе надýмал, же вон бу́дзе о́рац, послу́ха сво́йу ма́цер. По́шол до хлы́ва, віве́дол се́бе во́лі, попра́гал до плу́га, а ўжал зо со́бу і бузло́вань, та се́бе го обе́шел на пе́рші. Вон по́шол на по́льо о́рац, та ньę о́рал жем, по́льо, а́льę о́рсаґ, дра́гу. Мац дума́ла: Ну, уш те́раз мой сін ньę бу́дзе хо́дзіц по шве́це, уж бу́дзе ро́біц. — А во́н йак о́рал на дра́ке, і́шлы та́маль Ту́рці, ве́злы бла́ґо. Во́н йім гва́рел: Ту́рці, нье ґа́шце мі ора́ньę!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Вóньі йóму нáзад гуторéльі: Мáрку, ньę ор дрáгі!
Вон йім заш гвáрел: Брáца Тýрці, ньę ґáшцę мі орáньę.
Вóньі йóму нáзад отповéдльі: Мáрку, ньę ор дрáгі.

Дóк ше Мáрко ньę погньíвал на Тýрцох, ўжал плух і подзвíгнул вóлі, пóбіл Тýрцох, ўжал йім трі кóчі, що вéзльі злáто і прíнал йіх дóму. Дóраз мáцері гутóрел: Пáцę, мáмо, цó йа заóрал вам! — Дóраз мац відзéла, жé то вóн уж і там ше біл, гочь óрац пóшол. Тá му гвáрела: Вíдзіш, сíну, йá ше радовáла, же ті бýдзеш óрац, рóбіц, ньę бýдзеш хóдзіц і біц ше ньę бýдзеш, á ті прес тóго ньę мóжеш буц.

Вон мацéрі гутóрел: Мáмо, йа ньę мóжем прецéрпіц, хто ньę рóбі, йак трéба. Йа пóшол óрац, Тýрці íшльі тáмаль, ґажéльі мі мóйу ораньíну. Йá йім крáшньę гутóрел по трі рас: Тýрці, ньę ґáшце мі орáньę, а вóньі мньę ньę слухáльі. Йа подзвíгнул плуг і пóбіл сом Тýрцох і прíньęсол сом ці блáґа. Тó сом віóрал.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 133—134, ч. 22: Орање Краљевића Марка.

86. Королевич Марко і Филип Маджарин.

Ішол рас крáльовіч Мáрко на свóйім кóньу Шáрцу. Прíшол до йęднóго варóшу, нáгнал кóньа пред йęдну капýру, дзе бíвал Фíльіп Маджьáрін. Вíшла Фíльіп Маджьарінóва жéна вóнка. Вóн ше йęй опíтал, дзе бíва Фíльіп Маджьáрін?

А вóна ше погньівáла, тá му дóраз отповéдла: Цó ше пíташ за мойóго Фíльіпа, ті йęдно ґрáньę! Ті льęм тáкі члóвек, йак фáлат дрéва. Іц óталь, дóк ші мíрні. Мой Фíльіп кęт прíдзе, вáрас ці глáву одбíйę.

Мáрко мáхнул з рýку, удéрел йу по льíцу, трі здрáві зýбі йęй вíбіл і напрáвел йęй рáну на льíцу от перспéньа. Вóна почьáла плáкац, окруцела сéбе глáву до хýсткі і ходзéла по дьóре і вішчéла. Мáрко йęй гвáрел: Кęт твой Фíльіп Маджьáрін прíдзе дóму, ті го пóшльі до кафáні, йá го там бýдзем чéкац.

Мáрко ше зóбрал, прíшол до кафáні, кóньа уўйáзал под óблак ґу дзвéром, а сам пóшол нýка, шéднул зá стол і піл вíна. Ешчі ньę пóпіл двáнац óка, прíшол Фíльіп Маджьáрін на свóйім коньóве дóму. Жéна му по двóре хóдзі йойчьáці; пíта ше йęй: Цо тéбе, жéно?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Жéна му гуторéла: Прíшол йáкішік вéлькі хлопíско, стрáшні байýсі мал, йак о пол рóка барáнче, обéрва йак кęртíца, павучьáйкі йак ластóўчі крíдла. Пітал ше за тéбе, дзé ші. Йá му гуторéла: Цó ше піташ, ті дрéво йęден? Кęд мой Фíльіп прíдзе, нáрас ці глáву одбíйę. Вóн ме удéрел по льíпу, вíбіл мі трі зýбі здрáві. Напрáвел мі рáну на льíцу от персцéньа. Гвáрел мі: Кęт прíдзе Фíльіп, пóшльі го до кафáні.

Фíльіп йак віслýхал, зóбрал ше, пóшол до кáрчьмі; відзел прі дзвéрох прíўйазанóго кóньа. Кęт сцел нýка войсц, áльę конь вірґал Мáркоў. Вон ўжал бувдóвань, пóчьал біц кóньа по рéброх. Мáрко чьул нýка, скрíчел на кóньа, жéбі мірно бул. Фíльіп вóшол нýка і дóраз го удéрел по хрíпце. Мáрко мал кáпут от фаркáша і шáпку от фаркáша. Гутóрел му: Ньę бі ме по кожýху, бó мі блíхі поплáшеш.

Альę Фíльіп удéрел го трі раз. Мáрко му гвáрел: Чéкай, тéраз йá тéбе ўрáцім, вéцка ше так бýдземе біц. — Мáрко го удéрел раз, му глáву óдбіл. Зóбрал ше і пóшол отáмаль.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 53—58, ч. 8.

87. Смерть королевича Марка.

Йęдно рáно зашвіцéло слýнко пóнад льęсі і планíні. Ішол крáльовіч Мáрко по льęше на свóйім коньу Шáрцу. І стáнул на йęднім мéнце, бýдзе отпочíвац. Кęд вон мáло отпочíва, пóчьал шę му конь тресц і слíзі з óчьох му капкáльі, з нóгу до жéмі грéбал. Кęт то відзел крáльовіч Мáрко, барс ше зачьудóвал і пóчьал бешедóвац свойóму коньóві: Бóже мілі, на швéце ці фáла, цó то бýдзе за новíна? Уш сто рóкі прéшло, йак йа кóньа свойóго мам, ныíда ше мі так ньę трéсол, áньі слíзі з óчьох му ньę íшльі. Уш сом ше вéльо біл, вéльо раз мі ше розíшльі зо свóйім кóньом, а ныíда ше ньę трéсол. Йа сéбе дýмам, же бýдзе льęбо йóго глáві, льęбо мóйęй кóньęц. Вóн уш чьýйę мóйу льęбо свóйу шмерц! Альę сéбе гутóрел і коньóві: Бóже мой мілі, прéшол сом дзéвец крáльовíні і дзешáту тýрску царéвіну, льęпшого кóньа сом ньę відзел і льęпщóго йунáка одó мньę сом ньę відзел. Йа тéрас ше ньę бóйім од ныкóго і мойóго кóньа, док йа жійęм, з мóйіх рýкох ныíхто го ньę вéжме.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кęд вон мáло там пошéдзел, прінáтрал ше на свойóго кóньа, йáк ше трéше. Крóчела нá ньго Вíла Маґдáлена: О Мáрку, Мáрку, ньę дýмай, же йęст нат тóбу йунáка і нат твóйім кóньом кóньа, бо прáўда, же нат тóбу йунáка ньęт на швéце і от твойóго кóньа льęпшого ньęт. І ті ше ньę дýмаш рóзісц с твóйім кóньом, áльę Мáрку, Мáрку рóзлучіц ше мушíце, бо тéбе áньі на рóзум ньę прíшло, жé ті мóжеш ýмрец. Ідз дальęко до льęса, там йęст два дрéва вéлькі, тóті дрéва ше волáйу два йęлі. Мéджі ньíма йęст стýдньа вікопáна. Кęт пóйдзеш там, попáтрі до стýдньі, увíдзіш сéбе там шмерц.

Мáрко йак слýхал, цó му Вíла гуторéла, попáтрел гóре і Вíлу ньę вíдзел. Гвáрел йęй: Вíло, Вíло, гáрло це больęло, кęт ші мі мáла тóто пóвесц.

С тім шéднул на кóньа і пóшол ґý тім дрéвом і ґý тей стýдньі. Колó тей стýдньі бýла крáсна, жельęна трáва наросну́та; тóті дрéва вéлькі хлáдок трімáльі. Вон зíшол дóлу с кóньа, прíшол ґý тей стýдньі, чі то прáўда бýдзе, цó му Вíла гуторéла, бо вóн то ньę вéрел. Попáтрел до стýдньі і вíдзел там свóйу шмерц. Дóраз увéрел, же йóму прáўду гуторéла Вíла. Кęт попáтрел на кóньа, конь глáву дóлу спýшьчел і шíцок ше стрéсол, а слíзі му дóлу капкáльі. І вóн кóньу гутóрел: О мой кóньу, кóньу, ýш ше мушíме рóзісц! І пéрше коньóві глáву одрýбал, дá му ньíхто на йóго коньóві ньę хóдзі, да ньę пáдньę Тýрком до рýкох і да ньę гутóрйа, же на Марковім кóньу шедлáйу. Буздóвань ўжал до рýкох, одрýцел го до стред мóрйа, дá з ньім ньíхто ньę войýйę, дá ше ньíхто ньę хвáльі, жé то Мáркоў буздóвань бул. Шáбльу на штірі стрáні полáмал, жéбі ньíхто вéцей з ньу глáві ньę одрубóвал. Пéрсцень з рýкі рýцел до стýдньі. Йáк уш шíцко оружíйę полáмал і одрýцел, шéднул сéбе на трáву, вíньал йęдну кньіжóчьку, цо ý ньęй бýльі чісті папéрі, ўжал пірко і пóчьал дó тей кньíшкі пісац, же крáльовіч Мáрко льęжі прі тей стýдньі под двóма йęлáмі умáрті. Хтó го нáйдзе і хтó го похóва, то достáньę йęдно блáґо, а йęдно блáґо охáбел на шльęпіх і хрóміх, жéбі шпівáльі і спомінáльі Мáрка, док швет шьéтом. Йęдно блáґо охáбел на цéркву і прéстар сéбе свóйу шмáту на трáву, а кньíшку, цо напісал, уўйáзал йу на йęлово ґрáньę, дá ше вíдзі з дальęка, хто бýдзе тáмаль ісц, жéбі вíдзел і жéбі йу пречíтал. Сам льęгнул на свóйу шмáту, кáлап на óчі сцáгнул, прежéгнал ше, двá рас, трі раз дíхнул і крáшньę ýмар. Йęден дзень льęжел. Ішлі тáмаль вéцей льýдзе, кáжді гутóрел: Цíхо ідзме, бо там крáльовіч Мáрко льęжі, шпі. Нáй ше ньę пребýдзі, бо вон кęт шпі, бáрз йę злі; кęт ше пребýдзі, мóже нас позабíвац. І дальęко Мáрка кęровáльі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пре́шол йе́ден дзень, пре́шол і дру́гі, сполнье́ло ше ро́ўно тідзень. Ка́жді, хто та́маль пре́шол, ньę шмел а́ньі бльі́ско ко́ло ньо́го пре́йсц. Ішол йе́ден поп і дзі́йак. Поп ше во́лал Дончі́ло. Йак обаче́льі Ма́рка, почьа́льі йе́ден ґу друго́му бешедо́вац, же чі Ма́рко шпі, чі вон ньę у́мар. Обаче́льі і кньі́шку, же ві́ші на йало́вім ґра́ньу: По́ме опа́тріц, цо то́та кньі́шка пі́ше! Кęд во́ньі ше зблыжу́йу ґу Марко́ві, ві́дза, же вон ньę подо́бні спа́ньу, а́льę так льę́жі, йак ума́рті. Ўжа́льі кньі́шку, почьа́льі чі́тац, кньі́шка йім до́раз гуто́рі: Ме́ртві Ма́рко прі сту́дньі льę́жі. І чіта́йу на́льęй, же доста́ньę тот йę́дно бла́ґо, хто́рі го похо́ва. І ві́дза во́ньі там, же охабе́не йę́дно бла́ґо на шльę́піх і хро́міх, же́бі шпіва́льі і Ма́рка славе́льі. І тот поп кньі́шку ўжал ґу се́бе і ўжа́льі Ма́рка на сво́його ко́ньа і одньę́слы го до Бі́йęлей це́ркві. Йа́к го одньę́слы, до це́ркві го похова́льі. Йę́дно бла́ґо се́бе охабе́льі, йę́дно подава́льі хро́мім і шльę́пім, а йę́дно охабе́льі на це́ркву.

І ньęшка шпіва́йу і пріповеда́йу за кра́левічьа Ма́рка, бо́ вон оха́бел на спо́мен ве́льо бла́ґа і док жіл, ньіко́го за да́рмо ньę погу́бел. Ве́льох от шме́рці о́дньал, ве́льом помо́гол і ве́льох з ну́жді ві́ньал. Хто́ го чі́та, ка́жді го спомі́на, же по пра́ўдзе ро́бел, бо вон за свойо́го жіво́та гочь бул краль, гочь бул йу́нак, кęд нęдо́бре ро́бел, во́н му гла́ву зньал. Йо́му помага́льі Ві́лі ве́льо, йо́му помага́льі і дру́гі йуна́ці, йо́му стра́ну трима́льі і кральо́ве і царо́ве і ўладіко́ве. Кęд да́цо дако́му ньęдо́бре бу́ло, до́рас ше заво́лал на кра́льовіча Ма́рка, бо вон по пра́ўдзе осу́дзел, бо во́н ше ньę́ бал од ньіко́го; бо хто́рі ше бал, тот ньę мо́гол по пра́ўдзе су́дзіц. Вон осу́дзел і парасто́ві і пано́ві по пра́ўдзе і кральо́ві і царо́ві. За́ то і ньę́шка мо́же у́чьуц, хто льęм сце слу́хац, же ше за́ ньго пріпове́да. Мо́же у́чьуц і на ваша́ре і же шльę́пі і хро́мі шпіва́йу і Ма́рка спомінайу. І йа те́раз за́ ньго пріпове́дам і спомі́нам. Кęд бі бу́ло і те́рас так, да йę́ден йęст кале́віч Ма́рко, ду́мам, же́бі по пра́ўдзе робе́льі, же́бі намі́рел і по́пох, же́бі ньę бра́льі от худо́бніх льу́дзох зало́гі за рокові́ну. Во́н бі то йім ука́зал, же йа́к ма́йу ро́біц; і по́п бі знал, же йак чье́шко двана́сті кріж ро́біц, а йо́му му́ші дац, а са́м чло́век най пла́че до́ма.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Краљевић Марко у 25 песама, ст. 143—148, ч. 25: Смрт Краљевића Марка.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

88. Король Матяш зменшує роботизну.

Кęлішік кęд Мáтьаш краль хóдзел пó тім швéце, вóн бул краль у мадьáрскей жéмі. Альę йóму барз ньęпрáво бýло, же худóбніх парáстох барз мýчьа; хтóрі ма дáкус жéмі свóйęй, док ше поотплáца, мýші попрéдац шíцко зарно, цо ше му зрóдзі. А хтóрі худóбні, кęд го пойęднáйу дáґдзе на надньíце, сцéльі бі нá ньім óрац за тóті два, трі льęбо штíрі сексéрі. Цо зрóбел раз Мáтьаш краль, же худóбý так мýчьа? Надýмал, же справі йęден бал, да звóлац шíцкіх пáнох, міньістéрох і ноґлавáрох. І зíшльі ше дó ньго шíцкі. По полудзéнку, йак ше наполудньовáльі: Но, хлóпі, кęд сме ше найęдльі і напíльі сме ше, та пóйдземе рóбіц, кóпац до віньíці.

А вóн уш порíхтал каждóму мотíку, кęльоґод льęм йіх бýло. Кáкді мал свóйу мотíку. Йáк вон йім тóто віповéдол, вóньі ше шíцкі позльęкáльі так, аш поцéрпльі, же цо бýдзе тéрас. Та сéбе думáйу: То ýдьан бал! Альę мýша пойсц на крáльову запóведз. Кáжді вéжме мотíку на пльęцо та íду до загрáді так, йак надньічьаре йęден за дрýгім кóпац віньíцу. Мáтьаш краль напрéдок вéжньę брáзду, та кóпе. Кóпе так, йак йęден пáраст. І знал тóму шóра, бо вóн то ньę пéрші раз рóбел тéді, вон ўше рóбел, ньę трíмал ше, же вон краль, áньі ше ньę ґáньбел рóбіц. Вóньі шíцкі зá ньім, лапáйу брáзді йęден по йęден, кáжді йęдну брáзду. Пóчьньу кóпац, горýцо, ньę мóжу рóбіц. Дóйду да з до пóлі учьлáну по брáздох, йęден ше тáдзі звáльі, дрýгі ше тáдзі звáльі, ньę гóдньі кóпац.

Мáтьаш краль йім гутóрі: Відзíце ві, вéлькі панóве, йак худóбні пáраст жíйę? Ві ўше льęм тóто гуторíце, же льęхко парастóві. Наóре сéбе, і пашéйę сéбе, та ма шíцкóго, ньę трéба му ньічь, льęхко жíйę. Тéраз відзíце, же йáк вон льęхко жíйę. Чьóм ві тéраз ньę робíце, чьóм сце ньę гóдньі кóпац? Ньę думáйце, же так бýдзе і от тéраз, йак бýло до тéрас. Пóрцíйа ше мýші збіц на мéнше, надньічьарóві надньíцу подвíшіц, а ньę рóбіц на ньім так, йак на йęднім волóві. Бо кęд йа учьýйęм, йá ше дóзнам, же з вас дайęден ньę бýдзе так рóбіц, йак цо сом вам тéраз гутóрел, штранґ му положíме на шíйу, а поцагньęме го гóре; та так патрíце от тéраз, жéбім понóсі ньę чьул ньíйакі от худóбней стрáні, бó кęд учьýйęм, ньę дóбре бýдзе. Та тéраз можéце пойсц! Віповéдал сом вас дóбре, мóгол чьуц кáжді і разýміц, цó сом гутóрел. Кęт ше ньę покайęце, вóйну бýдзем нá вас прáвіц.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

89. Король Матяш і війт.

Кęд Мáтьаш краль за свóйого жівóта кральóвал, вон барз льýбел худóбу заступóвац. Пýшчел вон ше по швеце препáтрац, йак худóба жійę. Пóшол вон пред валáтску хіжу, сцел вон відзіц, йаку бíроў ма мілосердносц на худóбу. Пóчьал вон ше огльáдац пáстред ульíці, цо на йęден шор, цо на дрýгі. Обáчел то бíроў, та скрíчі на шчетнькíка: Іц пáльę на ульíці, прíвец тóго вайчьáка, най ше там ньę огльáда пó тей ульíці, же кáдзі бі ше обрáціц, да вéцей достáньę. Прíвец го, най попрекладáда тóто ватóве на дрýгі бок.

А вон пó ньго пóшол зос корбáчьом, та го вóла: Гайд, гíбай, бýдзеш рóбіц.

А вон ше му опітал, Мáтьаш краль: А цо мі будзéце плáціц надньíцу?

А бíроў скрíчел: Та éшчі му і надньíцу трéба? Упаль нá ньго с тім корбáчьом да с трі!

Шчéтнькік го опáльęл, та Мáтьаш краль пóшол прекладáдац ватóве. Йак го попрекладáдал на йęден фáлат дрéва, напісал зос крéйду: Мáтьаш краль тóто дрéво прекладáдал.

О трí днькі Мáтьаш краль прíшол на гінтóве до тей валáлскей хіжі і скрíчі: Дзе тот бíроў і ноўтáруш? Дóраз най віду вóнка!

А вóнькі вібéглькі зос кондзеларíйі обідвóме голоґлáві. А Мáтьаш краль нá ньіх на обідвох: Чі тóто ватóве, ту му дохóдзі стац? Дóрас го попрекладáйце обідвóме на дрýгі бок.

Ша вóно до тéраз ўше ту стáло на тім бóку; áльę бул ту йęден вандрóўнькік, та сме му дáлькі на дрýгу стрáну попрекладáдац.

А вон нá ньіх Мáтьаш краль: Дóраз го попрекладáйце там, дзе і бýло; а кáжді фáлат опатрíйце, чі на да з йęднім дрéву ньęт дáцо напісáне.

А вóнькі кáжді фалáток опатрéлькі. Ноўтáруш удéсел тот фáлат ўжац, цо нá ньім бýло напісáно: Мáтьаш краль прекладáдал тóто дрéво. А Мáтьаш краль ше му піта: Цо там напісáно йęст?

А вон му гвáрел, же Мáтьаш краль прелóжел тóто дрéво.

А вон вéцка скрíчел: Та ві так допатрáце худóбу, жéбі сце сцéлькі да за дáрмо рóбі? Дóрас кáзал шíбень порíхтац, бірéва і ноўтарýша обешéлькі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґськоï столиці від Мелані Фіндрік.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

90. Король Матяш проучує лїниву дївку.

Бул йе̨ден цар, мал йе̨дну дзіўку барс по́длу, що ўше льем у посце́лы льежéла, нычь нье̨ робéла, е́шчі а́ны за се́бе во́нка нье̨ ішла, ўше до посце́лы. Льем йак ше до́знал Матьаш краль, же во́на та́ка барс по́дла, зо́брал ше, та по́шол там до йіх дво́ра, та ше піта, да му да́йу йе̨ден фа́лат хльеба. А йе̨й мац так гваре́ла: У нас та́кі шор, хто ро́бі, тот бу́дзе йе̨сц. — А вон ше зо́брал, по́шол до загра́ді, по́чьал но́шіц до котінца. Ке̨т прішол ве́чьар, прішлы слуго́ве зос по́льа, шіцко поробéне, трéба шéдац ґу вечéрі, а Ма́тьаш краль шéдньę ґу сто́лу, та скрічі: Хто ро́бел, най прідзе йе̨сц! — Та шіцкі йе̨длы, бо ка́жде робéло, льем то́та дзіўка по́дла нье̨ йе̨дла. Ке̨т ту дру́гі дзень, а во́на ше піта мацéрі: Ма́мо, чі то і то робо́та, ке̨д йа ше зачéшем?

А мац йе̨й гва́рела: Пра́ўда, мо́йа дзіўко, же робо́та.

І ке̨т ше умі́йе̨м? І то робо́та?

Шіцко, що чло́век ро́бі зо сво́йім цéлом, то шіцко робо́та.

Ке̨т прішол ве́чьар, Ма́тьаш краль скрічі: Хто ро́бел, най прідзе йе̨сц!

А во́на ше о́зве: І йа робéла, бо сом ше зачеса́ла і уміла.

Но, ке̨т ші робéла, мо́жеш прісц йе̨сц.

Другі дзень во́на заш ра́но стану́ла зос посцéлы, по́сцель оправéла і са́ма ше обльéкла, бо ше ба́ла, же нье̨ доста́нье̨ вечéру. Ке̨т прішол ве́чьар, Ма́тьаш краль заш скрічел: Хто робел, най прідзе йе̨сц.

А во́на ше озва́ла: Йа нье̨шка ра́но стану́ла та сом по́сцель за со́бу оправéла. Уміла сом ше, зачеса́ла і обльéкла.

А вон йе̨й гуто́рел: До́бре, мо́йа дзіўко! То шіцко робо́та, мо́жеш прісц йе̨сц.

На трéці дзень са́ма до хлыва по́шла, сла́мі до котінца наношéла. Та́ка ўрéдна поста́ла, же йе̨й па́рі требáло гльéдац. А то шіцко за то, пре Ма́тьаш кіральо́ву му́дросц.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. з Угор. Руси, I, ст. 189—191, ч. 27 (лише друга половина). — П. Чубинський, Труды, II, ст. 543—548, ч. 33. — Лїтературна перерібка О. Стороженка п. н. Вчи лїнивого не молотом, а голодом. — В. Добровольскій, Смолен. этногр. сборникъ, I, ст. 359—361. — Е Романовъ, Бѣлор. сборникъ, III, ст. 387—

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

388. — Б. Грінченко, Із уст народа, ст. 242—246, ч. 253. — В. Ястребовъ, Матер. по этногр. новор. края, ст. 170—171, ч. 31. — Илюстров. библіотека для молодежи, 1891, ч. 6, ст. 86—88.

91. Боротьба між Мадярами й Сербами.

Бул ѣ̑ден Ма́дьар жо́брак, і́шол се́бе пі́тац хльѣ́ба на пожіўльѣ́ньѣ. А на тім і́стім шо́ре і́шол і Се́рблын; жо́брак і то бул. Йѣ́ден і́шол о́тац з йѣдно́го кра́йу, а дру́гі з дру́гого кра́йу, та ше ўйѣ́дно так зі́шлі. Пі́тал ше Ма́дьар Рацо́ві: Те́раз мі по́вец, хто жі́ві? Ці Ма́дьар, ці Рац? — І ўла́пелі ше во́ні дво́ме і поча́лі ше біц. Йак ві́дзел Се́рблын, же го Ма́дьар наўла́да, та ше му пі́тал, же хто жі́ві? — А Рац му отпове́дал: Ньѣ жі́ві Ма́дьар, а ньѣ жі́ві Рац, льѣм жі́ві Рус, он да́йѣ нам ку́куруз. — Бо то так ў йѣше́ны ходзе́лі, кѣт ше кукурі́ца лама́ла. Та ве́цка Ма́дьар оха́бел Ра́ца, а Рац Мадьа́ра. Найльѣ́пші жі́ві Рус, бо нам да ку́курус. А Ке́рестур ньѣ стра́дал ныч у ті бу́ны, а́ны од Мадьа́ра, а́ны од Ра́цох, а так і́сто і Ста́пар о́стал чі́сті. Кѣд Ма́дьарі на́ўладалі, Кѣрестур чу́вал Ста́пар, а кѣд Ра́ці наўлада́лі, та Стапар чу́вал Кѣре́стур. То́ті два вала́лі ньѣ ма́лі ныйа́кі ба́нташ од бу́ні, бо служе́лі і Се́рблох і Мадьа́рох. Ші́цко ім дава́лі і жі́то і хльѣп, ше́но, о́вец і на орді́нанц, кѣдь тре́ба бу́ло, та і́шлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Яноша Колошняя.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

IV. НОВЕЛЇ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

92. Треба за молоду працювати, щоб на старість спочивати.

Трафе́ло ше раз у йе́днім варо́шу, йе́ден худо́бні чло́век ка́жді дзень і́шол на надньі́цу і ньę же́льęл ше, бо бул худо́бні і ґу старо́сці так обога́цел, цо шэ на штірох ко́ньох по варо́шу во́жел. І уж ве́цка ше оже́ньęл, кęд бул бога́ті. І мал йęдно́го сіна. Кęд му тот сін по́дрос, вон уж бул ста́рі чло́век, у́мар. І йо́го сін ше на тіх і́стіх ко́ньох во́жел, цо і о́цец. Ші́цкі у варо́шу наро́ді гуторе́лі, же тот то́го і то́го сін; ньę вола́лі го по йо́го ме́ну. То ше йо́му ньę льубе́ло, же го вола́лі льęм „то́го сін". Ку́пел і́шче два ко́ньі ґу отцо́вім ко́ньом і во́жел ше на ше́йсцох. І ші́цкі наро́ді у варо́шу, кęд го відзе́лі, тот і тот мла́ді пан ше ве́же; і хо́дзел от кафані до кафа́ні пійу́ці і віноше́лі му кęлне́рі, цо пітал і служе́лі му. І го́йно жіл. І йе́ден рас прішол на ше́йсцох ко́ньох у кару́ці пред йе́дну кафа́ну; у тей кафа́ні во́нка прі дзве́рох стал йе́ден Жідо́він барс цу́ндраві. І тот мла́ді пан гва́рел то́му кęлнеро́ві, да да́ і то́му Жідовіно́ві йе́дну лі́тру ві́на. — Жі́т кęт по́піл то́то ві́но, задзеко́вал младо́му пано́ві і гва́рел му, же у на́шім варо́шу ньęт тако́го мудро́го па́на, йак ві, мла́ді па́ньę. — На то вон бі льу́бел знац, у́ чім йę му́дрі. Пі́тал ше Жідові́на, да му по́ве. Жідо́він гва́рел, же ваш о́цец ньę бул му́дрі чло́век, бо вон с поча́тку на надньі́цу хо́дзел, аж йак бул ста́рі, те́ді ше на штіріх ко́ньох во́жел, а ві, мла́ді па́ньę, ві ше те́раз за мла́ду на ше́йсцох ко́ньох вожі́це, ві но́гі зачьува́це і го́дньі сце на ста́росц до́бре пе́шо хо́дзіц! Та́ка йę то поу́ка.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

93. Мудрий піп.

Бул йęден крáсні вáрош вéлькі; барз у тім варóшу бýло вéльо Жідзі і вóньі ше барс там поштовáльі. Вéра вóньі мáльі йęднóго пóпа. Тот поп йім барз дóбре слýжел. Вóньі сцéльі, же да му ўкáжу йęдну чесц, да вóньі го з дáчім дарýйу, цо вон бýдзе пітац. А барс ше там вéльо віна зродзéло. Поп гвáрел, же най му кáжді прінь́ęше йęдну льітру віна. Йęден сéбе дýмал: Кęд гéўті шіцкі одньęшу віна, а йа вóді, та ше ньę пóзна. — Йак вон óдньęс, вісіпал, дýмал, же вон сам вóду, а вóньі шіцкі вóду, а віно ньіхто. Бýду вóньі прáвіц йęден бал; зіду вóньі ше шіцкі там, поп йіх гóсці, áльę поп йім дáва зо свойóго віна. Раз вóньі уш пійу і гутóрйа: Дóбре віно; чі с тóго, цо вóньі наношéльі? — Поп гутóрі, же вон с тóго ньę́ да, бо вон сéбе охáбі тóто. Гвáрі: Шіцкі мі дóбре дáльі, льęм йęден мі вóді дал, áльę хтóрі то бул, йа нá ньго ньę́ пóвем, льęм най прінь́ęше на вéчьар два льітрі. — А вóньі думáльі кáжді, же тот, та кáжді нóшел, та вец попóві наношéльі тéльо двá рас. Та і терас поп ма піц, кęд ньę пóпіл.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

94. Як цар рівнав бідних і богатих.

Бул йęден члóвек у йęднім валáльę: йęден бул богáті, а йęден бул худóбні. Тот худóбні на двох вóлох óрал, а тот богáті на шéйсцох. І так ше рýшел цар по орсáґу, да вон відзі, дзе йáкі нáрод, дзе богáті, дзе худóбні, йак рóбйа і йак жійу. Нáшол на йęднóго богатóго, а нá йęднóго худобнóго, а вон на ньіх пáтрел, йаґ óру. Тот богáті на шéйсцох óрал вóлох, а тот худóбні льęм нá двох вóлох. Тот богáті óре, та сéбе гвізда, а тот худóбні óре, та аш плáче, бо йóго вóлі слáбі, та ньę мóжу цáгац, а гéўтого мóцні, а шейсц, та йім льę́хко цáгац. А цар ше там прíпатрал на ньіх, льęм же вóні ньę́ зналі, же то цар, бо вон бул у цівільскіх шмáтох обльęчéні. Та тóму худóбному гвáрел, же да ідзе пітац два вóлі од богатóго; а вон гвáрел, же ньę пóйдзе, же му ньę́ да. — Ша, гвáрел, льęм ідз, най ці да два, та бýдзеш і ті óрац на штірох і вон. — А вон пóшол, та пітал. А тот му гвáрел, же му ньę́ да. Тот гвáрі: Дай мі два вóлі, та бýдзеш і ті мац штірі і йа. — Вон му гвáрел: Хто це ту пóслал? — Пóслал ме тот члóвек, цо там стóйі. — Вон му гвáрел: То бул тáкі мáґарец, йак і ті, кęт це ту пóслал. — А тот цар гутóрел худобнóму, же да прéда тóті два вóлі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і тóто кýшьчьічко жем, та да сéбе кýпі штíрі вóлі і вéцей жéмі. — А вон гвáрел, же за два пóдлі вóлі ньę кýпі штíрі дóбрі, áньі за мáло пóдлей жéмі, вéцей дóбрей. — Но льęм, гвáрі, прéдай тóті вóлі і жем, та нáкуп псі. — А вон гвáрел, же начь же му псі? — Отжéньęш на вáшар, та бýдзеш предáвац.

А цар ше му вéцка спóвед, же вон цар. Та му гвáрел, же кęд вон пóйдзе до свóйого варóшу, та шíцкі псі да візабíвац, а кáжлі мýшел свóйого зáбіц. Та пóйду там на вáшар — ў йęднім варóшу бул вáшар — та тот худóбні там псі одóгнал, а цар ґу ньóму пóшол, та му гвáрел, же да вéльо піта зá псі: по двáнац форíнті, по пéтнац і по двáцец, а кáжді кýпел два-трі. Та тот члóвек вéцка дóбіл пеньęжі, що сéбе кýпел штíрі дóбрі вóлі і вéцей жéмі дóбрей. Та пóшол дóму, а тот богáті му завíдзел, же льęм два пóдлі вóлі мал і льęм мáло пóдлей жéмі, а тéрас сéбе кýпел штíрі дóбрі вóлі і вéцей жéмі дóбрей. А тот богáті гвáрел свóйęй жéні: Жéно, і йа попрéдам свóйо вóлі і жем, та накýпім псі! — Та одóгнал до тóго варóша на вáшар. А ньíхто од ньóго псі ньę купóвал, льęм ше з ньóго шмейáлі. А цар ґу ньóму пóшол, та му гутóрел: Що ті, чловéче, ту маш? — Прíгнал сом псі. — Оджень ті йіх пóму ті псі, бо то льęм раз бул на псі вáшар, а вéцей ньę бýдзе. — Одóгнал йіх дóму, жéна ше з ньім вáдзі, же що з ньíма рóбіц бýдзе. Орац на ньіх ньę мош, а кáрміц йіх мýшел; кęд йіх позабíва і так ньіч ньęма! І тéраз жíйу, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

95. „Коло“ на леді.

Бул йęден члóвек у йęднім валáльę, ўше вéльо знал прíповéдац, барз вéльо знал ціґáньіц. Хóдзел ґу хлóпом і ўше вон найвéцей гутóрел. Пóчьал рас прíповéдац, кęд вон бул лéґінь, пéрші рас пóшол на пóльо óрац нá йар. Бул óрац ў йęшéньі на йáрец. Йаґ зóрал, гвáрел му óцец: Мóжеш і пóшац. — Йáґ же йа бýдзем шац, кęд йа лéґінь éшчі, а ньę шал сом ньíґда? — Прóбуй, мýшіш ше наýчіц дáраз. — І вон пáбрал йáрцу і пóшол на пóльо шац. Кęт пóшал, льęдво чéкал, дá вон вíдзі, йаґ йáрец зíдзі. Кęд Бог дал йар, пóйдзе опáтріц, вéра йáрец рíткі. І ўше го мéньęй бýло. Уж бýло Дзýрйа, пóшол на пóльо, áльę йáрец пóдлі, а і рíткі; ґотóво бі го требáло віóрац. Прíшол дóму, гутóрел оцóві, же наш йáрец барс слáбі, рíткі. — Оцец му гвáрел: Ньіч то, йáрец льýбі буц рíткі, вóн ше мóже спрáвіц, же бýдзе барз дóбрі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кęт прíшло Йáна, пóшлы кóшіц йáрец, а йáрец тáкі бýйні, же вон кóшел, а зá ным одбéрал йóго хлáпец і дзíýче. Льęдво двóйо мóглы стáрчіц. Кęт шал, тéді гвáрел, же бул лéґінь, а кęт кóшел, гвáрел, же уж зá ным йóгó дзéці двóйо одберáлы і ньę мóглы зá ным постáрчіц, тáкі бул йáрец вéлькі.

Кęд нá йар кошéлы трáву на лýкі, ньę мóглы прíвесц дóму, бо ньę мáлы кęді. І вон крáшньę склáдол до кóпі і дóбре поýйáзал с порвіслáмі. І то так стáло аж до йęшéны. Прíшла вéлька бýрйа і ýжáло тóту кóпку шéна, одньęсло йу с тóго хотáра аж на трéці. Крáшньę йу там положéло, йак і бýла. І ньę мóглы вóны найсц, аж ý жíме. Кęд вóны пóйду там по шéно, так крáшньę стóйі, йак да йę там пограбáне. І вон вéцка тóту жíму пóшол до Срíму. На Дунáйу замарзнýті льáд бул. У Срíме бул за трі дны. Кęд íшол нáзат през Дýнай, ньę барс сцéлы пýшчіц, бо ýж барз бул льат слáбі. На пéшо мóгол éшчі прéйсц, áльę на сáнкох ньę шльęбóдно бýло. І вон прíшол ґу Дунáйу; прíшла рáцка свáдзба на сáнкох на пецéріх. Свáдзбу ньę сцéлы пýшчіц, áльę йак на свáдзбі? Йęст напíті льýдзе! Нагнáлы на сíлу на льад; а вон ше прíпáтрал. Йак бýлы нáстред Дунáйу, зíшлы шíцкі дóлу, пóшлы на стрáну от сáнкох і почьалы „кóло“[1]) танцóвац. Ґáйдаш до стрéтку, та йім свíрал. Вóны почьáлы танцóвац. Льáт ше почьал угíнац і завальęл ше под ныма. Шíцкі пóшлы до Дунáйу. Кęд йіх повіцаговáлы, а млóда з млóдім бýлы облапéні і задавéні. То íста прáўда, цó вам гутóрім, бó йа то шíцко відзел. — Дрýгі льýдзе, цо слухáлы, тá ше му пітáлы: Йак йіх мóглы так фрíшко полáпац, кęт то бýло под льáдом?

Дрýгі члóвек, цó го слýхал, гвáрел: І мі орáлы на пóльу, тá сме зайáпа прíорáлы, і спод глыíні сцéкол, а мі го ньę обачéлы.

Трéці гвáрел: Шá то éшчі ныч. Йа на пóльу óрал ý йęшéны, сцел сом сéбе опýкац кукурíці; ýжал сом слáмі до нарýчьа, йа ньę патрел, дзе полóжім; рýцел сом нá жем, запáльęл сом йу, почьáла гóрец. Уж ґóтово згóрі слáма, а зáйац тéді віскóчел і пóчьал бéжіц. А штрíльęц ньęдальęко там бул, зайáца заштрéльęл. Кęд вóн го опáтрі, а зайапóві йęдно óко вігорéло, і пол бóка му спéкло. Йá там бул, тá сом відзел. То íста прáўда. — Дрýгі цо слухáлы, ше шмейáлы, а вон ше зóбрал, пóшол дóму.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

---

[1]) Йак коло танцюють, стає оден в середину з ґайдою (козою), і грає, більше музик нема.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

96. Як чоловік тратив притомність від цибулї.

Бул йęден чло́век і оґдовíчел і бул безча́дні. Бу́ла у тім вала́льę йęдна ґдо́ва, хто́ру вон налу́мал, да ве́жньę се́бе за же́ну. І шíцка родзíна му йу ганье́ла, же: то же́на ньęдо́бра і ньęпослу́шна і ті з ньу жіц ньę го́дзен! — Вон на то ньіч ньę слу́хал, льęм йу за же́ну ўжал. І побра́лі ше ў йęше́ні і так през жíму кра́шньę жілі. І рас ше так збешедова́лі; гва́рел вон йęй, кęд йу за же́ну брал, йак му йу барз ганьęлі, же йę та́ка ньęдо́бра і ньęпослу́шна. — Во́на на́ то отповеда́ла, же во́на ма льęм та́кі обíчай, же кęт ше нагньíва, за трі дньі да ньíхто ньіч ґу ньęй ньę гуто́рі, доґ йęй гньіў ньę пре́йдзе і же во́на ма та́кі гньіў, же ше за трі дньі а́ньі ньę умíйę, а́ньі ньę заче́ше, а́ньі ньę обльęче, а́ньі сма́рґęль ньę у́тре. І так во́на йо́му свой обíчай росповедла. І вон йęй гва́рел, же і йа мам та́кі обíчай, же шíцко знам, цо ро́бім, а кęд жем трі цібу́льі на чíсто, ньę знам, цо ро́бім. І так во́ні свой обíчай кра́шньę йęдно другóму погуторе́лі.

І прíшла йар і по́шол вон зо слу́шком о́рац. Прíшол ве́чьар до́му, отво́рел се́бе капу́ру, во́шол до дво́ра, во́йдзе ну́ка, вíдзі, же же́на ньіч ньę ва́рі. Во́йдзе до хíжі, вíдзі же́ну нагньіва́ну, ше́дзі на пато́чкі; вíдзі, же йę ньę умíта, ньę зачеса́на, ўла́сі до о́чьох, сма́рґęль з но́са вíші — уж ше вон ґу ньęй ньę озíва, бо зна, йак му гуторе́ла і йа́кого йę обíчьа́йу. І гва́рі слушко́ві: Ньę́шка ньę будзе́ме йęсц варено́го, а́ньę ідз на́ пойд, прíньęс се́бе сланьíні, а мньę прíньęш трі цібу́льі. — Кęд вон на́чьал тоґу цібу́льу йęсц, кęд же́дол два, уш ше му гла́ва поківа́ла, кęд же́дол і тре́цу, кęт ше заба́нал ґу пе́цу, кęт хва́цел же́ну, кęд йу по́чьал біц! Біл, доґ ньę вíстал, бо от тей цібу́льі ньіч ньę знал. І так льę́гнул і до ра́на спал.

Ра́но ста́нул, по́шол на по́льо зо слу́шком о́рац. Прíшол ве́чьар до́му, за се́бе капу́ру отво́рел, во́шол до хíжі, вíдзел же́ну і дру́гі дзень та́ку íсту нагньіва́ну, хто́ра бу́ла ньęобльęче́на, ньęобмíта, ньęзачеса́на і сма́рґęль йęй з но́са вíшел. І на то йęй ньіч ньę гуто́рел, бо йęй обíчьай знал. Заш гва́рел слушко́ві: Іц, прíньęш се́бе сланьíні, а мньę трі цібу́льі. — А же́на уж з но́сом поцагу́йę, уш ше йęй робо́та ньę льубу́йę. Кęт жед два цібу́льі, уш ше му гла́ва поківа, кęд жед і тре́цу, кęт ше заба́на ґу пе́цу, кęт хва́ці же́ну! Альę йу бíйę, доґ ньę зну́йę, бо ньę зна, цо ро́бі, бо од ньо́го цібу́льа шíцок ро́зум одобра́ла. І тре́ці дзень ра́но ста́ньę, по́йдзе на по́льо о́рац. Кęт прíдзе ве́чьар до́му, отво́рі се́бе капу́ру, во́йдзе до хíжі, вíдзі же́ну та́ку íсту, йак і ўче́ра. Заш гва́рі слушко́ві: Іц, прíньęш се́бе сланьíні, а мньę трі цібу́льі. — І раз же́на ско́чі с па́ткі, та му гва́рі: Ньę маш ті ве́цей ньíґда цібу́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

лы йęсц, доґ йа с тóбу жíйęм, бо ті на чíсто от тей цібýлы шальęні. Кęд бі ші íшче раз жéдол трі цібýлы, та бі ші ме óзда тáкой і дóглук, кęд йа ці гварéла, же мой обíчьай тáкі на трі дны! — А вон йęй отповéда: І йа тéбе гвáрел, же йа ньę знам от тóго, цо рóбім. — І кай кáжда жéна от чловéка цібýльу чьýва, бо тéді сáма ньę зна, йáку кáру достáньę, кęд льęм тáке варíво зготýйę, бо у цібýлы шíцка злóба: вóна гóрка і нос крýці, а бáбі рéбра лýпі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

97. Як чоловік вилїчив сварливу жінку.

Бýла йęдна ґдовíца, барз бýла ньęдóбра; мáла вóна двóйо дзéці, вóна бýла бі ше барс сцéла óдац, áльę ныíхто йу ньę сцел, бо бýла барз ньęдóбра. Гочь йу хтóрі ўжал, с кáждім ше нáпрец побíла; вéцка йęй ныíхто ньę сцел, кęд ньę мáла дóбрі обíчьай. Альę прíшол йęден катóна стáрі, слýжел за пéтнайц рóкі; і вон ше сцел ожéньиц; а вóна бýла барз богáта, а тот катóна бул худóбні. Та вон ше дознáвал, же дзе бі бýла йęдна богáта ґдовíца, та бі йу ўжал. Йęден йóго пáйташ гвáрі: Йęст ту, гвáрі, ў Кęрестýре, кęці тáка зла! Та йак сцеш, гвáрі. Кęт сцеш, гвáрі, мньę йę родзíна, та с тóбу пóйдзем. — І гайд вóны: попрагáлы кóны, та пóшлы.

Прíшлы: Дай Бóже дóбрі вéчьар. — Вóна йім ўрáці: Вітáйце ў нас, бáчі. — Вон йęй гутóрі: Цо ті рóбіш? — Ша вáдзім ше, — гвáрі. — Ша чьом же ше вáдзіш? — За то, же сом ньę гóдна буц ціхо, та ше мýшім вáдзіц. — Вон йęй гутóрі: Ньę вац ше, бо сом ці прíвет пітáчьа. — Вóны пóшлы нýка дóраз і вóна ше уж ньę вадзéла; уш ше вец так радовáла, же дóраз йім вечéру варéла; і вóны ше вец побрáлы. Уш ту ма буц свáдзба, йóму кáжді гутóрі, же чьом йу бéре, кęд йę тáка ньęдóбра. Вон гутóрі: Ньę бóйім йа ше, цо вóна ньęдóбра. Змірім йа йу, льęм най бýдзе богáта. — Йак вон прíдзе, бýдзе свáдзба. Пóйду вóны до вінчьáньа, вон йęй гутóрі: Тóгі най остáньу шíцкі ту, а мі пошедáме на кóны, та пойдзéме до Коцýра, да ті вíдзіш, дзе йа бíвам.

Йак уш прíшлы вóны ту под вáлал, йóго пез вíшол óпрез ньóго, барс ше му радóвал. Вон ўжал пýшку, та го заштрéльęл. А і вóна ше уж бóйі, кęд вон тáкі злі. — Іду вóны кýшьчік дáльęй, вóна ше оглькáдньę, льęм ше йęй конь пóшпоці, вон льęм вéжньę пýшку, та го забíйę. Вóна сéбе дýма: Йа йęден дьáбол, áльę вон éшчі йáкішік два-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа думáла, же йа найгóрша, а то вон éшчі бáржей. — Вóна вец мушéла тóто шéдло ўжац на хрíбет, та го мушéла знóва до Керестýра ньęсц. Кęд вóньі пóшлы, а гéўті шíцкі: Цó шце ше ўрацéлы? — А вóна гутóрі: Цíхо бýцце гет, шà йа зла, áльę то éшчі тéльо трі раз зльęйші. Заштрéльęі і пса і кóньа, та йа тéраз барз мýшім дóбра буц, бо тот заштрéлы і мньę!

Но, свáдзба прéшла, пóйду спац; шéдньę вон на кáрсель, дрýгі кáрсель полóжел ґу сéбе; на тот кáрсель полóжел леóлвер, йęй гутóрел, най го зобýйę і зобльęче; кęд му ньę бýдзе дóбре цáгац чíжмі, вон йу дóраз заштрéлы. — Йак го зобльęкла, вéцка вон йęй кáзал там шéднуц, та вец ше йęй пітал, що думáла, же тот леóлвер там бул. — Вóна му гуторéла: То сом думáла, же дó мньę штрéльіце. — Вон гутóрі: Йа ньę тáкі злі, льęм кęт ті бýдзеш дóбра.

Жíйу вóньі крáшньę, áньі ше ньę бíйу, áньі ньічь; шíцкі льýдзе гутóрйа: Йáка бýла ньęдóбра, а так тéраз дóбре жíйу. — Альę вон рóбел там, вéра вон пóчьал хóдзіц до кáрчмі. Прíшол рас пійáні, ба дрýгі раз, вóна ше вадзéла. Вон йу ўлáпел, та йу пóбіл. Вóна пóшла до сушéда, та гутóрі сушéді, же йу біл. — Сушéда йęй гутóрі: Най вóна íдзе до йęдней бáбі, тóта бáба йęй так поўрáчьа, же йу ньę бýдзе ньíґда біц. — Вóна пóшла дó тей бáбі, та йęй гутóрі. Бáба гвáрі: Ньę маш брíґі, ша йа ці так поўрáчьам, же це ньíґда ньę бýдзе біц. — Вóна ше пíта бáбі, чі бáба бýдзе пітац вéльо пеньęжі, бо йа, гвáрі, пеньęжі ньę мам. — Бáба йęй гутóрі: Ньę мýшіш мі пеньęжі дац, прíньęш мі йęден мех мýкі. Вóна з радóсцу одньęше мýкі, льęм най йęй бáба ўрáчьа. Бáба йęй гутóрі: Прíньęш йęдну фльáшу вóді, та ці дó тей фльáші полóжім тáкей трáві, та кęд вон прíдзе, а ті нáбер вос тей вóді до ýстох, док вон бýдзе ше вáдзіц, а ті ўше трíмай ту вóду, та це вéцка áньі раз ньę бýдзе біц. — Йак уж вóна с тей вóді ньę мáла, вóна гайд заш до бáбі на вóду. Бáба йęй гутóрі: Ша то, сíну, шíцка ўрачьáна, льęм ті веж вóді гочь з бокáла до ýстох, та вон це ньę бýдзе біц, бо ті бýдзеш мац вóді ў ýстох, а вон ше гочь йак бýдзе вáдзіц, а ті ньę бýдзеш ньічь гутóріц, вон це ньę бýдзе біц. — О, гвáрі, бáбо, ýбіл це швет, та йа мóгла дáўно вóді вáбрац, та сом ці ньę мушéла áньі мýку дац. — Пóшол вон заш до кáрчьмі, та ше óпіл. Вóна вóді набрáла з бокáла, ньę гуторéла ньічь, та йу вец áньі ньę біл, гочь ньę ўрачьáней мáла вóді.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

98. Згублені гроші.

Йеден пан кед ішол на вашар, мал сто осемдзешат езрі пеньежі. І вон тоті пеньежі страцел на вашарі. А йеден чловек іх нашол. І тот пан глашел по валалох, же хто найдзе тоті пеньежі і му іх пріда, та го добре обдаруйе. А тот чловек, цо нашол, та му такой одньесол до валальскей хіжі пеньежі. А тот пан ше му пігал, же кеді ші іх нашол? — Теді сом іх нашол, кед сом ходзел до школі. — А пан му вецка гварі: Йа ньеі теді страцел пеньежі, альеі льем тераз, два дньі, трі дньі. — А тот чловек, цо іх нашол, могол мац пейдзешат і пейц рокі. Тот пан ше ньеі осетел, же такі старі та ходзі до школі; а вон думал тот пан, же теді нашол пеньежі, кед бул хлапец, а вон іх тераз нашол, кед тот пан страцел. Альеі пан му гуторел, же то ньеі його пеньежі, бо гварі, то даўно було, кет ті ходзел до школі, то ньеі мойо тоті пеньежі, най буду твойо. — А вон ходзел до школі тераз учіц гармоньійу у пейдзешат у пейц рокох. Та му обдаровал тоті пеньежі, же то ньеі його.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Яноша Колошняя.

99. Як дід годував порося, а зїв пса.

Бул йеден дьідо і йедна баба. Малі воні йедно прашатко і воні тото прашатко барз добре кармелі уше і барз тлусте було. А баба уше ше пітала дьідові: Кед мі уж, дьіду, забійеме тото прашатко? — А дьідо йей гуторел: Доґ будзем мац саделко на затку. — А баба ше ньеі могла дочекац, да она ма садло на затку. Кед дьідо пошол до церкві, а баба пошла на пойд та одрезала садла і пріші́ла тому прашіцу ґу хвосту. Та гварела дьідові: Патріце, дьіду, уж ма садло прі хвосту. — Дьідо вішол, та відзел, уж ма, бо му пріші́те було. Альеі ґу тому малі і йедного пшічка, було му мено Бендоў. Кед дьідо пошол до церкві другі дзень, баба праше зарезала і упекла і зйедла такой шіцко. Альеі баба цо зробела? І того пшічка зарезала, Бендова. Дьідові зготовала Бендова, а себе праше і найедла ше. Дьідо кед йедол Бендова, та цо косці зоз Бендова наклядол, та сцел тогі косці віньесц вонка Бендовові. А баба му гуторела: Бендова йет, а Бендова волаш? — І тераз жійу, кед ньеі помарлі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Яноша Колошняя.

Паралелї: Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 79, ч. 102.

100. Як ґаздиня віддала ся за наймита.

Бул йеден чловек і жена, млади льудзе і крашньę жілі. І мали йедного хлапца слушку, хтому було мено Палко. І рас тей жені муш ше похорел і умар і вона остала ґдовіца. І так вона зос тім слушком провадзела свой ґаздашак. Рас тот Палко дорос і надумал, да ше жені; та ше радзел свойей ґаздіны, кого бі ужац. — Вона надумала сама ше за ньго оддац. Пошла ше радзіц до родзіні, родзіні йей на то отповедали, же Палко ішче млади, а ті уж ньę млада, і кед вон прідзе до свойого розума, будзе відзіц свойіх вершньакох, же вони майу млади жені, а його стара, будзе це біц і ньезнавідзіц. А вон це тераз вежньę пре твой майеток. — Вона на то отповедала, же вона його барз добре зна од мальучка, же йę добрі і же йу будзе поштовац. — Відзела йей родзіна, же йу ньę годні одгварец, послали йу до попа, йакі йей поп ради да. Пошла до попа і поп йу так радзел, йак і родзіна, же вон йу раз будзе ньезнавідзіц. Поп йу послал до дзвонара, да йей дзвонар дзвоні, а вона да слуха, йакі дзвон будзе глас відавац. А йей глас такі бул, так йей дзвон відавал: Ідз за Палка, ідз за Палка, ідз за Палка! — І так гварела попові, же йей так дзвон відава глас. О мало рокі начьал йу Палко квільіц і біц; начьала ше вона родзіні жаловац і оплаковац і гварела, же вона ньę годна зос Палком жіц. — Родзіна йей на то отповедала: Кęт ші ж ньім прішьагала і свой майеток ші му дала, йак да го охабіш? — І так йу родзіна заш до попа послала, йаку йей поп одлуку да. Поп йу послал заш до дзвонара, да йей дзвонар дзвоні, йак йей будзе дзвон глас відавац. Кęд дзвонар дзвоньęл і такі глас йей відавал: Охап Палка, охап Палка, охап Палка! — І так вона його охабела, а Палко майеток розмарньęл, обідвойо ньіч ньę мали, бо пораду ньę слухали.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

101. Чоловік фіґляр.

Бул йеден чловек і йедна жена, воны барз льубелы на вашар ходзіц. Док чловек на вашар ходзел, а жена шіцко очьувала. Трафело ше, же і жені требало дацо накупіц пойсц на вашар. Кед вашар прішол, жена мужові гуторі: Но, мужу, йа ідзем на вашар, а ті померкуй на тоті курчьата. — Добре, жено, добре, будзем йа мерковац. — Цо вон з ныма ньеи зробел? Шіцкі йіх на йеден порвазок поуйазал зос квоку, а сам пошол до піньвіці віна себе напушьчіц. Док вон віна пушьчьал, прішла каба і одньесла шіцкі курчьата нараз, бо булы поуйазані на йеднім порваску. Зльекол ше, вібегнул вонка, от страху забул чьоп закруціц. Шіцко віно му вішло. Док йому на розум прішло, да чьоп закруці, а віна ньеи було. Полна піньвіца з віном. Цо тераз будзе робіц, жебі то жена ньеи відзела? Мал там седем мехі мукі. Шіцко посіпал до віна, жебі ньеи було блато. Цо тераз будзе робіц, кет курчьата каба одньесла, віно віпушьчел і муку вісіпал? Уж ныч ньет. Цо вон тераз надумал? Да вон вежньеи шекеру і пойдзе до льеса дакус древа нарубац. Коло того льеса йеден поток цекол. Йак ґу тому потоку дошол, обачі вон, же там красні качьур плыва. Цо вон? Руці до ньго тоту шекеру. Подумал себе: Озда го забійем. — Кет шекеру руцел, а качьур сплыўнул, сцекол. Но уш аны шекеру ньема. Штудіра себе, йак да вон по ньу пойдзе. Зобльече вон ше до гола, сам пошол по шекеру. Ішол тамаль йеден чловек, відзі, же там йест йедні ґачі, ўжал йіх. Кет тот з барі відзе, ньема аны ґачі. Цо будзе робіц? Там було ньедальеко його кума шено. Вошол до того шена.

Кум да з о годзіну прішол кошіц. Йак уж ґу ньому дошол, а тот скрічі: Куме, куме, стойце, ньеи кошце дальей, бо йа ту. — Та цо же ту робіце, куме? — Та по думаце, куме, йак сом страчал! Пошла мі жена на вашар, казала мі, жебі сом мерковал на курчьата. А йа йіх поуйазал на йеден порвазок, ўйедно зос квоку. Прішла каба, а йа у тот чьас у піньвіці бул, віна сом себе пушьчьал. Каба зльетла, одньесла шіцкі нарас курчьата. Кед йа зос піньвіці вібегнул од велького страху, чьоп сом ньеи закруцел, шіцко віно вішло. А йа цо ньеи надумал? Мал сом седем мехі мукі, шіцкі сом йіх вісіпал до того віна, жебі ньеи було блата. А вецка сом падумал, да йа прідзем до льеса древа рубац. Обачел сом у потоку красного качьура, руцел сом до ньго тоту шекеру, сцел сом го забіц. Качьур зльецел, сцекол. Цо йа будзем вец робіц? Ньеи сцел сом ґачі омачьац, зруцел сом йіх на брех; прішол йеден чловек, скруцел ґачі, одньесол. Док йа на брег вішол, мойіх ґачьох ньет. Ньеи знал сом ше дзе подзец, та сом вошол до вашого шена. — Ныч

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

то, ку́ме, за́ то. Іцце ґу мойо́му ко́чьу, на ко́чьу йєст ше́на, льєгны́це до́ ньго, та вас одве́жем на ве́чьар до́му. А кєд вас ва́ша же́на бу́дзе лац, а ві йєй погуто́рце шіцко, йа́к сце страда́лы, а па оста́тку йєй пове́цце, же вам ко́ны мо́йо отгрі́злы...

Кєд вон до́му по́шол, та́ ше поносу́йє же́ні, же йак стра́дал. — А же́на му гва́рела: Ны́чь то; ва́йца положі́ме пот кво́ку, курчьа́тка нам ві́цу; у віны́ці ше нам зро́дзі, бу́дзе ві́на заш; змельє́ме се́бе жі́та, та будзе́ме і му́кі мац. — Ей гва́рі, же́но, а́льє йа е́шчі і і́ншак стра́дал. — А во́на ше му пі́та: Та йа́к, му́жу? — Льє́гнул сом на кумоў ко́чь до ше́на та́ мі ко́ны отгрі́злы. — Во́на з ным жіц ньє бу́дзе. На́чь же це уж мі, кєд ньє́ маш? Йа с то́бу ве́цей ньє бу́дзем жіц! — Охабе́ла го, по́шла до мацє́рі.

По́шол вон по́ ньу раз і дру́гі раз. Во́на ньє прі́дзе. Кєт по́шол треці рас по́ ньу, та́ йєй гва́рел: Гі́бай, же́но, йа се́бе ку́пел уж. — А во́на ше му пі́тала, же за́ цо? — А вон йєй гва́рел, же за га́рчькі. — Во́на ше пі́тала: За хто́рі же ші ку́пел? — За тот стре́дны. — А йа́к то дава́йу за га́рчькі? — пі́тала ше мужо́ві. — Ша за ве́кші ве́кшу, а за ме́нші ме́ншу, а йа ку́пел за́ тот стре́дны. — Та ньє мо́гол ші за найве́кші га́рчьок ку́піц? — Так вон йу поспреве́дал і по́шла зо́з ным до́му. Так во́ны кра́шньє жі́лы ўйє́дно.

Ма́лы во́ны ве́цка йє́дно дзе́цко, хла́пца, да́лы го накре́сціц на оцо́во ме́но, Ма́ксім. Йа́к тот хла́пец віро́спул, йо́го о́цец ше барз у ным це́шел, бо ньє́ мал льєм то́го йєдно́го. Йак во́ны наґаздова́лы, йіх хла́пчік до то́го чьа́су прі́шол, да́ вон ше ожє́ны. І ожє́ньєл во́н ше, ўжал се́бе з богато́го ро́ду дзі́ўку. Кєт ту сва́дзба ста́ла, ка́жді бі зоз мло́ду танцо́вал, а вона ньє́ сце, льєм зо сво́йім мло́дім. Оцец і мац ше барз радова́лы, же во́на барз йіх сі́на польубе́ла. По́ тей сва́дзбі ньє зна́лы уш, цо од радо́сці йєй ку́піц, купе́лы йєй зла́ті ціпе́лі. Йак во́на йіх на но́гі обу́ла, барс ше зрадова́ла, же та́кі кра́сні дару́нок от о́ца і од мацє́рі доста́ла. Йак во́ны ше устаре́лы, шіцко сво́йо до́бро на сі́на пре́піса́лы, а се́бе ве́льку коменці́йу війєдна́лы. Ка́жді рок сто форі́нті пе́ньєжі і пе́тзац мете́рі жі́та, о два мете́рі шві́ньу, то́ йім бу́ло на жі́вот. І то во́ны шіцко ньє пожі́лы. Склада́лы пе́ньєжі, же кєт по́ йіх шме́рці да оста́ньє йо́го сіно́ві ве́цей. Ньє пре́шло то то́му а́ны трі ро́кі, о́цец і мац поумера́лы. А сін о́стал зо сво́йу же́ну, та ґаздова́лы; барз ве́лькі ґа́зда з ньо́го бул і до́брі і ўре́дні. І те́раз жі́йу, кєд ньє умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

Отсе оповідане сходить ся подекуди своїми мотивами з дальшими.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

102. Чия робота важша?

Бул йęден чло́век і йęдна же́на; тот чло́век хо́дзел до по́льа о́рац; кęт прі́шол до́му, ўше ше зо же́ну ва́дзел, же во́на ныічь ньę ро́бі. Во́на раз надума́ла, же во́на по́йдзе о́рац, а вон най оста́ньę до́ма; та́ му гуто́рі: Но, члове́че, те́рас по́йдзем йа о́рац, а ті оста́ньęш до́ма. — Вон прі́стал. — Во́на по́шла, а ї́ому наказа́ла, же́бі хльęба напе́кол і да курчьа́та очьу́ва і зму́ціц. — Во́на по́шла о́рац, а вон льęгнул спац. Кęт ше пребу́дзі, уж два го́дзін по пола́дньу: О, ша йа мам кęдік і хльęба напе́чіц! Пріньęше му́кі і корі́то, та по́чьал оші́вац му́ку. Прі́шло йо́му до розу́ма, же́ ма і му́ціц. Цо́ вон наду́мал? Да́ вон уўйа́же на хрі́бет збу́шьчьок, та же ше́ му зму́ці, до́к вон пооші́ва му́ку.

Ве́ра у́ тот чьас, кęд вон оші́вал зос тім збу́шьчьком, зґраўче́ла кво́ка зос курчьа́тмі і ульęце́ла до прікльęта. Во́н ше барз зльęко́л за курчьа́та і сцел вібе́гнуц во́нка. Пошпо́цел ше на дзве́рох і спа́днул, збу́шьчьок прейк гла́ві; шмета́нка ше вісіпа́ла, ка́ба ку́рчье одньęсла, а кво́ка до хі́жі ульęце́ла до корі́та, шіцко му́ку вісіпа́ла зос корі́та во́нка; на о́блак скоче́ла і о́блак вібі́ла, сцекла. Кęт ту же́на ве́чьар прі́дзе до́му, хльęба ньę напече́но, му́ка росіпа́на, о́блак вібі́ті, шмета́нку вісіпал, ка́ба ку́рче одньęсла — шіцко на́спак преўраце́ла. Та́ ше му пі́та, чі оста́ньę на йу́тре за́ш до́ма. — А во́н йęй гва́рел: Же́но мо́йа, ньę оста́ньęм ве́цей, бо́ то же́нска робо́та че́шша, йак цо хло́пска; бо йа льęм йęдну робо́ту на по́льу ро́бім, а ті до́ма шіцко му́шіш поро́біц. Ныі́ґда ве́цей ці ньę по́вем, же тво́йа робо́та ныічь ньę ко́шта.

Кęт ту дру́гі дзень по́шол вон на по́льо, а во́на до́ма оста́ла, шіцку робо́ту поробе́ла, хльęб упе́кла, шма́ті з ньо́го порайба́ла, курчьа́та кармела. Кęд вон ве́чьар до́му прі́шол, вече́ра гото́ва му бу́ла. Ше́длы за́ стол, та́ ше розгварйа́йу: Ві́дзіш ті, му́жу мой, ўше ші мі так гва́рел, же мо́йа робо́та ныічь ньę ко́шта. А то ві́дзіш так: Ті́ маш сво́йęй робо́ті на по́льу, а йа сво́йęй до́ма. І так во́ны ґаздова́лы, от то́го чьа́су з ньо́го льęпші ґа́зда по́стал. Ўше хо́дзел до по́льа на сво́йу робо́ту, а же́на сво́йу до́ма робе́ла. Прі́шол і та́кі чьас, же́ йім і дзе́ці доро́слы і во́ны ходзе́лы зо сво́йім о́цом на по́льо. Йа́к уш о́цец ві́дзел, же і дзе́ці го́дны са́мі ро́біц, во́н се́бе наду́мал, да́ вон по́йдзе до Амері́кі. Же́на ше му пі́та: Ньę́ ідз, му́жу, о́стань до́ма, у́ш ці дзе́ці доро́слы, ньę му́шіш так ро́біц барз, льęм на́ ных мерко́вац. — Но, а́льę вон по́йдзе, бо се́бе так поду́мал, же кęт там по́йдзе, дзе́ці бу́ду до́ма ро́біц і вон у Амері́кі. Йа́к ше позбе́рал, от сво́йіх дзе́цох ше опі́тал і от же́ні і с тім ше пу́шьчел до дра́гі дальęкей.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

кх (рг-9) Бн

Кęд уш пóшол і дóшол ґу мóрйу, попáтрі нá ньго, на тóто шірóке мóрйо, та сéбе подýма: Чі йá ше ўрáцім дакęдік нáзад ґу свóйім дзéцом? Віменьęл вон сéбе шіфкáрту і шéднул на ґалíйу. Кęд уж íшлы двá дны і трі нóці, а вóн ше піґа тім, цо на ґалíйі: Чі ýш скóро дóйду? — Тóті му гутóрйа, жé то éшчі барз дальęко. — Препровáдзел вóн то на дрýґі бок мóрйа і йóму ше трафéло вéлька робóта, цо на кáжді дзень мал трі форíнті. І йóму ше барс пачéло, бо кęд мéшац вíшол, крáсні ґрáйцар насклáдал і тó запакóвал, одньęсол на пóшту і пóслал дóму. Йáк то йóго жéна достáла, вóна ше барз зрадовáла, жé льęм тéрас пóшол, уш тéльо пеньęжі вéльо назбéрал. І бул вон там ý тей Америкі до рóка і вéльо вон пеньęжі насклáдал. Кęт тот рок вíшол, пóслал йіх дóму шíцкі і отпíсал жéні: Кęд бі мáла дзéку зо шіцкíма дзéцмі, та най ґу ньóму íдзе. — І вóна йóму отпісáла, же пóйдзе, нáй ше там ньę трáпі сам. — Зобрáла дзéці зо сóбу і пушьчéла ше дó тей дрáґі дальęкей. Кęд уж дóшла ґу мóрйу зоз дзéцмі, йęй шіфкáрта віменьęна бýла. Шéдла на ґалíйу зо свойíма дзéцмі і пóшла.

А йęй чловек прі мóрйу йу чéкал. Йак вóна дóлу зíшла і барш ше зрадовáла, кęд го увідзéла. І дóраз вóны сéбе там хíжу купéлы, кáжде íшло за робóту. Вон íшол тóпіц до машíні, а гéўті дзéці хтóре цо мóгло рóбіц. А жéна йóго трімáла шéйсцох хлóпох на квартéльу і кáжді йęй плáцел двáнац форíнті на йęден мéшац, цо йім варéла і орайбовáла. Кęд вóны там побýлы йęден рок, барз вóны ше змóглы. І вéлькі ґаздóве зóз ных постáло. Ньę сцéлы вóны там óстац, сцéлы ше ўрáціц нáзад, да вóны прíду до свóйого крáйу пóмрец. Зобрáлы ше вóны зо свойíма дзéцмі на ґалíйу і прéшлы. Йак прешлы з другóго бóка, барш ше зрадовáлы, бó ше йім так відзéло, жé су уж дóма. І кęд вóны прíшлы до свойóго крáйу, до свóйęй домовíні, купéлы сéбе крáсну хíжу, вéлькę обісце і дзéшец ферталы жéмі. Так вóны ґаздовáлы. У тім чьáсу прíшла і йіх стáросц, же óцец і мац помáрлы, а дзéці остáлы і сáмі ґаздовáлы, йак знáлы. І тéраз жíйу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: До головної теми, про чоловічу і жіночу роботу, приплутане тут оповідане про еміґрацію родини до Америки, її побут там і поворот. До першої частини пор. Vol. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrainischen Bauernvolkes, т. I, ст. 180—184, ч. 228. — Anthropophyteia, т. I, ч. 308. — Юморъ рус. народа, ст. 66—68. — Рус. завѣтныя сказки, ч. 27. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 528—530, ч. 24.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

103. Як фірман правував ся з Жидами.

Пойедна́лі се́бе штірме Жідзі — бо то во́ні найвеце арендýйу льęсі — йęдно́го ко́чіша, віарендова́лі льęс, збірац шіша́рку. І кęт отходзе́лі ра́по до льęса збе́рац і прідáлі кочішо́ві йęдну гýску спорайęну, обра́ту, же́бі йім ко́чіш на ро́жньу ýпек. Пано́ве од варме́ды вішлі до то́го льęса на лоў і у тім льęше заблудзе́лі. Кęд уж бýлі гла́дні, наґаже́лі на то́го кочіша, що пе́кол гýску Жідом за полудзе́нок. І то́ті пано́ве піта́лі от то́го кочіша, да йім то́ту гýску пре́да. — Ко́чіш гва́рел, же ньę шмі пре́дац, бо бýдзе от Жідох стра́дац, бýду го Жідзі тýжіц. — Пано́ве му гваре́лі: Ті нам пре́дай, мі ці будзе́ме до́бре пла́ціц; кęд це Жідзі бýду сýдзіц, мі пано́ве судійо́ве, мі ці бýдземе до́бре сýдзіц. — І ко́чіш йім то́ту гýску пре́дал. Па́нове ўжа́лі і же́длі то́ту гýску, бо бýлі гла́дні. Надýмал ко́чіш, да то ньę бýдзе до́бре; надýмал ко́чіш, да се́бе пріўйа́же рýкі ґу дýбу і да надýма, же на сі́лу од ньо́го гýску ўжа́лі, а йо́го ґу дре́ву пріўйаза́лі. І по́шол ко́чіш да́льęй до льęса от ко́ча і так зро́бел. Кęт прі́шло пола́дньę, прі́шлі Жідзі на полудзе́нок ґу ко́чьу, ньę наі́шлі а́ньі кочі́ша, а́ньі гýску пече́ну. Начьа́лі на кочі́ша крі́чьац, же дзе йę. І ко́чіш ше йім о́звал, дальęко у льęше і бул прі дре́ве пріўйаза́ні. — Піта́лі ше Жідзі, що то зг робо́та. — Гва́рел ко́чіш, же йа пре ва́шу гýску ма́ло ньę постра́дал шмерц. Прі́шлі по́длі льýдзе і сцę́лі одо́ мньę гýску брац; йа ньę сцел дац, сцę́лі ме за́біц; йа йіх мо́дльęл, же да мі дарýйу жі́вот. Во́ні гýску ўжа́лі і мньę ґу дýбу пріўйа́лі. Гва́рел йім ко́чіш, да му рýкі од дре́ва одйа́жу і да го отшльęбо́дза, бо йę ту уш да́ўно пріўйаза́ні. — Жідзі кочі́ша одйазова́лі — відзе́ло ше Жідом, же то́ бі по́длі льýдзе ба́ржей поўйаза́лі і надума́лі во́ні кочі́ша біц, да йім по́ве, що з гýску зро́бел. — Ко́чіш ўжал йęден ко́пар од дре́ва, кęд ва́ ньго Жідзі і́шлі і вон ше бра́ньęл. І бул йęден та́кі Жід, хто́рі сцел кочі́ша уде́ріц; ко́чіш ко́ло се́бе с тім кона́ром ма́хал, та йім гва́рел: Хто́рі ше ньę варýйę, тот побанýйę. — І Жідзі му сцę́лі тот ко́нар ўла́піц, да ньę ма́ха, да го до́ рук ўла́йа. І вон кęд барз ма́хал, ві́біл йęдному Жідові о́ко. Кęд ві́біл о́ко ко́чіш, і на́чьал ўцę́кац і од льęса ньę бул дальęко ва́лал. І Жідзі го по ва́лал здоганьа́лі і вон до кра́йней хі́жі ýбег, ньę пі́тал ше а́ньі чі шльęбо́дно, сцел ше там скріц. Кęд ýбег до дво́ра і Жідзі за́ ньім до дво́ра. Уж ві́дзел, же го ўла́йа і ві́бег на́ пойд. І Жідзі за ньім на́ пойд. А вон ве́цка ско́чел на шчіт, на дра́гу, до́лу с по́йда; пот то́гу хі́жу ше́дзел Шваб на ла́ўкі і вон с по́йда ско́чел на Шва́ба і потлук Шва́ба. І так ше од Жідох вібе́гал. Прі́шлі Жідзі ґу Шваб́ові, да го преда́йу ва́рмеды на́ сут, то́го ко́чіша, бо Жідо́ві ві́бел о́ко, а на Шва́ба

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

с пойда скочел, та го потлук. І йавелі го суду. І бул на сут заволані кочіш і Жіг і Шваб. І панове ше йіх віпітовалі, йак то було. І гуторелі Жідзі своїо і Шваб своїо. Кочіш познал тіх панох, що гуску жедлі, же там булі; і йеден судійа от панох гуторел, же суд йе такі: Око за око, а зуб за зуб, так закон глаші. І осудзелі кочішові, да му йедно око відлобу; тоті панове, хторі с тей гускі йедлі, гварелі, же то йе ньє по закону, да кочішові відлобу око, бо то, гварі, вон льєм Жідові вібіл око, а жідоуске око ньє може коштац за хрістійанске. Альє кєт Жід да вібіц і тото око, що ма, та теді треба хрістійанові вібіц. Питалі ше Жідові, чі да ішче тото вібіц, що ма, теді кочішові вібійу йедно. — Жід гварел, же ньє да, же му тото йедно треба і теді Жіт страцел суд. — Ну, питалі ше Шваба, і Шваб гварел, же го барс потлук, кєд на ньго с пойда скочел. І осудзелі панове, же терас тот кочіш най ідзе шеднуц на тогу лаўку, дзе шедзел Шваб, а Шваб да ідзе на пойд і да вон скочі па кочіша. І Шваб то ньє сцел зробіц; страцел і Шваб суд. Та по закону судзелі і тому суду ньє може ньіхто кріво гуторіц, бо так закон заноші, а гуска шіцко одноші.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюдкара.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 226—229, ч. 35. — П. Чубинскій, Труды, т. II, ст. 657. — В. А. Клоустон, Народні казки та вигадки, ст. 86—92. — Памятники старин. рус. литературы, т. II, ст. 405-406. — Лѣтописи рус. литер. и древностей, т. V, ст. 34—38. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 300—301. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 276—279, ч. 184. — В. Добровольскій, Смол. этногр. сборникъ, т. I, ст. 376—377. — Е. Романовъ, Бѣлорус. сборникъ, III, ст. 396—400. — Národ. Sborník českosl., т. II, ст. 97, ч. 19. — У всїх отсих виданях говорить ся про несправедливий суд, що й є головною основою оповіданя, а не инші побічні додатки.

104. Убійники рідного сина.

Бул йеден месар і йедна месарка, барз булы богаті льудзе. Ньє малы воны льєм йедного сіна. Тот сін льєм тото робел, що сцел, кєд бул барз богаті. Вера вон надумал раз, да пойдзе вандровац. Оцец ньє сцел го барс пушчіц, аны оцец, аны мац. Гуторйа му: Дзе ті бі пошол, кєд мі маме так вельо роботі? Мі маме другіх слугох, а ті бі ішол служіц; дзе ті то відумал? — Вон гуторі: Бо йа пойдзем, апо. Уше сом дома, гварі, та ньє знам ньічь. Гочь, гварі, будзем ше женьіц,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

та ньę знам, дзе пойсц. А так, гвáрі, кęт пóйдзем до велькóго варóшу, та мóже буц, же найдзем там сéбе дайáку фрáйльу, та ше льęхчéйше ожéньім. — Оцец му гутóрі: Ша ідз, ньę мýшіш буц длýго; дáкус пóбуц, та прíдзеш заш дóму. Уж вон ше зóбрал, та гутóрі: Ша дáйце мі пеньęжі на дрáгу. — Оцец му гутóрі: Кęльо же сцеш? — А дáйце мі, гвáрі, кęльо сцéце. — Оцец му гвáрі: Досц ці бýдзе трі сто форінті? — Вон гутóрі: Дáйце мі го льęм штірі сто. — Вон му дал штірі сто і мац му дáла два сто; уж вон ідзе тéрас.

Ідзе вон так, йак до Варадіна, йęден члóвек стáрі відзе му ў óчі на дрáгу, а мал барс крáсні два псі. А тóті псі бýлы за месáра. А вон гутóрі: Кęд бі мі тот члóвек прéдал тóті псі, йá бі од ньóго кýпел. — І вóны ше зіду, тот лéґінь гвáрі: Дай Бóже. — Дыдо гвáрі: Дай Бóже і тéбе, сіну. — Тот лéґінь гутóрі: Чі бі сце ньę предáлы мі, бáчі, тóті два псі? — Ба йа ці, гвáрі, прéдам. — За кęльо мі дáце? — За два сто форінті. — Вон йіх кýпел, та ідзе с тімі псóма.

Ідзе вон кýшьчік дáльęй отáмаль, а дыдо заш пóшол óколо і вéдзе éшчі два псі заш. Вон сéбе дýма: Йа кýпім éшчі і тóгі два! Вон заш ше стрéтньę з дыдом та гутóрі: Дай Бóже дóбрі вéчьар, дыду! Чі бі сце ньę предáлы тóті псі? — Тот гутóрі: Ба йа прéдам. — За кęльо мі йіх дáце? — Гутóрі: Та за два сто форінті. — Вон му гутóрі: На. — Дал му двá сто форінті, та уж ма штірі псі.

Ідзе вон, та вóн сéбе дýма: Уж мам штірі псі. Док мáло, тот дыдо го заш обішол óколо і заш мал два псі. Вон сéбе дýма: Йа кýпім і тóті два. Дай Бóже дóбре полáдньę! — заш дыдóві гутóрі. Чі бі сце мі ньę предáлы, дыду, тóті псі? — Дыдо гвáрі: Прéдам йа ці за два сто форінті і тóті.

Ідзе вон, ідзе с тіма псóма, уж ма шесц, áльę ґрайцáра ньęма áны йęднóго. Уш ту вéчьар, дóйдзе вон под йęден вáрош, та сéбе дýма: Цо бýдзе тéраз рóбіц? Бо вон шіцкі пеньęжі дал зá псі, а вон глáдні. Льęгньę вон под йęдно дрéво і псі му глáдні, ўше ше кусáйу, бо кęд бі йęдлы. Тот дыдо заш прідзе ґу ньóму, льęм же вон ньę пóзнал, же то тот йęден дыдо. Цо ші ту рóбіш пот тім брéгом. — Льęжім, гвáрі, а стáрам ше. — Чьом же ше, гвáрі, стáраш? — Зá то ше стáрам, гвáрі, і йа глáдні і псі глáдні, а ґрайцáра ньę мам, та до варóшу нáчь пóйдзем, кęд ньę мам себе ныч зачь кýпіц. — Дыдо му гутóрі: А óткаль ті путýйęш? — Вон гутóрі дыдóві, же йак ішол. — Йак ті бі бул тáкі худóбні, да ті ньę маш ґрайцáра, кęт ті маш тáкі псі. — Мал йа, гвáрі, пеньęжі, ай кęт сом шіцкі за тóті псі дал. — Но уш ше му дыдо піта, чі вон ньę прéда. — Прéдам йа го' льęм два. — Піта ше му дыдо: За кęльо же мі даш? — Вон гвáрі дыдóві, же за два сто форінті. — Дыдо гвáрі, же да му два форінті. — Альę вон

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ўж ньę зна зо со́бу, цо ро́біц, уж да і за́ два форі́нті. Но а́льę кęд ше ньę мо́жу пойę́днац, бо хто́рі вон сце, та дьі́до ньę́ сце. Альę дьі́до му так гуто́рі: Но знаш цо? Дам йа те́бе тво́йо пеньę́жі ші́цкі і тво́йо псі най бу́ду ші́цкі. І кęт ці бу́дзе ну́жда, льęм се́бе ду́май на то́ті псі, та ці бу́ду ўше на помо́ці.

І вон ше зо́брал та по́шол до то́го варо́шу. Йак по́шол на пі́йац, барз бул кра́сні ле́ґінь і то́ті псі бу́лы барс кра́сні, ші́цкі месáрскі. І до́рас ші́цкі месáре ґу ньо́му по́шлы і ка́жді го во́лал, да у́ ньго бу́дзе ка́лфа. Альę йę́ден бул та́кі ста́рі уж ме́сар, та уш сво́йу робо́ту оха́бел, ньę ру́бал, а́льę барс кра́сну мал фра́йльу. А тей фра́йлы так ше попа́чел, та се́бе во́на гуто́рі оцо́ві: Гайд, а́по, ве́жме го за ка́лфу. — А о́цец гва́рі: Йак же го вежньę́ме, кęд уж пейдзе́шат ро́кі ме́со ньę ру́бем? — І ве́цка во́на напіта́ла о́ца і ўжа́лы го во́ны за ка́лфу. Ру́бал вон там ме́со у́ ных і ші́цкі там ходзе́лы на ме́со, бо барз го льубе́ны. Рас тот ґа́зда гва́рі то́му: Чьом вон ше ньę же́ны. — Йа, гва́рі, ньę́ знам, чі бі дайę́дна за́ мньę по́шла. — А тот ґа́зда му до́раз гуто́рі: Ша по́йдзе і мо́йа фрайла. — І так вон йу ве́цка ўжал. І ве́цкаль вон уж бул ґа́зда.

Вец вон уж наду́мат, да вон по́йдзе до свойо́го о́ца опа́тріц і ма́цер, та йęй гуто́рі, да ше во́на збе́ре. Альę во́на ньę́ ма́ла дзе́ку, льęм же во́на йо́му ньę преўредзе́ла. Іду во́ны дальę́ко барс, во́на ше́дзі у сі́цу. Ту́рскі цар бул на еґзеці́ру; во́на ше о́гльадла, барс кра́сна бу́ла, вон йу ўжал, та з ньу сце́кнул. Кęд вон ше огльа́дньę, а ге́ўтот по́шол з йо́го же́ну! Альę цо́ вон бу́дзе ро́біц те́раз? Вон бі йу льę́хко о́дньал, да ўжал псі, а́льę кęд йіх до́ма оха́бел. Ўра́ці ше на́зат по́ псі. Йак ше ўра́цел, ўжал то́ті псі зо со́бу, по́шол там; кęт по́йдзе ґу капу́рі — ньę шльęбо́дно. Вон ше кра́шньę пі́та, да во́ны го пу́шьчьа, а́льę во́ны го ньę́ сцу пу́шчіц. Вон запу́йкал то́ті два псі, катона́ці ші́цкі псі ростарга́лы. Вон по́шол заш ну́ка, та заш два запу́йкал, та і ца́ра ростарга́лы. Вон вец ўжал же́ну сво́йу на́зат, та по́шол до сво́його о́ца і мацę́рі. Альę во́ны ньę позна́лы го, льęм во́ны ше на́ ноц піта́лы, а ма́лы барз ве́льо пеньę́жі зо со́бу. А йо́го о́цец гуто́рі мацę́рі: То́гі льу́дзе барз ма́йу ве́льо пеньę́жі. — Во́ны по́шлы спац, йо́го о́цец по́шол і мац, та йім одреза́лы йęдно́му гла́ву і друго́му; то́ті пеньę́жі од ных побра́лы, а у́ тіх пеньę́жох і йо́го пі́смо бу́ло, йак ше вон пі́ше. Кęд вон то́то пі́смо чі́та, а то йо́го сін. Вон ше барс погны́вал на же́ну, же каза́ла го заре́зац, ўжал шекę́ру, та і же́ну за́біл; сам по́шол до хі́жі ўжал лео́рвер, та і сам ше за́біл. Та так ше ші́цкі позабіва́лы.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Мат. з Угор. Руси, I, ст. 149—150, ч. 9.

Ся новеля цікава тим, що знана також у формі пісні. Пор. F. Mittler, Deutsche Volkslieder, ст. 242—244, ч. 291—292: Die Mordwirthin. — Erlach, IV, ст. 117 і 119. — Des Knaben Wunderhorn, II, ст. 197. — Hoffmann u. Richter, ч. 34—35. — Simrock, ч. 34. — Erk, II, 1, ч. 47; 2, ч. 19. — Meinert, ст. 210. — Ditfurth, II. ч. 41. — Meier, ст. 339. — Erk, Liederhort, ч. 43—44. — Künzel, ст. 572.

105. Европеєць і Африканин.

Бу́лы двóме льу́дзе, йе̨ден бул Йе̨ўропе́йчьан, дру́гі бул з Африкі. Вóны двóме бу́лы найта́ше. Дóбре ше сходзе́лы, йе̨ден до дру́гого, ве́льку тарґові́ну провадзе́лы. Ке̨д рас пóшол Йе̨ўропе́йчьан до Африка́на, пі́тал ше го: Па́йташ мой, льу́бел бім ві́дзіц, йаґ у ва́шім орса́ґу жі́йу льу́дзе. — Африкан му гутóрел: Цо те́бе бріґа? Мі ма́ме свóйу тарґові́ну; за другóго ше ньє ста́рай. Хто зна, най так рóбі. — Йе̨ўропе́йчьан пі́тал ше му: Па́йташ мой, льу́бел бім ві́дзіц, йаґ у ва́шей же́мі жві́рі і йа́кі ве́лькі нарóслы. Чьул сом даўньє̨йше, ке̨т сом бул ма́лі хла́пец, пріповеда́лы ста́рші Йе̨ўропейчьа́ньє̨: Цо же то у́ нас жві́рі? Альє̨ да́ мі відзі́ме, йа́кі йе̨ст у Африкі! — Віслу́хал го Африка́ньє̨ц, же вон то льу́бел ві́дзіц і знац, же йа́кі ту жві́рі. Но, па́йташ, мóжеме пóйсц до льє̨са пробóвац, чі будзе́ме да́цо лóвіц, чі нас гóдно да́цо пóжрец. Наоружéлы ше з ору́жійом, пу́шку навґа́нейт поздзіва́лы, нóжі коло се́бе опаса́лы, пóшлы до йе̨днóго ве́лького льє̨са.

Пре́с тот льє̨с і́шла ве́лька вóда. Ке̨д вóны кра́йом і́шлы, пі́тал ше Африкан Йе̨ўропейцóві: Па́йташ мой, ке̨д бі сме да́цо відзе́лы, ньє̨ пóплаш ше, гочь бу́дзе йа́ке стра́шне, льє̨бо йа́ке мóцне. Ті то а́ны ньє̨ ві́дзел, льє̨м ші чьул, же́ ту йе̨ст ве́лькі жві́рі, да ті ві́дзіш, йа́кі ве́лькі ме́дведі і льє̨ві, ельє̨фа́нті і га́ді, ті бі ны́ґда ме ньє̨ вóлал до льє̨са, ті бі пóвед: Ньє̨ і́дзме, па́йташ, бо мі ньє̨ коштаме тім жві́ром ны́чь. — У тей бешéді трафéло ше йім ве́лькі гук, ду́бон, річьа́ньє̨. За́чьул то Африкан, чьул і Йе̨ўропе́йчьан. Гва́рел му Африкан дóраз: Бра́те мой, цо будзе́ме рóбіц? Ві́дзіш, чьу́йе̨ш ньє̨дóбре. Ту йе̨ст ве́лькі жві́рі, вóны те́раз і́ду, дзе мі ше скрійе̨́ме? — Йе̨ўропейчьан му гутóрел: Льє̨́хко нам, ке̨т су ньє̨ прі нас. — Африка́ньє̨ц му гутóрел: Склонь ше, бра́ту, ка́дзі ті сцеш, бо йа сцéкам, бо су ту уж блы́ско. Док йіх ві́дзіш, от стра́ху му́шіш у́мрец.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

У тот чьас, кęд вон му гуто́рел, пріблыжéлы ше громáда ельęфáнті. Афрікан сцéкол ґу́ тей во́ді, що і́шла прес тот льęс. Шéднул нá край до йęдней гушьчьáві. Йęу́ропéйчьан ду́мал сéбе: Йа ві́дзем на дрéво, бізо́ўно ту ме ньę достáньу. Чьул сом, же жві́рі ньę го́дны ві-хо́дзіц на дрéво. Ду́мам сéбе, же мі ту льęхко бу́дзе пріпáтрац ше нá ных, йак во́ны і́ду у громáді. — Ві́шол нá дуб, дуб бул тáкі гру́бі — штірі метéрі око́ло. Вон ше пріпáтрал на то́ті жві́рі. Жві́рі бу́ло шéснац ельęфáнті у чьупо́ре, ўйęдно і́шлы. Вон кęд йіх ві́дзел, ду́мал сéбе: Прáўду мой пáйташ гуто́рел: Ньę і́дзме, брáту, до льęса, бо у́ нас вéлькі жві́рі, а і вéльо. Жві́рі по́ тей дрáгі прéшлы річьайу́ці, йо́го ньę відзéлы. По остáтку і́шол за ны́ма йęден стáрі, вéлькі ельęфант, дупкайу́ці му мро́чел. Дзві́гнул глáву, ві́дзел то́го на ду́бе. По́шол ґу ду́бу, з но́сом опáсал дуб, по́чьал го кі́вац з бо́ка нá бок. Тот Йęу́ропéйчьан до́рас сéбе ду́мал: О мой пáйташ ньę по́вед мі, ньę́ ходз нá дуб, бо ту йęст тáкі жві́рі, що мо́жу віла́мац лу́бі. Сам ше знал скрі́ц до гушьчьáві, да го ньę ві́дза. А йа сéбе ду́мал: Ві́дзем го́ре, о́здаль ме там ньę го́дны до́стац. Тéраз ві́дзім, же уж му́шім у Афрі́кі погі́нуц. — З ным по́чьал кі́вац, віва́льęл нá бок дуб. Йęу́ропéйчьан ві́дзел то, же го ельęфант достáньę. Штрéльęл с пу́шкі до́ ньго. Вон ше так ньę спроці́вел, йаґ йęдней му́хі. Що бу́дзе ро́біц? Ві́дзел вон, же го заштрéлыц ньę мо́гол. Вон му на хрі́бет шéднул; на йо́го хрі́пту мо́глы шéдзіц éшчі двáцац тáкі льу́дзе. Елéфант чьул, же му на хрі́бет хто́шка шáмче, ньę мо́гол го зо сéбе зру́ці́ц, льęгнуц ньę́ шмел, а ві́рґац ньę мо́гол. По́чьал з ным за геўті́ма ельęфантáмі бéгац. Кęд ві́дзел Йęу́ропéйчьан, же тот уж го ньęше, віпáгнул нож і по́чьал го клац до хрі́пта. Вéльо требáло го рéзац, док з ньо́го креў ньę зі́шла. Гéўті ельęфáнті по́шлы дальęко до льęса, ньę мо́гол йіх здого́ныц. Кęд уж го барз рéзал, ельęфант ше віўрáцел. Тáмтот Афрікан шіцко то ві́дзел, бо вон шéдзел у гу́шьчьаві і пріпáтрал ше, що бу́дзе з йо́го пайтáшом. Кęд ві́дзел, же уж ельęфант спáднул, тéді і вон прі́шол ґу свойо́му пайташо́ві: Ві́дзіш, пáйташ, йа у йáкім стрáху бул у тво́йęй жéмі, ті ньę ньę прі́шол на по́моц. — Афрікан му гуто́рел: Гвáрел сом ці, пáйташ, ньę хо́дзме ны́ґдзе, бо у нас йęст вéлькі жві́рі.

С тім во́ны двóме заклáлы ельęфáнта, дáлы знац до валáлу, да йім прі́ду на по́моц вéцей льу́дзе. Кęг прі́шлы нá помоц йім, во́ны то ро́зрезалы на вéльо стрáні, а віпражовáлы масц, а і мéсо, ко́сці вібрáлы крáшньę і предáлы на дрáгі пеньęжі. Вéльку тáрґові́ну мáлы зос то́го ельęфáнта. Йęу́ропéйчьан гуто́рел свойо́му пайташо́ві: Но, пáйташ, йа знам, же вéцей йа до тво́йęй жéмі ньę прі́дзем, так сом ше зльęко́л, же бáржей ньę́ мож. — Подзельęлы ше на пеньęжох, що достáлы за ельęфáнта і за йо́го косц. Остáньęм здрáві, вéцей ньę будзéме од ньęшка

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тарґовіц. Пітал ше му: Йак, брату, ў вас, кęг так страшно, ві можеце ту буц? — Трафело ше, же уж було і так, вішол гад на древо, ішол тамаль льęў і ельęфант. Гад йіх увідзел, махнул хвостом, опасал йіх, так йіх сціскал, льęм тельо же остальі жіві. Добре, брату, же сме на тото ньę надішлы, бо нам бі було гуйа.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Водроґської столиці від Осіфа Куліча.

106. Ловля на медведі.

Бул йęден цар, мал вон вельо катонацох, сто і двацац реґіменті. Послал до йęдней жемі дзешец реґіменті: Іцце там, мойо дзеці, помірце і пороўнайце тіх льудзох, що там біваву; воньі ше самі ньę можу умірц. — Воньі ше зобральі з вельку параду помірц тіх льудзох, що там бівальі. Тот орсаґ, дзе воньі пошлы, то бул самі льęсі, самі брегі, ньę було роўней жемі аньі кушьчік. Пошлы до йęдного варошу; ў тім варошу бівальі вельо льудзе; було Турці, Арабі, Бошньакі і Раці, бул дайęден і Жід. С тіх льудзох було і тарґоўці, бул і такі, що ішол до брегох за ловамі.

Трафело ше рас, пошлы двомі Бошньаці глыібоко до йęдного льęса. Ныіхто йіх ньę відзел, ныіхто йіх аньі ньę чул, казі су і дзе пошлы. Раз воньі у льęше ходза, гльęдайу, дзе бі дацо уловіц дайакі жвірі. Надішлы на йęдну дзіру, велька була, що бі ше могол і чловек до ньęй вохпац. Думалы себе, йака то дзіра? Муші буц дахто ў ньęй нука, бо то відно, же нука і вонка з дзірі ходзено. Позна́йу тоті йаґęрі добре, же чійа то дзіра. Воньі ше договарелы, же буду чекац дакус, чі ньę прідзе оддакаль дайакі жвір. Воньі себе думалы, же льęбо відзе вонка. — Кęт воньі чекалы зацагнуті у йęдней черйачіні, відзелы, кęт прішла медвечіца. Вошла нука до тей дзірі, а воньі ньę шмелы аньі блыіско ґу тей дзірі пойсц, бо зналы, же там бізоўно вошла медвечіца. Думалы себе: Муші там буц і медвец. Може буц, же майу і мла́ці медвечьата. Надумалы себе: Поме до варошу, будземе йавіц тому найвекшому панові реґімент-комендатові. — Пошлы до варошу просто до касарні, гуторелы панові: Пан реґемент-комендат, ньę буцце процію́чі, повеме вам нового. — Пан ше йіх запітал: Що нове, чі добре, чі зле? — Воньі му почьалы гуторіц: Мі пошлы до льęса, сцелы сме дацо уловіц, надішлы сме на йęдну дзіру, патрелы сме, йака то дзіра. Обачелы сме, же муші буц дацо ў ньęй. Скрілі сме ше до йęдней черйачіні, та сме ше прінатралы: Муші прісц дацо, льęбо відзе вонка

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

с тей дзірі, да мі бізоўно знаме, йака то дзіра. Кед мі чекалы, ньę длуго то було, пол годзіні, прішла йедна медвечіца і вошла нука до тей дзірі. — Пан ше йім на бізоўно опітал: Чі ві то добре знаце, же там вошла медвечіца? Кет то ньę будзе праўда, йа вас дам позаверац до гарешту. — Воны ше барс паводі облыіговалы, же бізоўно відзелы. Кед ньę будзе праўда, шльęсодно нас, паньę, до гарешту заўрец.

Пан розумел добре, що му воны двоме гуторелы. Поріхтал дзешец хлопох оруженіх і сам шеднул на коньа свойого і пошлы до льęса. Тоті двоме Бошньаці мушелы йіх одвесц ґу тей дзірі, що воны нашлы. Кет пошлы ґу тей дзірі, ныч ньę відзелы, аны ныч ньę чулы. Катонаці ньę пробовалы лапац ныґда жвірі, ньę зналы, що то треба робіц. Мушелы йім геўті дзоме ука ац, йак то ше робі вос такіма жвірмі, кет су нука у дзірі. Перше гуторелы паповi: Паньę, требало бі, да накладземе огень до тей дзірі; будзе ше там куріц дім, вона муші вонка зоз дзірі вісц — Тото перше і зробелы; огньа наклалы на дзіру, кушьчік пречекалы, що то будзе; катонаці сталы шіцкі около тей дзірі поріхтані с федьвером; кед бі вішла вонка, жебі йу моглы заштрельіц нараз. Док йіх пан наредзел, вішла вонка медвечіца, річьайуці. Відзела вона, же йіх вельо там йест, почьала сцекац до льęса. Воны за ньу почьалы дорас штрельац. Аны йęден добре йу ньę мох потрафіц. Медвечіца ол ных уцекла. Воны себе думалы: Може буц, ешчі там йест у тей дзірі і медвец! Наклалы огньа, жебі вішол і медвец, кед йę там. Ньę моглы ше дочекац. Пітал ше пан катонацом: Мойо хлапці, хтóрі будзе такі, жебі шмел до тей дзірі нука войсц? Ві то ньę мушіце аны йęден нука войсц, йа вам льęм гуторім, ог свойęй дзекі хтóрі пойдзе, будзе даровані. — Думайу себе шіцкі: Добре бі було парунок прійац, да ньę треба до дзірі нука войсц. Сварйайу ше ўйęдно, хто будзе такі шмелі, жебі нука вошол? Пошол бі гочь хтóрі, альę себе дума: На чьасц і дарунком мам восц нука, може там льęжіц медвед, а там мі будзе гуйа, ныґда вецей йа с тей дзірі ньę відзем. А що мі будзе вецка по дарунком? — Нашол ше йęден фірер, що гварел: Йа, паньę, отшмелым ше нука войсц. Що мі будзе? — І вон зложел федьвер долу, дума себе: Йак войдзе нука, чі на главу, чі з ногамі перше? Ньę добре ныйак. Кед будзем ісц на главу, перше ме хваці за главу, ньę годны ме геўті одньац. Кет пойдзем на ногі долу, може мі ногі погрі-ац. Надумал себе: Пойдзем з ногамі. — Кед вон пушьчел ше нараз до тей дзірі, у тей дзірі булы двойо маці медвечьата і дораз йęдно му скочело на хрібет, друге му скочело до твари. Вон ўлапел до рукох йęдно за ґаґор, а з другу руку ўлапел геўто за карк і крічел у дзірі, же уж мам у рукох. Барз го почьалы драпац с пазурамі і кусац с піскамі. Перше з йęдну руку віціскал йęдно на дзіру. Геўті прі дзірі чекалы,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дóраз од ньóго йęдно ўжáлы. Вон тóто дрýге ўлáпел з обідвóма рукáмі, віньęсол го на дзíру вóнка. Тот фíрер, що пóшол нýка, тáкі бул зльęкнýті, ньę знал гутóріц. Пíтал ше му пан, що сéбе дýмал, кęд уж нýка вóшол. Вон уж мýшел прічéкац да с пейц мінýті, док кушьчíчько одíхньę. Почьал панóві гутóріц: Йа, пáньę, дýмал, кęд мі пáрас скочéлы, йęдно до хрíпта, дрýге до óчьох — ньę мал сом кęці дýмац сéбе áны зá нож. З рукáмі сом ўлáпел; тóто, що мі скочéло до прéтку, тóто мі почьáло грісц твар, дрáпац. Дрýге мі скочело на хрíбет, почьáло мі грісц карк. Шíцко нá ным подрапáлы шмáті. Бул скірвавéні і на твáрі і на рýкох. — Пан го покльáпкал за пльęца, гвáрел му: Вíдзіш, мой сíну, вéцей тóго кóшта, що ші тáкі шмéлі, йак éзęр форíті. Альę катонóві ньę кóшта то ньічь, йóму бі коштáло, вóльęл бі, да му заплáца, бо бул худóбні катóна. Панóві бі коштáло, вон бі ше ý тім барс чéшел, же вон то шмел зрóбіц.

Пóшлы дóму до варóшу, роскáзал пан опрáвіц йęдну клыітку жельęзну з роштéльамі і дал прíковац вóнка з варóшу ґу касáрні, жéбі там стáлы, да кáжді вíдзі, же що вóны ўлапéлы. Прíшла і поц, стал на шільбóку катóна прі касáрні. Кęт прíшло кóто дзéшец гóдзін нóці, медвечíца зáньухала свóйо мáлі медвечьáта. Прíшла ґý ным, почьáла клыітку тáргац, чí бі ньę мóгла свóйо дзéпі вóнка вíбрац. Тот катóна, що стал на вáрті, барс ше зльęкол, дáрмо крíчел: Галт, галт! Кęт трéці рас крíчел галт, штрéльęл, áньę медвечíцу ньę зáбіл. Кęт пýкла пýшка, дóраз гéўті, що там бýлы у йęдней мáлей хíшкі, катонáці, учьýты, шíцкі с пушкáмі вóнка вібéглы, же що тó за штрéльба. Тáмтот, що стал на вáрті, дóраз йім гутóрел: Мýшела прісц стáра медвечíца. Вóна прóсто пóшла і тарґáта клыітку. На дрýгі дзень рáно йавéлы дóрас тóму велькóму панóві, що ше стáло тей нóці. Пан сéбе дýмал, що бýдзе рóбіц? Вон йіх пошльę до цáрскей заграáді, мóже на дрýгу поц дáйак дайęден катóна постра́дац. Кęт вон йіх пóслал дó тей заграáді, пáпісал пісмо, йаґ вóны то улапéлы і хто то бул нýка у тей дзíрі по тóті двóйо медвечьáта. Тáмті панóве, кęт пісмо чітáлы, барс ше чьудовáлы, йак ше мóгол тáкі члóвек отшмéльіц. Тот бі ше ньę бал áны до óгньа пойсц. Бýдземе го дарóвац с пеньęжмі, жéбі бул памéтал, кęді бул у дзíрі по медвечьáта.

Дóстал вéльо пеньęжі за тóто. Вон ше рáдовал тім пеньęжом, бо йóму ньę трéба медвечьáта. С тім го дарýнком отпушчéлы дóраз от слýжбі: Мóжеш пойсц до свойóго дóму, ньę бýдзеш вéцей слýжіц. — Дрýгі дзень зобльęкол цáрскі шмáті, обльęкол свóйо. Прíшол ґу свойóму оцóві і ґу свóйęй мацéрі та прíповéдал йім, йак йóго отпушчéлы дóму

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і цо вон заслу́жел. Оцец і мац барс ше му зрадова́лы: Льєм кєт шi жiві прiшол!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

107. Як два товариші пили на медвежу шкіру.

Бу́лы двóме пайта́ше, зiшлы ше у ка́рчьмі, почьа́лы йєден другóму прiповéдац, цо да вóны двóме рóбйа, дзе бi да́йак дайа́кі пеньєжі зарóбіц. Йєден гва́рі: Дóбре бу́дзе, па́йташ, кєц бi сме пóшлы до льєса, да уловіме дайакóго жвіра, та́ бi сме ма́лы пеньєжі. — Дру́гі па́йташ му гутóрел: Дóбре бi то бу́ло, кєд бi сме забiлы медвéда. Мéдведова скóра дра́га, мi бi ше найєдлы i напiлы за тóту скóру. — Гéу́тот дру́гі па́йташ прiстал на́ то i гва́рел: Пiме на медвéджьу скóру. Йа уж ду́мам на прéдок, же мi забiйєме.

Пóшлы дóму, ўжа́лы пу́шкі на́ хрібет, пóшлы до льєса. Хóдза по льєше, нє мóжу наґа́жіц а́ны ма́ле, а́ны вéльке. Вiшлы на йєдну у́ску дра́шку, цо нє бу́ло а́ны крóчьай шiрóка. Вóны iшлы йєцен за дру́гім. Рас чьу́йу, цóшка iдзе, му́рчі. Ста́ньу слу́хац, вóны двóме пóчьньу бешедóвац: Чьу́йєш ті, па́йташ, да́цо? — Дру́гі му гутóрел: Йа чьу́йєм, то бу́дзе мéдвет. — Кєд вóны у́ тей бешéді бу́лы, на́през ныіх уш та́кой мéдвед. Зóпнул ше на два нóгі, пóчьал ґу́ ным iсц. Тот пéрші зльєкол ше, та нє знал, цо рóбіц. Йóго мéдвед уж ўла́пел за пльєцо з ла́бамі. Дру́гі за́ ным стал, пу́шку на́цах, штрéльєл дó ньго. Кєт штрéльєл, тот пéрші дóрас па́днул на́ жем. Мéдвет прi гéу́тім óстал, а тот, цо дó ньго штрéльєл, сцéкол на йєцен дуб. Мéдвед йак вiдзел, же тот уцéкол, а тот спра́вел ше мéртвім, обра́цел го з бóка на́ бок, чi вон дiха, чi у́мар. Вiдзел, же тот ше нє ру́ша. Окла́дол го з ґра́ньом, а пóшол мурчьайу́ці. Тот зiшол дóлу, отшльєбóдзел геу́тóго, шмiшно му бу́ло. Пiтал ше му: Пóведз мi, па́йташ, цо ці мéдвец гутóрел? — Гутóрел мi, да сом мóгол тóго ўла́пiц, цо вiшол гóре на́ дуб, нє пiл бi вéцей на медвéджьу скóру напрéдок.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

Паралелї: Пор. байку Ів. Верхратського: Два приятелї.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

108. Пригода вояка з вовками.

Бул йęден чло́век, мал трох сі́нох: йęдно́го на́йстаршого прійа́лы за като́ну. По́шол слу́жіц ца́ра. Бул у слу́жбі прі йęднім офіці́ру, капітано́ві, йо́го бул пурш за трі меша́ці. По трох меша́цох дал го капе́тан, да вон бу́дзе тро́мбеташ. Кęд уж нау́чел тромбето́зац, бул прі само́му капетано́ві пе́рші го́рныіст. Вон те́ді дул, кęд му пан капі́тан роска́зал. Йęден чьас тра́фело ше, же по́шлы с то́го варо́шу аж до Бо́сні. Там во́ны ходзе́лы на еґзе́цір. Кęд раз по́шлы дальęко од варо́шу ме́джі бре́гі і лęсі, ма́лі і ве́лькі, треба́ло йім през йęден ве́лькі брег прехо́дзіц. Пан капета́н дал ко́ньа тро́мбеташові: Одве́дзеш ко́ньа мойо́го та́дзі про́сто прейґ то́го бре́га. Там бу́ла йęдна сту́дньа у до́лу. Одве́дзеш го ґу́ тей сту́дны, та нас там бу́дзеш че́кац. Мі пойдзе́ме о́коло то́го бре́га шіцкі катона́ці. Мо́глы ісц за два го́дзіні. Кęг тот като́на прійал па́нового ко́ньа до́ рук, по́чьал з ным ісц го́ре на́ брег. Вішол го́ре, пу́шчел ше ісц до́лу по йęдне́й драшкі. Дра́шка бу́ла у́ска та́ка, цо льęм на пе́шо мо́глы по́ ньęй ісц. Вон на пре́док, а конь за́ ным. Рас конь дзвігньę у́ха, та ше зо́пар. Като́на обра́цел ше на́ ньго і по́чьал го ца́гац. Цо то мо́же буц, же мой конь ньę́ сце ісц за́ мну? Чьудо́вал ше, ны́чь ньę ві́дзел, а́ны ны́чь ньę́ чьул, цо то мо́же буц. Даскęльо мі́ну́ґі пре́шло, чьу́йę като́на, цо́шка сушче́ло. Ста́ньę, слу́ха. Ны́ко́го ньę ві́дзі, цо то бу́дзе одо́мньę. Конь по́чьал фо́ркац, по́чьал ше пла́шіц. Като́на мал прі се́бе тромбі́ту і йęден ші́рокі пож. Кęд вон слу́ха, у́ тім ві́шол фа́ркаш на йęдно пе́йц ва́та дальęко на́през ньо́го, а́льę фа́ркаш попа́трел на́ ньго, обра́цел ше до́лу і по́чьал та́маль ісц, ка́дзі мал като́на зос ко́ньом пойсц. Като́на се́бе ду́мал: Цо бу́дзе ро́біц? На ко́ньа кęт ше́дньęм, бу́дзем сце́кац, ўла́пі ме фа́ркаш. А кęт пе́шо пу́шьчім ко́ньа, па оста́ньęм, знам, же ме мо́же ту і роста́ргац. Льęм с тім пу́шьчел ше до́лу, ка́дзі мал по́йсц.

Ньę і́шол пол годзі́ні, заш му конь ньę́ сцел ісц. Чьуду́йę ше, цо то бу́дзе, уш по дру́ґі раз му конь спе́ра ше. Вон се́бе ду́мал: Бо́же, те́раз мі уж бу́дзе гу́йа, мньę і коньо́ві. Ньę мо́жем ше во́лац ны́ на ко́го! Кęд е́шчі раз ві́дзе фа́ркаш дру́ґі льęбо ме́дведз, ны́ґда йа ве́цей мо́його о́ца і мо́йу ма́цер ньę уві́дзім. І йа до мойо́го вала́лу ны́ґда ве́цей ньę по́йдзем, бо е́шчі геўто́го першо́го фарка́ша ві́дзім. Ге́ўтот мі ше́днул ў о́чі, та ме че́ка. Тамаль йа му́шім по́йсц, дру́гу дра́гу ньę мам, да го мо́жем кęро́вац. — У тім, цо вон се́бе ду́мал, ві́шол дру́ґі фа́ркаш на́през ньо́го і тот ньę́ бул да́льęй, йак пе́йц ва́та. Вон ше зльęкнул барз, на гла́ві ўла́сі му го́ре постава́лы ші́цкі, так заце́рпнул, же уж ньę́ знал і сам, дзе йę: Бо́же! Помо́сце мі льęм те́раз раз пойсц

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

до компаньійі. Йа пóвем капітанóві, же йа вéцей сам ньіґда ньę пóйдзем.

Тот фáркаш, що вíшол, зóбрал ше, пóшол ґу ґеўґóму дóлу і пошедáльі на ріц, чекáльі, чі вон прíдзе с тім кóньом тáмаль. Кęд вон пóчьал ісц дóлу, íдзе да с пол годзíні, заш му конь пóчьал ше спéрац. Вон сéбе лýма: Конь скóрей ýчьул, йак йа. Кęт тéрас вíдзе дáцо, що йа бýдзем рóбіц? Уш тéрас мі бýдзе гýйа. Знам, же мой пан ньę чéка; йа мал йóго дочéкац, а йа ньę мóжем пойсц так фрíшко од велькóго стрáху. — Нош трíма віцагнýті у рýкох, лýма сéбе: Йęдного бім мóгол зáбіц, а тáмті ньę і кóньа потаргáйу. Вóльęл бім дóма ýмрец, йак у льęше, да ме фаркáші потаргáйу. — С тім, док вон там стал с кóньом, віціскал ше вóнка нáпрез ньóго стрíлец, що вон тóті два фаркáші — од дáльęй íшол за ньíма. Кęд вон увíдзел, катóна, тóго-стрíльца, так ше му зрадóвал, дóраз гвáрел: Слáва Бóгу, уж ньę тéраз льęхко бýдзе! — Стрíлец йак го обáчел, пíтал ше му, óткаль íдзе. — Вон му гутóрел: Йа вéдзем мойóго пáна кóньа с пóза брéгу. — Чі ші вíдзел дáцо? — Вíдзел сом два фаркáші, вíшльі нáпрез ньę, пóшльі тáмаль дóлу, патрíце, там нас чекáйу. — Кęт стрíлец увíдзел, гвáрел му: Ті пóйдзеш напрéдок, йа пóйдзем за тóбу.

Кęт уж бýльі бльíско, стрíлец кáзал катонóві: Стой тéраз зос кóньом, йа лýмам, же конь научéні, кęт ше штрéльі, же ше ньę поплáші. — Стрíлец кльęкнул на кольęна, пóчьал цілóвац до фаркáшох. Штрéльęл, дóраз йęднóго заштрéльęл. Йęден пóшол до льęса; вóньі бльíжей ґу фаркáшом, áльę конь ньę сцел пóйсц. Стрíлец пóшол сам, ўлáпел го за зáдньі нóгі і цáгал го там, дзе бýльі катонáці і тот пан капíтан. Кęт стрíлец пóчьал гутóріц, же дзе вон го зáбіл, пан ше чьудóвал; нá то прíшол і катóна зос кóньом ґу панóві. Пóчьал панóві гутóріц, йак вон íшол з йóго кóньом. Пан му гутóрел: Требáло ці ше ўрáціц нáзад за нáмі. — Катóна гутóрел: Пáньę, йá ше барз бат і нáзад ўрáціц. Дýмал сом сéбе, кęт бýдзем нáзад ісц, мóжу вóньі зá мну бéжіц і ньę і кóньа мóжу ростáргац. — Требáло ці дуц на тромбíґі алáрму, мі бі дóрас там пóшльі, обíдва бі сме фаркáші забíльі. — Катóна панóві гутóрел: Пáньę, йа зáбул, же йа мам і тромбíту, кęт сом вíдзел тóті фаркáші. — Но, зá то дóбре, льęм кęт ші прíшол жíві. Пан так ше бíткал, ньę так за катóном, йак за свóйім кóньом: Відзíце, мóгол мі кóнь стрáдац. Йá бі ньę мал кóньа мойóго. Альę тéраз бýдзеш дарованí, дам тéбе пейц форíнті, що ші мі кóньа очьýвал. — Йаґерóві дал пейц форíнті, що го заштрéльęл. Йáґęр одньęсол фаркáша дóму, óдар го і прéдал скóру; за скóру дóстал так пейц форíнті. Пан гвáрел: Од ньęшка ньę пýшьчім вéцей самóго катóну з мóйім кóньом. Мýшім пóслац двох, льęбо трох. — С тім пóшльі до касáрні.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Тот катóна, цо вéдол панового кóньа, звóлал свóйіх пайтáшох: Пóме, пайтáші, до кáрчьмі, купім вам олдóмаш за тóто, же сом жíві з вáмі зíшол ше, бо йа дýмал, же йа з вáмі пьíґда вéцей ньę бýдзем цáра слýжіц. Да ві знáце і дá сце відзéльі, у йáкім йа стрáху бул, ві бі ньę верéльі. Тéраз ньę дзбам, гочь шíцко попійęме, льęм кęг сом ше от шмéрці зачьýвал. Слáва Бóгу, кęд мі Бох пóмог з вáмі ше зісц, лýмам, же Бох помóже, же увíдзім мойóго óца і мáцер.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

109. Борба з вовками.

Бýла йęдна пустíньа вéлька, бýло брéгі гóре і бýло пашкóву і бýло салáші. На вéльох мéстох бýло гýўна заградзéні, на вéльох мéсгох ньę бýло. Трафéло ше вéцей раз, же йугáше пострадальі от фаркáшох. Прес тóту шýму íшла йęдна дрáга дальęко. Ішльі тамаль двóме жандáре, прі ньіх бýльі і двóме катонáці. Кęд бі ше трафéло дáґдзе, жéбі требáло вéкшу пóмоц, мушéльі бі прісц катонáці. Кęд íшльі тóті штíрме оружéні, то бýло ў жíме, сварйáльі ше мéджі сóбу, цó бі сме робéльі, кęд бі ше тáке трафéло, да нá нас наíду фаркáші льęбо медвéді. Вóньі чьýльі вéцей раз, же чьуц у льęше річéньę і вíльі фаркáше. Кęд ў тім чьáше бешедовáльі, íшла громада фаркáші. Вóньі поставáльі і слухáйу, кáдзі то бýдзе і дзе вóньі пóйду. Мушéла ше гóньіц фаркашíца. Кęд вóньі обáчьа тіх штíрох, двох жандáрох і двох катóнох, удерéльі нá ньіх с кáждей стрáні. Вóньі станýльі, йęден другóму хрíпті опáрлі ўйęдно і почьáльі штрéльац дó ньіх. Двáнац фаркáшох забíльі, а гéўті, цо остáльі, гéўті йіх наўладáльі. Кęд на дрýгі дзень íшльі тáмаль дрýгі жандáре, нáшльі вóньі чьáпаш, йáке то ту бýло. Відза фаркáші позабівáні, бо дайęцен дáльęй мóгол ше оцáгнуц і там здóхол; даскęльо дóраз на мéсце остáльі. Вóньі прíду на тóго мéсто, дзе бýла бíтка фаркашóва і жандарóва. Відза вóньі, же там ньęт ньíчь вéцей шмáті скірвавéні і чíжмі, до кольęна нóгі у чíжмох бýльі цáлі. Гéўтого мéса ньę бýло ньíчь. Відза вóньі і оружíйę поламáне на стрáні розруцáне. Ўрацéльі ше нáзад до тóго варóшу, жéбі прíшльі на кóчьу по тíх фаркáшох, а і по тóті шмáті і по фéдьвер. Пóшльі, поклáдльі крáшньę, прíньęшльі до касáрні. Да за кęльо дньі дал пан вірукóвац йęдну реґімéнту катонáцох, да хóдза по тей пустíньі, і да гльęлáйу вéцей жвíрі. Вóньі пóшльі по льęса, пóньальі штрéльац, жéбі поплашéльі шíцкіх. Нáшло ше там фаркáші, то бýло нáйвецей, медвéді, сéрні, йęлені і мéнші

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зайáці. Наштрельáлы вéльо, пріньęшлы панóві до касáрні. Даскęльо дны бул йęден чловек ньęдальęко тóго льęса у тáкей мáлей хíшкі, там і бíвал. Йак тíх жвíрох поплашéлы, повíходзéлы с тóго льęса на пóльо вóнка. Надíшлы два фаркáші на йęднóго медвéда. Вóны ше дó ньго ўлáпелы біц. Мéдвет ше óд ньíх брáньęл, йак мóгол, здальęка пріпатрáлы ше льўдзе, йак вóны ш бíйу. Мéдвед брал до свóйіх пазўрох камéньа, а так до фаркáшох ґўнал, бо фаркáші йęден з йęднóго бóку, а дрýгі з другóго бóку. Вон, мéдведз, уж ньę знал, цо бýдзе рóбіц, áны ўсцéкац ньę мог, бо го спецáлы фаркáше. Вон ўжал ґрáньę до пазўрох, так ше от фаркáшох одгáньал. Льўдзе, котрі то відзéлы, ньę шмéлы там блыíско áны прісц. Так тот мéдведз мýшел зáтком óд ньíх сцéкац. Наплашéлы го до йęдней хíшкі, тáка мáла бýла, пóдла; ý тей хíшкі ньę бíвал ныíхто, лęм йęден члóвек. Тот члóвек шéдзел у кýхны, а вáрел сéбе на жéмі у йęднім гарчíчьку кáфі. Пýшка му бýла у куціку за йóго хрíштом і вéлька шекęра. Тот мéдведз наплашéні сцéкал от тíх фаркáшох, убéгнул до кýхны нýка. Мéдведз бул наплашéні; йáкі же члóвек бул, же ньę знал, цо ше му стáло і цо рóбі. Вон от стрáху зáбул за пýшку, зáбул і за шекęру, áльę зáбул і цо вáрі. Мéдведз шéднул уліхцéні нá ріц і шéдзел вęцей, йак за пол годзíні. Ныíчь йęден ґу другóму ньę гуторéлы. О пол годзíні вíшол мéдведз вóнка, поогльáдал ше, чі там фаркáші го чекáйу. Фаркáші там чекáйу. Вон ше ўрáцел нáзад. Уж члóвекóва кáфа погорéла. Прéшло пол годзíні, вíшол мéдведз вóнка, пáтрел, чі су там; с тім пóшол і вон от члóвéка.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

110. Музика і вовки.

Бул йęден Ціґан, íшол вон воз йęднóго валáлу до другóго; íшол ў пóці і відзел два дрáгі: йęдна дрáга вéдла орсáцку дрáгу, а дрýга льęм так на скóрей прéйсц, жéбі мóгол скóрей прейсц. І íшол і пóшол до йęднóго льęса; у тім льęсу бýла фаркашóва дольíна. І вон íдзе прес тóту дрáшку і спáднул до тей дольíні, дзе бýла фаркашíца, дойчéла фаркашчьáта. А Ціґан мал прі сéбе ґýшлы і йак спáднул, фаркашíца нá ньго указáла вéлькі зýбі, а вон ше зльęкол та пóчьал грац; а вóна охабéла тóто, же го укýші і вон ґрал. Йак вон грал, а фаркашíца війáла. На тóто війовáньę прíшлі і вęцей фаркáші; і Ціґан увíдзел фаркáшох, та ше барз зльęкол; так ше зльęкол, аш до во очайáнійę спáднул. І нá ньго вęцка шíцкі фаркáші указáлі вéлькі зýбі. І вон ше заш

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

зльęкол барз, та почьал заш грац. Йак грал, па му одорвáті два струні і ньę остáті му льęм два. Йак грал заш, фаркáші шіцкі почьáлі війац. На кóньęц валáсі учьýлі глас фáркашох і пóшлі і понагльáті ше. Рас прíшлі ґу льęсу і гльęдáлі тóто мéсто, дзе фаркáші війáлі і гльęдáлі і ньę мóглі найсц. Раз льęм нáйду фаркáшох і фаркашóву дзíру, дзе фаркашíца дойчéла фаркашьчьáта. І вóна вíла. Йак вíла, раз вадáсі ту. І відзéла, же валáсі ту і охабéла фаркашчьáта, та і сáма сцекáла. Вáдасі поштрельáлі фáркашох шіцкіх так, же áньі йęден ше ньę спас зоз ньіх. І Ціґана вішльęбодзелі і Ціґан пóчьал сцéкац. І сцéкал і ўше сцéкал, дóґод ньę пóшол дóму. Йак пóшол дóму і скріл ше за бýджьак і вон бойажльíво чíтал кньíшкі. Йак вон чíтал, та у тей кньíшкі бýла йęдна пріповéтка і вон пречíтал тóту пріповéтку аж до кóньца і одлóжел кньíшкі і дýмал сéбе і гутóрел сéбе, же ньíґда ньę охáбі дóбру дрáгу за ньęдóбру. — Прíшол ґу ньóму дрýгі йóго сýшет, пáйташ. І пітал ше му: Йáкже ші стрáдал? Бо йа чьул од вадáсох, же ті барз бул у стрáху. — І вон му віпріповéдал шíцко, йак ше стáло і вéцка му віпріповéдал, йак вон чíтал кньíшкі і нáшол йęдну пріповéтку і вічíтал йу і вéцка сéбе дýмал і гутóрел, же ньíґда ньę охáбі дóбру дрáгу за ньęдóбру.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

III. Войовничий бугай.

Бýлы трóме хлóпі. Вібрáлы ше, же пóйду по тарґовíны, пораховáлы пеньęжі, кęльо мáйу; йęден гвáрел: Йá мам трí сто форíнті. Дрýгі гвáрел: Йа мам трí сто пейдзéшат. Трéці гвáрел: Йá мам штірі сто. І вóны ше пушчéлы до дрáгі і барз дальęко íшлы, ўше пéшо. Пóшлы до другóго орсáґу, пітáлы ше у йęднім валáльę, чí йіх прíму нá ноц. Прíйал йіх йęден члóвек. Йак вóны ше навечерáлы і кýшьчік бешедовáлы, пíталы ше тóму чловекóві, цó ту йęст нóве ý вас. — Вон йім гвáрел: Дзé ві ідзéце? — Ідзéме на вáшар. — Но, ту ý нас йęст новóго. Кáдзі ві будзéце ісц, меркуйце на сéбе, жéбі сце дáйак ньę страдáлы. — Вóны ше му пітáлы: Чьóм мі бі ше чьувáлы, мі уж дальęко бýлы на вашáре, а éшчі нам ньíхто зле ньę зрóбел. Мі думáме, же і тéраз óздаль нам Бох помóже. — Бýдзеце пробóвац.

Кęт преноцовáлы, зобрáлы ше ўчьас рáно, кęд бýло éшчі цма. Іду вóны трóме, тá ше сварйáйу, цó то мóже буц, жé йім тот члóвек так гутóрел. Дýмайу сéбе: Óздаль нас ньę забíйу, ша мі худóбні льýдзе. —

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Рас віґза, стóйі на дрáже на тáкім мáлім мосціку, кáдзі вóньі мáйу ісц, йęден бýйак. Пóчьал річіц; дóраз вóньі відзéльі, жé то ньęдóбре. Йак йіх обáчел, пóчьал ґý ньім бéжіц; і дорас ше роскочéльі на трі стрáні. Двóме вібéглы на дрéва, що бýльі насадзéні на óрсак дрáгі, а за йęднім ше бýйак пýшчел. Тот члóвек барс сцéкал, áльę бýйак го мáло ньę здогóньęл. Рýцел му чьýгу на рóгі, кýшьчік бýйак ше забáвел прі чьýгі. Док бýйак до чьýгі з рогáмі рýцал, члóвек пóшол на фалáтку і до йęднóго йáрчьку льęґнул. Бýйак го відзел і пóшол там ґу ньóму і сцел го з рогáмі вірýціц. А йáрчьок бул ýскі і ньę мóгол. Члóвек віцаг нож, бýйакóві до нóздра удéрел. Бýйак ше зóбрал і пóшол на фалáцę дáльęй. Йак то вóньі відзéльі, ґéýті з дрéва, зóшльі дóлу, а тот, що з йáрчьку, стáнул; і вóньі ше ýйęдно зішльі барс позльęкáні. Пітáльі ше тóму, що дóлу бул, чі вóн ше барз бал? — Вон йім гвáрел: Дýмал сом, же вéцей выґда дóму ньę пóйдзем! — І пушчéльі ше дáльęй до другóго валáлу.

Пріду до йęдней кáрчьмі, пітáйу ше нá ноц, чі ма кáчьмар зá ньіх хіжу. — Кáчьмар йім гвáрел: Ту мáце хіжу окрéме і ту можéце ноцóвац. — Вóньі ше пітáльі качьмарóві, чі мá дáцо вечéрац. — І вóн йім зготóвал вечéру і вóньі ше барс поносовáльі, йак вóньі на дрáже мáло ньę страдáльі. — Запітал ше йім кáчьмар, цó то бýло нóве. — Вóньі му почьáльі пріповéдац: Кęд сме ішльі ту, стáнул нам на дрáже йęден бýйак; мі дóрас почьáльі сцéкац. Двóме вішльі на дрéво, а йęден óстал дóлу. Тот ньę мóгол вісц на дрéво, бо ньę мал кęді, бо зá ньім бýйак огáньал. І мі мáло ньę страдáльі. Тó вас будзéме йáвіц до солґабірова, кęд ві тóго буйáка ньę ýлапіце. — Пóчьньę йім кáчьмар гутóріц: То ше уж вéцей трафéло, же тот бýйак огáньал за льýдзмі і на кóчьох од ньóго сцекáльі.

Кęд вóньі рáно поставáльі, пóшльі до валáласкей хіжі і йавéльі там біровóві, же цó ше з ньіма стáло там на дрáже. Біроў дал звóлац пéтнац хлóпох: Іце, а пріжéнце тóго буйáка до валáлу; а ньę дзбам, гочь го і забійęце там. — І дóрас пéтнац хлóпі ше зóбральі, хтóрі áшоў, хтóрі шекęру, хтóрі відльі, кáжді сéбе ýжал до рýкі. Пóшльі там, дзé тот бýйак бул на дрáже. Кęд йіх бýйак увідзел, пóчьал грéбац, пóчьал річіц. Вóньі ше догварйáльі, док по дрáже ішльі: Брáца мóйо, бýдзме ýйęдно, жéбі сме ше ньę розбéглы йęден од другóго, жéбі йęден ньę óстал, а дрýгі да посцекáйу. — Шіцкі прістáльі, же ньę бýду сцéкац. Кęд уж бýльі блыіско буйáка, бýйак ше розбéгнул і вóньі ше позльęкáльі і дóрас почьáльі сцéкац. Йęден з ньіх нáйшмелші бул, мал шекęру у рýкох і ньę сцел сцéкац. Кęд уж бýйак бул блыіско прі ньім, удéрел буйáка зо шекęру по глáві, áльę го ньę дóбре трáфел і бýйак

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

го звáльęт до жéмі. А гéўті шíцкі посцекáлы на дрéва. Тóго чловéка бýйак з ногáмі і з рогáмі, трéпал дó ньго. Уж му на ýха і нá нос креў ударéла. Йęден хлáпец ньę дальęко отáмаль чьýвал óўці, вíдзел, цó тот рóбі бýйак с тім чловéком. Мал прі сéбе мáлу шекęрку; дýмал сéбе: Йа пóйдзем і тóго чловéка одньęйęм от шмéрці. — І вон ше зóбрал, прібéгнул ґу буйакóві од зáтку, зарýбал му зо шекęрку до хрíпта. І шекęрка дó ньго вóшла; а вóн охáбел шекęрку у буйакóві і пóчьал сцéкац. Бýйак ше вікрýцел і пáтрел, хто го удéрел і пóчьал бéжіц за хлáпцом. Хлáпец сцéкол до кукурíцох. Бýйак го ньę здогóньęл. А тот члóвек, цó го бýйак звáльęл до жéмі, тóт ше отцáгнул до йęдней гушьчьáві, цо там блыíско бýла. Бýйак ше ўрáцел, уж ньę бýло ныíкого. Кęт прíшла ноц, тóті з дрéвох посхадзáлы, пóшлы до валáлу і прíшлы на кóчьу по тóго чловéка. Одвéзлы го прóсто до дохтóра і тóго чловéка дóхтор лычел. О да с пол рóка ýмар тот члóвек.

Кęт тó ше чьýло, же цó ше нóве стáло, дóраз зволáлы трох месáрох і казáлы йім, да тóго буйáка ўлáпйа, льęбо дá го забíйу. Тóті месáре пошедáлы на кóны, ўжáлы батóгі до рýкох і мáлы трі псі. Пóшлы тóго буйáка глęдац. Тот бýйак бул у тóт чьас у кукурíцох і псі го нáшлы і вон вíшол вóнка на пажíцу. Тóті месáре почьáлы псі пýйкац, а за буйáком угáньац на кóньох. Йęднóго пса бýйак нá рог здзал і прейк сéбе го прерýцел. Тот уж здóхол. Дрýгі го лáпал за ýхо. Бýйак го прістýпел з нóгу, рóздар го. Трéці пес ньę сцел уж лáпац. Месáре почьáлы на кóньох гóныіц го, а вон за хтóрім ше розбéгнул, тот мýшел барс сцéкац, дá го ньę здогóны. І вóны го оганьáлы од рáна до полáдньа. Ньę мóглы го нáгнац до валáлу. Пóшлы по дрýгіх месáрох; зíшлы ше шéйсцме. Прíшлы ґу буйакóві на кóньох, почьáлы зá ным бéгац і на длýго го вістановéлы. Прíгналы го до валáлу, нагнáлы го до валáлскей хíжі, валáлска хíжа бýла заградзéна з мýром окóло. Льýдзе пóлно посходзéлы ше, повіходзéлы на мýрікі і прíпатрáлы ше, цо бýдзе з буйáком ше рóбіц. Бýйак хóдзел по двóре, а рíчел. Почьáлы дó ньго штрéльац. Пéтнайц рас штрельęлы, а ньę спáднул. Шеснáсті рас штрéльęл дó ньго йęден Цíґан і дóрас пáднул. І месáре буйáка одáрлы, мéсо з ньóго закопáлы, ньę шльęбóдно бýло з ньóго прéдац мéсо льýдзом. Месáре достáлы йęден по двáцец форíнті, а Цíґан дóстал трíцец і пóшол Цíґан дому, жéна ше му барз радовáла, же мáйу пеньęжі. Пóшоя Цíґан на вáшар, кýпел кóньа і кочь. Кóнь му здóхол. Цо бýдзе рóбіц? Уж ньęма зачь кýпіц, ньęма пеньęжі. Пóшол до йęднóго Жíда, жéбі му пожíчел на кóньа да з дзéшец форíнті. — Жід гвáрел му: Док пойдзéме на вáшар, вéцка ці кýпім. — Пóшлы вóны скóрей на вáшар йęден дзень. Там вáшара ньę бýло éшчі ныíчь, аж на йýтре ше ма пóчьац. Пíтал ше Жіт Цíґанóві: Дзе будзéме ноцóвац?

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

— Ціґан гуторел: На вашаре. — Польеґалы спац. Жід зобул чіжмі, а Ціґан украд. Жіт станьє, піта ше му: Дзе мойо чіжмі? — Йа ньє знам, мушел дахто украднуц. — А Жід му гварел: Йаґже могол украднуц, кєд мі льєм двоме? — А вон му гварел: Вашар йє, на вашаре краднуц може, хто сце.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

112. Як невинного наймита засудили на смерть.

Бул йєден пан, котрі у суду бул найўладньєйші, па ше му ў ноці прішньіло, же вельо ньєвіновáті пре бітку страдáйу. Сцел пробу зробіц сам. Мал барз доброго слугу, парадного кочіша. Мал барс красні два коньі. А тот кочіш служел того пана пейц рокі. А тот кочіш мал свойу жену і так мал у пана віповедзено, же вон пойдзе кажду ноц ґу свойєй жені спац, льєм му треба хлыіў замкнуц і панові кльучі прідац. — Панові то ше льубело, же коньі намірені можу буц, док слуга прідзе от свойєй жені. А кєт слуга прішол, пошол пітац от пана кльучь, пошол ґу панові коньом льєгнуц. Нарас так ше прітрафело: Йак пошол слуга ў ноці ґу свойєй жені, а пан пошол до хлыіва, заклал свойого коньа, завар хлыіў тот пан, а пошол льєгнуц на свойу посцель. Кєт слуга прішол назад от свойєй жені, запітал кльучь от пана і пошол до хлыіва. Кєт пойдзе до хлыіва, у хлыіве вельо креві, а конь льєжі заклаті на жемі. Дораз бежі ґу ґаздові: Поцце, паньє, бо у хлыіве барз ньєдобре. Заклая хтошка вашого коньа. — Пан станул ньєуплашені, дорас поведол: Ті, слуго, хто бі другі? Ті замкнул і мньє ші кльучь прідал. — Одмагал ше слуга, же вон бі то ньє уробел. Кєд рано було, пошол пан до суду, йаґ бі у суду панове препатрелі. Кєд йім роспоред, йак слуга замкньє хлыіў і пріда панові кльучь, а кєт слуга прідзе, теді пан слугові пріда кльучь. Так панове препатрелі: Ньє може буц льєм так, же сам слуга коньа заклал, а так пошол ґу жені спац. Йак прішол назат, теді дал панові знац, же його конь заклаті. Улапелі слугу, дораз го сціскалі і білі. Прідал ше слуга і так повед: Кєт сом ішол ґу свойєй жені, перше сом забіл коньа зоз відламі, завар сом хлыіў, а прідал сом кльучь панові. Дораз му осудзелі о трі годзін по поладньу, жебі го обешелі. А кєд уж була шібень готова, дорас пан станул от стола, росповет папом, йак забіл сам свойого коньа, а свойого слугу ньє віноватого за руку ўлапел і послал до дому свойого. Дал му фер-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

таль жéмі і два кóньі, та го пóслал ґу свóйęй жéні, жéбі вéцей ньę рóбел на льýцкей жéмі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Ганї Рамач.

113. Як Циганка украла у дїдича сина.

У йęднім валáлу бівал спáйа і пот тім валáлом бул йęден шáтор ціґáнскі. Ціґан і Ціґáнка мáлі тáкого хлáпца, хторóму пріблíжéло ше шéйсц рóкі. І похóрел ше тот хлáпец ціґáнскі і ýмар. Ціґáнка пóшла до спаíйі пітац дайáкі шмáті, да обльęче свóйо умáрте дзéцко і да похóва. Ціґáнка то пітáла, спаíйа ше на ньу погньівал, же му досадзéла, та йу вігнал зо свойóго каштельа та накóпал йęй до ріці, да му ньę хóдзі вéцей пітац до ньóго. Бýло то жімушні чьас. І тáкі час по подáдньу пóсле штірі годзіні пýшчьел маґістер дзéці зо шкóлі. І бýло за валáлом йęден вéрбньак, дзе ше ходзéлі дзéці шльіскац на льад. І тот спаíйа мал такóго хлáпца, хтóрому бýло да с шéйсц рóкі і тот хлáпец зос другімі дзéцмі, школьарáмі, замішал ше і пóшол ше і вон шльіскац до тóго вербньáку. Ціґáнка пóшла до вербньáку тóта, цо йу вігнал спаíйа зо свойóго дóму і ýлапéла спаíйóвого хлáпца у вербньáку і прівéдла до свойóго шáтру. І зобльęкла го од шіцкіх шмáткох і обльęкла свóйого умáртого хлáпца і одньęсла свóйого умартóго до вербньáку і там обешéла до вербньáку на тáке мéсто, цо да го мóжу найсц.

На то спаíйа, кęт прішол вéчьар, прішла ноц і ньę мог свóйого хлáпца ньіґдзе найсц. І так рáно начьáлі до шкóлох, пітац ше дзéцох, чі го дáґдзе ньę відзéлі. І на то дзéці бешедовáлі, же бул і вон вéчьар у вербньáку ше шльіскац. І на то пóслал спаíйа свóйіх бандýрох ґльęлац до вербньáку і кęт го нáшлі трéцого дньа, бýла твáрда жіма і уж му ýрáні óчі віджьубáлі і уж го ньę мóглі пóзнац, льęм по шмáткох. І то кęт пріньęслі го, спаíйа ше рожжалóвал і з вельіку парáду похóвал. Альę і Ціґáнка бýла на двóре, бо знáла, же то йęй сіна хóва спаíйа богáто, а спаíйа лýмал, же свойóго. І Ціґáнка ше ýрацéла до шáтру і обльęкла спаíйового хлáпца до ціґáнскіх шмáткох. І так Ціґáнка отсельęла дальęко от тóго валáлу і ýжáла с сóбу хлáпца спаíйового. І оддальęла ше на шейсц рóкі, ньę прішла пот тот вáлал. І тот хлáпец спаíйэў вóлал Ціґáна áпо, а Ціґáнку мáмо. І то ньіхто ньę знал, же то тáке дьіло зробéне.

І Ціґáнка тóго хлáпца льубéла і трімáла йак свойóго. І вóні йóго учéлі по ціґáнскі гутóріц і превóдзіц і ціґáніц і тот хлáпец ше на то

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньę мóгол ýдац. І пóзле шейсц рóкох ўрацéла ше Ціґан і Ціґанка пот тот спаíйоў вáлал. Відзéла Ціґáнка, же тот хлáпец ньę бýдзе по валáльę тóрбу нóшіц і ціґаніц, бо му ше то ньę удавáло, льęм ўше тóто льýбел, кęд вíдзел, дзе орйу, шíйу, рóбйа...

І ньęдальęко пустíньа спаíйóва бýла от валáлу. Мал спаíйа ішпáна і кęт прíшла йар, требáло ішпанóві поганьачох ґу волом. І так Ціґáнка понукала тóто хлáпца за поганьáча ґу волом. І війęднáла себе от ішпáна, да ньę мýші от валáлу отсельóвац, док йęй хлáпец у ішпáна слýжі. Ішпан хлáпца льýбел і постáвел го сéбе за кочíша і вéльо раз до спаíйі прíхóдзел. Вíдзел спаíйа, же íшпан ма крашшóго кочíша, йак вон. Пíтал ше ішпанóві, дзе тóго кочíша дóстал. — Ішпан гвáрел, то йę тей Ціґáнкі, хтóра ту за валáлом, сін. — А то бул спаíйоў ўлáсні. І дал спаíйа Ціґáнку завóлац і пойęднал тóго хлáпца от Ціґáнкі сéбе за кочíша. І Ціґáнка війęднáла і от спаíйі так, же дóкльа сін йęй слýжі у спаíйі, да ньę мýші от валáлу отсельóвац і да кáжді тíдзень го рас пýшчі до чéрґі ґу мацéрі. І так вон слýжел у спаíйі за трі рóкі..

Спаíйа бул у тім званíйу, дзе ше зудзéло і ó шмерц і кęд дáґдзе требáло ісц обéшец дакóго, та і спаíйа íшол с тім кочíшом. І тот кóчіш вéцей раз кęд íшлі кóло обешенóго, зньал кáтап і на то ше спаíйóві ньę льубéло. І пíгал ше кочíша, чьом вон прет шібеньáком зньíма кáлап. — І на то кóчіш отповéдал, же вéльо і ньęвíнні обешéні. — І спаíйа рас пробóвал. Мал спаíйа тáку пíпку; кęд мал льęм велькíку госцíну, тéді з ньęй кýрел, хтóра бýла зо злáтом обльáта. І полóжел йу до тóго кочíша посцéльі і зос парадного серсáму, с кóньох, позбéрал спаíйа сам тáйно ґомбíчкі, шалáнґі і полóжел до кочíшóвей посцéльі. І вéцка кáзал кочíшóві до парадного серсáму прáгац кóньі. Кóчіш пóшол і вíдзел, да сéрсам погубéні і йáвел спаíйóві. Спаíйа му на то отповéдал: То ньічíйа робóта, льęм твóйа. — Кóчіш на то отповéдал, же ньіч ньę зна. — І на то дал спаíйа прíвесц польіцíйу і гльęдац. І нáшлі у кочíшóвей посцéльі тíцкі ствáрі. І так кочíша ўлапелі, зйазáлі і до цемньíці положéлі. Спаíйа сéбе дýмал, кęт там побýдзе дватрі дньі, пóйдзе, та го вінье зос цемньíці, кęд бул судíйа. Альę на то íншак віпáдло; за чесц спаíйóву так панóве фрíшко прíсудзéлі, же кęд вон ýкрат пíпку зос спáíйовей хíжі, же тéді мóгол і самóго спаíйу зáбіц; а кęт позбéрат до серсáму стрíбло і злáто, же тéді мал спаíйа і готóві пеньęжі у хíжі, і тóті мóгол ўжац, кęт ше ньę бал зо серсáму позбéрац. І пресудзéлі го о трі дні обéшец. Спаíйа уж ньę сцел на сéбе тóту ґáньбу, же то вон тóті ствáрі поклáдол і погáдал сéбе, же то вон ньę прíме на сéбе ґáньбу пре йęднóго ціґанского сіна.

І так прíшол чьас і вéдлі го на шібень ньęвíнного обéшіц. І кęт ще Ціґáнка дознáла, еж йęй сін бул пот шібéньу і відзéла, же ньę

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

го́дна добе́гнуц і дакеді во́на, кęд зньа́ла во спа́йского хла́пца во шійі зла́ті ланцушчьок, кęд го ўлапе́ла у вербньа́ку, та Ціґа́нка на ве́льку пальі́цу обешéла тот зла́ті ланц; а там бу́ло йо́го ме́но; і барс крічьа́ла: Кęт обе́шіш, свойо́го обе́шіш, а мойо́го ші с пара́ду похо́вал, за то́то, цо ші мі до ріці нако́пал. І так ше тра́фі, же ве́пей раз ньęві́нні пострада́йу, йак у тей прісло́ўкі.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґ. стол. від Василя Джюджара.

114. Як медвідь зловив злодія.

Бу́л йęден чло́век худо́бні. Бул ґдо́вец, ньę мал же́ну, а́ньі дзе́ці, ньę мал і́нше ньічь, льęм йęдну шві́ньу; то́та шві́ньа бу́ла му зава́рта у хльі́ве. Пітал ше на́ ноц тот чло́век, цо з медве́дзом хо́дзі по вала́лох: Прі́мце ме, ґа́здо, ва́ ноц, да ньę ноцу́йęм ў ка́рчьмі, бо ньę мам пеньęжі, да тро́шім. — Йа це́бе мам ме́сто дац, а за медве́дза ньę мам, бо ше бо́йім, же мі шві́ньу роста́рга. — Поло́жім му, ґа́здо, коша́рку на пі́скі, та ньę бу́дзе шві́ньу ру́шац.

Пошеда́лі обідво́ме до хі́жі. Прі́шол то́лвай, же укра́дньę шві́ньу до́раз ве́чьар. По́шол до хльі́ва, же шві́ньу ўла́пі. Ме́дведа ўла́пел толва́йа, та го прі́ціска до же́мі. То́лвай кі́чі: Ойце ме, ґа́здо, йа́кішік ме черт прі́ціска до же́мі. Ментýйце ме, ґа́здо, от то́го че́рта, та вам по́вем за то́ту шві́ньу, цо сом од вас ў ло́ньі укра́днул. — Ґа́зда по́бег зос тім члове́ком до хльі́ва, та то́го о́дньал. Тот то́лвай му запла́цел за то́ту шві́ньу, цо ў ло́ньі украднул. Та го ге́тка віпу́шьчьел.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

115. Як Цигани вкрали сир.

Бул йęден царь, мал вон катона́цох і о́сем мо́сті; цо найблыжей бул прі ца́ровей хі́жі, тот бул найве́кші і найпе́рші, а хто́рі бул оста́тньі о́смі, тот бул та́кі, йак йęден обла́чьок. І вон гуто́рі катона́цом, же́бі заштрельęлі, цо там сто́йі. І во́ні по́йду і па́тра, же цо то. І відзе́лі, же то бул йęден конь. І заштрельęлі то́го ко́ньа і загре́блі го до же́мі. О йęден дзень прі́ду і па́тра, чі йę уж погньі́ті і отгре́бу і заш го там охабе́лі і ньę загре́блі го. О йęден дзень заш прі́ду і па́тра, же цо то на тім коньо́ві те́льо пчо́лі. І і́нше ньę ро́бйа, льęм ме́ду пра́ўйа.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Катона́ці замачьа́лі і коштова́лі, же чі то сла́тке. І бу́ло сла́тке; і одньє́слі і царо́ві і царь прі́стал на то, гочь і ньє кошто́вал, же йє сла́тке. І і́шол йє́ден Ціґа́ньчьок і тот мал йє́ден га́рчічьок; і тот кошто́вал зос то́го ме́ду і бу́ло сла́тке. І на́брал по́лні гарчі́чок і одньє́сол мацє́рі ука́зац. Мац му ве́цка гуторе́ла: Док бу́дзе кра́чьун, направі́ме боба́лькі. — І катона́ці прі́шлі і одньє́слі ца́рові тот ші́цок мед. І царь преда́вал тот мед по ґрейца́ру лы́тра і те́льо уж назбе́рал пеньє́жі, же ньє мо́гол дзе скласц і поло́жел вон до пе́йцох ла́дох. І о ме́шац вон заш па́трел то́ті пе́ньєжі; пе́рше па́трел у пе́ршей ла́лі, а ве́цка у дру́гей і у тре́цей і у штва́ртей, а пі́йа́ту оха́бел заш о йє́ден ме́шац. І йак па́трел о йє́ден ме́шац, а у тей ла́ді бу́ло зос ме́дом по́лно; цо вон бу́дзе те́раз ро́біц? Да вон тот мет і ла́лу за йє́цну ла́ду по́лну о́ўчього сі́ра; і тот о́ўчі сір стал заш о йє́ден ме́шац, а цар по́шол за йє́ден ме́шац ґу свойє́му брато́ві на госці́ну. І рас прі́дзе до́му та па́трі у тей ла́ці; йак опа́трел, а ў тей ла́ді ньє бу́ло ньіч. І пі́тал ше катона́цом, же дзе же тот сір, хто́рі бул у тей ла́ді? — Мі ньє́ знаме, бо то ма́ло буц ў но́ці, то дайа́кі Ціґа́ні покра́длі. І цар по́слал катона́цох ґу Ціґа́ном до друго́го вала́лу і піта́лі ше катона́ці Ціґаном, же чі ньє укра́длі, чі ньє бу́лі у тім варо́шу? — А во́ні гуторе́лі, же во́ні ньє укра́длі, а́ньі ньє бу́лі ньі́ґдзе за ме́шац, льєм ўше до́ма. — І катона́ці до́рас обаче́лі Ціґа́нох, же во́ні уж ньє до́бре гуто́рйа і отньє́слі ґу царо́ві Ціґа́нох ші́цкіх і цар ще йім пі́тал ші́цкім, же чі ньє укра́длі. — А во́ні до́рас гуторе́лі, же во́ні ньє укра́длі, а́ньі за йє́ден ме́шац ньі́ґдзе з до́му ньє по́шлі. — І цар до́раз оба́чел по Ціґа́нох, же во́ні ціґа́ньа і ве́цка йіх позапе́рал до цемньі́ці, пот хто́ру цемньі́цу і́шла во́да.

Зап. в вересни, 1897, в Керестурі, Бач Бодроґської столиці від Янка Югаса.

116. Як чотири дурисвіти обманювали людий.

Бу́лі штірме хло́пі, по́шлы до ле́са; так ходзелы по ле́ше, бітанґова́лы. Йа́к йім ньє ста́ло йєсц, йак йім ньє ста́ло шма́ті, подра́лы, цо бу́ду ро́біц? По́йдзе йє́ден до варо́шу, ньє́ше йє́дна ба́ба хльє́ба на пі́йац два́нац фала́ті. Тот чло́век за́ ньу, ве́лькі бул, та́ йєй йє́ден зньал, поло́жел под у́йаш, та опре́з ньєй і́дзе. Дзе ідзе́це, ба́бо? — Ньє́шем хльє́ба на пі́йац. — Кє́льо ма́це хльє́ба? — Дра́нац. — Го, мньє пра́ве те́льо тре́ба. — Зньє́йє ба́ба до́лу, та почі́та, ньє́ма льєм йєде́нац. — Вон йєде́нац ньє́ сце, йо́му два́нац тре́ба. — Ба́ба гва́рі:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Му́шел о́стац до́ма. — Но льęм бе́шце по́ ньго, йа бу́дзем чьу́вац. — Ба́ба по́шла до́му, вон хва́цел хльęп, сцéкнул до льęса.

Прі́дзе дру́гі на ме́со до меса́ра, пі́га штірі кі́лы на йу́ху, штірі на папрі́ґаш, два на шні́цлі, і йа́зік до капу́сті. Льęм же йа пеньęжі ньę мам; йа по́поў слу́га, по́цце, та вас поп віпла́ці. — По́йду до по́па, поло́жа ме́со до двóра, тот по́йдзе ґу попо́ві та́ му гва́рі: Прі́вет сом йęдно́го чловéка сповéдац. — Поп гва́рі: До́бре, най прі́дзе ну́ка. — Тот ві́дзе во́нка, гва́рі месаро́ві: Льęм і́цце ну́ка. — Ме́сар по́шол ну́ка, тот хва́цел ко́рпу, по́шол до льęса. Ме́сар по́шол ґу попо́ві, поп му гва́рі, да кльęка. Тот кльęкньę. Гва́рі му поп: Ну, гу́тор. — Штірі кі́лы на йу́ху, штірі на папрі́ґаш, два на шні́цлі і йа́зік до капу́сті. — Поп на́ ньго па́трі: Чі йę шальęні, чі цо́ му? Поп му гва́рі: Гу́тор за грі́хі. — Ме́сар гва́рі: Ньę тре́ба мі грі́хі, льęм тре́ба пеньęжі, цо ваш слу́га ме́са прі́ньęс. — Поп гва́рі: Кęт прі́ньęс, ті од ньо́го іц пі́тай. — Ві́дзе ме́сар во́нка, дьа́бол ма то́го, по́шол до льęса. Уж ма́йу і ме́со.

Те́рас ше дво́ме зобралы, йęден на ві́но, дру́гі до сабо́ла. Тот по́шол до сабо́ла, роска́зал саболо́ві, да на́ ньго поме́ра штірі па́рі шма́ті дохто́рскі. Та́кі су ве́лькі шіцкі штірме, йак йа. За пол дньа, да бу́дзе гото́ве. У на́шого дохто́ра го́сці, штірме дохто́ре, та йім шма́ті тре́ба. — На пола́дньę по́йдзе по шма́ті, гото́ві су: Льęм же йа пеньęжі ньę мам; по́цце, та вас дохто́ре віпла́ца. — По́йду до дохто́ра, гва́рі тот: Ві сто́йце во́нка, йа і́дзем ґу дохторо́ві дац знац, же́сце ту. — Во́шол ну́ка, гва́рі дохторо́ві: Прі́вет сом йęдно́го чловéка, да́ му зуп тарга́це. — До́хтор гва́рі: Льęм най прі́дзе ну́ка. — Тот по́йдзе во́нка, гва́рі саболо́ві: Поло́шце шма́ті ту, а і́цце ну́ка. — Йак по́шол ну́ка са́бол, до́хтор ве́жньę кльі́шчі, по́йдзе ґу ньо́му, розньęйę му у́ста, та ше пі́га: Хто́рі же вас зуб бо́лы, да вам віта́ргньęм? — Ньę бо́лы ме а́ны йęден. Йа прі́шол по пеньęжі за шма́ті, цо́ ваш слу́га прі́ньęсол, штірі па́рі. — Но, кęт прі́ньęс, а ті іда од ньо́го пі́гай. — Ві́дзе са́бол во́нка, ньęт то́го. Цо зна ро́біц, му́ші по́йсц до́му.

Тамтот штва́рті по́шол до ка́рчьмі на ві́но с канта́мі. Ка́чьмар ньę мал чьоп ўдерéні ў тім ві́ньę, цо во́н сцел. Тот ше спра́вел пійа́нім, по́чьал ше пльа́нтац по пі́ньві́ці, о́дбіл чьоп з гордо́ва. Док ка́чьмар на́шол дру́гі — ла́йę, по́лно на́ жем пачьуре́ло. Ві́шол ка́чьмар во́нка по чьоп, то́му ка́зал, да за́гка з дла́ньу. Тот подло́жел ка́нту, напу́шьчел по́лну, та сцéкол. Ка́чьмар прі́дзе, шіцко ві́но вічьуре́ло. Ла́йę, гны́ва ше, да́рмо. Уш ше му ньę ўра́ці. Тот по́шол до льęса. Ну, уш шіцко ма́йу: найęдлы ше, на́пілы ше, шма́ті ма́лы і от то́го чьа́су ўше так льęм кра́длы, с то́го жі́лы і те́раз жі́йу, кęд ньę ума́рлы.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мітра Паланчані.

117. Як малий хлопець учив розуму старого дурня.

Бул йеден чловек і йедна жена. Мал тот чловек двох хлапцох; а мал вон йедного брата ешчі. Геутот брат му бул барз богаті, а тот бул барз худобні. Тот богаті гвари свойей жені: Гайде, вежме мі йедного хлапца од мойого брата; вон ма аж двох, а мі ньеи мame аньі йедного. — А вона му гуторі: Ша вежме. — Вон гвари: Йа так вежньем, будзем пробовац, хтори будзе мудрейші. — А вона му гуторі: Йакже ті знаш пробовац йіх? Хлапці ешчі малі, ньеи су ешчі такі мудрі.

Пошлы воны до льеса, одвед вон йіх обідвох. Пойду ґу такому древу ценкому, та ше піга тот бачік йедному: Що то бі було с того древа? — Хлапец гвари: Йа думам, же бі було, да ше справі друк до кочьа. — А бачі гуторі: Добре, ті мудрі, можеш пойсц дому. — Будзе вон пробовац другого хлапца. Другому гуторі: Що ті бі вольел чьувац, чі оўці, чі козі? — Вон гуторі: Йа бі вольел козу, бо йа бі козу подойел, та бім ше мльека найел. — Добре, му гуторі бачік. Ті гат чьувай, а йа пойдзем дому; альеи жебі ші ше ньеи бал. — А тот хлапец гвари: Начь ві пойдзеце дому? — Дацо робіц будзем. — Гвари: Знаце, бачі, що? Останьце ві ту, а йа пойдзем себе йедну палыцу вірубац. — Бачі остал, хлапец пошол. Тот хлапец гвари: Бачі, ві пробовалы, хтори сме мудрейші, гайде терас пробуйеме, чі ві будзеце мудрейші, чі йа. — А вон гвари: Гайде. — Но добре, най пріньешем себе палыцу. А ві добре чьувайце, ньеи жебі од вас даґдзе пошла. — Бачік чьува.

Пошол отамаль дальей тот хлапец; вітор барз дул, вон шеднул за йедно древо, бачік. Хлапец пріпшол в другей страні, ўжал кушьчік хльеба, ўше козі указовал, коза пошла за хлапцом. Кеи рас ше бачік осеґі, козі ньеи. Хлапец тамаль дальей одведол козу, уўйазал ґу древу, сам вошол до йедного ґраньа та ўше: ве-е; а бачік гльеда козі. Хлапец заш: ве-е! А бачік заш до того ґраньа. Ціска вон ше до того ґраньа, мал на себе кожух; та гвари: Зруцім тот кожух, та льехцейші войдзем. — Вошол, хлапец пріпшол наоколо, ўжал од нього і кожух. Уж ньема ньічь. Док тот відзе с того церньа, козі ньеи, аньі кожуха ньеи. О, гвари, убіло це чьудо, уж аньі кожуха, аньі козі.

Хлапец прідзе ґ' бачікові: Дзеж вам, гвари, бачі, коза? — Ша гвари ньеи знам дзе, дзешка пошла. — Що же сце, гвари, бачі, зруцелі кожух, йа праве од вас сцел пітац. — Вон гуторі: Та кеи було козі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

жімно, та сом козі дал. — Гварі: Дзе же, бачі, тота коза? — Та, льем ту йе дзешка; зограла ше ў мойім кожуху, та бегала, та дзешка одбегла. — Ідзем йа йу, гварі, бачі, гльедац.

Хлапец пошол заш за йедно ґраньє, та заш: Ме-е! — А тот: Убіло це чьудо с козу, ту ші! Заш вон ше ціска там, ньє може ше уціскац. Зруці му калап, бо му завадза. Хлапец прідзе, вежньє і калап. Док мало, прідзе хлапец заш: Нет, бачі, тей козі? — А вон: Тераз гварі, ту була, так ше бавела, та сом руцел до ньей калап, та мі одньесла і калап. — Хлапец гварі: Та вона, бачі, і ў кожуху і ў калапу? — А бачі гварі: Ша така йе, така, прібрана. — Гварі хлапец: Ідзем йа йу заш гльедац.

Пойдзе вон заш за йедно ґраньє, та: Бе-е! — А тот гварі: Убіло це чьудо зос козу; мушім пойсц до того ґраньа, а таке пусте! Ньє може ше заш ухпац. Мал вон чіжмі, гварі: Мушім зобуц і тоті чіжмі. — Хлапец заш прідзе, олнеше і чіжмі; прідзе ґу бачікові і гварі: Та цоже сце уж і бо і? — А вон гуторі: Та так бі була тота коза танцовала ў чіжмох, ўше мі на ногу ставала, та сом йей дал і чіжмі. — О гварі, бачі, чі йа бі льубел відзіц тоту вашу козу, кед уж йе і у чіжмох і у кожуху і у калапе; гварі, же сце йей, бачі, шіцкі шматі дальі! — А бачік ньє зна, же то вон ма шіцкі шматі і козу. Заш воньі ше розіду, пойдзе хлапец патріц козу.

Пойдзе за ґраньє хлапец і кричі: Ме-е! — Бачік гуторі: Убіло це чьудо зос козу, мушім уш пойсц по це. — Льем вон ше ціска до того ґраньа та гварі: Зруцім і тоті ґачі, бо подрам. — Хлапец прідзе, вежньє і ґачі. Док мало, хлапец ту. Вошол до йедного ґраньа бачік — бо ньема уж ныч — хлапец гварі: Бачі, бачі! — А вон ныч. — Бачі! — Гварі: Цо? — Ша дзе же сце? — Ту сом у ґраньу. — Цо же, гварі, ньє відзеце вонка? — А гварі, тота шальена коза пришла ґу мньє, та зо мну ше бавела, шіцко ґачі мі подрала. — Знаце, гварі, бачі цо? Йа вам пойдзем дому пріньесц ґачі. — Гварі: Ша ідз. Альє так андьі поведз, же сом дреко рубал, та сом подрал. — Ідзе кушьчік дальей тот хлапец, гварі: Бачі, йа ше так бойім, кед ві ту останьеце самі; кет будзе до вас ісц фаркаш, та йак ві ше будзеце бац! Альє поцце ту ґу тому древу, вохпайце главу меджі тото дреко, та кед будзе ґу вам ісц фаркаш, го' льем го ньє увідзіце. Гварі: Кед будзе фаркаш, та будзе цепле, жебі сце знальі, бачі. — Пошол вон тамаль кушьчік дальей, назберал ґраньа, потпалыл бачікові то ґраньє, бачік ше зльекол, же фаркаш, порвал главу, одорвал уха. Пошлы дому, хлапец гуторі: Тераз ві ше, андьо, питайце, хто мудрейші, чі ваш бачік, чі йа? Вон пошол, гварі, дакого розума учіц, альє його, андьу, ешчі да дахто научел. Остал козу чьувац, та сом од нього і козу украд і ґачі і ко-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

жух і ка́лап і чіжмі, на оста́тку і у́ха — і вец о́стал вон маґа́рец ста́рі; йо́го бі треба́ло учіц, ньę вон да хла́пцох у́чі. — Та ве́цка ўжал се́бе то́го мудро́го.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

118. Як дїдо і внук страшили себе.

Бул йę́ден дыдо і йę́ден хла́пец; жілі во́ні у льę́ше, ма́лі йę́дно прашьа́тко. Во́но ўше бу́ло тлусте́йше і тлусте́йше; і хла́пец ше піга дыдо́ві, кę́ді во́ні го забі́йу. — А дыдо му гуто́рел: Док бу́дзе найтлусте́йше. — Пра́шье найтлусте́йше, уж го забі́лі. Йак го забі́лі, положе́лі го на ро́жен, а бура́ґі одруце́лі. І во́ні пе́клі; йак у́пеклі, та ше найę́длі. Раз дыдо гуто́рі хла́пцові: Га́йде, стра́жме ше. — Дыдо по́йдзе до льę́са за дре́во і гуто́рі: бу, бу, бу! Рас прі́дзе дыдо, гуто́рі хлапцо́ві: Чі бал ші ше, мой сі́ну? — А сін гуто́рі: Йа́кбі сом ше ньę бал, кęт сце мі так страше́лі! — Хла́пец ве́жньę бура́ґі до льę́са і віру́ці на йę́дно де́рево, а бура́ґі це́шкі бу́лі і віламáлі йę́дну пальі́цу; а хла́пец ве́жньę пальі́цу і ўде́рі по бура́ґох, а бура́ґі по ші́цкім льę́ше гу́рчьалі. І хла́пец крі́чі: То ньę йа, а́льę мой дыдо. — Рас прі́дзе хла́пец і па́трі, же дзе дыдо. Альę дыда ньę мо́гол найсц. Дыдо рас прі́дзе і піга ше хла́пцові: Чі ба́лі сце ше, дыду? — А дыдо гуто́рі: Йа ше ба́ржей бал, йак ті, бо йа це льем зос бу́бом стра́шел, а ті ньę зос бураґа́мі і зос пальі́цу.

Раз во́ні льę́гньу спац до хі́шкі, хто́ра хі́шка ста́ла на штрет льę́са. Йак польęга́лі, та ше хлапцо́ві прішньі́ло, же йę́дна ґо́ўльа ньę́сла у пі́ску змі́йу і положе́ла го на ко́мін, та са́ма сце́кла. А йę́дна дру́га ґо́ўльа прі́шла і одньę́сла то́го га́да. А на коміну бу́ло бузоко́во гньі́здо. У тім гньі́зду бу́ло пецéро бу́зочьата. І то́та ґо́ўльа, цо прінь́ę́сла змі́йу, прінь́ę́сла бузочьа́том, а бузочьа́та ньę мо́глі прельі́ґнуц; а дру́га ґо́ўльа прі́шла та одньę́сла сво́йім, а тім ґоўльачьа́том прі́шла ма́ті і піта́ла ше йім: Дзе вам то́то йі́дло, цо сом вам прінь́ę́сла? — А во́ні льęм гуто́рйа: Прі́шла дру́га ґо́ўльа, та од нас одньа́ла. — То́та ґо́ўльа по́йдзе на дру́ге гньі́здо, хто́ра ґо́ўльа одньа́ла і прінь́ę́сла зас сво́йім. Рас хла́пец ста́ньę і дыдо і піта ше дыдо хла́пцові: Цо же ці ше шньі́ло? — А хла́пец хуто́рі, же йę́дна ґо́ўльа прі́шла, та одньа́ла од ґоўльачьа́тох змі́йу. — А дыдо гуто́рі: Бо йа чьул, цо ті гуто́рел во шньę.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Янка Югаса.

Се лиш два відривки з довших оповідань, злучені з собою зовсім механічно.

119. Як Циганчук украв барана і страшив діда. А.

Ве́дол йе̨ден пан о́цец бара́на; а і́шол йе̨ден Ціґа́ньчьок, та оха́бел йе̨ну бочько́ру на́през ньо́го. А тот пан о́цец йак до́шол, ві́дзі, же там бочько́ра, а вон на́трі на́ ньу: ўжал бі сом йу, а́лье на́чь мі то́ту йе̨ну? — Оха́бел йу. А тот Ціґа́ньчьок зов лье̨са ше пріпа́трал; йак пан о́цец оді́шол, а вон по́шол і ўжал то́ту бочько́ру. По́шол по лье̨су на́прес то́го пано́ца, ру́цел то́ту бочько́ру заш. А пано́цец йак там до́шол ґу ньеӣ: О гва́рі, па́лье, ту заш йе̨на бочько́ра; ўра́ціц бі мі ше і по ге́ўту, та бу́дзем мац два. — Пріўйа́зал бара́на ґу слу́пу, а сам ше ўра́цел по бочько́ру. А тот Ціґа́ньчьок — вон то́ту бочько́ру ўжал і бара́на та одве́дол. Кет ше пон ўра́цел, а ту нье̨ бу́ло а́ньі бочько́рі, а́ньі бара́на; так вон о́стал зармуце́ні, бо ше ўра́цел на́зат, там бочько́ру нье̨ на́шол, а ту бара́на нье̨ мал. А тот Ціґа́ньчьок бара́на до лье̨са одве́дол, та го там це́клы на ро́жньу, а то́ті бамбу́хі руце́лы на стра́ну. А йак го уж упе́клы, та хла́пец гва́рі: Га́йде, ба́чі, будзе́ме йе̨ден друго́го стра́шіц. — А тот чло́век ста́рі пріста́л. По́йдзе вон го пе́рше стра́шіц, ста́рі хла́пца по́йдзе. По́йдзе да́льеӣ до лье̨са, та крі́чі: Бу, бу, бу! — А хла́пец ше нье̨ бо́йі, та льем йе̨. Пона́глья с то́го ме́са; а ста́рі прі́дзе, та ше му пі́та: Та чі ші ше бара бал? — А хла́пец му гуто́рі: Ве́ра, ба́чі, барс. Те́раз йа́ вас по́йдзем стра́шіц, та і то́ті бамбу́хі оцца́гньем да́льеӣ до лье̨са, най ту нье̨ шме́рдза. А йак йіх о́ццах, віру́цел йіх на ко́пар, а сам се́бе віру́бал длу́гі прут, та по́чнье̨ зос тім пру́том по́ тіх бамбу́хох біц, а і йо́йчі: Йай, йай, то нье̨ йа, то мой ста́рі ба́чік, у́крат; там йе̨ прі о́гньу, йе̨ з ньо́го. — І заш уде́рел і зйо́йчел е́шчі ба́ржей: Нье̨ йа, нье̨ йа, гва́рел сом вам, же то́ мой ста́рі ба́чік. — А ге́ўтот у́чьул, же йак тот йо́йчі, ду́мал, же доі́ста йо́го так бі́йе̨ да́хто. Льем ше поогльа́дал, та спе́кол. А тот хла́пец с то́го лье̨са ві́шол, ві́дзі, же там то́го ньет, же го ба́ржей настра́шел, йак що вон йо́го, та му шмі́шне бу́ло. Ше́днул ґу то́му ме́су, та йе̨дол. А ге́ўтот ста́рі ба́чік раз віку́кнье̨ з лье̨са. Ві́дзі, же та́мтот уш там, та ше му пі́та, чі го барз бі́лы? — А вон му гва́рі: Ве́ра барз. А чі ві ше барз ба́лы? — Ша зна, же ба́рз, кет ші так йо́йчел, а нье̨ дозц, що те́бе бі́лы, а́лье ші е́шчі і ва́ мньę віволо́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вал. — А йак вóньі тóго барáна дойęдлы і барз вóньі ше побáлы; та вóньі пóйду дóму, та вóньі вęцей крáднуц ньę бýду.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

120. Як Циган обкрадав різника. Б.

Бул йęден ґáзда, мал слýгу Ціґана. Тот ґáзда мал вęльо крáві і мáлі цельáта. Прішол зов другóго валáлу мęсар на пęшо, худóбні, пітал ше тóго ґáзді, чі вон ма за прęдай барáньче льęбо цельáтко. — Тот ґáзда му гутóрел: Мам, пан мęсар, йęдно цельáтко льęбо гочь штірі. — Мęсар му гутóрел: Пан ґáзда, ньę мам вęльо пеньęжі, да кýпім óд вас шіцкі, áльę йęдно мі предáйце. — А Ціґан то шіцко слýхал. Кęт ше пойęднáлы на йęдно цельáтко за óсем форінті злáті, мęсар поýйáзал цельáтко, полóжел го на сęбе нá карк та го ньęше до свойóго дóму.

С тóго валáлу, дзе тот ґáзда бівал, вęлька бýла гушчьáва, тáкі мáлі льęс, кадзі тот мал мęсар прехóдзіц. Йак уж мęсар пóшол, піта ше Ціґан ґаздóві: Ґáздо, сцęце ві, да йа от тóго месáра укрáдньęм тóто цęльę? — А ґáзда му гутóрі: Слýго мой, йак то бі мóгло буц, да ті то укрáдньęш, кęд вон го ма на хрíпце? Ньę шльęбóдно ці го удęріц, да го мęртвого спрáвіш. — Ньę бóйце ше, пан ґáзда, áньі го з рýку ньę рýшім. — Но, слýго мой, іц а укрáдньі баш, да відзім йак ті то гóдзен укрáднуц.

Слýга ґáчі до рýкох ўжал і два нóві папýчі; бęжел на прęдок дó тей гушчьáві, кáдзі мęсар мал прехóдзіц. Полóжел нá край на дрáгу йęдну папýчьу, а на дрýгі край одньęсол дрýгу. Вęцка ше ўрáцел напрез месáра. Кęт прішол мęсар ґу шýмі, нáйдзе йęдну папýчьу. Дýма сęбе: Ўжал бім тóту папýчьу, áльę нáчь мі, кęд ньęма пар? — Охáбел тóту папýчьу. Кęт прехóдзі на гęўтот край, нáйдзе дрýгу папýчьу. А вон сęбе дýма: Дóбре бі бýло, да сом і гęўту ўжал. То тáка іста папýчьа, йак і гęўта. — Злóжел цельáтко дóлу: Пóйдзем йа і по гęўту папýчьу. А Ціґан бул зацагнýті ý тей гушчьáві. А йак мęсар пóшол, а вон цельáтко ўжал на хрібет, одньęсол го до ґáзді. Мęсар йак прішол ту, дзе полóжел цельáтко, цельęца ньęт. Цо бýдзем рóбіц? Папýчі уж мам, а цельęца ньę мам. Дýма сęбе: Цо бýдзем тęраз рóбіц? Мęса мі трęба, мýшім ше поўрáціц до тóго ґáзді, вон ęшчі ма тá мі прęда. Дáрмо бýдзем ту дýмац, мóгло ше одйáзац, та дó тей гушчьáві пóшло, а йа го уж ньę нáйдзем, йак гęўтот крáву гльęдал (присутний Мик. Шовш загубив був корову).

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кęд мéсар пóшол до ґáзді нáзат, та прiповéда ґаздóві, цо ше стáло у льęше. Га, предáйце мі, пáн ґáзда, éшчі йęдно. — Ґáзда му гвáрі: Дáйце óсем форíнті і за дрýге. — Альę ґáзда му тóто íсте цéльę дал, цо го Цíґан ýкрат. Поўйáзал мéсар цельáтко, тá го на хрíбет, пóшол заш до свойóго дóму пó тей íстей дрáгі, кáдзі пéрше íшол. Цíґан ґáздові гутóрел: Пан ґáзда, сцéце, да і тóто укрáдньęм? — А ґáзда му гутóрел: Раш ші го мóгол спрéвесц, áльę йак тéраз? — А Цíґан ґаздóві гутóрел: То ньę вáша брíґа, то йа уж знам йак.

Ґáчі до рýкох, беж óпрез месáра дó тей íстей шýмі, кáдзі пéрше цéльę мéсар ньęсол. Кęд вон скóрей у льęше, йак мéсар. Пóчньę Цíґан: Мé е, бé-е, мé е, бé-е! — А мéсар стáньę та слýха. Но, дýма сéбе: Слáва Бóгу, ту мóйо цéльę; бýдзем мац двóйо. — Тáкой дóраз цельáтко дóлу с хрíпта злóжел, па гáйд до шýмі за гéўтім. А Цíґан вíдзел месáра, же мéсар ýш íдзе глъęдац дрýге цéльę, та го бáржей лýдзі нýка до шýмі. А ўше: Бé· а бé е, бé-е а бé-е! — А мéсар заíсте дýмал: Тý йę. Ўше бáржей нýка. Раз мéсар ньę чьýйę аны бекáньę, áны сýшченьę. А Цíґан прéстал бéчіц, та бéж на дрáгу по гéўто цéльę! Ўжал цéльę та пóшол дóму до ґáзді.

Ґáзда ше му пíта: Йак ші го мóгол укрáднуц? — Вон гвáрі: Мéсар дýмал, же ма двóйо цельáта, а вон ма рíп. — С тім мéсар ше ўрáцел нáзад. Кęд ньę нáшол пéльę у шýмі: Пóйдзем, го' льęм гéўто одньęшем; хтó зна, мóже буц мóйо цéльę ту у льęше, áльę цéльę млáде, вóно ше і одó мньę мóгло поплáшіц, та пóшло, áны сам йа ньę знам, кáдзі. Прíдзе на дрáгу, цельęца ньęт. Цо бýдзем рóбіц, дýма сéбе. Уж ньę знам, чі од Бóга сом карáні; мýшел дьáбол пóбрац обідвóме! Пóшол до ґáзді нáзад: Пан ґáзда, цо йа бýдзем рóбіц? Так сом óпстал, же уж ньę знам áны сам, чі бýдзем мéсар, чі ньę бýдзем. Цо думáце? Ньę мал сом льęм двáцец форíнті і то сом пожíчел; тéрас сом кýпел од вас цельáтко, хтóшка мі го укрáдол, льéбо сéбе дýмам, кęт сом папýчі нáшол, тéді сом го охáбел на дрáгі, мушéло ше одйáзац, та мі пóшло до льęса. — А ґáзда му гутóрі: Пан мéсар! Кęт сце пéрше ньęслы, та вам скапáло. Чьом же сце ньę мерковáлы на тóто дрýге? — А вон му гутóрел: Ей ґáздо, кęт сом пóшол до льęса і гéўто у льęше бекáло, а йа сцел ўлáпіц гéўто, полóжел сóм тóто дóлу, а за гéўтім нýка до льęса. Раз уш áны бекáньę, áны цельęца, áны ньічь. Мýшім ше ўрáціц нáзат. Кęт прíдзем нáзад, ньę мам áны тóго цельęца. — А ґáзда ше зашмéйал, та му гвáрі: Вíдзіш, пан мéсар, то мой слýга Цíґан обідвóйо от тéбе укрáднул, а йа тéбе тéраз цельáтко поўрáцім і пеньęжі нáзад, цо ші за двóйо цельáта плáцел. — А мéсар ґаздóві захвáльęл: Бýцце здрáві, пан ґáзда, за вáшу льýбоў, кęт сце мі поўрацéлы пеньęжі і цéльę, бо йа сéбе дýмал: Кęт так бýдзем месарóвац,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

шіцкі льудзе меса ньę буду йęсц. С тім од ґазді отходзі, та гварел ґаздові: Вецей ньę положім цельę долу, гочь цо найдзем!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

121. Майстерний злодій. В.

Бул йęден чловек, та мал трох сінох, жена му умарла; були барз худобні, ньę малі аньі цо йęсц. Вецка тоті його сінове ше порадзелі, же да пойду учіц ше за ремешелньікох. Йęден ше пошол учіц за сабола, а йęден за чіжмара, а йęден ше пошол учіц за толвайа. Кęд о трі рокі воні прішлі дому ґу оццові, йęден вошол до хіші, та руцел шідло на стол; а другі вошол та руцел іглу на стол, та гварел оццові: Йа вас, апо, будзем зос тім ховац. А трęці пошол до хіжі, та удерел з буздованьом по столье, та гварел оццові: Йа вас будзем, апо, зос тім ховац. — Оцец почал плакац. Тото йа, мой сіну, от тебе дочекал, же бі ші ме з буздованьом біл?

Уж кęд вечар, а вон пошол до валалу, пошол до йęдного богатого ґазді, дзе ше вібіралі його слугове на воденіцу. А вон йім станул ь очі, та справел два шібені, так на драґі, кадзі воні ішлі, та напісал, же хто тамац будзе ісц, та го обеші. — А тот, цо перші ішол, на першім кочьу, та гуторел: Го га, брацa, станьце, то ньę тота драґа. — Воні посходзелі зос кочьа шіцкі, та пошлі драґу гльęдац, а вон шіцкі волі, цо були у дванац кочьох упрагнуті, та наурацел, та шіцкі дому прігнал. Йаґ уж дошол ґу капурі, та крічал на свойого оцца: Отверайце, апо, капуру, будзе хльęба досц. — Малі жіта вецка і напредай і на хльęб досц.

Вецка вон ше дознал, же пойду месаре, себе накупіц статку: краві, волі, цо буду забівац. А вон пошол йім у очі, кадзі воні малі ісц, та прекопал през драґу такі широкі йарок, цо на ньго положел мост; а воні йаґ дошлі ґу тому мосту, так себе гуторелі, же то ньę тота драґа. Пошлі гльęдац драґу, а вон тоті волі шіцкі одогнал до свойого дому.

Вецка ше і цар дознал, же у йęднім валалье йęст такі толвай, же гочь цо може украднуц. Та го дал волац до себе. А вон пошол до цара, та му так цар гуторел, же пойду його біреше на дванац плугох орац, а у каждом плугу будзе по штірі волі, та кęді годзен украднуц, та буду його. — А вон гварел, же годзен, льęм най му да йęден мех курчьата. — А цар му дал, а йак пошол ґу царовім біреш ом, тот мех

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

курчьáта вісíпал, а кýрчьата ше рóзбеглі, а бíреші за ньíма бéжалі, бо думáлі, же то препíлкі, а то тóлвай шíцкі вóлі одóгнал до свóйого дóму. Кęд бірéші прíду, а вóні пáтра, а вóлох ньęг. Мушéлі пойсц до цáра, та гутóрйа царóві, же йім вóлі препáллі. Ну дóбре, цар уж зна, же йіх тот ýкрад.

Дал го цар заш завóлац, же вон ма барз крáсну йęдну бíлу кобýлу; кęд йу гóдзен укрáднуц, та бýдзе йóго. — А вон полóжел ґу ньęй бірéшох, йęден шéдзел ґóрі на ньęй, а штíрме го трімáлі, кáжді за йęдну нóгу; а йęден йу трíмал зá хвост, а йęден йу трíмал за глáву. — А вон гвáрел царóві, же гóдзен, льęм най му цар да йęдну лíтрý шпірітýзу і тáкі йęдні шмáті, що вон зо себе зóбльęк, тáкі ростаргáні. — Цар му дал; а тот тóлвай ше обльęкол, та тóту пáльінку ýжал, та пóшол ґу йóго бірéшом та йім ýше там стал, а ýше пріповéдал: О, брáца, йак мі жíмно! — А вóні клáдлі óгньа, та ше грáлі; а вон вíньал тот шпірітýз, та йім гвáрел: Будзéце, брáца, піц дóбрей пальęнкі? — Будзéме. — Вон йім дал, а сам кęт піл, та ýше льęм ґу ýстом долóжел, а до гáрдла ньіч ньę пýшьчьел, а гéýті кęт пілі, та ше барс поупівáлі, та йęден другóму гутóрел: Альę шме ше, брáца, нáпілі! Кęт прíдзе тот, що ма од нас тóту кобýлу укрáднуц, áльę го набійęме! А тóму чловекóві гуторéлі, що йім дал пальęнкі: Бýдзеш нам помáгац? — А вон гвáрел: Що? — А вóні му гуторéлі, же йęден прíдзе, та од ньіх тóту кобýлу укрáдньę. — А вон гвáрел: Бýдзем. Альę го набійęме. — А тóті бірéші шíцкі пóспалі, бо уж бýла ноц, а поопівáлі ше, а вон ньę спал, бо вон бул трéзбі. А мал там йęдну церльíцу з дрéва справéну, та мáла штíрі нóгі древéні; а вон полóжел йęднóго бірéша ґу йęдней нóгі, так шíцкіх штíрох полóжел ґу тім нóгом древéнім, а йęднóго полóжел ґóре шéдзіц, а йęднóму дал конóпу до рýкох, то му бýла хвóст. А і церльíца ма глáву; та йęй уўйáзал на глáву йęден порвáзок, та му дал трíмац до рýкох, а сам пóшол до свóйого дóму зос тóту кобýлу. Кęт цар пóшол ґу бірéшом, та ше йім піта: Очьувáлісце? — А вóні гвáрйа: Очьýвалі. — Кęт пóпатра, а то бýла церльíца.

Вéцка го цар дал до сéбе завóлац, тóго толвáйа, та му гутóрел, же чі гóдзен укрáднуц од йóго царíці пéрсцень. — А вон гвáрел, же гóдзен. — А цар гутóрел свóйęй царíці, же йа прíдзем ґу тéбе, та ці пóвем: Дай пéрсцень. А тóлвай кęт прíдзе, та уж ньę бýдзеш мац пéрсцень на пáльцу. — А тот тóлвай спрáвел йęдно страшíдло, та полóжел ґу облáку, а сам пóшол ґу царíці, та царíці гвáрел: Дай пéрсцень. — А царíца зньáла с пáльца, та му дáла. Пóшол тóлвай зос персцéньом. Кęт цар прíшол ґу царíці, та йęй гвáрел: Дай пéрсцень. — А царíца му гварéла: Ша йа ці уж дáла. — Цар йęй гвáрел: Ті мі ньę дáла, áльę толвайóві.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ну, уж ньę мóже од ньóго ныч скріц, жéбі вон ньę укрáднул. Уш ше дóзнал і дрýгі цар, же там йęст тáкі тóлвай, та му гутóрел, же кęд го гóдзен укрáцнуц, та му дарýйę царовáньę. А вон гвáрел, же вон гóдзен, льęм пíгал от цáра йęдну тальíчьку. — А вон гвáрел, же му да. — А вéцка íшче тóлвай пíтал от цáра йęдну бунду. — А цар гвáрел, же му да. — Вон íшче пíтал от цáра на кáжду ґýпку дзвóньчьок, а на кáжді дзвóньчьок сьвíчьочьку. — Цар гвáрел, же му да. Ну уш шíцко мал, та ше зóбрал, íшол по цáра. Вéцка íшче пíтал от цáра йęдну ладíчьку рáкі. — Цар му дал. — Уж бул у другóго цáра жéмі та цар полóжел ґу свóйęй полáті двáнац стрáжі, бо вон знал, же го вьęшка прíду укрáднуц. А тот тóлвай йаґ бул прі царóвей полáті, та шíцкі сьвічьóчькі попáльęл, та íшол ґу царóві. А тóта му стрáжа гуторéла: Гольт, хто то? — А вон гвáрел: То йа, шьйáті Пéтро, íдзем по цáра, да прíдзе до нáрства. — Вóні го пушьчьéлі; так пóшол ґу кáждей стрáжі; а йак дóшол ґу дванáстей, та ше го пітáлі, же дзе íдзе, а вон гвáрел, же íдзе по цáра, най прíдзе до цáрства. — Дóрас тóта стрáжа йáві царóві, же ту шьйáті Пéтро прíшол пó вас, чі пойдзéце до цáрства. — А цар гвáрел, же пóйдзе. — Цар уш ше обльęчье, а тóлвай му гутóрі, же ту ньę сцу до цáрства обльęченóго, льęм йакóго Бог нá швет дал. Льęм най сéбе полóжі шмáті на тóту тальíчьку. Ну, цар так шíцко зрóбі, а тóлвай го ўлáпел, та го полóжел до тей ладíчкі, дзе бýлі рáкі. А тóті рáкі го шьчьіпáйу, а тот му цар ўше гутóрі: Ньę шьчьіпáй ме, ша йа тáка душíчька, йак і ті. — А тот тóлвай так з ньім хóдзел по нáйвекшіх кáменьох; а вон гвáрі, тот цар: Тáка дрáга до цáрства? — А шьйáті Пéтро му гутóрі, же ті ше тéрас покутýйęш. — А йак пóшлі до цáра уш ту до тóго, та го пýшьчьел, дзе кáчькі заверáйу. А кáчькі ўше гутóрйа: Раб, раб! — А цар йім гутóрі: Ньę-раб, ньę-раб, ша йа тáка душíчька, йак і ті. — Вéцка уш тот цар, цо бýла йóго полáта, та гвáрел служньíці: Іц, хто зос качькáмі гутóрі? — А служньíца пóшла, та гуторéла, же йęст йęден члóвек, та йę гóлі. — А цар йęй дал шмáті, же да му одньęше, да ше обльęче, та да прíдзе нýка. А вóна му óдньęсла; тот ше цар óбльęк, кęт пóйдзе пýка, а вон у другóго цáра полáті; вéцка тот тóлвай бул цар; та зóбрал свóйіх брáтох, та пóшол царóвац і тераз вон царýйę, кęд жíйę.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, т. I, ст. 195—214, ч. 30—32; т. III, ст. 5—8, ч. 4 і ст. 98—101, ч. 56; т. IV, ст. 209—212, ч. 35. — Етноґр. Збірник, т. VIII, ст. 26—28, ч. 9

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

і ст. 141—145, ч. 73. — Б. Гринченко, Этнòгр. Матеріалы, т. II, ст. 214—218, ч. 175. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 341—352, ч. 219. — Jos. Kubín, Povídky kladské (Národop. Věstník českosl., т. III, ч. 5—6), ст. 41—46, ч. 19. — R. Köhler, Kleinere Schriften, т. I, ст. 198—210, ч. 17 b. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 271—281, ч. 70. — У всїх тих виданях указана инша лїтература.

122. Дївчина і розбійники.

Бул йе̨ден цар і царіца, вóны ньє̨ мáлы дзéці, льєм йе̨дну дзіўку. Рас прішло йім пісмо од дрýгого цáра, да прíду на госцíну. Пóшол óцец і мац на госцíну, сáма дзіўка остáла. Кє̨т так раз вéчьар вóла вóна сушедóво дзіўкі, да прíду дó ньє̨й штрíкац вéчьар, да з до дзéвец гóдзін. Прíшлы тóті дзіўкі, пошедáлы шíцкі трі нá стол, та штрікáйу, кє̨д ґу двеўйатей годзíны, йе̨дней дзіўкі спáдньє̨ іглыíца нá жем. Вóна зíдзе зо стóла дóлу, дзвíгньє̨ іглыíцу зо жéмі, попáтрі пот пóсцель, увíдзі йе̨дну дзíру, там ше йе̨ден пíска нýка. Барс ше зльє̨кла, станýла гóре, на сушéду сéбе мáхла з рýку, же да íду дóму. Пóшлы обíдва дóму. Цáрска дзіўка йіх сперáла, да ньє̨ íду éшчі, же éшчі ньє̨т дзéвец гóдзін, áльє̨ вóны ньé сцу óстац, льєм пóйду дóму.

Дýма сéбе цáрска дзіўка, же цó то? Вíдзі, же су зльє̨кнýті, віпровадзéла йіх, сáма прíдзе нýка до хíжі, огльáла ше, хóдзі по хíжі, а ныч ньє̨ вíдзі. Рас ше схíлы пот пóсцель, увíдзі, же там дзíра. Зльє̨кла ше і вóна, пóшла до дрýгей хíжі, ўжáла оцóву шáбльу, пóсцель оцáгла, станýла ґу дзíрі, кє̨т ше йе̨ден хпал нýка през дзíру, ўлапéла го за ўлáсі, одрубáла му глáву, уцáгла го нýка. Ідзе дрýгі і дрýгому одрубáла. І так по йе̨днóго шíцкіх двáнац, а трінáсті гарамбíйаш йак хпал глáву, ўлáпела і йóго за ўлáсі і уцáла му шáбльу до глáві, áльє̨ вóн ше вірвал і сцéкол.

Кє̨д да з о двá дны прíдзе цар і царíца дóму, увíдза у хíжі пóлно крéві і мертвáці. Барш ше позльє̨кáлы, же цó то. Пíтайу ше дзіўкі, вóна йім прíповéда, йак вóна войовáла. Кє̨д йім погуторéла, барш ше ý ньє̨й óцец цéшел, же вóна тáке вéльке зробéла.

Тáмтот гарáмбаш, йáк ше му глáва загойе̨ла, назбéрал сéбе пайтáшох дрýгіх, цо ньє̨ відýмал, дá вон пóйдзе царóву дзіўку пíтац, та йак йу прівéду до сéбе, та вéцка йу забíйу. Рас ше вóны зобéру, же і вóны прíшлы шíцкі трінац. На кę́дік пóшлы до цáра, цáрска дзіўка дóраз го позна́ла пó тім рýпцу, льє̨м же ньє̨ гутóрі ныкому ныч. Вон ше пíта царóві, чі зá ньго дзіўку да. Хвáлы ше царóві, же вóн ньє̨ бíва у варóшу, вон бíва у льę́ше, ма йе̨дну пýстар, та там бíва. Дзіўка

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пойдзе за нього. Догваре́лы ше с ца́ром, же ке́ді бу́дзе сва́дзба, же те́дік і те́дік по́ ньу пріду о йе́ден ме́шац. Йа́к ше набешедова́лы, по́шлы до́му.

Да з оке́льо дны дзі́ўка ше зобра́ла, каза́ла слугові, да попра́га штірі ко́ны до кару́ці. Так ве́чьар ше́дла до кару́ці і кочі́йаш, та по́йду опа́тріц. Зна́ла, же ка́дзік дра́га, гуторе́лы йе́й гарамба́ше; ке́т по́йду до лье́са, стану́ла с кару́цу, гваре́ла кочі́йашо́ві: Ті ту́ шец, а йа і́дзем опа́тріц. — По́шла ґу йіх хі́жі, роство́рі дзве́рі: Ньет ныко́го. Гарамба́ше по́шлы кра́днуц. Поопатра́ла ўша́дзі у ка́ждей хі́жі, у йе́дней хі́жі бу́ло посце́лы, у дру́гей хі́жі бу́лы шма́ті, у тре́цей хі́жі бул се́рсан на ко́ны, у штва́ртей бу́ло оружі́йе, ша́блы, пу́шкі і так да́льей; а у пйа́тей хі́жі бу́ло по́лно пеньє́жі; у ше́стей хі́жі бу́ло настре́г хі́жі пньак, на пньа́ку шеке́ра і креў; ко́ло пньа́ку на же́мі льеже́лы ш члове́ка па́льці, у́ха, нос і ко́сці дзейа́кі. Раз згу́рчі ту: ту гарамба́ше. Во́на фрі́шко — дзе́ ше скрі́йе — та до пе́ца.

Йак прі́шлы гарамба́ше до хі́жі, прінье́слы йедно́го меса́ра та́кого тлу́стого! Барс ше му радова́лы, же до́брі бу́дзе за вече́ру. Тот ме́сар поўйаза́ні йо́йчі. Поло́жа го на́ пньак, до́раз го по́чьньу ру́бац од но́гох. Тот ше та́рга, йо́йчі, бо́ го бо́лы; ші́цко го поруба́лы! Йак руба́лы ру́кі, прі́шлы ґу па́льцом, стре́дны па́льец отско́чел аж до пе́ца; на́ верх пе́цу бу́ла дзі́ра, та спа́днул до пе́ца. На́ тім па́льцу бул зла́ті пе́рсцень. Йак ско́чел йе́й на фа́ртух, во́на ўжа́ла, одложе́ла до кіше́ны. Гарамба́ше позбера́лы ме́со, гльеда́йу е́шчі стре́дны́ па́льец, ньє мо́жу го ны́ґдзе найсц. Ньє бу́ла йім бріґа так за па́льцом, йак за персце́ньом. Йе́ден гва́рі: Чі ньє по́шол до пе́ца? — Та́мта ше у́ж бо́йі, же і во́на бу́дзе поруба́на. Альє дру́гі гва́рел: Та да́йце мі́ра, шак на́йдземе го ра́но, те́раз і так цма. — Так во́ны го охабе́лы, ньє гльеда́лы. До́рас почьа́лы пра́жіц ме́со, ва́ріц с то́го меса́ра. Йа́к ше навечера́лы, пошеда́лы по вече́рі, та́ ше сварйа́йу, же ско́ро бу́дзе сва́дзба, йак по́йду по мло́ду. Ста́рі гарамба́ша йім наказу́йе: Ке́т пойдзе́це, ка́жді пу́шку вежньє́це, у ца́рскей хі́жі пошеда́це око́ло мньє. Ке́д да́цо бу́дзе ньєло́бре, до́рас постава́це, пе́рше дзі́ўку забійе́це, і так ве́цка да́льей.

Дзі́ўка у пе́цу ші́цко віслуха́ла, йак во́ны ше сварйа́лы. Гарамба́ше польєга́лы спац; йак поспа́лы, дзі́ўка стану́ла, ві́шла с пе́ца поці́хі во́нка. Прі ка́жді́х дзве́рох йе́ден спал. Ка́жді йу зо́пар, ке́д дзве́рі ростве́ра́ла. Пі́тал ше йе́й, хто́ то: Йа то́та ду́ша, цо сце́ ме те́раз же́длы. — Ка́жді йу препу́шьчел. З остатны́ма дзве́рмі барш ше зрадова́ла, же ві́шла во́нка, та барз лу́пла. Гарамба́ше учьу́лы, до́рас поска́ка́лы, ше́длы па ко́ны, та за́ ньу. Йак добе́гла ґу кару́ці, ше́дла на кару́цу, гва́рі кочі́йашо́ві: Го́нь то́ті ко́ны, цо́ґод мо́жеш, гочь ші́цкі

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

штірі поздіхайу. — Гарамбаше йу ньę моглы здогоньіц, льęм йім барс чьęшко було, же ньę знальі, хто то бул у йіх обісцу.

Йак пошла дзіўка дому, вошлы до двора, ешчі аны с карўці долу ньę зішлы, а коны йęден тадзі, другі тадзі — попадалы на жем, шіцкі штірі поздіхалы. Дзыўка гуторі: Ньę дзбам ны зачь, гочь коны поздіхалы, льęм кęд йа сцекла! Пойдзе нука до хіжі, така узнойęна, зльęкнута! Цар ше йęй піта, же цо то? Дзе вона була? — Гуторі вона, же йęй коны поздіхалы, шіцкі штірі. — Оцец йęй гварі, же чьом поздіхалы? — За то, же йіх слуга барз гоньęл. — Чьом же йіх так гоньęл? — За то, жесме сцекалы. Йа була прі млодому, шіцко сом поопатрала, знак сом пріньęсла, месарскі пальęц; мало і йа там ньę остала. — Цар йęй гварі: Но, ныч то за то, льęм кęт ші прішла!

Кęт прішол тот чьас, же ма буц свадзба, дзіўка піта́ла од опа, же йęст трінац гарамбаше, да йęй да двацац штірох катонацох. Цар йęй дораз гварел, же йęй да. Другі дзень ма буц свадзба. Рано гарамбаше пріду, дорас цар йіх прічекал, фріштік йім дал: по поладньу майу ісц до прішагі. Кęт пошедайу ґу полудзенку, старі гарамбаша шеднул за стол, його пайташе коло нього. По полудзенку пійу віна, бешедуйу, гарамбаша ше хвалы, же йакі йę богаті. Дзіўка станьę, препіта ше: Но, панове госці, кажді бешедуйę, хтóрі цо сце, терас чі бі йа могла дасцęльо слова побешедовац? Кęд бі з вашім з дозвольęньом... — Старі гарамбаша ше дораз озвал, же шльęбодно. — Дзіўка гуторі: Мньę ше ў поці шныло, же йа у вашім обісцу була; кęт сом пошла до першей хіжі, у хіжі було полно красні шматі. — Гарамбаша гварі: То праўда, то ў мньę йęст. — Кęт сом пошла до другей хіжі, там було полно серсану красного па коны. Кęт сом пошла до трецей хіжі, там було полно пеньęжі, ўшелыйакей. — Гарамбаша ўше гуторі, же праўда. — Кęт сом пошла до пйатей хіжі, там було красні ствари, посцелы і шіцко, цо до обісца треба. — Дорас себе гарамбаша думал, же то вона була. — Кęт сом пошла до шестей хіжі, там бул пньак, на пньаку шекęра і креў, около пньаку пальці с чловека, уха, нос і косці; і же сце вецка пріведлы йęдного месара, та сце го порубалы; пальęц отскочел до пеца с персцęньом, та сце го малы гльęдац, а йęден гварел, же да на рано, же тераз і так цма. А йа — же пальęц одложела. — Гарамбаша гварі: То ньęпраўда, тото ў мньę ньęт. — Дорас поскакалы і сцелы йу забіц; альę кęт катонацох було вецей і булы оштрейші, шіцкіх позабівалы, льęм млодого охабелы, йому вецка судзіц буду. Кажді му судзі на шмерц, льęм же дзіўка найльęпше. Досц йа ше бала, вона му гуторі, кęд йа у вашім пецу шедзела, альę бойіце ві ше тераз. — Гарамбаша йęй гварі: Ньę булы ві ў нас. — Шак відзіце, же ту пальęц месарскі і персцень златі на ным. То йę сам шведок. Терас так буду вас рубац,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йак ві тóго месáра рубáлы. Ту мáце словíчько до мíлості вáшей, áбі сте го рáді прійáлы. — Гарамбáша гвáрі: Йá то ньę прійíмам, то ныч ньęпрáўда, ві мньę льęм так загýбіц сцеце. — Ньęт бешéді, льęм гáйд нá пньак і йóго так почьáлы шекац од пóла, да і йóго длýго бóлы. Йóйчел, тáргал ше і вон. Зруцáлы го до лáді, закопáлы до жéмі, госцíна ше розíшла, а дзíўка чекáла у свóйім здрáўльу, док другі пітачь ньę прíдзе, іншакі лéгінь, ньę йęден бéтьар, гарамбáша, цó з ньім бýдзем жіц крáшньę за жівóта. І тéраз жíйу, кęд ньę умáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Етноґр. Збірник, т. I, ст. 49—51, ч. 14; т. VII, ст. 159—161, ч. 74 і ст. 166-168, ч. 77; т. XIV, ст. 307—308, ч. 63. — В. Гнатюк, Етноґр. Матер. в Угор. Руси, т. IV, ст. 197-201, ч. 32. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, т. II, ст. 199—202, ч. 170. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 301—305, ч. 199—200. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. I, ст. 178—185, ч. 16. — Národ. Sborník českoslov., т. VI, ст. 222, ч. 47. У всїх тих виданях указана також инша лїтература. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 606—610, ч. 81—82.

123. Сестра і дванацять братів розбійників.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна; вóны мáлы двáнац хлáпцох і мáлы льęм йęдно дзíўче. Оцец і мац бýлы стáрі, та умáрлы, а тóгі хлáпці ўше тóто дзíўче білы. Вéра вóно вірóсло, зобрáло ше, та пóшло слýжіц. Йак пóшло слýжіц, пойęднáло ше там; шýмне барз бýло і служéло длýго у тóго пáна. А тот пан мал йęднóго сíна, та гутóрі тей господы, да вóны вéжньу тóту йіх служнычьку за сíна. Йіх сін барз ма дзéку і óцец. Мацéрі ше ньę пачéло, же вон тáкі богáті, а йу вéжньę тáку худóбну. Альę óцец ше догвáрел во сíном, да вóны ньę слухáйу мáцер. Вóны ньę слухáлы мáцер, ўжал йу тот сін. Йак йу ўжал, швéкра йу ньę льубéла, барс ше нá ньу ўше гныівáла, а швéкор йу льýбел. Альę вон гутóрі, сін оцóві: Да мі, áпо, пойдзéме гéтка!

Йак вóны пóшлы гéтка, прáвелы сéбе тарґовíну, вéлькі дýтьан. Альę вóна мáла барз робóті вéльо, вóна сéбе думáла: Мам йа дзéшка брáтох аж двáнац, да йа сéбе пóйдзем прíвесц дайęднóго. — І вóна мужóві гутóрі, же да пóйдзе. Шéдла нá ночь, та íдзе. Ішла вóна дальęко барз, през льęсі барз вéлькі та сéбе думáла, же кęд бі йіх нáшла дáґдзе. То уж бýло так пред вечьаром; йęй брáца бýлы там у льęше, шíцко тóті бічькáше, лопóві. Альę вóна ньę знáла, же то вóны. Вóна

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ідзе, а вóны шéдза там под йęднім дрéвом, та ше розгварйáйу, же кáдзі пóйду. Раз вóны гвáрйа: Ціхо льęм бýцце, ідзе кочь! — Дóраз вóны скóчьа шейсц, та йęй гутóрйа, да вóна стóйі. — Вóна дóрас станýла, та ше барз бáла од ных. Вóны ше йęй ньę пітáлы, óткаль йę, льęм дóрас од ньęй дзéцко ўжáлы, та тáкой тóто дзéцко рупéлы ґéўтім. Ґéўті дзéцко ўжáлы і дóраз го зарезáлы. Тот, цо йім бул прéдньак, роскáзал, да тóто дзéцко вáрйа, папрíґаш, бо то бýдзе млáде дóбре. Кочь йęй ўжáлы, йу ўлапéлы, дóраз з ньęй шмáті шíцкі зобльęклы і ґу йęднóму дрéву пріўйазáлы. Йак уж уварéлы дзéцко, пошедáлы йęсц; йęй барз бýло жаль зá тім йęй дзéцком, бо ньę мáла льęм тóто йęдно. Йак йęдлы, тот найстáрші гутóрі: Хтóрі сцéце, йęцце, йа ньę мóжем. — І дрýгі так ґутóрі: І йа ньę мóжем. — Вóна барс плакáла, аж нарікáла. А йęден гутóрі: Цо же, кęд сме другі раз варéлы, тá сме шíцкі йęдлы, а тéраз áны йęден ньę сцéлы. — Тот, цо наймлáтші, гутóрі йім: Йá бі вам цóшкаль пóвет! — Тот нáйстарші гвáрі: Цо бі ші пóвед? — Йак тóта плáче, йáкі ма глас; хтóрі паметáце нáшу шéстру? Мньę ше так відзі, же то нáша шéстра. — Тот нáйстарші гутóрі: Цо гутóріш тáке шальęне? Нáша шéстра худóбна бýла, а то тáка вéлька ґоспóдьа. — Альę заш дрýгі гутóрі: Знáце цо, брáца? Ньęчéшка робóта; прівéдзме йу ту, опітáйме ше йęй, óткаль йę рóдом. — Цо нáйстарші гутóрі: Цо ше йу бýдзеш пітац, áньę зáбій, та óдруц, та... — Альę йęден заш гутóрі: Гáйде, пітáйме ше, óткаль йę. — Гáйде, бýду вóны ше пітац, óткаль йę. — Одйáжу вóны йу от тóго дрéва, прівéду вóны йу там; вóны шíцкі йęдéнац шéдза ў кóло, льęм тот наймлáтші, цо йу прівет, тот прі ньęй стóйі. Найстáрші гутóрі: Цо ці ше пітац будзéме, кęд гутóріц ньę бýдзеш, дóрас це забійęме. — Вóна гутóрі: Мньę шíцко йęдно; дзéцко сце мі забілы, кóньа сце мі ўжáлы, уш ме гочь пушчíце, йа ньę знам, кáдзі пойсц. — Тот найстáрші заш гутóрі: Цо ше йęй пітáце? Альę йу забійце. — Льęм наймлáтші, цо йу трíма на штрáнґу, льęм тот ўше гутóрі: Та пітáйце ше, óткаль йę. — Тот йęй гутóрі: Пóведз мі, óткаль ші? Чі маш дáґдзе дайáку родзíну? Гóчь родзíну, гочь óца, льęбо мáцер. — Вóна гутóрі: Оца ньęмам, áны мáцер; брáтох сом мáла двáнац, бýла сом éшчі мáла, та ме ўше білы, та сом пóшла слýжіц, а вóны ньę знам дзе. — Тот, цо йу трíмал, дóрас ше так зльęкнул, дóраз ту тот штранґ з рýкі віпáднул. Уш ше барз бáлы шíцкі, же то йіх шéстра. Уш тот, цо нáйстарші, стáнул, а йęй гутóрел: Шéдны ті. — Вóна йім гутóрі: От стрáху ньę мóжем шéдзіц, а од жáльу ньę мóжем жіц. — Тот найстáрші гутóрі: Кáдзі же ші пóшла? — А вóна йім гутóрі, кáдзі пóшла. — Уж вóны шíцкі думáйу, же то йіх шéстра, льęм же ныíхто ньę шме пóвесц. Нáйстарші нá ньу áны пáтріц ньę сцел, áльę уж ґý ньęй шéднул, та ше

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йęй піта: Гат чьом же ші та́ка ве́лька ґоспо́дьа? — Во́на гуто́рі, дзе служе́ла, там ше і одда́та. — Во́ньі ше йęй пітáйу, дзе йęй чло́век. — Во́на гуто́рі, же дома. Уш ше заш пітáйу: Дзе во́на і́дзе? — Во́на гуто́рі: Йа уш те́раз барз бога́та, та сом і́шла гльę́дац мо́йіх бра́тох дайęдно́го, же кęд во́ньі худо́бньі, та́ бі мо́гльі прі мньę жіц. Во́на йім ше піта, чі во́ньі за ньіх ньę чьу́льі? — Альę то ші́цкі во́ньі, льęм же йęй ньę́ шму по́весц. Альę тот на́йстарші гуто́рі: Знаш цо? Мі ці пове́же за́ ньіх, кęд ньіко́му ньę по́веш? — А во́на гуто́рі: Йа́кже бім пове́дла, кęт йіх гльę́дам. — Тот на́йстарші гва́рі: Но, знаш ті, же то мі? — І во́на ше барз зльę́кла, е́шчі ба́ржей, же чьом во́ньі та́кі ше ньęдо́брі справе́льі. Во́ньі ше йęй барс піта́льі, льęм да на ньіх ньę по́ве. Гваре́льі йęй: Кочь ці ўраці́ме, ко́ньа заплаці́ме, а́льę тво́йо дзе́цко ці ньі́да ньę ўраці́ме! І воньі йу одве́дльі до йіх хі́жі. Во́ньі ма́льі хі́жу у же́мі, та́ку дзі́ру. Кęд во́на там по́шла, барс ше там ба́ла, бо там барз ве́льо бу́ло пеньę́жі. Ве́цкаль во́ньі йęй заш гуторе́льі: Те́льо йęй да́йу пеньę́жі, кę́льо го́дна на йęй ко́чьу о́дньęсц! Да́льі йęй вец йęдно́го ме́ха по́лно дука́ті; до друго́го йęй да́льі по́лно цванці́кі; трецо́го йęй да́льі са́мі ґрайца́рі; вец йęй так гуторе́льі: Тоті дука́ті най се́бе оха́бі, то́ті цванці́кі най до це́ркві да, то́ті ґрайца́рі най жобра́цом да, а са́ма най і́дзе до́му, най ньіко́му ньę по́ве.

По́шла до́му барз зльęкну́та. Пе́рше ше йęй пан пі́тал, дзе дзе́цко. — Во́на гуто́рі: Ньę пі́тай ше за́ ньго, льęм до́бре, кęд і йа прі́шла. Во́на му вец гуторе́ла, же йак ходзе́ла і йак страда́ла; і вон по́шол до́рав до варме́дьі, ўжал жанда́рох і во́на з ньім, по́шльі та йіх ші́цкіх позавера́льі. Та й те́рас су зава́рті, кęд ньę пома́рльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелї: Отся новеля дочекала ся також літературної перерібки. Пор. Марко Вовчок, Народнї оповіданя, (Львів, 1903), т. II, ст. 186—243: Девять братів і десята сестриця Галя.

Інтересна вона й тим, що перейшла в широко розповсюднену народню пісню. Пор. В. Гнатюк, Народ оповіданя про опришків, ст. 27—30, ч. 25 (4 вар.). — В. Шухевич, Гуцульщина, ч. III, ст. 198—199. — Я. Головацкій, Пѣсни Гал. и Угор. Руси, т. I, ст. 166—167, ч 17; т. II, ст. 599, ч. 35. — O. Kolberg, Pokucie. т. II, ст. 32—33. — П. Чубинскій, Труды, т. V, ст. 910, ч. 479. — Zbiór wiadom. do antrop. kraj., т. VIII: B. Popowski. Pieśni ludu ruskiego, ст. 8, ч. 9; C. Neyman, Mater. etnogr. z okolic Pliskowa, ст. 165—166, ч. 127. — Е. П. Народ. бѣлор. пѣсни, ст. 29—31, ч. 7. — С. Малевичъ, Бѣлор. нар. пѣсни (Сборникъ Ак. Наукъ, т. 82), ст. 132—133, ч. 39. — W. We-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ryho, Dumki białor. (Zbiór wiadom. do antr. kr., т. XIII), ст. 86, ч. 4—5. — А. Соболевскій, Великорус. пѣсни, т. I, ч. 178—194. — Ralston, Song of Russ., 49. — Erben, České Pěsni, ст. 483. — Ястребовъ, Обычаи и пѣсни тур. Сербовъ, 191—192. — J. Child, The english ballads, т. I, ч. 14. — В. Ѳ. Миллеръ, Историческія пѣсни изъ Сибири (Извѣстія Ак. Н., т. IX, кн. 1), ст. 60—66. — А. Потебня, Объясненія малор. и сродних народ. пѣсень, т. II, ст. 720—722, ч. 72.

124. Як мудра дївчина стала королевою.

Бу́ло рас так у йе̨днім вала́льє̨, стаўйа́лы бірóва. І поставе́лы. Йа́к го положе́лы за бірóва, вóн дал ве́лькі óлдомаш у вала́лскей хіжі. Ішол прес тот ва́лал краль, та́ ше пітал, же цó то ту? Чі́ то вала́лска хіжа, чі то ка́рчьма? — Гваре́лы му, же́ то вала́лска хіжа. — Та цó же то? У вала́лскей хіжі шльє̨бóдно піц? — А вóны му гваре́лы, же ньє̨шка стаўйа́лы бірóва, та вон да́ва олдóмаш. — Вола́йце го вóнка. — Віволáлы бірóва вóнка, пóшол ґу кральóві. Краль ше му піта: Цó же то? Шльє̨бóдно у вала́лскей хіжі піц? — Бíроў му гва́рел, же ньє̨ шльє̨бóдно. — Кра́ль му гва́рі: А йак же ві шме́це, ке̨д ньє̨ шльє̨бóдно? — Ге, бíроў му гва́рі, так і так, ньє̨шка ме положе́лы за бірóва, та́ йа да́вам олдóмаш. — Краль му гутóрі: Но, ке̨д ві шме́це у вала́лскей хіжі олдóмаш пла́ціц, та́ мі о трі́ дны мушíце пóслац од двацец от пейц рóкох павýра і от тріцец рóкох фарка́ша і от шейсцдзе́шат рóкох бара́на.

Бíроў ше застáрал, пóшол дóму та йе̨ смýтні. Мал йе̨дну дзíўку Га́ньчьу, та́ ше му піта: Апо, цó ві ше так стара́це, ке̨д вас ўче́ра льє̨м за бірóва положе́лы? Ві ўше весе́лы бýлы, а те́рас це цóшка та́кі смýтні. — Ньє̨ пітай ше мі, Га́ньчьо, дзíўко мóйа; ша́ ті мньє̨ ньє̨ спомóжеш. — Ба йа́ко, а́по, льє̨м мі пове́цце. — Га, ке̨д біш та́кой так льубе́ла знац, та́ ці пóвем: Ўче́ра, ке̨д ме положе́лы за бірóва, та́ сом да́вал олдóмаш у вала́лскей хіжі. Ішол та́маль краль, та́ ше пітал, же чі то вала́лска хіжа, чі то ка́рчьма. Гваре́лы му, же вала́лска хіжа. Гва́рел, же чі то шльє̨бóдно піц у вала́лскей хіжі? А йа́ му гва́рел, же ньє̨. А вóн мі гва́рел, же ке̨д ньє̨, та чьом пійу? Йа́ му гва́рел, же мньє̨ те́рас положе́лы за бірóва, та пла́цім олдóмаш. Но, ке̨т плацíце олдóмаш, же́ сце бíроў, та́ мі те́рас пошльíце од два́цец óт пейц рóкох павýра, от тріцец рóкох фарка́ша і бара́на от шейсцдзе́шат рóкох. — Га́ньчьа му гва́рі: О, а́по, тó ві ше за́ то так застара́лы? Ша́ то найльє̨хче́йше. Пóйдзеце на йýтре ра́но до кра́льа, та́ му одньє̨ше́це од два́цец от пейц рóкох павýра і от тріцец рóкох фарка́ша і от шейсцдзе́шат рóкох бара́на. Пове́це му, же чловéку ке̨д два́цац і пейц рóкі, те́ді

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йę найкра́ші, та́кі йę йак па́вур; а кę́д му тріцец ро́кі, та́кі йę йак фа́ркаш, шіцко ґра́бе пот се́бе, шіцко бі сцел, да йę йо́го. Те́ді на́йльęпше мо́же ро́біц. А кęд му шейсцдзе́шат ро́кі, та́ йę кра́сні, бі́лі і мі́рні, йак ба́ран.

Но, йу́тре ра́но ста́ньę о́цец, обльę́че ше, по́йдзе до кра́льа: Дай Бо́же до́бре ра́но, кра́льу наййашньę́йші. — Дай Бо́же і вам, бі́роў ґа́зда. Но та чі́ сце прі́ньęслы, цо́ сом вам ка́зал? — Прі́ньęс. — Та дзе́ же йę? — Та ту́ йę. До́раз вам дам. Чло́век, кęд му дваце́ц і пейц ро́кі, те́ді йę найкра́ші, та йę та́кі, йак па́вур. А кę́д му тріцец ро́кі, та́кі йę йак фа́ркаш; шіцко бі ґра́бел пот се́бе, шіцко бі сцел, да йо́го, те́дік мо́же і ро́біц найба́ржей. А кę́д му шейсцдзе́шат ро́кі, та́кі йę йак ба́ран, кра́сні, бі́лі і мі́рні. — Краль ше му пі́та: Удьан, хто то вам так розйа́зал і хто́ вас так нау́чел? Хто́ то бул та́кі му́дрі? — Бі́роў му тва́рі: Ша мо́йа дзі́ўка Га́ньчьа, во́на то мньę так гуторе́ла. — Но, кęд во́на та́ка му́дра, ма́ме мі ту йę́ден дзіра́ві ко́ршоў, та́ йęй одньęше́це́, най во́на го заплáта так, да то́ ше ньę по́зна, а йу́тре ра́по го мі на́зат прі́ньęше́це. — Бі́роў ўжал ко́ршоў та́ го ньę́ше до́му сво́йęй дзі́ўкі Га́ньчі заплáтац.

По́йдзе до́му, Га́ньчьа ше му пі́та: Та йа́кже там, а́по? — Та до́бре і ньęдо́бре. Пі́тал ше мі краль, же хто ме так нау́чел і хто́ то мі так порозйазо́вал, хто́ то бул та́кі му́дрі. А йа́ му гва́рел, же мо́йа дзі́ўка Га́ньчьа. Вон гва́рел, же кę́т ші та́ка му́дра, та́ ці по́шльę йę́ден ко́ршоў заплáтац дзіра́ві так, да то́ ше ньę по́зна. Та́ мі го дал, да ці го прі́ньę́шем, же́біш го до ра́на заплата́ла так, да́ ше ньę по́зна, же дзе́ бул дзіра́ві, а на ра́но да́ му го одньę́шем. — О а́по мой до́брі, предо́брі, ша вам треба́ло му по́весц, да́ го преўра́цел на́спак та́ го ве́цка заплáтам. Одньę́сце го на ра́но на́зат, та́ му так пове́цце, же най во́н го преўра́ці на́спак та йа́ го ве́цка заплáтам.

Ўжал ра́но о́цец ко́ршоў, та ньę́ше на́зад до кра́льа. Йак по́шол там, поздра́ўкал: Дай Бо́же до́бре ра́но, кра́льу наййашньę́йші! — А, дай Бо́же і вам, бі́роў ґа́зда. Но цо́ там нове? Гото́ві ко́ршоў, заплата́ні? — Ньę гото́ві, а́льę бу́дзе. Мо́йа Га́ньчьа дзі́ўка гваре́ла, же́ да ві го преўраці́це на́спак, та во́на го заплáта. — Краль гуто́рі: Ейньę, чі йę му́дра ва́ша то́та дзі́ўка. Но, до́бре. По́шльęце йу на ра́но, най прі́дзе до́ мньę пе́шо і ньę пе́шо, по дра́шкі і ньę по дра́шкі, го́ла і ньę го́ла і да́ мі прі́ньę́ше дар і ньę да́р.

По́йдзе о́цец до́му та се́бе дзі́ўкі гуто́рі, цо́ му краль гуто́рел. Во́на ше вобра́ла, шма́ті зо се́бе шіцко обльę́кла, закруце́ла ше до гало́ва, а оцо́ві гваре́ла, най йęй ўла́пі йęдно́го та́шька і най ку́пі йęдно́го маґа́рца. Оцец йęй ўла́пел та́шька і ку́пел йęй маґарца. Во́на та́шька ўжа́та до ру́кі, йę́дну но́гу на маґа́рца положе́ла, а з йę́дну ногу шкі́нта

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ко́ло маґа́рца. Ідзе і по дра́шкі і ньę по дра́шкі, го́ла і ньę го́ла до кра́льа. Кęд до́йдзе там, краль йу ві́дзі уж здальęкі, та се́бе ду́ма: Кі то дьа́бол там і́дзе? Альę краль му́дрі бул, до́раз му прі́шло до розу́ма, же то бу́дзе Га́ньчьа бірово́ва. Йак до́шла там, а́ж до кра́льа: Дай Бо́же до́брі дзень, кра́льу найашньęйші! — Дай Бо́же і те́бе, Га́ньчьо бірово́ва. — Но, ту́ сом вам, кра́льу найашньęйші, пе́шо і ньę пе́шо, го́ла і ньę го́ла, і́шла і по дра́шкі і ньę по дра́шкі і ту́ вам да́р і ньęдар, що сце жада́лы, да́ вам прі́ньęшем! Та да́ва та́шька кра́льові до ру́кі. Кра́ль нацагнул ру́ку, же та́шька ве́жме, а во́на го пушьче́ла. Цар ще пошкра́бал за гла́ву, та́ йęй гва́рі: Та на́чь ші́ го пушьче́ла? — На́чь сом го пушьче́ла? То дар і ньę дар те́раз, бо со́м го і прі́ньęсла і вам до ру́кох дава́ла, ві́ го сце́лы ужац, а йа́ го пушьче́ла. — Но кęд же ті та́кой та́ка му́дра, та му́шіш буц мо́йа же́на, а́льę ве́цей ныко́му ці су́дзіц ньę шльęбо́дно. — А Га́ньчьа гва́рела, же бу́дзе йо́го же́на, а́ны во́на ве́цей ныко́му ньę бу́дзе су́дзіц — на́льę, йак ньę мо́жем віґазло́вац!

До́раз йęй краль дал шма́ті кра́сні, йак йęдней кральо́ўней дохо́дзі. Дру́гі, тре́ці дзень краль по́шол на ло́ві, а йęй наказо́вал, же́бі ныко́му ньę судзе́ла, бо́ йу ньę зо́сце за же́ну. Іду та́маль дво́ме жобра́ці, йęден мал тальі́ґу, а дру́гі кобу́лу. А дзе́шка ше йім там на дра́же кобу́ла ожребе́ла, во́ны ньę відзе́лы, та тот, що йо́го бу́ла тальі́ґа, гва́рі, же йо́го га́че, бо за тальі́ґу і́дзе, йо́го тальі́ґа ше отальіджéла; а ге́ўтот, що йо́го бу́ла кобу́ла, гва́рел, же йо́го га́че, кобу́ла ше ожребе́ла. Альę ге́ўтот ньę енґęду́йę, бо га́че за тальі́ґу і́дзе та йę йо́го. Ньę мо́глы ше ны́йак уґо́дзіц, вадзе́лы ше, ньę мо́глы ше намі́ріц. А тот, що йо́го бу́ла кобу́ла, так гва́рел, же ньę тре́ба ше ва́дзіц, пойдзе́ме до кра́льа на́ суд, та уві́дзіш, йа́к нам усу́дза. — По́йду до кра́льа, пі́та́йу ше, же дзе краль. Кральо́ўна йім гуто́рі: Начь же го вам? — Прі́шлы сме на́ суд. — На йа́кі? — Вон гва́рі, же йо́го ше кобу́ла ожребе́ла, а йа́ заш гва́рім, же мо́йа ше тальі́ґа отальіджéла, бо га́че за тальі́ґу і́дзе, а ньę можéме ше ны́йак поро́ўнац, та́ сме прі́шлы до кра́льа на́ суд, на́й нам во́н осу́дзі, же чі́йо га́че. — Краль ньę до́ма. — Та дзе́ же йę? — По́шол на́ брег рі́бі штре́льац, бо барз нам жі́то попа́слы. — А тот, що йо́го тальі́ґа бу́ла, гва́рел, же то ньęпра́ўда, рі́бі ньę по́йду го́ре на́ брег жі́го пасц, то ньę го́дно буц. — Кральо́ўна му гуто́рі: І то ньęпра́ўда, а́ны ньę го́дно буц, же́бі тво́йа ше тальі́ґа отальіджéла, а́льę то́го кобу́ла ше ожребе́ла. То́го і га́че, ньę тво́йо. — Но, по́шлы то́ті. Осудзе́ла йім кральо́ўна.

Прі́дзе краль до́му, а во́на ше му хва́лы, же йа́кі ту дво́ме маґа́рці бу́лы. І росповéдла му шіцко, же йак во́на йім гуторе́ла і йак во́ны йęй гуторе́лы і йак йім осудзе́ла. А кра́ль йęй тва́рел: Йа те́бе

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

гва́рел, же те́бе су́дзіц ве́цей ныкому ньę шльęбо́дно, а кęт ші судзе́ла, та це те́рас ньę́ сцем. Веш се́бе, цо ма́ш ту наймі́льше, та ідз, о́ткаль ші прі́шла. — А во́на му гва́рела: До́бре, до́бре, члове́че. Льęм ці е́шчі ньęшка нава́рім полудзе́нок, та́ вец по́йдзем до́рас, кęд ме ньę́ сцеш. — Наваре́ла му до́брі полудзе́нок і до́бре, ста́ре ві́но прі́льęсла на́ стол. Мо́же буц, же ма́ло уш то́го ві́но і сто ро́кі. Йа́к ше наполудньова́ны, краль ше так о́пил от то́го ві́на, же ньę́ знал о се́бе; та́кі бул, йак фа́лат дре́ва. А во́на по́шла до йęдно́го тішлы́ра, купе́ла йęдну тру́ну го́тову, положе́ла го до тру́ні, кра́льа найашньę́йшого, тру́ну зава́рлы та положе́лы до гінто́ва, ко́чішові роскава́ла ко́ны попра́гац до гінто́ва. Ко́чіш попра́гал ко́ны до гінто́ва, во́на ше́дла, та каза́ла кочішо́ві гнац по на́йвекшіх гру́дох. Ко́чіш го́ны, цо ко́ны мо́жу бе́жіц, а найашньę́йші краль ді́рґа у тру́ні. Рас ше найашньę́йші краль обу́дзі, по́чньę ду́ркац і лопо́піц до тру́ні, а кріч: Йай, Бо́же мой, та дзе́ сом? Йай, Бо́же мой, та дзе́ сом? — Во́на му гуто́рі: Льęм ці́хо! Отворі му тру́ну. — Та дзе́ ме ве́жеш? — во́н ше йęй пі́та. — Ве́жем це до́му, та́к ші мі гва́рел, же най се́бе ве́жньęм, цо ма́м наймільę́нше, а́ йа мі́льше от те́бе ньę́ мам, та́ сом те́бе ўжа́та. — Но, льęм гат го́нь на́зат, кęд же уж одо́ мньę мі́льше ньę́ маш, та по́йдземе до́му і бу́дземе жіц, йак і дру́ґі льу́дзе кра́шньę, мі́рно, док ньę помре́ме.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. мат. в Угор. Руси, I, ст. 189—191, ч. 27. — П. Чубинський, Труды, II. ст. 611-616, ч. 84—85. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 282—284, ч. 188. — И. Худяковъ, Великор. сказки, I, ч. 6. — В. Добровольскій, Смол. этн. сборникъ, I, ст. 253. — Е. Романовъ, Бѣлор. сборникъ, III, ст. 390—396. — П. Шейнъ, Матеріалы, II, ст. 197—199. — S. Ciszewski, Krakowiacy, I, ч. 192—193. — O. Kolberg, Lud, XIV, 305 i 308. — Zbiór wiad. V, 3, ст. 207, ч. 13. — Grimm, Kinder- u. Hausmärchen, II, ст. 43—47, ч. 94, III, ст. 166—167. — S. Grundtvig, Dänische Volksmärchen, II, ст. 161—178. — С. В. Караджич, Српске народ. приповиј., ч. 25. — Kulda, Morav. narod. pohádky, I, ч. 76. — Schleicher, Litauische Märchen, ст. 3—4. — М. Драгомановъ, Малор. нар. преданія и разсказы, ст. 347—349, ч. 29.

125. Як королївна бідувала і знов королевою стала.

Бул йęден ца́р і йęдна царі́ца; ма́лы во́ны трі дзі́ўкі; сце́лы бі ше то́ті дзі́ўкі о́дац і два се́бе вібра́лы, за ко́го ше ода́йу; кęд йęдна

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньę мóгла вíбрац, за кóго бі пóшла. Альę цар íншак ньę знал, льęм мýші вон цо відýмац, дайáкі кунщт: Кęд вóна тáка мýдра, бýдзе йęй і óцец мýдрі. Вон йęй гутóрі: Но чéкай, бýдзеш ті мньę слýхац, йак йа ці пóвем. Йа тéрас тáке спрáвім, хто сáдньę, ш чьóго то бýдзе тот кунщт, та ті ше мýшіш за тóго óдац. Йа дам пýшчіц вéльо па рáбох ўші, а вéцка с тіх ўшох дáме спрáвіц йęдну ціпéлу; а хто бýдзе сáднуц, ш чьóго то тóта ціпéла, за тóго ті мýшіш пóйсц. — І так ше у цáра шíцко стáло. Цáр дал тóто на рáбох, да мáйу тéльо ўші, да ше йęдна ціпéла спрáві. І вец хто сáдньę, за того мýші тóта дзíўка пойсц, гочь бýдзе пан, а гочь бýдзе Ціґан, то шíцко йęдно. Но уж вóньі бýду тéраз вібéрац, хто сáдньę, зá ньго мýші пойсц.

І там барз вéльо бýлы ўшелыйáкі і панóве і парáсті і Ціґáньę, льęм бі йу бул барс сцел Червéні краль. А тот Червéні краль, вон ше дóзнал, дзе ше тóта ціпéла правéла. Вон барс ше пíтал тóму майстрóві, кęльо бýдзе пíтац, вон му бýдзе плáціц. І тот мáйстор тóму Червéному крáльові пóвед. Йак му пóвед і шíцкі пóшлы до цáра і вон пóшол; вон бул вéлькі пан, áльę вон ше прíбрал за Ціґана. І шíцкі гадáлы — а вон льęм ўше чéкал на остáтку; вон знал, же ньíхто ньę сáдньę, льęм же вон сам бýдзе гáдац на остáтку і йóго бýдзе вóна. І вон ўше стóйі на зáтку, шíцкі бýлы готóві. Вон ше пíга царóві: Чі шльęбóдно Ціґáном? — Цар гвáрі: Шíцкім шльęбóдно, хто сáньę. — І вон пóшол і ўжал, опáтрал ціпéлу. Йак опáтрал: Йа, гвáрі, уж знам, же то зó ўшох. — А цар му гутóрі: Но гат кęд знаш, бýдзе твóйа; кęд ньę сцéла пóйсц за пáна, а вóна най íдзе за Ціґáна. Вон пóшол, прíгнал тáкі пóдлі кочь і подлóго кóньа барз; áльę вон бáрс плáче, дзе же вóна царóва дзíўка за Ціґáна пóшла. Льęм же вóна і тéді ньę знáла, же вон краль, льęм же вон Ціґан. А вóна ше спревéдла.

Іду вóньі нá тім кóчьу, вóна плáче; дзé же, зос Ціґáном царóва дзíўка íдзе! Йак вóньі пóшлы, а там бýла вéлька пустáра; бýло там барз вéльо вóлі. Вон йęй гутóрі, да вóна пóйдзе ше пíтац, чíйо то там вóлі. — Вóна пóшла, вон йęй гутóрі: Червéного крáльа вóлі. — І заш вóні íду, заш там йęден вéлькі барс йáраш, там шíцко кóньі вéлькі, крáсні, барз вéльо. Вон йęй заш гутóрі, най íдзе ше пíтац, чíйо то кóньі. Кęд вóна пóйдзе, заш то кóньі Червенóго крáльа. Кęд йęй éшчі бáржей жаль, же вóна ньę пóшла зá ньго, та шíцко йęй мóгло буц, а вóна тéраз льęм с Ціґáном íдзе. І заш вóньі íду éшчі дáльęй. Кęд вóньі пóйду тéраз, а там вéлькі барз йęден пýстар, сáлаш. Нá тім салáшу шíцко йęст, цо на швéце йęст. Вон ше йęй заш каже пíташ, чій то сáлаш? — Заш вóна ше пíта, чій сáлаш: Червéного крáльа і сáлаш. — Но, íду вóньі éшчі; пóйду вóньі там до тóго валáну, дзе уж йóго дом. Альę вон ньę одвéдзе йу дóму, льęм йу одвéдзе ґу Ціґáном і там

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вон йу оха́бел прі Ціґа́нох, а сам по́шол до́му. До́ма шіцко опа́трел, і гва́рел, же вон ше ожéньєл. І да ше ріхта йо́го сва́дзба, льєм же за трі́ дньі, доґ вон йєй шіцку га́ньбу ўра́ці, що во́на йо́му, же вон бул краль, а тéраз йє Ціґан. Льєм во́на ньічь ньє зна́ла, льєм ўше прі Ціґа́нох плака́ла. Вон прішол з до́му, та йєй ньічь ньє прі́ньєс, льєм ку́шчік хльє́ба. Та йєй гуто́рел: Ўша́дзі сом бул пітац, ньіґдве мі ньє да́льі, ас сом по́шол до Червéного кра́льа, та ці вон по́слал ку́шчік хльє́ба. — А во́на ше барс ганьбéла, же за́ ньго ньє по́шла, а вон йєй тéрас хльє́ба да́ва. А вон йєй гуто́рі: Вон це поздра́вел, краль, жéбі ші по́шла до́ ньго, бо мі худо́бні тéрас, та ті му́шіш по́йсц до́ ньго ро́біц. — Во́на ше барз ганьбéла, же во́на му́ші по́йсц до́ ньго ро́біц. Во́на гуто́рі: Цо́ же йа там бу́дзем ро́біц, кєд йа у мо́його о́ца ньічь ньє робéла? — Вон йєй гуто́рі: Вон це во́ла, жéбі ші по́шла жіго рошто́вац, бо вон ше ожéньєл, та бу́дзе рі́хтац на сва́дзбу. — Во́на йо́му гуто́рі: Ко́го вон ўжал? — Вон йєй гуто́рі: То ньє́ тво́йа бріґа, льєм ті ше за Ціґа́на ода́ла; цо йа тéбе бу́дзем ка́зац, ті му́шіш ро́біц. Тéрас ті му́шіш по́йсц до́ ньго жіто рошто́вац. Альє обу́йєш мо́йо та́кі вéлькі чіжмі, та вец по́лно жіта до́ ньіх нага́рньєш, та вéцка мі худо́бні, та то нам до́бре бу́дзе.

Во́на по́шла рошто́вац; кєд ньічь ньє зна́ла ро́біц, льєм дру́гі штірі роштова́лы, а во́на льєм прі ньіх ста́ла. І во́на вéчьар по́лні то́ті чіжмі жіта нага́рла. Вéчьар і́ду до́му, гéўгі штірі напрéдок, вон зо за́тку. Вон ўжал то́ті чіжмі, шіцко йєй то́го жіто вісі́пал. Ньічь йєй пла́цу ньє́ дал, аньі вечéру, льєм йу вігнал. Во́на прішла вéчьар плачьу́ці, а вон по́шол дру́гім шо́ром, та йу заш там дочéкал прі Ціґа́нох. Во́на прі́дзе, пла́че, вон йєй гуто́рі: Цо́ же пла́чеш? — Кєд мі ньічь ньє́ дал пеньє́жі. — Вон гуто́рі: Дал ці го' льєм хльє́ба? — Во́на гуто́рі: Ньє́ дал мі ньічь, льєм ме барз віга́ньбел. — Вон гуто́рі: Чéкай, і́дзем йа ше зоз ньім ва́дзіц. Му́ші ці дац, гва́рі, го' льєм хльє́ба. — Вон по́шол, сам ше навечéрал і йєй прі́ньєс хльє́ба. І заш вон йу спревéда: Льєм ті ньє́ плачь. Краль гуто́рі, же вон ше ньє гньі́ва, льєм да ті йо́му пребáчіш, та на йу́тре да заш по́йдзеш до́ ньго ро́біц. — Во́на гуто́рі: Ньіґда йа ньє робéла, бо йа царо́ва дзіу́ка. — Вон йєй гуто́рі: Начь ші ше за ца́ра ньє ода́ла, кєд ші царо́ва дзіу́ка? А кєт ші ше за Ціґа́на, тéді му́шіш ро́біц. Тéраз му́шіш на йу́тре по́йсц та бу́дзеш му́ку оміва́ц, та бу́дзеш хльє́ба пéчіц. Альє му́шіш ўжац та́ку йєдну то́рбу, та вец набéреш до́ тей то́рбі му́кі, та укра́дньєш, бо мі Ціґа́ньє, та то нам до́бре бу́дзе, кєт ті на вéчьар прі́ньєшеш.

Заш йіх там бу́ло шéйсц. Ошіва́лы му́ку, пéклы хльє́ба, а вон дру́гей гуто́рел, да́ ше йєй пі́га: Начь ці то́та то́рба? — Во́на гуто́рі: Йа барс худо́бна, та́ бім сцéла, кєд бім мо́гла да́кус укра́днуц с тей му́кі.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

— Тóта ýж дрýга знáла. Гутóрі вóна йęй: Мóжеш, мóжеш пóлну тóрбу, йá ці дам, ша йá мам досц. — Йак уж вéчьар, заш íду вóньі дóму, гéўті шíцкі на прéцок, вóна заш на остáтку. Кęд вон пáтрі, гутóрі: Цó же ті заш ньęшеш? — Кęд йа барс худóбна, та сом ўжáла кýшьчік мýкі. — Вон йęй гутóрі: Ті царóва дзíўка, а ті ше ньę гáньбіш, ўше крáдньęш? Ті уш так заслужéла, да це йа віжéньęм; бо йа це сцел, а ті зá мньę ньę сцéла пóйсц, а ті тéраз ўше хóдзіш одó мньę крáднуц. — Альę вóна і тéді ньę знáла éшчі, же то вон. Заш вон йу вíгнал, ньічь йęй ньę дал. Вóна пóшла заш плачьýці до Цігáнох. Вóна пóшла йęднім шóром, а вон пóшол дрýгім шóром. Вон заш пóшол на прéдок. Кęд пóшол, вон ше йęй піта: Цо же ці дáльі? — Вóна гутóрі: Ша ньічь. Заш ме вíгнал, ньічь мі ньę дал; áньі хльęба, éшчі от полáцньа сом ньічь ньę йęдла. — Вон йęй гутóрі: Ну, чéкай, íдзем йа. Дóбрі мой пан, йа го бýдзем мóдльіц, кęд бі ці дал го' льęм хльęба. Вон пóшол; йак шíцко порóбел, заш йęй óткрал хльęба, та йęй кýшьчік прíньęс. Прíшол ґý ньęй, та йęй гутóрі: Ньę плачь, уж йа тóго пáна заш намóдльęл, та уж заш на йýтре це тот пан вóлал, да ті пóйдзеш éшчі на йýтре дó ньго рóбіц. — Вóна гутóрі: Ньę пóйдзем, гочь дóраз ýмрем; йа зá ньго пóйсц ньę сцéла, а вон зó мну тéрас шíцкі комендíйі прáві. — А вон йęй гутóрі: Ті мýшіш рóбіц, требáло ці зá ньго пóйсц, та бі ші ньę робéла, áльę тім, цо рóбйа, та бі ші росказовáла. А ті за крáльа ньę пóшла, льęм за Цігáна, тéраз мýшіш шíцко рóбіц, цо тéбе бýдзе Цíґан кáзац. Та льęм ті іц éшчі ньęшка. Ньę бýдзе там ньęшка вéлька робóта льęм йýтре бýдзе цáрова свáдзба, а цар гутóрі, же ті цáрова дзíўка, та ньęшка ше бýдзе льęм тóто рóбіц, ґу свáдзбі ріхтац. Льęм кęд бýдзеш ньęшкаль колáчі пéчіц і гýскі рéзац і шíцко рóбіц, та це бýдзе пан на йýтре на свáдзбу вóлац. — Вóна гутóрі: Уш ше трі дньі ріхта на свáдзбу, а ньíхто ньę зна, дзе же му млóда. — Вон йęй гутóрі: Ньę твóйа брíґа за млóду ї сáма вóна ше нáйдзе, льęм ті до вечьáра роп, а кęт це бýдзе пан вóлац за кухáрку, бо йа сам гутóрел, же ті царóва дзíўка, же ті знаш вáріц і шíцко рóбіц; áльę ті так пóведз: Ті бýдзеш кухáрка, áльę йа бýдзем чьóпнар.

Вóна прíшла вéчьар дóму, а вон заш на прéдок. Альę кęд íшла заш вéчьар дóму, ньічь ньę укрáдла. Вон йęй дал фалáток хльęба і мéса, та йęй гутóрел: Откаль ві, жé сце Цігáнка, á сце тáка розýмна? — Вóна гутóрі: Йа барз здальęкі. — Бул ваш óцец Цíґан? — Вóна гутóрі: Бул. — Альę вон ше йęй заш піта: І бýла вáша мац Цíґанка? — Вóна гутóрі: Бýла і мац мóйа Цігáнка. — Чьом же ві тáкі крáсні, кęт сце Цігáнка? — Вóна гутóрі: Йęст крáшші Цігáньę, йак пановé. — Цáр йęй гутóрі: Вéрім, же крáшші, бо й ві крáшші, йак дрýга ґоспóдьа. Альę мньę, гвáрі, гáньба, цо йа вас тéраз бýдзем вóлац.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Йа бу́дзем Ціґа́нку во́лац за куха́рку. — Во́на гуто́рі: Йа́ бі, па́ньє, прі́шла, ту бу́ду ве́льо пано́ве, йа ньє́ мам шма́ті. — Во́н йєй гуто́рі: Йа́ вам дам шма́ті, льєм кед будзе́це до́бре ва́ріц. — Во́на гуто́рі: Мо́йа бріґа; льє́пше вам бу́дзем ва́ріц, йак гочь йа́ка госпо́дьа. — Вон заш йу пі́та: А дзе ві ше научє́лы так, кет сце Ціґа́нка? — Ньє пі-та́йце ві ше, па́ньє, дзе йа ше научє́ла, ша то і Ціґа́ньє жі́йу. Альє йа ше вам бу́дзем, па́ньє, пі́тац: Дзе же ва́ша сва́дзба бу́дзе? Сва́дзба бу́-дзе, а мло́дей ньє ма́це, па́ньє. — Вон йєй гуто́рі: На йу́тре ше на́ша мло́да увідзі.

Альє во́на і те́ді ньє́ зна, же во́на мло́да, льєм во́на по́шла до́му йє́днім шо́ром, а вон дру́гім шо́ром. Кед во́на по́шла, уж вон йу заш дочє́кал, Ці́ґан. Та вон ше йєй пі́та: Чьом ті так длу́го бу́ла? — Во́на гуто́рі: Кед йа ше с па́пом розгварйа́ла. — А цо ші ше розгварйа́ла? — Мньє пан во́лал за куха́рку. — Вон йєй гуто́рі: Йа́кже ті бу́дзеш куха́рка, кет ті ньє́ маш шма́ті? — Во́на гуто́рі: Ку́пі вон мі шма́ті. — Кет ці ку́пі шма́ті, а́льє ті по́йдзеш, а кет по́йдзеш, вец уйа́жеш йє́ден ве́лькі га́рчьок на но́гі, та ті бу́дзеш ва́ріц, а ве́ц во́с шіцкого йє́дла бу́дзеш до то́го га́рчька сі́пац. — Во́на по́шла ра́но ва́ріц і га́рчьок уйаза́ла на но́гі. І сва́дзба бу́ла і во́на ўше варе́ла і ўше ку́шчік вос ка́ждого сіпа́та до то́го га́рчька. Уш шіцкі бу́лы пано́ве і сва́дзба уж бу́ла, льєм са́мей мло́дей ньє ма́лы. Йаґ йім прі́шлы гуда́ці, ка́жді ше пі́та, сва́дзба: Дзе́ же нам мло́да? — А краль гуто́рі: Те́раз будзе́це ві́дзіц, хто́ра на́ша мло́да. Хто́ру йа на та́ньєц ве́жньєм, то бу́дзе на́ша мло́да. — По́шол вон до прікльє́та, во́ла вон то́ту ку́харку на та́ньєц; а́льє йак во́на во́йдзе, кет га́рчьок на но́гох, а шіцко йє́дло у га́рчьку? Ве́ра во́на мушє́ла по́йсц на та́ньєц. Кет почьа́ла танцо́вац, га́рчьок ше ро́збіл, а то́го шіцко по́шло по де́сках, варе́ньє. Аж ве́цкаль вон віво́-лал, же во́на мло́да. Льєм вон ше ве́льо йєй пі́тал, а во́на ньє сцє́ла по́йсц, та ве́цка вон йу ва́ то так га́ньбел. Та і те́раз во́ны там сва́дзбу пра́йа та жі́йу, кед ньє ума́рлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угорської Руси, т. I, ст. 186—189, ч. 26; т. IV, ст. 201—206, ч. 33. — Brüder Grimm, Kinder- und Hausmärchen. т. I, ст. 232—237 і т. III, ст. 83—95, ч. 52. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. I, ст. 118—122 і т. II, ст. 216—217, ч. 18. — E. Cosquin, Contes populaires de Lorraine, т. II, ст. 98—101, ч. 44. — Národop. Věstník českosl., т. III, ст. 17, ч. 74. У всїх тих виданях указана й инша лїтература.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

126. Як жартун мудрував дурнів.

Бул йęден чло́век, Чьало́ўка Пе́йтер. Мал йęдну кра́ву, пре́дал йу, по́шол до ка́рчьмі, та запла́цел качьмаро́ві, да́ му да йęсц і піц на йу́тре. І по́шол до дру́гей і там запла́цел: кęт прі́дзе йу́тре, да зада́рмоше на́йę і напі́йę. По́шол і до тре́цей. І там запла́цел, да йу́тре піц мо́же. Кęд дру́гі дзень, льу́дзе і́ду подра́жні, а тот ще́дньę, пі́та йęсц і піц. Йа́к ше на́йę, ўде́рі с кала́пом до сто́ла. Пі́та ше качьма́ра: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Пла́цел че́сно і дру́гі рас. — По́йдзе до дру́гей ка́рчьмі і там пі́йę, а тро́ме мла́ді ше пріпатра́йу, йа́к вон пі́йę, а ньę пла́ці. Чьало́ўка Пе́йтер йа́к ше напі́йę, ўде́рі до сто́ла с кала́пом, пі́та ше качьма́ра: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар му гуто́рі: Пла́цел че́сно і другі́ рас. — По́йдзе до тре́цей ка́рчьмі, а то́ті тро́ме за́ ньім по́йду; ві́дза, же пі́йę, а ньę пла́ці. Чьало́ўка Пе́йтер пі́йę у тре́цей ка́рчьмі. Йа́к ше напі́йу, ўде́рі до сто́ла с кала́пом, гва́рі качьмаро́ві: Пла́цел мой кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Пла́цел че́сно і дру́гі рас. — То́ті тро́ме мла́ді хло́пі піта́йу ше Чьало́ўкі: Пре́даш нам тот кло́бук? — Вон гуто́рі: Пре́дам за трі́ сто форі́нті. — Во́ньі го віпла́ца, по́йду до ка́рчьмі, піта́йу ме́са і ві́на пі́йу. Раз йęден гуто́рі: Пайта́ше, пла́ціц тре́ба. — Во́ньі гуторйа: Бу́дзе кло́бук пла́ціц. — Ве́жньę йęден ка́лап, во́ла качьма́ра, гва́рі му: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Ньę ша́льце ві́ ше, кло́бук ньę пла́ці, а́льę ві пла́цце! — Дру́гі па́йташ гуто́рі: Ті ньę́ знаш, да́й най йа! — Ўде́рі с кала́пом, гва́рі: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар гуто́рі: Ньę ша́льце ві́ ше, а́льę ві пла́цце. — Тре́ці гуто́рі: Ві, пайта́ше, ньę зна́це. Відзе́льі сце, йак вон біл! Уде́рі тот, гва́рі: Пла́цел наш кло́бук? — Ка́чьмар ше погньі́вал, по́слал по банду́рох, побі́льі йіх і заплаце́льі. Ві́дза во́ньі, же́ йіх пре́вет. По́йду го за́біц.

Кęт по́йду до́ ньго, а тот льę́жі Чьало́ўка Пе́йтер, ума́рті; а же́на йім гуто́рі: Кęд го вам барс тре́ба, та́ го ожі́вім. — Во́ньі льę́дво чека́йу. Ве́жньę пра́ньік же́на, уде́рі го по по́гох, гуто́рі ґу ньо́му: Ста́нь, пайта́ше ці прі́шльі. — Кęд го ўде́рі трі́ рас, тот о́жіл. Ньę́ бул ума́рті, а́льę йіх так прево́дзел. А то́ті тро́ме уж з ньім ньę бешедо́вац, а́льę пра́ньік ку́піц. Піта́йу ше йо́го, Чьало́ўка Пейте́ра, за кęльо йім пре́да? — За трі́ сто форі́нті. — Ве́жньу пра́ньік то́ті тро́ме, по́йду до варо́шу, же бу́ду ожі́ўйац гочь ко́го, хто бу́дзе ума́рті. Піта́йу ше у варо́шу: Цо́ ту йęст по́ве? — Гуто́рйа йім до́раз, же кральо́ва дзі́ўка ума́рла.— Во́ньі до́раз гуто́рйа, же го́дньі ожі́віц. До́раз да́йу знац, же йęст та́кі льу́дзе, цо го́дньі ожі́віц ума́рте. До́рас по́ ньіх прі́шльі і прі́ве́дльі йіх там ґу марто́му. Во́ньі ше там карта́льі до полно́ці. Йęден гуто́рі: Га́йде, пайта́ше, тре́ба, да ожі́ўйа́ме то́ту дзі́ўку кральо́ўну. — Дру́гі па́йташ

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

гутóрі: Мáме кęці до рáпа! — Альę вóны почьáлы пробóвац. Вéжньę йęден прáнык, ўдéрі йу по нóгі, гутóрі: Стань, кральóўна, пітáче ці прíшлы! — Удéрі трí раз, вóна ше нычь ньę рýші. Вéжньę дрýгі прáнык: Дáй, пáйташ, ті ньę знаш біц! Ўдéрі рас: Стáнь, кральóўно, пітáче ці прíшлы! — Вóна нычь, áны ше ньę рýші. Трéці пáйташ гутóрі: Ві ньę знáце ожíўйац. Трéці вéжме прáнык, ўдéрі йу по нóгі: Стáнь, кральóўна, пітáче ці прíшлы! — Ўдéрі йу дрýгі раз, одбíйę йęй нóгу; удéрі по дрýгей, óдбіл і дрýгу. Відзéлы вóны, же су преведзéніот Чьалóўка Пейтéра, áтьę ше бóйа, же умáртей так погубéлы і нóгі поламáлы, покрíлы ше пот пóсцель. Кęт ту рáно, пáтра през óблак, умáрте рострешéне, а тóті пот посцéльу. Пóйду до хíжі, дóраз відза, же ньęдóбре. Дáлы йім по пейдзéшат пáлыіц. Пóшлы вóны, же забíйу Чьалóўка Пейтéра.

Пóйду дó ньго на кóньох, та стáньу прет капýру, пітáйу ше жéні, дзе ґáзда? — Вóна гутóрі: Мáме прóса у загрáді, á там вéрба сце спáднуц, та подóпар. — Поўйáжу кóны, пóйду до загрáді, тá ше му пітáйу: Чі мóже ту кóны напóйіц? — Чьалóўка Пéйтер гутóрі йім: Ньęт у валáльę, льęм два стýдны, тá сце ньę гóдны напóйіц кóны, бо ньę знáце дзе, áтьę пóцце тóту вéрбу крíву подóпрец, бó мі спáдньę на прóсо. — Вóны прíшлы та подопáрлы тóту крíву вéрбу, а Чьалóўка Пéйтер ўжал кóны, пóшол напóйіц. Пóшол, тá ше ньę ўрáцел. Кóны прéдал, сáм ше скріл. А тóті трóме го гльęдáлы. А вон вóшол до йęднóго гордóва і вóны го нáшлы. Пітáлы ше зá ньго, же хтó то ý тім гордóве? — А жéна гуторéла: Мой члóвек, Чьалóўка Пéйтер. Вóн ше ўдéрел до гордóва і спрáвел ше на óцет. — А вóны гуторéлы: Дóбрі члóвек бул, нáй го пахáме, чі дóбрі óцет з ньóго. — Чьалóўка Пéйтер мал клыíшчі. Кęт тóті вохпáлы нос до гордóва, á тот ўлáпел до клыíшчьох, одóрвал му нос. Дрýгі пáйташ ше піта: Чі йę квáшні? — А тóт ўлáпел нос дó двох рýкох, та ньę відзéлы, чі йę одорвáні. Шíцкім тром нóсі поодрíвал. Кęт пóйду дáльęй та гутóрйа: Брáту, мньę нос одóрвал! — Гéўтот гутóрі: Ша і мньę. Шíцкім тром поодрíвал. Догварéлы ше, дá го забíйу.

Пóшлы ґу ньóму, розбíлы гóрдоў, віньáлы го вóнка і відзел Чьалóўка Пéйтер, жé го забíйу. Гутóрел йім сам: Рóпце мі, цо сцéце, льęм ме до мéха ньę полóсце, а дá ме руціце ту ґу тóму мóсту, бо бýдзе крáвар ісц зо слáтком прес тот мост, та ме тóті крáві поґазлýйу у мéху. — Тóті трóме гутóрйа: Кęт ше бóйі од мéха, полóжме го до мéха, нáй го крáві поґáжа. — Положéлы го до мéха, заўйазáлы го тóті трóме, крáвар íдзе, а тот у мéху крíчі: Йа ньę бýдзем у Будзíньę краль! — А крáвар сéбе дýма: Та ті ньę бýдзеш краль? Бýдзем йа. — І фрíшко

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

го розйа́зал і во́шол до ме́ха кра́вар. То́ті тро́ме прі́ду па́тріц, чі йę задаве́ні. А кра́вар крі́чі у ме́ху: Йа бу́двем у Будзі́ньę краль! — То́ті тро́ме гуто́рйа: Ешчі бі ші сцел у Будзі́ньę краль буц? Ўлапе́лы го, руце́лы го до во́ді. Во́ны дума́лы, же́ то Чьало́ўка Пе́йтер, а то кра́вар бул. Кęт по́йду да́льęй, а Чьало́ўка Пе́йтер прі кра́вох. То́ті ше́ го пі-та́йу: Дзе́ ші те́льо ста́ток до́стал? — Во́н йім гуто́рі: Руце́лы сце ме до во́ді, та відзі́це кę́льо там йęст ста́тку у во́ді. — Бу́лы прі во́ді, та́ ше відзе́ло, же йęст і у во́ді. Так ше догваре́лы то́ті тро́ме, же по́йдзе до во́ді йę́ден; кęд бу́дзе ма́хац, та най поскака́йу ші́цкі. Пе́рші ско́-чел, та́ ше да́вел та з рука́мі ма́хал; во́ны дума́лы, же́ йіх во́ла, поска-ка́лы і то́ті дво́ме, подаве́лы ші́цкі тро́ме.

Чьало́ўка Пе́йтер о́стал, мал пеньę́жі ве́льо і чі́гал йіх прі дра́же. Ішла та́маль сва́дзба, стану́лы ґу ньо́му. Вон на мло́ду ма́хнул, ука́зал йęй пеньę́жі. Мло́да по́шла ґу ньо́му, а во́н ше йęй пі́гал, Чьало́ўка Пе́йтер: Да́м ці пеньę́жі, да́й мі тво́йо шма́ті, а ті ве́ж мо́йо. — Мло́да прі́ста́ла, бо ньę льубе́ла млодо́го. Фрі́шко ше о́бльęк Чьало́ўка Пе́йтер, та бул мло́да. А мло́да оста́ла. По́шол на́ кочь, та по́шол зо сва́дзбу. Одве́злы го до́му, та праве́лы сва́дзбу. Йа́к уж сва́дзба пре́шла, по́шлы на́ пойт спа́ц. Мло́да ше піта́ла, же́бі до́лу і́шла. Во́н йу до́лу спу́шь-чел зос по́йда на штра́нґу. Кęт треба́ло го́ре ісц, вон уўйа́зал це́льę, а сам о́стал до́лу. Ґе́ўтот бул шальęні, ві́цагнул го го́ре, та там бул з ньім до ра́на, ду́мал, же то мло́да. А чьул там од льу́двох, же по́йду мет кра́днуц. По́шол до суше́да, во́шол до кошны́ці, прі́шлы льу́дзе, про-бова́лы кошны́ці, хто́ра найче́шша. Подзві́глы то́ту, дзе бул Чьало́ўка Пе́йтер. Гуто́рйа: Ту́ йęст ве́льо ме́ду, то барс че́шка. — Ве́жньę йę́-ден на хрі́бет, а Чьало́ўка Пе́йтер віца́гньę ру́ку, ўде́рі то́го, цо ньę́ше. А тот гуто́рі: Ньę́ бі ме, па́йташ, бо з ньу ўде́рім до же́мі. — Вон ду́-мал, же́ го па́йташ бі́йę, а то́ го уде́рел с кошны́ці Чьало́ўка Пе́йтер. Уде́рі го дру́гі раз, а тот ше погны́вал, цо́ йу ньę́сол, ўде́рел з ньу до же́мі. А тот віско́чі с кошны́ці, та гуто́рі: Та ві мой мед крадньę́це? — Та так посцека́лы то́ті, а Чьало́ўка Пе́йтер о́стал.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Андрія Шанти.

Паралелї: О. Роздольський, Галицькі народнї новелї, ст. 35—40, ч. 12—13. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 149—150, ч. 44 і ст. 343—347, ч. 28. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, II, ст. 78—89, ч. 70—71 і ст. 247. — I. Hahn, Griechische u. alban. Märchen, I, ст. 249—251, ч. 42 і II, ст. 245—246. — E. Cosquin, Contes popul. de Lorraine, I, ст. 108—120, ч. 10.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

127. Про наймита, що ніколи не гнівав ся.

Бул йęден чло́век і йęдна же́на, барз бу́лі бога́ті. Ньę ма́лі дзе́ці. Ма́лі слу́гу, ка́жді тідзень друго́го. Йęден о́цец барз бул худо́бні, мал трох сі́нох: дво́ме бу́лі му́дрі, а тре́ці бул шальęні. По́слал тот худо́бні о́цец найстаршо́го сі́на: Іц, сі́ну, до то́го ґа́зді богато́го, ньęдобро́го. Іц го слуш, бо́ сме барз худо́бні; во́льіш це́рпіц і ро́біц, льęм да маш цо йęсц і нам да́кус ґу то́му пеньęжі заслу́жіш! — По́шол найста́рші сін до то́го ґа́зді богато́го і ньęдобро́го, да ше пойęдна́йу, же вон йім бу́дзе слу́га. Ґа́зда му на то отпове́да: Добі́йęш йęден мех дука́ті, льęм кęд ме бу́дзеш трі дні слу́жіц. — Йак ше пойęдва́лі, по́шол тот худо́бні сін до свойо́го до́му, пріньęсол се́бе сво́йо шма́ті, ста́пул з ґа́здом сво́йім до беше́ді, йак го ма слу́жіц. Ґа́зда тот бога́ті так слуго́ві гуто́рел: Ньę маш ве́льку робо́ту, льęм да ше ньі́ґда ньę погньі́ваш, бо кęт ше погньі́ваш, одре́жем ці нос; ньę маш ньічь, так по́йдзеш до́му. — По́йду на по́льо, ста́ньу о́рац льęбо ко́пац; кęт прі́дзе фрі́штік, ґазда ше́дньę фрі́штіко́вац, а слу́гу ньę во́ла. Слу́га погньіва́ні, а ньічь ньę гуто́рі, льęм ро́бі ґаздо́ву робо́ту. Кęт прі́дзе пола́дньę, ґа́зда ше́дньę сам і заш полудньо́вац; слу́гу ньę во́ла, льęм ше сам наполудньу́йę. Слу́га і́шче ба́ржей погньіва́ні, бі́йę ко́ньі, ші́цко от се́бе ру́ца. Ґа́зда ше го опі́та: Ті ше, слу́го, о́здаль гньі́ваш? — Слу́га на то отпо́ве: Йа ше му́шім гньі́вац, бо ві, ґа́здо, уж ньęшка два́ раз йęдлі, а мньę сце ньę вола́лі. — Ґа́зда ве́жньę пош, ста́ньę ґу слуго́ві, та му нос одре́же, ві́женьę го до́му.

Тот худо́бні о́цец і́шче ба́ржей застара́ні, бо ма сі́на през но́са, а ма йęдно́го шальęно́го. Уж льęм тот штре́дньі сін до шве́та то́му худобно́му оцо́ві. Роздýмал се́бе тот штре́дньі сін, так пове́да свойо́му оцо́ві: По́йдзем йа, а́по, до то́го ґа́зді богато́го і ньęдобро́го. Му́шім му барс це́рпіц за сво́йіх бра́тох, цо су жобра́ці, да йіх го' льęм зос хльęбом че́шко заслуже́нім хо́вам. — Отпо́ве му на то о́цец худо́бні: Іц, сі́ну, іц, бо бес хльęба ньę може́ме жіц, а йа ста́рі ньę по́йдзем по пі́та́ньу. Кęт по́йдзе тот шальęні хльęба пі́тац да́ґдзе, наро́бі льу́дзом чько́ду, бу́ду нас льу́дзе пре́ ньго га́ньбіц льęбо штрофо́вац; та іц, сі́ну, заслу́жіш ті нам хльęба. — По́шол тот штре́дньі сін до то́го і́стого ґа́зді ньęдобро́го. І мо́дльęл го, же вон йо́му ве́рні слу́га бу́дзе, льęм най заслу́жі ге́ўтім бра́том, цо су до́ма, го' льęм те́льо, же́бі ма́лі хльęба. — Так ше і́сто пойęдна́лі, йак і зоз найста́ршім сі́ном, же добі́йę за ті́дзен мех дука́ті, кęт ше льęм а́ньі раз ньę погньі́ва. І почьа́лі ро́біц до́ма до́раз ра́по ґаздо́ву робо́ту. По́шол ґа́зда до хі́жі, ше́днул фрі́штіко́вац, слу́га о́стал во́нка, ро́бел гла́ні. Ґа́зда ві́шол і робе́лі до

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

поладньа, бо слуга так думал, же будзе добрі полудзенок, же го ґазда ньę вола на фріштік. Кęт поладньę, ґазда пошол сам, шеднул, та ше наполудньовал; слуга ньічь ньę гуторел, льęм чекал до вечьара. Кęд вечьар прішол, ґазда ше навечерал, льęгнул спац. Слуга коньі біję, ходзі по дворе, дурка, шіцко му завадза, крічі, праві льарму, бо йę гладні. Ґазда станьę с посцелы, піта ще слугові: Ті ше, слуго, оздаль гньіваш? — Слуга му на то отпове: Йа вам, ґаздо, от ўчьас рана вашу роботу добре робім, а ві мі ньęшка ньę далі ньічь йęсц, та сом барс погньіваніі. — Одрезал му ґазда нос, послал го преч жадней плаці дому.

Ма тот худобні оцец трох сінох, шіцкі троме жобраці. Застаравы пойдзе пітац хльęба, бо ньęт хто робіц, а гладні ньę можу жіц на швеце. Кęд оцец пріньęше хльęба запітаного, подзелы свойім сіном, альę льęм по кус. А тот шальęні на то отпове: Ньę будзем йа гладні, заслужім йа на вас на шіцкіх хльęба. — А тот старі оцец худобні на то отповеда: Ньę пойдзеш ті, сіну, ньіґдзе, бо ті льудзом льęм уробіш чькоді. — На то отповеда шальęні: Ішче, апо, і вельо пеньęжі заслужім. — Пошол до того ґазді богатого і ньęдоброго тот шальęні. І модльęл ґазду, жебі го прійал, йак за слугу. І пойęднал ше з ньім ґазда, же го будзе служіц до тіжньа за йęден мех дукаті. Альę ґаздові то прішло на розум, да му так пове тому шальęному слугові: Будзеш ті мньę служіц за тот мех дукаті, док кукоўка ньę закука. — Слуга му на то отновет, же вон го будзе служіц бес шіцкого гньіву; альę так гуторі ґаздові: Кęд ві ше, ґаздо, погньіваце і йа вам нос одрежем. Потом мі мушіце віплаціц, а так пойдзем до свойого дому. — Ґазда на то прістал. Почьньу воні рано тлачіц: тлачьа до фріштік; ґазда пошол фріштіковац; слугу ньę вола. Тот шальęні слуга пойдзе до карчьмі, напіję ше нальęнкі, пойę два жемльікі, прідзе дому до ґазді. Ґазда ше піта слугові: Дзе ті, слуго, ходзіш? — Бул сом, ґаздо, у карчьмі. — Цо ші там робел? — Йа, мой ґаздо, фріштіковал. — На то ґазда ньічь вецей ньę гуторі, льęм робйа мірно до поладньа. Кęт поладньę, пошол ґазда полудньовац до хіжі, а слугу охабел у вельkей роботі. Кęт ґазда почьал полудньовац, набрал слуга полні мех жіта, пошол до карчьмі і вон будзе полудньовац. Йак ше ґазда наполудньовал, пойдзе до гумна, слугу ньęт. Чека ґазда, ньę може ше дочекац, бо слуга ў карчьмі полудньуйę, віна піję, уш себе і шпіва: То мой ґазда добрі, кęд мі ньічь ньę робі. — Прідзе слуга дому, ґазда на ньго крічі: Дзе ті, слуго, так задлуго? — Йа, ґаздо, льęпші полудзенок мал, йак ві зо свойу ґаздіньу, бо йа уш шпівам; а ві ше, ґаздо, гньіваце? — Ґазда на то отповеда: Ньę гньівам йа ше, льęм ші барз на длуго остал. — Но так, слуга гуторі; бо кęд бі сце ше, ґаздо, гньівалі, одрезал бі сом вам нос.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пóйдзе ґáзда до хíжі ґу свóйęй ґаздíньі, да ше порáдза, цо вóні з ньім бýду рóбіц? Ґаздíньа на то отповéда: Та íшче да з дзень, óзда ше погньíва тот наш слýга шальęні, бо нас льýдзе вішмéйу, же з нáмі так зрóбел. — Йак прíшол вéчьар, роскáзал ґáзда слугóві, же уж мóжу польęгац, так бýду до рáна спац. Слýга льęгнул без вечéрі, мíрно сéбе спал. А ґáзда ньę вечéра, бо штудíра, йáк бі слýгу одóслац от свойóго дóму. І с тім льęгнул ґáзда до посцéльі. Стáньę слýга ў чьас рáно, піта ше ґаздóві: Цо будзéме, ґáздо, рóбіц? — Ґáзда у хíжі на свóйęй посцéльі отповéда: Відзіш, цо рóбйа сушедóво. — А сушéдоў хльіў бул стáрі і пóдлі, та сýшед розóбрал свой хльіў, бо сце нóві напрáвіц. А тóго ґáзду богатóго, дзе тот шальęні слýжі, там бул нóві хльіў, ш черéпом закрíті. Відзел шальęні слýга, же сýшет погýбел хльіў і вон пóчьал ґáздоў хльіў гýбіц. І так го погýбел, йак і сýшет погýбел. Кęд ґáзда відзе с хíжі, да увідзі, чі слýга дáцо рóбі, а слýга уморені, а хльіў шíцко погубéні. Ґáзда от стрáху áньі ньę зна, цо нóве, льęм так гутóрі: Та цо ші нарóбел? Ті шальęньáку! — Слýга тáкой стáньę барс уморені і піга ше ґаздóві: Чі ві ше, ґáздо, гньівáце? — Ґáзда на то отповéда, же вон ше ньę гньíва, бо ше ньę шме гньівац, жéбі му слýга одрéзал нос, та так отповéда: Ша справíме хльіў дрýгі, бýдзе íшче нóўші.

Пóйдзе до хíжі ґáзда, бо ньę знáйу áньі сáмі, цо мáйу рóбіц. Надумала ґаздíньа сáма у свóйęй глáві і так гутóрі свойóму ґаздóві: Пóйдзем йа до загрáді, а відзем на ґрýшку, та так бýдзем кýкац, йак кукóўка, а ві так повéце: Пáльę, слýго, йак ті шчьаслíві: Уш кукóўка закукáла! Дам ці твóйу плáцу, так ті пóйдзеш до свойóго дóму. — Ґáзда на то прівольýйę, же так дóбре бýдзе, йак ґаздíньа надумáла. Пóшла ґаздíньа до загрáді і вíшла на ґрýшку, там чекáла, док ґáзда пóйдзе ґу свойóму шальęнóму слýгові. Кęд ґáзда пóшол до хльíва, пóчьньę ґаздíньа шпíвац у загрáді гóре на ґрýшкі: Кýку, кýку. — Ґáзда тáкой прегвáрі: Послýхай ті, слýго, льęм послýхай. — Слýга на то отповéда: Цо, ґáздо, тáке? — Йак ті шчьаслíві, пóйдзеш дóму, бо кукóўка закукáла. — Слýга слýха, а ґаздíньа льęпше: Кýку, кýку. — Слýга на то отповéда: Прáўда, ґáздо, же закукáла. Пóйдзем йа йу сплáшіц. — Ґáзда на то отповéда: Ньę іц, слýго, льęм най кýка. Прíмеш свóйу плáцу, та іц до свойóго дóму. — Слýга тáкой бéжі до загрáді. Покíва ґрýшку, бáба спáдла з ґрýшкі, поламáла нóгу.

Устрашéні ґáзда вéдзе свóйу ґаздíньу до хíжі, полóжі йу на пóсцель, тáкой ше рáдза, цо мáйу зос тім шальęньáком урóбіц. На то ґáзда надýма: Пóйдзем йа зоз дóму, а слугóві роскáжем, да мі напрáві йęден мост. Кęт стáньęм з йęдну нóгу, да мі бýдзе твáрдо, кęт стáньęм з дрýгу нóгу, да мі бýдзе мéхко. То наш слýга ньę мóже урóбіц; та вец йа му

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

одре́жем нос, а віже́ньєм го бес пла́ці до́му. — То ґаздіньа барс прівольє́ла, же то найльє́пша робо́та бу́дзе. — Заво́ла ґа́зда слу́гу ґу се́бе до хіжі, там му росказу́йє: Йа по́йдзем з до́му, ньє прі́дзем ца́лі дзень, а ті да мі напра́віш та́кі мост, кєд бу́дзем по ньім і́сц, да мі бу́дзе под йє́дну но́гу тва́рдо, а под дру́гу ме́хко. — На то слу́га отпове́да: Бу́дзе, ґа́здо, бу́дзе. — По́шол ґа́зда з до́му, а слу́га віко́пал йє́дну дольіну од дзве́рох от ку́хньі до дзве́рох до хльіва. Мал ґа́зда сто о́ўці. А тот шальє́ні слу́га ўжал шекіру, шіцкім о́ўцом ору́бал но́гі і гла́ві. Так по́чьал пра́віц мост. На йє́дну грома́ду накла́дол но́гі і гла́ву, а на дру́гу грома́ду поло́жел о́ўцу го́ре бру́хом. Так за шо́ром покла́дол от ку́хньі аш по́ хльіў. Позага́ртал з гльіну, кра́шньє поро́ўнал і по́льал з во́ду та се́бе шпіва: Сла́ва Бо́гу, кєт сом так пона́гльал; мост гото́ві, уш сом го і по́льал. — По́чьньє слу́га хо́дзіц по тіх о́ўцох, йак бу́лі закопа́ні, до́рас ше му льу́бі. Кєд з йє́дну но́гу ста́ньє, тва́рдо, кєд з дру́гу но́гу ста́ньє, ме́хко. Ішче ґа́зда ньє до́шол до свойо́го до́му, слу́га бе́жі: По́цце, ґа́здо, йа уж мост уро́бел. — Ґа́зда прі́дзе до́му, опа́трі мост, гото́ві. По́чьньє хо́дзіц, так мост справе́ні, йак запове́дал шальєньако́ві. Ньє мо́же му ньічь, льєм му гва́рі ґа́зда: До́бре, кєт шї спра́вел. Ве́жньі ше́на і пода́вай о́ўцом. — На то отпове́да шальє́ні слу́га ґаздо́ві: Ша о́ўці, ґа́здо, у мо́сту, йак сце запове́лалі. — На то ґа́зда скрі́чі погньі́вано: Ге́тка мі з дво́ра, шальє́ньаку. Ке́льо мам ве́льо пре те́бе чько́ді! — Тот шальє́ні слу́га ве́жньє нош, по́йдзе ґу ґаздо́ві, одре́же му нос, ве́жньє мех дука́ті, по́йдзе ґу свойо́му худобно́му оцо́ві: Ма́ме, а́по, хльє́ба досц; док жійє́ме, так мі уш пі́тац ньє бу́дземе.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Водроґської столиці від Ґані Рамач.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер з Угор. Руси, т. I, ст. 133—138, ч. 3—4. — О. Роздольський, Гал. нар. новелї, ст. 58 - 59, ч. 22. — Поодинокі мотиви отсього оповіданя лучать ся з мотивами оповіданя про сильного наймита, яке одначе належить уважати відрубним від нього.

128. Добрі ради.

Бул йє́ден чло́век і йє́дна же́на; гат йо́го ўжа́лі за като́ну на два́цац ро́кі, бо то да́ўно ньє так бра́лі, йак те́рас; те́рас і́ду на два, на трі ро́кі, а те́ді бра́лі на два́цац ро́кі. Гат вон сво́йєй же́ні пі́смо ньє пі́сал, бо вон так лу́мал, же во́на а́ньі ньє жі́йє, бо кєд бул барз дальє́ко. А во́на оста́ла самодру́га од ньо́го і ма́ла двох хла́пцох барс кра́сніх; хла́пці булі барз му́дрі і ро́слі фрі́шко і до шко́лі ходзе́лі, на-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

учéлі ше барс чітац і пісац; а льýдзе так гуторелі тім дзéцом мацéрі: Дай йіх за пóпох віýчіц, бо знáйу барс чітац і пісац. — І тóті хлáпці за пóпох ше віучéлі.

А тот члóвек, катóна, цо бул йіх óцец, та бул прі йęднóму панóві, чісцел пáна і кóньа йóго і сам мал кóньа свойóго; вон бул там ўше двáцац рóкі прі тóму панóві. Ў йęден чьас, тот пан ўше му віпітóвал, чі вон ма жéну, чі йę лéґінь, а вон прет пáном гутóрел, же вон ньęма жéну. Ньę сцел ше му прізнац. А тот пан мал жéну свóйу, бо вон ше до свóйęй жéні заіграл. А тот катóна відзел, та заплáкал, та му пан гутóрел: Ті маш жéну, кęт ці так жаль, а ті ньę сцеш пóвесц. — Вон панóві віволал, же ма. — Пан го тáкой дóму пýшчел, дал му свойóго кóньа і крáсні нóві шáці, дал му йęден хльęбік тáкі мáлі, до хльęбіка насіпал дукáті, та му гутóрел, катонóві: Одньęш тот хльęбік дóму, кóго бýдзеш мац, та му даш. Пан катонóві так гутóрел: Кęд бýдзеш ісц з дóму, трімай ше óрсак-дрáґі; а дзе пóйдзеш нá ноц, кęт пóйдзеш до кáрчьмі, пéрше óпать, йáка качьмáрька; дзе крáсна качьмáрька, там ньę нóцуй. Дзе брітка качьмáрька, крáсні кáчьмар, там нóцуй.

Вон йак ішол óрсаґ-дрáґу, здогóньęл два кóчі худóбніх льýдзох і ішол з ньіма гутóрйаці. Вóні му так гуторéлі: Пан катóно, пóцце през льęс з нáмі. — Вон йім так гýторел: Іцце сáмі. — Вóні йак до льęса пóшлі, ўлáпелі йіх бічькáше, сцéлі од ньіх ўжац кóчь і кóньі. Вóні барз крічьáлі: Пан катóно, пан катóно! — Катóна пóбег за ньіма, од бічькáшох йіх óдньал. Ньę дальęко бýла кóрчьма Здогóньęл вон двох льýдзох; тóті льýдзе му гутóрйа: Пан катóно, пóцце з нáмі до кáрчьмі поцóвац! — Вон йак до кáрчьмі пóшол, кóньа до хльіва ўйáзал. Увідзел вон у хльіве білу пóсцель посцельęну, а сам пóбег до кáрчьмі, та увідзі качьмáрьку. Дóрас ше му ньę зльубéло, бо качьмáрька барс крáсна, а кáчьмар барс брітті. Пóшол до хльіва, сцел кóньа одйáзац; тóті му льýдзе так гутóрйа: Пан катóно, ньę бóйце ше. — Тот катóна послýхал льýдзох, льęгнул ў нóці под йáшльа пот свóго кóньа, там ше скріл, жéбі зá ньго ньіхто ньę знал. А тóті льýдзе поцовáлі у кáрчьмі. Качьмáрька мáла велькóго пáна фрáйęра, цо йę найвéкші у сýду. Тот пан с качьмáрьку там ше розгвáрйал у хльіве на пóсцельі, жéбі кáчьмара забілі, та повéме, же то гéўті льýдзе, цо ноцýйу у кáрчьмі; барз йіх опойіме і зос крéву йіх намасціме, та повéме, же то вóні качьмáра забілі.

Тот пан катóна шіцко віслýхал, цо под йашлямі бул, бо вóні зá ньго ньę знáлі. Тот пан йак зáспал і качьмáрка, пан катóна с под йáшльох вішол, та му зос кęпеньáка йęден фáлат одрéзал. Пан ше йак зобýдзел, пóшол дóму. Служньіца рáно йак станýла, увідзела качьмáра забітого; побéгла ґу качьмáркі до хльіва: Пóцце, качьмáрко, фрішко, бо

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

качьма́рь забіті! — Качьма́рка прібе́гла, та тім льу́дзом гуторе́ла: Цо́ сце мі качьма́ра забілі? — То́ті льу́дзе так гуто́рйа: Мі о́ то ньę зна́ме. — Ві го муше́лі за́біц, кęд вам шма́ті намасцені зос кре́ву. — Качьма́рка служньіцу по па́на по́слала. Пан до су́ду прішол, та́кой йім ва́ шмерц осу́дзел. То́ті льу́дзе так му гуто́рйа: Мі о то ньę зна́ме, бо́ сме барс цйа́ні бу́лі. — То́ті ше льу́дзе о́дньац ньę мо́глі; так йім бу́ло осудзе́но, па шібень пріготове́но. Тот пан като́на вішол, а́ньі за́ ньго ньіхто ньę знал; вон ше тамаль шпацірал, да вон відзі тіх льу́дзох кончіну, цо су ньęвінова́ті. Йак йіх ма́лі вішац го́ре, то тот бул і́сті сам пан, цо качьма́ра за́біл, та тім льу́дзом па шмерц осу́дзел. Пан ка́тона так скрічьал: Ньę мо́к вішац прес шве́тка, най стра́да віноваті, ньę ге́ўті льу́дзе. Йа мам шве́тка. — Віньал фа́лат, прілóжел ґу кęпеньа́ку, до́рас шве́док бул готóві. Па́на ўла́пелі та го обе́шелі.

Пан като́на йак по́шол пот сво́йу хіжу, а то бу́ло ў но́ці, прінáтрал ше на о́блак на сво́йу же́ну. Відзе́л, же йо́го же́на зос попа́мі ше́дзі; вон ўжа́л пу́шку і сцел до же́ні штре́льіц преа о́блак. Пан му так наказо́вал, кęт го от се́бе отпушьчьо́вал: Цо маш зро́біц ве́чьар, о́хаб на ра́но! Та вон преа о́блак ньę штре́льęт. По́шол до пано́ца, пітал ше служньіці: Дзе вам пано́цец? — Служньіца му так гуто́рела: Пано́цец по́шол на госціну, бо ту йę́дна же́на йęст ґдовіца, льę́бо йę катона́чька, бо за му́жа ньę зна, чі жі́йę, чі ньę жі́йę. Ма́ла двох хла́пцох, да́ла йіх віу́чіц за по́нох, та йіх ньę́шка пошвеца́лі, та там ве́лька госціна. — Пан като́на ше барз зльę́кнул, же та́ке ве́льке сцел наро́біц, же сцел до же́ні преа о́блак штре́льіц, бо вон так лу́мал, же во́на ше зос по́памі тріма. Вон по́шол до сво́його дво́ра, уйа́зал ко́ньа до хльіва, а сам по́шол до хіжі, та йім так поздра́ўкал: Шче́сце ці Бо́же дай, же́но! — Дай Бо́же і вам, пан като́по. — Чі бі ші ме прійа́ла на́ ноц? — Во́на ньę барс шме́ла, бо ше од ньо́го ба́ла. — Ньę бо́й ті ше, же́но, одо́ мньę, шак йа те́бе до́бре по́знам, бо ті мо́йа ўла́сна же́на. — Во́ні ше облапе́лі, та ше побочька́лі і так барс плака́лі: Шак йа ваш о́цец, а ві дзе́ці мо́йо! Тот хльęбі́чок роскра́лі, та ше з ньо́го дука́ті вісіпа́лі; то ма́лі ве́лькі дар от па́на.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Янкань.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матер. з Угор. Руси, т. I, ст. 163—171, ч. 15—17. — В. Лесевич, Оповіданя Р. Чмихала, ст. 291—297, ч. 57. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 292—294. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 186—187. — Лѣтописи рус. литер. и древностей, т. I. ст. 118—119. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, т. II, ст. 289—292,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ч. 192. — O. Kolberg, Krakowskie, т. IV, ст. 105—106. — B. Němcová, Nár. bachorký a pověsti, т. II, ст. 323—326. — Národ. Sborník českosl., т. I, ст. 142, ч. 8; т. II, ст. 96, ч. 9 і ст. 108, ч. 19. — L. Gonzenbach, Sicilianische Märchen, т. II, ст. 133—138. — G. Rosen, Tuti-Nameh. Das Papageienbuch, т. II, ст. 96—102. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 431—434.

129. Невірна жінка. А.

Бул йеден чловек і йедна жена; льуцкіх фрайерох мала, свойего ньеę сцела. Пошол тот йей чловек слугу йеднац, а жена му барз наказовала, бо у тім валальеę бул йеден леґінь, було му мено Тьоса. А тота жена свойого чловека барз модльела: Пойеднай слугу гочь йакого, двох, або йедного, льем ньеę пойеднай Тьосу до дому свойого. — Чловек бул добрі свойей жені, уверені, пошол на пійац слугу йеднац. Прішол до нього йеден леґінь: Ай йа ше, ґаздо, будзем йеднац з вамі. — Ґазда ше го опітал: Йак твойо мено? — Леґінь отповеда, же Тьоса. — Чловек ньеę пойедна Тьосу, бо му жена пріказала. — Пошол на друге место, а тот леґінь фрішко пошол вапрез ньего: Ґаздо, і йа будзем служіц. — Ґазда ше му ніта: Йаке твойо мено? — Леґінь отповеда, же Тьоса. — Ґазда ньеę пойедна, бо му жена пріказала. — А тот леґінь гуторі ґаздові: Ґаздо, па тім пійацу самі Тьосове, іншакого слугу ньеę погльедаце. — Пойеднал ше ґазда зос тім Тьосом. Альеę ґазда так слугові гуторі: Ажебіш мньеę ньеę охабел, бо мойа жена ньіґда нам полудзенок і вечеру ньеę зготові. — А тот леґінь так отповедол: Ґаздо, пріньеше нам ваша ґаздіньа ішче і на польо полудзенок, кеę йа будзем у вас слуга.

А кеę ше пойеднали, пошлі дому, ґаздіньа дорас ше запітала: Йак слугові мено? — А ґазда отповед, же Тьоса. — Погньівана ґаздіньа: Кеę сом гуторела, же нам Тьосу ньеę треба. — А йак рано малі ше зберац на польо орац, а тот ґазда бул кольесар, а ґаздіньа мала маґістра фрайера. Роскázал ґазда слугові, жебі поріхтал шіцко на кочь, що йім треба. А слуга ґаздові повед: Уж, ґаздо, шіцко поготовене, льем най ґаздіньа торбу пріготуйеę, жебі сме малі на през дзень. — А ґаздіньа радосна, на през дзень торбу зготовела: Мам йа ше нальубіц ньешка цалі дзень фрайера! — А йак малі воз двора пойсц, а слуга зруцел жельезо с плуга. Пошлі на польо, же буду орац, а жельезо на кочьу ньеę майу. Ґазда гуторі слугові: Що ші паробел? Теraз бегай фрішко дому! — А слуга пошол дому, а ґаздіньа спала на пойдзе с фрайером. Пошол слуга ґу коморі ґу дзвером, а ґаздіньа облапена с фрайером. Ніґа ше го ґаздіньа: Що ші прішол, слуго, дому? — Слуга отповеда:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Та, ґаздіньо, забулі сме волом шена. — А ґаздіньа фрайєра до шена скріла. Ґаздіньа гуторі слугові: Льєм чекай, дораз йа ці наберем шена. — Слуга ґаздіньі отповеда: Ві, ґаздіньо, ньє знаце, кєльо треба. — Пошол слуга на пойд, ужал пальіцу, бухал по шену; йак ше досц набухал, ужал жельєзо, пошол на польо, орал до вечьара. Пріштї вечьар дому, а вечера ньє зготовена, бо сушеда пошла до маґістра опатріц, бо йє барс хорі. За тото уреме шмішно було і Тьосові.

Йак преспалі, жена ґазду замодльєла, же най вежньу уж на йутро шіцко, цо йім треба. Роскázал ґазда слугові, най льєпше кочь пріготові. Слуга отповеда: Уш кочь зготовені і батох положені. — А ґаздіньа фрішко торбу готуйє; дорас фрайєр прідзе, та ше барз радуйє. Пошол ґазда зо слугом орац Здрільєл слуга торбу долу с коча, ньє мали цо фріштіковац. Ґазда гварі слугові: Дньєш ґаздіньа похібела, кєд нам торбу ньє пріготовела. Бегай, слуго, і заш дому, гочь це ногі больа. — Слуга радо бежі, бо зна добре, же набуха фрайєра. Пойдзе дому до заграні, маґістер бежі на пойд с хіжі през облакі, ґаздіньа бежі на двері: А ті, слуго, заш ньє пріготовані? — Слуга ґаздіньі так гуторі: Послал ме ґазда, жебім дома лацо робел. — А фрайєр на пойд ґу коміну, там ше склоньєл. Ґаздіньа ше піга слугові: Цо бі ті мал дома робіц? — Слуга гуторел ґаздіньі: Роскázал мі ґазда тоті шпіці та багра на пойд за комін порупан. — А ґаздіньа модльі слугу: Та льєм іц помалі на польо, поробім йа шіцко сама. — Бо ше ґаздіньа за фрайєра на ново бала. А фрайєр кучі за коміном. Слуга поші на пойд тоті древа, па руца за комін кажде до фрайєра. Йак ше досц парупцал, фрайєра патрепал, пошол ґу ґаздові, а так му гуторі: Чекайце ві, ґаздо, йак наша ґаздіньа уж на йутро зробі!

А ґаздіньа зос фрайєром дома так ше порадзела: Пойдзе фрайєр орац, а ма таркасторо вола, барем го льєхко фрайєрка на польу погльєдац годна. А тот ґазда, дзе Тьоса служел, воні малі чьарного вола. Пошлі на рано орац, ґазда і слуга, уш пошол орац і ґаздінін фрайєр. А Тьоса знал, же ґаздіньа пойдзе гльєдац фрайєра, а льєхко го найдзе, бо мал фрайєр таркасторо вола. А Тьоса ше пріправел, бо воні малі чьарного вола — та ужал йєдну білу плахту і закріл того вола чьарного зос тоту білу плахту; а так тераз і ґазда мал таркасторо вола і маґістер. Кєд ґаздіньа ньєсла полудзенок фрайєрові, ньє знала, дзе пойсц, бо два таркасті волі булі. Сцела дац полудзенок фрайєрові, а вона одньєсла свойому ґаздові. Кєд увідзела, же ґазда блыжей, йак фрайєр, була погньівана, но уж іншак уробіц ньє могла, льєм прідала полудзенок свойому ґаздові. Ґазда зо слугом полудньуйє, а ґаздіньа на фрайєра попатруйє. Піта ше слуга ґаздіньі: Цо, ґаздіньо, так віпатраце? — Ґаздіньа отповеда: Там дальєй і сушед оре, а сушеда ньє прі-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньęсла полудзе́нок, а су́шед гладу́йę. — Ґа́зда на́ то отпо́вед: Оста́ло нам пiро́ґi, тре́ба одньęсц сушедо́вi. — Ґаздiньа на́ то фрiшко сцéла по́весц, же во́на сушедо́вi йęсц одньęше. Альę слу́га та́кой ста́нул, же вон одньęше. Ўжал слу́га мiску с пiрога́мi, одньęсол сушедо́вi маґiстро́вi.

Йак iшол по бра́зді, пору́цал шiцкi пiро́ґi, одньęсол пра́зну мiску ґу маґiстро́вi. Шiґа ше маґiстер Тьосо́вi: Чьо́го ту гльęдаш? — Та льęм вам гуто́рiм, же мой ґа́зда прiдзе зо шекęру, та вас до́раз забiйęпре ґаздiньу. — I с тiм ше ўра́цел слу́га, а по́шол ґу ґаздо́вi: Ґа́здо, роска́зал маґiстер, жебi сце му по́шлi зо шекęру плуг опра́вiц. — А ґа́зда ста́нул, ўжал шекęру на пльęцо, iдзе про́сто ґу маґiстро́вi, а на́трi, а пожемi поруца́нi пiро́ґi. Ґа́зда збе́ра до ру́ких пiро́ґi, а так прiпове́да: Йак тот слу́га потра́цел то́ґi пiро́ґi! — А маґiстер сто́йi та штудiра: Сце ме за́бiц, а iшче на́ мньę i гру́дi збе́ра! — Оха́бi маґiстер плуг i во́лi, бе́жi ґу свойо́му домо́вi. А ґаздiньа запита́ла ше слуго́вi: Цо то, же су́шет гак бе́жi? — А слу́га отпове́да ґаздiнi: Ньę шмем вам а́нi по́весц. По́шол ґа́зда одру́бац маґiстровi гла́ву, а док ше на́зад ўра́цi, так мi ка́зал, же́бiм вас трiмал, та i вам гла́ву одру́бе. — Ґаздiньа ше устраше́ла, та i во́на ше да́ла до сцека́ньа. Здогоньęла маґiстра, по́шлi ўйęдно до́му.

Так ше до́ма порадзе́лi, же́бi во́нi ґа́зду i слу́гу отрове́лi. А слу́га гуто́рi ґаздо́вi: Ґа́здо, у нас бу́дзе дньęшка барз до́бра вече́ра, бо сце поганьа́чi ґаздiнi фрайęра. — Ґа́зда слуго́вi отпове́да: Ньę бу́дзе тонiчь, ньę добiйęме а́нi хльęба. — Ґаздiньа зос фрайęром так ше порадзе́лi, же́бi i слу́гу i ґа́зду отрове́лi. А Тьо́са ше до́знал, бо напре́док знал. Ўжал йęдну фльа́шу, напра́вел до тей фльа́шi мльęка i во́дi i со́лы; прiбрал ше Цiґа́ном, по́шол пред ґаздiньiн двор, заку́кнул до двора: Же́но, чi ньę ку́пiш отро́вi? — Же́на льęво дочека́ла, та i фрайęра завола́ла. А тот Цiґан так йiм прiка́зал: Льęм ньę ве́льо посiпа́йце, а́льę йęдзе́ньа ўшелыйа́ке наготу́йце: йу́ху, напрiґа́шу i рейте́ша, а ўша́дзi по́ кус посiпа́йце; а́нi йęдло ньę пойęдза, а ме́ртвi оста́ну. — А ґаздiньа то барс польубе́ла, Цiґано́вi фо́рiнт заплацęла. По́шол Цiґан гет од двора, одру́цел по́длi шма́ґi, по́шол на по́льо ґу ґаздо́вi. А кęт прiшлi ве́чьар до́му, уж ґаздiньа вече́ру зготове́ла, па i стол кра́шньę оправе́ла. Дочека́ла ґа́зду i слу́гу: Но, льęм попора́йце у хлы́ве, прiдзе́це вече́рац. — Ґа́зда ше чьуду́йę, цо то за новiна, же ґаздiньа те́льо йęдзе́ньа наготове́ла. А слу́га ґаздо́вi гуто́рел: Забере́ме, ґа́здо, ремена́кi, покрiйęме до надра́ґi, а кęт пойдзе́ме за́ стол ше́лнуц, почьньęме йęсц, попада́ме за́ стол, справiме ше ме́ртві Прiдзе фра́йęр до хiжi, бу́ду ше радо́вац, же нас бу́ду йу́гро ра́но хо́вац. А мi ше, ґа́здо, до́бре порiхта́ме, па до́бре фрайęра у хiжi набуха́ме.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Прішол ґазда, шеднул за стол і слуга, а ґаздіньа такой понаґльа. Пріньесла на стол йуху і папріґаш і рейтеша: Йецце, чельац, хторому кельо треба. — Ґазда ужал до лошкі йуху, положел до устох, преурацел ше, льегнул аж на жем. А фрайер чека прі облаку, закукуйе, доґ і слуга покоштуйе. Слуга такой покоштовал і вон ше віурацел, спаднул аж на жем. Фрайер такой до хіжі прібегнье, гуторі ґаздіньі: Ну, слава Богу, кед бі лиєм ньє ожілі. — Льегньє фрайер воз ґаздіньу до посцелы. Тоті двоме спот стола нараз віскочелі. Ґазда буха по ґаздіньі, а слуга по фрайерові: Дам йа тебе, йак сіпац отрові! — Уш фрайера і ґаздіньу добре набухалі, пошедалі за стол, та ше добре навечералі. Тераз ґазда гуторі Тьосові: Віплацім це, слуго, добре, бо ші мі служел по мойей волы.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач.Бодроґської столиці від Ґапї Рамач.

130. Жіноча невірність. Б.

Бул йеден чловек, ґазда добрі, мал два коньі червені, а два білі, йедна біла кобула. Жену мал ньедобру; трімала себе фрайера панопца. Свойого чловека ньє льубела, ньє сцела з ньім аньі спац. Вон пошол до хльіва, цо надумал? Вон ше відар на білу кобулу. А мал свойого хлапца такого, цо му було петнайц рокі; шіцко хлапец відзел, цо робел оцец з білу кобулу. Другі дзень вечьар оцец ньє бул дома. Прішол панопцец до ньіх, бешедовал з мацеру, а хлапец справел ше, же вон шпі. Шіцко чьул, цо панопцец з мацеру робел і цо ше догварельі, же на йутре рано пойдзе панопцец орац на двох коньох, білого і чьарного, а вона му да одньеше полудзенок.

Кед йутре рано прішол тей жені чловек дому, а хлапец му гуторі: Апо, поме орац до того польа, дзе і панопцец (і ньедальеко малы жем от панопца). — Оцец на то прістал, альє оцец ньє знал за тоту роботу, цо знал хлапец Пошлы орац на польо, уж і панопцец оре на тей жемі ньедальеко од ньіх у тім істім польу. Кет поладньє доходзі, хлапец зна, же мац ма пріньесц полудзенок. Оцові гуторі: Апо, пре-стреме покровец на коньа, барш ше мухаві — а то за то, жебі бул такі істі, йак і попово коньі. — Мац кед вішла з валалу с полудзенком, просто ньє ґу попові, альє ґу його чловеку. Відзела, же ньє добре, альє уж дармо, кет хлапец познал мацер, та уж мушела ґу ньім одньесц. Йак воньі полудньуйу, ньє добре йей було, же вона панопцові ньесла, а панопцец гладні оре. Вона гуторі свойому чловекові: То бі одньесц

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тому мойому паноцові го льєм пампушкі. Гайде, хлапче, одньєш тому паноцові, най і вон дакус прехваці, бо йє гладні. — Хлапец ужал пампушкі та по драже потрацел. Пошол ґу паноцові та гуторі: Паноцец! Кед мой оцец вежньє шекерку, та вам главу дорас зоз ньу одрубе. Чьом ві учера вечьар булы прі мойей мацері?

С тім ше ураціл назат та жбера тоті пампушкі, що йіх потрацел. Мац ше му піта: Що паноцец гуторел? — А вон поведол: Ано, іцце зо шекерку паноцові плуг оправіц, бо ше му погубел. — Оцец добре сцел паноцові. Ужал шекерку, та понагльа ше ґу паноцові. Паноцец відзел, же справулі му главу одрубе, же бул прі його жені, сцекол, охабел і плуг і коньі, аж дому. Мац ше піта хлапцу: Що паноцец так сцека? — А вон мацері гуторел: Ша, чекайце мамо, док ше оцец ураці, ша і вам да, бо за то і паноцец ватькер справел, же прі вас ноцовал. Наклядзе і на вас оцец зоз обухом шекерковім. — Мац ньє дочекала оца, альє усцекай до валалу! Оцец прідзе ґу хлапцові, та ше му піта: Що мац усцека? — Пошла до валалу по жандарох, же вівола, же сце білу кобулу у хлыве вірафалы.

Оцец відзел, же зайачьаре іду у лоу штрельац, та хлапцу гуторі: Тота мойа жена маґаріца, шіцко віволац на мньє! Дзе же ше скрійєм? — А хлапец гварел: Ту до тіх таркох. Вон ше там скріл. Зайачьаре просто на йіх кочь удерелы. Пітайу ше, чі ньє відзел ньєшка дайакого зайаца? — А вон йім гварел: Ту у тім церньу відзел, же первей йєден вошол. — Тоті двоме зайачьаре на два боки станулы, закукуйу, йак бі го, того зайаца заштрельіц. Штрелы йєден горе понат таркі. Чловек тот, що бул нука, того хлапца оцец, віскочі горе: Що штрельаш? Кет сом змервел білу, свойу сом змервел. Та що штрельаш? — А мі, чловече, ньє знаме, чі ті твойу кобулу змервел. — А теді начь же штрельаш? — Мі думалы, же ту йєст зайаці.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: О. Роздольський, Гал. народ. новелї, ст. 30–35, ч. 11. — М. Драгомановъ, Малор. народ. преданія и разсказы, ст. 162—166, ч. 51. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, т. I, ст. 170—171, ч. 61. — Ястребовъ, Варіанты сказки о неверной женѣ (Кіев. Старина, 1894, IV, ст. 159–165). — Н. Сумцовъ, Пѣсни и сказки о гостѣ Теренттьищѣ (Этногр. Обозрѣніе, XII, 1892 і 1893, XVIII). — Н. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот. литературы, ст. 70—83, ч. XXX. — В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 367—370, ч. 700. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 551—555, ч. 39.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

131. Як дбаєш, так маєш.

Бул йєдон Ўлах і Ўлахіньа. Вóньі бýлы барс худóбні льýдзе, вéльо дзéці мáлы, ўшельыйак з ньíма жíлы чéшко, бо кєт прíшлы робóті, Ўлахіньа ньє мóгла пóйсц рóбіц, ўше мушéлы служньíцу йєднац. А кєт пóшлы на робóті, заробéлы сéдем льєбо óсем метéрі жíта, а зос тóго мушéлы і служньíцу плáціц. А йєшень кєт прíшла, та хлєба ньє стáло. А Ўлах, вон надýмал, да вóньі йєдну крáву кýпйа, же óздаль йім льєхчéйше бýдзе дзéці хóвац. Прíшол вáшар, пóшлы на вáшар обідвóйо, купéлы йєдну кравíчьку, прігнáлы йу дóму, думáлы, же йє цéлна. Кєт ту прéйдзе пол рóка, крáва ше відзі, же цéлна ньє бýдзе. Цó зóз ньу рóбіц бýду? Оджéньу вóньі йу на вáшар. Кєд вóньі йу сцу прéдац, а тарґóвец йім ньє сце дац, льєм полóўку, йак вóньі зá ньу дáлы. Жéна плáче, же цо рóбіц бýду, же тéльо пеньєжі нá ньєй ґýбіц бýду, же йáк вóньі бýду зос тíма дзéцмі пре жíму жіц. Предáлы вóньі тóту, купéлы сéбе дрýгу і на тóту пеньєжі пожічéлы. Оджéньу йу дóму, барш ше йєй радовáлы, же крáва цéлна, бýду вóньі нá ньу меркóвац, кєді ше ма оцéльіц, жéбі дáйак ньє страдáла. Чьувáйу вóньі йу, йєдну ноц йєдно, дрýгу ноц дрýге. І так то ше йім цагáло за штíрі тíжны. Раз на Ўлáха шор прíшол, же да вóн йу чьýва. А вон пóшол до кáрчьмі, óпіл ше, а Ўлахіньа мýшела чьýвац. Чьувáла вóна зá ньго, рас вóн пóшол і на дрýгі дзень. Ўлáхіньа заш зá ньго чьувáла. Прíшол вон зос кáрчьмі, льєґнул до хíжі, та шпі. Крáва ше оцельєла, Ўлáхіньа ще барз зрадовáла, же уж достáньу мльєка. І вóна тóто цельáтко ўжáла, одньєсла го до хíжі, положéла Ўлахóві го под бýнду, жéбі ше зогрáло, а сáма пóшла до хльíва понамíрйац стáток.

Кєд вóна ше нáзад ўрáці, пóйдзе до хíжі, відзі вóна, же Ўлах шпі; éшчі вóна забýла у хльíве швéгло загáшіц. У тот чьас, док вóна у хльíве бýла, Ўлах ше пребýдзел, осéтел, же ше цéльє рýша; кєд вон стáньє, та пáтрі нá ньго, та сéбе дýма: Чí то йá ше оцéльєл, же прí мньє цéльє? Откаль ше ту ўжáло? Ньє вéрі сéбе. Згáмре го до гáрсцох, та бéжі зóз ньім до заграді. Там мáлы йєдну дольíну вікопáну, рýцел го дó тей дольíні, а сам íдзе до хíжі. Ўлахіньа ше зóз ньім зíдзе, тá ше му пíта, же дзе цéльє. — А вóн ше йєй пíта: Йáке цéльє? — Ша óздаль знаш тóто, цó ці бýло под бýнду. — Ша áльє і ті знаш, же йá ше оцéльєл? — Та ньє ті ше оцéльєл, льєм ті мньє пóведз, дзе ші го полóжел. — Жéно мóйа злáта, ньє вівóлай ньікóму, же сóм ше оцéльєл. — А вóна нá ньго зверéшчі: Та пóведз мі, дзе цéльє, дзé ші го одрýцел. Шак ті ше ньє оцéльєл, áльє крáва, та сом го ґу тéбе зóграц положéла. — А вóн йєй гвáрел: Йай Бóже мой, тá цó сом нарóбел? Ша йа дýмал, же то йá ше оцéльєл, тá сом го хвáцел і одньєсол

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сом го до заграді до тей дольіні, та сом го там рýцел. — А Ўлахіньа заплаче: Йай Боже мой, ньę досц мі худобні, альę ші ешчі і цельę рýцел? Ньę знаш, же сме ґу краві докладалы? Откаль же тераз ўраціме пеньęжі, кęт ші цельę забіл? Заш льęм мушіме з йęдного места жічьац, а на друге ўраціц. Та йак будземе жіц зос тіма дзецмі? — І так Ўлах покайал, же ньіґда вецей до карчьмі ньę пошол.

І вецка воны тот рок страдалы, а на другі рок тога іста крава заш ше йім оцельęла і воны тото цельатко ньę предалы; кушьчічько го потховалы, та вец го предалы за тріцец форінті. І так воны вецка тото длуство отплацелы. Ешчі йім і на хльęб остало. І так зос тім страданьом Ўлах ше покайал, же ньіґда вецей до карчьмі ньę пошол.

Ішол вон раз на роботу, так ше му прітрафело на добру надньіцу — пошол вон перші дзень. Кęд ідзе, а прец ньім укаже ше йęден мешьчьок полні зоз дукатамі. А вон ше барз радовал і одньęсол йіх дому; його найстарші хлапец гварі: Апо, тоті пеньęжі треба одньęсц до валалскей хіжі, бо кęт ше на нас дойдзе, же мі нашлы, можеме буц под велькім штрофом. — Оцец послухал хлапца, одньęсол йіх до валалскей хіжі і доразенькі од нього прійалы. І трафело то ше, же ше йім ґазда нашол, йęден барз велькі пан і дал вон заволац того чловека, жебі прішол ґу ньому на даскęльо слова. Кęд вон прідзе, а пан ше му піта, же йак то було, дзе вон йіх вашол? — А вон му гварел: Йа худобні чловек, йа мам вельо дзеці, ньę стало мі хльęба, та сом ше пушьчел за дайаку роботу, дзе бім могол дайакі ґрайцар заробіц, а дзецом хльęба купіц. Та кęт сом ішол, на драже обачел сом мешьчьок зоз дукатамі. І йа його дзвігнул і дому сом го пріньęсол. А мой найстарші хлапец, йак вон то обачел і вон мньę так гварел: Апо, тот мешьчьок зос тіма дукатамі треба го одньęсц до валалскей хіжі, то ше му може дайакі ґазда найсц. І йа його ўжал і пріньęсол сом го ту. — Ну відзіш, чловече, тот пан му гуторел. Йа терас тебе тот мешьчьок пеньęжі шіцок дам прето льęм, же ші барс худобні, а і же ші барс мілосердні; та себе одньęш го дому і ті льęхчейше будзеш свойо дзеці ховац. — І тот Ўлах барс ше зрадовал, прійал од нього пеньęжі зоз вельку радосцу і поклоньęл ше му аж до жемі. І с тім ше вон зобрал до свойого дому і доразенькі вон перше дзецом хльęба купел і шматі, а за геўто, що остало, купел себе жемі і хіжу, кочь і коны. І вон почьал ґаздовац.

І таке му Бох шчесце дал, же велькім ґаздом постал і ньіґда за худобу ньę забувал. Йак уш тот чьас прішол, його дзеці подорасталы, женьęл вон першого сіна і барз богату дзіўку брал. Празел свадзбу. Дал вон зволац шіцку родзіну; а його родзіна шіцка худобна була, ньę мала що пріньęсц дарунок. А вон аны ньę жадал, бо мал досц зос чього готовіц. Йак тота свадзба прешла, його сін зо свойу жену краш-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньę жілы. Так ше му відзе́ло, йо́го сіно́ві, да́ вон ві́дзе ге́тка от сво́його о́ца, же о́зда льę́пше бу́дзе. Йо́го о́цец отпу́шьчьа го, най і́дзе. І вон йо́му да дзе́шец ла́нці. Йак по́чьал ґаздо́вац на сво́йу ру́ку, по́чьал ньędо́бре ро́біц, по́чьал до ка́рчьмі хо́дзіц, тро́шел сво́йо до́бро, а кęд до́му прі́шол, сво́йу же́ну біл. І так вон сво́йо ші́цко преронто́вал. Йо́го о́цец друго́го сі́на кęд оже́ньęл, тот сін дру́гі зо сво́йу же́ну льę́пше накладалы. І ма́т вон йę́дну дзі́ўку. То́та дзі́ўка бу́ла барс кра́сна. Ішол йęй хір на дальę́ко. До́чьул то́ ше йę́ден мла́ді пан, же дзі́ўка барс кра́сна, а ньę худо́бна. Прі́шол і ўжал то́ту дзі́ўку се́бе за же́ну і ве́лька ґоспо́дьа зо́з ньęй бу́ла. Йęй о́цец барш ше у́ тім че́шел, же йо́му Бох та́ку серéнчьу дал, же во́н і сво́йо дзе́ці віхо́вал і прістано́вел, а ка́жде до́бре. Йак во́н ше уста́рел і йо́го же́на, во́ны сво́йо до́бро ші́цке розда́лы. І так то, хто йак ро́бі, так бу́дзе мац. Ўлах бул худо́бні і на оста́тку оґаздо́вал, бо́ ше му та́ке шче́сце трафе́ло, же пеньę́жі па́шол. Йак во́ны уш ста́рі бу́лы, у́мар Ўлах, а Ўлахі́ньа оста́ла і йу дзі́ўка ўжа́ла ґу се́бе. Ньę пре́шло а́ны рок, ума́рла і Ўлахі́ньа. Тот пан йу́ кра́шньę похо́вац дал. І те́раз жі́йу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

132. Югас і дївка.

Бул раз йę́ден йуга́скі ле́ґінь, ны́ґда ны́чь ньę ро́бел, ны́ за йа́ку робо́ту ньę́ знал, льęм о́ўці чьу́вал. Кęльоґо́д раз гнал во́нка о́ўці ра́но на па́шу, і́нше ны́чь ньę гуто́рел, льęм то́: Кі́ те! Ньęт кра́ші, йак йуга́скі леґі́ньę. — А йę́дна дзі́ўка так біва́ла на ко́ньęц вала́ла. Чьу́йę во́на йę́ден дзень, же во́н крі́чі: Кі́ те, ньęт кра́ші, йак йуга́скі леґі́ньę. Чьу́йę во́на дру́ге ра́но заш то́то, а тре́це ра́но заш то́то. А во́на се́бе ду́ма: Че́кай, ша йа те́бе прі́пра́вім, чі ньęт кра́ші леґі́ньę, йак йуга́скі леґі́ньę. — А у́ тім вала́льę бу́лы катона́ці, гуса́ре. І у́ ны́х бул йę́ден гу́сар. Тот ра́но же́ньę о́ўці во́нка: Кі́ те, ньęт кра́ші леґі́ньę, йак йуга́скі леґі́ньę. — А во́на гусаро́ві гва́рі: Чьу́йęш ті, гу́сар, да́й ті мньę тво́йо шма́ті і тво́його ко́ньа і ша́бльу. — Гу́сар йęй дал ко́ньа, шма́ті і ша́бльу, обльę́кла ше, ше́дла на ко́ньа, ша́бльу ко́ло се́бе опаса́ла, сці́сла ко́ньа, і́дзе за йуга́сом. По́йдзе ґу ньо́му, там дзе́ вон о́ўці чьу́вал: Да́й Бо́же, йу́гас! — Дай Бо́же і вам, пан гу́сар. — Знас цо, йу́гас? Те́раз му́шіш на йę́дну о́ўцу ско́чіц, бо кęд ньę́, та́ ці главу одру́бем зо ша́бльу. — Віца́гла ша́бльу та тріма над йугасо́ву гла́ву: Кęд ньę ско́чіш на о́ўцу, та́ ці гла́ву одру́бем. — Йу́гас гва́рі: Кęт ше му́ші,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

та́ ше му́ші. — Кра́шньę по́шол ґу о́ўцом, ўла́пел йę́дну, та ма́же, а ўше се́бе гуто́рі: Кęт ше му́ші, та́ ше му́ші! Отпальęл о́ўці, гу́сар сці́снул ко́ньа, та по́шол. Йу́гас заш весе́лі до вечьа́ра.

Ра́но го́ны о́ўці во́нка на по́льо на па́шу. Кęд йę там про́сто тей дзі́ўкі хі́жі, та крі́чі: Кі́ те, ньęт кра́ші, йак йуга́скі леґі́ньę. — А во́на крі́чі на́ ньго: Кęт ше му́ші, та́ ше му́ші. — А во́н ше зага́ньбел, та се́бе ду́мал: Откаль то́га те́раз зна, же йа на о́ўцу ско́чел і же йа гуто́рел, кęт ше му́ші, та́ ше му́ші? — Віже́ньę о́ўці во́нка, ньę крі́чі. Дру́ге ра́но же́ньę во́нка, ньę крі́чі. Ра́с ше му йę́дна ба́ба пі́та, же чьом вон та́кі сму́тні, ньę крі́чі ны́чь. До те́раз ўше та́кі весе́лі бул, а те́раз йę та́кі сму́тні ўше. — Ньę шльęбо́дно мі крі́чіц ве́цей, а́ны веселóму буц. — Та чьом? — Та за́ то. Йа крі́чел ўше ка́жде ра́но, кęт сом гнал во́нка о́ўці: Кі те, ньęт кра́ші, йак йуга́скі леґі́ньę. Прі́шол ґу́ мньę йę́ден гу́сар, та́ ме на́гнал, му́шел сом на о́ўцу ско́чіц, бо кęд ньę, та́ мі гла́ву одру́бе. Та сом му́шел і та́к сом гуто́рел: Кęт ше му́ші, та́ ше му́ші. А те́раз йę́дна дзі́ўка на́ мньę крі́чі: Кęт ше му́ші, та́ ше му́ші. Йа ньę́ знам, о́ткаль во́на ше то дознала.

Ны́чь то за́ то, сі́ну. Прі́дзеш на пойу́тре ра́но, та то до́бре бу́дзе шіцко. Ба́ба по́шла ґу́ тей дзі́ўкі, гуто́рі йęй: Чьу́йęш ті, дзіво́чько, цо́ йа бі це ше опіта́ла. Чі то пра́ўда, чі ньę пра́ўда? Йа чьу́ла, же ті маш крі́ву. — От ко́го сце чьу́лы? — Чьу́ла сом од льу́дзох. — Йа ньę́ знам, йа е́шчі ньę відзе́ла. — Но льę', ві́лож но́гу на па́тку йę́дну, а на йę́дней стой на же́мі, та бу́дземе ві́дзіц. — Во́на дзві́гла но́гу, положе́ла на па́тку, ба́ба па́трі: Шак ві́дзіш, же йę крі́ва. Па́трі, кęд ньę ве́ріш. — Дзі́ўка па́трі, акура́т йę крі́ва. Та цо бу́дзем ро́біц те́раз? — дзі́ўка ше пі́та ба́бі. — Знас цо? Йа́ ці спомо́жем, кęт сцеш. — Та йак? — Прі́дзеш на пойу́тре ра́но до́ нас, йа́ ці пома́сцім зо ста́рім са́длом, та́ ці ше напро́сці. — До́бре. Йа по́йдзем на пойу́тре ра́но до́ вас. — Да́ Бог дзень на пойу́тре ра́но, йу́гас уш та́м, кęт ше розвідньа́ло. — Но, льęм че́кай. До́раз во́на прі́дзе, та йęй уці́скам гла́ву до пе́ца, а ті на́ ньу ско́чіш. Во́на бу́дзе гуто́ріц: Са́ла, са́ла, до́бро са́ла. А ті так бу́дзеш ма́сціц. Во́на ве́цка бу́дзе фрі́шше гуто́ріц, а ті фрі́шше бу́дзеш ма́сціц.

Ра́с ту дзі́ўка. Дай Бо́же до́бре ра́но, ста́ра мац. — Дай Бо́же і те́бе, дзіво́чько мо́йа. Но льęм че́кай, та до́раз, льęм поріхтам са́дло. Ба́ба поріхта́ла; но, уці́скай гла́ву те́раз до пе́ца, та бу́дзеш гуто́ріц: Са́ла, са́ла, до́бро са́ла! А ве́цка бу́дзеш і фрі́шше гуто́ріц; бу́дзеш гуто́ріц: Са́ла, са́ла, до́бро са́ла! (Дуже скоро). — Уці́ска ше дзі́ўка до пе́ца, йу́гас прі́дзе, по́чньę йу ма́сціц. Дзі́ўка по́чньę гуто́ріц: Са́ла, са-ла, до́-бро са́-ла. — А йу́гас ма́сці. Рас по́чньę дзі́ўка фрі́шко гу-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тóріц: Сала-сала-дóбро-сáла! — Йáк йу йýгас помáсцел, закáпчьал надрáґі, па пóшол ґу óўцом. Гóньі дрýге рáно óўці вóнка йýгас на пáшу: Кí те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. — А дзíўка му гутóрі: Кęт ше мýші, тá ше мýші. — А йýгас гутóрі: Сáла, сáла, дóбро сáла. — Дзíўка нá ньго крíчі: Стой. Хтó то тéбе гутóрел? — дзíўка ше му пíта. — Йýгас йęй гутóрі: А хто тéбе гутóрел, кęт ше муші, тá ше мýші? — То йа бýла обльęчéна у нашóго гусáра шмáтох. Ўше ші тáдзі хóдзел, íнше ші ньę крíчел, льęм: Кí те, ньęт крáші, йак йугáскі леґíньę. А йá ше нá це гньівáла, жé так крíчіш, тá сом ше обльęкла до гусáрскіх шматох, шéдла сом на кóньа, та сóм це нагнáла, жéбіш ньę крíчел вéцей так, йак до тéраз. — А то йá бул, цó сом це мáсцел, кęт ші глáву до пéца уціскáла, а йа нá це скóчел, а ті гуторéла: Сáла, сáла, дóбро сáла. — Дзíўка гутóрі: Йай, льęм ньę гýтор ньікóму. — Йýгас йęй гутóрі: Ньę гýтор áньі ті ньікóму. — Так вóньі вéцка ше ґобрáльі, та жíльі крáшньę ўйęдно.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

133. Вислужений вояк і дївки.

Бýл раз йęден катóна, віслýжел цáра, отшльęбóдзел ше, та íшол дóму пéшо, бо éшчі гайзíбан ньę бул. Йак íдзе, стрéтньę ше з йęднім жобрáком. Тот жóбрак óпрез ньóго кльęкньę, тá ше мóдльі, пíта од ньóго аламýжну, жéбі му дал дáцо. — А цó ці знам дац, кęд ньę мам ньічь. Худóбні і йа, йакот і ті. Альę дал мі цар трі ґрайцáрі на трóшок, жéбім мал, тá ці дам йęден.— Вíньал ґрáйцар, тá му дал. Íдзе дáльęй, так íсце стрéтньę заш жобрáка і тот пíта од ньóго аламýжну. Дал сом геўтóму ґрáйцар, дам і тéбе йęден і мньę остáньę йęден. — Íдзе дáльęй, зáш вон стрéгньę жобрáка. І тот óпрез ньóго кльęкньę, так йак і гéўті, пíта аламýжну. Дам і тéбе; кęг сом дал гéўтім двом по ґрайцáру, та дáм і тéбе, най ньę мам áньі йęден. — Дал му ґрайцар, жóбрак стáньę, тá ше му пíта: Но, цó ті, чловéче, жáдаш одó мньę за тóті трі ґрайцáрі? Ті мньę дал шíцкі трі ґрайцáрі, а йа Бог небéсні. — Катóна фрíшко надýмал, цо трéба пóвесц: Тáкі бýґęлар, же да з ньóго пеньęжі ньíґда ньę хíбйа. — Дóрав мал у кішéнькі бýґęлар пóлні с пеньęжмі. А цо жáдаш за дрýгі ґрáйцар? — Вóн зáш фрíшко надýмал та гутóрі: Тáку пíпку, дá йę ўше пóлна з дугáном і да ўше гóрі, жéбі ньíґда ньę вігáсла. — Дóрав мал і тáку пíпку. А цо жáдаш за трéці ґрáйцар? — А вон сéбе дýма: Пеньęжі мам, пíпку мам, цó мі ўше гóріц бýдзе; та

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сéбе надýмал, же гóчъ йáкей дзíрі, кęт ше бýдзе пітац, же хтó бул ý ньęй, та дá му пóве. — Но ідзе. Кýрі на тей піпкі, йак дайáкі Тýрок. Дóйдзе ґу йęдней дзíрі на дрáже тá ше піта тей дзíрі: Дзíро, дзíро, хтó бул ý це? — А дзíра ше óзве: Ірґа. — Ідзе дáльęй, намíрі заш на йęдну дзíру, піта ше і тей так, йакот і гéýтей; дзíра ше óзве, та так му гутóрі: Гéрчьок. — Пóйдзе до йęднóго валáлу, ўлапéла го ноц. Там бýдзе ноцóвац. Пóйдзе до йęдней кáрчьмі, піта сéбе вечéру і пол літрі вíна. Нáвечерал ше, вíно пóпіл, а там ше картáлы. Гáйде, гíбай і ті ше з нáмі кáртац, бó нас ньіт, льęм трóме, а кęд бýдземе штíрме, льęпше бýдзе кáрта ісц. — А вон йім гутóрі: Йá ше кáртац ньę знам. — Та паучіш тí ше, льęм кęд маш пеньęжі. — Ша мам ту даскęльо сексéрі. — Шéднул і вон ґý ньім, тá ше кáрта. Гéýті трóме ўше так пáтра, жéбі вон ньíґда ньę цáгал, льęм вóны трóме. Аны вон ньę цáгал ньíґда. Йóго бýґілар ýше пóлні с пеньęжмі. А то кáчьмар вíдзел, же вóн ма вéльо пеньęжі, пóшол нýка, жéні сéбе гутóрі: Жéно, тот катóна, цо ту йęст, тот барз вéльо пеньęжі ма. Дóбре бі бýло, дá му спомньęме, да вéжньę з нáшіх дзíўкох йęдну. Мáме йіх трі, а уж два стáрші у рóкох, та да вóн з ньіх вéжме дайęдну, тó бі дóбре бýло. — Ша йа ньę дзбам, — жéна му гутóрі. Трéба му спóмнуц.

Рáно поставáйу, дóрас качьмáрка пóйдзе ґу ньóму, тá ше му піта, же чí бі вóн ше ньę ожéньęл. Вóны мáйу трі дзíўкі, та най сéбе вібéре, хтóру сце. — Вон йęй гутóрі: Ба йá ше ожéньęм, льęм же пéрше з ньíма йęдну ноц преноцýйęм; з йęдну йęдну ноц, з дрýгу дрýгу ноц, а с трéцу трéцу ноц, та хтóру сéбе вібéрем. — Дóбре. Пóйдзе ше жéна опітац дзíўком і оцóві, же чі то дóбре бýдзе. Дзíўкі мáйу дзéку шіцкі трі. Но, пéршу ноц бýдзе воз найстáршу спац. Польęгáйу вéчьар, кęд вóна заспáла, вóн йęй сýкньу дзвíгнул, тá ше дзíрі піта: Дзíро, дзíро, хтó бул ý це? — А дзíра му гутóрі: Пóпове, мáґістрове і ноўтáруш і пісар і чіпкáре, облакáре і дротáре. Мóжеш, кęт сцеш, і ті прісц. — Йа ньę пóйдзем, кęт ту тéльо бýло. — Обраці ше гéтка, та шпі. Рáно поставáйу, тá ше му пітáйу, же йак ше му пáчі? — А ньę знам, бýдзем пробóвац з дрýгу на вéчьар спац. — Дá Бог вéчьар, польęгáйу спац. Льęґньę зóз ньім стрéдньа. А вон чéкал, док вóна зáшпі. Йак вóна заспáла, а вон сýкны дзвíгнул, тá ше дзíрі піта: Дзíро, дзíро, хтó бул ý це? — Пóпове, маґістрове і ноўтаруш і пісар, чіпкáре, облакáре, дротáре і папріґáре. Мóжеш і ті прісц, кęт сцеш. — Йа ньę пóйдзем, кęт ту тéльо бýло. — Обрацел ше гéтка, та зáспал і вон. Рáно поставáйу, тá ше му пітáйу дóраз, же йак спáлы, йáк ше му пáчі. — Увíдзім, док бýдзем воз наймлáтшу спац. Ешчі тéраз ньę мóжем ньічь пóвесц. — Дá Бог вéчьар, польęгáйу спац, льęґньę зóз ньім наймлáтша. Йáк вон йу прíспал, сýкны йęй дзвíгнул, тá ше піта дзíрі: Дзíро, дзíро,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

хто́ бул у́ це? — Ныіхто, — так му дзіра отповедла, а́льє ті мо́жеш, кєт сцеш. — І до́раз вон по́шол до дзірі. Ра́но поставáйу, та́ ше му пітáйу: Но, йа́к ці ше то́та на́чі? — Га, до́бре. — Та хто́ра ці ше на́йльєпше пачі? — С хто́ру сом те́рас спал, з геўтіма сом ньє́ спал аны з йє́дну, льєм прі ных, та то́ту ве́жньєм, цо зо́ мну спа́ла тре́цу ноц. — Альє ге́ўті два гныва́йу ше на́ ньго, же з ныіма спал, а те́раз з ных а́ны йє́дну ньє ве́жме. Цо бу́ду ґо́біц? По́йду го прідац до бірова, на́й йім бірої осу́дзі.

Да́ го бірої заво́лац: Но, чьом ті зос тіх двох дайєдну ньє ўжал, кєт ші з ныіма спал по йє́дней но́ці. — А та́м ше зішлы до хіжі шіцкі, цо бу́лы у вала́лскей хіжі, і ноўта́руш і пісар, же́бі чьулы, чьом вон з ных ньє́ сце а́ны йє́дну. Піта ше му бірої, же чьом вон ньє́ сце? — Йа ньє́ сцем. — Альє чьом? Ту му́шіш по́весц пред біро́вом. — Кє́д же му́шім, та по́вем. Най прідзе ну́ка найста́рша. — Прідзе ну́ка. — Най льє́гньє на́ стол. — Во́ны се́бе шіцкі дума́йу, же цо́ вон те́рас сце. А вон ше піта дзірі, йа́к йєй су́кны дзвігнул: Дзіро, дзіро, хто́ бул у́ це? — Попо́ве, маґістро́ве, ноўта́руш і пісар, бірої і ешку́ці, чіпка́ре, дрота́ре, облака́ре і папріґа́ре і шіцкі вандроўка́ше. — Йак то́ті то́то учьу́лы, шіцко с хіжі посцека́лы во́нка. Но, за́ то сом йу ньє́ сцел; кєт шіцкі бу́лы, та йа́ ньє по́йдзем. — Да́йу дру́гу заво́лац і дру́га льє́гньє на́ стол; во́н йєй су́кны дзвігньє і тей ше так піта. І то́та му так гуторе́ла, йак цо і ста́рша. Шіцкі посцека́лы з вала́лскей хіжі заш во́нка. Ньє оста́ло ныіко́го, льєм вон сам. По́шол до́му, оже́ньєл ше зоз наймла́тшу дзіўку, спра́велы сва́дзбу бога́ту, рога́ту, насвадзбова́лы ше, та і ньє́шка жійу, кєд ньє ума́рлы.

Зап. в вересни, 1897, в Концурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

134. Як чоловік із жінкою пражив пампушки.

Бу́л раз йє́ден чло́век бога́ті, мал два дзіўчьа́та і чьу́вал баро то́ті дзіўчьа́та, ныіґдзе йіх ньє пу́шьчел, а́ны до ка́рчьмі, а́ны ґу мла́дей чельє́дзі, а́ны до це́ркві. Ўше муше́лы до́ма буц. Рас ше му барс піта́лы, же́бі йіх пу́шьчел до це́ркві. Бога́ті бул, ма́лы дзіўкі кра́сні шма́ті, дошльєбо́дзел йім до це́ркві по́йсц. Дзіўкі ше кра́шньє пооблєка́лы, іду до це́ркві. Альє ішлы і леґіньє до це́ркві та́ ше згварйа́йу, йє́ден дру́гому гуто́рі: Альє бі йіх до́бре бу́ло по...бац. — А дру́гі гуто́рі: Ве́ра до́бре. Альє су кра́сні два дзіўкі. Ньє позва́йу йіх; то ньє з на́шого вала́лу му́ша буц, то да́ґдзе зо Сріму. — По́йду до це́ркві,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пре́шла слу́жба, по́йду дзі́ўкі до́му, та́ ше пітáйу оцо́ві: Апо, цо́ то? До́бре бі йіх бу́ло по...бац? — Бо во́ны то ны́ґда ньę чьу́лы. Оцец йім гуто́рі: Чека́йце, по полудзе́йку по́вем вам, же цо́ то. — По́шол во́нка, намо́чел йę́ден штранк до́брі, но́ві і мо́цні, прі́дзе ну́ка, та́ ше йім пі́та, же хто́ то йім так гуто́рел, дзе во́ны то чьу́лы? — Дзі́ўкі му гуто́рйа: Кę́дз сме і́шлы до це́ркві, та леґі́ньę нам так гуторе́лы. Ішлы за на́мі, та йę́ден другóму гуто́рел: Альę бі йіх до́бре бу́ло по...бац. — Оцец йім гуто́рі: До́раз, до́к ше найę́ме, та вам по́вем, же цо то.

Йа́к ше найę́длы, о́цец гуто́рі тей ста́ршей дзі́ўкі: Гі́бай во́нка до хлы́ва, та́ ці по́вем, же цо́ то зна́чі по...бац. — Одвед йу до хлы́ва, ўжал тот штранґ намоче́ні, ўла́пі йу за ру́ку, па у́дрі, па у́дрі. На́біл йу до́бре, кę́льоґод льęм мо́гол: Но ві́дзіш, дзі́ўко мо́йа, то по...бац. — Пу́шьчел йу, заво́лал мла́тшу та і то́ту так і́сце на́біл, кę́льо льу́бел. Рас прі́лу леґі́ньę пі́тац дзі́ўку, да́ ше о́да. І ода́ла во́на ше то́та ста́рша. Йак ше ода́ла, по сва́дзбі дру́гу ноц спа́лы на по́йдзе, та́ йęй чло́век гуто́рі: Га́йде, же́но, будзе́ме да́кус й...ац. — Де, мньę ньę бу́дзе ве́цей ны́хто й...ап. Й...ал мньę мой о́цец раз, ве́цей ньę бу́дзе ны́хто. — Чло́век йęй гуто́рі: Но, кęт те́бе твой о́цец й...ал, те́ді йа ньę бу́дзем, аны́ це ньę́ сцем. — Ве́ра мньę ве́цей ньę бу́дзе ны́хто! — дзі́ўка му заш гуто́рі, — льęм мньę раз мой о́цец й...ал. — Чло́век йу ньę́ сцел, одо́гнал йу до́му.

Дзі́ўка по́йдзе до́му до о́ца, о́цец ше йęй пі́та, же чьом по́шла. — Сце́л ме й...ац, а йа́ му гваре́ла, же ме й...ал мой о́цец раз, те́раз ньę бу́дзе ны́хто. — По́шол о́цец ґу жецо́ві, та́ му гуто́рі: Цо́ то, фі́йам? Чьо́м ші йу одо́гнал? — За́ то сом йу одо́гнал: Йа сцел з ньу зро́біц, йак мла́та че́льадз ро́бі ші́цка, а во́на гваре́ла, же ві уж з ньу зробе́лы, ве́цей ньę бу́дзе ны́хто. Та йу́ за́ то ньę́ сцем. — Ны́чь то, сі́пу. Ньę хі́ба то. — І погуто́рел вон йо́му ші́цко, йа́ка то робо́та бу́ла і чьом то бу́ло. До́бре то бу́дзе, сі́пу, ші́цко. Льęм най во́на прі́дзе на́зат. Шак ті то з ньу зро́біш, кę́льоґод раз льęм зо́сцеш. Кęд зосцеш робіц, а ті йęй по́вец, же будзе́це пампу́шкі пра́жіц.

Прі́дзе дзі́ўка на́зад, напра́жа пампу́шкі на вече́ру, навечера́йу ше, по́йду спац, а вон се́бе на́брал пампу́шкі до кішенькох, цо во́на ньę відзе́ла. По́йду спац, чло́век йęй гуто́рі: Зна́с цо, же́но? Напра́жме пампу́шкі. — Та йак? Та до́бре. — Ті льę́гны, а йа на те́бе, та будзе́ме пра́жіц. — По́чьньу пра́жіц пампу́шкі, зро́бі раз, ві́ньę йę́дну пампу́шку с кіше́нькі: Па́льę, жено, уж йę́дна ту. — Зро́бі дру́гі рас: Па́льę, же́но, заш йę́дна. — Йę́дну вон же́дол, а йę́дну во́на же́дла. — Га́йде, чловéче, пра́сце е́шчі. То льę́пші пампушкі, йак цо мац напраже́ла. — Че́кай, же́но, на йу́тре за́ш будзе́ме пра́жіц. — Же́на гуто́рі:

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Е, а́льę йа́ бі те́раэ йę́дла. — Ньę́ мож, ньęт ма́сці ў шерпе́нькі. Ньę мо́ж ве́цей пра́жіц. — Та та́к во́ньі ве́дка жі́лы, йак і дру́гі льу́дзе. Кęд надума́лы, та пампу́шкі пражі́лы. Ўше госці́ну справе́лы, кęд надума́лы. Мо́же буц, же і ньę́шка ше го́сца, кęд ньę ума́рлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

V. АНЕКДОТИ.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

135. Дурний Циган.

Бул йęден вéлькі мáйстор, що знал мóсті прáвіц на вóді. Кęд йęден мост спрáвел на Дунáйу, уж бул готóві. Штрéльба вéлька і гудáці ґрáлы, же тот мáйстор допрáвел тот мост. Вéльо льýдзе там бýлы, що ше пріпатрáлы, йáка то слáва бýдзе. У тім прíшол йęден Ціґан і вон ше пріпáтрал з дальęка. Раз надýмал, да вон пóйдзе блыжей ґу мóсту. Пóшол нá мост, тá ше пріпáтра. Кýка пóпод мост, пáтрі, йак то опрáвені; кęд го відзéлы панóве, обáчел го і мáйстор і шеґéрті і калфóве. Шíцкі ше пріпатрáлы, що тот Ціґан лýма сéбе. Мýші і вон буц дайáкі мáйстор. Пóйдзе найстáрші мáйстор ґу ньóму, та ше му опітал: Що сéбе, Ціґáньę, дýмаш? Чі дóбре, чі ньę дóбре? — А Ціґан йім нá глас шíцкім повéдол: Барз дóбре сце направéлы, жé сце крíжом през Дýнай правéлы, бо дá сце на здлуж по Дунáйу правéлы, ныґда бі сце ньę бýлы готóві. — За то шíцкі ше пашмейáлы с Ціґана, йак вон то мýдро йім отпóвед. Йáкже ті, Ціґаньę, знаш, жéбі ньę бýло ныґда готóве? — Зá то знам, же йа у ріґу сцел напрáвіц тáке корíто, же да мóжу прес шíцок ріт по вóді нá ным хóдзіц; áльę йа спрáвел корíто, та бýло рошчіпéне, та дó ньго вóда наíшла. А йа скóчел дóлу дó воді, ньę бýло мі, льęм по шíйу; да ві справéлы тáкі мост, дá ше подлáме, пóшлы бі сце аш пóверх глáві дó воді.

Ціґанові осудвéлы, же мýші буц пріýйазáні у ріґу за йęдно дрéво гóлі, а сіньýґі пóлно нá ньго нашедáлы. Так го пíйу, же бáржей ньę мож. Ідзе йęден члóвек кóло ньóго, та йóму гутóрі: Ейньę, вéлька мýка, уж вéкшу ньę мóже дóстац ныхто, йáку тот Ціґан тéраз ма! — А Ціґан пріýйазáні му отповéдол: Ей члóвéче, цó бі бýло, що сéбе дýмаш? Чі бі ньę гóрша мýка бýла, кęд бі дайáкі шальęні запáльęл ріт, а да гóрі, а йа пріýйазáні? — А члóвек сéбе дýма: Бізóýно, жé бі му гóрше

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бу́ло, йак те́раз, бо те́раз го льęм сіньу́ґі куса́йу, а ве́цка бі го о́гень-ба́ржей пе́кол. Ве́цка бі му на́йгорше бу́ло!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

136. Як Циган видурив у пана рибу.

Ішол йęден пан по пійа́цу; ньęсол вон йęдну кра́сну рі́бу. Стре́тнул ше зоз ньім Ціґан та му гуто́рі: Та ві, па́ньę, та́ку рі́бу будзе́цейęсц? То вам га́ньба, бо йа чьул, же пано́ве зоз мла́діх курчьа́тох ме́са льу́бйа і з мла́діх цельа́тох, та́ бі доходзе́ло і зоз мла́діх рі́бох йęсц. — А пан ше му ве́цка пі́тал: Цо же гат бу́дзем з ньу ро́біц, кęт сом уж йу ку́пел. — А Ціґан му гва́рел: Мам йа ту зос тіх ма́лкіх, з мла́діх, та вам поче́рам. — Та пан ве́цка ше з ньім че́рал, бо ше пога́ньбел, же му Ціґан так гуто́рел, та ве́цка Ціґан йęдол зо ста́рей рі́бі, а пан з мла́дей. Так го Ціґан поспреве́дал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

137. Як Циган видурив ся від шибеницї.

Бул йęден Ціґан, ве́льо раз зле зро́бел, а ньіґда го ўла́піц ньę мо́глы. Раз го ўлапе́лы, осудзе́лы му на шібень. Кęд го там одве́длы ґу шібе́ны, там му бул і йо́го о́цец. А вон ше йім пі́тал, кęд бі му е́шчі раз дошльęбодзе́лы ціґа́нскі та́ньęц віганцо́вац! — Во́ны му дошльęбо́дза на оста́тку. Йаґ вон по́чьал танцо́вац, а йо́го о́цец ўше му дра́гу пра́вел: шірі-мірі, шірі-мірі. І так ше му войско розі́шло, же Ціґан о́д ньіх сцє́кол. І стре́тнул вон ше зос тім па́ном, що го мал обе́шіц, та ше му пі́та: Дзе ші бул, Ціґа́ньę? — А Ціґан му гва́рі: Бул сом там прі шібе́ны. — Ньę віша́йу там то́го Ціґа́на? — пі́та ше му пан. — А Ціґан му на́зад ўра́цел: Ешчі ньę. То пре зо́ мньę ньіч ньę бу́дзе. — А пан док і́шол, ўше се́бе штуді́рал, йа́к бі то мо́гло буц, да през йęдьо́го Ціґа́на обе́шіц геўто́го ньę го́дны. А во́но ньę мо́глы обе́шіц, кęд вон сцє́кол.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько руські анекдоти, ст. 263, ч. 573.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

138. Циган і пан на дорозї.

Ішол раз йеден Ціґан з йедного валалу на другі. Альє ішол му йеден ґінтоў ў очі по драже. Що будзе Ціґан робіц? Подлого коньа ма, а ту драга подла, блато. Ешчі ґінтоў дальеко од нього, а вон станье на кочьу, та маха з руку на пана і на кочіша і крічі, же най іду долу з драгі, бо ньедобре будзе. — Ґінтоў ше му віступел з драгі долу. Пан кочішові гварі: Стой. Ай на Ціґана крічі: Стой, Ціґан. — Ціґан станье, пан ше му піга: Ціґан, та по бі було, да сме ці ше ньє віступелы? — Ціґан гварі: Гм! Що бі було, йа бі был ше мушел вам віступіц, да ві мньє ньє!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

139. Як Циган пристидав панків.

Ішол йеден Ціґан, ведол два кобулі за собу. Ішлы двоме младі панове, йеден ґу другому бешедуйу: Чекай, гварі, йак мі того Ціґана спорайіме! Озве ше йеден пан ґу Ціґанові: Ціґанье, по чім бі ші дал тоті твойо кобулі на ріфі? — Ціґан ше огльаднул на панох, та ше ошміхнул; улапел кобулу за хвост, дзвігнул горе та гварі панові: Ізволце, паньє, ту дзвері, іцце нука, там калфа, вон вам пове, по чім ріф мера! А панове льєм главі поспушьчьалы, так посцекалы, йак даньіґда Ціґана ньє відзелы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської стол. від Мелані Фіндрік.

140. Як Циган жалував за торбою.

Булы рас так двоме кумове, йеден Ціґан і йеден Руснак. Ціґан бівал на йеднім валальє, а Руснак бівал на другім валальє. Рас ше зобрал Ціґан, пойдзе до льеса по древе. А так ше вібрал, же у кума будзе ноцовац. Ньє ўжал себе аны хльеба, ньічь на йедзеньє, льєм празну торбу. Пойдзе до кума: Дай Боже добрі вечьар, куме. — Дай Боже і вам добре здраве, куме. Вітайце ў нас. — Здраві буцце. — Та дзе сце ше пушьчелы? — Ідзем до льеса на древе. Га' треба шеріхтац ґу жімі. — Віпрагньє Ціґан копы, поўйаже йіх ґу кочьу, та бешедуйу. Змеркло ше уж, ньє волайу кума на вечеру. Кум вошол нука,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

та льęгньę спац. Тре́ба, ку́ме, спац, бо до́раз ра́но бу́дзе. — Но тре́ба, тре́ба. По́шол кум спац, а кум Ціґан гла́дні. Цо бу́дзе ро́біц? Ўжал йęден фа́лат дре́ва, та у́дрі по ко́ньох. Бійę, цо мо́же. Ду́бонь ве́лькі. Кум вібе́гньę зос хіжі: Та цо робіце, ку́ме? — Но, цо ро́бім, шіцко мі то́рбу погрізлы ко́ны. Та те́раз ньę мам цо йęсц. — Но, шак то за́ то ньę хіба. Ньę тре́ба ко́ны позабіваи, бо ко́ны тре́ба і на дру́гі рас. Ша мі вам да́ме хльęба. Од гла́ду за́ то ньę умре́це. — Ша йа зна́м, же ві мньę да́це хльęба і сланьіні, а́льę на́чь мі то́рбу погрізлы? За́ то йіх бійęм. Йа́ льęм то́рбу сану́йęм. Бо кęт по́йдзем до́му, та́ ше зо́ мну жена ва́дзіц бу́дзе, же сом ньę мо́гол мерко́вац на то́рбу. Та цо хльęб же́длы, то ныч, льęм да то́рбу ньę погрізлы. — Так ве́цка ку́ма заволалы на вече́ру, кум ше до́бре навече́рал і па дра́гу му да́лы, хльęба і сланьіні, бо кęд напре́док віпове́дол, же́ вон зна, же́ му кум да хльęба і сланьіні. Льęм му за то́рбу жаль.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

141. Як Циган викпив кума.

Бул раз йęден чло́век ньęхудо́бні, а ньęбога́ті. За́волал ку́ма Ціґа́на на мо́льбу ко́пац. Альę ньę ма́лы хльęба напечено́го, та́ йім же́на віньęше на фрі́штік. Кęт ту льу́дзе фрі́штіку́йу, бо і ве́цей льу́дзі там копа́лы ко́ло ныіх, йіх фрі́штіка ньęт. Но, ку́ме, ньęт фрі́шті́ка, а́льę бу́дзе до́брі полудзе́нок. — Ту пола́дньę. Дру́гі льу́дзе полудньу́йу, йіх полудзе́нка ньęт. Но, ку́ме, бу́дзе до́бра вече́ра, кęд ньę́ бул фрі́штік і ньęт полудзе́нка. — Ко́пу до вечьа́ра. Кęд ве́чьар, попрага́йу ко́ны до ко́чьа, по́йду до́му. Чло́век гуто́рі же́ні: Та чьом ші нам, же́но, ньę прінь́ęсла фрі́штік? Ва́дзі ше на ньу. Альę то ньę бу́ла зва́да, бо во́ны так бу́лы догваре́ні. — Же́на му гуто́рі: Но, чьом, похоре́ла сом ше, та́ сом ньę мо́гла пойсц. І те́раз вам вече́ру льęм суше́да наваре́ла. — Но, га́йде, по́ме вече́рац, ку́ме. — По́йду вече́рац с капу́сту йу́ху, галу́шкі, жаме́шкі. Кум Ціґан та́к ше найę́дол, же́ му ве́цей ньę тре́ба. Кęд во́ны ві́дза, же́ ше кум уж найę́дол, прінь́ęшу на́ стол кра́сну йу́ху курецо́ву і рейте́ші напече́ні і ка́чьку пече́ну на те́пші. Кум Ціґан бі йę́дол, а́льę кęд ньę мо́же. Пу́сце льę' ме во́нка, ку́ме, по́йдзем во́ду пу́шьчіц. — Ві́шол Ціґан во́нка, у́хпал па́льęц до га́рла, ві́бльувал шіцко, цо же́дол. Во́шол ну́ка, та йę до́брей йу́хі і ме́са і рейте́ші і ка́чьку пече́ну. Шіцко кум Ціґан пойę́дол. Йа́к ше навечера́йу, та́ ше му піта́йу: Йак, ку́ме, ньę мо́глы бі сце і йу́тре прісц, та́ бі сме доко-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пáлы, — Бо йа мóжем. — Прідзе кум Ціґан рáно: Дай Боже дóбре рáно, кýме! Та пойдзéме кóпац? — Дай Бóже і вам дóбре рáно, кýме. Вітáйце у нас. — Здрáві бýцце. — А пóйдземе дóраз. — Альę цó йа вам бі повéдол, кýме? Дá мі ше дóма нафріштікуйęме, та так пóйдземе кóпац. Ньę бýдземе ше там вóнка забáўйац. — Ша йа ньę дзбам, кýме. То ньę бýдзе пóдло. — Нафріштікýйу ше, Ціґан заш гутóрі: Йá бі вам, кýме, éшчі цóшка повéдол: Дá мі дóма одбýдземе і полудзéнок, та будзéме там вóнка кóпац през бріґі до вечьáра. — Ша йа ньę дзбам, кýме. Дóбре ві то гуторіце. — Заш йęдза. Одбулы полудзéнок. — Йá бі вам éшчі цóшка повéдол, кýме. Да одбудзéме дóма і вечéру, а вец пóйдземе вóнка, та будзéме кóпац до пóці. Вéчьар прідземе дóму, ньę будзéме мац ныйáкęй бріґі, льęм полęгáме, та будзéме спац. — І тó ньę дзбам, кýме. Мéнша бріґа, кęд одбудзéме шіцко вáраз. — Заш йęдза знóва, вечерáйу. Йáк ше кум уж дóбре найęдол: Но, слáва Бóгу, найęдлы сме ше, а ньę подавéлы сме ше, тéрас полęгáме та будзéме спац. — Кум гутóрі: Озда ньę спац, áльę кóпац пóйдземе. — Кóпац? Йа по вечéрі кóпац ньę бýдзем ныкóму; áны мой дыдо ныґда ньę рóбел по вечéрі, та áны йа ньę бýдзем. По вечéрі ше льęга спац. Здрáві оставáйце, дай вам Бóже дóбру ноц!

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

Паралелі: В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 252—253, ч. 552. (Там указана література). — В. Гнатюк, Етноґраф. матеріяли з Угор. Руси, II, ст. 183—185, ч. 5. — Твори Ст. Руданського, I, ст. 68—69, ч. 36. — И. Рудченко, Народ. южнорус. сказки, II, ст. 191—192. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 408—410, f. — О. Роздольський, Галицькі нар. новелї, ст. 115—117, ч. 59—60. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, I, ст. 118—122, ч. 133.

142. Гуска на одній нозї.

Бул йęден пан, мал брáта на дрýгім валáльę. Сцел вон до брáта пóслац печéну гýску. Ньę мал зóс кім. Ішол тáмаль Ціґан, завóлал го пан та ше му піта: Ціґáньę, одньęсол бі ті на дрýгі вáлал до мóйого брáта йęден мáлі пак? Заплáцім ці. — Ціґан одньęше. Дáйу му у папéру закруцéне. Вéжньę Ціґан та зóз ным ідзе, а ўше му жаль, же вон ньę зна, цо ньęше. Надýмал вон сéбе, да вон то опáтрі: Роскрýці, а то гýска печéна. Йа вéжньęм зóз цьęй йęдну нóгу! Одлáмал та жéдол. Пóйдзе там до тóго пáна, пан вéжньę, роскрýці, гýска през нóгі. Та ше-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

піга Ціґанові: Ціґаньє, дзе же йєй йєдна нога? — Ціґан гварел, же ньє мала льєм йєдну. — А пан гварі: Йак бі то могло буц? Кєт шіцкі гускі два ногі майу, а тота льєм йєдну? — А то було у жімушнім чьаше. Ціґан вівєдзе пана на драґу, а гускі шіцкі на йєдней ногі стойа. Відзіце, паніє, гуторел Ціґан панові, кажда ньєма, льєм по йєдну. — А пан му гварі: Сплаш льєм йу! — Кєд вон сплаші, а вона ма два. Пан Ціґанові гуторі: Відзіш, Ціґаньє, же ма два? — А Ціґан му гуторі; Сплашце і ві вашу, та і вона будзе мац два. — Йаґже йу пан сплаші, кєд була печена? Та за то Ціґан нат паном віштудірал. І тєраз жійу, кєд ньє умарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

143. Чий сон красший?

Бул йєден пан, заволал себе Ціґана, та му гварел: Ціґаньє, тєрас будзеш зо мну на полудзенку, льєм же перше польєгаме спац; хто голзен льєпше ціґаньіц, цо ше му будзе сньіц. — Ціґан гварі: Добре, польєгайме. — Пан пошол до хіжі, льєгнул на канабей та шпі, аны му ньє бріґа; а Ціґан відзел, же кухарка зайаца пече та льєм главу кушьчічько на жем положел, очі заджьмурел, жебі кухарка думала, же вон шпі; а вон мерковал, дзе кухарка зайаца одложі. Кухарка положела до орманка. Вімкла ше вонка, Ціґан зайаца ужал, жедол. Станьє пан, вола Ціґана, да бешедуйу, кому цо ше шньіло. Почьньє пан гуторіц, же ше му шньіло, же на такім краснім кочьу і на двох біліх коньох, же ше везол на ньєбо, та же му барс там добре було. — А Ціґан му гварі: А йа вас, паньє, відзел; так сом думал, кєт сце там ішлы, же ше ньіґда ньє ураціце, та сом зайаца жедол.

Кєд воны ґу зайацові, а зайаца ньєт, жедол Ціґан. Альє дармо, кєд вон так думал, же панові там добре будзе, та же ше назад ньіґда ньє ураці.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Етноґр. Матеріяли з Угор. Руси, II, ст. 188—189, ч. 10. — H. Oesterley, Gesta Romanorum, ст. 436—438. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 411—412, m. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. истор. старин. повѣстей, ст. 190. — М. Драгоманів, Найстарші руські драматичні сцени, ст. 185—216 (Розвідки, I). Тут указана також література предмету.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

144. Нерозумний Циган.

Бул йęден чло́век, мал йęдно́го ко́ньа, та по́шол до льęса, та ру́бал дре́ва. А йęден Ціґаньчьок вішол го́ре та тот ко́нар ру́бал, що на ньім стал. А тот му чло́век гва́рел: Ньę руп тот ко́нар, бо спа́дньęш. — А тот чло́век по́шол та́мац да́льęй, а Ціґа́ньчьок бух зоз дре́ва, та бе́жі за тім члове́ком, гва́рі: Члове́че, ті Бог, бо ті знал, же йа спа́дньęм. По́ведз мі, кęд йа у́мрем. — А вон му гва́рел, же доґ мо́йа ко́бу́лка трі рав пе́рдньę. — А йаґ до́шлі ґу йęдно́му мо́сту, а йо́го ко́бу́лка трі рас пе́рдла, а тот Ціґа́ньчок гва́рел: Йа уж ньę мам ве́це жіц, йа уж ідзем у́мрец.

Вон по́шол по́д мост та там ўше: у-у у! А йęдні йуга́ше о́ўці ґна́лі, та гва́релі: Йой, ту йęден хла́пец уме́ра. — А во́ні по́шлі по́ ньго та го о́тац ве́цка віца́глі спод мо́ста. А вон та́кі бул, йак замарзну́ті, та му да́лі йęсц і шма́ті, да йім чьу́ва о́ўці. А вон ота́мац ве́цка сце́кол, та йак ішол, ішла йęдна мло́да, та гуда́ці гра́лі, а вон ўжал тру́ді, та до ньіх ру́цал. А во́ні ўла́пелі, та го набілі. А ве́цка во́ні му гваре́лі, же да ве́жньę хусто́чьку, та да танцу́йę, да поло́жі хусто́чьку на́ пальічьку, та да танцу́йę. — А вон гва́рел: Так йа бу́дзем дру́гі рас. — Кęд ішол ве́цка да́льęй, а йęдні льу́дзе жіта умівалі; а вон по́шол, та то́то жіто шіцко роспірскал, бо по ньім барз танцо́вал. А во́ні го ўла́пелі, та набілі. А во́ні му гваре́лі: Ньę знал ші розга́ртац, та да ше суше́ло? — А вон гва́рел: Так йа бу́дзем дру́гі раз. — І ішол тамац да́льęй ма́ло, а там йęден та́кі ста́рі чло́век швіньі чьу́ва; а вон по́шол ґу тім швіньом, та йіх шіцкі поросплáтовал. А тот чло́век го ўла́пел, та го на́біл. Ньę знал ші, гва́рі, цеге́лку до ру́кох, та до тіх швіньох ру́цац, же́бі ішлі до грома́ткі? — А вон гва́рел, же: Так йа бу́дзем дру́гі раз. — Кęд ішол ота́маль да́льęй, а два ба́бі ше іска́лі; а он ўжал цеге́лкі, та ру́цал до ба́бох. А во́ні му гваре́лі, же ньę знал дац йім гла́ву, да го ойіска́лі? — А вон гва́рел, же так бу́дзе дру́гі раз. — А йак ішол ота́мац да́льęй, там ше да́льęй два псі куса́лі; а вон шту́рал гла́ву, та му ростарга́лі. І то пра́ўда, кęд наісце.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: Отсе оповідане складаєть ся з двох мотивів. До першого (Циган на галузї) пор. В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 261, ч. 569. — Н. Сумцовъ, Разысканія въ обл. анекд. литературы, ст. 111—113. — Вук Врчевич, Српске нар. приповетке, ст. 168, ч. 363. — Насрадин-Ходжа, Београд, 1894, ст. 9—10 і 114—117, ч. 15 і 136—137. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 582—583, ч. 71.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

До другого мотиву (Дурний Кузьмина) пор. В. Гнатюк, Гал. р. анекдоти, ст. 341—343, ч. 680. — Н. Сумцовъ, Разысканія, ст. 113—119, ч. 37. — Вук Врчевич, Српске нар. прип., ст. 77, ч. 173. — Етноґр. Збірник, V, ст. 224—226.

145. Циган пастух.

Бул йęден пан, мал вон вéльо óўці; ньę бул му йіх хто чьýвац. Ішол вон раз з йęдного валáла на дрýгі, там бул йęден чіча, предáвал ґęрéґі. Кýпел пан два; надмáнул ше там Ціґан, а пан на Ціґáна: Гáйде, Ціґан, сціґань мі дáцо, áльę так на фрішко, дáм ці йęдну ґęрéґу.— А Ціґан гвáрел му: Тéрас 'це гуторéлы, же мі дáце обідва. — Та іц, Ціґáньę, гвáрі, ньęпрáўда, ньę гутóрел сом. — Ша кęт, пáньę, казалы сце мі ціґáньіц. І мýшел му дац обідва ґęрéґі.

Ніта ше му пан: Йак, Ціґáньę? Мам пейдзéшат óўці, бýдзеш ті ý мньę чьýвац? — Бýдзем. — Но, гáйде, гібай, бýдзем ці плáціц кáжді дзень шéйсц сексéрі. — Одвéзол го дóму, одвéдол го ґу óўцом, тá му гвáрел: Пáльę, Ціґáньę, тóті пейдзéшат óўці льęм до ньęдзéлы бýдзеш чьýвац, а на ньęдзéльу зоз ньіх прéдам штерáцец, а двéшец бýдзеш чьýвац. — Дóбре. Ціґан ше прібістатóвал. До ньęдзéлы чьýвал; кęд ньęдзéльа прішла, одогнáлы óўці на вáшар, штерáцец предáлы, а двéшец йім остáлы. Кęт ту пóндзелок рáно, Ціґан оджéньę тóті двéшец пасц; лýма сéбе: Йáк бі зоз ньіх дайęдну мож зарéзац? Ньę віхóдзі му ньійак, бо бýдзе пан пóзнац. Оджéньę йіх дóму вéчьар. Пан почітал шіцкі, двéшец йіх ęст. Дрýгі дзень рáно Ціґан йіх оджéньę на пóльо пасц. Чьýва вóн йіх до полáдньа, а ўше колó ньіх штудіра, йáк бі зóзньіх йęдну зарéзац. Бóйі ше от пáна. Пóшол вон з ньіма дóму, пáн йіх почітал: Дóбре, гвáрі Ціґанóві. Льęм чьýвай йіх, а гонь, дзе найвéцей пáші йęст. Заплáцім ці дóбре, жéбі бýлы тлýсті на свáдзбу зарéзац. — Кęт трéці дзень, Ціґан одóгнал пасц, вон сéбе надýмал, вон зарéже зоз ньіх йęдну. Шá то пан ньę бýдзе пóзнац. — Зарезáлы ізоз йóго пайтáшмі, упéклы óўцу і жéдлы. Оджéньę Ціґан вéчьар óўці дóму, пóчьньę йіх пан чітац, ньęт льęм дзéвец. Гутóрі пан Ціґанóві: Двéшец сом ці дал чьýвац, а ті прігнал льęм дзéвец. — Ціґан му гвáрі: Двéшец, пáньę, двéшец. — Ша áльę тéраз ньę маш льęм дзéвец. — Дзéвец, пáньę, дзéвец. — Йáк пан йóму гутóрел і вóн так прістал. Ньійак зóзньім ньę мóгол на йęдну дрáгу зісц. Мýшел завóлац дзéвец хлóпох, а Ціґан бул двешáті. Пóслал йіх до áкльу, да сéбе кáжді йęдну ўлáпі óўцу, бó уж іншак ньę мóгол зос Ціґáном віштудірац. Йак вóшлы до тóго áкльу, Ціґан понáгльал ше улáпіц óўцу, жéбі вон мал, бо знал»

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

же йеднa óўца хíбіц бýдзе. Кęд уш полапáлы кáжді, йęден ньę мал. А пан му гвáрел: Вíдзіш, Ціґáньę, гвáрел сом ці, же ньęт льęм дзéвец óўці; вíдзіш, тот ньęма. — А Ціґан му фельęльóвал: Требáло му попáгльац лáпац, тá бі бул і вóн мал, йак йá мам, бо йá ше попáгльал, та сом і дóстал. — Ныйак з ным ньę мóгол пан віштудíрац, та ше му пітал éшчі: Йáк біш, Ціґáньę, повéдзел: Цó бі ші вóльęл, чі мет, чі хльęп? — А Ціґан отповéдол панóві: То, пáньę, так давáйу на хльęб мед. — Ейньę, Ціґáньę, мýдрі ші. Чéкай, йак дéраз будзéме; тéрас тéбе тóті дзéвец хлóні кáжді раз мýші удéріц зос пальíцу за тóто, цó ші дзéвец óўці прíгнал, а дзешáту жéдол. І так вóны зробéлы. Кáжді го раз ўдéрел і пан го віплáцел і Ціґан пóшол, áны ше вéцей дó ньго ньę змáгал.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

146. Як Циган обдурив Жида.

Бул йęден Жід, мал слýгу Ціґáна, барз дóбре тарґовéлы. Жід знал вéльо ціґáньіц, а Ціґан éшчі вéцей. Жід мал пеньęжі, та купóвал скóрі ўшельійáкі. Раз ше трафéло, же Ціґан Жідóві гутóрел, да вон нáйдзе дзеведзéшат і дзéвец форíнті і дзеведзéшат і дзéвец ґрейцáрі, вон бі ньę ўжал, кęд бі ньę бýло рóўно сто форíнті. — Жід му увéрел, же то прáўда бýдзе. Кęт прíшлы з вашáра дóму, Жід ґо бýдзе пробóвац, чі то прáўда, жéбі вон тáкі бул, жéбі ньę прíйал тóті пеньęжі. Прóбовал рýціц на тáке мéсто, кáдзі Ціґан хóдзі, дзеведзéшат і дзéвец форíнті і дзеведзéшат і дзéвец ґрейцáрі. Кęт Ціґан тóто вáшол скруцéне у йęднім пáку, óпатрел, цó то, а вóно пеньęжі. Дóрас сéбе дýмал, жé то йóго ґáзда Жіт пробýйę. Скрýцел, до свойóго вáчьку одлóжел. Чéка Жіт, же му Ціґан ўрáці, же гутóрел, кęд нáйдзе дзеведзéшат і дзéвец форíнті і дзеведзéшат дзéвец ґрайцарі, же ньę вéжньę. А вон му ньę ўрáца. Завóла Ціґáна ґу сéбе, та му гутóрел: Ті, Ціґáне, ті вéлькі обешéньак; ті нáшол мóйо пеньęжі! — А Ціґан му дóраз отпóвед: Ньę праў ильęтку нá мньę. Ті знаш, же йа от кęді у тéбе слýжім, ныґда сом éшчі ныч ньę укрáднул, áны цо сом нáшол, ньę скріл. І йа тéбе гвáрел: Йа прес пáрі пеньęжі бі ны зачь ньę ўжал; йá бі ці йіх дóраз нáзат поўрáцел, кęд бі сом нáшол. — Альę Жіт нá ньго з гныівом, же вон нáшол, а то йóго пеньęжі бýлы; бізóўно Жід зна, же нáшол, бо вон му подрýцел, же да нáйдзе. Ціґан до кóнца: Ньę прáўда! — Цо бýдзе Жід рóбіц? Мýші го до валáлскęй хіжі прідац през бірóва.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Пойдзе до валалскей хіжі, та гуторі біровові: Пан біроў, прішол сом на понос! — Та йакі? — Ньę добре, мой слуга Ціґан, ў мньę служі, вон мі гуторел, же вон такі справодлыві, же вон, кębі нашол дзеведзешат і дзевец форінті і дзеведзешат і дзевец ґрейцарі, ны зачь бі ньę ўжал, кęд бі ньę було сто форінті. А йа його пробовал, та сом подруцел тельо пеньęжі, кельо сом гуторел. Ціґан бізоўно нашол тоті пеньęжі, бо йа ше през облак прінатрал, кęт Ціґан нашол. — Но, добре. Даме го заволап. Прідзе, льęм ві іцце дому, та з ным дораз до валалскęй хіжі прідзеце.

Прідзе Жід дому, гуторі Ціґанові: Айде, слуго, до валалскęй хіжі. — А Ціґан ґаздові, Жідові, мудро отповедол: Йа бі пошол, да сом ньę такі отарґані. — То за то ныч! Жід гварі Ціґанові. — Кębі ньę було ныч, та бі і ті пошол отарґані пред бірова, альę йа ньę пойдзем іншак, док ньę будзем мац цалі шматі. — Но, Жіт себе надумал: Дам йа йому і шматі, льęм най прідзе до валалскęй хіжі, ша йому скрайу поліпайę і по тіх цалі надраґох. — Крашньę Жіт Ціґана облькęкол до свойіх шматох, пойду ўйęдно терас пред бірова. Дораз біроў на Ціґана грозом: Но, Ціґаньę, що ті нашол? — А Ціґан біровові фрішко отповедол: Та ныч. — Йаґбі ныч ньę було, кęт твой ґазда Жід гуторі, же ті нашол його пеньęжі 99 форінті і 99 ґрейцарі. — То ньę праўда. — Шмеш то повесц у валалскęй хіжі? Дорас це заўрем. — Тераз Жіт ше озвал: Ті нашол, бо йа відзел. — А Ціґан біровові гуторі: Відзіце, пан біроў? Жід вецей зна ціґаньіц, йак йа. Вон бі і вас спреведол. Вон бі повет, же і то його шматі, що на ньę. — А Жіт такой гварел: Праўда, же мойо. — Но, відзіце пан біроў, чьулы сце шальęного Жіда? — Чьул сом; йа вам телі ньę годзен іншак осудзіц, льęм віплацце Ціґана, що вас служел, а най ідзе, та най служі другого.

Но, Жіт крашньę дому прішол, віплацел Ціґана і його шматі Ціґан одньęсол. Ціґан будзе сам ґаздовац. Купел себе йęдного білого коньа і йęден старі кочь, та вожел косці. Жіт прес Ціґана ньę могол тарґовіц. Ньę ішло му так самому, йак зос Ціґаном. Заш вон Ціґанові гуторел: Ґібай до мньę служіц, будземе ўйęдно тарґовіц, бо йа мам коньа, а і ті маш, попрагаме ўйęдно, та пойдземе на вашар скорі предавац. — А Ціґан му гуторі: Ґаздо, йа ньę мам на скорі пеньęжі. — А Жід му гварі: Йа уш скорі накупел, та що добійęме, будзе на полі добіток. — Заш Ціґан прішол до Жіда; попрагалы ціґанового білого коньа до кочьа, а жідового чьарного коньа. Шедлы на кочь, полно скорі наклядлы: дьę! до Сріму на вашар. Ішлы цалі дзень, ньę моглы дойсц на вашар, мушелы ў йęдным льęше ноцовац. Жіт ньę мал дзеку, же можу од ных скорі і коны украднуц. Ціґан му гуторел: Ньę бой ше, най коны пашу, а мі будземе прі кочьу льęжіц. — Йак коны по-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

мушьчьа́лы пасц, Ціґан льєґнул па шпі, а Жід бу́дзе чьу́вац до полно́ці. От полно́ці ма Ціґан чьу́вац. Кєд уж пол но́ці, Ціґан ньє ста́ва. А Жід му гва́рі: Стань уш ті чьу́вац, уш пол но́ці пре́шло — бо Жід мал годзінку. — Ціґан дзвігньє гла́ву та па́трі на ко́ньі, та заш гла́ву до́лу, та шпі. Жід му гва́рі: Гей Ціґа́ньє, ста́вай, а чьу́вай. — Ціґан гва́рел Жідо́ві: Цо го бу́дзем чьу́вац? Мой білі конь, та го відзім і о́таль спот ко́чьа, а ті маш чьарно́го ко́ньа, та се́бе чьу́вай. — Цо ду́мал Жіт, кєд му́ші на но́во чьу́вац? Знаш цо, Ціґа́ньє? Чера́йме ко́ньі, дам йа ці мойо́го ко́ньа за твойо́го, а мой конь ве́цей ко́шта, йак твой. — Ціґан му гуто́рі: Кєд до́даш, та будзе́ме че́рац. — Кєльо ті бу́дзеш пітац, да йа те́бе допла́цім? — Пейдзе́шат форінті. — Жіт се́бе ду́ма: Йа ці дам, льєм най ньє му́шім ца́лу ноц чьу́вац. — Віньал пеньєжі, Ціґано́ві запла́цел. Ціґан пеньєжі до кіше́ньі, а льєґнул та заш шпі. А Жід му гва́рі: Ста́вай, а чьу́вай. — Ціґан: Цо бу́дзем чьу́вац? Кєд мой конь чьа́рні, та го ньє відза укра́днуц, а твой білі, та го відно з дальєка, та се́бе го чьу́вай. — Заш му́шел Жід до ра́на чьу́вац.

По́йду на ва́шар, ско́рі попреда́лы, прі́ду до́му, Жіт Ціґано́ві гуто́рі: Одо́мньє ше па́куй. Уш ші ме два́ рас так скла́мал, а́ньі бі ме дьа́бол іншак ньє окла́мал. — Віплац ме ца́лі рок, та по́йдзем. — Жід му гва́рі: Цо до́йдзе, кєльо ші слу́жел, те́льо ці запла́цім. — Ціґан гва́рел Жідо́ві: Ті мньє шіцок рок сцеш погу́біц. Те́рас сом це слу́жел до́бре, а те́раз ме оджéньєш. Те́раз уж льу́дзе шіцкі пойєдна́лы слу́гох і дзе йа по́йдзем слу́жіц? Уж ве́цей ньєт та́кіх шальєніх Жідох, йак ті. Альє віплац ме до ґрайца́ра, цо сом мал пойєдна́но. — Жід ньє сцел му дац. Ціґан по́йдзе до солґабіро́ва прі́дац Жі́да. По́шол ґу солґабіро́во́ві: Пітам вас кра́шньє, па́ньє солґабіроў, йа слу́жел у йєдно́го Жі́да, на́ рок сом ше пойєднал слу́жіц, а вон ме одга́ньа, ньє́ сце мі дац шіцку пла́цу. — Солґабіроў да́ го заво́лац, Жіда́ка: Цо то но́ве, Жі́дзе! Прі́шол це йа́віц Ціґан, же го ньє́ сцеш віпла́ціц, цо слу́жел. — Жід гуто́рі: Пан солґабіроў, йа го віпла́цім, кєльо слу́жел, а́льє во́н сце шіцкі пе́ньєжі. — Ті то знаш до́бре, же кєд ґа́зда слу́гу пойєдна на ца́лі рок, му́ші ца́лу плацу пла́ціц. Альє ті го одга́ньаш, шіцкі пеньєжі до ґрайца́ра му́шіш му дац. — Жід гва́рел, же йо́го ньі́хто ньє нажéньє, да муші запла́ціц. Солґабіроў по́гньівал ше, дал заво́лац поліца́йох, ка́зал Жідо́ві два́цац і пе́йц на́ ріц дац. Те́раз, Жі́дзе, за о́сем дньі кєт Ціґа́на ньє віпла́ціш, пойдзе́ме зов жандара́мі, та́ ці спре́даме, цо маш, та слу́гу віплаціме. — Кєд Жід віфасовал два́цац і пейц, до́раз го прет солґабіро́вом віпла́цел: Ньє бу́дзем му ве́цей це́рпіц, го́чь ньі́гда тарґо́віц ньє бу́дзем. Тот ме уве́дол до тарґові́ні до́брей!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 410—411, l; ст. 415, t; ст. 416, x.

147. Як Русинки говорили по мадярськи.

Бу́лі два ку́мі, збера́лі ше на ва́шар. Піта́ла ше йе́дна дру́гей, же йак ку́пйа на ваша́рі чіжмі, кед ньє зна́йу по мадьа́рскі. А дру́га отповеда́ла: А йа, ку́мо, знам до́бре по мадьа́рскі! — По́шлі на ва́шар до ша́тру, дзе чіжмар преда́вал чіжмі. То́та ку́ма, хто́ра ше обеца́ла, же зна по мадьа́рскі, піта́ла ше чіжмаро́ві: Годь йа рара́, чіжмарара́? — Ма́йстор то ньє рову́мел, пітал ше: Міт, ру́ска, міт? — Опіта́ла ше ге́ўта ку́ма: Чьо, ку́мо, повіда ма́йстор? — Ге́ўта йей отповіла́ла: Пове́ла, же́ сме укра́длі мідло. Но, льєм мі о́тталь біга́йме. — Відзел ма́йстор, же іду гет, гуто́рел йім: О не са́ладь, ру́ска, не са́ладь. — Піта́ла ше ку́ма: А що ішче пове́да? — Пове́да, же́ сме ай са́дло укра́длі. — Так пе́рші Русіні зва́лі по мадьа́рскі; кед Мадьар пітал візет, а во́ні дума́лі, же́бі ше во́зел.

Зап. в серпни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Василя Джюджара.

148. Як фірман учив пана.

Бу́л рас так йе́ден пан, мал свойо́го кочіша. Мал два ко́ньі і гінтоў, та во́ньі ўше льєм так ішлі з вала́ла на ва́лал, так ше мі відзі, же то бу́л проўка́тор. Ішлі раз з йедно́го вала́лу на дру́гі. Ко́чіш гва́рі пано́ві: Па́ньє, мушіме ста́нуц. Йа му́шім по́йсц с..ац с пребаче́ньом, да мі простіте. — Шльєбо́дно, — па́н му отпове́дол. — Тот вішол з гінто́ва до́лу, ста́нул до йа́рку, спу́шьчел панталоні, е́шчі а́ньі ньє ку́кнул, та уш по́шло. Пу́! уж ньєт ньічь. Но, відзе на́ кочь, пан му гуто́рі: Ко́чіш! Йа́к ті ше знаш так фрішко вічісціц? Йа кет по́йдзем, та і по́ два го́дзін ше́дзім у с..а́чьу, аж во́ мньє зной чьу́рі, та́к ме му́чі, та́ ше ньє́ мож вічісціц. — Ко́чіш му гва́рі: Ша до́бре. — Пан гуто́рі: Мо́гол бі ті мньє так нау́чіц? — Ко́чіш му гуто́рі: Мо́жем. — Пан му гуто́рі: Но кет ті мньє нау́чіш, да́м ці трі сто форінті. — Ко́чіш гва́рі: Йа́ вас нау́чім; льєм до́к ше вам да́рас во́сце с..ац, та́ мі пове́це. — До́бре, по́вем ці. — Іду рас так з йе́дного вала́лу на дру́гі, пан гуто́рі: Но, ко́чіш, йа́ бі с..ал. — Чека́йце е́шчі да́кус. — Іду да́льєй да с фе́рталь годзіні, пан заш гуто́рі: Ко́чіш, сто́й, бо йа́ бі с..ал! — Чека́йце е́шчі да́кус. — Іду заш да з дзе́шец міну́ті, пан заш крічі: Ко́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

чіш стой, бо ньедобре, дораз йе у надратох. — Кочіш станье: Но іцце долу. — Алье вон ньé шмел вісц з гінтова долу, та на гінтове пороскапчьовал панталоні, бо го барс пріціскало. Крочел з гінтова долу, аны дальей ньé пошол, альé такой прі гінтове; та кочішові гуторі: Та то ше так научьуйе? Ша йа ше так могол і сам научіц! Ньé требало мі плаціц трі сто форінті. Альé дармо; кед сме ше так пойеднальі, та так муші буц. — Віньал трі сто форінті, та дал кочішові: Но на, а одлож, то ші барз льéхко заслужел, альé мньé вецей ньіхто ньé будзе учіц с..ац, аны йа ньé найдзем такого шальеного, жебі мі дал трі сто форінті, да го научім. То льем йа бул такі шальéні, цо сом тебе дал. Гуйа.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

149. Як цар подарував богачеви за воли диню.

Бул йеден валал, самі були Словаці, та малі вони ношіц до цара дарунок. Йеден бул такі худобні, ньé мал ньіч, льем таку ростарґану хішку, а геуті були богаті; кажді одогнал по два волі, льебо швіньі, льебо гочь оуці, а тот худобні ньé мал аньі швіньі, аньі оуці, ньé мал ньіч ньійакого статку, льем ше му вровзело на льуцкей жемі бундаві барз велькі та одньесол до цара йедну текву. А сушеді ше шмейалі, же сушед ньéше дарунок до цара — текву. А то була бундава. Но, йаґ дошол уж ґу царовей полаті, а там була стража, та ше пітал, чі го пушьчьа. — Вони гварелі, же го пушьчьа. — А йаґ дошол ґу царові, та гварел: Дай Боже, цару найнасньейші! Пріньес сом вам дарунок, текву, бо ньé мам ньіч, та льем цо мам, та сом вам пріньес. — Цар му гварел, же добре. Одложел йу цар на йедно место, а того худобного водзел по свойей полаті. Пітал ше му, же чі вон ма таке, красну загратку, па вец коньі му указал. — Он гварел, же ньéма, ньéма ньіч, аньі швіньі, аньі краві. — Уш тот худобні бере ше дому от цара, а цар го віпровадза, а ньійакі му цар дарунок ньé дава от себе. А каждому давал, йакі такі, льем же каждому дал. Льем му цар гварел: Іцце дому, та йа вам пошльем. — А йому так жаль було, та прішол дому та жені гварел: Так мі, жено мойа, жаль, же каждому цар йакі такі дарунок дал, а мньé ньіч, льем мі гварел, же мі пошльé. — Прішол сушед до того худобного, та ше му пітал: Одньеслі сце, сушед, дарунок? — Одньесол сом текву. — Та ше з нього сушедзі шмейалі; а другі дзень одньесол сушед його два красні волі. Йак пошол ґу стражі, та ше пі-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

тал, чі го пу́шьчьа. Вóні го пу́шьчелі; йаґ дóшол ґу́ царові: Дай Бóже, цáру наййасньéйші! Прíґнал сом вам два крáсні вóлі, дару́нок. — А йóму цар гвáрел: Дóбре. Вéцка го цар вóдзел до свóйіх хлыівох та му указóвал свóйо кóньі і вóлі і швíньі і óу́ці та ше му цар пíтал: Маш тáкі? — А вон гвáрел: Мам таке шíцко і мóйо тáке крáсне. — Одвéдол го цар ґу тей тéкві, та ше му пíтал: Маш тáку бундáву? — А вон гвáрел, же ньéма. — Но кęд ньę маш, а йа ці дам. — Та му вéцка тот цар дал, а тóму худобнóму пóслал два вóлі. А тóго богатóго жéна, так ше радовáла, же сушедóві ныч ньę дáлі, кęд одньęсол дару́нок, бо льęм одньęсол бундáву; а йęй члóвек одвéдол два вóлі, та знам, же му цар да вéлькі дару́нок. Йęй члóвек прíшол дóму, тот богáті, та йęй гвáрел: Пáльę, жéно, прíньęсол сом, що мі дал цар. — Вóна му гвáрела: Що ці дал? — Дал мі сушедóву тéкву. — А вóна ше пóгныівала на тóту тéкву, хíтьęла, одньęсла до су́шеда, трéсла му прéдь двері: Ту ці, су́шед, твóйа тéква, жéдоу́ біш ші чóрта за ту твóйу тéкву. Та му су́шеда праск до чóла тóйу тéкву! І тéраз жíйу, кęд ньę помáрлі.

Зап. в липни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської столиці від Юлі Молнар.

Паралелї: Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 400—401, ч. 369. — Сочиненія Г. и С. Карпенко, Спб., 1860, кн. II, ст. 31—39. — Харьк. Губ. Вѣдомости, 1900, ч. 174. – М. Драгоманів, Турецькі анекдоти в укр. народ. словесности, ст. 221—226, II (Розвідки, т. I). Тут указана також инша література.

150. Як дурний переговорив царівну.

Бул йęден цар, мал вон йęдну дзíу́ку; а тóта дзíу́ка ньę сцéла ше зáтлы óдац, док тáкі ньę прíдзе, що йу прегутóрі з бешéду. А йęй óцец роспóслал пíсма по швéце, жéбі каждóго óца сін прíшол ґу́ ньęй на бешéду. Вéра до йęднóго валáлу, йак пíсмо прíшло бíровóві до ру́кох, á тот бíроу́ ныкóму ньę дал знац, бо і сáм мал трох сíнох: Двóме бу́лы му́дрі, а трецóго за шальęнóго трімáлы. Та йім óцец гвáрел: Іцце, дзéці мóйо, обідвóме; дóбре бі бу́ло, кęд бі ше вам дайęднóму у́шла за жéну. — А тот трéці — і вон пóйдзе. А брáца го ньę сцу: Та іц, ті шальęні; та і ті прíдзеш? Ша тéбе там ньę пу́шьчьа ну́ка.— А вóны двóме íду на прéдок, а тот трéці, що го трімáлы за шальęнóго, зо зáтку. А раз нáйдзе йęдну óбручь та пóчьньę на гéу́тіх крíчіц: Брáца! пáце, що йа нáшол. — А гéу́ті брáца йóго огльáдньу ше пá

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньго, відза, же ма цошка у рукох, та йеден другому гуторйа: Поме, оздаль пеньежі нашол. — Кец воньі пойду ґу ньому, а воно обручь. Ўлапелы го та го добре набілы.

Іду воньі дальей, тоті двоме ўше на претку, а тот шальені на затку. Найдзе вон йеден дуґоў; почьньеę на ньіх заш крічіц: Поце, браца, поце, що йа нашол. — Воньі крічьа, же що? — А вон дзвіга у руки. А воньі ґу ньому. Кец воньі пойду ґу ньому, а воно дуґоў. Ўлапелы знова, набілы другі раз. Йак воньі дойду до царского дому, а вон йім гварі: Ейньеę, браца, йакбі йа с..ал! — А воньі му гварелы: Вісер ше до свойей шапкі. — А вон ше віс..ал, скрўцел пот пазуху, та чека. Тріма у рукох обручь і дуґоў і шапку пот пазуху. А тот найстарші пошол нука ґу царовей дзіўкі на бешеду; та йак войдзе нука, та дораз гуторі: Фі, йак ў тей хіжі барз горуцо! — А вона му гуторі на тоті його слова: У мойеę ріці ешчі горуцейше. — А вон ше заганьбел, вішол вонка. Піта ше му другі брат: Що ці гуторела? — А вон му гварі: Іц, та учьўйеę. — Кęт геўтот другі брат вошол нука і вон тото гуторі: Йай, йак ў тей хіжі барз горуцо. — А вона му на його слова тото ісге гуторела: У мойеę ріці ешчі горуцейше. — І тот ше заганьбел. Вішол вонка. А геўтот трещі піта ше му: Що ці гуторела? — А вон ше зашмейал, та му гварі: Ша льęм іц і ті, спорайеę і тебе, йак і мньеę.

Кęт тот войдзе нука трещі, що го тріма́ны за шальеного, дораз і вон гварел: Йак ў тей хіжі барз горуцо. — А вона му вазад отповедла: У мойеę ріці ешчік горуцейше. — Но-о! вон йеę гуторі, а чі бі ше ў ньеę могла упечіц бундава? — Ньеę могла бі, — вона му фельеęльўйеę. — Віпекла бі. — А вон йеę гварел: Мам дуґоў, та заткам. — А вона му заш отповедла: Роспукла бі. — Мам обручь та йу сціш-ньęм. — А вона му отфельеęльовала: Маш ті гоўно! — А вон положі шапку на стол та йеę гварел: Мам і гоўно! — Та му уж ньеę знала що отповесц, та му остала за жену.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

151. Піп і дяк.

Бул йеден поп, а і дзійак. Воньі двоме ўше ўйедно служелы і до карчьмі ходзелы. Раз йеден страński од дальека пан богаті прішол до йіх валалу; уле́сел теді прісц до того валалу, кęт поп з дзійаком у церкві службу служел. Кęд уж було тот чьас, кęт церкоўні ґазда ві-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бе́рал ґрайца́рі цінґільінґі, а тот пан у крілóсу па́трел, що па́н оцец там рóбі. Вон то ньę відзел, йак то ше рóбі. А йак да́вал тот пан зос ме́шка йę́ден фі́лер, а мал па шу́мнім порва́ску на шíйі тот ме́шьчьок. Йак ґо вíньал, та ва́бул положіц до кіше́ньі та му ме́шьчьок вóнка вішел. А вон ше запа́трел до олта́ра, що пан óцец рóбі, а за ме́шьчьок за́бул. Пан óцец вішол вóнка з олта́ра с кадільніцу, та ва́дзел. Відзел на панóві, же му віші ме́шьчьок с пеньежа́мі, а вон се́бе ду́мал: Дóбре то нам бу́дзе, кęд бі сме мóглы от тóго па́па тот ме́шьчьок укра́дзуц з двійа́ком, бо е́шчі у́ ньім бу́ло дрóбні пеньę́кі. Панóцец одньęсол кадільніцу до олта́ра, пóчьал екте́нійу кóньчіц: Одреш, óдреш! — А двійак уш то знал, що тре́ба рóбіц, бо і вон га́рло напра́ўйал, же ше бу́дзе по пола́дньу за панóво пеньę́жі піц с панóцом. Двійак паноцóві на́зат óдвіт дóрас ўра́цел: Аль не мош! — А панóцец прічекал да с пе́йц міну́ті, заш двійакóві ектеніійу на́зад ўра́цел: Одреш, óдреш! — А двійак пене́цір вóнка порі́хтал, одре́зал панóві ме́шьчьок. Кęт панóцец тре́ці рас ектеніійу пóчьал: Одреш, óдреш! А двійак му поўра́цел: Уж йę одреза́не і дóбре скрі́те! — Так і слу́жба отста́ла.

Пóшлы дóму, та по пола́дньу пóшлы до ка́рчьмі, за панóво пеньę́жі пілы до ве́чьара. Йак ше напілы, двійак паноцóві гутóрел: Панóцец, йа ідзем дóму. А вон мал фрайę́рку ўйę́дно с панóцом. Альę панóцец осе́тел двійа́ка, же вон ньę дóму, а́льę ґу фрайę́ркі пóйдзе. І панóцец за́ ньім, да го ві́дзі, дзе вон пóйдзе. Огрова́дзел го аш под óблак і відзел, кęт го ну́ка пушьчье́ла. Панóцец се́бе ду́ма: Че́кай, ті двійа́ку, ньę маш па йу́тре скóреи пóйсц, йак йа! — бо панóцец ньę́ сцел знац, же вон хóдзі ґу́ тей фрайę́ркі, що двійак. А двійак ду́мал, же панóцец ньę́ зна, же вон там пóшол. Дру́гі дзень пóшлы до це́ркві, панóцец пóчьал екгеніійу пе́рше чітац: Йа́ка ноц бу́ла тóга, що пре́шла? — А двійак му на́зат тóто ўра́цел: Сйа́та! — А панóцец заш: Кęбі бу́ла йу́тре та́ки! — Бо се́бе ду́мал панóцец, же двійак дóбре ноцóвал. Панóцец ше ріхта ве́чьар пóйсц ґу́ тей істей, що двійак прі ньęй ноцóвал. Кęт панóцец пóшол, відзе́лы го двóме шче́гньіці. Кęт пóшлы до ка́рчьмі, на комендійу, там бул і панóцец. Пітал ше йęднóго шчетньі́ка: Цó му так шмі́шно? — А вон му гутóрел: За́ то ше шме́йęм, же сом відзел ўчера ве́чьар йęднóго, а ньę́ знам, хто то бул. — Вон так льęм паноцóві гутóрел, же ньę́ зна, хто то бул, а́льę вóн го дóбре пóзнал, же то панóцец бул. Паноцóві гутóрел: Ньę́ знам, хтóшка ішол, чі поліцай, чі панóцец, чі ме страше́ло. — А паноцóві шмі́шно бу́ло, та ше му пі́тал: А тот члóвек, що ші го відзел, длу́гу шма́ту мал? — А вон му ґва́рел: Длу́гу, чьа́рну, та́ку істу, йак і ві ма́це. — Панóцец гутóрел: Чі мал на гла́ві ціліндер? — А вон му гва́рел: Мал. — Ньę гутóрце ньікóму, ку́пім вам йę́дну літру віна. — Кęт купіце два, гочь вас бу́-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

дзем і вéцей раз відзіц, ньікóму ньę вівóлам. — Пан óцец вéцей рас там пóшол, док ше з двійаком ньę повáдзел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

152. Лїк на жіночу хоробу.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна; члóвек бул барз дóбрі, жéна барз ньęхóра; кęд ше погнывáла, вóна дóраз бýла хóра, вон дóраз бéжал до дохтóра. Альę вóна заш стáньę, уж йę ньę хóра; да з йęден дзень, льęбо два, док ше ньę гнывá, дóтльа ньę йę хóра, кęг ше погнывá, дóраз йę хóра. Док прéшол дрýгі дзень, вóна ше заш погнывáла, йę хóра. Пóйдзе вон знóва до дохтóра, уж і дохторóві досадзéло, та гутóрі, чьом вон йęй ньę роскáже, льęм чьом вóна ўше хóра? — Члóвек гутóрі: Йáкже йа йęй знам роскáзац? — Дóхтор гутóрі: Та дóбре, вóна тéбе справéла шальęнім маґáрцом, а ті ўше трóшіш пеньęжі, та ші уж і мньę досáдзел. — А вон заш: А йáкже йęй роскáжем? — Дóхтор йóго ўлéрел рас по глáві: Іц дóму, та йęй дай тáку йęдну, та ше йęй бýдзеш пітац, чі йęй льęпше; кęд ньę пóве, же льęпше, а ті йęй дай дрýгу; кęд ньę бýдзе льęпще, а ті йęй дай трéцу.

Пóйдзе вон дóму, кęд йу пльáшньę рас, та ше йęй піга: Льęпше ці дáкус? — Гутóрі: Цо ме бійęш, кęт сом хóра? — Вон йу пльáшньę другі рас, та ше йęй заш піта, чі йęй льęпше. — Вóна гутóрі: Кýшьчік мі льęпше, льęм ме ньę бій. — Кęд вон на ньу шпýрі трéцу. Вóна скóчі: Та ньę бій ме, ўбіл це швет, уш сом áньі кус ньę хóра! — Кęд до трі дньі, вóна заш ше похорéла. Кęд вон йу пльáшньę раз, вóна заш стáньę дóраз, же áньі кус ньę хóра. Ідзе вон кóло дохтóра, дóхтор му гутóрі: Чьом же ші от тéці ньę бул? Відзіш, гвáрі, йак йęй хаснýйę, а ті бі шіцкі пеньęжі подáвал, а вóна бі ці ўше бýла хóра.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Надь.

153. Ледача жінка.

Бул йęден члóвек і йęдна жéна: члóвек бул барз ўрéдні, а женá бýла барз пóдла. Члóвек бул барз облечéні, а женá розтаргáна. Та мáлі они йęднý свáдзбу: вонá сцéла йęднý сýкньу. Мáлі йęднóго ґаґáча; гвáрела мýжові, да предáйу, да йęй кýпі сýкньу. Одньęсол на пійац,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вóна óстала дóма, та тóпела пец, а дзéці ўше пóсілала: Іцце, дзéці, пáтріц, чі ньę ідзе óцец. — Дзéці пóшлі, та гвáрелі: Ідзе. — А вóна сýкньу зрýцела та до пéца рýцела, бо ше рáдовала, же бýдзе мац нóву. — Вон ґаґáчьа ньę прéдал, та ньę мáла сýкньу; ішла бі бýла на свадзбу. Вóна гвáрела мýжові, да накрýца порвісла, та ше поокрýца до ньіх, бо кęд сýкньу ньę мáла, та пóшла на свáдзбу. А льýдзі ішлі з хіжі, та кáжді на ньу кой ильýнул, кой ше вісікал, кой цо, а то бýло жімно, та ше на ньęй льад назмáрзал; та пóшла дóму, та гвáрела, же ньę бýдзе так вéце рóбіц, áльę бýдзе пресц і шіцко рóбіц, та бýдзе мац шіцко. Та шіцко рóбела, та мáла шмáті, йак і дрýгі жéні.

Зап. в линни, 1897, в Керестурі, Бач-Бодроґської стол. від Юлі Молнар.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анеклоти, ст. 70, ч. 203.

154. Лїнива жона.

Бýла йęдна рýска жéна, ньę сцéла ньічь рóбіц, льęм ўше сцéла шéдзіц. Ньę спéла прéсц; дзéцом шмáткі достáла, льęм сáма бýла гóла. Ходзéльі дрýгі жéні, та ше в ньęй шмейáльі, гуторéльі йęй: Ті ше мóдльі, ідз до цéркві, та кльęкньі, та достáньęш кошýльу. — Вóна водáла мýжа, гуторéла мý, йáку порáду достáла. Льęм то бýла бріґа, йак пóйдзе гóла до цéркві. Вóньі ше догварéльі, да вóйдзе до гордóва, а вон бýдзе котýрбац. Вец вóшла до гордóва, а вóн йу котýрбал. Стрéтнул ше на дрáже с кýмом. Дзе пойдзéце, кýме? — Гутóрел му, йáка робóта. А кум му гутóрел: Ўрáцце ше нáзад, бо гáньба. Дам кýмі кошýльу. — А кýма крічі з гордóва: Чі, кýме, шльінґовáна? — А вон гутóрел, же ньę шльінґовáна. — А вóна скрічела на чловéка: Самольýльай! — Та йу откотýрбал до пéркві та ше модльęла гóла трі дньі, áльę ньіхто кошýльу ньę дал. Уж бýла глáдна, крічáла на мýжа, да пріціска нáзад гóрдоў. Вон пріціскал, та пóшол з ньу дóму; та шéдла, найęдла ше, ўжáла кýдзель та так прéдла, áньі ньę ставáла; кęд бі йęдла, та ýста розньáла, та йęй члóвек дáвал, і вóді. Напрéдла за тідзень, цó ше до пóлі окруцéла, а от пóлі éшчі гóла бýла. Сушéда там пóшла та áньі ньę мáла кęді бешедóвац, льęм ше сушéді пітáла: Цóйęст, сушéдо, новóго? — А вóна йęй гуторéла: Там йęдна гóла прéдзе. — А вóна ньę знáла, жé то нá ньу пáда, та гуторéла: О, тáкой гóла? А йа мам го' льęм йáку тáку пошіўку!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Стрібер.

155. Уперта жінка.

Бул йеден Рац і йедна Рацкіньа; ньę мальі ньікого, льęм самі двойо булы. Кęт прішол крачьун, вільйа-вечьар, зашвіцелы лампу, положелы на стол себе міску і пальęнкі і віна, пошедалы обідвойо, пійу покус і йедза, слаўйа Хрістово Рождество. У тім чьасу, док воны йедлы і пілы, удесел ше пребегнуц прес хіжу міш. А чловек обачел, та себе жені гварел: Пальę, жено, прес хіжу пребех міш. — А вона ше озвала по женскім обічьайу: Йакі бул міш, кęд йа відзела, же то була мішіца? — Вера воны ше на тім барс повадзелы, бо чловек ўше гварел, же міш, а жена, же мішіца. І так ше барс повадзелы; ўлапел чловек жену і барз йу побіл. Кęт ту другі дзень, жена шедзі пот пецом, барз нагнывана. Сушеда прідзе ґу ньęй зос погріжену байку та йęй сушеда гуторі: Пацце, сушедо, бодай бул здох зос мішом, йак мі погрізол тоту мойу байку. — А вона пот пецом одмурчі: Ага, гварі, міш, кęд ньę мішіца. — Вона і теді льęм свойо. Муж йак ўчьул, дораз вішол вонка, бо ше бал, же ше заш побійу. Но, пре́шол тот рок.

Дал йім Бох, же дожілы до другого такого чьасу. Пошедайу воны заш за стол на Хрістово Рождество. Та себе прігварйа чловек: Йęдзме, жено, і піме, кęбі нам Бох помогол іншак препровадзіц тоті нашо сйаткі, йак цо геўтого року пре того прокльатого міша. — А жена заш скочела, ньę дало йęй міра: Йакі то бул міш, кęт то була мішіца? — І заш воны ше так повадзелы барз. Ўлапел чловек жену, побіл йу заш, поґазловал по ньęй так, же аш зоз ньęй вілавел тоті бобалькі, цо пойęдлы. Та вец жена мушела буц покорна свойому мужові. І тераз жійу, кęд ньę помарлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: Б. Бринченко, Этногр. Матеріалы, II, ч. 113. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 391—393, ч. 363. — А. Аѳанасьевъ, Нар. рус. сказки, II, ст. 397—398, ч. 237. — А. Пыпинъ, Очеркъ литер. исторіи старин. повѣстей и сказокъ, ст. 202, 268. — П. Чубинскій, Труды, II, ст. 537—538, ч. 29.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

156. Дотепний і скупий кум.

Пóшол кум до кýма на госціну; а вон кýма ньę нáшол дóма, кум пóшол до цéркві зо жéну. А тот ньę нáшол ньікого, льęм йęдно дзіўчьáтко. Піта ше му: Дзе óцец і мац? — Пóшлы до цéркві. — А тот пáтрі лóраз до котльáнкі, відзі, же там ньęт óгньа. Дзіўче дзéшка мáло у робóгу до загрáді пóйсц, та казáло кумóві, жéбі пóшол до хіжі, áльę кум ньę ішол, льęм пáтрі у пéцу, чі ньęт дáцо. Йęст. Нáйдзе гýску печéну у тéпші, та ше барз зрадóвал. Пóйдзе нýка до хіжі, попáтрі гóре вá пéйц, там увідзі заш йęдну тéпшу. Вон стáньę гóре на пáтку та бýдзе пáтріц, цо там йęст. Увідзі там рейтéші. Но, хвáла Бóгу, гутóрі, уш ту бýдзе йęдзéньа! Альę рýці óчі на посцéлы, відзі з йęднім ручвыíком прікрíта міска. Гáй' да вон відзі, цо йęст ý тей міскі. Кęд вон пáтрі, а там бýхті бýлы напечéні. Прідзе ґу стóлу і віцáгньę стольíнку; наідзе колóáсі і мéса. Кęд рýці раз óчі, увідзі пот посцéльу і йęдно фертáльче зоз вíном. А вон вéцка вíшол вóнка под óблак, чéка, док кум ньę прідзе вéцка зос цéркві. Та і кум зос цéркві пойáві ше; іду обідвóйо.

Кęт прíду, та лóрас кýма прівітáйу. Го, гвáрі, дóбре, кýме, кęт сце прíшлы, та льęм гáйде пóнце нýкі, та будзéме полудньóвац. — А тот ше радóвал, же бýду йęсц. — Гвáрі домáтын: Дай, жéно, пальęнкі. — Жéна прíньęсла пальęнку. — А іц, жéно, прíньęш капýсті; дáрмо, кęт так кум трáфел, же ші ньę бýла дóма, та ші ньę мóгла зготóвіц ньічь. Будзéме йęсц сірóвей капýсті. — Пíйу пальęнку, хльęба зайęдáйу і пóчьньу капýсті йęсц. Рас тамтот кум, цо прíшол на госціну, гвáрі тóму кумóві: Го, кýме, йак йа стрáдал тéрас, кęт сом ішол дó вас. — А тот гвáрі: Та йак? — А вон гвáрі: Тáкі гад вíшол нá мньę грýбі, йаґот тóто вáші рейтéші там на пéйцу. А йа брал грýді, та сом рýцал дó ньго, тáкі вéлькі, йакот вáшо бýхті, цо там на посцéлы у міскі. А бул тáкі длугóкі, йак тóті колбáсі, цо ту мáце у стольíнкі; а, гвáрі, так сíчел вá мньę, йакот тот печéні ґýнар там у пéцу; а тáка креў з ньóго ішла, йаґот тóто вíно, цо пот посцéльу мáце. — Кум попáтрі на жéну, же кум шíцко зна, та цóже бýду уж рóбіц? Та льęм дай! — Та так вóньі шíцко йęдло вéцка дáльі нá стол та кýма почьасцéлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Петра Горняка.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

157. Як один кум гостив другого.

На вашáрі ше зíшлы двóме кумóве. Поздраўкáйу сéбе: Дай Бóже дóбрі дзень, кýме. — Но, кýме, прідзéце дó мньę на стрéду, бýдзе Андрéйа. — І вéцка ше розíшлы. Та сéбе тот кум дýма, цо го гéўтот запітóвал: Пáльę, гвáрі, ша мньę требáло повéдзіц, же дзень, два пред Андрéйом, а дзень, два по Андрейóві, та мі ньę требáло бі áны дóму пóйсц. І так вон íсце надýмал, же льęм до кýма да íдзе з вашáру. Кęд вон íдзе, а кум вечéрал зо свóйу жéну. Кęт тот стáньę прет капýру, тóті пáтра, же хто то? Увíдза, же то кум. Жéна тéді на свóйого члóвека постáла, же ті го мýшел вóлац óздаль воз вашáру! — Бо йа йóго, гвáрі, ньę вóлал. Йа го вóлал, áльę аж на стрéду, да прíдзе, а вон... Гвáрі: Йа ньę знам, цо вон тéраз надýмал. Ша ныч, кęт прíшол; іц та му óтвор капýру, уж най льęм прíдзе нýка до двóра. Альę йа йому знам, же ньę дам ныч йęсц до стрéді.

Кęт тот прíшол до двóра, поздрáўкал: Дай Бóже дóбрі вéчьар. Та йа, кýме, надýмал так на вашáре, же дзень або два пред Андрéйом, áбо дзень два по Андрейóві — та сом надýмал тéрас прісц. — А кум му гвáрі: Дóбре, дóбре, ша мáце кóньом дац цо йęсц, йа вас претрíмам, а на стрéду бýдзе слáва. — Вéра тот цо мал у тóрбі — кум го на вечéру ньę вóла — та ше льęм так порозгварйáлы, та вéцка с тім так і польęгáлы. Рáно ваш кум фріштікýйę, ту ньęт ныч за кýма. А кум глáдні, бо вон ньęма у тóрбі ныч. Так му прéшол і воўтóрок.

Прíдзе стрéда. Дзвóньа до цéркві, ґáзда бéре ше до цéркві, гвáрі кумóві: Гáйде, кýме і ві, та пóцце до цéркві. — Йа ньę пóйдзем, кýме, йа бýдзем ту дáцо кýмі помáгац. — А гýрчі пó ным глат. Кум пóшол до цéркві. Йак вон вíдзе зос цéркві, увíдзел там шчетныíка, та му гвáрі тóму шчетныікóві: Ті ідз до валáлскей хíжі, та прíведз і тáмтіх двох шчетныíцох éшчі. Прідзéце дó мньę. Мой кум ту, гвáрі, од вашáру, та ше будзéце пíгац мі на óблак, чі ньę мам дайакóго йабáнца. А йа пóвем, же ньę мам ныíкого. А йа го скрíйęм на пóсцель, гвáрі, завóлам вас нýка до хíжі, та вам бýдзем тóчіц вíна. А ві вéцка так будзéце рóбіц: Кęт попíйęш пéрші пýгар вíна, а ті пóйдзеш ґу посцéлы, та пóведз: Йа бі му тáку дал, да тéрас ту тот йабáньęц. Та вітны дóбре зос пальíцу по посцéлы. А вéцка дрýгі так пóйдзе, кęт попíйę, і треці. А вóны то по трі пугáрі пілы, а ўше білы по тей посцéлы, по кумóві. Так гутóрел домáтын шчетныíцом і ýчел йіх, цо рóбіц, йак прíду до ньóго. — А тéраз вон прíшол дóму зос цéркві, гвáрі жéны: Дай, жéно, пальęнкі. Гайт, кýме, пóцце фрíшко, будзéме полудньóвац, бо ту гльęдáйу йабáнцох у валáльę. — Жéна прíньęсла пальęнкі, пíйу. Льęм цо

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ше понапіва́йу, а шчетны́ці ту на о́блак. Ґа́зда! — Що таке? — Ньę ма́це дайа́кіх йаба́нцох? — Ньę́ мам ныко́го! — гва́рі. Кум ше зльę́кол за сто́лом. А дома́тын гва́рі: Ныч, ку́ме, льęм ше на по́сцель зва́льце там пот пері́ну. — Тот по́шол пот пері́ну і зва́льęл ше. А кум го польę́хко прі́кріл, та крі́чі на шчетны́цох: По́цце льęм на пу́гар ві́на. — Прі́ду до хі́жі ші́цкі тро́ме. Ей, гва́рі, чько́да, же ньę ма́це дайако́го йаба́нца. Альę бі сме го бра́лы! — Ньę мам ныко́го, гва́рі. На́це ві, пі́йце ві́на! — Нато́чі до пуга́ра, попі́йę йę́ден, а по́йдзе ґу посце́лы, кęд ві́тньę! Гва́рі: Йа бі му та́ку дал, да йę ту. — Дру́гі так і́сце по́шол. Що бі ті йо́му дал, дал, а́льę йа́ бі йо́му дал та́ку! По́йдзе та заш ку́ма оле́мал до́бре. А так і тре́ці. Во́ны так по трі раз бі́лы. Ве́цка ше опросце́лы шчетны́ці отта́маль і по́шлы. До́матын йіх ві́провадзел і шмейалы ше зос ку́ма.

А ве́цка ше вон ўра́цел на́зад до хі́жі: Га́йде, ку́ме, по́цце, а полудньуйме, бо во́ны це́шко, чі ньę прі́ду е́шчі раз ньę́шка. — Бо́же за́хрань, да во́ны е́шчі рас прі́ду. І те́раз да сце йім е́шчі по йę́днім пуга́ру да́лы, та бі сом уж да́льęй ньę мо́гол прецéрпіц! — Пошеда́лы за́ стол та полудньу́йу. Альę тамтот кум йаба́ньęц та гва́рі: Йа ньę́ знам, ку́ме, йак тре́ба до́му пойсц. — Тамтот кум дома́тын гва́рі: Йа ве́ра ньę́ знам, бо стра́жа ўша́дзі сто́йі по капу́рох во́нка зоз вала́лу. Ныч, дома́тын бешеду́йę: льęм йа вас до йę́дного ме́ха поло́жім, та і бра́ну поло́жім на́ кочь і вас, та по́зем, же і́дзем йа́рец шац. — Но, до́бре, так во́ны і зробе́лы. Поло́жел ку́ма до ме́ха, зайазал, та го поло́жел на́ кочь, поло́жел бра́ну на́ кочь та ве́цка гі́бай зо́з ным во́нка зоз вала́лу. А зо шчетны́ца́мі ше догва́рел е́шчі те́ді, кęд йіх ві́провадзел, же так бу́дзе ро́біц з ным, бу́дзе і́сц йа́рец шац.

Кęд вон ві́дзе на капу́ру, а шчетны́ці там: Голт, стой, що ве́зеш? — Та йа і́дзем йа́рец шац. — Кę́льо же бу́дзеш шац? — Йę́ден мі́роў. — А чі йęст ту мі́роў? — гва́рйа. — Йęст. — Е че́кай, най йа па́трім, чі то йęст. Па́льę, гва́рі, по́таль йę́ден ко́рец, — ві́тньę до́бре по ме́ху, — а по́таль дру́гі ко́рец і дру́гі раз уде́рі, а по́таль тре́ці ко́рец, заш ві́тньę по ме́ху... та ньę ві́шло му мі́роў. Та те́раз дру́гі бу́дзе ме́рац, бо — ті ньę́ знаш — гва́рі. Те́раз бу́дзе го дру́гі ме́рац на полко́рці. Та ві́тньę! Пальę: Те́раз йę́дно полко́рче, а те́раз дру́ге і так шейсц раз уде́рел го йę́ден по дру́гім, бо ше́йсц полко́рчат віме́рел. І то́му ньę ві́шло мі́роў. Те́раз тре́ці. Ей, ньę зна́це ві, гва́рі, ме́рац а́ны йę́ден. Йа бу́дзем те́раз ме́рац на порці́йоне. Тот те́раз два́пац раз віме́рал: По́таль йę́ден по́рці́йон, по́таль дру́гі... Та тре́цому уж ві́шло до́бре, кęд го поме́рал; та гварі: Но, ро́ўно мі́роў. Гва́рйа шчетны́ці: Те́раз льęм ідз, а шей. — Так во́ны ше удальę́лы от шчетны́цох, та ве́цка кум віпу́шчел ку́ма зоз ме́ха. Но, то чьу́до гва́рі, йакі ві ку́ме

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ньęсеренчльіві, йак сце до мньę ньęсеренчльіво прішлы! — А вон гвáрі: Слáва Бóгу, льęм кęд мньę ньę обачéлы. — Та éшчі двекóвал кумóві, же го так шчешльіво вóнка зоз валáлу віньęсол.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Петра Горняка.

Паралелї: В. Гпатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 231—236, ч. 529, 1—3.

158. Дурні люди.

Бул йęден Мáдьар і йęдна Мадьáрка. Мáлы вóны два дзіўчьáта: Йęдна бýла Гáнчьа, млáтша, а стáрша бýла Кáтка. Прішол робóгні чьас, пóшол óцец зоз двіўчьáтмі на пóльо, а мац остáла полудзéнок готóвіц. Прішла Гáньчьа по полудзéнок, а мац плаче: Мáмо, чьом ві так плачéце? — Гібай, Гáньчьо, гібай, чьáдо, до комóрі, да ті там відзіш, цó там йęст. — Пóйдзе Гáньчьа з мацéру до комóрі, а мац йęй укáже: Пáльę, дзéцко мóйо, да нáша Кáтка ше одáла, а да мáла дзéцко, а да дзéцко ту прішло до комóрі, та да на сéбе тóту шекęру звальęло, тá бі го бýла дóраз забіла. Йай злáте дзéцко нáшо! Пóчьньу обідва плáкац.

Рас ту і Кáтка с пóльа, бо уж огладньęлы, а Гáньчьа полудзéнок ньę ньęше. Та йім Кáтка гвáрі: Та цо робіце, же ші ньę пріньęсла полудзéнок? — А вóны плáчьу обідва. Та йęй гвáрі мац: Йай, гібай, Кáтко, да ті відзіш, цо у нáшей комóрі йęст. Пáльę, дзéцко мóйо, тóта шекęра пак ту віші, а да ті мáла дзéцко, та да ту прішло, а да на сéбе тóту шекęру звальęло, тá бі го бýла тóта шекęра забіла. — Йай злáте дзéцко нáшо! плáчьу уш шіцкі.

Рас ту óцец с пóльа: Та цо робіце, же полудзéнок сце ньę пріньęслы? — А вóна, жéна, пóчьньę му гутóріц, же чьом вóны плáчьу. А вон ше погныівал, та йім гвáрел: Шіцкі трі вас порýцам до Дунáйу! А сам ше зóбрал, пóшол до сушéда. Кęд вон пóйдзе, поздрáўка: Дай Бóже дóбрі дзень. — Сушéда му ўрáці: Дай Бóже і вам. Цоже робіце? — Та відзіце, сýшет, чьýла сом од льýдзох, же капýста з мéсом дóбра, а йа тéраз напресадзовáла, на кáжді сóм пресáдок фáлаток мéса положéла; а пес мой прішол, шіцко мéсо пойęдол, та го тéраз бійęм, гвáрі. — Но, гвáрі, ту ці і дрýгі шальęні! — сýшет сéбе дýмал.

С тім ше вікрýцел, пóшол до дрýгого сушéда. А там сýшед зо сушéду цагáйу чілáша гóре на кýрньік, здохнутóго. Цо ві, льýдзе, робіце? — піта ше йім сýшеда. — А вóны му гвáрйа: Відзіце, сýшед,

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

здóхол нам чілаш, тá го цагáме на кýрнік, лá ше нá ньго кýрі ньęшу мéсто поткла́тка. — А сýшет сéбе дýма: І то шальęні.

С тім ше вікрýці, пóйдзе преґ дрáгі до сушéді; тóта бійęкве́ку. Чьом же йу так, сушéдо, бійęце? — Но, цо думáце, сýшет, уж йім трі дньі, курчьáтком ціцкі ньę дáла та хóдза мі ту пішьчьáці. А сýшет сéбе дýма: Ньі то ньę мудрéйші тóгі ціцкі, йак і мóйо!

Пóйдзе вон дóму, а гéўті ціцкі трі зальуштáні; ношéльі вóді нá пойд. А óцец ше йім піта: Цо робіце? — Ношіме вóді нá пойд, будзéме ше ýчіц пльівац; кęд нас порупáце до Дунáйу, жебі сме знáльі вóнка вісц. — Но, льęм ньę нóсце, ша вас уж ньę рýцім, та то і гéўті жéні тáкі шальęні, йак і ві. — І тéраз жійу, кęд ньę умáрльі.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мелані Фіндрік.

Паралелї: В. Гнатюк, Гал. руські анекдоти, ст. 335—337, ч. 675 і ст. 334, ч. 4. — Н. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот литературы, ст. 22—33, ч. 3 і ст. 39, ч. 16. — Сборникъ Харьков. Истор. Филолог. Общества, т. XI, ст. 89—91, ч. 1. — Вук Врчевич, Српске нар. прип., ст. 54, ч. 125. — Б. Гринченко, Этногр. Матеріалы, II, ст. 218—219, ч. 162.

159. Глухі з дурними у розмові.

Бул йęден члóвек глýхі, ньę дочьýвал áньі кýшьчік. Вон чьýвал óўці. Хóдзел по пóльу, найішол на йęднóго чловéка, цо óрал на свóйęй жéмі. Кęт там йіх ноц ўлапéла, йýгас óўці збіл до громáді і сам льęгнул спац. Тот члóвек, цо óрал, прішол дóму. Кęд рáно éшчі ньę вішло слýнко, полóжел плуг нá кочь, заш пóшол óрац. Тот, цо пáсол óўці, йýгас, éшчі спал рáно, кęд óрачь вішол на пóльо, а óўцох уж ньę бýло. Кęд вон ше пребýдзел, ньікого ньę відзі, льęм самóго тóго, цо ішол óрац. Запітал ше го, чі ньę зна, кáдзі йóго óўці пóшльі. А і тот óрачь глýхі бул, ньę мóгол ше члóвек з ньім догвáрец. Кęт ше го запітал, кáдзі йóго óўці пóшльі, чі ньę зна: Пóведз мі, кęд знаш і кęт ші відзел, дам ці йęдну óўцу. — Тот óрачь ньę розýмел, цо му тот гутóрел, укáзал з рýку: Оталь пóгаль то мóйа жем. — А йýгас і тот глýхі, та сéбе дýмал: Вон мі указýйę, же тáмаль пóшльі мóйо óўці. С тім ше зóбрал, пóшол прóсто, кáдзі гéўтот з рýку указóвал. Нáшол óўці, дóраз йіх гóньęл нáзад ґу тóму орачьóві. Прігнал ґу ньóму, улáпел му йęдну óўцу, цо ньę мáла рóгі: Пáльę, пáйташ, ту ці óўца, цо сом ці обéцал. — Пáйташ му гвáрі: Йа йęй рóгі ньę улáмал. — Йýгас му гвáрі: Йá

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ці льєм йєдну давал, ньє два. — Ньє моглы ше догваріц, муша прісц до валалскей хіжі на суд. Зобралы ше обідвоме, ішлы до валалу.

На драже стретлы йєдну жену, котра ішла па польо. То була ньєздравого розума. Ньє була шальєна, ньє була аны мудра. Піталы ше йєй: Дзе ті ідзеш, Ганьчьо? — Вона йім отповедла: Йа за двох ньє пойдзем, льєм за йєдного. — Що буду робіц? двоме глухі, а треце ньєма розум, ньє можу ше згваріц. Муша прісц до попа на суд. Кєт су уж у паноцовім дворе, паноцец обачел дораз, йугасові гуторел: А, ту мой Петро по маґарці! Бо пан оцец уж два дныі ўлапел у своєй заграді два маґарці, йєдлы му шено, а вон думал, же то того йугаса Пегра. Почьньє гуторіц йугас Петро: Паноцец, йа чьувал оўці, оўці мі пошлы ў ноці, йа йіх ньє мог найсц; пітал сом ше тому чловекові, чі ньє відзел мойо оўці. — І тот орачь почьал паноцові гуторіц нараз: Йа йєй рогі ньє поламал, паноцец. — Ганьчьа гуторела: Йа, паноцец, за двох ньє пойдзем, льєм за йєдного. — Паноцец гварел: Од двох стріблох ньє дам маґарці. — Ньє моглы ше згваріц, мушел пойсц до солґабірова. Кєт почьньу гуторіц шіцкі нараз, дармо солґабіроў гуторел: Ціхо буцце, льєм по йєдно мі гуторце. — Воны то ньє дочьувалы. Кєд воны шіцкі заш почьалы гуторіц, солґабіроў відзел, же ньє може йім осудзіц, ўжал ўйаш, руцел з ным до жемі: Йа вецей солґабіроў ньє будзем. Йа ныґда такім ешчі ньє судзел.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

160. Дотепний кравчик.

Трафело ше раз таке ньєшчесце у йєднім валальє ў Бач-Бодроґу, Кєрестуре. Бул йєден майстор сабол, мал шеґєрта; того шеґєрта требало шльєбодзіц. Пітал ше шеґєрт майстрові: Модлым вас крашньє, пан майстор, буцце такі добрі, да ме шльєбодзіце. — Та уш то чьом ньє сцеш буц вецей шеґєрт? — Хлапец гварел: Пан майстор, уж мі вішлы штірі рокі ў вас, да мі даце кныішку і да будзем калфа. — Майстор му гуторел: Йа тебе дам кныішку і йа це вішльєбодзім, кєд ме спреведзеш. — Хлапец себе дума: Йак йа годзен майстра превесц? — І то було у дзевец годзіні прет поладньом. Ґаздіньа за тото ньє знала. Пріішла нука, послала шеґєрта на месо, же будзе варіц полудзенок. То ше дальєко на месо ішло. Майстор бівал блыіско конца, требало ісц на месо до стред валалу. Хлапец достал пеньєжі і кошарку, зобрал ше, ідзе на месо.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Стрéтньę йęднóго чловéка. Пíта ше му: Дзе ідзéце, бáчі? — Тот члóвек мал пот пазýху скруцéно постáву, ньęсол до сабóла ýшіц сéбе надрáґі. Хлáпцові гутóрел: Йа ідзем до сабóла. — До хторóго? — пíта ше му хлáпец. — Цо бíва ньę дальęко от кóнца. — А члóвек бул з другóго кóнца, ньęпознáті майстрóві. Хлáпец гутóрел чловекóві: Бáчі, йа ньę дóма. Кęт скóрей пойдзéце, йаґ йа дóму, барс крíцце на мáйстра, бо мáйстор барз глýхі. Бул хóрі на глýшку і óглух. Кęт сцéце, чекáйце ме, дорас ше ўрáцім і йа з вáмі пóйдзем. — Члóвек гутóрел: Йа помáлі ідзем, а ті ме здогóньіш. — Но, льęм íцце, йа ше бýдзем понáгльац, тá вас здогóньęм.

Члóвек пýшчел ше помáлі до мáйстра, а хлáпец на мéсо. Хлáпец дóстал мéсо, пóшол другім шóром, а бéжел, жéбі скóрей пóшол до мáйстра, йак тот члóвек. Хлáпец прíшол скóрей, дал ґазлíньі мéсо, а сáм шéднул на вáрштак і пóчьал шіц. Дóраз гутóрел майстрóві: Пан мáйстор, ньíґда сце ньę чьýлы такóго глухóго чловéка, йак йа бешедóвал на дрáже, кęт сом íшол на мéсо. Пíтал сом ше му: Дзе ідзéце, бáчі? А вон пá мньę пáтрі. Йа дóраз знал, же йę глýхі, тá сом нá ньго барс крíчел. І вóн мі гвáрел: Ідзем до сабóла і ньęшем шіц надрáґі. А вон ма прісц дóраз дó нас. — Члóвек тáкой уш прі дзвéрох. І вон задýркал, мáйстор дóбре чьул, áльę члóвек дýмал, же мáйстор глýхі, та барз дýркал. А мáйстор дýмал, же члóвек глýхі, та барс крíчел: Шльęбóдно. — Вóшол члóвек нýка, скрíчел йак найбáржей мóгол: Дай Бóже дóбре полáдньę. — А мáйстор éшчі бáржей: Дай Бóже і вам. — Мáйстор сéбе дýмал: Наісце йę глýхі. А члóвек сéбе дýмал: Наісце йę глýхі мáйстор. Прéйце, шедньíце. — Члóвек шéднул, пíта ше му мáйстор: Цо дóбре сце мі прíньęслы? — Прíньęсол сом постáву на надрáґі, дá мі померáце і дá мі ушійęце. — А так крíчел, аж го бýло чьуц на дрáгу. Мáйстор гвáрі: Дóбре, нóце, най вілзім. — Члóвек му дал. Померáйце мі, ньę мам барс кęді. — І мáйстор му гутóрел: Стáньце гóре, най вам помéрам. — І члóвек стáнул. Мáйстор му мéра. Йáк му помéрал, пíта ше му члóвек з вéлькім крíком: Чі дóсц бýдзе постáву на надрáґі? — Мáйстор гвáрел му з вéлькім крíком: Ой йęй, бýдзе досц. А по цíхі сам ґу сéбе прегвáрел: Ешчі і остáньę. — А члóвек дóраз му гутóрел: Тóто, цо остáньę, дáце нáзад. — Мáйстор попáтрел на хлáпца, же йак вóн йіх обíдвох глýхім напрáвел. Аньі йęден глýхі ньę бýльі. І вон му гвáрел, мáйстор хлáпцу: Йýтре це шльęбóдзім, ті йęден обещеньáку за тóто, жé ші нас спрáвел маґáрцом.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

161. Дїд і баба.

Бул йęден дыдо і йęдна баба, малы воны йęдно прашатко, та баба ўше нагварйала дыда, да зарежу тото праше; а дыдо ньę сцел, док му ньę будзе з ріці садло вішіц. А баба що будзе робіц? Пошла до сушеда: Сушедо, дайце мі кўшьчік садла. — Сушеда йęй дала, пріньęсла та пріші́ла прашецу ґу ріці, та волала дыда, же ўж му віші садло. А дыдо пошол по нош та го зарезалы. Дыдо посцал бабу з речіцу на воду, та баба ўше сіпала, а ўше йęй вода вічьурела. Ішла йęдна жена, та йęй гуторела, же да замасці з блатом; та баба замасцела, та одньęсла воді. Альę вона ше длуго забавела, а дыдо ше погныівал, та дзвері замкнул. Баба ходзі коло дзверох, дурка, да йęй отвори, альę йęй дыдо ньę ростворел, та ше баба зобрала до льęса. Пошла до льęса, подойęла трі козі, направела трі ґомулы сіра, та пріньęсла дому; а дзвері ешчі замкнуті. Мушела війсц на комін, та крічела на дыда: Трімай, дыду, поньавіцу, да ті серем дукатіцу! — А дыдо трімал та му баба пушьчела ґомульу сіра. А дыдо крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! А баба пушьчела і другу. А дыдо ешчі крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! А баба пушьчела і трецу. Дыдо заш крічел: Сер, страко, йаке добре сереш! Та вецка і дыдо одомкнул дзвері, та ше дыдо зрадовал, же баба таке добре пріньęсла. Альę дыдо уш праша жедол. Та ше пітал бабі, дзе назберала тот сір? А вона му гуторела, же у льęше. Та пошол дыдо з бабу до льęса, альę му баба гуторела, же да ньę перднье, бо козі роспляші, — та му заткала зош чьутку. А дыдо ішол, та нашол жалудза, та ше по ньго схільęл, а ўрана льęцела, та му чьутка віджьобала, та дыдо козі роспляшел. Та і тераз жійу, кęд ньę помарлы.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Марії Стрібер.

162. Небелиця.

Бул йęден чловек, мал йęдного хлапца, дал го служіц до йęдного чловека, до ґазді. Йак там служел, ґазда го рас послал до ольęйарны, да збіваю ольęй вос чьуткох. Хлапец пошол на коньęц до ольęйарны, ольęйарньа ньę дома. Пошла черныіці зберац. Вон ше піта кадзік? Га, тадзі, до польа. Йак пошол на польо, вірезал прут, та за ольęйарньу; отплашел йу дому. Пойдзе ґу йęдней верої, у тей вербі двіра, полно у ньęй ташьчьата. Що будзе робіц? Хпа руку, ньę може вохпац; про-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бу́йę гла́ву, та во́хпал. Повіо́ерал ташьчьа́та: Дзе йіх поло́жі? Прінасал кошу́льу, та йіх поло́жел до пазу́хі; ідзе до́му. Ешчі а́ньі до́му ньę до́шо́л, ташьчьа́та ше віпіркалы, зльęцелы з ньім аш пот хма́рі. Кошу́льа ше му віца́гла, ташьчьа́та вільęтлы во́нка, а вон спа́днул на о́рсакдра́гу. І так у́дерел ріц до же́мі, же до́раз ві́біл о трі метері рі́бу; та йу пре́дал до кафа́ні. Кęт прі́дзе до́му, а йо́го о́цец ше наро́дзел. Цо бу́дзе ро́біц те́раз? Му́ші пойсц до ку́ма на ньęбо, до шето́го Пе́тра. По́йдзе до льęса, а там у льęше йęден су́ньок сто́йі; йęдна но́га му на же́мі, а йęдна на ньęбе. Так вон ше відра́пал на то́го суньо́ґа і по́шол аж на ньęбо. Йак до́стал пі́смо от ку́ма Пе́тра, та сце зісц до́лу, а су́ньоґ — ньęт там. Цо бу́дзе ро́біц те́раз, йак зі́дзе до́лу? Кум Пе́тро му гуто́рі, же най і́дзе до суше́да, най пожі́чі сака́йтоў отру́бі, та най се́бе спу́шчі па́ньваш. Так вон зро́бел. Пожі́чел отру́бі, у́пльęт па́ньваш, уўйа́зал ґу́зел на стре́тку та́кі, йак су́вачь. Ўжал шідло і фуро́вік і шекęрку, та ше пу́шчел до́лу. Йак до́шол ґу ґу́злу, та ше́днул; ўлапе́ла го ноц там, та бу́дзе ноцо́ваи. Віве́ртал дзі́ру с тім фуровіком, шіде́лко за́біл зос шекęрку, ше́днул на шіде́лко, шчі́пал з ньо́го дре́ўка, та на́ ньім о́гньа кла́дол. Кęд ра́но пу́шчел ше до́лу, ві́шлы кра́зі во́нка, одгрі́злы му с паньва́ша; цо бу́дзе ро́біц? Му́ші ше спу́шчіц до́лу. Спу́шчел ше до́лу, барс ше уде́рел. Но, а́льę уж йак йę, льęм кęт пі́смо ту. Ідзе ко́ло ба́рі, а барз бул смійа́дні. Бу́дзе ніц во́ді. Кęд вон по́йдзе, а во́да ше зма́рзла. Йак ше напі́йę во́ді, кęд ньęма с чім льад ро́збіц? А вон пробо́вал зос чьо́лом. Ро́збіл льад, льęгнул, та пі́йę во́ді. Док ше на́піл во́ді, бра́да му прімарзла ґу льа́ду. І там вон льęжел за трі тіжны́. Ве́ра вон барз заро́снул. Прі́шла ка́чька, спра́вела му гньі́здо у бра́де. І там ше ньęсла. Рас прі́дзе фа́ркаш, позбе́ра ва́йца, та по́йę, а сам дзві́гнул фост, та ше у́с..ал то́му на́ нос. А тот ўла́пел з рука́мі за́ хвост, та скрі́чел: Упуй ку́рйак! Фа́ркаш ше зльęкол, одо́рвал го од льа́ду, а гла́ва оста́ла на льа́ду. Цо бу́дзе ро́біц те́раз, кęд ньęма гла́ву? По́йдзе до́му по шекęру, же гла́ву одбі́йę. А шекęра ошекęрче́ла, ма́ла два́нац шекęркі. Так вон ўжал йęдну шекęрку, прі́шол до дольі́ні, о́дбіл гла́ву, та поло́жел на шійу. Ве́цка і́шол до́му. Льęце́ла ка́чька, ру́цел до́ ньęй шекęрку, та йу за́біл. Страце́ла ше му шекęрка у пі́рйу. Цо бу́дзе ро́біц? По́йдзе до́му по шірку, же запа́лы пі́рйę. Прінь́ęсол шірку, запа́льęл пі́рйę, шекęрка згоре́ла, а порі́ско оста́ло. Так вон і́дзе до́му до льęйа́рны, а на шо́ре на ульі́ці льу́дзе тла́чьа про́со на йа́годі. А вон йім гуто́рі: Ньі́ґда сом ньę відзел, же́бі на дре́ві про́со тлаче́лы! Сла́ма до́лу пада́ла, а про́со го́ре остава́ло. Во́ны му гуторе́лы: Ньі́ґда і мі ньę відзе́лы, же́бі да́хто та́ку гла́ву мал, же́бі мал чьо́ло на за́тку, да па́трі на хрі́бет, а ко́нтьа на пре́тку. Кęт по́йдзе до льęйа́рны збі́вац льęй зос чьу́ткох, пасціска́лы о́сем лі́трі. Поло́жел

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

до ко́тла, сам по́шол ну́ка, же ку́пі маку́хі. Ольеѭйа́рош мал су́ку, по́шла ґу ко́тлу, пойеѭдла шіцок о́льеѭй. Слу́га ві́дзе во́нка, а ко́тел преу́рацені, ольеѭйу ньеѭт. Цо бу́дзе ро́біц? Гльеѭда о́льеѭй. Кеѭт по́йдзе пот сла́му, а́ су́ка там льеѭжі, та ше ольізу́йеѭ. Цо з ньу бу́дзе ро́біц? Ныч, льеѭм з ньу до ша́йту. Кеѭд йу поло́жа до ша́йту та йу сці́шньу, та з ньеѭй надаве́лы два́нац лі́трі — а пе́рвей льеѭм о́сем мал! Слу́га гуто́рі: Цо́ то, же ве́цей ольеѭйу йеѭст, йак пе́рвей? Ту му́ші буц і жґрі́ду. Ужал о́льеѭй, пріньеѭсол до́му, і так вон ве́цка у здра́ульу слу́жел ґа́зду.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Мітра Паланчані.

Паралелї: Отсе оповідане розповсюднене у ріжних варіянтах і відмінах між усіми народами. Я подаю тут лиш ті видання, в яких зібрана до нього література: В. Гнатюк, Етноґр. матер. з Угор. Руси, II, ст. 157—161, ч. 37—38. — В. Гнатюк, Галицько-руські анекдоти, ст. 326—329, ч. 664—665. — Б. Гринченко, Этногр. матеріалы, I, ст. 218—224, ч. 176—178; II, ст. 334-343, ч. 241—247. — Б. Гринченко, Изъ устъ народа, ст. 352—357 і 449—451, ч. 333—336. — А. Аѳанасьевъ, Народ. рус. сказки, II, ст. 374—383, ч. 231. — М. Сумцовъ, Разысканія въ области анекдот. литер., ст. 181—187. — Uhlands Schriften zur Geschichte der Dichtung und Sage, III, ст. 221—229.

Є й літературні перерібки деяких мотивів сього оповіданя, як: Г. Данилевскій, Украин. сказки: Сонъ въ Ивановскую ночъ. — П. Осташевський, Пів сотні казок (Київ, 1869), ч. 50: Правда. — С. Руданський, Твори, I, ст. 126—136, ч. 85: Прислівя.

163. Пришита честь.

Бул йеѭ́цен чло́век ў йеѭ́днім вала́льеѭ; тот чло́век мал йедно́го сі́на. Сін — бу́ло му ме́но Йа́нко; у суше́да ма́лы дзі́ўку. Кеѭт тот сін ўше хо́дзел до́ ных, льу́бел барз дзі́ўку. Кеѭд дзі́ўка і́шла да́раз до ка́рчьмі, льеѭ́бо ба́віц ше, ўше вола́ла сушедо́вого Йа́нка: Га́йде, су́шет, по́ме до вала́лу! — Льеѭ́бо ско́рей сушед і́шол, во́н йу во́лал: Га́йде, су́шеда, по́цце, пойдзе́ме до ка́рчьмі танцо́вац.

Мац дзі́ўко́ва йеѭй гуторе́ла: Дзі́ўко мо́йа, чьу́вай се́бе чесц! — Дзі́ўка ньеѭ розуме́ла, цо́ то зна́чі. Пітала ше сушедово́му Йанко́ві, бо сушеѭ́доў Йа́нко чьул, кеѭд йу во́лал, же мац наказова́ла дзі́ўкі: „Чьу́вай се́бе чесц“. Піта́ла ше во́на Йанко́ві: Су́шет, цо ўше мо́йа мац мньеѭ наказу́йеѭ, да йа чьу́вам чесц? — Ньеѭ́ маш бріґі, ша йа знам ці йу до́бре пріші́ц, та йу ньеѭ стра́ціш. — Кеѭд во́ны ўйеѭ́дно і́шлы до

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ка́рчьмі танцо́вац, пітáта ше дзіўка сушедо́ві: Су́шед, кęд зна́це прі́шіц мо́йу чесц, та мі прішіце, бо йу мо́жем стра́ціц. — Упар йу до кану́ркі, та прішіл. Во́на гва́рела: Мо́жем те́рас танцо́вац? — Вон йęй гуто́рел: Мо́жеш те́рас танцо́вац, ньę́ маш бріґі, ньę одра́дзіш; до́бре сом ні йу прішіл.

Кęт пошлы до ка́рчьмі, танцова́ла, а́ны ше ньę стара́ла, же во́на мо́же одра́дзіц сво́йу чесц. Кęт мулатова́лы у ка́рчьмі, у́ж бу́ло полно́ці; віобера́йу ше до́му; во́на суше́да ньę́ сце оха́біц, же йęй до́бре прішіл чесц: Су́шед, га́йде до́му. — Су́шед зоз ньу до́му, во́на ше му пітáла: Га́йде, су́шет, прішіце мі е́шчі раз мо́йу чесц. — Су́шед гва́рел: Су́ше́да, ньę мо́жем те́рас ці прішіц, ньę́ мам цве́рні. — А во́на му гва́рела: Ей су́шед мой, ньę преведа́йце ше, бо йа до́бре знам, бо сом маца́ла, же ві ма́це е́шчі два клу́пка па́лі. Та чьом же йіх ньę напочньę́це? — Вон йęй гуто́рел: Оха́бйам на дру́гі раз, же́бім мал прішіц.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

Паралелї: В. Гнатюк, Галицько-руські анеклоти, ст. 70—71, ч. 204. — V. Hnatjuk, Das Geschlechtleben des ukrain. Bauernvolkes, I, ст. 213—215, ч. 239. — J. Nicolaidés. Contes licencieux de Constantinople, ч. 26. — Anthropophyteia, I, ст. 347—348, ч. 272 і ст. 360—362, ч. 279.

164. Співуча дївка.

Бул рас так йęден ста́рі, бога́ті чло́век. Ньę́ мал ныко́го, льęм сіно́ву дзіўку, бо сін му у́мар. Йęдна дзіўка за́ ным оста́ла. То́ту дзіўку дыдо барс чьу́вал, же́бі во́на да́йак чьу́дом ньę пре́шла. Ньę мо́гла во́на по́йсц од ньо́го ныґдзе аны на пре́ход, з йęдним сло́вом, так вам по́вем, же ныґдзе. Раз во́на ше догвáрела зос сушедо́вім леґіньом, бо у суше́да бул йęден ле́ґінь, во́на го барз льубе́ла, а ньę мо́глы ше ныґда ныйак зісц. Та́к ше догвáрелы, дзіўка му гва́рела, же́бі вон ста́нул ґу обла́ку на ве́чьар до дво́ра, та йак во́на бу́дзе шпі́вац, а вон най так ро́бі. — Прі́дзе ве́чьар, польęга́йу спац. А тот ста́рі чло́век кушьчі́чько глу́хі бул. Ле́ґінь ста́пул ґу обла́ку, йа́к му дзіўка заповеда́ла. Дзіўка спа́ла на кра́йу на посце́лы, а дыдо прі му́ре. Раз дзіўка ґуто́рі дыдо́ві: Дыду, шпіва́йме. — Дыдо йęй гва́рі: Ньę́ будзем. — Га́йда, дыду мой зла́ті, та́к бім шпіва́ла, аж ньę́ знам цо ро́біц, та да шпіва́ме. — Дыдо йęй гва́рі: Ньę́ дзбам. — По́чьньę дзіўка шпі́вац: Льęм ті пома́ле Бене́дек, Бе́недек, док уложі́ме старо́го, старо́го! —

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Вéцка дьідо шпіва: Льęм ті помáле Бéнедек, Бéнедек, док уложіме старóго, старóго. — Кушьчічько чекáйу, дзіўка заш пóчьньę шпівац: Мóжеш уш прісц нýка, Бенéдек, Бенéдек, ўж сме уложéлы стáрого, стáрого! — Бéнедек прішол нýка, та дзіўку ўлáпел так од зáтку, та так по жедльáрскі.. (худобнóму ньę шльęбодно, льęм од затку). Дзіўка заш пóчьньę шпівац: Льęм ті помáле Бенéдек, Бéнедек, бо зобудзіме старóго, старóго. — Бéнедек зрóбел свóйу робóгу, та ідзе вóнка, а дзіўка шпіва: Мóжеш уш пойсц вóнка, Бéнедек, Бéнедек, уж ньę зобудзіме старóго, старóго. — Та ўше напрéдок дзіўка шпівáла, а дьідо зá ньу шіцко ўше.

Зап. в вересни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Імри Фаркаша.

165. Югас і Мадяр.

Бул йęден Мáдьар, мал вон йęдну жéну. То млáді бýлы, ньę бул оженьęті, льęм два рóкі. Ішол до йęцнóго валáлу зо свóйу жéну. Нá дрáже йęй гутóрел: Відзіш, жéно, да тáкі ше трáфі, цó бі сцел тéбе змéрвіц, йá бі го дóраз зáбіл! — Кęд вóны дáтьęй іду, прішол ґý ньім ў óчі йęден йýгас. Дóраз гвáрел: Знаш, цо йа надýмал? Йа твóйу жéну змéрвім. — А тот Мáдьар зльęкол ше, та дóраз гвáрел: А йа ньę дзбам. — Вон йęй гвáрел: Льęгай дóраз! — Вóна льęгла, а йýгас вá ньу. Пітал ше йýгас: Най ше му схілы ґу ріці, най пáха, чі му шмéрдзі з ріці. Кęд му з ріці шмéрдзі, шіцок сір му дóма ше вошмéрдзел, а кęд му ньę чьýйę з ріці, тéлі му сір ньę шмéрдзі. — О мáлі чьас заш му гутóрел: Ті, Мáдьар, пáтрі, чі мі рóўні вáйца! — Вон ше схільęл, та пáтрел. Бо кęд мі ньę рóўні, мам двох брáтох, обідвóме мі помáрлы, а кęт су рóўні, обідвóме жійу. — Мáдьар ше схільęл і пáтрел та му гвáрел: Барз рóўні. — Уш тéлі йýгас бул готóві.

Кęд ішлы дáльęй, пóчьала му жéна гутóріц, йаґ вóна го оклама́ла. Вон йęй гвáрел: Ціхо ті будз, най йа пéрші гутóрім. Кęд мі пéрші раз гвáрел: Схіль ше, чі мі шмéрдзі з ріці, барз му шмердзéло; знам, же му шіцок сір дóма шмéрдзі. На дрýгі зáвод кęт сом му пáтрел, чі му вáйца віша, йęдно му барз дóлу вішéло. Знам, же му обідвóме брáца умáрлы. — Жéна му гвáрі: І йа го дóбре превéдла. Доґ вон з ріцу раз удéрел, а йа ўше двá рас. — А вон йęй гвáрел: Ті го бáржей éшчі превéдла, йак йа!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Паралелї: V. Hnatjuk. Das Geschlechtleben des ukrain. Bauernvolkes, I, ст. 105 -107, ч. 140.

166. Серб і Шваб.

Бул йęден чло́век і же́на йо́го. Віо́ра́лы ше, ішлы до Срі́му. Зло-го́ньęл йіх йęден Рац; а тот чло́век, що ішол во же́ну, то бул Шваб. Пі́тал ше йім: Дзе ідзе́це? — Ідзе́ме до Срі́му. — І йа там ідзем. — По́йдземе ўйęдно. — Алę йа з ва́мі ньę шмем пойсц, бо ві ма́це стра́шні бочько́рі от швінскей ско́рі. Йа ше бо́йім. — Шваб му гуто́рі: Ньę бо́йце ше, то ньę стра́шне. Мо́йо бочько́рі от швінскей ско́рі. — Йа ше барз бо́йім, ньę шмем по́йсц з ва́мі. Пойдзе́ме по Ду́най. Ва́ша же́на ше́дньę зо́ мну на чьа́мец, по́йдземе пре́ко; ва́ша же́на ўра́ці ше на́зат, прівéже вас.

Кęт пошеда́лы на чьа́мец, Рац зо Швабі́цу, по́шлы даскęньо ва́та от кра́йу, ўла́пел Рац Швабі́цу, зва́ньęл йу до чьа́мцу; а чьа́мец ны́хто ньę ве́слал. Шваб ві́дзел, що ро́бі Рац; крі́чел: Рац! ту гу́нт[1]); май бо́чькор! Стра́шел го с бочько́ром. А йай, ту Рац, обешéньак, мо́йу же́ну ла́ві. Ско́чім до Дуна́йу, вас ўла́пім. — Альę Рац ньę бал ше. С тім пре́шлы пре́йга. Швабі́ца ше ўрацéла на́зат по Шва́ба, а Рац по́шол, ньę че́кал Шва́ба, док прі́дзе. Кęт Швабі́ца на́зад ўрацéла ше на чьа́мцу, пі́тал ше йęй Шваб: Барс ті ше ганьбéла? — Ве́ра сом ше ганьбéла так, аж мі ріц черве́на бу́ла. — А йа ві́дзел, же ці бу́ла ріц черве́на, о́галь з бре́га. — С тім во́ны ньę ма́лы зва́ту ныйа́ку.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

167. Як дротарі побачили папу.

Бу́лы двóме дрота́ре, пайта́ше, та ше зі́шлы у Пе́шту; йęден гва́рі, же бул у Рі́му, а дру́гі у Бе́йчьу. Та тот, що бул у Бе́йчьу, гва́рі, же ві́дзел і па́ра і царі́цу. А тот цар, гва́рі, ма і дзе́ці. Йа ньę знам, кęй му йіх чьорт напра́вел то́ті дзе́ці. — А та́мгот дру́гі, що бул у Рі́му: Но, йęден глу́пі, гварі, вон йіх напра́вел, хто́ бі му дру́гі! — А тамтот му заш: Ей, гва́рі, чьо́рта бі ше ба́брал с ту шкаре́лну брі-до́ту! А ті бул, пове́да, у Рі́му. А ті ві́дзел там рімске́го о́ца? — Ба

[1]) Du Hund — ти собако!

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

йа го ньę відзел. — Катона шедзі на лаўкі, чьуйę, що ше воны згварйайу. Рас катона гвари: А чі ві раді відзіц того рімского оца? — А йакбі сме ньę булы раді, кęд бі сме льęм моглы льęм відзіц. — Катона гвари: Йа го вам дорас покажем. Альę кльакныце на кльупіцу, а гльęцце сі на тот прозор, а так то руки склопце! Йа го вам гньęт покажем! — Вішол вонка, спушчел ногавіці, та задок вівальęл на облак, та ўраві йім: Ну, гльęцце, абі сце знаты, акі йę рімскі оцец. — А відыме, відыме, акі йę. — А катона заш йім гвари: Льęм патріце, жебі сце знаты, акі йę. — А відзіме, відзіме. — Йак го уж відзелы добре, а вон теді прідзе назад обльęчені нука та ше йім піта тераз: Но, чі сце відзелы? — Відзелы сме, гвари. — Йакі же бул? — Такі то тлусті льіца мал (показуе) і наздлуж уста і йęдно око настред чола і троха байусі под браду і такі нос, ако пульак длуокі!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Петра Горняка.

168. Дївка і дзвонар.

Бул йęден валал, а ў тім валальę булы двоме сушедзі, барз добрі, ныіґда ше ньę вадзелы, ныіґда ше ньę гнывалы, йęден до другого ходзелы. Було то йęден чьас ў йęшеныі, кęт ше ламала кукуріца. Йęден сушед мал леґіньа, а другі мал дзіўку. У йęдного було лупац кукуріцу од лысца. Лупалы на гумньę. Прішол і сушедоў Йанко помагац йім лупац. Досц длуго лупалы, уж було полноці. Гварел чловек: Гайде, чельадз, уж досц було, поме уш спац. Уш такой полноці. — Розішлы ше шіцкі, льęм остал леґінь сушедоў з його дзіўку. Длуго ше забешедовалы; і надумал сушедоў леґінь, да вон дзіўку звалы до лысца і да ше з ньу іграц. Кęд уж було по полноці трі годзіні, дзіўка ньę мала дзеку ше з леґіньом іграц. Альę вон йу на сілу звальęл. Вішчірел йу і сцел з ньу зробіц. Вона положела руку меджі ногі і вон ныйак ньę мог йęй вохпац. Дзвонар пошол доднья дзвоньіц; йак задзвоньęл, а вона руку ўжала, та ше прежегнала; а леґінь йęй вохпал. І даскęльо мешаці уш ше познало на дзіўкі, же остала груба. Пітал ше йęй оцец і мац: Дзе ші, мойа дзіўко, достала, от кого ші груба? — Вона му гварела: Йа груба од дзвонара; дзвонар шіцко вінованті. — Прідал оцец до панопа, же що зробел дзвонар. Панопец дал заволац дзвонара. Дзвонар такі старі бул, же уж мал шесдзешат і пейц рокі. Прішол до попа, поп му гуторі: Мой дзвонар, ньę добра на вас повіна. — Чьом? — Тот чловек гуторі і його дзіўка, же ві вінованті, же

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

вóна грýба. — Вон, члóвек, ше загáньбел і гутóрел: Панóцец, ньę клáцце нá мньę тóту гáньбу, йа стáрі члóвек, уж мам шесдзéшат і пейц рóкі, дзé бі йа тóто зрóбел? Йá бі ше гáньбел од льýдзох, кęбім тóто зрóбел. Йа мóжем прішáгац, жé йа ý тім ньę вінобáті. — Пітал ше панóцец дзіýкі: Дзіýко мóйа, по прáýдзе гýтор, бó то і йа ньę вéрім, жéбі тот дзвóнар бул вінобáті. Мýшела ті з дáйакім дрýгім буц. — І óцец на ньу там прет панóцом; гутóрел йęй: Мýшіш пóвесц, от кóго ші грýба. — Вóна до кóнца гуторéла, же дзвóнар вінобáті. Йаґ уж дзіýка гуторéла паноцóві і дзвонарóві, йáк то бýло: Мі мáлы лýпац кукурíцу; шéдлы сме вéчьар лýпац; сýшедоў Йáнко прíшол дó нас, і вóн нам бýдзе помáгац. Лупáлы сме, уж бýло полнóці; мац і óцец пóшлы льęгáц спац, а Йáнко ше ньę брал дóлу і йá з ным остáла лýпац. Длýго сме бешедовáлы, а вон надýмал ме звалыц до лысца. Звáльęл ме, вігóльęл ме і сцел мі вóхпац. Йá там рýку положéла, з длáньу заткáла і вон ньę мóгол. Дзвóнар задзвоньęл, йа ше прежегнáла, а Йáнко мі вóхпал. І йа остáла грýба. — А панóцец гвáрел: Бізóýно, же дзвóнар вінобáті, áльę Йáнко сушéдоў бáржей. Тéраз мýші це Йáнко ўжац за жéну. Йáнко бýдзе твой члóвек, а ті бýдзеш йóго жéна. Йáнко бýдзе тóму óцец, а ті му бýдзеш мац. — І тéраз жíйу, кęд ньę помáрлы.

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

169. Як батько учив сина з невісткою спати.

Бул йęден члóвек, мал йęднóго сíна. А тот йóго сіп ньę бул с пóлного розýма. Альę уж мал двáцац рóкі, та го óцец надýмал ожéныц. Та йак го ожéныл, та пéршу ноц пóшлы спац нá пойт, та польęгáлы, та вон йу áны ньę рýшел. Рáно йак поставáлы, та ше йęй швéкор пíтал, же чьом йę тáка смýтна? — А вóна му гварéла: Ша ві дóбре знáце; нáчь це го женьęлы, кęд йóму жéну ньę трéба, бо вон мньę тей нóці áны ньę рýшел. — А дрýгі вéчьар кęд íшлы спац, та му óцец гвáрел, же кęт польęгáйу, та дá йу дáкус ушчíпньę. А вóны йак пóшлы нá пойт, а вóна сцельęла. Вон йу ушчíпнул зá ріц. А вóна ше обрацéла ґу ньóму с прéтком, та ше відзвíгла, та íшла ґу ньóму. А вон зáтком óд ньęй, та спáднул на дзíру до хлыва. Вóна го волáла, áльę вон ньę сцел вісц гóре; та дрýгі дзень кęт станýла рáно, та éшчі смутньęйша бýла. Пíтал ше йęй óцец, же чьом йę тáка смýтла? — А вóна гварéла оцóві: Ша ві дóбре знáце, та начь ше мі пітáце; начь

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

сце го женьęлы, кęт вон шальęні, бо йому жену ньę трéба. Кęт сом вéчьар вішла нá пойт посцéльіц, та йак сом сцельęла, вон ме ушчіпнул зá ріц; йа думáла, жé то бýдзе дáцо, та сом ше обрацéла нá ньго, а вон ше так поплáшел, та ішол зáтком, та спáднул на дзіру до хльіва, та ше пóтлук, та ньę прішол áньі гóре ґý мньę. — А óцец спрáвел йім посцілку у хльіве. Йак ішлы вéчьар спац, та му óцец гвáрел: А ті, мой сіну, відз нá ньу гóре. — Йак пóшлы до хльіва спац, вóна йак посцельęла, та льęгла. А вон полóжел драбінку, óпар о грéду і вішол гóре. Вóна го волáла ґу сéбе, жéбі льęгнул ґý ньęй, áльę вон йęй гвáрел, же му так óцец гутóрел, да відзе гóре нá ньу; та вон óтальньę зідзе.

Кęд рáно поставáлы, вóна éшчі смутньęйша бýла; та ше йęй пітал óцец, же чьом йę тáка-смýгна? — А вóна му гварéла: Ша ві дóбре знáце. Полóжел драбінку вéчьар, вішол гóре, та ньę сцел отáмаль зісц, же йóму óцец гвáрел, да вон відзе нá мньę гóре; та йа цáлу ноц сáма спáла, та йóму жéну ньę трéба. — А óцец пóслал свóйу жéну пресц до валáлу, а свойóго сіна і ньęвéсту до хіжі прівóлал, та так йім гвáрел: Но ті, мóйа ньęвéсто, тéрас ше зóбльęчь, та кýкный ту на пáтку; а ті, мой сіну, вóйдз дó ньęй. — А вон оцóві так гвáрел — зньал кáтап, та гвáрел: Кęд йа ту мýшім войсц, а ві здрáві оставáйце, бо йá ше нáзад ньіґда вéцей ньę ўрáцім! — А óцец му гвáрел: Та ньę так, чéкай, най це наýчім! Та так óцец го наýчел.

Зап. в серпни, 1897, в Копурі, Бач-Бодроґської столиці від Миколи Олеара.

170. І в любощах недобре переборщувати.

Бул йęден члóвек, мал жéну барс крáсну. Йóго жéна ўше сцéла, да двá рас кáжду ноц йу змéрві. І члóвек тáкі бул мізéрні, сýхі, застарáні; пóшол до віньіці, кóпал. Ідзе тáмаль йęден катóна стáрі уж, óпшіт дóстат. Пíта ше тóго чловęка: Цо йę тáкі смýгні? — Ньę пітай ше мі, бó мі ньę помóжеш. — Йа вéльо пробóвал, мóже буп, же і тéбе помóжем. — Члóвек му пóчьньę гутóріц: Йа мам жéну тáку, кáжду ноц мýшім двá рас. А уш áньі ньę мóжем. — А вон му гутóрі: Ньę маш бріґі; кęт твóйа жéна прідзе на полáдньę, пріньęше ці полудзéнок, а йа вéжньęм йęцну путóньу пóлну з глыну та бýдзем кóпац. Вóна кęт шебýдзе пітап, чьом так кóпам, а ті йęй ньę гýтор ньічь, най вóна шемньę піта.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Ту жéна уж. Пріньęсла полудзéнок, пíта ше, цó то за члóвек, же тáк кóпе? — Вон йęй гутóрі, жé то надньíчьар. — А чьом так кóпе с тóту глыíну. Волайце го, най прíдзе полудньóвац. — А вон ньę сцел прісц. Вóна пóшла ґу ньóму, пíта ше му: Ґíбай полудньóвац. — Вон йęй гутóрел: Ньę пóйдзем, бо мýшім покутóвац. — Та чьом? — Вон йęй гутóрі: Ньę пóвем ці, бó мі ньę помóжеш. — Вóна го пíта, да йęй вівóла. — Вон йęй пóчьньę бешедóвац: Йа мал жéну, та сом мýшел кáжді дзень двá рас, та ше йęй роздáрла аш по сáму ріц. — Но льęм óхап, а ґíбай йęсц. — І вон пóшол. Жéна понáгльа, жéбі ше найęдлы, а да скóрей íдзе дóму. Кęт ше уш найęдлы, зобрáла ше тóта жéна дóму; кęт прíшла, дóраз заволáла свóйо мáле дзіýчьáтко та ше йęй пітáла: Нó льę' ті, дзіýчьáтко, бýдзеш пáтріц, чі мóйо дзíрі дальęко йęдна од дрýгей? — Дзвíгла нóгу на пáтку, дзіýчьáтко закуковáло, чі дальęко йęдна дзíра од дрýгей: Йай, мáмо, уж льęм на йęдну слáмку шірóкę мáце, же ше бам ньę зíду ўйęдно! — Но, чéкай, ша вон вéцей ньę бýдзе двá рас кáжду ноц, бо кęд бýдзе éшчі так за тíдзен, бізóўно уш ньę шірóкę та ше мі мóже зáлрец, та мóжем так ýмрец, йаґот тóго чловéка, цо ý нас кóпал; бо і тот члóвек прáўду гутóрел, же ше йóго жéні задáрла ўйęдно обíдва дзíрі. — Кęт тот ґáзда ше му пíтал, чі му помóже ý тім, а вóн гвáрел: Ньę маш бріґі. Ньę да ці áны раз за мéшац. — Прíшол ґáзда дóму, віплацел надньíчьáра. Надньíчьар преноцóвал у тóго ґáзді; рáно пóшол.

Ґáзда льęґнул ґу ґаздíны, чьудýйę ше, цо ґаздíньа ньę напастýйę нá ньго. Вон йęй гутóрел: Жéно, ґáйде, будзéме ше дáкус льýбовац. — А вóна му грóзом отповéдла: Ньę маш вéцей зó мну ше льубóвац двá рас кáжду ноц. — Та чьом? — Та зá то: Тот надньíчьар, цо ý нас кóпал, тот мі так гутóрел, же вон мал жéну, та вон нá тім бул, же кáжду ноц двá рас мушéла з ньім ше льубóвац, та ше йęй подрáлы дзíрі, та покýті сéбе зáдал, зá то кóпал ý нас с пóлну путóньу глыíні. — А члóвек йęй отпóвет: Вíдзіш, ті шальęна, так і ті пá мньę напáдла, же йа мýшел двá рас кáжду ноц тéбе льубóвац. Да éшчі сóм це мýшел да з два тíжны так льубóвац, йаґ до тéрас, та бі ме чьорт мýшел ўжац. — Вóна му гварéла: То ньічь, цо ті, áльę йа бі éшчі да з два тíжны мóгла, а вéцка бі ше мі уж роздрáла, бо дá мі опáтріш, та уж мі йęдна дзíра од дрýгей ньęдальęко, льęм на йęдну слáмку. Тéраз ньę будзéме ше льубóвац, льęм рас кáжді тíдзень. — А вон áны зá тім ньę дзбал. Вíдзіш, жéно, кęт члóвек вéльо пíйę, тá ше і опíйę; кęд вéльо йę, та ше ожáбі, жолýдок сéбе погýбі; кęд вéльо члóвек гутóрі, тá ше ушльíны; кęд вéльо ше льубýйę, та ше і утрýйę. Превершéне ньічь ньęдóбре, по шóре ше льубóвац, по шóре йęсц і піц. — І так на дáльęй дóбре жíлы.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Куліча.

171. Рац і Шваб.

Бул йеден валал, так ше волал Деспут-Сент-Іван. У тім валальеі Рапі і Швабі; помішані меджі Рацамі булы Швабі. Йеден Шваб мал красну жену, а сушеда мал Раца. Швабіца го барз льубела того Раца, бо йей Шваб бул червені, йак роука. Трафело ше, же пошла Швабіца до заграді, садзела бундавово маґі до гнызда. Вона кельо рас положела маґі, дзвігла сукньу горе і зоз голу ріцу удерела до того гнызда. Уше тото поведла: Най буду такі бундави, йак мойа ріц! Альеі вона ньеі знала, же сушед Рац прі прошьчьу дзвігнул ґачьу, та шікал. І вон йу дораз ньеі обачел. Слуха, цо його сушеда гуторі, кед бундави садзі. Швабіца заш дзвігла сукньу, удерела з ріцу: Най буду такі бундави, йак мойа ріц! Бо вона мала вельку барз ріц. Сцела, да буду велькі і бундави. Сушед учьул то, та йей назад отповедол: Най майу такі корены, йак мой! — Швабіца теді відзела, же сушет слухал. На другі дзень пошол Рац на польо, пошол до Швабовей кукуріці і себе ламал до меха. Прішол Шваб зос Швабіцу на кочьу на польо. Пошлы до кукуріці, чьулы, же хтошка йест у йіх кукуріці. Пошлы дальей, відзелы, же то сушед Рац. Піталы ше му: Цо ті ту робіш? — Вон йім гварел: Йа даскельо кукуріці віламал, сцем одньесц дому. — Чекай, терас одвежеме це до валалскей хіжі. — Ужалы го на кочь, одвежлы го дому.

То уш була ноц, ньеі моглы сконьчіц ньічь у валалскей хіжі. Мушел Рац ноцовац у Шваба. Посцельелы му до хіжі, жебі льеґнул з ньіма на посцель. Кед еоны польеґалы, Швабіца до стретку, Рац ґу муру, а Шваб на край. Рац Швабіцу откріл од затку, почьал йу рушац. Швабіца ешчі го з ріцу прібівала: А дам йа тебе тераз! Будзеш ті краднуц кукуріці? — А Шваб ше йей піта: Дай покой, ньеі рушай го до рана, а на рано пойдземе до валалскей хіжі, та най воны там му судза. Муші нам заплаціц. — А вона ешчі баржей прібівала з ріцу, а уше му гварела: Будзеш краднуц кукуріці, ті обешеньак йеден? А вона так і сцела, жебі Рац пошол на польо краднуц кукуріці, бо вона го льубела, а іншак ньеі могла з ньім буц прет Швабом; за то го намесцела і на посцель ґу себе. — Шваб ше йей пітал: Ньеі бій го, дай му покой, досц му будзе, кед го буду біц польіцайі. — А вона гварі: Дам йа йому, най зна, кеді краднул кукуріці. — А Рац йойчел, же то його барз болы, кет Швабіца го з ріцу біла.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Кęт прíшло рáно, поставáлы, одвéдлы го до валáлскей хíжі. Дóраз бíроў пíтал ше: Що то нóве? — Шваб гутóрі: Крáднул кукурíці, тá зме го ўлапéлы і прівéдлы дóму. — Пíтал ше йім бíроў: Кęлі то бýло? — Шваб гвáрел: Фчьéра вéчьар. Та ý нас і попóвал, бó сме ше бáлы, же вон сцéкньę. — А бíроў ше пíтал: Двé сце го завáрлы? — Швабíца ше озвáла: Бíроў — ýрам, завáрлы сме го до хíжі, посцельęла сом пóсцель, Рáца сом намесцéла ґу мýру, а сáма сом льęгла дó стретку, а мой члóвек льęгнул нá край. — А Швабíца з óком на бірóва джьмуркáла, жéбі бíроў знал, йак трéба осýдзіц Рацóві. Шваб гвáрел біровóві: Мóйа жéна го бíла тей нóці. — А Швабíца гвáрела: Бíла сом го, áльę льęм з рíцу. Йа го бíла з рíцу, аж му брух твáрді бул. — Бíроў ше нашмéйал, же йак вóны го штрофáлы. Рац ше поносýйę, же го побíлы, же му шíцко Швабíца з йęй рíцу вáйца потлýкла. — Бíроў гвáрел: Іце дóму, а намíрце ше крáшньę, бо éшчі ві будзéце вінованті, жé сце напрéдок го побíлы. Ньę шльęбóдно сам сéбе сýдзіц!

Зап. в серпни, 1897, в Коцурі, Бач-Бодроґської столиці від Осіфа Кулїча.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Hauptmotive der Erzählungen.

I. FABELN.

1. Die Äffin und ihre Jungen. Die jungen Affen essen eine Nuss samt der Schale und klagen über den bitteren Geschmack. Die Mutter schält den Kern aus und gibt ihnen denselben zu essen.

2. Affenliebe. Die jungen Äffchen töten einander vor Neid.

3. Wie eine Füchsin eine Krähe überlistet hat, den Hirten aber zu überlisten nicht vermochte. Die Krähe krächzt und lässt so ein Stück Fleisch aus dem Schnabel fallen, das nun die Füchsin verzehrt. Darauf schlüpft die Füchsin in eine Speisekammer und frisst sich satt, wird aber von dem Schafhirten getötet.

4. Wie eine Füchsin sich an einem Wolf gerächt hat. A. — 5. Löwe, Fuchs und Wolf. B. — Der Wolf wird auf Befehl des Löwen zerrissen, weil er von der Füchsin übel gesprochen.

6. Der kranke Löwe und der Fuchs. Der Fuchs hütet sich, dem kranken Löwen nahe zu kommen, um nicht von ihm zerrissen zu werden wie andere Tiere.

7. Die Listen der Füchsin. Eine Füchsin springt aus einem Brunnen heraus mit Hilfe eines Ziegenbocks, den sie dahin gelockt. Sie erzählt den Hühnern von dem allgemeinen Frieden unter den Tieren, sie flieht aber selbst, sobald sie das Gebell der Hunde vernommen. — Sie kann eine Weintraube nicht erreichen und sagt darum, sie sei noch grün. — Sie frisst ein Vöglein, das andern guten Rat erteilte, sich selber aber zu raten nicht verstanden.

8. Hund und Wolf. Der Wolf will den Hund schlagen, weil ihm dieser Stiefel zu machen versprochen und ihn beschwindelt hat, er macht aber Frieden mit ihm, sobald er seine Gefährten sieht.

II. LEGENDEN.

9. Gott und der Satan Danicæ — erschaffen das Paradies. Danica badet im Meere, der Erzengel Michael aber flieht indes mit seinen Gewändern.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

10. Das Marterholz. Adams Sohn bringt drei Reiser aus dem Paradies und pflanzt sie an dem Grabe seines Vaters. Aus den Reisern erwachsen Bäume; sie wurden gefällt und sollten zum Tempel (Salòmos) verwendet werden, da sie aber verdorben werden, dienen sie als Fusssteig, bis endlich das Kreuz für Jesus daraus gezimmert wird.

11. Der Märtyrertod der sieben Makkabäer, die ihren Glauben nicht verleugnen wollten, und die Strafe, die den König Antiochos ereilt hat, weil er sie gemartert.

12. Das Wunder bei Christi Geburt. Die Tochter des Schmieds, der die Nägel geschmiedet, womit Jesus ans Kreuz geschlagen wurde, gewinnt das Augenlicht wieder, ja, es wachsen ihr wieder die Hände an den Leib, sobald sie Jesus gleich nach seiner Geburt berührt hat.

13. Wie Petrus Gott gewesen und es nicht weiter sein wollte, als er Kälber hüten musste.

14. Der Lohn für das Nachtlager. Zum Lohn für das gewährte Nachtlager lässt es Christus geschehen, dass sein Wirt die in der Frühe angefangene Arbeit bis zum Abend nicht fertig machen kann.

15. Wann die Menschen an Christus denken. Nur in der Not, solange ihnen aber das Glück hold ist, lassen sie sich's nicht einfallen, — wovon sich der hl. Petrus selbst überzeugt hat.

16. Petrus liest die Weichselkirschen auf, die Christus absichtlich, ihm zur Lehre, auf den Boden fallen lässt.

17. Christus und die Fischer. Christus nährt mit Fischen und Broten fünftausend Menschen.

18. Christus belebt einen Jüngling wieder, den Sohn einer armen Witwe.

19. Warum die Juden so gern schwören tun? Weil schon jener Jude eine Lüge beschwor, der mit Christus ging und ein Häuflein Geld bekam dafür, dass er ein Stück Käse gegessen hat.

20. Christus und die Samariterin. A. — 21. Christus und die Sünderin. B. — Christus eröffnet der Sünderin beim Brunnen, dass sie drei Kinder umgebracht.

22. Gottes Hilfe. Des Faulen Schicksal. Sein Werk kann man nur dann mit Erfolg vollenden, wenn Gott seine Hilfe gewährt. — Einem faulen Burschen teilt Gott eine arbeitsame Frau zu.

23. Wie Bauern dem hl. Petrus seinen Eifer vergalten. Sie bleuten ihn ordentlich durch, weil durch seine Schuld ihnen das Stroh von dem am Sonntag gedroschenen Getreide verbrannt war.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

24. Wie Christus eine Dirne bestrafte, die ihn mit Wasser überschüttet. Die Dirne brachte einen unehelichen Sohn zur Welt, zu dessen Hochzeit dann Christus mit dem hl. Petrus kam.

25. Wem ist erlaubt liegend zu essen? Den Mähern, weil ihre Arbeit gar so schwer ist.

26. Christus und der hl. Petrus auf der Wanderschaft. Wegen Ungehorsams bekommt Petrus kein Nachtmahl und leidet Hunger. — Er hofft in einer Kutsche zu fahren, fährt aber auf einem mit Steinen beladenen Wagen. — In einer Schenke will er nicht mit Betrunkenen tanzen, weshalb er von ihnen zweimal durchgeprügelt wird. Der Schluss = Nr 25.

27. Wie der hl. Petrus einem Soldaten und einem Bauer half. Der Soldat bekommt von Petrus einen Schnappsack, der stets mit Brot und Schinken gefüllt ist; ein Fässchen, das stets voll Wein ist; eine stets rauchende Tabakspfeife; einen Stock, der jedermann schlägt. Mit Hilfe dieser Gegenstände gelangt er in den Himmel. — Einem armen Bauer pflügt der hl. Petrus den Acker, sät und eggt ihn, der Arme aber hat trotzdem nichts davon, weil er sein Feldstück einem Juden verkauft.

28. Christus und die Apostel bei dem bösen Kaiser. Der Kaiser will die schöne Frau des Armen bekommen, darum heisst er ihn unter Androhung der Todesstrafe über Nacht eine Kirche erbauen, einen Weinberg pflanzen und am Morgen daraus Wein bringen, Christus mit den Aposteln zu ihm zum Mittagsmahl holen. Christus hilft dem Armen alle die Arbeiten verrichten, den Kaiser aber verwandelt er in einen Stein.

29. Wie Christus und der hl. Petrus die Leute auf die Probe stellten. Christus schenkt zweien Leuten einen Weinberg unter der Bedingung, dass sie keinen Armen unbeschenkt von sich weisen; sobald aber der eine von ihnen sein Wort bricht, wird ihm der Weinberg durch ein Gewitter vernichtet.

30. Christus' Strafe und Lohn. A. — 31. Christus und die drei Gebrüder. B. — Christus schenkt jedem von drei Brüdern ein Anwesen unter der Bedingung, das sie nie einem Armen ein Almosen verweigern. Die beiden älteren halten ihr Wort nicht ein und werden zu Steinen, der jüngste aber nimmt nicht allein die Armen auf und bewirtet sie, sondern opfert sogar einem derselben (Christus) sein eigenes Kind, um ihn gesund zu machen, wofür ihm Christus noch seine Habe vermehrt und die älteren Brüder wiederbelebt.

32. Christus und die Söhne der Witwe. Die beiden älteren Söhne wollen Christus nicht bewirten und kommen um, der jüngste aber

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

bewirtet ihn und erhält viel Geld. Eine Dirne will es stehlen, sie wächst aber an die Kiste an und mit ihr alle anderen, die daran rühren, bis sie von dem Eigentümer des Geldes befreit werden.

33. Der Zöllner, Christus und der Rote Recke. Christus verleiht dem Sohn des Zöllners die Gabe, sich in einen Fisch, einen Hirsch und eine Taube zu verwandeln. Also beschenkt, macht sich dieser auf den Weg, um dem Kaiser, der einen Krieg führt, von seiner Tochter einen Glücksring und ein Tüchlein zu holen, wofür er der Prinzessin Hand erhalten soll; unterwegs aber wird er im Schlafe von dem Roten Recken getötet, der hierauf Ring und Tüchlein raubt und die Hand der Prinzessin fordert. Unterdessen wird der Getötete von Christus wiederbelebt, kommt zum Kaiser, liefert Beweise, dass er es ist, der Ring und Tüchlein erworben, und heiratet die Prinzessin, worauf der Rote Recke durch Pferde zerrissen wird.

34. Wie ein Armer mit Hilfe einer Zauberrute des Kaisers Eidam geworden. Ein Bursche belebt mittelst einer von Christus erhaltenen Zauberrute einen Fisch. Dafür weiss ihn dieser so zu verstecken, dass ihn die Prinzessin nicht einmal mit Hilfe ihres Zauberspiegels finden kann und gezwungen ist, ihm ihre Hand zu reichen.

35. Christus vor seinen Leiden. Bericht über die letzten Lebenstage Christi vor Judas' Verrat und den Leiden des Heilands.

36. Die Leiden Christi. Eine ausführliche Erzählung über die letzte Woche des irdischen Lebens Christi, seine Leiden und Martern, Tod und Auferstehung.

37. Die hl. Jungfrau in Bačyncji. Über die Wunder, die die hl. Jungfrau bewirkt, deren Bild in einem Brunnen in Bačyncji erschienen ist.

38. Die hl. Jungfrau von Mariajud. Über die Erscheinung eines Bildes der hl. Jungfrau in einem Brunnen zu Mariajud.

39. Die hl. Jungfrau erlöst von dem Satan eine fromme Frau, die diesem von ihrem Manne versprochen war, welchen der Teufel mit Gold betört, indem er ihn gleichzeitig glauben gemacht, dass sie ihm untreu sei.

40. Die hl. Jungfrau und der Satan. Der Satan raubt einer Frau ihr Kind und wirft es in einen Graben, die Missetat wird aber von der hl. Jungfrau entdeckt.

41. Die hl. Jungfrau erlöst Sünder. Die hl. Jungfrau will eine Sünderin an einem Seil aus der Hölle heraufholen, das Seil aber reisst und die Sünderin fällt wieder in die Hölle hinab.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

42. Wie die hl. Jungfrau ein unschuldiges Weib vom Tode erlöst, indem sie den Beweis erbringt, dass nicht sie ihr Kind erwürgt hat.

43. Der Heidenkaiser, die hl. Veronika und Pilatus. Der Kaiser wischt sich mit dem Tuch der hl. Veronika ab und wird gesund, worauf er den Pilatus zur Verbannung verurteilt.

44. Über den hl. Onuphrius. Ein Kaiser wirft sein Kind ins Feuer, nachdem ihn der Satan überzeugt, dass es nicht von ihm sei. Da jedoch das Kind nicht verbrennt, erkennt er die Lüge und nimmt das Kind wieder auf.

45. Die Auffindung des hl. Kreuzes. Ein Heidenkaiser empfängt die hl. Taufe und genest von einer schweren Krankheit. Hernach sucht er nach dem Marterholz, woran Christus gehangen, findet es und bringt es in die Kirche zu Jerusalem.

46. Die büssende Maria. Ein liederliches Weib büsst viele Jahre hindurch, worauf ihr ihre Sünden vergeben werden.

47. Maria, die Mörderin. A. — Eine Mutter bringt ein Kind von ihrem eigenen Sohne zur Welt, tötet es und zieht übers Meer nach einem anderen Lande, das Schiff will sie aber nicht tragen. Sie wird in einen Kahn gesetzt, mit dem sie auf den Meeresgrund versinkt.

48. Eine arge Sünderin. B. — Eine junge Frau vergiftet ihrem Buhlen zu Liebe ihren Gemahl und bringt nachher ihre eigenen Kinder um. Von ihrem Buhlen verstossen, zieht sie übers Meer, das Schiff aber, das sie besteigt, will so lange nicht von der Stelle, bis sie ins Meer hinabgeworfen wird.

49. Wie ein Sohn seine eigene Mutter geheiratet. A. — Ein Sohn heiratet ahnungslos seine eigene Mutter und zieht, sobald er es in Erfahrung gebracht, in die Welt aus, die Sünde zu büssen. Er wird in ein Hüttlein gesperrt und der Schlüssel dazu in die See geworfen. Nach einiger Zeit wird der Schlüssel in dem Magen eines Fisches gefunden, der büssende Sünder aber liegt bereits tot in der Hütte.

50. Wie ein Blutschänder zum Papste gewählt wurde. B. — Eine Prinzessin wird von ihrem Bruder schwanger und bringt einen Knaben zur Welt, den sie einem Fischer übergibt. Der Knabe wächst in einem Kloster auf, zieht dann in den Krieg, schlägt den Landesfeind und heiratet auf Verlangen des Volkes die Prinzessin, seine leibliche Mutter. Nachdem er bald darauf seine Sünde erfahren, büsst er sie in einem einsamen Kirchlein ab, wo er von den hohen Würdenträgern aufgesucht und, weil er in dem Rufe eines Heiligen steht, zum Papste gewählt wird.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

51. Von dem hl. Alexius. Alexius wird von seinen Eltern zu einer Ehe gezwungen, verlässt aber gleich nach der Trauung seine Gattin und lebt fortan als Anachoret. Nach geraumer Zeit kehrt er als Bettler zu seinen Eltern zurück, lebt seitdem bei ihnen und stirbt unerkannt. Erst nach seinem Ableben wird er infolge eines Schreibens, das er hinterllassen, wieder erkannt.

52. Der Satan im Kloster in Gestalt einer Dirne und der hl. Antonius. Der Satan will den Prior des Klosters zur Sünde verlocken, indem er die Gestalt einer Dirne annimmt, der hl. Antonius aber lässt es nicht zu.

53. Wie Antonius aus einem Heiden ein Christ geworden. Ein reicher Herr, namens Antonius, will zum christlichen Glauben übertreten, darum übernachtet er in einer Kirche, wo er von den Teufeln auf jegliche Weise geschreckt wird. Sie müssen jedoch unverrichteter Dinge abziehen, worauf er mit seiner Frau sich taufen lässt.

54. Der büssende Sünder. Ein Raubmörder (gewöhnlich Madej genannt) will für das Heil seiner Seele sorgen und nimmt die Busse an, die ihm von einem Geistlichen auferlegt wird: er springt ins Feuer und verbrennt. Zwei Knöchlein von ihm bringt der kaiserliche Jäger nach seinem Hause, die Prinzessin verschluckt eines derselben und bringt einen Knaben zur Welt, der vor einem Wirtshause den Hut lüftet, mit Saufbolden Grüsse austauscht, einen Geistlichen, der Stiefel für sieben Jahre bestellt, verspottet, endlich die Seele des Geistlichen (als Engel) ins Jenseits befördert.

55. Sohn der Sünde. Ein Geistlicher gewinnt einen von der eigenen Mutter dem Satan zugesagten Knaben demselben ab, worauf dieser bei ihm lebt.

56. Wie ein Weib Mönch war und als Vater anerkannt wurde. A. — 57. Wie die hl. Theodora Mönch gewesen. Ein Mädchen legt Mannestracht an und tritt in ein Kloster. Dort verführen die Mönche eine Frau und schieben die Schuld auf das als Mönch verkleidete Mädchen. Sie nimmt die Schuld auf sich und erzieht das ihr gebrachte Kind, nach ihrem baldigen Tode aber kommt ihre Unschuld an den Tag.

58. Die Prinzessin als Mönch. Eine Prinzessin verkleidet sich als Mann, wird Mönch und befasst sich mit Heilkunde, worin sie grossen Ruf erlangt. Die Kaiserin, ihre Mutter, führt ihre zweite Tochter zu ihr herbei und als diese schwanger wird, wird die Schuld dem vermeintlichen Mönche zugeschoben, den nun der Kaiser zu sich führen lässt, um ihn zu bestrafen. Der falsche Mönch stirbt und die Lüge kommt an den Tag.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

59. Das Wunder, das an einem Gehängten geschehen. A. — 60. Das Wunder des hl. Lukas. B. — Ein reiches Fräulein will mit einem Bauernburschen, der in ihrem Hause übernachtet, eine Sünde begehen und als er ihr Widerstand leistet, wirft sie Gold in seinen Sack. Der Bursche wird wegen Diebstahls gehängt, stirbt aber drei Tage lang nicht. Da wird er vom Galgen heruntergenommen und anstatt seiner das Fräulein gehängt.

61. Wie eine lebendig Begrabene wiederbelebt wurde. Eine junge Frau wird lebendig begraben, weil sie eine andere vergiftet hat, die Muttergottes aber rettet ihr das Leben.

62. Der bestratte Sohn. Der Sohn versteckt eine Speise vor seinem Vater, die in einen Frosch sich verwandelt. Er wünscht dem Vater den Tod; da stirbt der Vater, drei Tage nachher aber folgt ihm auch sein missratener Sohn.

63. Fromme Schwestern. Eine arme Schwester geht wegen einer grossen Kinderzahl nie in die Kirche, nach ihrem Tode aber kommt sie trotzdem in den Himmel.

64. Die heiligen Frauen in der Wüste. Eine reiche Witwe, die nicht zum zweitenmal heiraten will, verteilt ihre Habe unter die Armen, selbst aber geht sie mit ihrer Dienstmagd in die Wüste, wo beide von einem Vogel mit Nahrung aus dem nahen Kloster versorgt werden. Ein Steuereinnehmer findet die beiden Frauen wieder auf, sie beten und verscheiden.

65. Christus auf dem Bild als Zeuge für einen Kaufmann, der Geld bei einem Juden geliehen und ihm dasselbe zurückerstattet hat.

66. Geld als Ursache des Todes. Drei Gefährten finden Geld und bringen um dessentwillen einander um.

67. Die hölzerne Brezel. Ein Engel schenkt einem armen Manne zu Ostern eine so schöne hölzerne Brezel, dass der Reiche mit ihm tauscht und der Arme so in die Lage kommt, das Fest mit zu feiern.

68. Gott weiss, womit er den Menschen strafen soll. Ein reiches Ehepaar kommt um alle seine Habe, sein Geld aber, das in der Höhlung eines Baumes verborgen war, wird von dem Wasser fortgeschwemmt. Ein armer Nachbar fängt den in Wasser treibenden Baum mit dem Gelde auf und steckt es den Verarmten nach und nach unmerklich zu — umsonst, denn das Geld gelangt nicht an sein Ziel.

69. Der Tod als Gevatter. Der Tod tritt als Gevatter bei einem Armen auf und macht ihn zu einem Wunderdoktor, so dass er binnen kurzer Zeit reich wird, bald darauf aber sterben muss.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

70. Der Ritter und der Tod. Der Ritter, der auf seine Macht pocht, erklärt, er fürchte sich vor dem Tod nicht; mit ihm zusammengetroffen, ändert er seine Meinung und bietet ihm umsonst an, ihm das Leben zu schenken.

71. Von einem Kaiser, der mit einem Dieb auf Diebstahl ausging und so dem Tode entging, der ihm von Verschworenen zugedacht war.

72. Der bestrafte Kaiser. Ein Engel nimmt Gestalt und Kleidung eines stolzen Kaisers an und besteigt seinen Thron, der Kaiser aber irrt elend umher, bis er sich demütigt.

73. Glück und Unglück. Ein armer Mann sucht das Glück auf, um sich zu erkundigen, warum er so unglücklich sei; bei dieser Gelegenheit befragt er es auch über andere Leute und kehrt mit dem erhaltenen Bescheid zurück.

74. Gespräch zwischen den Getreidegarben auf dem Felde über die Liebe Gottes.

III. GESCHICHTLICHE ÜBERLIEFERUNGEN.

75. Zar Eleasar, Miloš Obilič und die Schlacht auf dem Amselfelde („Kossowe Pole"). Der ältere Eidam des Zaren der Serben, Eleasar, hinterbringt seinem Schwiegervater vor der Schlacht auf „Kossowe Pole", sein anderer Eidam Obilič wolle ihn verraten. Obilič, der es erfährt, weist die Verdächtigung ab und schwört zum Beweis seiner Unschuld, er werde in das Türkenlager hingehen und den Sultan Murat töten, was er auch vollführt. Die Türken schlagen jedoch die Serben und töten Eleasar und Obilič. Nach der Schlacht kommt Prinz Markus herbei und erkennt bei einem Türken das Schwert seines Vaters; er nimmt es ihm ab und bringt ihn selbst um.

76. Prinz Markus hilft den Türken im Kampfe gegen die Araber auf die Bitte des Türkenkaisers und schlägt die Araber. Unterdessen verheert der Feind Markus' Residenz, Markus aber geht, als Mönch verkleidet, zu dem feindlichen Kaiser und tötet ihn.

77. Wie Prinz Markus eine Königstochter von dem schwarzen Araber befreit. Der Araber entführt die Königstochter als sein Eheweib, unterwegs aber überfällt ihn Markus auf die Bitte der Prinzessin, tötet ihn und bringt dem Vater die Tochter zurück, wofür er reiche Geschenke erhält.

78. Markus und die zwölf Araber. Markus tötet zwölf Araber und erlöst die von ihnen gefangengenommene Königstochter.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

79. Wie Markus die arabische Königstochter, die ihn aus dem Gefängnisse befreite, um ihn zu heiraten, niederhieb, weil er vor ihr Ekel empfand.

80. Markus der Königssohn und der Kaiser der Araber. Markus tötet den Kaiser der Araber dafür, dass er den jungen Ehemännern und Ehefrauen einen ungerechten Tribut auferlegte.

81. Die Freiwerber des Königssohnes Markus. Markus geht mit einem grossen Geleit auf die Freite zu dem Bulgarenkaiser Šišmanyn, erhält die Prinzessin und kehrt heim. Sein Brautwerber will unterwegs seine Braut verführen. Sobald es Markus erfährt, tötet er ihn und mit ihm den Gevatter, der die Braut zu hüten hatte.

82. Wie Markus seine Gefährten aus der Gefangenschaft erlöst. Markus nahm den General Vuk und dessen Sohn gefangen, die seine Freunde in Gewahrsam gehalten, und tauschte sie gegen seine Freunde aus, nachdem er überdies ein reiches Lösegeld erhalten.

83. Wie Markus an seinem Namenstage den Recken aufgehängt hat, der ihn selbst hatte aufhängen wollen. A. — 84. Der Königssohn Markus und Tjemo Brtjanin. Tjemo Brtjanjin ergreift den wehrlosen Markus, bindet ihn an sein Ross fest und reitet mit ihm fort, um ihn aufzuhängen dafür, das er Tjemo's Busenfreund Musa Kessedjija getötet hatte. Durstig geworden, kehrt er in ein Wirtshaus ein, wo Markus' Geliebte war. Sie macht Brtjanjin trunken und bindet Markus los. Da steigt Markus auf das Ross, reitet mit Brtjanjin fort und hängt ihn auf.

85. Wie der Königssohn Markus den Weg pflügte und als die Türken ihm entgegentraten, sie mit dem Pflug schlug und ihr Gold erbeutete.

86. Der Königssohn Markus und Philipp Madžaryn. Markus beschimpft Madžaryn's Gattin und als dieser herbeikommt, um sie in Schutz zu nehmen, tötet er ihn selbst.

87. Tod des Königssohnes Markus. Als Markus von der Vila Magdalena seinen baldigen Tod erfahren, schrieb er seinen letzten Willen nieder und hängte ihn an eine Tanne, warf sodann seine Keule ins Meer und seinen Siegelring in einen Brunnen, brach sein Schwert entzwei, selbst aber legte er sich am Brunnen nieder und starb. Er wurde in der „Weissen Kirche“ beigesetzt.

88. König Matjaš vermindert den Frondienst, nachdem er erst die Gutsherren zur Arbeit gezwungen, auf dass sie einsehen, wie schwer sie ist.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

89. König Matjaš und der Schultheiss. Matjaš bestraft einen Schulzen mit dem Tode dafür, dass er die Armen rücksichtslos behandelt hatte.

90. König Matjaš bringt der trägen Magd durch Hunger Vernunft bei. (Thema „Bringe dem Faulen nicht durch Schläge, sondern durch Hunger Vernunft bei“.)

91. Kampf zwischen Magyaren und Serben im J. 1848.

IV. NOVELLEN.

92. Man muss, solange man noch jung ist, arbeiten, um im Alter auszuruhen. Ein junger Mann vergeudet die ererbte Habe und erhält dafür von einem Juden eine Lehre.

93. Ein witziger Pfaffe bekommt durch List Wein anstatt Wasser.

94. Wie ein Kaiser Arme mit Reichen gleichmachte, indem er einen Armen überredete, Hunde feilzubieten, dem Reichen aber das nämliche zu tun verbot.

95. Ein Reigentanz auf dem Eise. Eine Hochzeitsgesellschaft geht über einen gefrorenen Fluss; führt auf dem Eis einen Reigentanz auf und ertrinkt.

96. Wie ein Mann im Zorn über eine Zwiebel ausser sich geriet und so seiner Frau das Schmollen abgewöhnte.

97. Wie ein Mann sein zänkisches Weib ausheilte dadurch, dass er während der Hochzeit einen Hund und ein Pferd totgeschossen. Wie überdies ein altes Weib eine Frau gelehrt hat, Wasser im Munde zu halten, solange ihr Mann bös ist.

98. Verlorenes Geld. Ein Bauer fand Geld damals, als er in die Schule ging (jedoch nicht als Schulknabe).

99. Wie ein Alter ein Ferkel märtete und dann einen Hund ass, als ihm seine Alte denselben untergeschoben.

100. Wie eine Bäuerin einen Knecht heiratete und es dann bereuen musste, weil er sie schlug und ihr Vermögen durchbrachte.

101. Wie ein spasshafter Mann mit Weiberarbeit nicht fertig werden kann und dadurch zu Schaden kommt.

102. Wessen Arbeit ist mühseliger? Eine Frau beweist es ihrem Manne praktisch, dass es die ihrige ist, worauf beide samt den Kindern nach Amerika auswandern.

103. Wie ein Fuhrmann mit Juden rechtete, nachdem er ihre Gans an Herren verkauft, und den Prozess gewann, als die Richter nicht nach dem Geiste, sondern nach dem Buchstaben des Gesetzes Recht zu sprechen begannen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

104. Wie Eltern ihren leiblichen Sohn und ihre Schwiegertochter, die sie nicht erkannt haben, umbringen und, nachdem sie ihren Irrtum eingesehen, sich selbst den Tod geben.

105. Ein Europäer und ein Afrikaner gehen auf die Jagd und erlegen einen Elefanten, wobei jedoch der Europäer einen so grossmächtigen Schreck kriegt, dass er gelobt, nimmermehr auf die Jagd zu gehen.

106. Eine Bärenjagd. Soldaten entdecken eine Höhle mit einer Bärin und ihren Jungen. Nachdem die Bärin entflohen, holt einer der Soldaten die Jungen heraus und bekommt einen Lohn dafür.

107. Wie zwei Gefährten die Bärenhaut versaufen, sobald sie aber den Bären selbst sehen, einen heillosen Schreck bekommen.

108. Das Abenteuer eines Soldaten mit Wölfen im Walde, wobei ihn ein Jäger rettet, indem er einen der Wölfe erlegt.

109. Der Kampf mit den Wölfen, die zwei Gendarmen und zwei Soldaten überfallen und zerreissen, worauf sie auf einen Bären losgehen, der sich nach der Hütte des Waldhegers flüchtet.

110. Der Geiger in der Wolfsgrube. Ein Musikant fällt in eine Wolfsgrube und spielt dort solange auf seiner Geige, bis die Leute kommen und ihn retten.

111. Ein wütender Zuchtstier zerstampft jedermann, der ihm in den Weg kommt, bis er von Metzgern erlegt wird.

112. Wie ein Knecht unschuldig zum Tode verurteilt wird, weil er angeblich ein Herrenpferd geschlachtet.

113. Wie eine Zigeunerin einem Gutsherrn seinen Sohn stahl und, als dieser gehängt werden sollte, den Diebstahl eingestand.

114. Wie ein Bär einen Dieb festnahm, der zum Bauer kam, um ihm sein Schwein zu stehlen.

115. Wie Zigeuner Käse bei einem Kaiser stahlen, wofür dieser sie ins Gefängnis werfen liess.

116. Wie vier Gauner die Leute hinters Licht führten, indem sie ihnen hinterlistigerweise Brot, Fleisch, Wein und Kleider abschwindelten.

117. Wie ein kleiner Bube einem alten Dummkopf Vernunft beibrachte, indem er ihm eine Ziege, einen Pelz, einen Hut, Hosen und Stiefel abschwindelte.

118. Wie Grossvater und Enkel einander Furcht einjagten, indem sie auf Schweinsblasen schlugen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

119. Wie ein Zigeunerbengel einen Widder stahl und seinem Grossvater Schrecken einjagte. A. — Ein Zigeunerbub stiehlt einem Pfaffen einen Widder, indem er ihm unterwegs je einen Schuh zuwirft. Hierauf schreckt er seinen Grossvater, wie in Nr 118.

120. Wie ein Zigeuner einen Metzger bestahl (B), indem er ihm unterwegs je einen Schuh zuwarf.

121. Der Meisterdieb (C). Ein gelernter Dieb entwendet einem Kaiser ein Paar Ochsen und eine Stute, obgleich sie wohl gehütet wurden, stiehlt der Kaiserin den Ring vom Finger, endlich gar den benachbarten Kaiser selbst, indem er vorgibt, er wolle ihn nach dem Paradies bringen, worauf er selbst Kaiser wird.

122. Ein Mädchen und Räuber. Ein Mädchen bringt zwölf Räuber um, während sie den dreizehnten bloss verwundet. Dieser entflieht, nach einer Zeitlang aber wirbt er um sie, um dann an ihr Rache zu üben und sie zu töten. Das Mädchen schleicht insgeheim in sein Haus, während der Brautwerbung aber erzählt sie, was sie dort gesehen. Der Räuber wird samt seinen Gesellen getötet.

123. Die zwölf Raubgesellen und ihre Schwester Zwölf Räuber umringen eine Frau während ihrer Fahrt durch einen Wald, nehmen ihr all ihr, Gut ab und bringen ihr Kind um. Erst später erfahren sie, dass es ihre leibliche Schwester war. Um ihre Missetat wieder gutzumachen, geben sie ihr viel Geld und lassen sie ziehen, sie verrät sie jedoch, worauf sie ins Gefängnis geworfen werden.

124. Wie ein kluges Mädchen Königin geworden. Ein König trägt einem Mädchen allerlei Verrichtungen auf (wie: einen Krug zu flicken, ein Geschenk und kein Geschenk zu bringen und dgl.), nachdem sie aber alles glücklich vollbracht, heiratet er sie, gleichzeitig aber verbietet er ihr, irgendjemandem Recht zu sprechen. Sie spricht Bettlern Recht und wird von dem König verjagt, sie berauscht ihn aber und nimmt ihn mit sich fort. Wieder nüchtern geworden, sühnt sich der König mit seiner Gemahlin aus.

125. Wie eine Königstochter recht viel Mühsal erduldet und dann wieder Königin wird. Der Rote König, der von einer Königstochter einen Korb bekommen, verkleidet sich als Zigeuner, errät, woraus ihre Schuhe gemacht sind (aus der Haut von Läusen), führt sie als Gattin heim, sodann sendet er sie zum Tagwerk fort an den Hof des Roten Königs, wobei sie viele Schmach und Demütigung erdulden muss. Endlich gibt er sich ihr zu erkennen und hält Hochzeit mit ihr, worauf sie ein glückliches Leben führen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

126. Wie ein Spassmacher Narren übertölpelte, indem er ihnen bald einen Hut um teueren Preis abtrat, der selbst Schankwirte bezahlt machte, bald wieder einen Waschbleuel, der die Kraft haben sollte, Tote wieder lebendig zu machen, oder ihnen einen Weidenbaum zu stützen, oder ihn ja nicht in einen Sack zu stecken befahl — und jedesmal erlangte, was immer er wollte.

127. Von einem Diener, der nie zürnte, um sich einer mit seinem Brotherrn getroffenen Verabredung gemäss nicht der Gefahr auszusetzen, seine Nase zu verlieren, jedoch stets so tat (z. B. einen neuen Stall zertrümmerte, die Frau Wirtin von einem Birnbaume herunterschüttelte, mit geschlachteten Schafen die Brücke pflasterte), damit sein Herr in Zorn geriete und er ihm die Nase abschneiden könnte, was auch schliesslich geschah.

128. Gute Ratschläge. Ein Herr erteilt seinem Diener, den er verabschiedet, folgende Ratschläge: 1) Was du zu tun hast, das verschiebe nicht auf morgen. 2) Gehe immer geradeswegs. 3) Übernachte nie in einem Wirtshause, wo der Schankwirt hässlich, die Wirtin aber schön ist. Der Diener befolgt diese Ratschläge und fährt stets gut dabei.

129. Die treulose Ehegattin. A. — 130. Weibliche Treulosigkeit. B. — Der hellsehende Knecht weiss immer, wann der Liebhaber zu seiner Wirtin kommt, läuft darum jedesmal vom Felde herbei und spielt dem Versteckten allerhand schlimme Streiche (er schlägt ihn mit Holzscheiten, brüht ihn mit siedendem Wasser ab und s. w.), als aber der Buhle sein Feld pflügt, weiss er ihm (und der Wirtin) einzureden, dass der Bauer ihn (und sie) totschlagen will. Der Buhle flieht davon (und die Wirtin mit ihm), der Knecht aber eröffnet dem Bauer das Geheimnis und erhält eine Belohnung.

131. Wie man's verdient, so hat man's auch. Ein armer Bauer säuft und wird dadurch noch ärmer. Nachdem er aber das Saufen abgeschworen, findet er Geld, bekommt es zum Lohn, wird reich und zieht seine Kinder schön auf.

132. Der Juhass und das Mädchen. Ein Mädchen, als Soldat verkleidet, demütigt einen prahlerischen Schäfer, der da glaubt, es gebe nichts Besseres als Schäfer, indem sie ihn zwingt, auf ein Schaf zu springen. Dem Schäfer gelingt es nachher, mit dem Mädel ein Verhältnis anzuknüpfen, infolgedessen sie sich gezwungen sieht, ihn zu heiraten.

133. Der verabschiedete Soldat und die Mädchen. Der Soldat schenkt einem Bettler seine letzten drei Kreuzer und erhält dafür von ihm: a) eine Börse, stets voll Geld; b) eine stets rauchende Tabakspfeife; c) die Gabe, dass ein jedes Loch ihm Antwort steht, wer

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

darin gewesen. Mit Hilfe der letzten Eigenschaft erprobt er des Schankwirts Töchter und heiratet die jüngste von ihnen.

134. Wie ein Mann mit einer Frau Krapfenbuk, nachdem er sich überzeugt, dass sie nur unter diesem Namen mit ihm eheliche Beziehungen pflegen wolle.

V. ANEKDOTEN.

135. Ein dummer Zigeuner weist den Baumeistern nach, sie hätten wohl daran getan, dass sie die Brücke quer über die Donau geschlagen, da sie dieselbe kaum den Fluss entlang hätten zu Ende bauen können.

136. Wie ein Zigeuner einem Herrn einen Fisch abgeprellt hat, indem er ihm weismachte, dieser sei bereits alt, und ihm anstatt dessen junge Fische gab.

137. Wie ein Zigeuner dem Tode am Galgen entging, indem er einen Zigeunertanz zu tanzen anfing.

138. Ein Zigeuner und ein Herr weichen einander auf dem Wege aus. Gefragt, was geschehen wäre, wenn nicht der Herr ihm ausgewichen wäre, antwortet der Zigeuner, er hätte es dann eben selber tun müssen.

139. Wie ein Zigeuner Herren beschämte, die mit ihm ihren Spott treiben wollten, indem sie ihn fragten, zu welchem Preise er eine Elle von seiner Schindmähre verkaufe.

140. Wie ein Zigeuner um seinen Schnappsack trauern tat, den angeblich Pferde samt seinem Nachtmahl verspeist hätten.

141 Wie ein Zigeuner seinen Gevatter zum Narren gemacht. Der Zigeuner arbeitet einen ganzen Tag hindurch, bekommt aber Frühstück, Mittagessen und Nachtmahl erst am Abend, alles auf einmal. Tagsdarauf, nachdem er gleichfalls alles auf einmal zu essen bekommen, jedoch schon am Morgen, geht er nicht an die Arbeit, indem er meint, nach dem Nachtmahl müsse man ja schlafen gehen.

142. Die einbeinige Gans. Ein Zigeuner ass das eine Bein einer gebratenen Gans auf, als aber der Herr ihn darnach fragte, erwiderte er, sie hätte nur ein Bein gehabt, wobei er auf die Gänse wies, die draussen auf einem Bein standen.

143. Wer von beiden schöner geträumt hat. Der Herr träumt, er komme in den Himmel, der Zigeuner aber, überzeugt, er werde von dorther nicht wiederkehren, isst den Hasen auf.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

144. Der törichte Zigeuner. Ein Zigeuner hackt den Baumast ab, worauf er sitzt, nachher aber verübt er eine ganze Reihe dummer Streiche und kriegt Schläge dafür.

145. Ein Zigeunerhirt stiehlt ein Schaf und schlachtet es, worauf er vorgibt, er merke gar nicht, dass ein Stück von der Herde fehlt.

146. Wie ein Zigeuner einen Juden überlistet, indem er ihm weder das gefundene Geld noch das abgenommene Gewand zurückgab und das Nachts weder das schwarze, noch das weisse Pferd hüten wollte.

147. Wie Rutheninnen magyarisch sprachen, ohne die Sprache zu kennen.

148. Wie ein Fuhrmann seinen Herrn lehrte, dem Winde zu zu gehen, um nicht lange zu sitzen.

149. Wie ein Kaiser einem Reichen für Ochsen einen Kürbis schenkte, einem Armen aber Ochsen für einen Kürbis.

150. Wie ein Dummkopf eine Prinzessin müde gesprochen und sie dafür zur Frau erhalten.

151. Ein Pfaffe und ein Kirchensänger bestehlen gemeinsam einen Herrn, saufen für das gestohlene Geld und gehen dann beide zu einer Buhldirne.

152. Der Stock — die beste Arznei gegen Frauenkrankheit, wenn sie erheuchelt ist.

153. Eine nichtsnutzige Frau wirft ihr Gewand in den Ofen, da sie ein neues zu bekommen hofft, als sie es aber nicht bekommt, geht sie, mit Garbenbändern umwickelt, zu einer Hochzeit und setzt sich allgemeinem Gelächter aus.

154. Eine träge Frau macht sich, als sie ein Hemd leichten Kaufs nicht bekommen kann, an die Arbeit.

155. Eine eigensinnige Frau behauptet, eine weibliche, nicht eine männliche Maus sei über die Stube gelaufen, und bringt es zu einer Rauferei mit ihrem Manne.

156. Der witzige und der geizige Gevatter. Ein Gevatter kommt in Abwesenheit der Wirte in die Hütte und merkt sich alle zubereiteten Speisen, als er aber darauf damit nicht bewirtet wird, zählt er sie alle auf.

157. Wie ein Gevatter den anderen bewirtete, nachdem er zuvor die Polizeimänner überredet, ihn durchzubleuen.

158. Törichte Leute weinen darüber, dass das Beil das Kind schier umgebracht hätte, das noch gar nicht zur Welt gekommen; pflanzen Kraut mit Fleisch; schleppen einen krepierten Gaul auf einen

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Hühnerstall hinauf; schlagen eine Gluckhenne, weil sie ihre Küchlein nicht säugen will.

159. Taube mit Dummen im Gespräch. Die Tauben können sich mit den Dummen nicht verständigen, darum wenden sie sich an einen Pfaffen und an einen Richter, um von ihnen Hilfe zu erlangen, doch auch diese wissen keinen Rat.

160. Ein witziges Schneiderlein macht seinem Meister weis, der Gast sei taub, dem Gaste aber, der Meister sei taub, so dass dann die beiden recht possierlich sich mit einander unterreden.

161. Ein Alter und eine Alte schlachten ein Ferkel und jagen Ziegen auseinander.

162. Eine Lügenmär (eine Erzählnng, worin kein Wörtchen wahr ist).

163. Die angenähte Ehre. Ein Bursche näht einem einfältigen Mädchen ihre Ehre an, damit sie dieselbe nicht verliere.

164. Ein gesanglustiges Mädchen übertölpelt einen Greis und willfahrt singend dem Verlangen eines Burschen.

165. Der Juhass und der Magyar. Ein Juhass tut der Frau eines Magyaren Gewalt an und treibt obendrein noch seinen Spott mit ihm, der Magyar aber ist überzeugt, er habe den Juhass hinters Licht geführt.

166. Ein Serbe und ein Schwabe. Ein Serbe tut einer Schwabenfrau Gewalt an, ohne auf das Gebaren des Schwaben zu achten, der ihm Schreck einjagen will.

167. Wie Drahtbinder den Papst zu sehen bekamen. Ein spasslustiger Soldat zieht die Hosen herunter und zeigt so den Drahtbindern den Papst.

168. Das Mädchen und der Glöckner. Ein Mädchen wird schwanger dadurch, dass der Glöckner zu läuten anfängt, weshalb sie die Hand, womit sie ihre Scham zugedeckt, an die Stirn führt, um sich zu bekreuzigen, und auf diese Weise dem begehrlichen Burschen Zutritt gewährt.

169. Wie ein Vater seinen Sohn lehrte, mit seiner Frau zu schlafen, da dieser es nicht selber lernen konnte.

170. Auch im Liebesgenuss darf man nicht zu weit gehen. Eine heissblütige Frau setzt ihrem Gemahl derart zu, dass der arme eine List anwenden muss, um sie sich vom Leibe zu halten.

171. Der Razze (Serbe) und der Schwabe. Die Schwaben ertappen einen Razzen in ihrem Kukuruz und halten ihn über Nacht bei sich fest, um ihn in der Frühe zum Schulzen zu führen — was der Razze dazu benützt, mit der Frau des Schwaben zu schlafen.

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

Словарець

менше зрозумілих виразів.

Абрім, áбрінь — великан;
а гей — а правда;
адьазóвац — мад. ágyazni, стелити постіль;
áдьаш — мад. ágyas, солома;
аколь — мад. akol, кошара;
áкоў — мад. akó, відро; 56 літрів;
аламýжна — мад. alamizsna, милостиня (Almosen);
áндьа — мад. ángy, братова;
апатíка — мад. patika, аптика;
áпо — мад. apó, татко;
áшоў — мад. ásó, лопата;

Багінді прерýціц — перевернути ся;
баґрéна — серб. багрена, акація;
бáдол — мад. bádog, бляшаний збанок; північно угро-руське: бадóля;
баж, баш — серб. баш, власне, якраз;
бáйбер — нім. Barbier, голяр;
бáйка — зимовий кафтан;
байýсі — мад. bajusz, вуса;
бáкар — серб. бáкар, мідь;
бакáрні — мідяний;
бамбýхі — бебехи, тельбухи;
бáндур — серб. пандур, мад. pandúr, поліцай; сторож;
бáнташ — мад. bántás, образа;
бáра — серб. бара, калюжа, баюра;
бáр(ем) — серб. бар, барем, хоч, бодай;
бáрдо — бердо, блят (ткацький);
бáршонь — мад. bársony, єдваб; аксаміт;
бáчі, бáчік — мад. bácsi, брат, стрий; старший чоловік;
бéґедь — канал, що лучить Дунай з Тисою;
безчáдні — бездітний;
бéльеґ — нім. Beleg, свідоцтво, печатка;
бéлоў — серб. бéлов, білий пес;
бéрба — серб. берба, винозбори, Weinlese;
бздом (чьáмец гóре) — (човен горі) дном;
бíвац — бувати, жити;
бíўні — урожайний;
бізóўні — мад. bizony, правдивий, певний;
бійáлі — буйволовий;
бíреш — мад. béres, наймит;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

бірка — мад. birka, бирка, вівця; тут глумливо: вош;
біроў — мад. biró, війт;
бістатóвац — мад. biztatni, заохочувати; намовляти;
бітáнґа — мад. bitang, волоцюга;
бітанґóвац — волочити ся;
бічак, бічáчок — мад. bicsak, слов. bičiak — ножик, спизорик;
бічкаш — мад. bicskás, кишеневий злодій;
блáґо — серб. благо, майно, гроші, скарби;
блезентірец — презентувати (оружем);
бобáлькі — тісто з маком (варене), подаване звичайно як одна з різдвяних потрав;
бóґрачь — мад. bogrács, малий котел; скопець;
бóжур (бýжур) — серб. божур, пеонія;
бойтар — мад. bojtár, молодший вівчар, підпасіч;
бóкал — серб. бокал, (poculum), пугар;
больонґóвац — блукати, волочити ся;
борікац — перевертати;
босóрка — мад. boszorkány, відьма, чарівниця;
бóчкор(ок) — мад. bocskor, ходак, капець;
брáдло — стирта;
брамýшка — муравель;
бреґ — серб. брег, горб;
бріґа — серб. брига, жура;
бріднь́аўка — ропуха;
бріла — затула;
брóкі — слов. broky, шріт;
брух — слов. bruch, черево;
брýшлык — камізелька;
буб, зос бýбом стрáшіц — страшити криком: бу-бу-бу;
бýґер — четвертак, давні 8 сотиків;
бýдак — серб. будак, мотика;
бýджак — серб. бýдак, кут; запічок;
буздóвань — серб. буздован, булава, мачуґа;
бузóґвань — мад. buzogány, булава;
бýйак — слов. bujak, бик, бугай;
бýна — серб. буна, повстане;
бундáва — серб. бундева, диня;
бýнкоў — мад. bunkó, паль, стовп, туман;
бурáґі — серб. бýраг, жолудок; тельбухи; телеса;
бутьелáр — мад. bugyelár(is), пулярес;

Вáрмедь — мад. vármegye, комітат;
вáрош — мад. város, місто;
васільец — васильок;
ват (і: фат) — серб. ват, фат, хват; сяжень (міра довжини);
вáтоў — сяжень дров (кубічний);
вáтькер — утеча;
вáдас — мад. vadász, ловець, стрілець;
вáдзіц ше — вадити ся, сварити ся;
вáйчьак — слов. vajčiak, оґер;
вáлал — мад. falu, село, оселя;
валáльска хіжа — громадська канцелярія;
валóўшні — родом; з походженя;
вандрóўкаш — вандрівник;
вéрбньак — вербина;
вéршньак — ровесник;
вец, вéцка, вéцкаль — потім, опісля;
вівóлац — слов. vyvolat', виявити;
віґазлóвац — вимовити;
віґланцóвац — нім. glänzen, вичистити щось так, аби блищало;
візет — води; мад. viz — вода;
війац — вити;
вікрáті — викроєний;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

віландрóвац — серб. ландарати, лаяти;
вілуфтíрац — нїм. lüften, провітрити;
віпíркац ше — упірити ся;
вірáфац — вимахати, futuere;
віслугóвач — послугач;
вíстац — слов. vystàt', змучити ся;
вістáті — змучений;
віўрáчьац — серб. врачати, виворожити;
вічьýхац — витерти;
вішеньíца — вишенька; слово утворене на серб. лад, хоч по серб. воно звучить: вишњица;
вішколóвац — вивчити;
вішчíріц — заголити;
водейньíца — серб. воденица, водний млин;
водíца — серб. вóдица, свячена вода, Weihwasser; являєть ся по звичайних керницях разом із чудесними образами;
вóнка — слов. vonku, на дворі, на двір (нїм. draussen);
воўтíрац — голосувати;

Гáба — мад. hab, филя;
гáджі — гадючий;
гаджíца — гадина;
гáйде(мо) — серб. хајде, ходїм;
гáйі-бýйі — вирази при колисаню дїтий; люлю-люлю;
гáйоў — мад. hajó, корабель;
гáйоўш — мад. hajós, матрос, моряк;
гáйош — гай; тут до руського пня доданий мадярський суфікс;
галабýрді — муж. член;
гáлас — мад. halász, рибак;
гáлоў — мад. háló, сїть;
гáльба — нїм. halb (пів), півкварти (міра);
гáмбар — мад. hambár, комора;
гамíшні — слов. hamižný, підлий; безсоромний;
гáндрі — слов. handra, лахи;
гандрóвац — слов. handrovat' (подерти), лаяти, сварити;
гарамбáш(а), гарамбíйаш — мад. harambasa, опришок, розбійник;
гáрац — красти;
гармонíйа — хор;
гат — мад. hát, отже;
гáўран — слов. havran, гайворон;
гац — гать;
гáчьа — слов. hačúr, лоша;
гáчьнік — очкур;
гéрчьок — мад. hörcsög, хомяк;
гéўтот — тамтой;
гíбай — imperat. від слов. hýbat', йти;
гíбаль — хіба;
гíнто — колисьтут;
гíнтоў — мад. hintó, карита, повіз;
гірмотáньє — грім;
гíша — вираз для полоханя птиць; сяга;
глайовéнька — головонька;
годзíнка — годинник;
годь — мад. hogy, як, як дорого;
гойс-чьáле, бíмбоў гойс! — оклики при гоненю волів;
гольáньєр — нїм. Ulane, улáн;
голт — нїм. halt, стій;
гомбáлка — колиска, гойданка; утворене від мад. дієслова: himbálni, гойдати; мад. іменика нема;
гóнвед — мад. honvéd, вояк із угорської краєвої оборони;
гóрдоў — мад. hordó, бочка;
гóрньіст — нїм. Hornist, військовий трубач;
горучьáва — горячо;
грéда — сволок;
гýйа — прислів. — конець;
гýльа — мад. hulla, труп; шибеник;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ґу́нцут — нїм. Hundsfott, лайдак, падлюка;
гунцутшаґ — гунцвоцтво; лайдацтво;
ґу́рка — мад. hurka, кишка;
ґу́сар — мад. huszár, нїм. Husar, гузар;

Ґа́жіц — серб. газити, толочити;
ґазда́шаґ — мад. gazdaság, господарство, ґаздівство;
ґа́йдаш — серб. гајдаш, дудчак, Dudelsackpfeifer;
ґаґа́ла — птиця; пор. серб. га́галиця і га́гула;
ґа́ґач — гусак;
ґа́ґор — слов. gágor, горло;
ґа́дні — серб. гадан, обридливий;
ґа́дзіц ше — гидити ся; бридити ся;
ґаз — мад. gaz, хопта;
ґала́дні — мад. galád, гордий, зухвалий;
ґалі́йа — серб. галија, корабель;
ґалі́йаш — серб. галијаш, матрос;
ґа́льір, ґа́льєр — мад. gallér, ковнїр(ець);
ґар — серб. гар, попіл; жар;
ґаради́чі — мад. garádics, сходи;
ґа́рда — нїм. Garde, ґвардія;
ґа́чь(к)і — мад. gatya, штани, штанцї;
ґере́ґа — мад. görög dinye, мельон;
ґірі́зда — грозно;
ґланціро́вац — чистити;
ґлейт — нїм. Glied, ряд;
ґо́мба, ґомбі́чька, ґо́мбош(ка) — мад. gomb, ґузик;
ґоспо́дьа — серб. госпођа, панї;
ґото́во — серб. готово, майже;
ґо́ўльа(чьа́та) — бузько, бузьчата;
ґра́ньє — серб. грање, форост; тернє, гущава;
Ґреґ, plur. Ґреґо́во — мад. görög — Грек; купець;
ґрік-маґаріца, ґріґ-мадаріца — мад. grifmadár, самиця мітичного птаха великана;
ґрош(ч)і́тьар — серб. грошићар, торговель. посередник, маклер;
ґу́ба — мад. guba, сїрак; шерсть;
ґу́ґла — круголь;
ґу́ґлац ше — нїм. kugeln, грати в круглї;
ґуґльо́фі — ґуґлї;
ґу́льа — мад. gúlya, стадо рогатої худоби;
ґу́льаш — мад. gulyás, пастух до худоби; також: мясна потрава;
ґуму́льа сіра — мад. gomolya, будз;
ґу́нар — мад. gunár, гусак;
ґу́пка — кусничок, платочок;
ґу́цкац — скоботати;

Да́ґдзе — де, дебудь;
да́мша — нїм. Dampfschiff, корабель;
да́ніца — серб. даница, зоря; (тут імя чорта);
да́раб — мад. darab, кусник;
да́хто, да́що — дехто, дещо;
дво́йка (віна) — два ока;
де́йта — нарада, сойм (від лат. dieta); дієтою називав ся угорський сойм від найдавнїйших часів аж до 1792 р., коли повстав нинїшний országgyülés;
де́ці — децілїтер;
дзе́ло — слов. delo, канона;
дзі́ві — слов. divý, дикий;
дзіві́на — слов. divina, дичина;
дівіці́йа — нїм. Division, віддїл війська;
ді́ка — серб. дика, люба;
ді́льоў — мад. dülö, вузка дорога; стежка;
ді́рґац, ді́рдац — дригати, трясти ся;
ді́сноў — мад. disznó, свиня;
до́ґань, дуган — мад. dohány, тютюн;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

доґáньош — курець;
доґóт — поки;
дóды, дотьі — серб. imperat. і infin. від дóћи, прийти: прийди;
дóйка — слов. dojka, мад. dajka, мамка;
дóйчіц — слов. dojčit', плекати;
домáтьін — серб. домаћин, голова дому, господар; pater familias;
доменíйę — господарство, домівство;
домовíна — серб. домовина, домівство, вітчина;
доразýчькі — заразїсїнько;
дрéльих — нїм. Drillich, рід гіршої матерії, тканини;
дрéчаті — серб. дречати, вити, заводити;
дрíнґом — швидко, скоро (нїм. dringen);
дрíчні — слов. driečny, гарний, сильний;
дрýштво — серб. друштво, товариство, компанїя;
дьę — поклик на конї: вйо;
дьęдíна — слов. dedina, село;
дьęплові — мад. gyeplö, поводи; лїци;
дьęрма — серб. ђерам, журавель при студни;
дýґоў — мад. dugó, затичка, корок;
дýдрец — воркотїти;
дýжда — серб. дужд, дожа (венецький);
дуплоáні — слов. duplovaný, мад. dupla, нїм. doppelt, подвійний;
дýплу — подвійно;
дýтьан — серб. дућан, склеп;
дýшньę — швидко, на дух, в одну мить;

Еґзéквент — екзекутор;
éйньę — мад. ejnye, оклик: тьфу, до чорта, сто дїдьків;
éзір — мад. ezer, тисяча;
éкстра сóба — окрема кімната;
енґęдóвац — мад. engedni, позволяти;
ендзéльір — інжінїр;
éспап — серб. еспап, товар (у торговли);
éшкут — мад. esküdt, присяжний;
ешпáнчок — мад. ispán, начальник повіта, староста;
éшчік — іще;

Жамéшка — лемішка, кулеша;
жáчька, жачькоў — мад. zacskó, капшук;
жверáтко — зеркало;
жверкáдло — зеркало;
жвíрка — звірина;
жґрід — осад (прим. в олїю);
жґрíдло — жерело;
жéдльар(скі) — слов. želiar, мад. zsellér, комірник, комірницький; бідний;
жемльíчка — мад. zsemlye, нїм. Semmel, булка, булочка;
жемуньíца — серб. земуница, землянка (Erdhütte);
жесц — зїсти;
живíна — серб. живина, дріб;
жівійо — серб. вислов: най жие;
жíма — фебра;
жірйáчка — жар, грань;
жíца — серб. жица, нитка;
жýльац — серб. жуљати, тиснути, давити;

Забáнац ше — серб. забанати, заточити ся;
забрáньіц — заволочити;
заглáвок — слов. záhlavok, подушка;
заграда — слов. záhrada, город;
задáвіц — слов. zadávit', задусити;
задýркац — застукати;
зайáчьар — ловець заяців;
зáйда — вязанка; пакунок;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

закуко́вац — заглядати;
зала́йац ше — заклясти ся, побожити ся;
заму́ріц ше — занурити ся;
зана́уше — на все, на завсігди;
заона́чец — звести, підбурити;
запо́весц — приказ;
запу́йкац — серб. пујкати, затровити (псів);
зарму́ток — слов. zarmútok, журa, сум;
зармуцо́вац — слов. zarmútit', журити, смутити;
за́тльа, за́тлы — доти;
затама́ньец — серб. затаманити, знищити;
зачі́рец — занурити;
за́ўрец — слов. zavret', замкнути;
збу́шьчьок — масничка;
зва́рка — слов. zvárka, ванна;
зве́ршіц — убити;
звіско́вац, звіснуц — свиснути; вискнути;
зво́льа — воля, свобода;
зга́мріц — вхопити;
згра́ўчіц — скокотіти, скричати (про курку);
зме́рвіц — вимахати, futuere, coire;
змі́ріц — успокоїти;
змуціц ше — сколотити ся, збити ся (про масло);
зрего́тац — слов. rehotat', ржати;
зуба́дло — зубела, уздечка;
зуба́длац — ховстати;
зуно́вац, знуц — слов. zunovat', наприкрити ся, навтямити ся, навкучити ся, змучити ся;

Ізвор — серб. извор, жерело;
і́рґа — мад. ürge, суслик;
і́шпан — мад. ispán, завідатель, економ;

Йа́банц — мад. labancz, насмішлива назва німецьких (австрійських) вояків; тут: чужинець, подорожний;
йаго́да — морва;
йа́ґер — нім. Jäger, стрілець;
йай нам — біда, горе нам;
йанге́льскі — евангельський;
йара́бі — слов. jarabý, пестрий;
йа́рец — слов. jarec, ячмінь;
йа́раш — мад. járás (хід), толока;
йедна́нка — слов. jednanie, згода, умова;
йі́шка — слов. liška, поль. liszka, лисиця;
йо́йчьац — йойкати, стогнати;
йорґі́ньа — ґеорґінія;
йу́гас — мад. juhász, вівчар;
йу́мбір — імбір;
йу́ха — росіл;

Ка́ба — яструб;
ка́бел — серб. кабао, відро;
ка́йні — слов. kalný, кальний, мутний, брудний;
ка́лап(чок) — мад. kalap, капелюх;
калу́ґер — серб. калуђер, монах;
ка́лфа — серб. калфа, челядник; помічник;
каме́ньец — слов. kāmenec, град;
ка́нта — серб. канта (Kandel), коновка;
ка́нтар — мад. kantár, узда;
ка́ньчоў — мад. kancsó, збаночок; чаша;
капе́льа — нім. Kapelle, каплиця;
капі́йа — серб. капија, брама;
ка́пльар — мад. kaplár, капраль;
ка́пут — мад. kaput, плащ;
ка́рам — мад. karám, хата; стая;
ка́рсель — мад. karszék, крісло;
ка́ртац ше — грати в карти;
като́на — мад. katona, вояк;
катона́чка — жінка вояка;
ка́фа — серб. кафа, кава;
кафа́на — серб. кафана, каварня;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ка́штель — мад. kastély, замок;
ка́штер-ну́штер — перекручене pater noster, отче наш;
ква́ртель — нїм. Quartier, мад. kvártély, кватира, кімната, помешкане;
квартільо́вац — мати кватиру, стояти постойом;
ке́бі — колиб;
кедве́шні — любий, милий;
ке́лі(к) — коли;
ке́льоґод — кілько;
ке́пень, кепе́ньак(чок) — мад. köpeny, верхня одїж: сїрак, бунда;
ке́рі — котрий;
керо́вац — обходити;
ке́руль — мад. kerülö, сторож;
ке́сте — аціба; оклик на пса;
кете́фік — мад. kötélfék, уздечка;
ке́фа — мад. kefe, щітка;
кефо́вац — мад. kefélni, чистити щіткою, щіткувати;
квільіц — нїм. quälen, мучити;
кійак — палиця;
кіру (зам. кірву) — кровю;
кішбіроў — мад. kisbiró, сїльський присяжний;
кла́йбас — нїм. Bleiweiss, оловець;
кла́шьчьок — колосок;
кльін — штани; горішна частина штанів; клин;
кльінко́вац — слов. klincovat', клинцювати, вбивати клини;
кльупіца — лавка;
кло́бук — серб. клобук, шапка;
кньаз — слов. kňaz, піп, духовний;
кобу́ра — жура;
ко́зак — слов. kozák, пастух до кіз;
кой хто — дехто;
кольіба — серб. колиба, колиба;
кольімаж — коломазь, деготь;
ко́льчок — кілочок;
коменціїа — пенсія;
конґ — нїм. Gang, ґанок;
ко́ндаш(чік) — мад. kondás, свинар;
кондіґна́ціїа — поверх;
кондзеларіїа — канцелярія;
ко́нтьа — мад. konty, чепець; зад голови;
ко́пац — серб. копати, сапати;
ко́рбачь — мад. korbács, бич, нагай;
ко́рман-де́ска — мад. kormány-deszka, чепиги;
корма́нош — мад. kormányos, керманич;
ко́рназ — кнороз;
ко́рпа — нїм. Korb, кіш;
ко́ршоў(вік) — серб. коршов, збанок, збаня;
косо́роў — мад. koszorú, вінок;
кост — нїм. Kost, пожива, вікт;
костірац ше — віктувати ся, живити ся, відживляти ся, годувати ся;
котаріца — серб. котарица, кіш;
котіньец — корито, жолуб;
котльа́нка — слов. kotlina, яма під котел, в якім варить ся їсти;
коту́рбац — серб. котурати, котити;
ко́ўдош, ко́ўдуш — мад. koldus, жебрак;
ко́ўруш — хор(и); мадяр. виговір (kórus) лат. слова;
ко́цкац ше — любити ся тїлесно; серб. коцкати се — іграти ся;
коч — мад. kocsi, віз, бричка;
ко́чіш, кочі́йаш — мад. kocsis, візник, фірман;
ко́шар, коша́рка — мад. kosár, кошик;
кошньіца — серб. кошни́ца, улий;
кра́вар — коровар, пастух до коров;
кральові́на — серб. краљевина, королївство;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

крац — краяти;
кра́чьун — мад. karácsony, ялинка різдвяна; різдво;
кро́мплы — бараболї;
кро́чьай — крок;
ку́кап — слов. kukat', нїм. kucken, заглядати, дивити ся;
куко́ўка — зазуля;
ку́міц — серб. кумити, просити кого на поміч;
купа́чька — корито, балїя;
курвазо́вац — провивати повійвицею;
ку́рйак — серб. курјак, вовк;
курйа́чкі — серб. курјачки, вовчий; adv. по вовчому;
кус — трохи;
кутато́вац — мад. kutatni, вишукувати; шарити;
ку́чіц — сидїти на почіпки;
ку́шьчік — трохи;

Ла́вор — умивальниця;
ла́да, ладі́чька — мад. láda, ládika, скриня, скриночка;
ла́катош — мад. lakatos, слюсар;
ла́мпаш — мад. lámpa, лямпа; лїхтарня;
ланц — міра поля; ланц має два „го́лті“ і є осьмою частиною „ферталя“;
ла́пош — мад. lapos, рівнина;
льад — град;
л(ь)а́рма — мад. lárma, нїм. Lärm, галас;
л(ь)армо́вац — нїм. lärmen, галасувати;
лео́лвер — револьвер;
лі́мун — італ. limone, цитрина;
лопо́вік — начинє на горівку в поле; боклажець;
ло́поў — мад. lopó, злодій;
ло́ўґер — нїм. Lager, табор;
лу́двіц — вабити, видурювати;
луфт — нїм. Luft, повітре;

Маґа́рец — серб. магарац, осел;
маґарі́ца — серб. магарица, ослиця;
ма́ґі — мад. mag, вернята, насїнє;
маґі́стер — учитель;
мадьо́ран — нїм. Majoran, майран; origanum maiorana;
ма́жа — мад. mázsa, сотнар;
ма́зац — грати. coire;
макра́ньец — вередливий; пор. мад. makrancz — вередливість;
макра́нцош — мад. makranczos, вередливий;
мале́ні — серб. милени, слов. milený, милий, любий;
ма́ттер — нїм. Malter, жужлї;
ма́нь ще — серб. мань (без, із виїмком), лиши ся; дай споки;
ма́рга — мад. marha, худоба;
ма́рма-ка́мень — мармур;
мачьа́нка — рід потрави;
ма́чька — мад. macska, кіт;
ме́нта — мад. mente, кожух покритий сукном;
менто́вац — мад. mentni, увільнити, визволити;
мерко́вац — нїм. merken, уважати, слїдити;
ме́сар — серб. месар, різник;
меса́рка — різничка;
месаро́вац — різничити;
месела́тоў — мад. messzelátó, далековид, телескоп;
мі́жі (зам. міші) — мишачий;
мі́нар — млинар, мельник;
мі́неш — мад. ménes, стадо коний;
міріца — серб. мирица, ґелетка;
мі́роў — ґелетка;
міт (acc.) — мад. mi, що, як acc. mit);
мла́дньік — слов. mladník, галуза, прут; лїторость;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

модльáці пацéркі — лат. rosarium, поль. różaniec, koronka; чотки;
мóкнуц ше — мотнути ся, рушити ся;
мрáўчіц — слов. mravčat', мявкати;
мулатóвац — мад. mulatni, забавляти ся;
мухáвіц ше — окривати ся мухами, давати мухам сїдати на себе;

Наґáжіц — серб. нагазити, натрафити, найти;
над — мад. nád, троща;
надмáнуц ше — навинути ся;
надньíца — серб. надница, денна заплата;
надньíчар (ка) — серб. надничар, денний зарібник;
надрáґі — мад. nadrág, штани;
найвóльіц — найбільше волїти, любити;
нáлпа — малпа;
намíрка — мир;
нанґáнейт — на баґнет;
нарáньіц — нагодувати;
нарóмньę — нагло, несподївано;
нацíньę — натине; динине, било динї;
нéґрей — цимбал;
непрійательíца — неприятелька;
несрéтьа — серб. несрећа, нещасте;
ні — мад. ni, диви, смотри;
носóльа — мад. nyoszolya, ліжко, деревл. постїль;
носольóві — постїльний; носольóва нóжка — Bettfuss;
нотáруш — нїм. Notär, громадський писар в Угорщинї;
нóўта — мад. nóta, пісня;
нóце — (нуте), дайте;
нóцньік — нічлїг;
нýка — в серединї;
нýкац — слов. núkat', палити ся, горіти;
ньаклóў — мад. nyakló, нашильник; нашийник;
ньáлкош (ка) — мад. nyalka, елеґант(ка);
ньалкóшец ше — елеґантувати ся, пишати ся;
ньęбізóўві — неправдивий, непевний;
ньęзбóжньік — безбожник;
ньęшка — нинї;

Обáла — серб. обала, беріг;
обéрва — слов. obrva, брови;
обешéньак — шибеник, лайдак;
обірóвац — мад. birni, могти, мати силу;
óблак — мад. ablak, вікно;
облáпіц — обіймити;
облеґęрáц ше — обовязати ся, підняти ся;
обльęчéньę — слов. oblečenie, одяг;
облыґóвац ше — обовязати ся;
обочкóвац — обцїловувати;
обраньíца — серб. обрамница, коромесло;
овíксац — нїм. wichsen, обчистити (чоботи);
óвоц, gen. овóце, найслáтша — овоч, fem., а не masc., як у нас;
оддáкаль — звідкись;
одмóріц — серб. одморити, випічнути;
ож — що;
óзда(ль) — може;
óйце — оклик обережности: уважайте, біжіть;
оквéціц — оквітчати, обсипати цвітами;
оклáмац — слов. oklamat', ошукати, обдурити;
окльýчец ше — обіймити;
окольíна — серб. околина, околиця;
олдóмаш — мад. áldomás, могорич;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

олемац — сильно вдарити, витяти (рукою, бук(м);
опать (від: опатріц) — оглянь;
опекац — шмигати, бити;
опкольец — окружити;
опльечко — серб. оплеће, слов. oplecko, коротка жіноча сорочка, лише до пояса;
опросціц — простити;
опшіт — нім. Abschied, свідоцтво увільненя від служби;
орек — мад. örök, вічний; на орек — на віки;
орман — серб. орман, шафа;
орманок — шафка (від лат. armarium);
орсаґ — мад. ország, держава, край;
осетец — серб. осетити, завважати, спостерегти;
оскудно — серб. оскудно, скупо;
осух — слов. osúch, житний підпалок;
оталь — звідси;
откапчьац — мад. kapcsolni, відвязати;
отпальіц — вимахати, futuere;
оттаровац ше — відділяти ся;
отьутец ше — серб. оћутети, очуняти;
охабіц — полишити, покинути;
оціілка — мад. acél, слов. ocel, сталь; кресало;
оціцац — обіссати;
очайаніїе — розпука;

Павуніца — серб. пауница, пава (самочка); жіноче імя;
павур — пава самець;
павучьайка — рісниця;
падьме — дивім ся;
пажіца — мад. pázsit, слов. pažit', мурава;
пайташ (очка) — мад. pajtás, товариш(ка);
паланка — мад. palánk, поруче, цембрине;
паланковані — цембрований;
пальенка — мад. pálinka, горівка;
пальє — диви;
памук — серб. памук, бавовна;
пантлічка — мад. pántlika, стяжка;
паньваш — довгий посторонок; лива;
паньімарільісток — зіле;
паплан — каплун; перекручене і змішане з мад. paplan — коц;
папріґаш — серб. паприкаш, мясна потрава з паприкою;
папуча — мад. papucs, пантофель, патинок;
параст — мад. paraszt, селянин;
парлаґ — мад. parlag, облiг, пустар;
парток — обрус; скатерть;
патер — лат. pater, священник;
патіц ше — серб. патити (patior), терпіти;
патка, паточка — запічок;
пачіц ше — подобати ся;
пашкоў — мад. páskum (з латин.) пасовиско; (звичайно довкола хати і продати його можна тілько з хатою, окремо ні);
педінтер — нім. Bedienter, слуга;
пенецір — слов. penicier, сцизорик;
пешнык — пішник, стежка;
пійац — мад. piacz, торг;
пінтоўка — мад. pint, нім. Pinte, гальба, півкварти (міра);
піньвіца — пивниця;
піпка — мад. піра, люлька;
піпосар — мад. pipaszár, цибух;
пірньа — попіл;
піскі, -ох — дзюб;
пітац — слов. pýtat', просити;
пітачь — слов. pýtač, сватич; староста;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пла́нка — слов. plánka, квасниця, лїсниця; падалиця;
пльѐтка — сплетня;
побо́чькац — поцїлувати;
побу́ньіц — серб. побунити, підбурити;
побурта́ні — побурений;
погло́бец — заплїшити;
погльѐдац — пошукати;
пого́на — погоня; післанець;
пого́ршец ше — влютити ся;
поґа́жіц, поґазло́вац — серб. погазити, потолочити;
по́ґачь — мад. pogácsa, колач, печений на масти без квасу;
поґла́вар — серб. поглавар, провідник;
покласі́рац — подїлити на кляси;
покре́йтка — мад. bokréta, букет;
польу́біц — серб. пољубити, поцїлувати;
помо́ла — мад. padmaly, підмул;
понамі́рйац — нагодувати;
по́нос — слов. ponos, мад. panasz, скарга, жалоба;
поносо́вац ше — слов. ponosovat' sa, мад. panaszolni, жалувати ся, скаржити ся;
пону́кац — слов. ponúkat', попросити;
по́ньва, поньві́чка — мад. ponyva, плахта, верета; простирало;
поньаві́ца — пла́хта;
поньі́жно — покірно;
порабро́вац — обрабувати;
пора́йбац — піпрати;
порі́ско — слов. porisko, топориско;
по́рвас — слов. povraz, мад. poráz — посторонок, шнурок;
порві́сло — серб. поврисло, перевесло;
порте́йка — мад. portéka, товар; матерії;
поруко́вац ше — подати собі руки;
порці́йа — податок;
порці́йон — міра, чверть ґелетки;
потро́ткац ше — зваляти ся, впаскудити ся;
потро́шіц — серб. потрошити, видати;
по́тька — мад. potyka, коропі;
поўра́чьац — поворожити;
похоцко́вац — походжувати;
почі́тац — слов. počitat', почислити;
по́шта — мад. posta, почта; післанець;
поштро́фац — нїм. bestrafen, покарати;
пошу́лькац — потерти;
пре́дньак — серб. предњак, провідник;
пре́йґа — через; на другий бік;
прекедве́шні — мад. kedves, найдорожший, наймильший;
пре́ко — серб. преко, через; понад;
пре́косц, у пр. — в супереч;
пресліца — серб. преслица, куделя;
пре́ход, ісц на — йти до вітру;
прібістато́вац ше — приобіцяти ся, від мад. biztatni, намовляти;
прі́кльєт — сїни;
прісло́ўка — приповідка, оповіданє;
проўка́тор — мад. prókátor, адвокат;
про́фунт — мад. prófont, комісняк;
про́шьчьа — серб. прошће, паркан; штахети;
пу́йкац — серб. пујкати, тровити;
пу́лька — мад. pulyka, індик;
пурш — нїм. Bursch, хлопець, послугач;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

пустеде́льнык — пустельник;
путóньа — мад. putton, нім. Butte, путня;
пу́шкар, пу́шкаш — стрілець; мад. puskás і слов. puškár — майстер стрільб, пушок;
ншíчьок — песик;

Раб — арештант;
ра́йтар — нім. Reiter, їздець;
ранцова́ні — слов. rancovat', мад. ráncolni, фалдувати (нім. falten); фалдований, складаний; морщений;
ра́пнуц — гримнути, ударити;
ратóта — яєчниця;
ре́йтеш — мад. rétes, штрудель;
реме́нак — ремінний батіг;
ре́нда — платок, шматка;
рескíрац — ризикувати;
рíбнык — слов. rybník, став;
ріт — серб. рит, троща, шувар;
ріф — серб. риф, локоть;
рíхтар — слов. rychtár, нім. Richter, Dorfrichter, війт;
ріц — слов. rit', задниця;
рішка́ша — мад. riskása, риж;
розва́лка — тачівка;
розмарíйа — розмайрин;
рóстрец — розтратити;
рóўка — мад. róka, лис;
рóшта — мад. rosta, решето;
роште́лы (plur.) — мад. rostély, крати;
рештóвац — чистити, решетувати (збіже);
рошчьа́кнуц ше — розчепірити ся;
рóшьчьок — ріжок;
рукова́ні — заручений;

Са́бад(-т) — мад. szabad, свобідно, вільно;
са́бол — мад. szabó, кравець;
сака́йтоў — мад. szakajtó, кошик;
са́ладь — мад. szaladni, утїкати, утїкай;
са́лаш — мад. szállás, буда, колиба;
сапóвац — жалувати;
са́ра — мад. szár (рура), холява;
са́тлы, від са́днуц — згадати;
свадзбурíна — серб. свадбарина, весїльна данина, Hochzeitsgebühr;
се́ґінь — мад. szegény, бідний;
се́ксер — нім. Sechser, шістка, 20 сотиків;
сережа́ньін — серб. шережанин, поліціянт; окремий рід поліції;
сережа́ньіц — служити при поліції;
сере́нча — мад. szerencse, щастє;
серенчльíві — щасливий;
серечíньę (plur.) — мад. szerecsen, мурин;
се́рсам(н) — мад. szerszám, начинє, прилади;
сíвем — мад. szív, серце (тут voc.);
сíґет — мад. sziget, остров;
сíкан — молодий баранець;
сíньуґ — мад. szunyog, комар;
сіц — нім. Sitz, сидженє (у повозї);
ска́пац — слов. skapat', згинути, пропасти;
ске́ла — серб. скела, корабель;
сла́ва — празник;
слышьчьа́нка — совганка;
слу́ті — серб. слута, дурний;
сма́рґель — смарок;
смíйад — спрага;
смíйа́дні — спрагнений;
сóба — мад. szoba, кімната;
соборньóві — соболевий;
солґабíроў — мад. szolgabiró, повітовий судія;
сóха — стовп, слуп; соха;
спаíйа — серб. спанја, дїдич, пан;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

спайіскі — серб. спанјски, панський;
спревéлац — обдурювати, обманювати;
спрéмац ше — серб. спрéмати се, готовити ся, ладити ся;
спрічкац ше — сперечати ся;
спýніц — справити на дорогу;
срéтьа — серб. срећа, щастє;
срéтны — щасливий;
спомóчіц — помогти;
спрéті — всохлий, зівялий;
стáрац ше — слов. starat' sa, журити ся, турбувати ся;
стáросц — жура; турбація;
ствар — серб. ствар, річ;
стольíнка — шуфлядка;
стражамéштер — мад. strázsamester, вахмайстер;
стрік, стріко, стріц — стрий;
стýпай — слов. stupäj, стопа, слїд;
сýвачь — серб. сýвача, кінний млин;
сýньок — мад. szúnyog, комар;
сцéкац — утїкати;
сцерньáнка — стерня;

Тáбла — мад. tábla, таблиця;
тал — нїм. Theil, серб. тал, наділ; частка землї, яку хтось одїдичує або набуває;
тальíґа — мад. taliga (тачки), серб. тальиге (однокін. віз), віз;
тальíчька — теліжка;
тáлпа — мад. talp, подешва;
тáмаль — там, туди;
тамбур — нїм. Tambor, добош (мад. dobos); той, що бє в бубен;
тамбýраш — серб. тамбураш, тамбурист, що грає на тамбуринї;
тáньєр — мад. tányér, таріль;
тарґóвец — серб. трговац, купець;
тарґовíна — серб. трговина, торговля, гандель;
тарґóвіц — торгувати;
таркáсті — слов. tarkavý, мад. tarka, сорокатий;
тáрка, тáркі — сливка (терносліва); терне;
тáтош — мад. tátos, геройський кінь;
тáшьчьок — пташок, птичка;
тéква — серб. тиква, диня;
темéтоў(скі) — мад. temető, цвинтар(ний);
тéпша — мад. tepsi, серб. тепсија, бритванка;
тéрвін — термін;
тéрха — мад. terhés, тягар; (звичайно: сотнар);
тікíца — серб. тиквица, диня;
тінáрка — серб. динар, монета, приблизно 1 кор.
тíнта — мад. tinta, нїм. Tinte, чорнило;
тíрон (з. тíран) — тиран;
тíшлыр — нїм. Tischler, столяр;
тлачíтба — молоченє;
тлáчіц — серб. тлáчити, толочити, молотити; давнїйше молочено так, що воли ходили на току по розстелених снопах і витолочували зерно;
тóлвай — мад. tolvaj, злодій;
траґ — серб. траг, слїд;
трáйац — трівати, тягнути ся;
трáпіц ше — працювати, турбувати ся;
требáло — треба було; утворене від серб. требати;
трéзбі — тверезий;
тройныíсті — потрійний;
тромбéташ — мад. trombitás, трýбач;
тромбетóвац — мад. trombitálni, трубіти;
трóтькош — мад. trotyos, трубач; глузлива назва для шваб-

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ських музикантів, що грають на мідяних трубах;

тро́шак — серб. трошак, кошти, видатки;

тро́шіц — серб. трошити, видавати;

тру́баш — трубач;

тру́тба — труд, праця;

тру́дна — серб. тру́дна (про женщину), вагітна;

ту́жіц — серб. тужити, скаржити, обжалувати кого;

ту́рньа — нім. Turm, вежа;

Удва́рош — мад. udvar (подвіре, двір), хатний сторож; дверник;

удво́рньік — придверник;

уде́сні — серб. у́десан, порядний; відповідний;

удіхце́ні — задиханий;

у́дьан — мад. ugyan, алеж; ага;

узва́рац ше — серб. узва́рити, зварити ся, змучити ся;

у́зрок — серб. узрок, причина;

у́йаш — мад. újjas, сурдут, жакет;

уквільац — мучити;

умі́ріц ше — успокоїти ся;

у́мор — слов. umor, смерть;

у́нуй — тюга; оклик для відігнаня звірини;

у́рам — мад. ur, пан; (тут. voc); бі́роў урам — пане війте;

у́суд — серб. у́суд, доля;

у́хпац — упхати;

у́члан — загін;

ўла́дносц, ўласц — власть, сила;

ўра́ці — слов. vret' (кипіти), кипучий;

ўрачьа́ркі — серб. вра́чање, вороженє;

ўре́дні — серб. вре́дан, пильний, гідний; запопадливий;

Фа́лат (ок), фала́це — мад. falat, кусник, кавалок;

фальє́чньік — слов. falošník, ошуканець;

фа́рар — слов. farár, нім. Pfarrer, піп; священник;

фа́ркаш — мад. farkas, вовк;

фаркаші́ца — вовчиця;

фаркашчьа́та — вовчата;

фа́ршанк, фаше́нґі — мад. farsang, нім. Fasching, мясниці;

фат (і: ват) — сяг;

фа́тор — нім. Vater, пастор;

фа́тьол — мад. fátyol, заслона; крепа, ґаза;

фатьоло́ві — з крепи;

фе́дьвер — мад. fegyver, оруже;

фельєльо́вац — мад. felelni, відповідати;

фе́рталь — мад. fertály, нім. Viertel, четвертина; фе́рталь жемі — четвертина господарства, ґрунту; давний поділ ґрунту заховав ся ще й доси на: ґрунт, пів ґрунту, четвертина ґр.; ферталь мае вісім „ланців"; чверть (години, при мірі часу);

фертальче — чвертівка (бочки; чвертівка вина, пива);

фі́йам (сину) — мад. fi, син;

фійа́тал — мад. fiatal (молодий), літорость, галузка;

фійо́ўка — мад. fiók, шуфляда;

фі́ком ільом а́тта — погана мадяр. лайка; перекручене з: fékom áldom attá; значінє поодиноких слів тепер уже неясне;

фі́ні — нім. fein, гарний, делікатний;

фі́цкоў — мад. ficzkó, хлопець;

фо́рінт — мад. forint, золотий, дві корони;

фра́йєр — нім. Freier, коханок;

фрайє́рка — коханка;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

фра́йла — нім. Fräulein, панна;
фрайціме́рка — нім. Frauenzimmer, покоївка; женщина;
франто́вац — жартувати;
фрі́шкі — нім. frisch, свіжий;
фрі́шко — скоро, швидко;
фрі́штік, -ічок — нім. Frühstück, сніданок;
фріштіко́вац — нім. frühstücken, снідати;
фурве́рзньак — нім. Fuhrwesen, фірманка; фурґон;
фу́рікь — тачки;
фу́роў, фуро́вік — мад. furó, свідер;

Хартійа — серб. хартија, папір;
хір (гір) — мад. hír, новина, звістка;
хі́тьац — хватати; серб. хитати;
хо́тар — мад. határ, село, поле, границя;
хра́ста — короста;
хто́ґод (-т), цо́ґод (-т) — хтобудь, щобудь;
хто́шка — хтось;
худо́ба — слов. chudoba, біднота;
худо́бні — слов. chudobný, бідний;

Царові́на — серб. ца́ревина, царство; державний податок;
цванці́кі — давні монети, вартости 66 сот.
цве́рла, цвере́нка — нім. Zwirn, нитка;
це́ста — слов. cesta, дорога;
цило́вац — нім. zielen, приміряти; вимірити;
ціме́нта — кварта;
ці́мер — мад. czimer, шільд; герб;
цінґільі́нґі — дзвонячи: дзінь, дзінь;
ціпе́ла — мад. czipellö, черевик;
цірко́ві — тростовий, від мад. cirok, рід тростини;
ціті́раш — цитрист;
ці́цац, ці́цкац — ссати;
цо́шкаль — щось;
цундра́ві — мад. czondor, обдертий; обірваний;

Чьа́бер — серб. чабар, цебер;
ча́йка — мад. csajka, човен;
чьа́коў — мад. csákó, вояцька парадна шапка;
чьа́мец — серб. чамац, човен;
чьа́паш — мад. csapás, слід, штучка;
ча́рда — коршма у степу;
ча́рдаш — мад. csárdás, господар у степу; мадяр. танець;
ча́сціц — частувати, гостити;
че́рац ше — мад. cserélni, міняти ся;
че́рґа — серб. черга, циганське шатро;
чере́ґі — мад. csöröge, сухе тісто висмажене в смальцю, хрусти;
че́рйак — мад. cserje, корч;
черйачі́на — (збірне імя) корчі, гущавина;
чі́ґа — мад. csiga, вінда; бльок;
чі́жмар (ство) — швець; шевство;
чі́жмі (чкі) — мад. csizma, черевик, чобіт;
чіко(ў)ш — мад. csikós, конюх, наглядач молодих, невпряганих коний у степу;
чіла́ша кобу́ла — серб. чилаш, біла кобила; der Schimmel;
чім — скоро;
чі́пкар — слов. čipkár, торговець мережками, полотнами;
чі́тац — слов. čítat', числити;
чі́ча — серб. чича, титул кождого старого чоловіка; тут: торговець овочами;
чмі́ґнуц — чмигнути, махнути;
чобо́льоў — слов. čobola, фляшка; бочечка на воду;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

чо́кот — серб. чокот, винна лоза, виноград;
чу́га — мад. csuha, сїрак;
чу́лка — чуб;
чьу́пор — стадо худоби;
чьу́рок — слов. čúrok, ру́сло;
чьу́так — мад. csuta, фостик (при овочах);
чьу́тка — качан (кукурудзяний);
чьуто́ра — мад. csutora, фляшка на вино або воду, боклажок;

Ша́, шак — слов. šak, таже, та;
шайт — мад. sajtó, преса; тарани (в олїйни);
шальéні — божевільний, дурний;
ша́ланґ — мад. sallang, ремінні кутаси;
ша́ркань — мад. sárkány, смок;
ша́рцом (і шірцом) — широко, далеко, окремо, порозкидано;
ша́ла — серб. шала, жарт;
ша́лыц ше — серб. шалити се, жартувати;
шéґерт — серб. шегрт, ремісничий учень; tiro;
шéйтац — ходити люзом, блукати;
шерпéньа, шерпéнька — мад. serpenyö, серб. шерпења, пательня, ринка;
шето́вац — жити в світї;
шільбок — серб. шильбок, вартівник, Schildwache;
шібéньак — шибеник; повісельник;
шінар — великий гвіздь (до шин);
шірка — сїрник;
шіцар — серб. шицар, стрілець;
шіша́рка — серб. шишарка, коструба, галївка, Gallapfel;
шкéркац ше — лїтити ся;
шкінтац — скакати;
шкульа́та — дураки; пор. серб. шкуљ, оскоплений баран;
шльінґо́вац — серб. шлинговати (від нїм. schlingen), вишивати, мережати;
шльінґова́ні — мережаний;
шльінґова́ньє — мережка;
шмі́зла — серб. шмизла, жіноча сорочка; chemisette;
шмі́кньа — нїм. Schmiede, кузня;
шпі́ртац — шпортати;
шор — мад. sor, ряд, черга; улиця;
шо́ўґор — мад. sógor, шурин;
шта́ла — нїм. Stall, стайня;
штранґ — нїм. Strang, мотуз;
штра́нґар — мотузник, мотузарь;
штрі́кац — нїм. stricken, робити панчошкову роботу;
штуді́рац — нїм. studieren, роздумувати, штудерувати:
шу́гай — слов. suhaj, мад. suhanc, парубок, хлопець;
шу́ма — серб. шума, лїс;
шу́нка — шинка;
шу́рец, шу́рчік — нїм. Schürze, запаска;
шух — нїм. Schuh, слов. such, стопа (як міра);
шу́шка, а́ньі ш. — анї мур-мур; анї шу-шу; пор. мад. susogni, шелестїти;
шу́штер — нїм. Schuster, швець;
шушто́рскі — шевський;
шчеме́рец ше — ослабнути;
шчемере́ті — не свій, нездоровий; обезсилений; від мад. csömör, нудність;
шче́тньік — десятник; присяжний;
шчісці́на — корчівка; місце, викорчоване з лїса;
шчіт — верх;

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

ЗМІСТ.

стор.

Передне слово . . . . . III—IV

I. БАЙКИ.

1. Малпа і її діти 3
2. Малпяча любов . . . . . 3—4
3. Як лисиця обдурила ворону, а вівчаря не потрафила . . . 4—5
4. Пімста лисиці над вовком. А. . . . . 5—6
5. Лев, лис і вовк. Б. . . . . 6—7
6. Хорий лев і лис 7
7. Штучки лисиці . . . . . 7—10
8. Пес і вовк 11

II. ЛЕҐЕНДИ.

9. Бог і чорт Даніца . . . . . 15—16
10. Про хрестне дерево . . . . . 16—19
11. Мученича смерть сімох братів Маккавейських . . . . . 19—21
12. Чудо при Христовім уродженю . . . . . 21—22
13. Як Петро був Богом 22
14. Заплата за нічліг . . . . . 22—23
15. Коли люди згадують Христа? . . . . . 23—24
16. Петро збирає вишні за Христом . . . . . 24—25
17. Христос і рибаки 25
18. Христос воскрешує молодця 25
19. Чому Жиди проклинають ся? . . . . . 25—26
20. Христос і Самаритянка. А. . . . . 26—27
21. Христос і грішниця. Б. . . . . 27—28
22. Божа поміч. Доля лінивого 28
23. Як Петрови відплатили мужики за його ревність 29
24. Як Христос покарав дівку, що обляла його водою . . . . 29—30
25. Кому вільно їсти лежачи? . . . . . 30—31
26. Христос і Петро на мандрівці . . . . . 31—34

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стор.
27. Як св. Петро поміг воякови і господареви . . . . . 34—38
28. Христос з апостолами у злого царя . . . . . 38—41
29. Христос і Петро випробовують людий . . . . . 41—42
30. Кара і нагорода Христова. А. . . . . 42—46
31. Три брати і Христос. Б. . . . . 46—52
32. Христос і удовині сини . . . . . 52—53
33. Митар, Христос і Червений витязь . . . . . 53—64
34. Як бідак при помочи чудесного прутика став царським зятем 64—66
35. Христос перед муками . . . . . 66—67
36. Страсти Христові . . . . . 67—80
37. Богородиця в Бачинцях 81
38. Маряюдська Богородиця 82
39. Богородиця виратовує від чорта справедливу жінку . . 82—84
40. Богородиця і чорт . . . . . 84—85
41. Богородиця ратує грішних . . . . . 85—86
42. Як Богородиця виратувала невинну жінку від смерти . 86—88
43. Поганський цар, св. Вероніка і Пилат . . . . . 88—89
44. Про св. Онуфрія . . . . . 89—90
45. Віднайдене чесного хреста . . . . . 90—92
46. Марія покутниця . . . . . 92—93
47. Марія убийниця. А. . . . . 93—94
48. Велика грішниця. Б. . . . . 94—96
49. Як син оженив ся з матерею. А. . . . . 97—99
50. Як кровосумішник став папою. Б. . . . . 99—107
51. Про св. Олексія . . . . . 107—110
52. Чорт у монастири в постати дівки і св. Антоній . . 110—111
53. Як Антоній став із поганина християнином . . . . . 111—113
54. Спокутований грішник . . . . . 113—120
55. Син гріха . . . . . 120—121
56. Як женщина була монахом і як її признано батьком. А. 122
57. Як св. Теодора була монахом. Б. . . . . 122—124
58. Царівна — монах . . . . . 125—127
59. Чудо над невинно повішеним. А. 127
60. Чудо св. Луки. Б. . . . . 128—130
61. Як живцем похована ожила . . . . . 130—131
62. Покараний син 131
63. Побожні сестри 132
64. Святі женщини на пущі . . . . . 132—134
65. Христос на образі свідком 135
66. Гроші — то смерть 136
67. Деревляний колач . . . . . 136—138
68. Бог знає, чим чоловіка карати має . . . . . 138—140
69. Смерть кумою . . . . . 140—142
70. Рицар і смерть . . . . . 142—144
71. Про царя, що ходив красти . . . . . 144—146
72. Покараний цар . . . . . 146—147
73. Несретя і Усуд . . . . . 147—149
74. Розмова снопів . . . . . 149—150

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

III. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕКАЗИ.

		стор.
75.	Цар Лазар, Мілош Обіліч та битва на Косовім поли	153—159
76.	Королевич Марко воює з Турками проти Арабів	159—163
77.	Як визволив Марко королівну від чорного Арабина	163—167
78.	Марко і дванайцять Арабів	168—170
79.	Як Марко зарубав арабську королівну	170—172
80.	Королевич Марко і цар Арабин	172—173
81.	Свати королевича Марка	174—178
82.	Як Марко визволив своїх товаришів із неволї	178—181
83.	Як Марко на свої іменини повісив юнака, який хотів його вішати. А.	181—182
84.	Королевич Марко і Темо Бртянїн. Б.	182—186
85.	Як королевич Марко орав	186—187
86.	Королевич Марко і Филип Маджарин	187—188
87.	Смерть королевича Марка	188—190
88.	Король Матяш зменшує роботизну	191
89.	Король Матяш і війт	192
90.	Король Матяш проучує лїниву дївку	193—194
91.	Боротьба між Мадярами й Сербами	194

IV. НОВЕЛЇ.

92.	Треба за молоду працювати, щоб на старість спочивати	197
93.	Мудрий піп	198
94.	Як цар рівнав бідних і богатих	198—199
95.	„Коло“ на ледї	199—200
96.	Як чоловік тратив притомність від цибулї	201—202
97.	Як чоловік вилїчив сварливу жінку	202—203
98.	Згублені гроші	204
99.	Як дїд годував порося, а зїв пса	204—205
100.	Як ґаздиня віддала ся за наймита	205
101.	Чоловік фіґляр	206—207
102.	Чия робота важша?	208—209
103.	Як фірман правував ся з Жидами	210—211
104.	Убійники рідного сина	211—214
105.	Европеєць і Африканин	214—216
106.	Ловля на медведї	216—219
107.	Як два товариші пили на медвежу шкіру	219
108.	Пригода вояка з вовками	220—222
109.	Борба з вовками	222—223
110.	Музика і вовки	223—224
111.	Войовничий бугай	224—227
112.	Як невинного наймита засудили на смерть	227—228
113.	Як Циганка украла у дїдича сина	228—230
114.	Як медвідь зловив злодія	230
115.	Як Цигани вкрали сир	230—231
116.	Як чотири дурисвіти обманювали людий	231—233

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стор.
117. Як малий хлопець учив розуму старого дурня . . . . 233—235
118. Як дідо і внук страшили себе 235 236
119. Як Циганчук украв барана і страшив діда. А. . . . 236—237
120. Як Циган обкрадав різника. Б . . . . . 237—239
121. Майстерний злодій. В. . . . . 239—242
122. Дівчина і розбійники . . . . . 242—245
123. Сестра і дванацять братів розбійників . . . . . 245—248
124. Як мудра дівчина стала королевою . . . . . 248—251
125. Як королівна бідувала і знов королевою стала . . . 251—255
126. Як жартун мудрував дурнів . . . . . 256—258
127. Про наймита, що ніколи не гнівав ся . . . . . 259—262
128. Добрі ради . . . . . 262—265
129. Невірна жінка. А. . . . . 265—268
130. Жіноча невірність. Б. . . . . 268—269
131. Як дбаєш, так маєш . . . . . 270—272
132. Югас і дівка . . . . . 272—274
133. Вислужений вояк і дівки . . . . . 274—276
134. Як чоловік із жінкою пражив пампушки . . . . . 276—278

V. АНЕКДОТИ.

135. Дурний Циган . . . . . 281—282
136. Як Циган видурив у пана рибу 282
137. Як Циган видурив ся від шибениці 282
138. Циган і пан на дорозі 283
139. Як Циган пристидав панків 283
140. Як Циган жалував за торбою . . . . . 283—284
141. Як Циган викпив кума . . . . . 284—285
142. Гуска на одній нозі . . . . . 285—286
143. Чий сон красший? 286
144. Нерозумний Циган . . . . . 287—288
145. Циган пастух . . . . . 288—289
146. Як Циган обдурив Жида . . . . . 289—292
147. Як Русинки говорили по мадярськи 292
148. Як фірман учив пана . . . . . 292—293
149. Як цар подарував богачеви за воли диню . . . . . 293—294
150. Як дурний переговорив царівну . . . . . 294—295
151. Піп і дяк . . . . . 295—297
152. Лік на жіночу хоробу 297
153. Ледача жінка . . . . . 297—298
154. Лінива жона . . . . . 298—299
155. Уперта жінка 299
156. Дотепний і скупий кум 300
157. Як один кум гостив другого . . . . . 301—303
158. Дурні люди . . . . . 303—304
159. Глухі з дурними у розмові . . . . . 304—305
160. Дотепний кравчик . . . . . 305—306
161. Дід і баба 307

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org

стор.

162. Небелиця . . . . . 307—309
163. Пришита честь . . . . . 309—310
164. Співуча дівка . . . . . 310—311
165. Югас і Мадяр . . . . . 311—312
166. Серб і Шваб 312
167. Як дротарі побачили папу . . . . . 312—313
168. Дівка і дзвонар . . . . . 313—314
169. Як батько учив сина з невісткою спати . . . . . 314 - 315
170. І в любощах недобре переборщувати . . . . . 315—317
171. Рац і Шваб . . . . . 317—318

Hauptmotive der Erzählungen . . . . . 319—334
Словарець менше зрозумілих виразів . . . . . 335—350
Зміст . . . . . 351—355

National Parliamentary Library of Ukraine www.nplu.org